T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK SEÇİM HUKUKU'NDA SEÇİMLERİN DENETİMİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Faruk BİLİR

Nizamettin AYDIN

KONYA

2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	**Nizamettin Aydın**
Numarası	**084134001011**
Ana Bilim / Bilim Dalı	**Kamu Hukuku**
Programı	**Doktora**
Tez Danışmanı	**Prof. Dr. Faruk BİLİR**
Tezin Adı	**Türk Seçim Hukuku'nda Seçimlerin Denetimi**

ÖZET

Demokrasi kilidinin anahtarı pozisyonundaki seçimler, bireylerin geleceklerini inşa etmeye aday siyasi partiler arasından seçim yapmak suretiyle iktidarı belirlediği en etkin siyasi denetim aracıdır. Seçimlerin siyasal hayatı şekillendirmedeki rolü, seçimlere büyük ilgi gösterilmesine neden olmaktadır. Seçimler, geçmişte sadece siyasi iktidarı belirleme aracı olarak görülürken, günümüzde özellikle de 2000 Amerikan Başkanlık seçimleri ve sebep olduğu gelişmelerinde tesiriyle, siyaset kurumunun ve akademik dünyanın ilgi odağı haline gelmiştir.

Demokratik olsun ya da olmasın, diktatörlükle yönetilen ülkeler hariç, dünyadaki bütün ülkelerde iktidarlar seçimle belirlenmektedir. Dünya ülkelerinin siyasal ve tarihsel olarak farklı tecrübelere sahip olmaları ve kendilerine has siyasal geleneklerinin varlığı farklı seçim sistemlerinin kabulüne de beraberinde getirmiştir. Bu farklılık, seçimlerin işleyişi faaliyetlerinde de değişik yöntemlerin ve modellerin benimsenmesine neden olmuştur.

Seçmen tercihlerinin sandığa adil ve dürüst şekilde yansıdığı bir seçim gerçekleştirme arzusu, seçimlerin ülke genelinde iyi teşkilatlanmış, liyakat esasına göre belirlenmiş personelin istihdam edildiği, teknolojik alt yapıya sahip ve toplumsal itibarı ve intibaı yıpranmamış ve siyasi iktidarın müdahale alanından tamamen uzaklaştırılmış özerk ve kurumsal yapıları zorunlu kılmaktadır. Adil ve dürüst seçimlerin mümkün kılınabilmesi ancak seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurum ve kurulların etkin yönetim ve denetim mekanizmaları ile donatılmış olmasıyla mümkün olabilecektir. Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetleri, ülkelerin benimsedikleri seçim yönetim ve denetim modellerinin farklılık göstermesi sebebiyle ülkeden ülkeye farklılık sergilemektedir. Bu farklılığa rağmen, bu modellerin hepsinin ortak amacı, seçmen iradesinin sandığa yansıması sürecini sağlıklı bir şekilde yönetmek ve sürece ilişkin yaşanabilecek hukuksuzluklara engel olmaktır. Bu anlamda bu kurum ve kurullara demokrasinin sürdürülebilirliğinin sağlanması adına çok önemli görevler düşmektedir. Söz konusu kurum ve kurulların gösterecekleri olumlu performans seçim sürecinin adil ve dürüst bir şekilde yürütülmesi ve sonuçlandırılmasının teminatını oluşturacaktır.

Türkiye'de seçim teşkilatı ile seçimlerin işleyişinin karşılaştırmalı hukuk perspektifinden tüm yönleriyle ele alındığı bu çalışmanın amacı; ülkemiz açısından daha etkin bir seçim yönetim ve denetim mekanizmasının hayata geçirilebilmesi için uygulayıcılara karşılaştırmalı hukuk pratikleri perspektifinden bir model önerisi sunmaktır.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	**Nizamettin AYDIN**
Numarası	**084134001011**
Ana Bilim / Bilim Dalı	**Kamu Hukuku**
Programı	**Doktora**
Tez Danışmanı	**Prof. Dr. Faruk BİLİR**
Tezin Adı	**Türk Seçim Hukuku'nda Seçimlerin Denetimi**

SUMMARY

Elections, which are the key to democracy, are the most effective means for political supervision in which individuals make choices from among political parties, which compete to build their lives. The role of elections in shaping political life causes them to be paid enormous attention. In the past, elections were regarded as a means to determine the political power only, but today, especially under the influence of the 2000 American presidential elections and the developments it led to, they have become the center of attention for politics and academic World.

Whether they are democratic or not, governments are determined through elections all over the world except for countries that are governed by dictatorships. The fact that countries of the world have different political and historical experiences and have their own unique political traditions have caused different elections systems to be adopted. This difference in turn has caused different methods and models to be adopted in the activities conducted during the implementation of elections.

The desire to hold an election where voters' choices are reflected fairly and honestly in the ballot boxes requires autonomous and organizational structures that are well-organized, where personnel determined on the basis of merit are employed, that possess the technological infrastructure, have an undamaged social prestige and image and are totally out of reach of the interference of the party in power. Fair and honest elections will be possible only when institutions and boards that are responsible for the management and supervision of elections are equipped with effective managerial and supervisory mechanisms. Activities aimed at managing and supervising elections exhibit variations because the election management and supervision models which countries adopt change from country to country. In spite of this difference, he common goal of all these models is to manage the process of transferring voters' will to the polls properly and prevent injustices that might arise in the process. In this sense, these institutions and committees have very serious tasks and obligations in ensuring sustainability of democracy. Positive performance that will be displayed by the said institutions and committees will guarantee that the election process will take place and be completed fairly and honestly.

The purpose of this study, in which election organization and election mechanisms have been handled in all aspects from the perspective of comparative law, is to propose a model to implementers from the perspective of comparative law practices in order to put into a practice a more effective election management and supervision mechanism

ÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **i**

KISALTMALAR ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK SEÇİM TEŞKİLATININ YAPI VE İŞLEYİŞİ

1. Türk Seçim Teşkilatının Daimi Organları **5**

1.1. Seçim Organlarının İşleyişine Hakim Olması Gereken İlkeler 5

1.2. Yüksek Seçim Kurulu 14

1.2.1. Yüksek Seçim Kurulu'nu Ortaya Çıkartan Dinamikler 18

1.2.2. Yüksek Seçim Kurulu'nun Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi 22

1.2.2.1. Yüksek Seçim Kurulu'nun Kuruluşu 23

1.2.2.2. 1954 Değişiklikleri 25

1.2.2.3. 1957 Değişiklikleri 29

1.2.2.4. İlk Anayasal Statü ve 298 Sayılı Kanun 30

1.2.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Oluşumu ve Üyelerinin Hukuki Statüsü 34

1.2.4. Yüksek Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri 39

1.2.4.1. Anayasal Düzeydeki Görev ve Yetkileri 40

1.2.4.2. 298 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan Görev ve Yetkileri 51

1.2.4.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Diğer Yetki ve Görevleri 58

1.2.4.3.1. Yüksek Seçim Kurulu'nun Seçim Suçlarına İlişkin Yetkisi 58

1.2.4.3.2. Yüksek Seçim Kurulu'nun Seçim Kararı Alma, Seçim Tarihini Belirleme ve Erteleme Yetkisi 61

1.2.4.3.3. Seçim Kanunlarında Değişiklik Önerme Yetkisi ... 62

1.2.5. Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Nitelikleri..... 63

1.2.5.1. İdari Nitelikli Kararları..... 66

1.2.5.2. Yargısal Nitelikli Kararları..... 67

1.2.5.3. İlke Kararları..... 68

1.2.5.4. Çözümleyici, Yol Gösterici, Yorumlayıcı Kararları..... 69

1.3. İl ve İlçe Seçim Kurullarının Görev ve Yetkileri 71

2. Seçim Teşkilatının Geçici Organları..... 81

2.1. Sandık Kurulları..... 81

2.1.1. Sandık Kurullarının Görev ve Yetkileri..... 83

2.1.2. Üyelerinin Hukuki Statüsü 84

2.2. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri 85

2.3. Geçici İlçe Seçim Kurulları..... 87

3. Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Statüsüne İlişkin Tartışmalar..... 88

3.1. Avrupa Birliği Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kriterlerine Göre Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Statüsü..... 88

3.2. Türk Yargı Sisteminde Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği Üzerindeki Tartışmalar 93

3.2.1. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği 94

3.2.2. Yüksek Mahkeme Kararlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği 104

3.2.3. Yüksek Seçim Kurulunun Kendi Kararlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği..... 110

3.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Statüsüne İlişkin Doktriner Tartışmalar 116

İKİNCİ BÖLÜM

MUKAYESELİ HUKUKTA SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİ

1. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine Kaynaklık Eden Evrensel Nitelikli Bildiriler 131

1.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi..... 132
1.2. Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme 133
1.3. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme..... 134
1.4. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 135

2. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine Kaynaklık Eden Bölgesel Nitelikli Bildiriler 136

2.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi..... 136
2.2. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 139
2.3. Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi..... 139
2.4. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi 140

3. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine İlişkin Modeller 141

3.1. Hükümet Yaklaşımı Modeli (Klasik Model)..... 142
3.2. Karışık Model (Fransız Modeli) 143
3.3. Latin Amerika Modeli (Bağımsız Seçim Kurulu) 144

4. Türkiye'de Uygulanan Seçim Yönetim ve Denetim Modelleri 145

5. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine İlişkin Ülke Pratikleri..... 147

5.1. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimini Anayasal ve Yasal Düzenlemelerle Gerçekleştiren Ülkeler 148

5.1.1. Anayasasında Sadece Seçimlerin Yönetimine Yer Veren Anayasal Sistem: Güney Afrika Cumhuriyeti Pratiği..... 149

5.1.2. Seçimlerin Yönetim ve Denetim Yetkisini Bir Organda Toplayan Anayasal Sistemler 157

5.1.2.1. Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Pratiği 158

5.1.2.2. Brezilya Pratiği 165

5.1.2.3. Meksika Pratiği 169

5.1.2.4. Honduras Pratiği 175

5.1.2.5. Uruguay Pratiği 181

5.1.2.6. El Salvador Pratiği 186

5.1.2.7. Kosta Rika Pratiği 189

5.1.3. Seçimlerin Yönetim ve Denetim Yetkisini Farklı Organlara Veren Anayasal Sistemler 194

5.1.3.1. İzlanda Pratiği 194

5.1.3.2. Norveç Pratiği 204

5.1.3.3. Arnavutluk Pratiği 214

5.1.3.4. Avusturya Pratiği 219

5.1.4. Anayasalarında Sadece Seçimlerin Denetimine İlişkin Hükümler İçeren Anayasal Sistemler 228

5.1.4.1. Seçimlerin Denetimini Parlamentoya Bırakan Anayasal Sistemler 229

5.1.4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri Pratiği 230

5.1.4.1.2. Danimarka Pratiği 243

5.1.4.1.3. Almanya Pratiği 252

5.1.4.2. Seçimlerin Denetimini Anayasa Mahkemesine Bırakan Anayasal Sistem: Fransa Pratiği 265

5.1.4.3. Seçimlerin Denetimini Genel Yargıya Bırakan Anayasal Sistem: İspanya Pratiği 279

5.2. Seçimlerin Yönetim ve Denetimini Yasal Düzenlemelere Bırakan Anayasal Sistem: Macaristan Pratiği 290

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SEÇİM HUKUKU'NDA SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİ

1. Seçimlerin Yönetimi 304

1.1 "Seçim Öncesi"nin Yönetimi 305

1.1.1. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ve Seçmen Kütük Büroları 305

1.1.2. Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi 311

1.1.2.1. Yurt İçi Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi 315

1.1.2.2. Yurt Dışı Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi 319

1.1.2.3. Seçmen Kütüğünden Çıkarma 323

1.1.3. Personel Temini 324

1.1.4. Askı ve Seçmen Listeleri 326

1.1.5. Seçmen Kütüğünün Saklanması ve İlgililere Verilmesi 329

1.1.6. Seçim Çevrelerinin ve Milletvekili Sayısının Belirlenmesi 333

1.1.7. Seçime Katılacak Siyasi Partilerin ve Adayların Belirlenmesi 336

1.1.8. Propaganda Faaliyetleri 345

1.1.8.1. Propaganda Serbestliği ve Süresi 346

1.1.8.2. Propaganda Zamanı 347

1.1.8.3. Propaganda Mekanları 349

1.1.8.3.1. Açık Mekanlarda Propaganda 349

1.1.8.3.2. Kapalı Mekanlarda Propaganda 351

1.1.8.3.3. Seçim Bürolarında Propaganda 352

1.1.8.4. Propaganda Araçları 355

1.1.8.4.1. Radyo ve Televizyon Aracılığıyla Propaganda 356

1.1.8.4.1.1. Devlet Radyo ve Televizyonunda Propaganda 357

1.1.8.4.1.2. Özel Radyo ve Televizyon Kurumlarında Propaganda 359
1.1.8.4.2. Basın, İletişim Araçları ve İnternette Propaganda 363
1.1.8.4.3. Hoparlörle Propaganda 365
1.1.8.4.4. Yayın ve Malzeme Dağıtma Yoluyla Propaganda 366
1.1.8.4.5. İlan ve Reklamla Propaganda 368
1.1.8.5. Propaganda Yasakları 370
1.1.9. Seçim Araç ve Gereçlerinin Temini 375
1.2. "Seçim Günü"nün Yönetimi 377
1.2.1. Seçim ve Sandık Kurullarının Oluşturulması 377
1.2.2. Sandık ve Oy Verme Mekanlarının Hazırlanması 379
1.2.3. Seçim Günü Yasakları 382
1.2.4. Sandık Çevresinde Düzenin Sağlanması 384
1.2.5. Oy Verme İşlemleri 387
1.2.5.1. Sandık Seçmen Listelerinde Yer Alanların Oy Kullanması 387
1.2.5.2. Sandık Seçmen Listesinde Yer Almayanların Oy Kullanması 391
1.2.5.3. Yurt Dışı Seçmenlerinin Oy Verme İşlemleri 392
1.2.5.3.1. Sandıkta Oy Verme işlemleri 393
1.2.5.3.2. Elektronik Ortamda Oy Verme İşlemleri 395
1.2.5.3.3. Gümrük Kapılarında Oy Verme İşlemleri 396
1.2.6. Oyların Sayımı ve Dökümü 397
1.3. "Seçim Sonrası"nın Yönetimi 405
1.3.1. Seçim Sonuçlarının İlçe Seçim Kurullarında Birleştirilmesi ve Denetimi 405
1.3.2. Seçim Sonuçlarının İl Seçim Kurullarında Birleştirilmesi 409

2. Seçimlerin Denetimi 410

2.1. İtiraz ve Şikayet Müesseseleri 411

2.1.1. İtiraza İlişkin Usul ve Esaslar 413

2.1.2. Şikayete İlişkin Usul ve Esaslar 415

2.1.3. Kurulların Oluşumuna ve İşlemlerine Karşı Şikayet ve İtirazlar ... 415

2.1.4. Askı Listelerine İtiraz 416

2.1.5. Adaylığa İtiraz 417

2.1.6. İl Seçim Kurulu ve Başkanlarının Kararlarına Karşı İtiraz 418

2.1.7. Olağanüstü İtiraz Yolu 419

2.1.8. Yüksek Seçim Kurulu'nun İşlem ve Tedbirlerine Karşı Şikayet 421

2.1.9. Tam Kanunsuzluk 421

3. Seçim Suçları ve Cezalarının Kovuşturma Usul ve Esasları 423

4. Seçim Faaliyetlerinin Finanse Edilmesi 429

5. Seçimlerin Denetiminin Sonuçları 431

5.1. Seçim Tutanağının İptali 432

5.1.1. Fehmi Işıklar Kararı 433

5.1.2. Ahmet Karavar Kararı 441

5.1.3. Bahattin Şeker Kararı 444

5.2. Seçimlerin İptali ve 2002 Siirt Seçimi 448

SONUÇ ve ÖNERİLER 454

KAYNAKLAR 465

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AMK	: Anayasa Mahkemesi Kararı
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Compact Disk
COFIPE	: Codigo Federal De Instituciones y Procedimientos Electorales
Çev	: Çeviren
D.	: Daire
Dpn	: Dipnot
DVD	: Digital Versatile Disc
E	: Esas Numarası
EÜHFD	: Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
IDEA	: International Institute for Democracy and Electoral Assistance
IFES	: International Foundation for Electoral Systems
K.	: Karar Numarası
m.	: Madde
No	: Numara/Numarası
OSCE/ODIHR	: Organisation for Security and Co-operation in Europe/ Office for Democratic Institutions and Human Rights
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SAES	: Smartmatic Auditable Election Systems
SGOK	: Seçim Gücü Organik Kanunu
ss	: Sayfa Sayısı
vb.	: Ve benzeri

Vol	: Volume (cilt)
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YSKK	: Yüksek Seçim Kurulu Kararı

GİRİŞ

Atina uygulamalarından günümüz temsili demokrasilerine gelinceye kadar ki tarihsel süreçte, yönetenler ile yönetilenler arasındaki etkileşimi en güçlü şekilde kurmaya çalışan yönetim biçimi demokrasi olmuştur. Demokrasilerde bu etkileşim, en yoğun haliyle seçim faaliyetleri sürecinde yaşanmaktadır. Seçimler, birer toplumsal mutabakat zemini olmalarının yanı sıra, yönetime talip olanlar yönüyle, siyasi bir mücadelenin de yaşandığı zeminlerdir. Seçimler, günümüz demokratik toplumlarında sadece siyasi mücadelenin yaşandığı bir yarış olarak görülmemektedir. Seçimlerin, sadece seçmenlerin oylarıyla belirlediği siyasi bir mücadele düzeyine indirgenmemesi gerektiği görüşü, seçimlerin daha adil ve dürüst biçimde gerçekleştirilmesine imkan tanıyacak seçim yönetim ve denetim modeli arayışlarında kendini göstermektedir.

Demokrasinin ve demokratik rejimlerin olmazsa olmazı konumundaki seçim uygulamasının demokratik bir düzlemde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi ancak demokrasi için seçimlerin yapılmasını tek başına yeterli gören anlayışın terkedilerek, seçimlerin siyasi iktidarların müdahalesi olmaksızın doğru ve adil şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak adına yönetim faaliyetlerinin ve ortaya çıkabilecek hukuksuzluklara karşı da denetim faaliyetlerinin bağımsız seçim kurul ya da mahkemeleri aracılığıyla gerçekleştirilmesine ilişkin esasların demokratik normlarla belirlenmesi ile söz konusu olabilecektir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi dünyanın farklı ülkelerinde seçimlerin yönetim ve denetimi kapsamında çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir. Bu uygulamalar zamanla pratik kabiliyeti kazanarak çeşitli modeller adı altında benimsenmiştir. Tarihsel varoluşlarına göre bu modeller, Hükümet Yaklaşımı Modeli (Klasik Model), Karışık Model (Fransız Modeli) ve Latin Amerika Modeli (Bağımsız Seçim Kurulu) şeklinde karşımıza çıkmıştır. Her bir model oldukça farklı düzenlemeler içermekle beraber, Latin Amerika Modeli hariç, diğer modeller seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerinin sorumluluğunu farklı organların görev ve yetkisine vermektedir. Latin Amerika Modeli'nde ise seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetleri seçim mahkemeleri ya da seçim konseyleri adıyla anılan tek bir seçim organı tarafından yürütülmektedir. Seçimleri, gerek siyasi iktidarların gerekse art niyetli bireylerin

baskı ve hukuksuzluklarına karşı korunaklı hale getirmek suretiyle, doğru ve adil bir şekilde gerçekleştirmeyi ve seçim aktörleri açısından gerçek sonuçların ortaya çıkmasına yardımcı olmayı amaçlayan bu modellerin, ülkelerin siyasi gelenekleri ve siyasi tercihlerine göre bir takım uygulama farklılıkları sergilediğini görmekteyiz. Çalışmamızın ikinci bölümünde, söz konusu modellerin rehberliğinde seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin olarak Avrupa, Amerika ve Latin Amerika pratiklerine yer verilmiştir.

Türkiye'de seçimlerin tarihsel sürecine bakıldığında, Yüksek Seçim Kurulu'nun kuruluşunun, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak Kurul'un zaman içerisinde üstlendiği rol ve vermiş olduğu farklı kararlar da dikkate alındığında bir milad olduğunu açıkça ifade edebiliriz. 1961 Anayasası döneminde anayasal statüye kavuşan Yüksek Seçim Kurulu, gerek bu döneme gerekse 1982 Anayasası dönemine ilişkin olarak verdiği kararlar ve geliştirdiği içtihatlar ile tartışma konusu olmaktan kendini alamamıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun aynı anayasal dönem içerisinde verdiği ve birbiriyle çelişen kararları da kendi dönemlerinde ciddi tartışmalara neden olmuş, hatta bu tartışmalar zaman zaman Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne de sirayet etmiştir. Kurul'un hukuki statüsü üzerindeki tartışmalara başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere, yüksek yargı organları hatta Kurul'un kendisi de katılmıştır. Bu tartışmaların, dönemsel olarak farklı gerekçeler gösterilmek suretiyle değişik sonuçlara varıldığı görmezden gelinemez bir gerçektir. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin tartışmalar, sadece yüksek yargı organlarıyla sınırlı kalmamıştır. Bu tartışmamalara doktrindeki yazarlar ve uygulamacılarda katılarak, Kurul'un hukuki statüsü üzerindeki tartışma üç noktada toplanmıştır. Yazar ve uygulamacıların büyük ekseriyeti Kurul'un seçim yargısı içerisinde bir mahkeme olarak nitelendirilmesi gerektiğini ifade ederken, azınlıkta kalan bir kısmı da, Kurul'un bir takım yargısal yetkileri bulunan idari bir kurul olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Diğer bir grupta, bu konunun yeni düzenlenecek bir anayasa ile Anayasanın yargı bölümünde düzenlenerek yargı organı sıfatına kavuşturularak tartışmaların sonlandırılacağını ifade etmişlerdir.

Türk seçim teşkilatı, Yargıtay ve Danıştay Genel Kurulları tarafından seçilen üyelerden oluşan Yüksek Seçim Kurulu'nun hiyerarşisinde daimi statüye

sahip il ve ilçe seçim kurulları tarafından yürütülmektedir. Seçim teşkilatı, yukarıda ifade ettiğimiz daimi statüye haiz kurullar dışında, birde seçim zamanlarında varlık kazanan geçici statüye sahip sandık kurulları, yurt dışı ilçe seçim kurulları ve geçici ilçe seçim kurullarının bütününden oluşmaktadır. Başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere söz konusu daimi ve geçici seçim kurullarının Anayasal ve yasal görev ve yetkileri ayrıntılı olarak ortaya konulmaktadır.

Seçimlerin yönetim ve denetim görev ve yetkisini haiz daimi ve geçici seçim kurullarının görev ve yetkilerinin ayrıntılı olarak ortaya konulduğu 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun", 1961 Anayasası döneminde kabul edilmesine karşın halen daha yürürlüğünü devam ettirmektedir. 298 sayılı Kanun'un varlık kazanmasıyla seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetleri normatif bir önem kazanmıştır. 298 sayılı Kanun çerçevesinde, seçimlerin yönetimi ve denetimi iki ayrı başlık altında ayrıntılı olarak düzenlemektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan seçimlerin yönetimi süreci, seçim öncesi, seçim günü ve seçim sonrası faaliyetleri olarak düzenlenmektedir. Seçim öncesi döneme ilişkin yönetim faaliyetleri, özellikle yurt içi ve yurt dışı seçmen kütüklerinin düzenlenmesi, seçim çevreleri ile bu çevrelerin çıkartacakları milletvekili sayıları, seçime katılacak siyasi partilerin ve adayların belirlenmesi ve propaganda ana başlıklarında yürütülmektedir.

Seçimlerin en önemli aşaması olan seçmenlerin tercihlerini kullandıkları aşamaya ilişkin yönetim faaliyetleri, başta seçim ve sandık kurullarının oluşturulması ile sandık ve oy verme mekanizmalarının oluşturulması yer almaktadır. Oy verme işleminin herhangi bir olumsuzluk yaşanmadan gerçekleştirilmesi için sandık çevresinin güvenliğinin sağlanması ve seçim gününe ilişkin yasakların takibe alınması önlemleri de bu aşamada yer almaktadır. Seçim sonrasının yönetimine ilişkin olarak oyların sayımı ve dökümü ile seçim sonuçlarının ilçe ve il seçim kurullarında birleştirilerek Yüksek Seçim Kurulu'na gönderilmesine ilişkin yönetim faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.

Seçim öncesi, seçim günü ve seçim sonrasında meydana gelerek seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde yapılmasını engelleyen; seçmenlerin iradelerinin olması gerektiği haliyle sandığa yansımaması, adayların adaylık şartlarını taşımaması gibi

hukuksuzlukların varlığı halinde, seçimlerin denetimi mekanizmaları olan itiraz, şikayet ve olağanüstü itiraz müesseseleri işletilerek söz konusu hukuksuzluk ortadan kaldırılacaktır. Denetim mekanizmalarının en etkin olanı ise Yüksek Seçim Kurulu'nun içtihatlarıyla seçim denetimi mekanizmasına kazandırdığı en sıra dışı denetim yolu tam kanunsuzluktur. Seçimlere ilişkin olarak ortaya çıkabilecek ve kanunun korumadığı her türlü durum ve halin ortadan kaldırılmasını sağlayan denetim mekanizmasında Yüksek Seçim Kurulu, Kanun'un tanımış olduğu şikayet ve itiraz müesseselerinin işletilip işletilmediğine bakmaksızın söz konusu kanunsuz duruma kendisi müdahale etmekte ve hukuka aykırı işlemi yapan kurulun yerine geçerek karar vermektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan seçimlerin denetimine işlerlik kazandıran şikayet, itiraz, olağanüstü itiraz ve tam kanunsuzluk yollarından her biri farklı hukuki neticeleri haizdir. Bu yolların işletilmesi ile bir yandan denetime konu işlem, tedbir ya da muamele ve yahut kanuna aykırı hareketin düzeltilmesi sağlanırken, diğer yandan denetim yolları ile talep edilen isteklerin kabulü halinde yapılması gereken işlem hakkında karar verilmektedir. Bu anlamda Yüksek Seçim Kurulu'nun, herhangi bir itirazı kabulü söz konusu olduğunda ekseriyetle iptal kararı verdiği görülmektedir. İptal kararları, incelemenin konusuna göre farklılık göstermekle beraber en önemli sonuçlarını seçim tutanaklarının iptali ve seçimlerin iptali hususunda göstermektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim tutanağının iptaline ilişkin olarak Fehmi Işıklar, Ahmet Karavar ve Bahattin Şeker kararları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun, Türk siyasi hayatında farklı gelişmelere yön verecek ve son on üç yıla damgasını vuran Recep Tayyip Erdoğan'ın seçilmesini sağlayacak olan karara imza atarak, Siirt İli seçim çevresine ilişkin 2002 seçimlerini iptal kararı vermiştir. Bu karar Yüksek Seçim Kurulu'nun Türk siyasi tarihini etkilemesi ve yönlendirmesi anlamında verdiği nadir ve önemli kararlardan biridir.

Türk seçim teşkilatı seçimlerin işleyişinin tüm yönleriyle ele alındığı bu çalışmanın sonuç kısmında; Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin uygulamadaki kırılma noktaları ele alınarak, karşılaştırmalı hukuk perspektifinde bir model önerisi geliştirilmeye çalışılarak, seçimlerin yönetim ve denetimi sürecine daha fazla işlerlik kazandırılması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK SEÇİM TEŞKİLATININ YAPI VE İŞLEYİŞİ

1. Türk Seçim Teşkilatının Daimi Organları

Literatüre bakıldığında seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu organların temelde daimi ve geçici organlar şeklinde incelendiğini görmekteyiz. Öncelikle genel olarak seçim organlarının işleyişine hakim olması gereken ilkeler ana hatlarıyla ele alındıktan sonra sırasıyla Yüksek Seçim Kurulu ile il ve ilçe seçim kurulları tarihsel arka planlarıyla birlikte yapı ve işleyiş açısından ele alınmaktadır.

1.1. Seçim Organlarının İşleyişine Hakim Olması Gereken İlkeler

Demokrasilerde seçimler, yönetenlerle yönetilenler arasındaki bağı en kuvvetli biçimde tesis edebilen kurumsal yapılardır. Her iki taraf bu kurumsal yapının gereği olarak sürekli bir etkileşim halindedirler. Bu etkileşimin ortaya koyacağı sonuçlardan taraflar farklı düzeyde etkilenmektedirler. Seçmenler, yönetime talip olanlar arasından siyasi iktidarı belirlemekle aslında kendi geleceklerini de belirlemiş olmaktadırlar. Bu etkileşim, aynı zamanda bünyesinde bir takım hukuki ve maddi işlemler bütününü de barındırmaktadır[1].

Seçim tarihlerinin ilanı ile başlayıp, nihai sonuçların resmiyet kazandığı ana kadarki zaman zarfında gerçekleşecek hukuki ve maddi işlem ve eylemler, çerçevesi anayasal ya da yasal düzenlemelerle önceden belirlenmiş kurallar bütünü içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bu düzenlemeler ülkeden ülkeye değişkenlik göstermekle beraber, ortak noktası; adil ve dürüst seçimler yoluyla, seçmenin gerçek iradesinin sandığa yansımasını sağlamaya çalışmaktır. Bu konudaki anayasal ve yasal düzenlemeler, seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleştirilmesine hizmet eden evrensel niteliği haiz bir takım ilkelerin benimsenmesiyle şekillenmektedir. Söz konusu ilkeler, bağımsızlık, meşruluk, seçim özgürlüğü, tarafsızlık, adalet, dürüstlük, iyi niyet, yasallık, hesap verilebilirlik, devredilebilirlik, doğru süreç yönetimi, öz

---

[1] Jean-Marie Cotteret, Claude Emeri, **Seçim Sistemleri**, (Çeviren, Tanju Gökçöl), Gelişim Yayınları, İstanbul 1975. s. 11.

kaynak, hızlı yargılama, oy kullanmayı teşvik ve şeffaflık olarak sayabiliriz[2]. Bu ilkeler seçim bütünlüğünü sağlama anlamında bir standartlar kümesi oluşturmaktadır. Ancak bu standartlar seçimler için tek başına yeterli değildir. Sürecin de kendisi özgür ve adil bir seçimin ilke ve değerlerine sahip olmalıdır[3].

Dünya ülkelerinin benimsemiş oldukları, ayrıntılarıyla ikinci bölümde ele alacağımız, seçim yönetim ve denetim modeli ne olursa olsun, bu iş için yetkilendirilmiş kurum ya da kurulların faaliyetleri yukarıda saydığımız ilkeler çerçevesinde, ülkelerin benimsediği modellerden ayrı ve bağımsız olarak ele alınmalıdır[4].

a. Bağımsızlık İlkesi;

Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerini yürüten seçim organlarının bağımsızlığı konusu, seçim yönetim ve denetim modellerinin benimsediği temel esaslar kapsamında tartışmalı varlığını sürdürmektedir. Çünkü seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak kabul gören klasik ve karma olarak ifade ettiğimiz iki farklı model uygulamasında, bu işle yetkilendirilmiş seçim organlarının siyasi otorite ile organik ve işlevsel bağı bulunmaktadır. Bu bağ, seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleştirilebileceğine dair bir takım endişeleri de beraberinde getirmektedir. Latin Amerika Modeli olarak ifade ettiğimiz seçim yönetim ve denetim modelinde ise seçim organları, diğer iki modelin aksine siyasi otoriteden tamamen bağımsız ve otonom bir yapıya sahiptir.

Bağımsızlık ilkesi, seçim organlarının yasama ve yürütme organlarından organik ve işlevsel olarak bağımsızlığını ifade etmektedir. Organik bağımsızlık, yasama ve yürütme organlarıyla herhangi bir organik ilişki içerisinde olmamayı gerektirir. Elbette ki, her kurum gibi seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu organlar da devlet idaresi içerisinde yer almaktadır. Hatta yasama organlarına tanınan her konuda düzenleme yapabilme yetkisi bu organlar için de geçerlidir. Ancak burada, bu organların devlet idaresi içerinde yer alan bir erk ya da bir kurumla

---

2 Örneğin, seçimlere hakim bu ilkelerin tamamı Honduras Anayasası'nın 2. maddesinde sayılmaktadır.

3 Administration and Cost of Elections (ACE), "Electoral Integrity", Electoral Knowledge Network and The ACE Encyclopaedia, Revision Number: 3, Updated: 2013, s. 22. http://aceproject.org/ace-en/pdf/ei/at_download/file (15.11.2013).

4 Güveyi, s. 63.

herhangi bir organik bağının olmaması ifade edilmektedir. İşlevsel bağımsızlık ise seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu olan organların karar almaları ve bu kararları uygulama iradelerini yerine getirirlerken herhangi bir dış müdahaleye maruz kalmayacak biçimde hareket edebilmelerini ifade etmektedir[5].

b. Adalet ve Tarafsızlık İlkesi;

Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerini yürüten seçim organlarının adil ve tarafsız olması gerektiği gerçeği kendini en fazla seçim sürecinde hissettirmektedir. Seçim organları, bu süreçte alacakları kararlarda ve bu kararların uygulanmasında, başta siyasi iktidar olmak üzere hiçbir kişi ya da gruba ayrıcalık tanınmadan, herkese karşı adil olmak zorundadır[6]. Adalet ve tarafsızlık ilkesi üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar sağlam yasal çerçeve, profesyonel ve tarafsız yönetim ile eşit muameledir.

Sağlam yasal çerçeve, seçmen iradesinin özgür bir şekilde ortaya konulmasının garantisini temin edecek bir araçtır. Bunun yanı sıra, tarafsız ve profesyonel bir seçim idaresinin oluşumuna katkıda bulunmak suretiyle seçim aktörlerinin hak ve yetkilerini de korumuş olacaktır. Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerinin açık ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi, seçim sürecine ilişkin belirsizlikleri ve eksikleri ortadan kaldıracağından daha az problem yaşanmasını sağlayacaktır. Etkin hak arama mekanizmalarının yasal çerçevesinin belirlenmesi, ortaya çıkan hukuksuzluğun en kısa zamanda ve adil çözüm sunacak şekilde çözülmesini de sağlayacaktır[7].

Seçim yetkilileri, yasal düzenlemeler tarafından öngörülen şekli ile seçim sürecini yürütmekle görevlidir. Bunlar politik yanlılık veya müdahale olmaksızın, tarafsız ve objektif biçimde bu sorumluluğu yerine getirmelidirler[8]. Bunların gerçek manada uygulanabilmesi her şeyden önce kuvvetli bir demokrasi bilincinin varlığına bağlıdır. Kural koymakla yetinilmeyip bu kuralların gerçek manada adil ve tarafsız

---

5 Levent Gönenç (a), "Uluslar Arası Standartlar Işığında Seçim Organlarının Oluşumu ve Nitelikleri", **Zabunoğlu Armağanı**, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 316, Ankara, 2011, ss. 336-343. ; Wall ve Diğerleri, s. 22. ; Güveyi, ss. 63-64.

6 Wall ve Diğerleri, s. 23. ; Güveyi, ss. 64-65.

7 Gönenç (a), ss. 343-347. ; Administration and Cost of Elections (ACE), s. 25.

8 Administration and Cost of Elections (ACE), s. 25.

biçimde uygulanması gerekmektedir. Siyasi iktidar karşısında bağımsız bir statüye kavuşturulmamış seçim yönetim modeli karşısında, seçimlerin adil ve tarafsız biçimde yürütüldüğünü iddia etmek çok iyi niyetli olmaktan öteye geçemeyecektir. İdari ve mali açıdan bağımsız olmayan, yeterli personel istihdamı sağlayamayan, kendini ilgilendiren konularda düzenleme yapma imkanı bulunmayan ve bu saydığımız yönleriyle siyasi iktidara bağlı olan bir seçim yönetim organı elbette ki az ya da çok siyasetin ve siyasi baskı gruplarının tesiri altında kalacaktır. En demokratik olduğu iddia edilen ülkelerde bile bu tür olumsuzluklar yaşanabilmektedir.

Adalet ve tarafsızlık ilkesi, eşit fırsat ve eşit erişim de dahil olmak üzere herkese eşit muamelede bulunmayı gerektirir. Seçim kurum ya da kurullarının yöneticileri, seçim sürecine katılan herkese karşı eşit muamelede bulunmalı ve fırsatların süreç içerisinde yer alan herkese eşit olarak sunulması gerekmektedir[9]. Bu ilke, aynı zamanda her türlü siyasal, kişisel ve grup baskılarına karşı koyabilmeyi ve her kesime eşit mesafede durmayı da ifade etmektedir. Bunu sağlayabilmenin en pratik yolu, çoğu Latin Amerika ülkelerinin benimsediği gibi hiçbir siyasi ve bireysel baskıya maruz kalmayacak şekilde bir seçim yönetim modeli benimsemekten geçmektedir. Bağımsız seçim organlarının varlığı, demokratik seçimler için tek başına yeterli olmayacaktır. Seçim organlarının bağımsızlığı, seçmenlerin seçim kurumlarına olan güvenlerinin yanında demokrasiye olan inanç ile de desteklenmedikçe bir anlam ifade etmeyecektir.

c. Dürüstlük ve İyi Niyet İlkesi;

Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerini yürüten seçim organlarının, seçim sürecini dürüstlük ve iyi niyet içerisinde yürütmesi seçim bütünlüğünün esasını oluşturmaktadır. Dürüstlük ve iyi niyet ilkesine ilişkin standartlar her ülkenin sosyal ve siyasal şartlarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Buna rağmen bazı ortak ilkelerin oluşturulması seçimlere güvenin temelini oluşturacaktır[10]. Dürüstlük ve iyi niyet ilkesi insana dair bir kavramdır. İnsanın söz ve davranışlarında, niyet ve inancında iyilikten ve güzellikten yana olmasıdır. İnsana dair bir kavramın, tüzel kişiliği bulunan seçim organlarına atfedilmesi, insan gibi kabul edilmesi mümkün

9 Administration and Cost of Elections (ACE), s. 27.

10 Administration and Cost of Elections (ACE), s. 22.

değildir. Ancak bunlar seçim organlarını oluşturan insan unsuruna izafe edilebilir. Dürüstlük ve iyi niyet seçim organlarını oluşturan insan unsuruna bağlı gerçekleşebilecek ilkelerdir.

Seçimlerin yönetimi ve denetimi mekanizmasının işleyişini gerçekleştiren seçim yöneticilerinin ve seçim görevlilerinin kamu yararı için görevlerini gerçekleştirmeleri yanında aynı zamanda kişisel veya siyasi bir kaygı güdecek şekilde konumlarını kullanmamaları da gerekmektedir. Seçim yöneticileri ve seçim görevlileri, seçim faaliyetlerinin bütünü içerisinde herhangi bir politik görüşe veya bir düşünceye ya da ırk, renk, din, sınıf, cinsiyet, ulusal köken, yaş veya engellilik temelinde kimseye karşı ayrımcılık yapmadan, anayasal ya da yasal düzenlemelerle belirlenmiş pozitif seçim kurallarını dürüstlük ve iyi niyetle uygulamalıdırlar. Dürüstlük ve iyi niyet ilkesi, seçim yöneticileri ve seçim görevlileri dışında seçim sürecine katılan siyasi partiler, adaylar, ilgi grupları, seçim gözlemcileri[11] ve medya organları için de geçerlidir[12]. Seçim organlarını oluşturan insan unsurunun dürüstlük ve iyi niyetle görevlerini icra edebilmelerinin ön koşulu olarak da bu organların işlevsellik bakımından bağımsız olması seçim konularında her yönüyle yetkilendirilmiş olmaları gerekmektedir[13].

d. Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik;

Seçim organlarının faaliyetlerine hakim olması gereken temel ilkelerden biri de şeffaflık ilkesidir. Seçim organları tüm faaliyetlerini şeffaflık içerisinde gerçekleştirilmelidir. Şeffaf olmayan bir seçim organının yürüteceği seçim faaliyetleri ve seçim uyuşmazlıkları karşısında vereceği kararlar he zaman töhmet altına kalacaktır. Bununla birlikte gerek seçimlerin yönetimi ve denetimi kapsamında yapılan harcamaların gerekse seçim organlarının kendi organizasyonu için yaptığı

---

11 Uluslararası seçim gözlemcileri için belirlenen kriterler için ayrıca bkz., "Declaration Of Principles For International Election Observation and Code Of Conduct For International Election Observers", Commemorated October 27, 2005, at the United Nations, New York. https://www.ndi.org/files/1923_declaration_102705.pdf (15.11.2013).

12 Seçim sürecinde yer alan bütün aktörler için belirlenen dürüstlük ve iyi niyet ilkeleri içim bkz. Administration and Cost of Elections (ACE), ss. 22-24.

13 Wall ve Diğerleri, s. 24. ; Güveyi, ss. 65-66.

harcamaların tamamının yasal mevzuatına uygun bir biçimde yapılması gerekmektedir[14].

Seçim organlarının faaliyetlerine hakim olan şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkesi, seçim sürecinde yer alan tüm aktörlerin kendilerini hukuksal olarak güvende hissetmeleri açısından son derece önemlidir. Kamuoyunun önünde tüm şeffaflığıyla yürütülen seçim faaliyetlerine ilişkin bir hukuksuzluğun vaki olması durumunda, ilgililer söz konusu hukuksuzluğa derhal müdahale ederek yaşanabilecek hak kayıplarının önüne geçilmiş olacaktır.

Şeffaflık ve hesap verilebilirlik, seçim organları tarafından, seçim aktörlerini bilgilendirme yollarını etkin şekilde kullanması şeklinde gerçekleştirilebileceği gibi etkin denetim mekanizmalarının işletilmesi yoluyla da yapılabilmektedir. Karşılaştırmalı hukuk pratiklerinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik uygulamaları adına seçim organlarının toplantılarının halka açık olduğunu da gözlemlemekteyiz. Seçmenler de dahil tüm seçim aktörleri bu toplantılara katılarak seçim organlarının faaliyetlerinden haberdar olabilmektedir.

e. Hızlı Yargılama ve Etkinlik İlkesi;

Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerinden sorumlu organların, seçim uyuşmazlıklarına ilişkin yargılama sürecini hızlı ve adil bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Seçim organlarının seçim uyuşmazlıklarına ilişkin yargılama faaliyetlerini genel yargılama faaliyetleri ile bir tutmamız mümkün değildir. Çünkü seçim yargılama faaliyetlerinin uyuşmazlıkları çözmek için ihtiyaç duyacağı müddet ile genel yargı yerlerinin önüne gelen hukuksal sorunları çözmesi için ihtiyaç duyacağı müddet birbirinden farklı olacaktır. Genel mahkemelerdeki yargılama sürecinin yavaşlığına karşın, seçim uyuşmazlıklarına ilişkin yargılama hızlı işlemeyi gerektiren bir süreçtir. Seçim sürecinde her şey seçimlerin ilan edilmesinden itibaren belirlenen zaman dilimlerinde bir program dahilinde gerçekleştirilmek zorundadır. Bu durum, seçim yargılaması açısından da geçerlidir. Seçimlerin tekrarlanmasını gerektirecek bir durum söz konusu olmadığı müddetçe seçim faaliyetlerinin yenilenmesi mümkün değildir. İşte bu noktada, seçim yargılaması hızlı karar vermeyi zorunlu kılmaktadır.

---

[14] Administration and Cost of Elections (ACE), s. 28.

Birçok ülke, seçim pratiklerinde, seçim uyuşmazlıkları için öngörülen itiraz ve şikayet süreleri ile itiraz ve şikayet üzerine gerçekleştirilecek yargılama süresini, seçimin doğası gereği kısa zaman dilimleriyle sınırlamıştır. Seçim organlarının hızlı karar vermek zorunda olmaları, yargılama faaliyetinin gerekli özen gösterilmeksizin yapılabileceği kuşkularını akla getirebilir. Ancak şunu söylemek gerekir ki, seçim uyuşmazlıkları her ne kadar hızlı yargılama yapmayı gerektiriyor olsa da unutulmamalıdır ki, yargılama faaliyetinde bulunan seçim organlarının üyeleri, belli bilgi birikimine ve mesleki tecrübeye hakim ya da alanlarında uzman kişilerden oluşmaktadır. Üyelerin mesleki tecrübesi, bilgi birikimi ve uzman oluşları hızlı yargılama faaliyetlerine ilişkin akla gelebilecek şüpheleri rahatlıkla izale edecektir.

Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerini yürüten seçim organları faaliyetlerini etkin bir biçimde gerçekleştirmelidirler. Etkinlik, kaynakların verimli kullanılmasını gerektirmektedir. Seçim organlarından beklenen hizmetlerin artma yönünde ivme kazanmasının yanı sıra seçim sorunlarına yönelik olarak seçmenlerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi talepleri kaynakların daha dikkatli kullanımını gündeme getirmektedir. Buna ilişkin yapılacak programlarda etkinlik göz önünde bulundurulacaktır[15].

f. Profesyonellik ve Hizmet İdraki İlkesi;

Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerini yürüten seçim organları ya da kurulların üye atanmalarında ve idari faaliyetleri yürüten personel seçiminde profesyonellik anlayışı ön plana çıkmaktadır. Bu anlayış demokrasinin mihenk taşı konumunda olan seçimlerin üstlenmiş olduğu önemli ve hassas misyonun bir sonucudur. Seçim faaliyetlerinin arzu edilen şekilde yürütülebilmesi ancak güçlü bir teşkilat yapılanmasının varlığı ile alanında uzmanlaşmış, deneyim ve tecrübe sahibi kişilerin yetkili kurullarda ya da pozisyonlarda istihdam edilmesiyle mümkün olabilir. Profesyonellik anlayışına sahip seçim organları ve seçim idari personeli, seçim faaliyetlerinin sorunsuz yürütülmesinin garantörü olmasının yanı sıra doğru ve adil seçimlerin de teminatı olacaktır.

Seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu organların oluşumuna ve işleyişine hakim olan profesyonellik anlayışı güçlü bir teşkilat yapılanmasını

---

15 Gönenç (a), ss. 347-353. ; Wall ve Diğerleri, ss. 24-25. ; Güveyi, s. 67.

gerektirmektedir. Ülke genelinde kurulacak seçim teşkilatları sayesinde seçimler olağan seyrinde yürütülecektir. Güçlü ve donanımlı seçim teşkilatı, seçim faaliyetleri içerisinde vuku bulabilecek hukuksuzluklara yerinde ve zamanında müdahale ederek sorunları çözebilecektir. Seçim teşkilatının tümüne hakim olacak profesyonellik anlayışı, herkesin görev ve sorumluluk alanlarını belirleyerek, ortaya çıkabilecek kargaşanın da önüne geçmiş olacaktır. Herkes kendi görev ve sorumluluk alanında faaliyet gösterecek ve ancak bu faaliyetlerden sorumlu olacaktır. Seçim teşkilatı içerisinde kurumsal ilişkiler bazen hiyerarşik düzen içerisinde yürütülürken, bazen de birbirlerinden bağımsız şekilde yürütülmektedir. Seçim teşkilatı içerisinde yer alan kurum ya da kurulların birbirinden bağımsız oluşları profesyonellik anlayışına aykırı bir durum oluşturmayacaktır. Kurullar arasındaki ilişki ya yasa koyucunun bir takdiri ya da benimsenen seçim sisteminin bir gereği olarak kabul edilmelidir.

Profesyonellik anlayışı, seçim organlarının üyelerinin ve idari personelin tam zamanlı olarak çalışmasını gerekli kılmaktadır. Tam zamanlı olarak çalışan seçim organlarının üye ve idari personeli, seçim faaliyetlerinin sekteye uğramadan yürütülmesinde önemli rol oynamaktadır. Yarı zamanlı ya da sadece seçim zamanı kurulan seçim organlarının üye ve idari personeli, tam zamanlı çalışan seçim organlarının üye ve idari personelinin sahip olduğu tecrübeye sahip olamayabileceği gibi seçim faaliyetlerinin işleyişine de hakim olamayabilecektir.

Profesyonellik anlayışı, seçim organlarına gerektiğinde seçim öncesi ya da seçim esnasında çalıştırılmak üzere ek personel istihdam etme imkanı da tanımaktadır. Profesyonellik anlayışı, önceden öngörebilmeyi ve bu öngörüye göre pozisyon almayı da gerektireceği için, seçim faaliyetlerinde ihtiyaç söz konusu olduğunda istihdam edilmek üzere yardımcı personel teminine gidilebilir. Yardımcı personel seçiminde de yine personel seçiminde olduğu gibi liyakat esası göz önünde bulundurularak bir seçim yapılmalıdır.

Seçim organları yürüttüğü faaliyetleri profesyonellik ilkesi eşliğinde belli standartlara uygun olarak yerine getirmelidir. Bu standartlar seçim mevzuatıyla ya da uluslararası seçim standartlarıyla sağlanabilir. Seçim organlarının profesyonel anlayışa hakim olması, bu organların yürüttüğü faaliyetlerin standartlarını yükseltecektir. Seçim organlarının bir standarda tabi olarak faaliyet yürütmeleri, hizmet bilincinin bir sonucudur. Seçim organları, belirlenen seçim hizmet

standartlarına ne denli uygun hareket ederse o denli güven ve itibar kazanır. Dolayısıyla hizmet bilincine sahip olarak yürütülen seçim faaliyetleri daha doğru ve adil seçimler olacaktır[16].

g. Oy Kullanımını Teşvik İlkesi;

Demokratik egemenlik teorilerine göre oy kullanma, bir hak olarak kabul edilmekle beraber, aynı zamanda bir ödev olarak da görülmektedir. Milli egemenlik teorisinde oy kullanmak, bir görev olarak görülmekte iken, halk egemenliği teorisinde hak olarak kabul edilmektedir. Bununla beraber, seçimlere katılmak milli egemenlik teorisinde zorunlu iken, halk egemenliği teorisinde isteğe bağlıdır[17]. Seçimlerin olmazsa olmaz aktörlerinden olan seçmenlerin oylarıyla sadece siyaset değil, aynı zamanda seçmenlerin gelecekleri de şekillenmektedir. Bu kadar etkin bir güce sahip olan oy, belli şartları taşıyan her vatandaşa tanınan en güçlü demokrasi araçlarından biridir. Seçmen listelerinde yer alan her vatandaş bu aracı kullanabilmektedir.

Demokrasinin tezahür araçlarından olan seçimlerde oy kullanma hakkının temel ilkeleri, seçme hakkı kapsamında yapılan anayasal ve yasal düzenlemelerle belirlenmektedir. Seçme hakkı, belli ölçülerde bedensel ve ruhsal olgunluğu gerektiren bir haktır. Bu olgunluğun yanı sıra belli bir siyasi olgunluğa ulaşmak da oy hakkının kullanımı için gerekli bir unsurdur. Dünya genelinde bu olgunluğun emaresi olarak 18 yaş kabul edilmekle beraber, farklı biçimde belirlendiği ülkelerde bulunmaktadır[18]. Bu anlamda her 18 yaşını tamamlayan kadın ya da erkek, seçme hakkına diğer bir ifadeyle oy verme hakkına sahiptir.

---

16 Wall ve Diğerleri, s. 25. ; Güveyi, s. 68.

17 Kemal Gözler (a), **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt:1, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Haziran 2011, ss. 442-448.

18 63 ülke üzerinde yapılan bir çalışmada, bu ülkelerden 59 'unda seçmen yaşı 18'dir. Avusturya ve Brezilya gibi ülkelerde normalde 18 olan seçmen yaşı, gençlerin seçimlere ilgi göstermesini sağlamak ve dolayısıyla siyasal katılımı artırmak için 16 yaş ile 18 yaş arasındakilere de oy kullanma hakkı tanınmaktadır. Seçmen yaşının farklı olarak düzenlenen bazı ülkeler ise Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde 17, Japonya ve Tayvan'da 20, Samoa'da 21'dir. Latin Amerika ülkesi olan Bolivya'da daha önce evli olanlar için 18, evli olmayan vatandaşlar için 21 olarak öngörülmüşken, 1995 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile tüm vatandaşlar için 18 olarak belirlenmiştir. (Levent Gönenç (b), **Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Adalet Yayınları, Ankara 2008, s. 166).

Demokratik ülkeler, seçmen vasfına sahip her vatandaşın seçimlerde oy kullanabilmesine imkan tanımak için bir takım tedbirler almakla kalmayıp, oy kullanmayı teşvik edici tedbirleri de uygulamaya geçirmektedirler. Seçimlere katılımın yüksek olması siyasal katılımın yüksek olması anlamına gelmektedir. Siyasal katılımın yüksek olması ise, ülke siyaseti ya da yerel siyasetin şekillenmesinde vatandaşların duyarsız kalmayıp bizatihi rol oynadıkları anlamına gelmektedir. Ayrıca siyasal katılımın yüksek olması, siyasi iktidarın ya da yerel yöneticilerin meşruiyetlerini sağlamlaştıran önemli bir faktördür.

Seçimlerde oy kullanmayı teşvik anlamında birçok tedbir alınmaktadır. Siyasal katılımı artırmayı amaçlayan bu tedbirler, seçmenlerin oy vermenin bilincine varmasını sağlayarak siyasal bilinç seviyelerinin artırılmasını sağlamaktadır. Bu tedbir ve teşviklerle seçmenlerin, siyasetin etki alanında tutmaya çalışılmakla beraber çevresindeki siyasal gelişmelere de kayıtsız kalması önlenmiş olmaktadır. Özellikle ilk kez oy kullanacak seçmenlere yönelik bilinçlendirme kampanyaları çok büyük önemi haizdir. Seçmen eğitim programları da aynı şekilde bilinçlendirmeye yönelik çalışmalardır. Bu kapsamda, yukarıda ifade ettiğimiz bazı ülke pratiklerinde 18 yaşından küçük seçmenler için isteğe bağlı olarak oy kullanma hakkı tanınmaktadır. Oy kullanmayı teşvik etme anlamında önemli tedbir ve teşviklerden biri de, engelli seçmenlerin oy kullanmalarını sağlamaya yönelik olanlarıdır. Alınacak bir takım önlemler sayesinde engelli seçmenlerin siyasal katılımını sağlayarak, hem siyasal katılım oranını yükseltilmiş hem de engelli seçmenlerin kendi dünyalarında yalnızlığa terk edilmeyerek özgüvenlerini kazanmalarına da yardımcı olunmuş olunacaktır.

1.2. Yüksek Seçim Kurulu

Türk seçim teşkilatı, merkezi bir yapılanma içerisinde ve bu yapıya hiyerarşik bir düzen içerisinde tabi olan daimi ve seçim zamanlarında vücut bulan geçici kurullardan oluşmaktadır. Yüksek Seçim Kurulu, bu teşkilatın en başında ve ilk kurulduğu tarihten bu güne daimi statüsünü korumuş bir seçim organıdır.

Seçim teşkilatı, genel idare teşkilatı yapısından esinlenerek merkezi ve hiyerarşik yapılanmayı benimsemiştir[19]. İdare teşkilatı içerisinde yer alan görevlilerin bir sıralı düzen içerisinde aşağıdan yukarıya dikey yönlü olarak birbirine bağlanması ile aralarındaki emir ve talimat ilişkisini ifade eden yapıya hiyerarşi denilmektedir[20]. Hiyerarşik ilişkinin varlığını anayasal planda ortaya koyan 1982 Anayasası'nın 137. maddesine göre, kamu tüzel kişiliği içerisinde bütünlüğü sağlama amacına yönelik olan hiyerarşi, seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetleri gerçekleştirilirken seçim teşkilatı içerisinde sadece uygulama birliğini sağlamayı ifade etmektedir[21]. Seçim teşkilatı yapılanmasında idare hukuku anlamında hiyerarşiden bahsedilemez. Bahsedebilmemiz için seçim teşkilatı içerisinde yer alan görevlilerin ast-üst ilişkisi içerisinde olmaları gerekmektedir. Bu durum seçim kurulları için ne hukuken ne de fiilen mümkün değildir. Çünkü seçim kurulları üyelerinin bir çoğu anayasal güvenceye sahip olan hakimlerden oluşmaktadır. Hakimlerin anayasal güvenceye sahip olmaları hiyerarşi ilişkisinin kurulmasını engellemektedir[22]. Şu da unutulmamalıdır ki, hakimlerin seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerinde görev almalarının en önemli sebebi de sahip oldukları bu anayasal güvencedir.

Kurulların, hakim üyeleri dışında kalan seçim görevlileri olan devlet memurları açısından hiyerarşi ilişkisinin varlığı, özellikle seçim zamanı kurulan kurullarda görev alan devlet memurları açısından, hiyerarşi ilişkisinin cereyan edebileceği süreklilik gösteren bir yapı söz konusu olmadığından mümkün olamamaktadır. Kısacası yukarıda da ifade ettiğimiz gibi seçim teşkilatında hiyerarşiden ancak yönetimde ve kararlarda yeknesaklığın sağlanabilmesi anlamında bahsedilebilir. Yüksek Seçim Kurulu, seçim hiyerarşisinin en tepesinde yer almaktadır. Diğer kurullar, sıralı düzen içerisinde Yüksek Seçim Kurulu'nun karar ve

---

19 Didem Yılmaz, "İçtihadi Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimi Kurullar", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 104.

20 Doktrinde yapılan hiyerarşi tanımları için bkz., Zehreddin Aslan, "Merkezden Yönetimin Gerçekleşme Aracı Olarak Hiyerarşi" **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 6, Ocak 1994, s. 2.

21 Kemal Gözler (b), İdare Hukuku, Cilt. 1, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003, s. 162. ; Aslan, s. 2.

22 Yılmaz, s. 107.

talimatlarıyla bağlıdır[23]. 1950 yılından bu yana benimsenen yapı günümüzde de varlığını devam ettirmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu seçimlerin yönetimi ve denetiminde merkezde yer alan daimi statüye sahip bir kuruldur. Seçim faaliyetleri niteliği gereği sadece merkezde yürütülen faaliyetlerden ibaret değildir. Merkez dışında yerel düzeydeki seçim işleri il ve ilçelerde örgütlenmiş daimi ve seçim zamanlarında kurulan geçici kurullar eliyle yürütülmektedir. Bu kurullar seçimlerin işleyişi anlamında önemli role sahiptirler. İllerde "İl Seçim Kurulları", ilçelerde ise "İlçe Seçim Kurulları" yer almaktadır.

Seçim zamanlarının en önemli yönetim aktörlerinden biri de seçim zamanı kurulan "Geçici Seçim Kurulları"dır. Bu kurulların bir kısmı belirlenen seçim gününden önce seçimlerde etkin olurken, bir kısmı da seçim gününde etkili olurlar. Bu kurullar, "Sandık Kuruları", Gümrük Kapıları Sandık Kurulları" ve "Geçici İlçe Seçim Kurulları" ve "Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu" dur.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin benimsenen modeller ve onların formasyonuna göre şekillenen mevzuatlar kapsamında yürütülen seçimlerin sorumluluğu, belli anayasal ve yasal organların görev ve yetki alanına bırakılmaktadır. Bu organların demokrasiye verdiği katkılar sayesinde seçimler organize edilerek gerçekleştirilmektedir. Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerini gerçekleştiren bu organların bazıları hukuki statülerini devamlı bir şekilde sürdürebilirken bazıları ise seçim dönemlerine ilişkin olarak hukuki varlık kazanmaktadırlar. Seçimlerle hukuki varlık kazanan bu organlar, yine seçimlerin sona ermesiyle hukuksal mevcudiyetlerini kaybetmektedirler. Bu anlamda Türk seçim teşkilatında seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerini yürüten seçim organlarının bu yapıya uygun biçimde daimi ve geçici seçim organları eliyle seçim faaliyetlerini yürüttüğünü görmekteyiz. Bu ikili yapının ilk kanadını Yüksek Seçim Kurulu, İl Seçim Kurulu ve İlçe Seçim Kurulu oluştururken; diğer kanadını ise Sandık Kurulları, Gümrük Kapıları Sandık Kurulları ve Geçici İlçe Seçim Kurulları oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Türk seçim teşkilatının daimi seçim organları, Yüksek Seçim Kurulu, İl Seçim Kurulu ve İlçe Seçim Kurulu'ndan oluşurken, geçici

[23] Yılmaz, s. 107.

seçim organları ise Sandık Kurulları, Gümrük Kapıları Sandık Kurulları, Geçici İlçe Seçim Kurulları ve Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulundan oluşmaktadır.

Türkiye'de tarihsel süreç içerisinde seçim organlarının sürekli ve geçici statülerinin değiştiğini gözlemlemekteyiz. 24.04.1961 tarihinde kabul edilen 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun[24] ilk halinde Yüksek Seçim Kurulu dışında oluşturulan seçim kurullarının ancak seçim zamanlarında kurulması öngörülmekteydi. Daha sonraki süreç içerisinde, 17.05.1979 tarihinde kabul edilen 2234 Sayılı Kanunla[25], 298 Sayılı Kanun'da yapılan geniş çaplı değişiklikle[26], Yüksek Seçim Kurulu dışında yer alan diğer seçim kurulları da daimi bir statüye kavuşturulmuşlardır. 298 Sayılı Kanunun 10. maddesinde yapılan değişiklikle bu durum, "*Ankara'da bir Yüksek Seçim Kurulu, her seçim çevresinde bir il seçim kurulu, her ilçede bir ilçe seçim kurulu…bulunur"* biçiminde ifade edilmiştir. Bu kurullar, kanundaki belirtilen ifadesiyle, her iki kurul içinde aynı olmak üzere, "*iki yılda bir ocak ayının son haftasında*" ilgili Yüksek Seçim Kurulu kararına müteakiben kendiliğinden oluşurlar.

Yerel düzeydeki il ve ilçe seçim kurullarının daimi statüye kavuşmalarının ardından, merkez dışındaki seçim işlerinin yürütülmesi faaliyetleri değişiklik öncesine nazaran daha da ciddiyet kazanmıştır. Zira seçim zamanlarında kurulan seçim kurulları, seçim işlerinin yoğunluğu ve ciddiyetine ilişkin talepleri karşılamaktan uzak bir yapıdaydı. Her seçim dönemine münhasır olarak yeniden oluşturulacak yerel seçim kurulları, seçimlere ilişkin bürokratik faaliyetlerin artışına sebebiyet verdiği gibi büyük ölçüde zaman maliyetine de neden olmaktaydı. Bu düzenlemeyle beraber, hem seçim bürokrasisi ortadan kaldırılmış hem de zaman

---

[24] Kanun metni için bkz., http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Mevzuat/298.pdf (15.11.2013).

[25] Resmi Gazete, 17.5.1979-16640.

[26] 26.4.1961 Tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunu'nun 96 maddesinde değişiklik yapılmıştır. Bu maddeler, 1, 5, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42. 43, 44, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 68, 75, 77, 78, 86, 87, 91, 92, 93, 94, 97, 103, 112, 117, 122, 123, 124, 125, 128, 130, 133, 134, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 151, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 170, 171, 180, 181, 182 ve 183'tür. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16651.pdf &main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16651.pdf (15.11.2013).

israfının önüne geçilmiştir[27]. Bu durum ayrıca, seçim dönemleri dışındaki zaman açısından, seçmenlerin seçim kurullarıyla olan ilişkisinin arasına mesafe koymaktaydı. Seçmenlerin yerelde sürekli statüye sahip seçim kurullarıyla kendilerini ilgilendiren konularda arada bürokratik engeller olmadan direkt ve ilk elden temas kurmak suretiyle iletişime geçebilmeleri seçim yönetimi adına önemli bir gelişmedir.

2234 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, yerel düzeydeki daimi statüye kavuşmuş olan il ve ilçe seçim kurulları, kanunda belirtilen şekilde konuya ilişkin Yüksek Seçim Kurulu kararını müteakiben kendiliğinden oluşmaktadır. Yerel düzeyde daimi seçim kurullarının kendiliğinden oluşmasına imkan tanıyan düzenlemeyle, seçim kurullarının seçim sürecindeki faaliyetlerini siyasi baskıya maruz kalmaksızın gerçekleştirebilmelerini amaçlanmıştır. Yerel düzeydeki daimi seçim kurullarının kanunda öngörülen zaman diliminde kurulmasını sağlayacak olan Yüksek Seçim Kurulu kararı, ayrıca siyasi partiler açısından da bir güvence oluşturması bakımından önemlidir. Şöyle ki, bu kararla birlikte, Yüksek Seçim Kurulu seçim kurullarına temsilci gönderme hakkına sahip siyasi partileri de belirlemektedir. Siyasi partiler de kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde seçim kurullarına üye göndermektedir. Ancak siyasi partiler yerel düzeydeki seçim kurullarından sadece ilçe seçim kurulu ve sandık kurullarına üye gönderebilmektedirler[28]. Sandık kurulu ise daimi statüye sahip olmayan bir yerel seçim kuruludur. Dolayısıyla bu hüküm sadece yerel düzeydeki daimi statüye sahip ilçe seçim kurulu için geçerli olacaktır. Diğer bir ifadeyle, seçim kurullarının kendiliklerinden oluşması kuralı, ilçe seçim kurullarına temsilci gönderen siyasi partiler açısından bir güvence oluşturacaktır.

1.2.1. Yüksek Seçim Kurulu'nu Ortaya Çıkartan Dinamikler

Cumhuriyet Türkiye'sinin temellerinin atıldığı 1923 yılından 1946 yılına kadarki zaman diliminde Türk siyasi tarihi birçok seçim[29] deneyimi yaşamıştır[30]. Bu

---

27 Yılmaz, s. 110.

28 Yılmaz, ss. 110-111.

29 1923'den 1946 yılları arasında, 1923 de dahil olmak üzere toplam altı genel seçim gerçekleştirilmiştir. Bu seçimler, 1923, 1927, 1931, 1935, 1939 ve 1943 genel seçimleridir.

dönemde yapılan seçimlerin iki ortak noktası bulunmaktaydı. Bunlardan ilki, kısa süreli çok partili hayata geçiş denemeleri yaşanmış olsa da, 1946 yılına kadar çoğulcu demokrasiden uzak tek parti (Cumhuriyet Halk Partisi) iktidarının hakim olması, ikincisi ise bu yıla kadar yapılan seçimlerin yönetimi ve denetiminin, 20 Temmuz 1908 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkatı hükümlerine göre yapılmasıdır[31].

14 Aralık 1942 tarihinde 4320 sayılı "Mebus Seçimi Kanunu"'nun kabulüyle, Cumhuriyetin ilanından bu Kanunun kabulüne kadarki zaman zarfında, dördü Atatürk döneminde olmak üzere 5 genel seçim ve yine üçü Atatürk döneminde olmak üzere 4 yerel seçimin yönetimi ve denetiminde uygulanan İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkatı mülga edilmiş oldu[32]. Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti olarak katıldığı 28 Şubat 1943 Genel Seçimleri, Mebus Seçimi Kanunu'nun yönetimi ve denetiminde gerçekleştirilen ilk genel seçim olma özelliğine sahiptir[33].

---

30 1923 ile 1950 tarihleri arasında yapılan seçimlerin ayrıntıları için bkz., Yavuz Atar (a), Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Gelişimi ve Siyasi Hayat Üzerindeki Etkileri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1990, ss. 114-125. ; Kenan Olgun "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları" **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı: 79, Mart 2011, ss. 1-35. ; Erdal Aydoğan, Tansu Barış Mahmutoğlu, "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri", **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı. 10, 2013, ss. 113-145.

31 Erol Tuncer (a), Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-1999), **Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TESAV)**, Ankara 2002, s. 78. ; Tarhan Erdem, , Anayasalar ve Seçim Kanunları, Milliyet Yayınları (No:7), İstanbul, Temmuz 1982, ss. 135-137. ; Emine Yavaşgel, **Temsilde Adalet ve Siyasal İktidar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Durum**, Ankara, 2004, s. 157. ; Ahmet Yeşil, "Türkiye'nin Seçim Deneyimleri Işığında Temsilde Adalet mi Yönetimde İstikrar mı?", **Türkiye Günlüğü**, Bahar 2009, Sayı. 97, s. 126. ; Hüseyin Murat Işık, Yeni Anayasa Tartışmaları Işığında Yüksek Seçim Kurulu, **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, Ankara, Mayıs 2012, s. 9. ; Abdullah Atila Bingöl, "Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 70. ; Mehmet Alkan, "Osmanlı'dan Günümüze Seçimlerin Kısa Tarihi", **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, Görüş Mayıs 1999, ss. 48-61. ; Yılmaz, s. 71.

32 Yılmaz, s. 81, ; Bingöl, s. 70. ; Işık, ss. 9-10. ; Aydoğan, Mahmutoğlu, s. 140. ; Bülent Özgül, Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002, ss. 100-105.

33 Abdullah Dinçkol, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri", **Hukuk Araştırmaları**, Cilt: 7, Sayı: 1-3, 1992-1993, ss. 105-107. ; Olgun, s. 20. ; Özgül, ss. 105-107. ; Alkan, s. 52.

Mebus Seçimi Kanunu, getirdiği hükümler[34] itibariyle beklentilere cevap vermekten çok uzak bir kanun olmuştur. Kanunun uygulamaları, bazı yazarlar tarafından ancak totaliter rejimlerde görülebilecek uygulamalar olarak nitelendirilmiştir. Özellikle seçim sistemine kazandırdığı açık oylama, gizli sayım garabetinin yanında seçimlerin hükümetin yönetimi ve denetiminde yapılacak olması bunun en önemli ispatı mahiyetindedir[35]. Her ne kadar beklentileri karşılayamasa da Cumhuriyet tarihinin ilk seçim yasası olması bakımından önemlidir[36].

4320 Sayılı Mebus Seçimi Kanunu'nun demokrasiyle bağdaşmayan ruha ve hükümlere sahip olması ve sorunlar karşısındaki yetersizliği yasama organını yeni kanun yapmaya sevk etmiştir. Bu anlamda 5 Haziran 1946 tarihinde 4918 sayılı yeni "Milletvekili Seçimi Kanunu"[37] kabul edilmiştir. Çiçeği burnunda yeni Seçim Kanunu, kabulünden yaklaşık 46 gün sonraki 21 Temmuz 1946 Genel Seçimlerine uygulanmıştır. Kanun, ikinci seçmenlik kurumuna (müntehibi sani) son vererek seçmenlerin temsilcilerini doğrudan doğruya seçebilme imkanını getirmiştir. Adayların seçimlere katılabilmeleri için bir siyasi parti listesinde olma zorunluluğu ortadan kaldırılarak, adayların bağımsız olarak seçimlere katılabilmelerinin önü açılmıştır. Bu gelişmelere ilave olarak, ilk kez uzun yıllar tek parti olarak iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi dışındaki siyasi partilerin de[38] seçimlere

---

34 Seçimlerde iller esas alınacak, her il bir seçim bölgesi oluşturacaktır (md. 1). Her 40 bin nüfus 1 milletvekili seçecektir (md. 2). Birinci ve ikinci seçmen olabilmenin şartları (md. 7), Türk olmak, 22 yaşını bitirmiş olmak, Kamu hizmetlerinden yasaklanmış olmamak, Kısıtlı olmamak, Yabancı devlet vatandaşlığı iddiasında bulunmamak, Yabancı bir devletin resmi hizmetinde olmamak.

Milletvekili olma şartları 10. maddede sayılmıştır. Yabancı devletlerin resmi hizmetinde bulunmamak, Ağır hapis cezasıyla veya hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suistimal ve hileli iflas suçlarından biriyle mahkum olmamak, Kısıtlı olmamak, Yabancı devlet vatandaşlığı iddiasında bulunmamak, Kamu hizmetlerinden yasaklanmamış olmak, Türkçe okuyup yazma bilmek, 30 yaşını doldurmuş olmak.

Seçimler iki dereceli olacaktır (md. 18). En fazla ikinci derece seçmenin oyunu almış olanlar milletvekili seçileceklerdir (md. 39). (Özgül, s. 106. ; Murat Güvenir, "Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı. 37/1, 1982, s. 235).

35 Yeşil, s. 126.

36 Özgül, s. 106.

37 http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc028/kanuntbmmc028/kanuntbmmc02804918.pdf (15.11.2013).

38 1946 yılında çok partili siyasa yaşama katılan partiler, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milli Kalkınma Partisi (MKP), Demokrat Parti (DP), Liberal Demokrat Partisi (LDP), Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi (TİÇP), Yalnız Vatan İçin Partisi (YVİP), Sosyal Adalet Partisi (SAP), Çiftçi ve

katılmasına olanak sağlamıştır[39]. Bu olumlu gelişmelere rağmen, seçimlerin gizliliğinin sağlanamaması ve seçimlerin denetiminin yürütmeye bırakılmış olması Kanunun ciddi handikaplarını oluşturmaktaydı[40].

1946 yılında çıkartılan Milletvekili Seçimi Kanunu'nun seçimlerin işleyişine dair getirdiği sınırlı yeniliklere ek olarak, 1948 yılında 5258 sayılı Kanunla "gizli oy, açık tasnif" ilkesinin getirilmesi, siyasi iktidarın seçim işleyişinin bu ilkenin benimsenmesiyle güvenceye kavuştuğu yönündeki düşüncesi, muhalefet partilerini tam anlamıyla tatmin etmemişti[41]. Bu tatminsizliğe bir de, 1946 seçimlerinde istediği gelişmeyi ve demokratikleşmeyi bulamayan, diğer yandan da toplumun demokratikleşme ve insanca yaşama gereksinimleri konusunda daha özgür adımların atılması düşüncesinde olan sivil toplum kuruluşlarının[42] tatminsizliği de eklenince, iktidar çok fazla bir direnç gösteremeyerek, toplumun endişelerini bütünüyle ortadan kaldırmak amacıyla 1950 seçimleri için yeni bir kanun yapılacağına dair açıklamada[43] bulundu[44]. Yüksek Seçim Kurulu'nun adeta ayak sesi mahiyetinde olan bu açıklama, seçim yarışında yer alan yarışmacı tarafları ve bu yarışmanın sonucunun belirlenmesinde asli unsur olan ülke vatandaşlarının

---

Köylü Partisi (ÇKP), Türk Sosyal Demokrat Partisi (TSDP), Türkiye Sosyalist Partisi (TSP), Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (SEKP), Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi (EKİP), Arıtma Koruma Partisi (AKP), İslam Koruma Partisi (İKP), Yurt Görev Partisi (YGP). http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/06ekl.htm (15.11.2013).

39 İlk çok partili seçimlere, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yanı sıra Milli Kalkınma Partisi (MKP), Demokrat Parti (DP), Liberal Demokrat Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Yalnız Vatan İçin Partisi katılmıştır. (Tuncer, s. 320).

40 Ahmet Haluk Ülman (a), "Seçim Sistemimiz ve Başlıca Siyasi Partilerimiz", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 12, Sayı. 2, 1957, s. 42. ; Mustafa Çufalı, Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII Dönem (1946-1950) I. Cilt Döneme Genel Bakış, Yasama Faaliyetleri ve Parlamento Kararları, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No. 146, Cilt. 1, 2012, ss. 1-3. ; Tuncer, s. 79. ; Yılmaz, ss. 83-84. ; Işık, s. 11. ; Güvenir, ss. 235-236. ; Özgül, s. 106.

41 Bingöl, s. 70.

42 Bu dönemde en etkin sivil toplum kuruluşu, 18 Ekim 1946 tarihinde Mareşal Fevzi Çakmak ve arkadaşları tarafından kurulan "İnsan Haklarını Müdafaa Cemiyeti" olmuştur. (Çufalı, s. 5).

43 Söz konusu açıklama, *"1950 seçimlerinin hiçbir vatandaşın yüreğinde şüpheye yer bırakmayacak en teminatlı bir şekilde yapılması için ilmin ve tecrübenin telkin edeceği tedbirlerden faydalanmak suretiyle yeni bir kanun hazırlanacaktır"* şeklindedir.(TBMM Tutanak Dergisi, C. 24, Sayı: 161, 1950, s. 3).

44 Bingöl, s. 70. ; Çufalı, s. 5.

iradelerinin sandığa gerçek bir şekilde yansımasını sağlayacak faaliyetleri, şaibeden ve hukuksuzluklardan kurtaracak olan tarihi önemi haiz bir açıklamadır.

Yukarıda ifade edilenler bağlamında, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin yasal denemelerin, seçimlerin doğru, adil, tarafsız ve şaibesiz bir biçimde yapılmasını sağlamaktan çok uzak olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmaların sonuçsuz kalması, seçimlerin güvenliği üzerindeki tartışma ortamını daha da kuvvetlendirmiş ve etkinliği yüksek çözüm yolları arama faaliyetlerine girişilmiştir. Çözüm arayışları meyvelerini 1950 yılında bugünkü anlamda seçim teşkilatına ilişkin ilk düzenlemenin gerçekleştirilmesiyle vermiştir[45].

1.2.2. Yüksek Seçim Kurulu'nun Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

1946-1950 dönemine münhasır olarak, halkın ve siyasi partilerin üzerinde en fazla tartıştıkları konunun seçim emniyeti noktasında yoğunlaştığını görmekteyiz. Seçimlere ilişkin diğer konuların dönemin şartlarına binaen göz ardı edildiği de bir gerçektir. Bu meseleler ise daha sonraki seçim dönemlerinde gündeme gelecektir. Dönemin Hükümeti[46] halktan ve siyasi partilerden gelen baskılar karşısında harekete geçerek Başbakanlıkta Adalet ve İçişleri Bakanlığının teknokratlarından oluşan Teknik Komisyona bir ön tasarı hazırlatmıştır. Ancak hazırlanan ön tasarı yargı teminatına ilişkin olarak herhangi bir güvence öngörmemekteydi. Muhalefetin seçimlerin yargı güvencesine kavuşturulması yönündeki baskıları karşısında ülkedeki gergin siyasi havayı dağıtmak adına hükümet, seçim gibi önemli bir konunun yargıçların yönetimine bırakmadan önce, siyaset dışı bir kurul tarafından dünya ülkelerindeki pratikleri, ülkenin içinde bulunduğu şartları da göz önünde bulundurarak değerlendirecek bir İlim Heyetine sevk etmeyi uygun görmüştür. İlim Heyeti, üniversitede hukuk profesörlerinin yanı sıra Yargıtay, Danıştay ve Ankara, İstanbul ve İzmir Barosu mensubu avukatlarının da aralarında bulunduğu toplam 11

---

45 Yılmaz, ss. 85-86. ; Bülent Yavuz (a), Türk Anayasa Hukukunda Seçim İşlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001, s. 112. ; Zekeriya Yılmaz, "Seçimlerin Denetimi ve Yüksek Seçim Kurulu", **Terazi Hukuk Dergisi**, Sayı: 2, Ekim 2006, s. 85.

46 Dönemin Hükümeti olan Şemsettin Günaltay Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin 18. Hükümeti olarak 16.01.1949-22.05.1950 tarihleri arasında görev yapmıştır.

hukukçudan oluşmaktaydı. Kurul, hükümetin ön tasarısını gözden geçirmekle ve gerekli düzeltmeleri yapmakla görevlendirilmişti[47].

1.2.2.1. Yüksek Seçim Kurulu'nun Kuruluşu

14 Kasım 1949'da çalışmalarına başlayan Kurul, bir yandan hükümetin ön tasarısını incelerken bir yandan da siyasi partilerin yeni yapılacak kanun hakkındaki düşüncelerini alıyordu. Kurul, çalışmalarına kolaylık sağlaması bağlamında çeşitli ülkelerin seçim mevzuatlarını Türkçe'ye çevirmek suretiyle dünya pratiklerinden de esinlenmiştir. Sonrasında Kurul, hükümetin ön tasarısında değişiklikler yapmanın, ön tasarının insicamını bozacağı gerekçesiyle belirlenen ilke ve prensipler çerçevesinde ön tasarıdan bağımsız yeni bir tasarı hazırlamıştır. Hükümet hazırlanan yeni tasarı üzerinde ufak değişiklikler yaptıktan sonra kendi tasarısı olarak Meclise sunmuştur[48].

Tasarıda, yargıçların seçim kurullarındaki görevleri "denetim ve kontrol" olarak ifade edilmiştir. Milletvekili tutanaklarının iptali ve tasdikine ilişkin olarak Hükümetle Bilim Kurulu görüş ayrılığına düşmüştür. İktidar, Milletvekili tutanaklarının iptal ve tasdikinin kadim uygulamaların devamı olarak Meclise bırakılması gerektiğini söylerken, bilim Kurulu ise tasarıyla öngörülen "Yüksek Seçim Mahkemesi"nin milletvekili seçimleriyle ilgili her türlü şikayet ve itirazı karara bağlaması gerektiğini ifade etmiştir. Hükümet, Komisyon görüşmelerinde İngiltere uygulamasına atfen, milletvekili tutanaklarının iptali ve tasdiki yetkisinin Mecliste kalması yönünde görüş bildirmiştir. Yüksek Seçim Mahkemesi'nin bu işleyişteki rolü ise Meclis adına araştırma yaparak, araştırma sonuçlarının bir rapor halinde Meclis'e sunulmasıyla sınırlı kalması yönünde olmuştur. Komisyondaki bir diğer tartışma konusu da, seçimlerin güvenliği için oluşturulacak yapının idari mi, yoksa yargısal bir yapı mı olduğu konusundaydı. Bu tartışma "tahkik" kelimesi üzerinden ivme kazanmıştır. Bir kısım üyeler, "tahkik" kelimesinin yargısal bir faaliyet anlamına geleceğini ifade ederken, bir kısım komisyon üyesi de bunun idari tahkikat anlamında da kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Tartışmalar neticesinde, "tahkik" kelimesi her iki anlamı da çağrıştırdığı gerekçesiyle tasarıdan çıkarılarak

---

47 Ahmet Haluk Ülman (b), "21 Şubat 1950 Tarih ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 12, Sayı. 1, ss. 63-64. ; Güveyi, s. 117.

48 Ülman (b), s. 64. ; Yılmaz, s. 88. Bingöl, s. 71.

yerine "gerekli bilgileri toplamak" ibaresi konulmuştur. Bir başka değişiklik ise hükümet tasarısında "Yüksek Seçim Mahkemesi" olarak belirlenen ismin, Komisyonda, yukarıdaki tartışmaların da etkisiyle olsa gerek bu günkü isim olan "Yüksek Seçim Kurulu" olarak değiştirilmesidir. Bu son iki değişiklik, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahiyetinin bir yargı organı olarak öngörüldüğünün kanıtıdır[49]. Hükümet tasarısı 16 Şubat 1950 tarihinde "Milletvekilleri Seçimi Kanunu"[50] olarak Meclis tarafından kabul edildi. Böylelikle Yüksek Seçim Kurulu, yasal düzenlemenin ilk haliyle milletvekilleri tutanakları hakkında nihai karar verme yetkisinden mahrum olarak[51], sadece alt seçim kurullarını denetleyen bir kurul olarak hukuk hayatımıza dahil olmuştur[52].

Günün şartları gereği ve dünyadaki o döneme ilişkin mukayeseli hukuk pratikleri[53] de Yüksek Seçim Kurulu'na tasarıda atfedilen yargı mercii olma hüviyetini kazandıramamıştır. Geçmiş seçim uygulamaları da dikkate alındığında henüz bu mahiyette bir yapının da olmayışı, seçimlerin yönetim ve denetimi konusunda Meclis'in var olan yetkilerinin devamı yönünde mutabık kalınmıştır. Tasarıda da ifade edildiği gibi Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkisi seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin olarak gerekli bilgileri toplamakla sınırlı tutulmuş ve bir mahkeme gibi karar vermesinin ve hareket etmesinin önüne geçilmiştir. Hatta Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nda 17.02.1954 tarihinde 6272 sayılı Kanunla yapılan yasa değişikliği çalışmaları sırasında Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu ve üç

---

49 Bingöl, ss. 73-74. ; Yavuz, ss. 113-114.

50 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 21 Şubat 1950-7438.

51 Yüksek Seçim Kurulu'nun Kanunun ilk halindeki yetkileri 123. madde metninde şöyle ifade edilmiştir: Oy verme gününden önce il seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları inceleyip kesin karara bağlamak; Adaylığa ait itirazlar hakkında 38 inci madde gereğince kesin karar vermek; İl seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılmış olup da, kesin karara bağlanmamış olan itirazlar hakkında neticeye müessir olup olmadıklarına dair bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak; Milletvekilliğine seçildiğine dair tutanak verilen bir kimsenin milletvekili seçilmemesini, tahakkuku halinde, intaç edecek olan oy farkı husule getiren vakıalara müstenit itirazlar hakkında varacağı neticeyi bir raporla Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak; Milletvekilliğine seçildiğine dair tutanak verilen bir kimsenin seçilme yeterliğini haiz olmadığına dair itirazlar hakkında varacağı neticeyi bir raporla Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak.

52 Yavuz, s. 114.

53 Hükümet, batılı ülkelerden Fransa, İtalya, Belçika ve İngiltere'de seçimlere ilişkin yargısal karar verme yetkilerini nihai olarak ülke meclislerine bırakıldığını ileri sürerek Yüksek Seçim Mahkemesi'nin yetkilerinin, İngiltere'de olduğu gibi Meclis adına, inceleme yapma ve yine Meclis'e rapor sunmayla sınırlı olması gerektiğini belirtmiştir. (Yavuz, ss. 112-113).

arkadaşının Yüksek Seçim Kurulu'nun yerine Yüksek Seçim Mahkemesi isminin kullanılması yönündeki teklif önerisi de kabul görmemiştir[54]. Bu engellemeler olmasaydı, Yüksek Seçim Kurulu'nun ismi, belki de komisyon raporundaki ilk haliyle ya da daha sonraki kanun değişikliği önerisinde olduğu gibi Yüksek Seçim Mahkemesi olarak belirlenecekti ve belki de bugün Yüksek Seçim Kurulu'nun statüsü üzerinde yapılan tartışmaları yapmıyor olacaktık.

1.2.2.2. 1954 Değişiklikleri

Yüksek Seçim Kurulu'nun kuruluşundan kısa bir zaman sonra 17.02.1954 tarihinde, 6272 sayılı "Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"la[55] 5545 sayılı Kanunda çok önemli değişiklikler[56] yapılmıştır. Değişikliklerden özellikle Yüksek Seçim Kurulu'nun yetki ve görevlerine ilişkin yapılan değişiklik konumuz açısından çok önemlidir[57]. Değişikliklerin seçim sisteminin daha demokratikleştirilmesi adına yapıldığı aşikârdır. Bu yanıyla, tıpkı 1950 seçimleri öncesinde çıkartılan seçim kanununda olduğu gibi, mevcut iktidarın iyi niyetinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Hükümet kanunun gerekçesi olarak, "*bugünkü seçim kanunumuzun esas prensipleri ihlal edilmemek kaydiyle seçim emniyetini daha mükemmel bir hale ifrağ etmek için bazı tedbirler alınması"* olarak ifade etmiştir[58]. Kanunun gerekçesini gerçekleştirmede en etkin hükümler olması bakımından, Kanunun 117.[59], 119.[60],

---

54 Yavuz, s. 114. ; TBMM'nin 17.02.1954 tarihli, 44. İnikat Tutanağının Sonuna Ekli, S. Sayısı 143, TBMMTD, IX. Dönem, C. 28, İçtima 4, s. 7.

55 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 23 Şubat 1954-8641.

56 Kanunun 16, 19, 27, 117, 119, 120, 122, 123, 124, 125 ve 126. maddelerinde değişiklikler gerçekleştirilmiş ve Kanuna üç geçici madde eklenmiştir.

57 Yılmaz, s. 90. ; Z. Yılmaz, s. 87.

58 Tutanak Dergisi, C.28/1, İ. 44, S. Sayısı 143, s. 1.

59 *"İl seçim kurulları merkez ilçesi de dâhil olmak üzere ilce seçim kurullarından gelen tutanakları yukarıdaki maddede belirtilen şekilde birleştirmek suretiyle oy kazananların adlarını ve soyadlarıyla kazandıkları oy sayısını bir tutanakla belli eder. Adaylardan en çok oy alanların milletvekili seçildiklerini diğer bir tutanakla tespit eder. En az oy alanın aldığı oy sayışma eşit sayıda oy almış başka bir aday varsa kurul önünde aralarında kura çekilir. Kurada adı çıkana tutanak verilir. Bu tutanağın Yüksek Seçim Kurulunca İptali halinde kurada kaybedene tutanak verilir. Bütün bu işler yapılırken yukarıdaki maddede yazılı olduğu şekilde aday ve müşahitler hazır bulundurulur ve aleniyet sağlanır. İl seçim kurulu milletvekilliğine seçilenleri gösteren tutanağın bir suretini seçim çevresinde hemen ilân edilmek üzere o yerin en büyük mülkiye âmirine tevdi eder ve diğer bir suretini de ayrıca üç gün müddetle kurul kapışma asar. Yukarıdaki maddenin son fıkrası gereğince ilce seçim kurulu başkanlarının haiz olduğu yetkiyi il*

123.[61], 125.[62] ve 126.[63] maddelerinde yaptığı değişiklikler önemlidir. Kanunun 123. maddesindeki değişiklikle, seçim tutanakları üzerinde Meclise bırakılan nihaî denetim yetkisini Yüksek Seçim Kurulu'na devredilmiştir[64]. Başlangıçta inceleme ve gerekli belgeleri toplama görevi bulunan ve son söz için yaptığı incelemeyi Meclis'e sunan Yüksek Seçim Kurulu dönüştürülerek yargısal bir organ statüsüne kavuşturulmuştur. 125. maddedeki değişiklikle de, seçimlerle ilgili olarak son ve kesin karar merci konumuna yükseltilmiştir[65]. Böylelikle Yüksek Seçim Kurulu, yasal düzeyde bugünkü anlamda ilk kez seçimlerin yönetimi ve denetimi yetkisine kavuşturulmuştur[66].

---

seçim kurulları başkanları da haizdir. Milletvekili seçilenlere il seçim kurulu tarafından milletvekili seçildiklerine dair birer tutanak verilir. Bunların ayrıca birer sureti Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine verilmek üzere Başvekâlete, gönderilir".

60 "*Hesaba katılan veya katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ile diğer seçim evrakı milletvekilliği tutanakları kesinleşinceye kadar mahallî asliye mahkemelerinde ve bulunmadığı takdirde sulh mahkemelerinde muhafaza edilir ve bunlar Yüksek Seçim Kurulu veya mahkeme kararı olmadıkça hiç bir yere gönderilemez veya tevdi olunamaz*".

61 "*Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır: Oy verme gününden önce il seçim kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan İtirazları, 38. maddeye göre adaylık için yapılan müracaat veya İtirazlar hakkındaki seçim kurullarınca ittihaz olunan kararlara vâki itirazları, İl seçim kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılmış olup da zamanında kesin karara bağlanmamış olan itirazların neticeye müessir olup olmadıklarım, Milletvekilliğine seçildiğine dair tutanak verilen bir kimsenin, seçilmemesini mucip olacak vakıalar hakkındaki İtirazları, Milletvekili seçildiğine dair tutanak verilen bir kimsenin seçilme yeterliğini haiz olmadığına dair yapılan İtirazları, Tetkik ederek karara bağlamak".*

62 "*Yüksek Seçim Kurulu evrak üzerinde İncelemeler yapar. Ayrıca lüzum gördüğü bilcümle tahkik muamelelerini de icra eder. İcap eden mercilerden her türlü bilgi ve belgeleri İster. Bu merciler en kısa bir zamanda ve en geç bir hafta içinde istenilen bilgi ve belgeyi vermek mecburiyetindedirler. Kurul başkanı lüzum ve ihtiyaca göre bu işlerde çalışmak üzere Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şûrası memurlarını vazifelendirebilir. İtiraznamenin bir sureti tutanağına, itiraz edilen kimseye tebliğ olunur. Yüksek Seçim Kurulunca keyfiyet nihai karara bağlanmazdan önce bu kimse kurulda kendini bizzat müdafaa edebileceği gibi tâyin edeceği vekil marifetiyle de ettirebilir. Kurul yapılan itiraz ve ihbarları, kendisine intikalden itibaren en geç üç ay içerisinde karara bağlar. Kurulun kararları kati ve nihaidir".*

63 "*Yüksek Seçim Kurulunca bir milletvekili' tutanağının İptaline karar verilince o milletvekilliği için bu kanunun 6. maddesine göre yeniden seçim yapılır*".

64 Süleyman Güngör, "Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı" http://www.angelfire.com/sd/gungor/yazi/secimkanunu.htm#_ftn1 (15.11.2013).

65 Yavuz, s. 114. ; Bingöl, s. 75. ; Yılmaz, s. 90.

66 Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, 13. Bası, İstanbul, 2009, ss. 284-285. ; Bülent Tanör, Necmi Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, 6. Bası, İstanbul 2004, ss. 202-203. ; Yavuz Sabuncu, **Anayasaya Giriş**, İmaj Yayınevi, 12. Baskı, Ankara 2006, ss. 119-120. ; Işık, ss. 15-16. ; Z. Yılmaz, s. 87.

6272 sayılı Kanunun geçici 3. maddesi[67], seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında belirlenecek olan seçim çevreleri ve çıkartacakları milletvekili sayısının tespitine ilişkin getirdiği yeni hüküm ile 2 Mayıs 1954 seçimleri[68] sonrasında yapılan 6418[69], 6419[70], ve 6429[71] sayılı Kanunlarla bazı illerin kurulması ya da kaldırılmasına yönelik hükümlerin, iktidar tarafından seçim çevrelerini ve çıkartacakları milletvekili sayılarını kendi siyasi menfaatleri doğrultusunda seçmenleri cezalandırması, yönlendirmesi ve yeniden dizayn çalışması olaraknitelendirilmektedir[72]. İktidarın bu uygulamaları doktrinde "geryymandering"[73] olarak değerlendirilerek eleştirilmiştir[74].

---

67 *Muvakkat madde 3, "1954 genel seçiminde seçilecek milletvekili sayısının tesbitinde 1950 genel nüfus şayiam esastır. Ancak bu esasa, göre her seçim çevresi için tesbit edilecek «milletvekili sayısı 1950 seçimlerinde bu çevreler için tesbit edilmiş bulunan milletvekili sayısından aşağı olamaz. Şu kadar ki, vilâyetlere bölünen veya küçültülen seçim çevreleri bu hükümden faydalanamazlar".*

68 Tuncer, s. 322. ; Dinçkol, ss. 110-112.

69 14.06.1954 tarihinde 6418 sayılı "Malatya Vilâyetine bağlı Adıyaman Kazasında (Adıyaman) adiyle yeniden bir Vilâyet kurulması hakkında Kanun" Resmi Gazete, 22 Haziran 1954-8735, s. 1.

70 14.06.1954 tarihinde 6419 sayılı "Kocaeli Vilâyetine bağlı Adapazarı Kazasında (Sakarya) adiyle yeniden bir Vilâyet kurulması hakkında Kanun" Resmi Gazete, 22 Haziran 1954-8735, s. 3.

71 30.06.1954 tarihinde 6429 sayılı "Kırşehir Vilâyetinin kaldırılmasına ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) adiyle yeniden bir vilâyet kurulmasına dair Kanun" Resmi Gazete, 7 Temmuz 1954-8748, s. 3.

72 Osman Bölükbaşı'nın kurduğu Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin 2 Mayıs 1954 Genel Seçimlerinde Kırşehir'de yüksek oy alması üzerine İktidar, yukarıda 71. dipnotta ifade ettiğimiz Kanunu çıkartarak bu İlin statüsünü İlçe olarak değiştirilmiş ve kendi ilçesi olan Nevşehir İl yapılarak, Kırşehir'i ona bağlamıştır.

2 Mayıs 1954 Genel Seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Malatya'da seçimleri kazanması üzerine, İktidar, 68. Dipnotta ifade ettiğimiz Kanunu çıkartarak, Malatya'yı ikiye bölmek suretiyle Adıyaman İlini kurmuştur.

73 Gerrymandering, belirli bir aday veya parti için bir seçim avantajı sağlamak amacıyla bir bölgede oy kullanacak kişi sayısını arttırmak için o bölgenin sınırlarını değiştirme demektir. Gerrymandering, 1812 yılında ABD'nin Massachusetts Valisi Elbridge Gerry'nin yaklaşan seçimlerde partisine avantaj sağlamak amacıyla, seçim çevrelerini "salamander"i (tek hücreli amfibi türü bir hayvan) andıracak biçimde kıvrımlı çizgilerle tanımlaması ile siyasi literatüre girmiştir. Valinin soyadı ile salamander kelimelerinin birleşimiyle oluşmuş siyasi bir terimdir. Gerry, 1812 Senatörlük seçimlerinde rakiplerinin seçimlerini engellemek için Massachusetts Yasasını imzalamıştır. Gerrymandering de iki ana strateji söz konusudur. İlki, siyasi parti ya da adayların oylarını olabildiğince maksimize etmek, ikincisi ise rakiplerin oylarını olabildiğince azaltmak. (John Mackenzie, "Gerrymandering and Legislator Efficiency" s. 1. https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.udel.edu%2Fjohnmack%2Fresearch%2Fgerrymandering.pdf&ei=il0lVMjuHcXnyQPirIGYDg&usg=AFQjCNGVLS0D25ZPZxJnZcshCusxVzxz1w (15.11.2013).

Kanun değişikliği ile seçimlerin sorumluluğunu bütünüyle üstlenen bir statüye kavuşturulmuş Yüksek Seçim Kurulu'nun, bu statünün kendisine verdiği yetkileri tam anlamıyla kullanabilmesi gerekir. Yetkilerini kullanabilmesinin ilk ve en önemli şartı da her yönüyle bağımsız bir kurul olmaktan geçmektedir. Siyasi iradenin baskısına karşı koyabilmesi için her yönden bağımsız olması gerekmektedir. Bu bağımsızlık mali bağımsızlığı da zorunlu kılmaktadır. Seçimlerin tüm sorumluluğunu üstlenen Yüksek Seçim Kurulu'nun bütçesi, Kanunun 166. maddesinde "*Seçim giderleri genel bütçeden ödenir. Bunun için gerekli ödenek Adliye Vekâleti bütçesindeki özel bölüme konur*" hükmü gereğince genel bütçe içinde Adalet Bakanlığı bütçesinde özel bir kalem de yer almaktadır. Bu hüküm, Kurul'un seçim faaliyetlerini gerçekleştirirken ihtiyaç duyacağı mali kaynakların siyasi irade tarafından belirleneceği anlamına gelmektedir. Meclis aritmetiğinin ekseriyetini elinde bulunduran iktidar, bütçeyi ve Bütçe Kanunu'nu hazırlama yetkisini siyasi kaygılarına bir araç olarak kullanabilir. Siyasi iktidar bu aracı, kendi menfaatleri doğrultusunda Yüksek Seçim Kurulu'na karşı kullanabilir. Diğer bir ifadeyle, siyasi iktidar elindeki kanun yapma silahını Yüksek Seçim Kurulu'na kolayca doğrultabilir. Bu tür olumsuzlukların yaşanmaması adına, halen daha mali açıdan bağımsız olamayan Yüksek Seçim Kurulu'nun bir an evvel bu açıdan özerk bir statüye kavuşturulması gerekmektedir.

2 Mayıs 1954 seçimlerinin hemen akabinde 30 Haziran 1954 tarihinde 6428 sayılı "Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun"[75] ile Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 35., 71., 89., 91., 109., 110., 135. ve 166. maddelerinde değişiklik yapılmış, 45. ve 46. maddeleri ise tamamen kaldırılarak yerlerine yeni hükümler ihdas edilmiştir. Siyasi partilerin radyodan yapacakları propaganda konuşmalarına[76]

---

[74] John N. Friedman, Richard T. Holden (a), "Optimal Gerrymandering: Sometimes Pack, But Never Crack", **American Economic Review**, 2008, Cilt: 98/1, ss.113–144. ; John N. Friedman, Richard T. Holden (b), "Towards a Theory of Optimal Partisan Gerrymandering", ss. 1-26. http://web.stanford.edu/group/peg/Papers%20for%20call/Gerrymandering%20%20FriedmanHolden.pdf (15.11.2013). ; Mitchell N. Berman, "Managing Gerrymandering", **Texas Law Review**, 2005, Cilt: 83, ss. 781-854. ; Teziç, s. 274. ; Yılmaz, s. 92.

[75] Kanun metni için bkz., Resmi Gazete, 7 Temmuz 1954-8748, ss. 2-3.

[76] Bu değişiklikler, öncelikle partilerin radyo propagandası yapma imkanlarını ellerinden alırken, iktidara da yeni propaganda araçları sunmuştur. Bunun yanı sıra, hükümet üyelerinin yapacakları

ilişkin 47. ve 48. maddeleri ise tamamen kaldırılmıştır. Kanunda değişiklikleri gerekli kılacak bir ihtiyacın olmamasına rağmen, zamanlama olarak, seçimlerin hemen akabinde yapılması, iktidar tarafından *"süratle tashihi lüzumlu görülen bir kısım mahzurların, bir an evvel tashihi gayesiyle esaslı çalışmalara…"* devam edildiği biçiminde gerekçelendirilmiştir[77].

1.2.2.3. 1957 Değişiklikleri

Meclis, 11 Eylül 1957 tarihli oturumunda 1924 Anayasası'nın 25. maddesine[78] istinaden 2084[79] nolu Kararıyla Meclis seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir[80]. İktidar partisinin antidemokratik uygulamalarının alevlendirdiği siyasi ortamda seçimlere ittifak yaparak girmek isteyen muhalefet partilerinin önünü, 11 Eylül 1957 tarihinde 7053 sayılı "Milletvekilleri Seçimi Kanununun 35 ve 109. Maddelerinin Tadiline ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde İlâvesine Dair Kanun"[81] ile yaptığı yeni düzenlemeyle kesmiştir. Muhalefet partileri de bunun üzerine seçimlere münferit olarak iştirak etmişlerdir[82].

Bu kanun değişikliğinin önemi, Güngör tarafından, "*muhalefetin bir cephe oluşturarak ortak liste etrafında birleşerek seçimlere katılma girişimleri karşısında iktidarın aldığı önlem olmasında yatmaktadır. Bu durum o ölçüde belirgindir ki, değişiklik tasarısının TBMM'de görüşülmesi muhalefetin işbirliği için parti kurultaylarını topladığı günlere denk düşmektedir"* biçiminde ifade edilmiştir[83].

---

konuşmaların, görev alanlarıyla sınırlasa bile, radyodan yayınlanmasını sağlamaktadır. Bu düzenlemeler, iktidar ve muhalefet arasında sürekli gündemde kalan bir "radyo sorunu" ortaya çıkarmıştır. (Güngör, s. 7.)

77 Güngör, s.6.

78 10 Ocak 1945 tarihinde 4695 sayılı Kanunla, 20 Nisan 1340 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu yerine mâna ve kavramda bir değişiklik yapılmaksızın Türkçeleştirilmiş olan 1924 Anayasası'nın 25. maddesi, "*Seçim dönemi bitmeden Meclis, üyelerinin tam sayısının salt çokluğu ile seçim yenilemeğe karar verirse, yeni toplanan Meclisin seçim dönemi kasım ayından başlar. Kasımdan önceki toplantı, olağanüstü toplantı sayılır"*.

79 Resmî Gazete, l 1 Eylül 1957-9708, Karar No: 2084.

80 Orhan Aldıkaçtı, "27 Ekim 1957 Milletvekilleri Seçimi", **İÜHFM**. C. 24, 1959, s. 1. ; Dinçkol, s. 112.

81 Kanun metni için bkz., Resmi Gazete, 13 Eylül 1957-9705, s. 17850.

82 Aldıkaçtı, ss. 15-16. ; Dinçkol, s. 112.

83 Güngör, s. 9.

1.2.2.4. İlk Anayasal Statü ve 298 Sayılı Kanun

1957 seçimlerinin akabinde gerginleşen siyasal ortam, iktidarın bir takım demokrasi karşıtı adımlar atması sonucunda had safhaya ulaşmış ve akabinde Türk siyasi tarihinin darbeler serisinin ilki olan 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesini beraberinde getirmiştir[84]. Darbeden bir gün sonra yeni bir hükümet kurulmuştur. 12 Haziran 1960 günü çıkartılan 1 sayılı Kanunla[85] 1924 Teşkilât-ı Esasîye Kanunu'nun bazı hükümlerini yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kanun geçiş dönemini düzenleyen bir nevi "geçici anayasa" hükmündeydi. Bu 1 sayılı Kanun, Millî Birlik Komitesini kurmakla kalmayıp aynı zamanda Milli Birlik Komitesi'ne yasama organı görevi[86] de vermiştir[87].

13 Aralık 1960 tarih ve 157 sayılı Kanun[88] ile "Kurucu Meclis" oluşturulmuştur. Kurucu Meclis, Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinden oluşmaktaydı. Yeni Anayasanın yapımı için Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi üyelerinden oluşan 20 kişilik bir "Anayasa Komisyonu" atamıştır. Kurucu Meclis, yeni Anayasa yapma görevinin yanı sıra yeni seçim kanunu yapmakla da görevlendirilmiştir. Komisyon çalışmalarında İstanbul ve Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinin hazırladığı ön taslaklardan, bazı yabancı ülke anayasalarından[89]

---

84 Bülent Tanör (a), **İki Anayasa 1961-982**, Beta Yayınları, 3. Tıpkı Bası, Nisan 1994, İstanbul, ss. 9-15. ; Ümit Cizre Sakallıoğlu, "Parameters and Strategies of Islam-State Interaction in Republican Turkey." **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 28, No. 2 Mayıs 1996, ss. 231-251. ; Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze),** İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2004, ss. 90-100.

85 "1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun". Kanun metni için bkz., Resmi Gazete, 14.06.1960-10525.

86 Milli Birlik Komitesi'ne yasama organı görevini veren hüküm 1 sayılı Kanunun ilk maddesinde "*…Türkiye Büyük Millet Meclisine iktidarı devredeceği tarihe kadar Türk Milleti adına hâkimiyet hakkını kullanır"* biçiminde ifade edilmiştir.

87 Bülent Tanör (b), **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980),** Der Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 1995, s. 306. ; Kemal Gözler (c), Türk Anayasa Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa 2000, s. 81.

88 "1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Geçici Kanuna ek «Kurucu Meclis Teşkili» hakkında Kanun", Resmî Gazete, 16.12.1960-10682.

89 Bu anayasalar, Fransız, İtalyan ve Federal Alman Anayasalarıdır. (Tanör (b), s. 311).

ve uluslararası insan hakları metinlerinden[90] yararlanmak suretiyle bir tasarı hazırlamıştır. Komisyon tarafından hazırlanılan geçici anayasa 9 Mart 1961'de Temsilciler Meclisine sunulmuştur. Tasarı, önce Temsilciler Meclisi'nde müzakere edilmiş ve üzerinde ihtilaf olan maddeler Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi'nden gelen eşit sayıdaki üyelerden oluşan Kurul tarafından giderilerek yeni bir metin oluşturulmuştur. Bu küçük değişiklikten sonra Tasarı, Kurucu Meclis'in 27 Mayıs 1961 tarihindeki ortak bileşiminde 260 evet oya karşın 2 çekimser oyla son halini almıştır. Tasarının görücüye çıkma zamanı gelmişti ve 9 Temmuz 1961 tarihinde halkoylamasına sunulmuştur. Katılımın % 80'in üzerinde olduğu bu halkoylamasında Tasarı, geçerli oyların % 61.5'ini alarak 20 Temmuz 1961 tarih ve 334 sayılı Kanun olarak Resmî Gazete'de[91] yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Askeri darbe günleri 5 Ekim 1961 genel seçimleriyle ortadan kalkarak demokrasiye kaldığı yerden ve yeniden geçilmiştir[92].

Kurucu Meclis'in Anayasa yapım faaliyetleri kapsamında demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin olarak öncelikle, Anayasanın 55. maddesinde yer alan "seçme ve seçilme hakkı"nın esaslarının[93] düzenlendiğini görmekteyiz. 1961 Anayasası'nın Üçüncü Kısmının Birinci Bölümünde Yasama başlığı altında yer alan 75. Maddesinde ise "Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi"ne ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Söz konusu bu düzenlemenin ilk fıkrasında, *" Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabûl etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur"*

---

90 Uluslararası insan hakları metinleri, Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir (1950). (Tanör (b), s. 311).

91 Resmi Gazete, 20.07.1961-10859, ss. 4654-4655.

92 Yavuz Atar (b), **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Diğer Anayasalar**, Mimoza Yayınları, 2. Baskı, Konya 2002, s. 107. ; Tanör (b), ss. 307-314. ; Gözler (b), ss. 83-84.

93 "*Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır*".

demek suretiyle, Yüksek Seçim Kurulu'nun ilk varlık sebebi olan 5545 sayılı Kanun'da ayrı ayrı düzenlenen seçimlerin yönetimi ve denetimi görev ve yetkileri birleştirilmiştir. Ancak bu birleştirme önemli bir farkla gerçekleştirilmiştir. Söz konusu düzenleme daha önce yasal düzeyde ayrı maddelerde kendilerine yer bulurken, bundan sonra bu iki madde anayasal düzeyde ve tek madde çatısı altında kendine yer bulmuştur. Adeta, yasal düzenlemelerin mertebesi yükseltilmek suretiyle anayasal payeye kavuşturulmuştur. Bu düzenlemeye ilişkin olarak ifade edilmesi gereken bir husus da, anayasal düzenlemenin bir sonucu olarak, seçimlerin yönetimi ve denetimi müessesesi Türk seçim tarihinde ilk kez anayasal bir statüye kavuşturulmuş olmasıdır[94]. Bu statüsü, 1982 Anayasası ile halen devam ettirilmektedir.

5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 123. maddesinin son fıkrasında yer alan milletvekillerinin tutanaklarını iptal etme yetkisinin, yeni anayasal düzenlemeyle, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu Yüksek Seçim Kurulu'na tanınmadığını görmekteyiz. Gözden kaçma olarak değerlendirilebilecek bu durum, yasal düzenlemelerle aşılmaya çalışılmıştır[95]. 75. maddenin ikinci fıkrasındaki, *"Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir"* hükmü, daha sonra, seçimlerin yönetimi ve denetimine kaynaklık eden 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun" gündeme gelmesine neden olacaktır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumunun yer aldığı 75. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarına göre, "*Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden kuruludur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir Başkan ve bir Başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler"*. Kurulun üye yapısının yüksek yargı organları üyeleri tarafından oluşturulması dikkat çekicidir. Burada amaç, Kurul'un anayasal olarak yargısal bir

---

94 Yılmaz, s. 94. ; Z. Yılmaz, s. 88.

95 Yılmaz, s. 95.

kimliğe kavuşturulurken, bunun yüksek yargı organlarının üyeleri aracılığıyla gerçekleştirilmesidir. Bugün de hala korunan bu hüküm, kanaatimizce oluşturulmak istenen yargısal organ olma statüsünde kolaya kaçmak olmuştur. Bir kuruma yargı organı statüsü kazandırmak, o kurumun yüksek yargı organlarının üyelerinden oluşmasıyla tam anlamıyla sağlanamaz. Özellikle Kurumun Anayasa'da düzenlendiği yeri göz önüne aldığımızda söylemek istediğimiz daha kolay anlaşılacaktır. Yargısal statüye kavuşturmak için öncelikle yapım sürecindeki demokratik havadan tutun da, kanunun lafzına hatta oradan da anayasada ilgili hükmü tanzim ettiğiniz yere kadar birçok şey etkilidir.

Kurucu Meclis'in, yeni Anayasa yapma görevinin yanı sıra yeni seçim kanunu yapmakla da görevlendirildiğini yukarıda ifade etmiştik. 5 Ocak 1961 tarihinde bir komisyon kurmak suretiyle çalışmalarına hız veren Meclis, 26 Nisan 1961 tarihinde 298 Sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun"u[96] kabul etmiştir. Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetlerinin rehberi olan 298 sayılı Kanun, kendinden sonra gelen seçim mevzuatı[97] kapsamındaki yasal düzenlemelere de rehberlik etmiştir[98]. 298 sayılı Kanun, yasal olarak ilk kez bugünkü anlamda seçimlerin yönetimi ve denetimini seçim sistemimize kavuşturan 5545 sayılı Kanun'un getirdiği temel ilkeleri esas itibariyle değiştirmeksizin benimsemiştir[99]. 298 sayılı Kanun yapıldığı günden bu güne varlığını halen sürdürmektedir. 1961 Anayasası'nın, anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcı ilkesinin pratik uygulamalarından biri olan 298 sayılı Kanun, kendinden önceki 5545 sayılı Kanun'un 1961 Anayasası döneminde uygulanmamış olmasına karşın, 1982 Anayasası döneminde ayrıca bir Kanun yapılmaması nedeniyle varlığını bugün de devam ettirmektedir. 298 sayılı Kanun, farklı temellere dayalı iki Anayasa görmüş ve varlığını devam ettirebilmiş bir Kanun olması yönüyle de dikkate değer bir kanundur. Özellikle de 1961 Anayasası dönemindeki seçim mevzuatı kapsamında

---

96 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 2 Mayıs 1961-10796.

97 Bu dönemde çıkartılan 25.05.1961 tarih ve 306 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu" (Resmi Gazete, 30 Mayıs 1962-10815) ve 13 Temmuz 1965 tarih ve 648 sayılı "Siyasi Partiler Kanunu" (Resmi Gazete, 16 Temmuz 1965-12050) çıkartılmıştır.

98 Yılmaz, s. 94.

99 Işık, s. 17.

yer alan 306 sayılı Kanunun 10 Haziran 1983 tarihli ve 2839 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu"[100] ile mülga edilmesi ve yine 648 sayılı "Siyasi Partiler Kanunu"nun 22 Nisan 1983 tarih ve 2820 sayılı "Siyasi Partiler Kanunu"[101] ile değiştirilmesi de göz önüne alındığında neden dikkate değer bir kanun olduğu daha da net anlaşılacaktır.

1.2.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Oluşumu ve Üyelerinin Hukuki Statüsü

Yüksek Seçim Kurulu, ilk kez varlık kazandığı ve sınırlı yetkilerle donatıldığı 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'ndan günümüze bir takım değişikliklere maruz kalarak gelmiştir. Kurul, önceleri, Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarınca seçilen 7 üyeden oluşurken, sonrasında aynı Kanunda 6272 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle üye sayısı 17'ye çıkartılmıştır. Üye yapısının dağılımı, 5'er asıl ve 3'er yedek üyenin Yargıtay ve Danıştay Genel Kurulu tarafından seçilmesi suretiyle belirlenmiştir. 1961 Anayasası döneminde 298 sayılı Kanunla Kurul'un oluşumu konusunda tekrar değişikliğe gidilerek üye sayısı 6'şar asıl ve 2'şer yedek olmak üzere toplam 16 olarak belirlenmiştir. Anlaşılan, yasa yapıcının Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşuma ilişkin uğraşları bitmemiş olacak ki, 1979 yılında yeni bir düzenlemeye daha gidilmiştir. Halen hükümleri korunan 2234 sayılı Kanuna göre Kurul, 6'sı Yargıtay, 5'i Danıştay Genel Kurullarından belirlenerek gelen 7 asıl 4 yedek[102] olmak üzere toplam 11 üyeden oluşmaktadır[103].

Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumuna ilişkin değişikliklerin tamamının, 1987 yılında Kurul'un üye seçimi usulüne ilişkin değişiklik[104] haricinde, 1961

---

100 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 13 Haziran 1983-18076.

101 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 24 Nisan 1983-18027.

102 1982 Anayasası'nın 79. maddesinin 4. fıkrası Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumunda yer alacak yedek üyelere ilişkin olarak, "*Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler*" hükmüne yer vermiştir.

103 Gözler (b), s. 281. ; Yılmaz, s. 119. ; Yavuz, s. 115.

104 1987 yılında 3330 sayılı "26.4.1961 Günlü ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 11, 12, 52, 64, 65 ve 66. Maddelerinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bir Ek, İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"'un ilk maddesindeki öngördüğü değişiklikle "*Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur.* ***Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye***

Anayasası döneminde gerçekleştirildiğini görmekteyiz. 298 sayılı Kanun'un, 1982 Anayasası döneminde de, bir takım değişikliklere uğramasına rağmen, temel yapısını sürdürebilmesi, Kurucu iktidar ve yasa yapıcıların 298 sayılı Kanun'un ortaya koyduğu hükümlerden memnun olduğunun göstergesi anlamına gelmektedir. Bu tavır yasal olarak hazıra konmak şeklinde adlandırılabilir.

Kurucu iktidar ile kanun koyucunun Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumunda sayısal değişikliğe giden bu yöndeki tercihi, yasa koyucunun kanun yapmadaki özgürlüğü dışında başka hiçbir şey bir şey ile açıklanamaz. Kanun koyucunun farklı siyasi mülahazalarla şekillendirmeye çalıştığı Kurul'un oluşumunda asıl olan, seçimlerin yönetim ve denetimi için gerekli olan bilgi birikimine sahip üye profili ile nitelikli ve etkin bir seçim teşkilatı yapısına kavuşturulmuş olmasıdır. Yoksa üye sayılarının azlığı ya da çokluğu, üyelerin liyakatleri ile teşkilat yapısının niteliklerini artırmada herhangi bir rol oynamayacaktır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük nüfuslu bir ülkede seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu "Seçim Yardım Komisyonu" ve "Federal Seçim Komisyonu" alanında uzman olan 4'er kişiden oluşmaktadır[105].

Yüksek Seçim Kurulu'nun üye profiline ilişkin olarak yasa koyucunun tavrı dünden bugüne herhangi bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, Kurul'un oluşumunda üye sayısı zaman zaman değişmekle beraber, üyelerinin yüksek hakimler arasından seçilmesi yönündeki eğilimi hiç değişmemiştir. Yasa koyucunun bu yöndeki tutumu, seçimlerin yargı organlarının yönetim ve denetiminde yapılması gerektiğine ilişkin anayasal ifadenin tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bu aynı zamanda, Yüksek Seçim Kurulu'nun kuruluş amacının bir başka şekilde ifadesi anlamına gelmektedir.

1982 Anayasası'nın 79. maddesinin 3. fıkrası ve 298 sayılı Kanun'un 11. maddesi Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumunu aynı ifadelerle ortaya koymaktadır. Buna göre, "*Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye*

***tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir**. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler"*. (Resmi Gazete, 4.3.1987-19390, s. 1).

105 Ayrıntı için Amerika Birleşik Devletleri örneğine bakınız.

tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler".

Yüksek Seçim Kurulu'nda görev alacak üyelerin görev süresi 6 yıldır. Üyelerin görev süresi her ne kadar 6 yıl ile sınırlanmış olsa bile tekrar seçilebilmelerine engel bir durum söz konusu değildir. Yeni üyelerin tamamının seçilmelerine kadar görevdeki mevcut üyeler görevlerine devam ederler. 298 sayılı Kanun'un 11. maddesindeki bu ifadeye, aynı Kanunun 3330 sayılı kanunla değişik 12. maddesine, *"Yüksek Seçim Kurulunun görev süresi biten üyeleri yerine yenilerinin belirlenmesi için üç yılda bir ocak ayının ikinci yarısında seçim yapılır."* demek suretiyle açıklık getirilmiştir. Şayet bu 3 yıllık zaman diliminde üye sayısında, emeklilik, hastalık, ölüm, istifa gibi sebeplerle bir eksilme söz konusu olursa maddenin ikinci fıkrası bu duruma ilişkin olarak, *"Bu süre içinde üye sayısında azalma olursa, eksiklik yukarıdaki madde gereğince tamamlanır. Bu yoldan seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar. Seçim, başkan veya başkanvekilinin kuruldan ayrılmış olması nedeniyle yapılmış ise yeni üyenin de katılmasıyla başkan veya başkanvekili seçimi yapıldıktan sonra, bu seçimin sonucuna ve 11. maddenin son fıkrasında belirtilen esasa göre yeni üyenin yeri belirlenir"* şeklinde bir çözüm üretmiştir. Ancak madde metninden anlaşılacağı üzere, üye tamamlaması için yapılacak seçim neticesinde göreve başlayacak üyenin görev süresi yerine seçildiği üyenin geriye kalan görev süresi ile sınırlıdır. Aslında 6 yıl olan Kurul üyeliği, olağanüstü dönemlere ilişkin olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Görevini tamamlayamayan üyenin yerine seçilen üye de 11. maddenin 2. fıkrası hükmünce Kurul üyeliğine tekrar seçilebilme imkanına sahiptir.

Yüksek Seçim Kurulu çalışmalarını Başkanı aracılığıyla yürütmektedir. Başkana görevlerinin yapılmasında yardımcı olmak ve izin, sağlık nedeni, yurt dışı gezileri gibi geçici durumlar ile ölüm, emeklilik, istifa gibi makamın boşalması durumlarında ona vekillik etmek üzere bir başkan vekili seçilir. Başkan vekili, vekilliği süresince Başkanın sahip olduğu yetkileri, kendisine yasaklanmadıkça kullanabilir[106]. Kurul'un toplantılarına başkanlık edebilir, teşkilat yapısına ilişkin tasarruflarda bulunabilir. Başkanvekilinin vekalet ettiği zaman zarfında, vekalet

[106] Gözler (a), ss. 668-670.

etmesini gerektiren sebeplerin kendisi için gerçekleşmesi sebebiyle bu görevini ifa edemiyorsa, bu özel duruma ilişkin olarak asıl üyelerin en yaşlısı Kurula başkanlık eder. En yaşlı üyenin Kurula başkanlık etmesi çok istisnai durumlar için geçerli olacaktır. Ancak Kurul'un faaliyetlerinin sürekliliği göz önüne alındığında bu gibi istisnai durumlarda göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Böyle istisnai durumlar için başkanın kim olacağının belirlenmesi önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Çünkü en yaşlı üyenin de başkanlık yapamayacağı durumlarda, nasıl hareket edileceği Kanunda öngörülmemiştir. Bu durumun ortaya çıkaracağı sorun, madde hükmüne eklenecek bir cümle ile giderilebilir. Bu bağlamda Kanun metnine, *"en yaşlı üyenin de başkanlık edemeyeceği durumlarda, geri kalan üyelerden en yaşlı üye, yaşların eşit olması durumunda tarih olarak daha büyük olanı, doğum tarihleri de eşitse iki üye arasında kura çekme yoluyla başkan belirlenir"* şeklinde bir hükmün eklenebileceği kanaatindeyiz.

Yüksek Seçim Kurulu, 7 asıl üyenin dışında 4 de yedek üyeden oluşmaktadır. Yedek üyeler asıl üyelerin Kurul'un faaliyetlerine katılamadıkları zamanlar için onların yerine toplantılara katılırlar. Yedek üyelerin nasıl belirleneceğine ilişkin hüküm 11. maddede, *"Her yenileme seçiminden sonra, Yüksek Seçim Kurulu'na Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Başkan ve başkanvekili ad çekmeye girmezler*" şeklinde düzenlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, her üç yılda bir yapılan yenileme seçimlerinden sonra, Yargıtay ve Danıştay'dan gelen üyeler arasından ikişer yedek üye seçilir. Başkan ve başkanvekili ad çekmeye girmezler.

Kurumsal yapıya sahip kurum ya da kurullarda karşılaşılabilecek sorunlardan biri de, kurum ya da kurulun yönetimini gerçekleştiren başkan ve başkanvekilinin aynı anda değişik gerekçelerle görevlerini bırakmaları durumudur. Yüksek Seçim Kurulu açısından da gerçekleşebilecek bu ve benzeri durumlar karşısında nasıl hareket edileceği 11. maddede*, "...boşalan yer için Yüksek Seçim Kurulunca yeniden seçim yapılır; başkan veya başkanvekilliğinden ayrılan üye, bu göreve yeni seçilen üyenin yerini alır"* şeklinde hükme bağlanmıştır.

Yargıtay ve Danıştay'dan gelen üyeler arasından seçilen başkan, hangi üst yargı mercii mensubu ise Başkanlık görevi süresince kurumundan izinli sayılır. Diğer bir ifadeyle, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı, Başkanlık görevini tam zamanlı olarak

yerine getirmektedir. Başkanın geldiği kurumla hukuki bağı kesilmemekte, aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar, kadro, derece gibi özlük haklarından yararlanmaya devam etmektedir. Yani, Başkan, hem başkanlık hem de geldiği kurumun kendisine tanıdığı bütün özlük haklarından aynı anda faydalanmaktadır. Bu uygulama, doğru bir uygulama olmakla beraber, özlük hakları açısından çifte bir uygulama anlamına gelmektedir. Başkanın her iki taraftan da maaş ve diğer özlük haklarını almaya devam etmesi, görev süresince çalışmadığı asli kurumundan aldığı ücretin haksız bir kazanç olarak algılanmasına sebebiyet verebilir. Bu durum Kurulun saygınlığını zedeleyecektir. Bu tür olumsuzlukların önüne ancak Yüksek Seçim Kurulu'nun yeniden ve seçim yargısının üst derece mahkemesi olarak düzenleneceği bir kanunla geçilebilecektir. Kurul Başkanı için geçerli olan tam zamanlı çalışma usulü tüm üyeler açısından da söz konusu olmalıdır. Aynı anda farklı iki işi yapıyor görüntüsünden Kurul üyeleri kurtarılmalıdır. Yeni düzenlemeyle Kurul üyelerinin de Kurul başkanı gibi görev süresi boyunca kurumlarından izinli sayılmaları gerekmektedir. Böylece, tekrar seçilemeyen üyelerin, tekrar Yargıtay ve Danıştay'daki eski görevlerine dönmeleri sağlanmak suretiyle, üye seçilememeleri karşısında mağdur duruma düşmeleri önlenmelidir. Emekliliğe hak kazanan üyeler için ise Yüksek Seçim Kurulu üyeliği için öngörülen emekli özlük hakları kendilerine sağlanmalıdır.

26.10.1987 tarihinde yürürlüğe giren 290 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin[107] ilk maddesi ile 298 sayılı Kanunun 11. maddesine, "*Yüksek Seçim Kurulunun sekreterlik ile idari, mali ve diğer yardımcı hizmetlerini yürütmek üzere, kurul bünyesinde "İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı" kurulmuştur"*. "*Daire Başkanı ile şube müdürleri, Yüksek Seçim Kurulu Başkanının teklifi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu kararı ile, diğer personel ise Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından atanır. Bu Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının personelin başka kurumlara nakli ile ilgili hükümleri Daire ve personeli hakkında da uygulanır*" hükmü eklenerek, seçim faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli kurumsal organlar ve personel seçiminin esasları belirlenmiştir.

---

[107] 26.10.1987 tarihli "*298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname*" Resmi Gazete, 26.10.1987-19616, s. 1.

1.2.4. Yüksek Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Darbeler serisinin ikincisinin ardından demokrasinin rafa kaldırıldığı ikinci bir dönem yaşanmaya başladı. Milli Güvenlik Konseyi ülke yönetiminde etkinliğini dönemin anayasal ve yasal bütün mevzuatında hissettirmiştir. Ancak seçimlerin yönetimi ve denetimini düzenleyen 1961 Anayasası döneminde yapılan 298 sayılı Kanuna dokunulmamıştır. Aslında, 1982 Anayasası kabul edilmeden önce, Kurucu Meclis Hakkında Kanun'un[108] 2. maddesinin "c" fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, Kurucu Meclis'in görevlerinden biri de yapılacak olan yeni Anayasa ve Siyasi Partiler Kanununun hükümleri doğrultusunda yeni bir seçim kanunu hazırlamaktı. Ancak bu gerçekleştirilememiş ve 1961 dönemindeki 298 sayılı Kanun yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Bu durum, 1982 Anayasası'nın seçimlerin yönetimi ve denetimini öngören 79. maddesinin gerekçesinde, "*1961 Anayasası'nın en iyi işleyen hükümlerinden biri olan 75. maddesinde düzenlenmiş seçimlerin genel yönetim ve denetimi ilgili kuralların bir Anayasa kaidesi halinde aynen muhafazası uygun görülmüştür"* biçiminde ifade edilmiştir[109]. Yeni Seçim Kanunu yapılamamasına karşın seçim mevzuatında, 1982 Anayasası'nın kabulü ile 6 Kasım 1983 seçimleriyle demokratik hayata tekrar geçiş aşaması arasında iki kanun seçim mevzuatına girmiştir. Bunlardan ilki, 22.4.1983 tarih ve 2820 sayılı "Siyasi Partiler Kanunu"[110], ikincisi ise 10.6.1983 tarih ve 2839 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu"[111] dur. Bu kanunlaşma hareketini 1982 Anayasası'nın kabulünden sonra da bir takım yasal çalışmalar takip etmiştir. Bu yasalar, 18.01.1984 tarih ve 2972 sayılı "Mahalli

---

[108] Kurucu Meclisin Görevleri: a) Yeni Anayasa'yı ve Anayasa'nın Halkoyuna Sunuluş Kanununu hazırlamak, b) Halkoyuna sunulan ve Milletçe kabul edilince kesinleşerek, geçici hükümlerine göre yürürlüğe girecek olan Anayasa'nın ilkelerine uygun Siyasi Partiler Kanununu hazırlamak, c) Yeni Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Kanununun hükümlerini göz önünde tutarak Seçim Kanununu hazırlamak, d) Milli Güvenlik Konseyince kararlaştırılacak tarihte yapılacak genel seçimlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulup fiilen göreve başlayıncaya kadar, kanun koyma, değiştirme ve kaldırma suretiyle yasama görevlerini yerine getirmektir. (Resmi Gazete, 30 Haziran 1981-17386 Mükerrer sayı).

[109] Abdullah Sezer, 1982 Anayasası Gerekçeleri, http://www.scribd.com/fullscreen/38186519?access_key=key-1b6fpqwasdhxzlx5rtg6 (15.11.2013).

[110] Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 24.4.1983-18027.

[111] Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 13.6.1983-18076.

İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"[112], 23.5.1987 tarih ve 3376 sayılı "Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun"[113] ve son olarak da 19.1.2012 tarih ve 6271 sayılı "Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu"[114] dur[115]. Seçim mevzuatı kapsamındaki kanunlar günümüze gelinceye kadarki süreç içerisinde bir takım değişikliklere uğramıştır. Örneğin, 298 sayılı Kanun 33 kez değişirken, 2839 sayılı Kanun 12 kez, 2820 sayılı Kanun ise 19 kez değişikliğe uğramıştır[116].

1.2.4.1. Anayasal Düzeydeki Görev ve Yetkileri

Yüksek seçim Kurulu'nun Anayasal düzeydeki görev ve yetkilerine geçmeden önce, 1982 Anayasası'nın seçimlerin tümüne ilişkin olarak geçerli temel ilkelerine değinmek gerekmektedir. Bu ilkelerin en başında şüphesiz ki Anayasanın Cumhuriyetin temel ilkelerinin yer aldığı 2. maddesinde yer alan "insan haklarına saygılı", "demokratik hukuk devleti" ilkeleri ile temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasına ilişkin hükümlerin yer aldığı 13. maddedeki[117] "Anayasanın sözüne ve ruhuna", "demokratik toplum düzeninin gereklerine" ve "ölçülülük ilkesine"[118] aykırı olamayacağı ilkeleri gelmektedir. Bu ilkeleri, seçme ve seçilme hakkının düzenlendiği Anayasanın 67., Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin düzenlendiği 75, 77 ve 78., seçimlerin genel yönetim ve denetiminin düzenlendiği 79. ve yerel yönetim seçimlerinin düzenlendiği 127. maddelerindeki düzenlemeler takip etmektedir[119].

---

112 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 18.1.1984-18285.

113 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 28.5.1987-19473.

114 Kanunun metni için bkz., Resmi Gazete, 26.1.2012-28185.

115 Yılmaz, s. 100.

116 Necmi Yüzbaşıoğlu (a), **Anayasa Hukukunun Temel Metinleri**, Beta Yayınları 9. Baskı, İstanbul, 2012, s. ; Işık, s. 55, Dipnot, 38.

117 1982 Anayasası'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının sınırı için bkz., Nizamettin Aydın, **3 Ekim 2001 Tarihli Anayasa Değişikliklerinin Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine Etkileri**, Ekin Kitabevi, Bursa 2008, ss. 107-120.

118 "Ölçülülük İlkesi" hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Yücel Oğurlu, **Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi**, Seçkin Yayınevi, Mayıs 2002, ss. 1-248.

119 Hikmet Sami Türk, "Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih", **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara, ss. 101-102.

Seçme ve seçilme hakkına ilişkin Anayasanın 67. maddesindeki düzenlemelerin, seçimlerin yönetimi ve denetimi açısından önemli olduğunu söylemeliyiz. Bu madde önemini, seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin esasların belirlenmesi noktasında, bu düzenlemelere rehberlik etmesinden almaktadır. Özellikle de, seçimlere ve halkoylamasına hakim olması gereken ilkelerin belirlendiği maddenin ikinci fıkrasındaki "*Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır*" biçiminde evrensel nitelikli ilkelerin ifade edilmesi tüm seçimler açısından bir sigorta görevi niteliğindedir.

Anayasanın 67. maddesinin 5. fıkrasında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümü esnasında seçimlerin yönetimi adına seçim emniyeti açısından alınması gereken önlemlerin Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilip bu seçimler için görevlendirilmiş hakimin yönetim ve denetiminde uygulanacağını ifade edilmiştir. 3.10.2001 tarihli 4709 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"un[120] 24. maddesi, Yüksek Seçim Kurulu'nun ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde yapılacak olan seçimlerde seçimlerin emniyeti açısından alacağı önlemlerle doğrudan doğruya ilgili olmamakla beraber, eskiden suçun mahiyetine bakılmaksızın ceza infaz kurumlarındaki bütün hükümlülerin oy kullanımını engelleyen durum ortadan kaldırılarak, taksirli suçlardan hüküm giyenlerin oy kullanmalarının önü açılmıştır[121]. Anayasa değişikliğinden önce de, Yüksek Seçim Kurulu ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümü esnasında seçimlerin yönetimi adına seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirleri almaktaydı. Kurul, aynı tedbirleri yine almakta, fakat bu konudaki sorumluluğu niteliksel olmasa da niceliksel olarak artmıştır.

Anayasanın 67. maddesinin 6. fıkrası, yasa koyucuya demokratik seçimler adına önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Buna göre, yapılacak seçim kanunlarının, seçmen eğilimlerini adil bir şekilde yasama organının oluşumuna yansıtılmasını sağlamayı amaçlayan "temsilde adalet" ve istikrarlı siyasi

---

120 Anayasa değişikliği metni için bkz., Resmi Gazete, 17 Ekim 2001-24556(Mükerrer).

121 Hikmet Tülen, "3.10.2001 Tarihli ve 4709 Sayılı Kanunla Yapılan Anayasa Değişiklikleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", **AÜEHFD**, Cilt: V, Sayı 1-4, 2001, s. 227.

yönetimlerin kurulmasını kolaylaştırmayı hedefleyen "yönetimde istikrar" ilkelerini bağdaştıracak biçimde hazırlanması gerekmektedir[122]. Bu ilke seçim mevzuatına dahil bütün düzenlemeler açısından geçerlidir. Herhangi bir seçim mevzuatı kaleme alınırken, temsilde adaleti sağlayabilecek ve beraberinde yönetimde istikrarı bozmayacak şekilde dizayn edilmelidir[123]. Gerçekleştirmesi söylendiği kadar kolay olmayan birbiriyle çatışan bu iki olumlu değerin birbirine uyumlu şekilde monte edilmesi ne kadar başarılabilirse söz konusu seçim mevzuatı o derece gerçeği yansıtabilecektir[124]. Bu anlamda seçimlerin yönetim ve denetimini düzenleyen kanunların da temsilde adalet yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak şekilde yapılmaları gerekmektedir. Sadece seçimlerin yönetimi ve denetimini düzenleyen kanunların bu ilkeyi benimsemesi tek başına yeterli olmayacaktır. Bunun yanı sıra, seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerinin de bu ilke çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu, 1982 Anayasası'nın 3. Kısmında "Cumhuriyetin Temel Organları" başlığında altında yer alan Yasama bölümünün 79. maddesinde düzenlemiştir. "Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi" başlığı[125] altında yer alan temel düzenleme, *"Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim*

---

122 Abdurrahman Eren, "Türkiye'de Uygulanan % 10 Genel Seçim Barajının Serbest Seçim Hakkını İhlal Sorunu" **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 2, 2008, ss. 71-79. ; Nihat Bulut, "Temsilde Adalet - Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 12 Haziran 2011 Seçimleri" **EÜHFD**, Cilt. XIV, S.3-4, Erzincan, 2010, ss. 1-18. ; Yusuf Şevki Hakyemez, "Temsilde Adalet Ve Yönetimde İstikrar İlkeleri Açısından Seçim Barajı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı" **EÜHFD**, Cilt. XI, S. 1-2, Erzincan, 2007, ss. 21-25. ; Erol Tuncer (b), "Türkiye'de Seçim Uygulamaları Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği", **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara, s. 168.

123 Türk, s. 110.

124 Sultan Tahmazoğlu Uzeltürk, "Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri", **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara, s. 240.

125 Anayasanın 176. maddesinin ikinci fıkrasına göre, "*Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz".*

Kurulunundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir" şeklindedir. Bu hükmün, 1961 Anayasası'nın 75. maddesindeki düzenlemeyle çok benzer olduğu görülmektedir. 1982 Anayasası'ndaki bu düzenleme, 1961 Anayasası'ndan bir farkla ayrılmaktadır. O fark, Yüksek Seçim Kurulu kararlarına tanınan ayrıcalıkla ilgilidir. 1982 Anayasası, Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarının kesin olduğunu ve bu kararlar aleyhine başka bir mercie gidilemeyeceği hükmünü ilk fıkranın sonuna bir endişenin ürünü olarak eklemiştir. Bu endişe, Yüksek Seçim Kurulu kararlarının kesinliği ve bu kararlara karşı kişi ve kurumların olumsuz tutumlarıyla ilgili bir durumdur[126]. Maddenin ilk fıkrasının sonundaki bu net ve kesin hükümle beraber, söz konusu endişeler izale edilmiştir.

Öncelikle seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemelerin neden Anayasanın Yasama Organına ait temel ilkelerin belirlendiği bölümde yer aldığına değinmek gerekmektedir. Ayrıca Anayasanın bu bölümünde düzenlemenin, seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu seçim kurullarının hukuki statüleri hakkında ortaya çıkardığı tartışmalara da değinmek gerekmektedir.

Seçimlerin genel yönetimi ve denetimine ilişkin düzenlemelerin, Anayasa'nın Yasama organına ait temel ilkelerin yer aldığı bölümde düzenlenmesinin gerekçesini şöyle ifade edebiliriz. Parlamenter sistemin bir gereği olarak parlamentolar, seçimle oluşmakta ve seçimle sona ermektedirler. Parlamentolar aynı zamanda yasama organı durumundadırlar. Kurucu iktidar, bir yandan yasama organı ile ilgili temel esasları belirlerken bir taraftan da aynı düzenlemelerle birlikte yasama organının oluşumunun aracı olan seçimlerin esaslarını belirlemektedir. Bu esaslar, yasama organını oluşturan genel seçimlerin ve beraberindeki diğer seçimlerin yönetimi ve denetimi hususuna ilişkindir. Kurucu iktidar, anayasal pratik açısından yasama organını düzenlediği yasama bölümünde, hem yasama organını hem de öngördüğü seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin hükümleri bir arada düzenlemeyi uygun görmüştür.

---

[126] Yılmaz, s. 96.

Seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin hükümlerin Yasama Organının düzenlendiği bölümde yer alması, seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu organların hukuki statüleri üzerinde tartışmalara yol açmaktadır. Özellikle de seçimlerin ülke genelinde tek ve kesin sorumlusu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü üzerinde tartışmalara sebebiyet vermektedir. Anayasa'nın Yüksek Seçim Kurulu'na verdiği seçimlerle ilgili tam sorumluluğun ve bunun bir yansıması olarak kararlarının kesin olması ve bu kararlar aleyhine başka herhangi bir mercie başvurulamaması durumu, Yüksek Seçim Kurulu'na yargısal bir statü kazandırmıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal olarak konuşlandırıldığı yer itibariyle, Anayasanın yargı organlarını düzenlediği 145 ve 158. maddeleri arasında yer alan yüksek mahkemelerden biri olarak düzenlenmemesi ve kararlarının hukuki niteliği, Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal statüsünü tartışma konusu yapmıştır[127]. Bu konuda, doktrindeki tartışmalara geniş biçimde ileride değinilecektir.

1982 Anayasası, sadece seçimlerin genel yönetimi ve denetime ilişkin temel esasları belirlemekle yetinmemiş, bu faaliyetlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetiminde yapılacağını da hüküm altına almıştır. Seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılacağından kasıt, genel ve yerel seçimler ile halkoylamalarının, yargı mensupları tarafından oluşan ve yargısal statüsü bulunan seçim kurullarının yönetiminde ve denetiminde yapılmasıdır. Ancak Anayasa, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurulların hangileri olduğunu tam olarak belirtmemiştir. Sadece, seçimlerin genel yönetimi ve denetiminin tek ve mutlak sorumlusu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal görevlerinin çerçevesini belirlemekle yetinmiştir. Diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri ise Yüksek

[127] Mukbil Özyörük, **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, 1972-1973, s. 46., http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/mukbil-ozyoruk/idare-hukuku-dersleri/idare-hukuku-dersleri-kitabin-tamami.pdf 15.10.2013). ; Yıldızhan Yayla, **Anayasa Hukuku Ders Notları**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985, s. 140. ; Necmi Yüzbaşıoğlu (b), "3 Kasım 202 Seçimleri Üzerindeki Gölgeler", **Erdoğan Teziç'e Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi, No:5, Beta Yayınevi, İstanbul, Nisan 2007, s. 186. ; Kemal Gözler (d), **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Ekin Kitabevi, 17. Baskı Ağustos 2014, ss. 179-180. ; Levent Gönenç (c), "Yüksek Seçim Kurulu'nun "Mahkeme" Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme", **Mümtaz Soysal'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 2009, ss. 284-290. ; Ahmet Hamdi Ünlü, "Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Niteliği Üzerine" **Danıştay Dergisi**, Sayı: 105, Yıl: 32, 2003, s. 2. ; Kemal Başlar, **Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı**, Roma Yayınevi, Ankara, 2005, s. 44. ; Faruk Bilir (a), "Yeni Anayasada Yüksek Seçim Kurulu", Ankara Strateji Enstitüsü, 2012, http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/yeni-anayasada-yuksek-secim-kurulu/ 15.10.2013). ; Uzeltürk, s. 255.

Seçim Kurulu'nun anayasal görevleri dışında kalan görevleri ile beraber yasal düzenlemelere bırakılmıştır.

Kurucu iktidar, seçimlerin yargı organlarının yönetim ve denetiminde yapılacağını ifade ederken, ya bu organların hangi yargı organlarından müteşekkil olduğunu belirtmesi gerekir ya da diğer seçim kurullarının görev ve yetkilerinin kanunla düzenleneceğini hüküm altına alırken, bu seçim kurullarının hangi kurullardan oluşacağını belirtmesi gerekirdi. 79. maddedeki muğlaklığı ortadan kaldırma adına, Yüksek Seçim Kurulu dışındaki yargı organlarının ve kurulların hangi organ ve kurullar olduğunun daha açık ifade edilmesi gerekmektedir. Diğer seçim kurullarının Anayasada yer alması, aynı zamanda bu kurullara anayasal bir statüde kazandıracağı hususu da aşikârdır. Yeni Anayasa çalışmalarının gündemde olduğu bu günlerde konuya ilişkin ayrıntılar göz ardı edilmeksizin yeni bir madde kaleme alınmalıdır.

Konumuz açısından, 1982 Anayasası Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkisine ilişkin olarak temel prensipleri belirlemiştir. Bu kapsamda, Yüksek Seçim Kurulu, Seçimlerin başlamasından bitimine kadarki süreç içerisinde seçimlerin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama yetkisine sahiptir. Görüleceği gibi Yüksek Seçim Kurulu, ülke genelinde gerçekleştirilen genel ve yerel düzeydeki bütün seçimlerde, seçimlerin düzeninden ve dürüstlüğünden sorumludur. Ülke genelinde yapılan bütün seçimlerden kastedilen, özel kanunlarına göre yapılacak genel ve yerel seçimler, Cumhurbaşkanlığı seçimleri, anayasa değişikliklerine ilişkin halk oylaması ve bazı özel kanunlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkilendirildiği seçimlerdir. Yoksa Yüksek Seçim Kurulu ileride değineceğimiz bazı Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi, ülke genelinde yapılan her türlü seçimden sorumlu değildir[128].

[128] Örneğin, Uruguay'da, Seçim Mahkemesi'nin seçimlere ilişkin görevi sadece genel seçimlerle sınırlı değildir, aynı zamanda üniversitelerde, sosyal güvenlik hizmetlerine ilişkin devlet kurumlarının seçimlerine de başkanlık eder. Seçim Mahkemesi, özel olarak da okullarda, sosyal kulüplerde, spor kulüplerinde ve diğer organizasyonlar arasında onlara seçim malzemeleri sağlayarak destek olmaktadır.

Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin düzeni ve dürüstlüğü adına ne yapılması gerekiyorsa bunları yapma ve yaptırma iradesine ve gücüne sahiptir. Kurul, seçimlerin güvenliği ve dürüstlüğüne aykırı hukuk dışı işlem ve eylemlere müsaade etmeyeceği gibi bunlar için gerekli bütün tedbirleri de alacaktır. Bunun yanı sıra, seçim esnasında ve seçim sonrasında seçim konularına münhasır olarak, vaki yolsuzlukları, şikayetleri ve itirazları inceleyip nihayetinde bunlar hakkında kesin bir karara vararak söz konusu sorunları çözüme kavuşturmak görevi de bulunmaktadır. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimi ve denetimi adına verdiği bütün kararları kesindir ve bu kararlar aleyhine başka hiçbir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarının bu niteliği, Kurulun yargı organı olmasının bir sonucudur. Kararları aleyhine herhangi bir mercie başvurulamaması ise seçimlerin yönetimi anlamında da tek yetkili seçim organı olduğunu göstermektedir. Kurul'un bu genişlikte idari ve yargısal yetkilerle donatılmış olması hem evrensel hukuk ilkeleri hem de hukuk devleti ilkesi ile çeliştiği aşikârdır. Çünkü hiç kimse kendi verdiği kararların tekrar inceleme makamı, diğer bir ifadeyle kendi davasının yargıcı olamayacağı gibi aynı zamanda idari teşkilat içerisinde yer alıp da yargısal denetimine ilişkin esaslardan muaf olmak gibi bir ayrıcalıkla donatılmasının, Kurul'un hukuki statüsü üzerindeki tartışmalar da eklendiğinde, anayasal sistemle çatıştığı rahatlıkla söylenebilir[129]. Söz konusu durum aşağıda Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarının nitelikleri başlığında daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun diğer bir anayasal görevi de, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanakları ile Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevidir. 2839 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu"nun 36. maddesinin ikinci fıkrasına göre, Milletvekili genel seçimleri neticesinde seçimi kazanan milletvekili seçilenlere il seçim kurulu tarafından milletvekili seçildiklerine dair bir tutanak (mazbata) verilir. "Milletvekili" sıfatını belirleyen belgenin diğer iki nüshası da en hızlı şekilde Yüksek Seçim Kurulu'na gönderilir. Yüksek Seçim Kurulu tutanaklardan birini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na vermektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun milletvekili seçildiğini gösteren tutanağın kendisine geldiği andan itibaren yapacağı işlemler tutanağın onaylanması anlamına

[129] Yılmaz, ss. 97-98.

gelmemektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim tutanaklarını kabul etme görevi sadece kendisine gönderilen tutanakları yayımlamaktan ibarettir. Milletvekili seçildiğini gösteren tutanağın, milletvekili sıfatının kazanılması anının tespiti üzerinde doktrinde[130] farklı görüşler yer almakla beraber, genel eğilim il seçim kurulu tarafından, milletvekili seçildiklerine ilişkin tutanağın düzenlendiği anda milletvekili sıfatının kazanıldığı an olma yönündedir[131].

Yüksek Seçim Kurulu'nun Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi, Yüksek Seçim Kurulu'na ilişkin ilk yasal düzenlemelerde yer almadığı gibi 1961 Anayasası dönemindeki anayasal ve yasal düzenlemelerde de yer almamıştır. 1982 Anayasası'nın ilk halinde de bu konuya ilişkin bir anayasal hüküm mevcut değildi. Ta ki, 31.10.2007 tarih ve 5678 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"[132] ile 1982 Anayasası'nda değişiklik yapılıncaya kadar. Birçok tartışmayı da beraberinde getiren[133] Anayasanın 14. değişikliği olan 5678 sayılı Kanunun, Anayasanın 101. maddesinde değişiklik öngören 4. maddesi,[134] Cumhurbaşkanı'nın ilk kez halk

---

130 Milletvekili sıfatının kazanıldığı ana ilişkin olarak doktrindeki tartışmalar için bkz., Gökalp İzmir, "Milletvekilliği Seçilme Yeterliliği ve Bu Sıfatın Kazanılması", **Yasama Dergisi**, Sayı: 18, Mayıs – Haziran – Temmuz – Ağustos 2011, ss. 99-101.

131 Faruk Bilir (b), **Türkiye'de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi**, Nobel Yayınevi, Aralık 2001, Ankara, s. 84. ; İzmir, ss. 99-100.

132 5678 sayılı Kanun, 21 Ekim 2007 tarihli halkoylamasıyla onaylanmıştır. Halkoylamasının kesin sonuçları, 31 Ekim 2007 tarih ve 26666 sayılı Resmî Gazetede YSK'nın 30 Ekim 2007 tarih ve 873 sayılı kararıyla yayınlanmış ve Değişiklik bu tarihte, yani 30 Ekim 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Kemal Gözler (e), **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, Bursa, Ekin Kitabevi, Eylül 2010 Baskı, ss. XV-XVI). ; Kanun metni için bkz., Resmi Gazete, 16 Haziran 2007-26554.

133 Anayasa değişikliği hakkında tartışmalar için bkz., Kemal Gözler (f), "Halkoylamasına Sunulan Anayasa Değişikliği Kanunlarında Halkoylamasından Önce Değişiklik Yapılabilir Mi?", **Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu'na Armağan**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2009, s.557-571. ; Kemal Gözler (g), "Halkoylamasıyla Kabul Edilen Anayasa Değişikliği Kanunlarının Resmî Gazetede Yayımlanması Sorunu", **Yasama Dergisi**, Sayı: 7, Ekim-Kasım-Aralık 2007, ss. 5-17. ; Bülent Yavuz (b), "2007 Anayasa Değişikliklerinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. XII, Y. 2008, Sayı. 1-2, ss. 1173-1214.

134 Anayasanın 101. maddesinin, 5678 sayılı kanunla değişik hali, "*Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer."*

tarafından seçilmesine ilişkin bir düzenlemedir. Değişiklik öngören 5678 sayılı Kanunun 5. maddesi ise ilk kez halk tarafından seçilecek olan Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin detaylarını düzenlemektedir.

Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi demek, seçimlerin yönetimi ve denetimi açısından, ülke genelinde bir seçim yapılması anlamına gelmektedir. Ülke genelinde yapılan seçimlerin düzen içerisinde yönetimi ve denetiminden sorumlu olan seçim organı Yüksek Seçim Kurulu olduğuna göre, Cumhurbaşkanlığı seçimleri de Yüksek Seçim Kurulu'nun yönetim ve denetiminde gerçekleştirilir. Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda seçilen adayın seçim tutanağını kabul etme yetkisi de yine Yüksek Seçim Kurulu'nun görevidir. Ancak Cumhurbaşkanının halk tarafından ilk kez seçilmesini öngören ve bununla beraber Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve sorumluluğunu genişleten Anayasa değişikliğinin, Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal görevlerinin düzenlendiği 79. madde ile de uyumlaştırılması gerekiyordu. 5678 sayılı Kanun'un 2. maddesi söz konusu madde değişikliklerinin zorunlu kıldığı ahenk *" Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 uncu maddesinin ikinci fıkrasında geçen "seçim tutanaklarını" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını" ibaresi; son fıkrasında geçen "halkoyuna sunulması" ibaresinden sonra gelmek üzere ",Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi" ibaresi eklenmiştir*" hükmüyle sağlanmıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun, Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi, milletvekillerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevinde olduğu gibidir.

1982 Anayasası'nın 67. maddesinin ikinci fıkrası, seçimler ve halkoylamalarının, *"...serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında"* yapılacağını ifade etmiştir. Söz konusu seçimler, Anayasada yargı organı gözetimi ve denetiminde yapılacak genel ve yerel seçimleri kapsamaktadır. Bunun yanı sıra, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının karar organlarının, kendi üyeleri tarafından seçilmesi de yargı gözetimi altında yapılacak seçimlerden bir diğeridir. Anayasanın 79. maddesinde yer alan Yüksek Seçim Kurulu'nu yargısal organ statüsünde olması ve ülke genelinde seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu tek organ olması dolayısıyla, Kamu

Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının organ seçimlerinin yönetim ve denetiminden diğer seçim organlarıyla birlikte sorumludur.

1982 Anayasası'nın 79. maddesinin ilk cümlesi, "*Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır*" şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu anayasal ifade, Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarının hukuki niteliği karşısında hüküm ifade etmemektedir. Şöyle ki, seçimlerin yönetimi ve denetiminden tamamen ve kesin biçimde sorumlu olan kararları için, kendi içindeki mekanizmalar hariç, bir başka yargı denetimine gidilemeyen hukuki yapı ve görüntü karşısında, Anayasanın 79. maddesinin ilk cümlesinin bir hükmü kalmamaktadır. Çünkü söz konusu hükmün lafzi yorumundan seçimlerin genel yönetim ve denetimini yargı organlarının yapacağı ifadesi kullanılmıştır. Yargı organları ifadesi çoğul bir anlam taşımaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi seçimlerin yönetim ve denetiminden tek ve kesin sorumlu Yüksek Seçim Kurulu'dur. Bu durum karşısında seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak görev yapan Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal referansında olumsuzluk söz konusudur. Buna karşın, "yargı organlarından" kastedilen, seçimlerin yönetimi ve denetimi mekanizması içerisindeki itiraz ve şikayet müesseselerinin işletilmesi faaliyetlerinin bütünü ise bu denetim mekanizmalarının işletilmesi faaliyetleri kendi yargı sistemi içerisindeki kontrol mekanizmaları olduğundan, bu mekanizmanın işletilmesi, verilen kararların kendi dışında bir üst mahkeme tarafından kontrol edilmediği anlamına gelecektir. Söz konusu durum, il ve ilçe seçim kurullarının kararlarının Yüksek Seçim Kurulu tarafından incelenmesi açısından kabul edilebilirliği söz konusu olsa da Yüksek Seçim Kurulu'nun verdiği kararlar açısından kabul edilebilirliği bulunmamaktadır.

1982 Anayasası'nın VI. Kısmında düzenlenen "Geçici hükümler"de yer alan geçici 5. maddesinde "*Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri and içerler*" ifadesi yer almaktadır. Anayasal irade, genel seçimler sonucunda şekillenen yeni Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk toplantısını yaparak görevine başlayabilmesi için, Yüksek Seçim Kurulu'nun milletvekili genel seçim

sonuçlarını açıklamasını ve açıklama üzerinden 10 gün geçmesini öngörmüştür. Yüksek Seçim Kurulu'nun yeni Meclis'in göreve başlamasında üstlendiği rol belirleyici değil sadece açıklayıcı bir roldür. Ancak Yüksek Seçim Kurulu'nun bu rolü Meclis üyelerinin seçilme yeterliliğine ilişkindir. Seçilme yeterliliği hakkında yapılan şikayetler neticelendikten sonra Yüksek Seçim Kurulu seçim sonuçlarını açıklamalıdır. Yoksa, oluşumu açısından hukuksuzluk temelinde kazanılmış Meclis üyelikleri temsil yetkisine ve Meclis'in saygınlığına gölge düşürecektir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal görev ve yetkilerinden bir diğeri de, 7 Mayıs 2010 tarihinde Meclis tarafından kabul edilen ve 12 Eylül 2010 tarihinde de halkoylamasında kabul edilen 5982 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"[135] ile Anayasa'ya eklenen geçici 19. maddesinde yer almaktadır. Anayasa'da değişiklik öngören Kanunun 25. maddesi hükmü çerçevesinde Yüksek Seçim Kurulu'nun mevcut görev ve yetkilerine bir sorumluluk daha eklenmiştir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun seçimle belirlenen üyelerinin seçimlerinin, Yüksek Seçim Kurulu'nun yönetim ve denetiminde gerçekleştirilecek seçim süreci[136] sonucunda belirlenecektir[137].

---

135 Anayasa değişikliği metni için bkz., Resmi Gazete, 13 Mayıs 2010-27580.

136 "*Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilân ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcıların sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26.4.1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır. Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan*

1.2.4.2. 298 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan Görev ve Yetkileri

1982 Anayasası'nın 79. maddesi Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal görevlerini genel olarak iki kategoride ifade etmektedir. Bu görevlerden biri, seçimlerin başlangıcından bitimine kadarki sürecin düzen içerisinde yönetimi, diğeri seçim konularıyla ilgili bütün hukuksuzluklara ilişkin şikayet ve itirazları inceleyerek kesin karara bağlamak diğer bir ifadeyle seçimler üzerindeki yargısal denetim görevidir. Anayasa, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim faaliyetlerine ilişkin yönetim ve denetim görev ve yetkilerini başta 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun" olmak üzere diğer seçim mevzuatı kapsamında yer alan kanunların[138] düzenleme alanına bırakmıştır.

Anayasanın 79. maddesinin referansından hareketle Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin görev ve yetkileri en geniş haliyle 298 sayılı Kanunda yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin sorumluluk alanı en somut haliyle 298 sayılı Kanunda belirlenmiştir[139].

Yüksek Seçim Kurulu'nun, yönetim ve denetim görev ve yetkilerine nazaran daha ikincil planda kalan fakat seçim uygulamalarına rehberlik edebilmek ve yol göstermek şeklinde işleyen görevleri de bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, doktrinde Gönenç'in değindiği, Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri arasında açık

---

idarî yargı hâkim ve savcıları oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır".

137 Murat Yanık, "Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Standartlar Işığında HSYK'nın Oluşumu, Çalışma Şekli ve Kararlarının Denetimi" **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 2010, ss. 193-195.

138 Seçim mevzuatı kapsamında yer alan Kanunlar, 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanun, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkındaki Kanun. Seçim mevzuatı kapsamı dışında Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerinin bulunduğu diğer Kanunlar ise 6271 Sayılı Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu, 6087 Sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu ve 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'dur.

139 Gönenç (b), s. 53. ; Yılmaz, s. 135.

olarak tanımlanmayan fakat karşılaştırmalı hukuk pratiklerinde kendine yer bulmuş bazı yetki ve görevlerin, Kurul açısından uygulanabilirliği ele alınacaktır[140].

Seçimlerin yönetimi kapsamındaki seçim faaliyetleri 298 sayılı Kanun çerçevesinde yürütülür. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimine ilişkin görev ve yetkileri Yüksek Seçim Kurulu'nun bütün görev ve yetkilerinin sayıldığı Kanunun 14. maddesinde yer almaktadır. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimine ilişkin görev ve yetkileri seçimlerin idari fonksiyonu ile ilgilidir. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu nitelikteki görevleri bir seçim organı olması dolayısıyla ve seçim hiyerarşisi içerisinde yer alan diğer seçim organlarını ilgilendirmesi sebebiyle ifa ettikleri görevlerdir. Yönetim görevleri genellikle, seçimlerin gerçekleştirileceği tarihin çok öncesinden başlayarak planlanmasını, organizasyonunu ve seçimin resmi olarak bitimine kadarki hizmetlerinden oluşan bir dizi faaliyeti içermektedir[141]. Yüksek Seçim Kurulu'nun idari nitelikteki yönetimsel görevlerine bakıldığında yargısal görevlerinin yanında hiç de azımsanmayacak ölçüde olduğunu görmekteyiz[142]. Bunun doğal sonucu olarak, söz konusu yönetim görevleri, Yüksek Seçim Kurulu'nun sadece seçimlerin denetimi faaliyetleriyle ön plana çıkmasını engelleyecek kadar önemli bir role sahip seçim organı olduğunu göstermektedir.

298 sayılı Kanunun 14. maddesinin 5. bendinin, Yüksek Seçim Kurulu'nun, alt seçim kurullarının teşekküllünü sağlamak ve il seçim kurulunun teşekkülü ile işlem ve kararlarına karşı itirazları karara bağlamak şeklinde ifade edilen hem yönetim hem de denetim görevlerinin bir arada düzenlediğini görmekteyiz. Bu ayrıksı durumu da göz önüne alarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimine ilişkin görev ve yetkileri 298 sayılı Kanunun 14. maddesinde şöyle sayılmıştır:

- *"Seçimlerde, içine oy pusulası konulacak olan zarfların, icabında her seçim için başka başka renk ve ölçüde olmak ve gerek piyasada, gerek Devlet Malzeme Ofisince imal edilen veya ettirilen veya depolarında bulunan zarfların renklerinden ve ölçülerinden farklı ve kağıdında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim*

140 Gönenç (b), s. 57.

141 Gönenç (b), s. 53.

142 Bingöl, ss. 80-81.

Kurulu" filigranı bulunmak üzere, yeteri kadar özel zarf imal ettirmek ve bu imalatı, kağıt hamurundan başlıyarak zarfın, imaline ve teslim alınmasına kadar olan safhalarını; yapılacak işin hacmi, süresi ve niteliği dikkate alınarak belirleyeceği kendi üye veya üyelerinin veya imal ve teslim yerinde yetki vereceği ilçe seçim kurulu başkanının, il seçim kurulu başkanı ya da üyesi hakim veya hakimlerinin devamlı gözetim ve denetimi altında yaptırmak ve bu zarfları il seçim kurullarına, her ilin ihtiyacına yetecek sayıda, alındı belgeleri karşılığında göndermek"(m. 14/1).

- *"Özel zarfların imali için gerekli "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigran kalıpları ile zarf ölçü kalıplarını yaptırıp gerekli miktarda kağıt ve zarf imalinden sonra saklamak. Katlanıp bir kenarı yapıştırıldıktan sonra zarf haline gelebilen "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranını taşıyan birleşik oy pusulalarını, her (400)'ü ve her (400)'lük paketi, aynı numarayı taşımak üzere bastırmak ve her sandık için bir paket, ilçe seçim kurullarına zamanında ulaştırmak" (m. 14/2).*
- *"Bu Kanunda sözkonusu edilen bütün işlemlerin gerektirdiği form, evrak, liste gibi her türlü basılı kağıdın tasarım ve baskısını yaptırmak, il ve ilçe seçim kurullarına zamanında ve ihtiyacı kadar ulaşımını sağlamak" (m. 14/3).*
- *"Tüzüklerine göre ilk genel kongresini yapmış olup, illerin en az yarısında ve en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatını kurmuş bulunan siyasi partilerin adlarını, ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasında tespit ve ilan etmek" (m. 14/4).*
- *"İl ve İlçe seçim kurullarının teşekkülünü sağlamak" (m. 14/5).*
- *"İl seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve seçimin bütün yurtta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak" (m. 14/10).*
- *"...seçime katılabilecek siyasi partiler tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek" (m. 14/11).*

- *"Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü kuruluş ve işleyişi ve diğer çalışma konuları ile ilgili ilkeleri belirlemek, yönetmelikleri yayınlamak, programlarını yapmak ve denetlemek" (m. 14/12).*
- *"Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun oluşturulmasını ve yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanmalarını sağlamak üzere gerekli düzenlemeleri yapmak" (m. 14/13).*
- "*Yurt dışı seçim iş ve işlemlerinde seçim takvimi süresince Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun verdiği görevleri yapmak üzere, ihtiyaç görülmesi halinde, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak bu Bakanlık mensupları arasından en az daire başkanı seviyesinde görevlendirme yapmak" (m. 14/14).*

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin görev ve yetkilerinin 298 sayılı Kanunun 14. maddesinde, son bent hariç[143], 14 bent halinde sayıldığını görmekteyiz. Her ne kadar yargı sistemlerinde asli görevin yargısal faaliyetlerden oluştuğu, idari görevlerin ise tali nitelikte kaldığı düşünülse de, bu durumun yargısal niteliği bulunan Yüksek Seçim Kurulu açısından hiç de böyle olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz[144]. 14 bent olarak sayılan görev ve yetkilerden 9 bendi seçimlerin yönetimine ilişkindir. Bu da 14. madde özelinde, sayılan görevlerin yaklaşık % 66'sına tekabül etmektedir. Bu oran Yüksek Seçim Kurulu'nun hiç de azımsanmayacak ölçüde yönetimsel görevlerinin bulunduğunu göstermektedir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimine ilişkin görev ve yetkilerini belirleyen hükümler sadece Kanunun 14. maddesinden ibaret değildir. Kanunun muhtelif maddeleri ile ek ve geçici maddelerinde de seçimlerin yönetimini ilgilendiren bir takım görev ve yetkileri sayılmıştır. Kanunun muhtelif maddelerindeki bu görev ve yetkiler ise şunlardır:

- *Seçmen sayısı 25.000`i aşan ilçelerde seçim işlerini yönetecek kurulların çalışma usûl ve esasları, kurulacağı ilçeler ile sayısı ve görev süresinin belirlendiği 18. madde,*

---

[143] 298 sayılı Kanunun 14. maddesinin son bendi, her kurumsal yapının görev ve yetkilerinin belirlenmesinde olduğu gibi, söz konusu kurumsal yapının sayılan görev ve yetkileri dışında kurumu düzenleyen kendi kanunu veyahut başka kanunlarca verilen görev ve yetkileri de üstlenmesi anlamında *"Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak*" şeklindeki görev ve yetkilerini düzenlemektedir.

[144] Işık, s. 27.

- *Sandık Kurulları'nın kuruluş tarihinin belirlendiği 24. madde,*
- *Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünde devamlı, geçici ve sözleşmeli, diğer seçim işlerinde devamlı ve geçici personel çalıştırabilme yetkisinin düzenlendiği 31. madde,*
- *Radyo ve televizyonda propagandaya ilişkin hükümlerin belirlendiği 52. madde,*
- *Özel radyo ve televizyonların yayın ilkelerinin belirlendiği 55/A. maddesi,*
- *Basın, iletişim araçları ve internette propagandanın düzenlendiği 55/B maddesi,*
- *İlan ve reklam yerlerinin belirlendiği 60. madde,*
- *Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esaslarının belirlendiği 74. madde,*
- *Ceza infaz kurumlarında ve tutukevlerinde kurulan sandıklarda uygulanacak esasların belirlendiği 85/A maddesi,*
- *Oy verme saatlerinin belirlendiği 89. madde,*
- *Seçim sonuçlarının ilçe seçim kurullarınca birleştirilmesi ve denetlenmesi usullerini öngören 108. madde.*

298 sayılı Kanunun ek maddelerinde "*Yüksek Seçim Kurulu'nca yapılacak işlemler"* başlığı altında sayılan seçimlerin yönetimi ile ilgili görev ve yetkileri ise şunlardır;

- *Yüksek Seçim Kurulu tarafından, Türkiye Radyoları vasıtasiyle, haber yayınları saatinde veya başka uygun saatlerde yayımlanacak bildirilerle; vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak suretiyle; daimi seçmen kütüklerinin düzenlenmesi, ilk sayım ve yazım işlerinin yapılması, yeniden yapılacak yazım işlemleri, denetlemeler, sandık seçmen listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması ve askıdan indirilmesi, itiraz ve ilave kayıt işlemlerinin ne şekilde yapılacağı, seçmen kartlarının dağıtılması ve oy verme konusunda yapılacak işlemler, sair lüzum görülen hususlarla birlikte, süreler de belirtilerek duyurulması (ek madde 1/1).*

- *İl ve ilçe seçim kurulları tarafından alışılmış yayın araçları ile halkın ilgisini uyandıracak aynı nitelikteki bildirilerle keyfiyetin ilan edilmesi (ek madde 1/2).*

- *Her seçmenin, kütüklere ve bunlara uygun olarak sandık seçmen listelerine eksiksiz geçmesi seçmen kartlarının dağıtılmasının tam yapılması, ilkesine uygun olarak, Yüksek Seçim Kurulu, her konuda yapılacak işlemleri, yayımlayacağı genelgelerle gösterir. İl ve ilçe seçim kurulu başkanları da, bu ilke ve Yüksek Seçim Kurulunun genelgeleri doğrultusunda, bölgelerindeki görevlilerin eğitimini ve görevlerini yapmalarını sağlarlar (ek madde 1/4).*

- *Yüksek Seçim Kurulu, zorunlu gördüğü takdirde, adaylığa müracaat tarihi, müracaatların incelenmesi, adaylığa karşı itiraz, itirazların karara bağlanması, adayların geçici ve kesin ilanı gibi seçim işlemleri için bu Kanunda veya başka kanunlarda öngörülen tarihleri ve süreleri değiştirebilir. Yüksek Seçim Kurulu bu kararını gerekçesiyle birlikte derhal ilan eder. Şu kadar ki, süre ve tarihlerde değişiklik yapma yetkisi, siyasi partilerce gösterilecek adaylar hakkında kullanılamaz (ek madde 4).*

- *Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halk oyuna sunulmasında kullanılacak olan oy pusulalarının şekli; oy verme, oyların sayım ve dökümü, geçersiz oyların tespiti, sonuçların tutanağa geçirilmesi, ilçe, il ve Yüksek Seçim Kurulunca yapılacak birleştirme işlemleri; halk oyuna sunulan kanunla ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisindeki çoğunluk ve azınlık görüşleri ile Cumhurbaşkanının görüşünün ve halk oyu sonuçlarının Türkiye Radyo ve Televizyonları aracılığı ile seçmenlere açıklanması ilkeleri bu Kanunda yer alan benzer hükümler dikkate alınarak Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilir (ek madde 5).*

298 sayılı Kanunun geçici maddelerinde "*Geçici Hükümler"* başlığı altında sayılan Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimi ile ilgili görev ve yetkisi ise şöyledir:

- "*…seçmen kütüğü tam olarak oluşturulup işlerlik kazanıncaya kadar yapılacak seçimlerde ve halk oylamalarında kullanılacak seçmen kütüklerinin düzenlenmesi; kütüğe yazılma, muhtarlık bölgesi askı listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması, askı süresi, sandık seçmen listelerinin ayrılması, kesinleşmesi ve*

kütüğün güncelleştirilmesi esas ve ilkeler ile listelere itiraz yöntemleri ve süreleri, seçimlerin özellikleri gözetilmek suretiyle, Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilmesi".

Yüksek Seçim Kurulu, bünyesinde birbirinden tamamen farklı iki işlevi icra etmekte olan bir seçim organıdır. İlki seçimlerin yönetimi, ikincisi ise seçim uyuşmazlıklarının tespiti ve çözümü işlevidir. Seçimlerin yönetimi işlevi, Yüksek Seçim Kurulu'na bakan yönüyle ön plana çıkarken denetim işlevi, Yüksek Seçim Kurulu'nun dışında kalan seçim aktörlerinin Yüksek Seçim Kurulu'nun uygulamaya çalıştığı seçim mevzuatına aykırı davranışlarının ortaya çıkardığı hukuksuzlukların denetlenmesi ve gerektiğinde düzeltilmesi ile ilgilidir. Yüksek Seçim Kurulu seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında bizatihi etken tarafken, denetim faaliyetleri kapsamında pasif gözetim ve kontrol pozisyonundadır. Ne zamanki genel anlamda seçim ihlalleri söz konusu olur, Kurul, bu durumda pasif pozisyondan aktif denetim pozisyonuna geçmektedir. Her iki seçim fonksiyonu da, seçimlerin başlangıcından sona ermesine kadarki zaman diliminde sorunsuz bir seçim organizasyonunu gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin iki işlevi de her ne kadar seçimlerin sorunsuz bir şekilde yürütülmesini amaçlıyor olsa da, seçimlerin denetimi işlevi neticeleri itibariyle yönetim fonksiyonundan daha etkin sonuçlar doğurabilmektedir. Denetim yetkisi, sonuçları ile seçim faaliyetlerinin bütününü etkileyebilecek özelliklere sahip bir işlevdir. Denetim yetkisinin etkinliği, Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal fonksiyonu bulunan seçim organı olma yönünü ön plana çıkartmaktadır. Denetim işlevi bünyesinde, seçimler açısından belki de en ağır müeyyide olan seçim tutanaklarının ve seçimlerin iptali, seçim kurullarının kararlarının geçersiz sayılması ya da yok sayılması gibi yetkileri barındırmaktadır[145]. 298 sayılı Kanunun 14. maddesinde 5 bent halinde sayılan Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin denetimine ilişkin görev ve yetkileri şunlardır:

- *"...İl seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak" (m. 14/5).*

[145] Gönenç (b), s. 54.

- *"Adaylığa ait itirazlar hakkında bu Kanun ve özel kanunları gereğince kesin karar vermek" (m.14/6).*
- *"İl seçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları derhal inceleyip kesin karara bağlamak" (m.14/7).*
- *"İl seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak" (m.14/8).*
- *"Seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan, seçimin sonucuna etkili olacak ve o çevre seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek mahiyette itirazları, altkurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak" (m. 14/9).*

1.2.4.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Diğer Yetki ve Görevleri

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetim ve denetimi kapsamında yer alan görev ve yetkilerini yukarıda ifade etmeye çalıştık. Seçim mevzuatı ile seçim mevzuatı dışında yer alan özel kanunlar, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemeleri ayrıntılarıyla ortaya koymakla beraber, Yüksek Seçim Kurulu'nun aşağıda değineceğimiz ve bazı karşılaştırmalı hukuk pratiklerinde yer alan seçim organlarının sahip olduğu farklı yetkiler açısından ise yeteri derecede bir netlik ortaya koyamamışlardır. Doktrinde Gönenç, bu konuda karşılaştırmalı hukuk pratiklerinden yararlanmak suretiyle, üzerinde tam bir netlik olmayan bu görev ve yetkilerin Yüksek Seçim Kurulu açısından tartışılmasının yerinde olacağını ifade etmiştir.[146] Bizde bu tartışmanın, seçim pratiği açısından karşılaşılabilecek sorunların çözümlenmesi hususunda uygulamacıların işini kolaylaştıracağı kanaatindeyiz.

1.2.4.3.1. Yüksek Seçim Kurulu'nun Seçim Suçlarına İlişkin Yetkisi

Seçim faaliyetleri, seçim öncesi, seçim günü ve seçim sonrasına ilişkin olarak cereyan eden oldukça kompleks faaliyetlerdir. Birçok seçim aktörü, dönemsel olarak, bu faaliyetler kapsamında aktif ya da pasif şekilde yer almaktadır. Söz konusu faaliyetlerin, bir yanında iktidara talip siyasi partiler, diğer yanında siyasi

[146] Gönenç (b), s. 57.

yapıyı verdikleri oy ile şekillendiren ve demokrasinin olmazsa olmazı insan unsuru seçmenler, öte yanında ise tüm bu faaliyetlerin kontrolünü ve nabzını elinde tutmaya çalışan ve gerektiğinde alacağı önlem ve uygulayacağı tedbirlerle müdahale eden Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurulları bulunmaktadır.

Seçim faaliyetleri, nihayetinde seçim aktörlerinin bazıları için bir yarış anlamı taşımaktadır. Bu yarış, kimi aktörler için kısa mesafe koşusu anlamına gelirken, kimileri için ise uzun mesafeli bir koşudur. Bu yarışın sorunsuz işlemesi teorik olarak mümkün iken, pratik açıdan pek mümkün gözükmemektedir. Seçim faaliyetlerinin düzenini sağlamaya yönelik olarak bir takım önlemler alınmaktadır. Önlemler, seçim sonuçlarını sekteye uğratabilecek her türlü usulsüzlük ve hukuksuzluklara karşı alınmaktadır. Bu önlemler, yasal ve anayasal düzeyde koruma sağlamaktadır. Koruma amaçlı bu önlemler, genelde ülkelerin özel ceza kanunlarında düzenlenirken, istisnai de olsa bazen eyalet anayasalarında yer almaktadır[147].

Seçim suçları, seçim mevzuatına aykırı fiil ve davranışların cezalandırıldığı özel suç tipleridir[148]. Suç kapsamında yer alan fiil ve davranışların en fazla yöneldiği ve hukuken korunması gereken yarar seçim hakkıdır. Kimi yazarlar bu özel suç tipinin genel ceza kanunlarına göre cezalandırılması gerektiğini ifade ederken, diğer bazı yazarlar ise bu suçlar için özel düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir[149]. Türk seçim mevzuatında, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 114. maddesinde yer alan "siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi"ne ilişkin genel düzenlemenin[150] ötesinde seçim suçları için özel düzenlemelere yer verildiğini

---

147 Nermin Abadan (çeviren), "Hessen Anayasası", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2-4, s. 443.

148 Gönenç (b), s. 57.

149 Faruk Erem, "Siyasi Haklara İlişkin Suçlar", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, 1951, s. 79. ; Gönenç (b), s. 57.

150 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 114. maddesi, *"(1) Bir kimseye karşı; a) bir siyasi partiye üye olmaya veya olmamaya, siyasi partinin faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, siyasi partiden veya siyasi parti yönetimindeki görevinden ayrılmaya,*

b) Seçim yoluyla gelinen bir kamu görevine aday olmamaya veya seçildiği görevden ayrılmaya, Zorlamak amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir siyasi partinin faaliyetlerinin engellenmesi halinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur".

Aynı suçun nitelikli halinin ortaya konulduğu Ceza Kanunu'nun 119. maddesi, *"(1) Eğitim ve öğretimin engellenmesi, kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının*

görmekteyiz. Bu özel hükümlerin, seçimlerin yönetim ve denetimine kılavuzluk eden 298 sayılı Kanunda düzenlenmektedir. Kanun'un 179. maddesi seçim suçunun tanımını[151] yapmak suretiyle, bu konuda hangi fiil ve davranışların seçim suçu oluşturacağına açıklık getirmiştir. Seçim suçu tanımına giren fiil ve davranışların neler olduğu ise Kanun'un 133. maddesi ile 172. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Suçların soruşturma ve kovuşturmasına ilişkin usul ve esaslar ise 173. madde ile 180. maddeler arasında yer almaktadır.

Seçim suçları, seçimlerde görev alan daimi ve geçici statüye haiz seçim personelinin fiil ve davranışları açısından geçerlidir. Aynı şekilde söz konusu fiil ve davranışların, 298 sayılı Kanuna aykırı davranan seçim personeli dışındaki kimseler açısından da aynı sonuçları doğuracağı ifade edilmiştir. 298 sayılı Kanun'un öngördüğü seçim suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması, dünya pratiklerine[152] paralel olarak genel yargı organları içerisinde yer alan ceza mahkemeleri tarafından ceza hukuku ilkelerine göre yürütülmektedir. Görüleceği üzere, karşılaştırmalı hukuk pratiklerindeki ilgili seçim kurulları gibi Yüksek Seçim Kurulu da seçim suçlarına ilişkin olarak herhangi bir ayrıcalıklı yetkiyle donatılmış değildir.

---

faaliyetlerinin engellenmesi, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, konut dokunulmazlığının ihlali ile iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçlarının;

a) Silahla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, imzasız mektupla veya özel işaretlerle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

e) Kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, İşlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

(2) Bu suçların işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır".

[151] 298 sayılı Kanun'un 179. maddesi seçim suçunu şu şekilde tanımlamaktadır*: "Bu kanuna göre* ***seçim suçundan maksat****, seçim işlerinde bu kanun hükümleri uyarınca görevlendirilmiş bulunan kimselerin bu görevleri dolayısiyle işlemiş oldukları fiil ve hareketlerle her kim tarafından işlenirse işlensin bu kanuna aykırı bulunan fiil ve hareketlerdir".*

[152] Benzer uygulamalar, Honduras, İspanya, Venezuela, Arnavutluk ve Almanya gibi ülkelerin seçim yasalarında da yer almaktadır. Ülke örnekleri aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.2.4.3.2. Yüksek Seçim Kurulu'nun Seçim Kararı Alma, Seçim Tarihini Belirleme ve Erteleme Yetkisi

Demokratik dünya pratiklerinde, seçim kurullarının, seçim kararı alma, seçim tarihini belirleme ve yapılacak olan seçimlerin, olağanüstü sebepler haricinde, ertelenmesine karar verme yetkileri yoktur. Çünkü seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurulların yetki ve sorumlulukları sadece yasama organı tarafından alınan seçim kararına binaen, söz konusu seçimlerin doğru ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli her türlü önlem ve tedbirleri alarak seçimlerin sorunsuz bir şekilde tamamlanmasını ve seçmen iradesinin sorunsuz bir şekilde tezahürünü sağlama görevi vardır. Aksine bir durumun varlığı, seçim kurullarının, yasama organı yerine geçerek karar alması anlamına gelecektir. Diğer bir ifadeyle, seçim kurullarının, anayasal olarak tanımlanmış ve yasama organının görev alanına giren bir konuda karar alıp işlem yapması, yasama organı aleyhine "fonksiyon gaspı" anlamına gelecektir[153].

Seçim kurullarının, seçim kararı alma, tarihini belirleme ve erteleme gibi görev ve yetkilere sahip olmadıkları yönündeki dünyadaki genel kabule rağmen, birkaç dünya pratiğinde çok istisnai durumlarla sınırlı olarak, seçim kurullarına genel seçim[154] ve ara seçim kararı[155] alma yetkisi tanınmıştır. Bunun dışında seçim kurulları seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri kapsamında kendilerine verilen görev ve yetkileri kullanırlar. Türkiye'de ise seçim kararı alma yetkisi, şartları oluştuğunda Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı'na hasredilmiş bir yetkidir. Dolayısıyla Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim kararı alma, tarihini belirleme

---

153 Gözler (a), s. 692.

154 Örneğin, Rusya Federasyonu Başkanlık Seçimi Kanunu'nun 5. maddesinin 3. fıkrası hükmünce, Rusya Federasyonu Federal Meclisinin Federal Konseyi tarafından seçim kararı alınmaz ise Anayasal olarak Rusya Başkanlık seçim kararı, Rusya Federasyonu Federal Meclisinin Federal Konseyi tarafından alınmaktadır. Seçim kararı oylama gününden önceki 90 günden geç ve 100 günden önce alınmalıdır. Yine 5. maddenin ikinci fıkrası hükmünce, "Merkez Seçim Komisyon tarafından seçime kararı alınır. http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3711/file/RF_President%20law%202003_am2011_en.pdf (25.10. 2013).

155 Örneğin, Yemen seçim kurulu ara seçimlere ilişkin olarak seçim kararı alma yetkisine sahiptir: Gönenç (b), s. 58.

ve erteleme yetkisi bulunmamakta, Kurul'un bu konuya ilişkin yetkisi sadece seçim takvimini belirleme ile sınırlı kalmaktadır[156].

Bu noktada üzerinde durulması gereken hususlardan biri de, seçim kararı alma yetkisi bulunmayan Yüksek Seçim Kurulu'nun şartları olgunlaştığında acaba Yemen uygulamasında olduğu gibi ara seçimler[157] için seçim tarihi belirleme yetkisinin mevcut olup olmadığıdır. Kanaatimizce bu soruya evet cevabı vermemiz mümkün değildir. Çünkü 1982 Anayasası'nın 78. maddesinin[158] bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni yetkili kılmaktadır[159].

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimleri erteleme yetkisi de bulunmamaktadır. Seçimlerin ertelenmesi ancak savaş haliyle sınırla kalmak üzere sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne tanınmıştır. Ancak Kurul 1961 Anayasası döneminde verdiği 1976/11 sayılı kararında, mücbir sebepler olarak kabul edebilecek maddi imkansızlıklar hallerinde seçimlerin ertelenip ertelenmemesi yetkisinin kendisinde olduğunu ifade etmiştir[160].

1.2.4.3.3. Seçim Kanunlarında Değişiklik Önerme Yetkisi

Seçimlerin yönetim ve denetimi modellerinden olan ve aşağıda inceleyeğimiz Bağımsız Seçim Kurulu modelini benimseyen Honduras, Kosta Rika, Uruguay gibi Latin Amerika ülkeleri ile Anayasasında sadece seçimlerin yönetimine yer veren Güney Afrika Cumhuriyeti gibi aynı seçim yönetim ve denetimine ilişkin esasları benimseyen ülkelerde, seçim kurulları kendilerini ilgilendiren yasal düzenlemeler söz konusu olduğunda, seçim kanunlarında doğrudan değişiklik önerme yetkisine sahiptirler. Bunun yanında Kanada gibi ülkelerde ise seçim

---

156 Gönenç (b), s. 58.

157 Erdal Onar, Levent Gönenç, "1982 Anayasası'na Göre Ara Seçim", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 51, Sayı: 4, 2002, ss. 1-40.

158 1982 Anayasası'nın 78. maddesinin 3. fıkrası, *"Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir".*

159 Gönenç (b), s. 59.

160 Gönenç (b), s. 60.

kurullarının yasama organına tavsiyede bulunma yetkisi söz konusudur[161]. Honduras gibi bazı ülkelerde de, öncelikli çözüm gerektiren seçim meselelerine ilişkin olarak seçim kurullarından yasa teklifi önerisi gelmediği durumlara ilişkin olarak, yasa koyucunun söz konusu kanunu çıkartabilmesi nitelikli çoğunluk şartına bağlanmıştır[162]. Yüksek Seçim Kurulu ise bu anlamda bir yetkiye sahip değildir. Diğer bir ifadeyle, Kurul'un, gerek seçim mevzuatını gerekse kendisini ilgilendiren konularda ne yasa değişikliği teklifinde bulunabilme ne de yasa yapımı sürecine katılma gibi herhangi bir fonksiyonu ve görevi bulunmamaktadır[163].

1.2.5. Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Nitelikleri

Yüksek Seçim Kurulu, gerek Anayasada gerek seçim mevzuatında gerekse de diğer özel kanunların kendine verdiği görev ve yetki çerçevesinde, ülke genelindeki Cumhurbaşkanlığı, milletvekili ve yerel idare seçimleri ile anayasa değişikliklerine ilişkin halk oylamasını gerçekleştiren en yüksek seçim organıdır. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetler yönetimsel ve yargısal niteliktedir. Seçimlerin yönetimine ilişkin faaliyetler, seçimler ve halk oylamalarının öncesi, sırası ve sonrasının bir bütünlük içerisinde aksamadan yürütülmesi fonksiyonunu ifa ederken, yargısal faaliyetler ise itiraz ve şikayet müesseselerinin işletilmesi suretiyle, seçim hukuksuzluklarının giderilmesi fonksiyonunu ifa etmektedir[164]. Daha genel bir ifadeyle Yüksek Seçim Kurulu, bir yönüyle seçimlerin yönetimi, diğer yönüyle de denetimi faaliyetlerini yürütmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun bir bütünlük içerisinde yürüttüğü yönetim ve denetim faaliyetleri, kimi zaman düzenleme şeklinde aldığı kararlar ile kimi zaman ilkeler belirlemekle, kimi zaman genelgeler yayımlamakla kimi zaman da somut olaylara ilişkin olarak kesin nitelikte kararlar almak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kararlar, gereksinim duyulması halinde ilgili seçim aktörleriyle paylaşılabileceği gibi, belli hallere ilişkin olarak Resmi Gazete, resmi internet sayfası

---

161 Gönenç (b), s. 61.

162 Honduras "Seçim Kanunu ve Siyasi Kuruluşlar" Kanunu, madde 51.

163 Gönenç (b), s. 61.

164 Bingöl, s. 96.

ile görsel ve işitsel medya araçları kullanılmak suretiyle de kamuoyu ile sürdürülebilir nitelikte paylaşılmaktadır [165].

Yüksek Seçim Kurulu'nun kararları, Anayasal niteliği gereği bütün hukuksal tartışmalara kapalı, eleştiriden muaf ve uyulması ve uygulanması zaruri kararlardır. Kararların bu niteliği, hukuk devleti mantığı çerçevesinde kabulü zor ve istisnai bir durumdur. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliğine ilişkin tartışmaların her ikisinin de kabulü halinde bile kararlarının mutlaka hukuksal denetim mekanizmasından geçirilmesi gerekmektedir. Aksi durum, demokrasinin tezahürü mahiyetindeki seçimlerin her zaman töhmet altında kalması demek olacaktır.

Yüksek Seçim Kurulu, kararlarını, 298 sayılı Kanun'un 13. maddesi uyarınca, salt çoğunlukla vermektedir. Madde metnindeki salt çoğunluk kararının, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla mı, yoksa toplantıya katılan üye sayısının salt çoğunluğu ile mi verildiğine ilişkin bir netlik bulunmamaktadır. Ancak aynı Kanun'un seçim tutanaklarına itirazı düzenleyen 113. maddesinin 3. ve 4. fıkrası, iki toplantı nisabı öngörmektedir. Biri, seçimlerin denetimi faaliyetleri kapsamında yer alan ve seçim sonunda düzenlenecek seçim tutanaklarına itiraz söz konusu olduğu durumlara ilişkin toplantı nisabı, diğeri ise seçim tutanaklarına itiraz dışında kalan konulara istinaden yapılacak toplantılara ilişkin nisaptır. Her iki durumda da Kanun, "*Yüksek Seçim Kurulu, seçimin sonunda verilecek tutanaklara karşı yapılan itirazların incelenmesinde,* ***tam sayısı ile toplanır****. Diğer hususlarda kurulun* ***mürettep adedinin çoğunluğu ile toplanabilir****"* hükmünü vazetmiştir. Ancak burada dikkatlerden kaçmaması gereken bir durum söz konusudur. Seçim sonunda düzenlenecek seçim tutanaklarına itiraz haline ilişkin toplantının, Kanun koyucunun öngördüğü "*tam sayı ile toplanır*" şeklindeki ifadesiyle, Kurul'un ancak üye tam sayısını sağlaması durumunda toplantının yapılabileceğini bir zorunluluk olarak öngörmektedir. Diğer durumlara ilişkin toplantılarda ise Kurul'un *"mürettep adedinin çoğunluğu ile"* toplanabileceğini belirterek Kurul'a bir serbestiyet tanımıştır.

---

[165] Bingöl, ss. 96-97.

Yüksek Seçim Kurulu, her iki toplantı nisabını dikkate alarak gerçekleştireceği toplantı sonucunda alacağı kararları, 298 sayılı Kanun'un gerek 13. maddesinin ilk fıkrası, gerekse 113. maddesinin 4. fıkrasının devamı hükmünce "*salt çoğunlukla"* almaktadır. Seçim tutanaklarına itirazı görüşen Kurul'un aynı yönde karar alabilmesi için üye tam sayısı olan 7 kişi ile toplanması ve en az üye tam sayısının salt çoğunluğu olan 5 kişi ile aynı yönde karar alması gerekmektedir. Üye tam sayısı ile toplanmayı gerektirmeyen durumlarda ise toplantıya katılanların yarısından bir fazlasının oyu ile aynı yönde karar vermek zorundadır. Oylamanın eşit çıkması durumu, 13. maddede *"...başkanın katıldığı taraf üstün tutulur"* şeklinde, 113. maddenin son fıkrasında ise*"...Başkanın bulunduğu taraf tercih olunur."* biçiminde düzenlenerek Kurul Başkanı'nın oyuna ayrıcalık tanınmıştır. Buna göre, Kurul Başkanı'nın da katıldığı bir toplantıda 6 üyenin yer aldığını düşünelim. Oylama sonucunda Kurul üyelerinin 3'ü bir yönde, diğer 3'ü aksi yönde oy kullandığı durumlarda Başkan'ın oyu hangi tarafa ilişkin tezahür etmiş ise karar o doğrultuda çıkacaktır. Eşitliğin Başkan'ın oyu lehine bozulması, karar alma sürecinde tıkanıklıklar yaşanmaması adına isabetli bir düzenlemedir.

298 sayılı Kanun'un 13. maddesinin son fıkrası hükmüne göre, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimine ilişkin kararlarının gerek muhatapları gerekse kamuoyunun bilgilendirilmesi anlamında Resmi Gazete'de en kısa zamanda yayımlanması gerekmektedir[166]. Yüksek Seçim Kurulu'nun, Resmi Gazete'de yayımlanacak olan kararları Kurul'un nihai kararları[167] ile prensip kararlarıdır[168]. Ancak madde hükmünde geçen bu kararlara ilişkin net bir ölçütün olmayışı, hangi kararların Resmi Gazete'de yayımlanacağına, hangilerinin yayımlanmayacağına karar vermede Yüksek Seçim Kurulu'nu tek yetkili mercii haline getirmiştir. Kurul'un, 2002 seçimlerinde DEHAP'ın parti teşkilatını tamamlamadığı yönündeki bütün iddialara rağmen seçime katılmasına izin vermesi ile aynı seçim dönemine

---

166 Yılmaz, s. 184.

167 Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimi kapsamındaki nihai kararları, seçim işlerinin yürütülmesine ilişkin sorulan hususlara ilişkin olarak verdiği kararlardır. Seçimlerin denetimi kapsamındaki nihai kararları ise seçimlere ilişkin uyuşmazlıkların Yüksek Seçim Kurulu tarafından sonuçlandırıldığı kararlarıdır. (Yılmaz, s. 171).

168 Prensip Kararları, seçim kanunlarının uygulamasında açıklık bulunmayan durumlara ilişkin olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim aktörlerini bilgilendirme amaçlı kararlardır. (Yılmaz, s. 172).

ilişkin itiraz ve şikayetleri değerlendirdiği kararlarını Resmi Gazete yerine, görsel ve yazılı medya yoluyla kamuoyu ile paylaşması keyfiyeti örneklerinde olduğu gibi, Kurul'un, son dönemlere ilişkin kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanmasında bir standardı yakalayamadığı görülmektedir. Nihayetinde, Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçim sürecinde cereyan eden bütün yönetsel ve yargısal nitelikli sorunlara ilişkin olarak verdiği kararların tamamının, demokratik şeffaflığın sağlanması adına yayımlanması gerekmektedir[169]. Kurul'un vermiş olduğu kararların, keyfi hareket etmeye imkan vermeyecek biçimde istisnasız olarak kamuoyu ile paylaşılmasının sağlanması gerekmektedir. Aksi halde seçimlerle ilgili önemli kararların kapalı kapılar ardında alındığı algısı oluşmaktadır. Bu olumsuz algı hem seçimlere hem de Kurul'un saygınlığına gölge düşürecektir.

1.2.5.1. İdari Nitelikli Kararları

Yüksek Seçim Kurulu'nun işlemlerinin ve kararlarının bir kısmı, seçimlerin yönetimine ilişkin işlem ve kararlardır. Kurul'un yönetim görevleri, büyük oranda seçim öncesinde ve sırasında yapılacak işlem ve alınacak kararlara ilişkindir[170]. Bu anlamda, ülke nüfusunun ve seçmen sayısının büyüklüğünü göz önüne alındığında, Kurul'un yönetim görevlerinin oldukça yoğun ve bir o kadar da kompleks faaliyetlerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu faaliyetlerin, seçimlerin öncesine bakan yönüyle genel olarak Anayasal anlamda seçim teşkilatının oluşturulmasına ve gerçekleştirilecek seçimlerin teknik alt yapısının hazırlanmasına ve kullanılabilir hale getirilmesine ilişkin faaliyetlerdir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçimlerin yönetimi faaliyetleri çerçevesindeki diğer bir önemli faaliyet bütünü de, seçimler esnasında cereyan eden faaliyetleridir. Bu evrede, seçim faaliyetlerine katılımın arttığını ve seçim aktörlerinin çeşitlendiğini görmekteyiz. Kurul dışındaki diğer önemli seçim aktörleri, bu evredeki faaliyetlere kendi menfaatlerini maksimize etme amacıyla katılmaktadırlar. Seçim aktörlerinden bazılarının tek bir amaca kilitlenerek, iktidar olmak veya seçilmek kaygısı taşıdığını,

---

169 Yılmaz, ss. 172,184.

170 Bingöl, s. 69.

bazılarının ise daha demokratik bir iktidar tarafından yönetilme ya da taraftarı olduğu siyasi oluşumların iktidar olmasını arzuladıklarını söyleyebiliriz[171].

Yüksek Seçim Kurulu'nun, kompleks bir nitelik gösteren yönetim görevleri kapsamında genel olarak, genel düzenleyici işlemler, kollektif işlemler, birel işlemler ve sözleşme niteliğinde işlemler yer almaktadır. 298 sayılı Kanun'un 14/10 ve Ek 1. maddeleri uyarınca Kurul'un çıkarttığı genelgeler ile aldığı ilke kararları genel düzenleyici işlemlere, 183. madde hükmünce yapılacak temin ve kiralama işlemleri de Kurul'un yönetim faaliyetleri kapsamındaki sözleşme işlemlerine örnektir[172].

1.2.5.2. Yargısal Nitelikli Kararları

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin önemi kadar, denetimi faaliyetlerinin de, seçimlerin doğru ve dürüst bir şekilde yapılarak sonuçlandırılması açısından büyük öneme sahip olduğu su götürmez bir gerçektir. Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal nitelikli kararları, seçim sürecinde cereyan eden her türlü hukuksuzluk karşısında itiraz ve şikayet mekanizmalarının öngörülen kanuni süreler içerisinde işletilmesi neticesinde verdiği kesin nitelikteki kararlardır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal nitelikteki kararları, başta seçim kurulları olmak üzere seçim teşkilatının oluşumu ve faaliyetleri sürecindeki hukuki ihlaller ve eksikliklerin giderilmesi ile seçim yarışı içerisinde yer alan seçim aktörlerinin menfaatlerini ve dolayısıyla kamunun menfaatlerinin ihlali neticesinde bu menfaatleri koruma ve onarma amacı güden itiraz ve şikayetler neticesinde vermiş oldukları icrai ve kesin nitelikteki kararlarıdır. Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal kararları, 1982 Anayasası'nın 79. maddesinin ikinci fıkrasının, *"...seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ..."* hükmüne göre, kesin niteliğe sahip kararlardır. Kesinlik kavramı, herhangi bir başka yargı mercii tarafından Kurul kararlarının tekrar hukuki açıdan incelenemeyeceği anlamına gelmektedir. Bu ifademizi, Anayasanın 79. maddenin ikinci fıkrasının son cümlesi, "*Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz"* şeklinde desteklemektedir. Bu son cümle Anayasa'da yer almamış olsaydı dahi, fıkranın ilk

---

171 Yılmaz, ss. 157-158.

172 Lütfi Duran (d), s. 26.

cümlesinde yer alan hüküm Kurul kararlarının kesinliğini belirtmesi anlamında yeterli olacaktı.

Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarının kesinliği hususundaki Anayasal hüküm kanun koyucu tarafından yeterli görülmemiş olacak ki, 298 sayılı Kanun'un 132. maddesinde iki fıkrada aynı ifadeyi kullanmayı tercih etmiştir. Madde metnindeki, "*Kurulun kararı kesindir. Aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamaz."* şeklindeki ilk kullanım Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal nitelikli kararlarının kesinliğini ifade etmeye ilişkindir. Aynı maddenin 7. fıkrasında yer alan, *"Yukarıki fıkralarda yazılı kararlar aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamaz"* biçimindeki düzenleme ise içinde Yüksek Seçim Kurulu'nun da yer aldığı "*seçim sonuçları hakkında kesin karar vermeye yetkili*" seçim kurulları kararlarına karşı herhangi bir mercie ve kanun yoluna gidilemeyeceğini ifade etmektedir. Kanun yapma tekniği açısından bir cümle ile ifade edilebilecek bir durum birden fazla şekilde aynı madde içerinde zikredilmiştir. Tek bir cümleyle, gerek Yüksek Seçim Kurulu'nun, gerekse diğer seçim kurullarının, seçim sonuçlarına itiraz sonucunda verdiği kararlarının kesin niteliğe sahip olduğu ve bu kararlar aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamayacağı ifade edilebilirdi. Ancak kanun koyucu bu yönde bir tercihte bulunmuştur.

1.2.5.3. İlke Kararları

Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yönetimi ve denetimi görevlerinin büyük bir kısmını aldığı ilke kararları sayesinde yürütmektedir. Diğer bir ifade ile Kurul, seçim hukuku faaliyetlerini ilke kararları ile yönlendirmektedir. Buna ilişkin düzenlemeler, Yüksek Seçim Kurulu'nun yönetim ve denetiminde gerçekleştirilen seçimlere ilişkin yasal düzenlemelerde de ifade edilmektedir. 3376 sayılı Kanunun 3. maddesinin 2. fıkrasına göre Anayasa değişikliklerinin halkoyuna sunulması, 2839 sayılı Kanunun 42. maddesinin 2. fıkrası hükmü ile milletvekili seçimlerinin ve 6271 sayılı Kanunun 2. maddesinin 6. fıkrası hükmünce Cumhurbaşkanı seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla Yüksek Seçim Kurulu gerekli ilke kararları almaktadır. İlke kararları, diğer adıyla emsal kararlar, seçim hukuku uygulamalarının zaman içerisinde benzerlik göstermesi ve önceki

emsallerinin sonraki olaylara uygulanmasıyla ortaya çıkardığı içtihatlar bütünüdür[173]. Bu kararlar, seçim uygulamaları süresince ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde önceki sorunlar için öngörülen çözüm yollarının, sonrasındaki benzer sorunların çözümüne uygulanmasıyla da ortaya çıkabilmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu kararları seçim dönemleriyle sınırlı kararlardır. Ancak aynı seçim döneminde ya da daha sonraki seçim dönemlerinde aynı nitelikteki sorunlar karşısında aynı çözüm yolu benimsenebilir. Bu durumda, bir önceki seçim dönemiyle sınırlı olan Yüksek Seçim Kurulu kararlarının etkisi uygulandığı dönemin sınırlarını aşarak sonraki seçimlerde de etkili olabilmektedir. Böyle bir durum Yüksek Seçim Kurulu kararının ilgili seçim dönemine ilişkin olan kesinliği ve mutlaklığı bir anlamda sonraki seçimlerde ortaya çıkacak aynı nitelikteki ihtilaflar açısından da aynı kararın verilmesiyle kesinlik ve mutlaklık kazanmış olacaktır. Ancak bu durumun tersi de söz konusu olabilmektedir. Kurul üyelerinin değişmesiyle Kurul kararları, daha önce Kurul tarafından verilmiş bir kararda olsa, her zaman değişikliğe uğrayabilmektedir. Bu da içtihat değişikliği anlamına gelmektedir.

1.2.5.4. Çözümleyici, Yol Gösterici, Yorumlayıcı Kararları

Yüksek Seçim Kurulu, Anayasanın 79. maddesi ve seçim mevzuatının kendisine verdiği yetki kapsamında, seçimlerin ve halk oylamalarının bütün sorumluluğunu üstlenmiştir. Kurul bu sorumluluğunu, diğer seçim kurullarıyla bir bütünlük içerisinde, Anayasa ve kanunların kendilerine verdiği sınırlar çerçevesinde sevk ve idare ederek yerine getirmektedir. Kurul, diğer seçim kurullarının faaliyetlerinin icrasını da gözetmektedir.

İl ve ilçe seçim kurulları, seçimlerin yönetim ve denetimi kapsamında, kendi sorumluluk alanlarına ilişkin görev ve yetkilerini kullandıkları esnada, tereddüde düştükleri[174] konulara ilişkin olarak Yüksek Seçim Kurulu'na

---

[173] Bingöl, ss. 99-100.

[174] Diyarbakır 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi sınırlarında oluşturulan Sur, Bağlar ve Yenişehir Alt Belediyelerinde, siyasi partilerin belde teşkilatı kurup kuramayacağı hususunda **düşülen duraksamanın** giderilmesi için 16.04.1998 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu'na başvurulmuştur. Kurul, Diyarbakır 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın tereddüdünü, gerekçelerini açıkladığı kararının sonuç bölümünde, *"Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde oluşturulan Sur, Bağlar ve Yenişehir Alt*

danışabilmektedirler[175]. İl ve ilçe seçim kurullarının danışmaları neticesinde Kurul'un verdiği kararlar, tereddüde düşen seçim kurullarının tereddütlerinin giderilmesinde çözümleyici rol oynamaktadır[176].

Yüksek Seçim Kurulu, seçim aktörlerinin, seçim sürecine ilişkin olarak yol gösterici ve rehberlik edici isteklerini karşılayan kararlar[177] verdiği gibi, yorumlayıcı nitelikte kararlar[178] da vermektedir. Kurul, seçim aktörlerinin, kendisinden aynı

Kademe Belediyelerinde, siyasi partilerin "belde teşkilatı" kuramayacağına, Kararın Diyarbakır 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığına gönderilmesine, 18.04.1998 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." biçiminde verdiği kararıyla gidermiştir. (YSKK, No: 1998/82, Karar Tarihi:18.4.1998.)
http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1998-82-karar.htm (25.10.2013).

175 Yavuz, s. 128.

176 Yüksek Seçim Kurulu, 10.10.2014 tarihli 4085 sayılı kararında, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeliklerine adli ve idari yargı hakimlerinin seçimine ilişkin olarak Konya İl Seçim Kurulu Başkanlığı'nın, 12 Ekim 2014 tarihinde yapılacak Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Üyeliği seçimlerinde adaylar adına müşahit olarak görev yapmak isteyenlerin sandık kurullarında ve saat 17.00'den sonra tasnif esnasında gözlemci sıfatıyla bulunup bulunmayacakları konusundaki talepler karşısında tereddüde düştüğünü ve bu tereddütlerinin giderilmesi gerekçesiyle yaptığı başvuruyu, "*Yüksek Seçim Kurulunun 13/9/2014 tarihli, 2014/3956 sayılı kararı eki Adli ve İdari Yargı Hâkim ve Savcıları Arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Üyeliği İçin Yapılacak Seçimlerde İl Seçim Kurulları İle Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Genelge'nin 30. maddesi ile 34. maddesinin son fıkrası uyarınca, adaylar ve tüm seçmenlerin (hâkim ve savcılar) sayım masası başında yer alabilecekleri dikkate alınarak, Kanunda yer almayan müşahit görevlendirilemeyeceğine, adayların ve tüm seçmenlerin oy verme düzenini bozmamak şartıyla oy verme işlemlerini takip edebileceklerine, karar örneğinin tüm il seçim kurulu başkanlıklarına, Kurum içi elektronik posta olarak iletilmesi ve Kurulumuzun www.ysk.gov.tr internet sitesinde yayınlanması için Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne gönderilmesine, 10.10.2014 tarihinde oybirliği ile karar verildi"* şeklinde verdiği kararıyla, Konya İl Seçim Kurulu'nun bu konuda düştüğü tereddüdü gidermiştir.

177 18 Nisan 1999 tarihinde yapılması kabul edilen 21. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri ve Birlikte Yapılacak Mahalli İdareler Genel Seçimleri Hakkında Kanun'un 1. maddesi ile 21. Dönem Milletvekili ve Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde, önseçim veya aday yoklaması yöntemine ilişkin olarak önseçim genelgesinin hazırlanması istemi karşısında Kurul, *"Siyasi partilerin 18 Nisan 1999 tarihinde yapılacak 21. Dönem Milletvekili Genel ve Yerel Genel Seçimlerle İlgili Önseçim ve Aday Yoklaması Yöntemleriyle Aday Tespitine İlişkin Genelge'nin kabulü ile yürürlüğe konulmasına, bu seçimlerde uygulanmak üzere, büyükşehir statüsündeki illerin ilçeleriyle sınırlı olarak milletvekili önseçimleri için ayrı bir önseçim ilçe seçim kurulu, yerel genel seçimler önseçimi için de ayrı bir önseçim ilçe seçim kurulu oluşturulmasına… Oy verme ve sonraki işlemlerin her önseçim ilçe seçim kurulunca ayrı ayrı yapılmasına, Karar ve Genelgenin il ve ilçe seçim kurulu başkanlıkları ile seçime katılacak siyasi parti genel başkanlıklarına gönderilmesine, 27.12.1998 tarihinde oybirliği ile karar verildi*" (YSKK, No: 1998/383, Karar Tarihi:27.12.1998. Resmi Gazete, 5.1.1999-23574, ss. 59-61).

178 Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı tarafından 14.01.1999 tarihinde seçim dönemine ilişkin televizyon kanallarında yapılan taraflı yayınların tek yanlı ve tek adaylı tanıtma ve duyurmaların yayıncılıkta eşitlik ilkesine olduğu gibi özgür ve eşit seçim ilkesine de aykırı olduğu ve Kurulun bu konuyu düzenleyen bir karar vermesini istediği başvurusunda, "*Bilindiği gibi, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun'da, yayın ilkeleri belirlenmiş, yapılacak yayınların yayın ilke ve esaslarına uygunluğunun gözetim, denetim*

yöndeki taleplerini[179], yayımlayacağı genelgelerle hepsine birden cevap verme yolunu seçmek suretiyle karşılamaktadır.

1.3. İl ve İlçe Seçim Kurullarının Görev ve Yetkileri

Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin yargı organlarının görev ve sorumluluğuna bırakılmasından günümüze, ülke genelindeki genel ve yerel seçimler ile anayasa değişikliklerinin halk oylamasına sunulması faaliyetleri seçim teşkilatı içerisinde yer alan kurullar eliyle bir bütünlük içerisinde yürütülmektedir. Ülke genelinde seçimlerin tamamından sorumlu Yüksek Seçim Kurulu'nun yanı sıra, seçimlerin yerel düzeydeki yönetimi ve denetimi faaliyetlerinin en üst sorumlusu olarak il seçim kurulları da seçim teşkilatı ve hiyerarşisi içerisinde daimi seçim kurulu olarak yer almaktadır. Bu durum, 298 sayılı Kanun'un seçim kurullarının sayıldığı 10. maddesinde, *"...her seçim çevresinde bir il seçim kurulu....bulunur."* şeklinde ifade edilmiştir. Aynı zamanda, aynı Kanun'un 3. maddesi de il seçim kurullarının sorumluluğunda bulunan coğrafi sınırların her birini bir seçim çevresi olarak tanımlamıştır.

İl seçim kurullarının oluşumu, 298 sayılı Kanun'un 15. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde ilk halinden bu güne iki kez değişikliğe uğramıştır. İlk değişiklik[180] 1979 yılında gerçekleşirken, ikinci ve maddenin son halini aldığı

---

ve değerlendirilmesi ile gerekli yaptırımları uygulamaya Radyo ve Televizyon Üst Kurulu görev ve yetkili kılınmıştır. Öte yandan, sözü geçen 3984 sayılı Kanunun 27. maddesinde, seçim dönemlerindeki yayınların Yüksek Seçim Kurulunca düzenleneceği ve düzenleme çerçevesinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca denetleneceği belirtilmiştir". (YSKK, No: 1999/42, Karar Tarihi:15.1.1999. Resmi Gazete, 23.1.1999-23589, ss. 13-15).

179 XXI. Dönem Milletvekili ve birlikte yapılacak Yerel Genel Seçimlerde bağımsız adayların başvurularında uyulması zorunlu usullerle yatıracakları teminat miktarının belirlenmesinin ve gereken kararın alınması Yüksek Seçim Kurulu'ndan istenmiştir. Kurul kararında, *"XXI. Dönem Milletvekili Genel Seçimine bağımsız aday olarak katılmak isteyenlerin, 24.02.1999 gününe kadar milletvekili seçilmek istedikleri çevrenin il seçim kuruluna, yasal şart ve nitelikleri taşıdıklarını belirten bir dilekçe ile bizzat başvurmaları gerektiğine, Başvuru dilekçelerine, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 21/2. maddesi uyarınca en yüksek dereceli devlet memurunun brüt bir aylık tutarı olan 94.762.500 (Doksandörtmilyonyediyüzaltmışikibinbeşyüz) lirayı ilgili mal sandığına emaneten yatırdıklarını gösterir makbuzu ve bir nüfus kimlik örneğini de eklemelerinin zorunlu olduğuna, Milletvekili bağımsız adaylarının oy pusulalarını bu kararda belirtilen ölçü, şekil ve esaslara göre hazırlayıp en geç 17.03.1999 günü saat: 17.00'ye kadar ilgili il seçim kurulu başkanlıklarına teslim etmeleri gerektiğine..."* oy birliğiyle karar vererek söz konusu durumu açıklığa kavuşturmuştur. (YSKK, No: 1999/44, Karar Tarihi:15.1.1999. Resmi Gazete, 23.1.1999-23589, ss. 16-18).

180 Madde metnindeki ilk değişiklik, 26.4.1961 Tarihli ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin

değişiklik[181] ise 2005 yılındaki yasal düzenlemeyle gerçekleştirilmiştir. Önceki düzenleme, il seçim kurulunun her iki yılda bir oluşacağını ve il merkezinde görev yapan "*en yüksek dereceli üç hakimden"* oluşacağını düzenlemekteydi. O döneme ilişkin olarak "*en yüksek dereceli hakim*" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği Kanunda ortaya konulmamıştır. Yüksek Seçim Kurulu, 28.9.1969 tarih ve 1969/560 nolu kararında "*en yüksek dereceli hakim"* tabirinden ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirmiştir. Ancak Yüksek Seçim Kurulu, "*en yüksek dereceli hakim"*in tespitinde birden fazla ölçüye yer vermiştir. Şöyle ki, il seçim kurullarında görev alacak hakimlerin kıdem kriterleri, aylık bakımından derece, derecelerin eşitliği halinde, meslekte geçirdiği süreye, burada da eşitlik olması durumunda yaşa göre belirlenmekteydi[182].

Yakın tarihte yapılan ikinci değişiklikle, Kurul, iki yılda bir kendiliğinden ve il merkezinde görev yapan en kıdemli hâkimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeden oluşacağını hüküm altına almıştır. Sonraki değişikliğin önceki değişikliğe nazaran biraz daha karmaşık düzenlendiği görülmektedir. İlk düzenlemede, il merkezindeki en kıdemli üç hakimin kurulu oluşturacağı öngörülürken, son düzenlemeyle, il merkezindeki en kıdemli üyenin yanına, merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeyi ilave etmek suretiyle oluşacağını öngörmüştür. Buradaki kıdemden kastedilenin, Yüksek Seçim Kurulu'nun önceki düzenleme dönemindeki kararındaki ölçülerden farklı olarak, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'ndaki kıdeme ilişkin kriterleri uygulamaya başlamıştır. 2802 sayılı Kanun'un kıdeme ilişkin ölçütleri Kanun'un 15. maddesinde, *"Hâkim ve savcıların kıdemleri, bulundukları*

Kaldırılması ve Buna Bir Ek Madde ile 5 Geçici Madde Eklenmesi; 24.5.1961 Tarihli ve 304 Sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanununun Ban Maddelerinin Değiştirilmesi; 25.5.1961 Tarihli ve 306 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ban Maddelerinin Kaldırılması Hakkında Kanun'un ilk maddesi hükmünce, "*İl Seçim Kurulu, iki yılda bir Ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en yüksek dereceli üç yargıçtan kurulur. Bunlardan derecesi en yüksek olanı kurulun başkanıdır. Kurulun yargıçlardan iki de yedek üyesi vardır. Bu suretle kurulan il seçim kurulu iki yıl süre ile görev yapar*" şeklinde değiştirilmiştir. (Resmi Gazete, 30.5.1979-16651).

[181] Maddenin son halini aldığı düzenleme, 22.12.2005 tarihli ve 5435 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına dair torba yasa olarak adlandırılan Kanun ile gerçekleştirilmiştir. (Resmi Gazete, 24.12.2005-26033).

[182] Yılmaz, s. 125.

sınıf ve dereceye göre belirlenir ve o sınıf ve dereceye atandıkları tarihten itibaren hesaplanır…Bulunulan sınıf ve derecenin aynı olması hâlinde sırasıyla, bu sınıf veya dereceye yükselme tarihi, adaylığa başlama tarihi, mesleğe başlama tarihi, meslek öncesi eğitim sonu yazılı sınav puanı dikkate alınarak kıdem durumu belirlenir. Bunların da aynı olması hâlinde, doğum tarihi önce olan kıdemli sayılır" şeklinde belirlenmiştir.

Kıdeme ilişkin şartları sağlayan hakimlerin kurul üyesi olabilmesi için bir şartı daha yerine getirmeleri gerekmektedir. Kanun koyucu bu şartı, meslek disiplini ilkelerine riayet etmek ve bunun neticesi olarak belirli disiplin cezası almamış olmak şeklinde belirlemiştir. Kanun, kurul üyeliği için, kıdeme esas alınacak uygulamanın 2802 sayılı Kanun'un 15. maddesi esaslarına göre belirleneceğini ortaya koyarken, disiplin cezalarına ilişkin olarak böyle bir açıklığa yer vermemiştir. Ancak Kanun hükmünde yer alan,*"Ancak bu kıdemin belirlenmesinde,* ***kınama veya daha ağır disiplin cezası almış olanlar*** *diğerlerinden kıdemsiz sayılırlar"* ifadesinden, aynı Kanun'un hakimler için öngördüğü disiplin suçlarına ilişkin 62. maddesi ve devamı maddelerindeki hükümlerin esas alınacağı aşikardır. 2802 sayılı Kanun'un 62. maddesinde disiplin suçları 7 bent halinde sayılmıştır[183]. Ancak 298 sayılı Kanun il seçim kurulu üyesi olma kriterini kıdeme göre belirlerken, seçilecek hakimin disiplin cezası almamış olması şartını 62. maddede öngörülen disiplin suçlarının tamamına teşmil etmemiştir. Şöyle ki, il seçim kurulu başkanı veya üyesi olabilecek hakimin, mesleki disiplin cezalarından "kınama veya daha ağır disiplin cezası" almamış olmayı ve bu disiplin cezasıyla cezalandırılanların ise aynı kıdeme sahip olanlara nazaran daha kıdemsiz olacağını ifade etmiştir. Kanun'un üye tespitindeki disiplin cezasına ilişkin sınırı kınama disiplin cezası ile ondan daha ağır olan "kademe ilerlemesini durdurma", "derece yükselmesini durdurma", "yer değiştirme" ve "meslekten çıkarma" cezalarıdır.

İl seçim kurulunun oluşmasından sonra, o il merkezinde görev yapan adli ve idari yargı hakimlerinin kıdem ve derecelerinin değişmesi, il merkezine daha kıdemli hakimlerin tayin edilmesi gibi durumlar seçim kurullarının yapısında herhangi bir

[183] 2802 sayılı Kanun'un 62. maddesine göre disiplin suçları, Uyarma, Aylıktan Kesme, Kınama, Kademe İlerlemesini Durdurma, Derece Yükselmesini Durdurma, Yer Değiştirme, Meslekten Çıkarma.

değişikliğe gidilmesini gerektirmemektedir. Söz konusu bu durum, seçim kurullarının sürekliliğinin bir neticesidir. İl seçim kurulu başkanlığının, tayin, emeklilik ve istifa gibi sebeplerle boşalması durumunda, bu makamı 298 sayılı Kanun hükmünce il merkezindeki en kıdemli hakim dolduracaktır. İl seçim kurulunun yapısına ilişkin kurallar kamu düzenine ilişkin olduğundan, bu kurallara aykırılıklar hukuken bağlayıcı olamayacaktır[184].

İl seçim kurulu, ildeki en kıdemli diğer bir deyişle en tecrübeli hakimin başkanlığında, mesleki tecrübe anlamında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en tecrübeli iki hakim üyeden oluşmaktadır. Burada kanun koyucu, ildeki merkez ilçe seçim kurulu başkanlarının da, il seçim kurulu üyeleri gibi tecrübeli hakimlerden oluşmasını istediği anlaşılmaktadır. Üyelerin il seçim kurulunda görev alabilmelerindeki kriter, merkez ilçe seçim kurulu başkanları arasında en az mesleki tecrübesi bulunan başkandan sonra, en fazla mesleki tecrübeye sahip olmak olarak belirlenmiştir. Bunun tespiti, ilgili adli ya da idari yargı hakimlerinin sınıf ve dereceleri ve o sınıfa atandıkları tarih esas alınarak yapılır. Ayrıca il seçim kurulu için iki yedek üye de öngörülmüştür. Bu üyeler de hakimlerden oluşmaktadır.

İl seçim kurullarının oluşumu, Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumundan oldukça farklı esaslara tabidir. Birinde kurul seçimle oluşturulurken, diğerinde belirlenen kriterlere uyan kişiler tarafından kendiliğinden oluşmaktadır. Birinde üye olmak isteyenler kendi kurumlarında üyelik için aday olabilmekte iken, diğerinde böyle bir sürecin işlemesi söz konusu bile değildir. Yukarıda ifade ettiğimiz şekilde oluşan il seçim kurulu, iki yıl süreyle görev yapmaktadır.

İl seçim kurulu, iki yıllık görev süresi içerisinde daimi ve sürekli olarak çalışmaktadır. İl seçim kurulu üyeleri, eş zamanlı olarak hakimlik mesleğini de sürdürdükleri için zaman içerisinde kurulun asıl ve yedek üyelerinin değişik gerekçelerle toplantılara katılamaması durumu söz konusu olabilmektedir[185]. Bu ve benzeri durumlar karşısında 298 sayılı Kanun'un 15. maddesinde getirdiği, *"İl seçim kurulu başkanlığı ile asıl ve yedek üyeliklerini ve ilçe seçim kurulu başkanlığını yapacak olan hâkimlerden biri, herhangi bir sebeple bu görevi yapamaz ve o yerde*

---

184 Yavuz, ss.109-110.

185 Yılmaz, s. 126.

bu görevi yapabilecek başka bir hâkim de bulunmazsa, o yerin bağlı olduğu ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içerisinde bulunan ve görevinden ayrılmasında sakınca görülmeyen bir hâkime, merciince bu yetki verilir. Eksiklerin, ağır ceza çevresi içerisindeki hâkimlerden tamamlanmasına imkân bulunmayan hâllerde, bu ağır ceza merkezine en yakın ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki hâkimlerden biri, yukarıdaki usûle göre yetki verilerek gönderilir. Bu suretle kendisine yetki verilen hâkimin gelip görevine başlamasına kadar seçim kurulu başkanlığını, kurulun kendi arasından gizli oyla seçeceği bir üye yapar" bu çözümle, il seçim kurulunun çalışma sürekliliği sekteye uğratılmadan sağlanmış olacaktır. Seçimlerin yerel düzeydeki en önemli aktörlerinden olan il seçim kurulu üyelerinin görev aldıkları iki yıllık zaman zarfında, asli görevlerinin yanı sıra, il seçim kurulu başkan ya da üyeliğini sürdürüyor olmaları, her iki görevlerine de gerçek manada konsantre olabilmelerine engel olabilecektir. Gerek hakimlik mesleği gerekse il seçim kurulu başkan veya üyeliği görevleri her iki görev açısından da büyük efor sarf etmeyi gerektiren görevler olması ve her iki görevin gereklerinin de çok ciddiyet ve titizlik istemesi de göz önüne alındığında, bu görevlerin birbirinden bağımsız olarak yürütülmesi gerekmektedir. İl seçim kurulu başkanlığı ve üyeliği görevleri iki yıllık görevler olması sebebiyle, ilgili kriterlere sahip hakimlerin iki yıllık süre zarfınca görevlerinden kanuni izinli sayılmaları sağlanarak, söz konusu olumsuzlukların önüne geçilebilir. Bu noktada, adli ve idari yargı hakimlerinin yetersizliği bir gerekçe olarak gösterilebilir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki, il seçim kurulu için söz konusu il merkezinde görevli üç hakim bu kurulda görev alacaktır. Bu da il seçim kurullarında ülke genelinde toplam olarak 243 hakimin görevlendirilmesi demek olacaktır. Bu rakam adli ve idari yargı camiasında çok yer işgal etmeyecektir. Böylece, seçimlerin yönetim ve denetimi mekanizmasının yerel düzeydeki en etkin kurulu daha ciddi ve daha dinamik bir yapıya kavuşturulabilir.

İl seçim kurullarının, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri ile seçim hiyerarşisi kapsamında coğrafi sınırlar içerisinde bir takım görev ve yetkileri bulunmaktadır. İl seçim kurullarının görev ve yetkileri 298 sayılı Kanun'un 16. maddesinde 7 bent halinde sayılmıştır. İl seçim kurulu, görev ve yetkilerinden bir kısmını seçimlerin yönetimi faaliyetleri çerçevesinde yürütürken, geri kalan kısmını da ildeki seçim işlerini denetlemek ve yapılan itirazları inceleyip karara bağlamak

şeklinde yürütmektedir. İl seçim kurullarının 298 sayılı Kanun'un 16. maddesinde zikredilen görev ve yetkileri, Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerine benzer bir mantıkla belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, İl seçim kurullarının görev ve yetkileri, Yüksek Seçim Kurulu'nun yönetim ve denetim görevlerine ilişkin fonksiyonel ayrım dikkate alınarak belirlenmiştir[186]. Bu anlamda il seçim kurullarının seçimlerin yönetimine ilişkin görevleri şunlardır:

- İl seçim çevresi içinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak.
- İlçe seçim kurullarına oy sandıklarını ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek.
- İlçe seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak.
- Aday beyanname veya listelerini almak, geçici ve kesin aday listelerini yerlerine göndermek ve ilan etmek.
- İl'e bağlı ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirerek il seçim çevresi için bir tutanak düzenlemek.
- Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

İl seçim kurullarının seçimlerin denetimine ilişkin görev ve yetkileri yönetim görev ve yetkilerine nazaran, sorumluluk alanının il ile sınırlı olmasından dolayı daha az sayıdadır. İl seçim kurullarının seçimlerin denetimine ilişkin görev ve yetkileri ise şunlardır:

- İl seçim çevresi içinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için seçim işlerini denetlemek.
- İlçe seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyerek derhal karara bağlamak.
- Aday beyanname veya listeleri hakkında yapılacak itirazları incelemek ve bu beyanname veya listelerden kanuna göre muteber olmayanlar hakkında karar vermek.

İl seçim kurullarının seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında yer alan görevleri arasında, yol gösterici mahiyette olanı da bulunmaktadır. İlçe seçim

[186] Gönenç (b), ss. 61-62.

kurulları başkanlıkları tarafından seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususların derhal cevaplandırılması, seçimlerin düzen içerisinde yürütülmesi açısından önemli bir yol ve yön gösterici, belirleyici özelliğe sahiptir[187].

İl seçim kurulları, sorumlu olduğu seçim çevresindeki seçimlerin yönetim ve denetimi görevlerini düzenle yürütülmesi amacıyla "*gereken bütün tedbirleri*" alabilmektedir. Kanun'un bu ifadesi, il seçim kurullarının görev alanını genişleteceği kaygısıyla eleştirilmektedir. Eleştiride, "gereken tedbirler"in neler olduğu hususu net olarak ortaya konulmamakta, bu tedbirlerin ancak il seçim kuruluna yapılan başvurular neticesinde, il seçim kurulunun takdir yetkisini kullanmak suretiyle başvuruları cevapladığı değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkacağı ifade edilmiştir[188].

İlçe seçim kurulları, ilçe düzeyinde gerçekleştirilen tüm genel ve yerel seçimler ile halk oylamalarının yönetim ve denetimini sağlayan, seçim hiyerarşisinin son halkasını oluşturan daimi nitelikte seçim kurullarıdır. Diğer bir ifadeyle, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin, seçmen tercihlerine en yakın olduğu safhadır. Bir diğer nitelendirmeye göre de, görev ve yetki alanları farklı olmakla birlikte, il seçim kurulları faaliyetlerinin ilçe düzeyinde gerçekleştirildiği safhadır[189]. 298 sayılı Kanun'un seçim kurullarını düzenleyen 10. maddesinin ilk fıkrasının, " ... *her ilçede bir ilçe seçim kurulu…bulunur"* şeklindeki hükmüne göre, ilçe seçim kurulları da seçim teşkilatı içerisinde yerlerini almışlardır. Son nüfus sayımına göre nüfusu 200.000'i aşan ilçelerde, nüfus sayılarında eşitlik gözetilmek suretiyle birden fazla ilçe seçim kurulu kurulabilir[190].

İlçe seçim kurulu, 298 sayılı Kanun'un 18. maddesinde öngörülen esaslara göre oluşmaktadır. Bu hükümlere göre, ilçe seçim kurulu, il seçim kurulları gibi iki yılda bir ocak ayının son haftasında kendiliğinden kurularak görevine başlar.

---

187 Gönenç (b), s. 62.

188 Gönenç (b), s. 61.

189 Gönenç (b), s. 62.

190 Yüksek Seçim Kurulu 2014/4208 sayılı kararında, bazı ilçelerde birden fazla seçim kurulu oluşturulması ile ilgili olarak *"nüfus sayılarına göre bazı ilçelerin nüfuslarının 200.000'i aşması nedeniyle madde hükmü gereğince birden fazla ilçe seçim kurulu oluşturulacak nüfusa ulaştığı tespit edilmiştir"* şeklinde karar almıştır. (YSKK. No: 2014/4208, Karar Tarihi: 10.11.2014). http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-4208.pdf (25.10.2013).

Kurulların oluşumundaki bu benzerlik, kurulun üye yapısına gelindiğinde bambaşka bir hale dönüşür. Çünkü il seçim kurulunun sadece hakimlerden oluşan üye yapısı, ilçe seçim kurulu için geçerliliğini yitirmekte, kurulun başkanı haricindeki diğer üyeler hakim sıfatını taşımayan siyasi parti temsilcileri ve genel idari hizmet mensubu memurlardan oluşmaktadır. Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerini yürüten daimi seçim kurullarının oluşumları, ilk kez ilçe seçim kurullarının oluşumu ile sivil üyelerle ve devlet memurları ile tanışmaktadır. Diğer daimi seçim kurullarının başkan ve üyeleri tamamen hakimlerden oluşmakta iken, ilçe seçim kurulunun başkanı haricindeki üyelerin siyasi parti temsilcileri ve memurlardan oluşması, ülkede görev yapan adli ve idari yargı hakim sayısının azlığının bir sonucudur[191]. İlçe seçim kurullarında yer alacak hakimlerin kıdemlerinin belirlenmesi aynen yukarıda ifade ettiğimiz il seçim kurulu üyelerinin kıdem belirlemesindeki esaslara tabidir.

İlçe seçim kurulları, il merkezleri dışındaki ilçeler ve il merkezindeki ilçeler olmak üzere ikili bir yapı sergilemektedirler. Görev ve yetkiler anlamında hiç bir farklılık olmayan bu iki ilçe seçim kurulunun tek farkı, merkez ilçe kurullarının il merkezinde yer almasıdır. Diğer bir ifadeyle, ilçe seçim kurulları, seçim çevresi olan ilin merkezinde kurulan ve adına merkez ilçe denilen ilçelerin seçim kurullarıdır. İlçe seçim kurulları ise ilin seçim çevresini oluşturan ve il merkezi dışında kurulan seçim kurullarıdır. Her ikisi de yetki sınırları çerisinde seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumludurlar. İlçe seçim kurulu, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşmaktadır. İlçede görev yapan en kıdemli hakim kurulun başkanıdır. İl merkezlerindeki merkez ilçe seçim kurullarının başkanları ise il seçim kurullarına başkanlık edecek hâkimden sonra gelen en kıdemli hâkimler başkanlık etmektedir. Kurul, toplantılarını asıl üyelerinin katılımıyla gerçekleştirmektedir. Asıl üyelerden biri herhangi bir mazerete binaen toplantılara katılamaz ise öncelikle o üyenin yedeği durumunda bulunan üye toplantıya çağrılır. Böylelikle, seçim kurullarının çalışmasının sürekliliği sağlanmış olmaktadır.

İlçe seçim kurulunun başkanı dışındaki bütün üyeleri sivil ve memur üyelerdir. Bu sivil üyelerin seçimine ilişkin esaslar, 298 sayılı Kanun'un 19.

[191] Yılmaz, ss.128-129.

maddesinde düzenlenmiştir. İlçe seçim kurulu, yapısı itibariyle bir noktada siyasi bir kuruldur. Şöyle ki, hakimlik mesleğini ifa eden kurul başkanının dışında, 4 asıl 4 yedek üye siyasi partilerin belirlediği temsilcilerden oluşmaktadır. Siyasi parti temsilcilerinin seçiminde, ilçe seçim kurulu başkanı, ilçede parti teşkilatları bulunan ve son dönem milletvekili genel seçiminde en çok oyu alan dört siyasi partiye, birer asıl ve birer yedek üye adını iki gün içerisinde kendisine bildirilmesini ister. Üye gönderme hakkı bulunan siyasi partilerin üye göndermemesi sonucu eksik kalan üyelikler, ilçede teşkilatı olan ve son dönem milletvekili genel seçimine katılan diğer siyasi partilerden, aldıkları oyların sıralaması en fazla olandan başlayarak eksik üyelerin tamamlanması sağlanır. Siyasi partilerin aldıkları oylarda eşitlik söz konusu olduğunda ise siyasi partilerin gösterecekleri temsilciler arasında kura çekilerek eksik üye tamamlanır. Tüm bunlara rağmen, ilçe seçim kuruluna siyasi parti temsilcilerinin göndereceği 4 asıl 4 yedek üye seçilemez ise 14. maddenin dördüncü bendi gereğince Yüksek Seçim Kurulu'nun belirleyeceği siyasi partilerden o ilçede teşkilatı bulunan siyasi partiler tespit edilerek, onlar arasında ad çekme suretiyle belirlenmektedir.

İlçe seçim kurullarının, geri kalan 2 asıl 2 yedek üyesinin belirlenmesi ve belirlenmesinde takip edilen usul, 298 sayılı Kanun'un 19. maddesinin 2. fıkrasında, "*Diğer iki asıl ve yedek üyelikle yukarıdaki bentte yazılan işlemler sonucunda eksik kalan asıl ve yedek üyelikler, ilçe merkezinde görev yapan ve toplam memuriyet süresi on yıldan fazla olan, yasama meclisleri veya yerel idare seçimlerinden birine siyasi parti adayı veya aday adayı olarak katılmamış ve evvelce hiç bir siyasi partiye kaydolmamış Devlet memurlarını gösteren, o ilçedeki görev süreleri esas alınarak düzenlenecek listenin ilk sekiz sırasında yer alanlar arasından ad çekme ile belli edilir. Ad çekme, birinci bent hükümleri gereğince tespit edilen asıl üyeler huzurunda ilçe seçim kurulu başkanı tarafından yapılır. Ad çekme sırasında, adları önce çıkanlar asıl, sonrakiler sıra ile yedek üye olur. Bu yoldan her asıl üyenin yedeği belirlenir. Ancak aynı bakanlığa mensup memurlardan birden fazla asıl üye olamaz; zorunlu durumlar saklıdır"* biçiminde belirlenmiştir. İlçe seçim kurulu başkanı, siyasi partiler arasında yapılan ad çekmenin gün ve saatini, ad çekmeye katılan siyasi partilere tebliğ etmektedir.

İlçe seçim kurulunun, üye sayısında ölüm, emeklilik ve istifa gibi nedenlerle boşalma olması halinde, asıl üyelerin her biri için öngörülen yedeğinin boşalan

üyenin yerini almasıyla tamamlanmaktadır. Aynı durumun yedek üyeler için söz konusu olması halinde ise eksilen üyenin niteliğine göre, seçilmesinde uygulanan hükümlerin tekrar uygulanması suretiyle üye sayısı tamamlanmaktadır. Siyasi parti temsilcilerinin, temsil ettikleri partilerin 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin 11. bendi hükmüne göre seçime katılamayacağının anlaşılması ve o seçim çevresinde seçime katılmaması durumlarında, o siyasi partinin temsilcisinin görevi sona ermektedir. Bu durumda, boşalan ilçe seçim kurulu üyeliği, o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçe seçim kurulunda üyesi bulunmayan partilerden isim bildirilmesi suretiyle belirlenmektedir. İlçe seçim kurulu üyeliklerinin boşalması neticesinde, boşalan üyenin yerine ikame edilen üyenin görev süresi, yerine geldiği üyenin geriye kalan görev süresi kadardır.

İl ve ilçe seçim kurullarının görev ve yetkileri oldukça benzer faaliyetleri içermektedir. İlçe düzeyinde seçimlerin yönetimi ve denetimi 298 sayılı Kanun'un 20. maddesinde sayılmıştır. Bu görev ve yetkilerden seçimlerin yönetimine ilişkin olanları şunlardır:

- İlçe çevresinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak.
- Sandık kurullarını kurmak.
- İlçedeki sandık kurullarına, oy sandıklarını ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek.
- Sandık kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak.
- İlçe çevresindeki sandık kurullarından gelen tutanakları birleştirerek, ilçe seçim tutanağını düzenlemek ve bu tutanağı seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte il seçim kuruluna derhal teslim etmek.

İlçe seçim kurullarının görev ve yetkilerinin bir kısmı ise seçimlerin denetimine ilişkin görev ve yetkilerdir. Bu görev ve yetkiler şunlardır:

- İlçe çevresinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için seçim işlerini denetlemek.
- Sandık kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak.

İlçe seçim kurulunun bu görev ve yetkilerinin yanı sıra, seçim propaganda sürecine ilişkin olarak, kendi görev alanları içerisinde, propaganda ile ilgili düzenlemeleri yapmak ve denetlemek görevi de bulunmaktadır[192]. Bu görevlere 298 sayılı Kanun'un, açık yerlerde propagandayı düzenleyen 50., seçim bürolarının faaliyete başlamasını düzenleyen 51/A, hoparlörle propagandayı düzenleyen 56. ve ilan ve reklam yerlerinin düzenlemesini öngören 60. maddeleri örnek gösterilebilir.

İlçe seçim kuruluna, 2839 sayılı Kanun'un 63. maddesi ile verilen bir yetki de, seçmen kütüğünde kaydı ve sandık listesinde oy kullanma yeterliği bulunduğu halde, milletvekilliği genel ve ara seçimlerinde meşru mazeretleri olmaksızın katılmayanların, eski para birimine göre on bin lira para cezasıyla cezalandırılmasıdır. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu yöndeki kararları ile şekillenen para cezaları, seçimden sonraki üç ay içerisinde talep edilebilme kabiliyetini haiz olup, üç aylık sürenin geçmesinden itibaren zaman aşımına uğramaktadır[193].

2. Seçim Teşkilatının Geçici Organları

Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerini yürüten Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurulu ve ilçe seçim kurulları daimi statüye sahip kurullardır. Bu kurullar süreklilik esasına göre çalışan kurullardır. Bunun yanında, seçimlerin düzenlenmesinde görev yapan bazı kurullar da vardır ki, ancak seçim dönemlerinde varlık kazanmaktadırlar. Bu kurullar, sandık kurulları, gümrük kapıları sandık kurulları ve geçici ilçe seçim kurullarıdır.

2.1. Sandık Kurulları

Sandık kurulları, seçim kurularını düzenleyen 298 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yer almıştır. Bu düzenlemeye göre sandık kurulları, "*seçim bölgelerine konulacak her sandık için bir sandık kurulu…*" oluşturulmasını öngören ve ilçe seçim kurulunun seçimlerin yönetimi görevleri arasında sayılan 298 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 2. fıkrasının vermiş olduğu yetkiye göre kurulurlar. Bu konuda Yüksek Seçim Kurulu'nun genelgeleri, kanunu yorumlama yoluna giderek, sandık kurullarının oluşumunun ilçe seçim kurulu başkanının yetkisi kapsamında olduğunu

---

192 Gönenç (b), s. 63.

193 Gönenç (b), ss. 63-64.

ifade etmektedir[194]. Sandık kurullarının oluşumu ve üyelerinin hukuki statüleri ise aynı Kanun'un 21 ila 27. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Sandık kurulları, 298 sayılı Kanun'un 21. maddesine göre, sandık kurulu başkanı ile 6 asıl ve 6 yedek üyeden oluşmaktadır. Kurul toplantılarını asıl üyelerinin katılımı ile gerçekleştirmektedir. Kanun maddesinin 2234 sayılı Kanunla değişmeden önceki halinde üye sayısı, bir başkan ve dört üyeden oluşacağını öngörmekteydi[195]. 2234 sayılı Kanun'la birlikte bugünkü halini almış oldu.

Sandık kurulları, birden fazla aktörün rol aldığı kısa metrajlı seçim filminin tek gösterim olarak yayınlandığı sinema salonlarıdır. Bu salonların kurucusu, 298 sayılı Kanun'un 24. maddesine göre Yüksek Seçim Kurulu'dur. Sandık kurulları, Yüksek Seçim Kurulu'nca tespit ve ilan edilen tarihte kurulurlar. Bu tespit ve tarihe göre oluşturulan sandık kurullarının, seçim zamanında kurulması, başkan ve üyelerinin nitelikleri ve Kanundaki düzenlemesi gibi yönleriyle diğer seçim kurullarına göre farklılıkları olan bir kuruldur. Sandık kurulları, seçmenle birebir temas eden geçici seçim kurullarından biri olma özelliğine de sahiptir.

Sandık kurulu başkan ve üyelerinin seçimi, 298 sayılı Kanun'da, diğer daimi ve geçici seçim kurullarının başkan ve üyelerinin seçiminden farklı düzenlenmiştir. Sandık kurulu başkanının seçimi, Kanun'un 22. maddesinde[196]

---

194 Yılmaz, s. 111.

195 5545 sayılı Kanun'un 70 ve 71. maddelerinin hükümlerine göre sandık kurulları şu şekilde, *"Madde 70 — Sandık kurulu bir başkan ve dört üyeden meydana gelir". "Madde 71 — İlce seçim kurulu toplanarak seçim bölgesindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi şöhret sahibi olmakla tanınmış, okuryazar kimselerden kurula bağlı seçim bölgelerindeki sandıklardan her biri için ikişer kişiden mürekkep bir liste tertip eder. Kurul, bunlardan birini aleni kur 'a ile sandık başkanlığına seçer. Sandık kurulu başkanının vazifesi basma gelmemesi halinde, yerine kurul üyelerinden en yaşlısı başkanlık eder*" (Resmi Gazete, 21.2.1950-7438, s. 17806).

196 "*İlçe seçim kurulu başkanı, ilçe seçim kuruluna siyasi partiler dışından getirilen asıl üyelerle görüşerek sandığın kurulacağı seçim bölgesi içindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi ün sahibi olmakla tanınmış, okur - yazar kimselerden, kurula bağlı seçim bölgelerindeki sandıklardan her biri için birer kişi olmak üzere bir liste düzenler. Kurulun, siyasi partilerden seçilmiş asıl üyelerinden her biri de, ilçe seçim kurulu başkanınca belirlenecek süre içinde, yukarıdaki fıkrada gösterilen nitelikte birer liste düzenleyerek başkanlığa verir. Belirlenen süre içinde liste vermeyen parti temsilcisi, bu hakkından vazgeçmiş sayılır. Yukarıdaki fıkralar gereğince düzenlenen listelerde her sandık için adı önerilen başkan adayları arasında ad çekilerek sandık kurulu başkanları belirlenir. Şu kadar ki, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununa göre partilere üye olamayacak kimseler ile köy muhtarları, görev yaptıkları köylerde sandık kurulu başkanı olamazlar. Sandık kurulu başkanının görevi başına gelmemesi halinde, yerine kurul üyelerinden en yaşlısı başkanlık eder*".

düzenlenmiştir. İlçe seçim kurullarının siyasi ve sivil kanadının önerileri sonucunda belirlenecek listelerden her sandık için ad çekme suretiyle belirlenecek sandık kurulları başkanları, sandık alanlarında seçimlerin düzen içerisinde yürütülmesinden ilk derecede sorumlu kişilerdir.

Sandık kurulu üyeliklerinin seçimi ise aynı Kanun'un 23. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, sandık kurulunun 6 asıl ve 6 yedek üyesinden 5 asıl ve yedeği siyasi partilerden, geri kalan bir asıl ve yedeği ise sandığın bulunduğu köy ve mahalle ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi asıl ve yedek üyelerinden ad çekme suretiyle belirlenmektedir. Sandık kurullarının oluşturulmasından sorumlu ilçe seçim kurulu başkanı, o seçim çevresinde seçime katılan ve o ilçede seçim teşkilatı bulunan siyasi partilerden son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş siyasi partiye, her sandık için birer asıl ve birer yedek üye adını beş gün içinde bildirmelerini tebliğ eder. Bu süre içerisinde eksik bildirim söz konusu olduğu takdirde, aynı şartları taşıyan diğer siyasi partilerden, aldıkları oyların büyüklük sırasına göre, aynı usulle tamamlanır. Tüm bunlara rağmen, siyasi partiler tarafından 5 asıl ve yedeği üyelerin tümü belirlenemez ise o ilçede seçime katılan ve teşkilatı bulunan diğer siyasi partiler arasında ad çekmek suretiyle her halükarda eksik sandık kurulu üyelikleri doldurulur.

2.1.1. Sandık Kurullarının Görev ve Yetkileri

Sandık kurullarının görev ve yetkilerinin, Kanun'un seçim kurullarını ve seçim kurullarının görev ve yetkilerini düzenleyen sistematiğinden ayrıldığını görmekteyiz. Kanun koyucu, diğer seçim kurullarını ve bu kurulların görev ve yetkilerini birbirini takip eden maddelerde düzenlemeyi öngörürken, sandık kurulunun görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemeyi, sandık kurulunun oluşumunu öngören düzenlemelerden ayırarak, 298 sayılı Kanun'un *"Seçim Günü İşleri"* başlığını taşıyan dördüncü bölümünde yer alan 71. maddesinde düzenlemiştir. Bu madde kapsamında, diğer seçim kurulları gibi sandık kurullarının da seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin görev ve yetkileri bulunmaktadır. Sandık kurulunun seçimlerin yönetimine ilişkin görev ve yetkileri şunlardır:

- Sandık alanı içinde seçimin düzenle geçmesi için gereken tedbirleri almak ve oy verme işlerini yürütmek.

- Sandık alanında, sandığın konulacağı yeri tayin etmek ve sokak başlarına bu yeri göze çarpacak surette gösterir işaretleri koymak veya alışılmış araçlar ile duyurmak.
- Bu kanundaki esaslara göre sandığa atılmış olan oy pusulalarını saymak, dökümlerini ve sonuçlarını tutanağa geçirmek ve bunları seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte, derhal ilçe seçim kuruluna teslim etmek.

Sandık kurullarının seçimlerin denetimine ilişkin görev ve yetkileri ise şunlardır:

- Sandık alanı içinde seçimin düzenle geçmesini sağlamak için denetlemek.
- Oy verme işleri hakkında ileri sürülecek itirazları incelemek ve bir karara bağlamak ve kararlarını tutanak defterine geçirerek altını imzalamak.
- Bu kararlardan itiraza uğrayanları derhal ilçe seçim kuruluna göndermek.

Sandık kurullarının, diğer seçim kurulları gibi yol gösterici, açıklayıcı ve yorumlayıcı kararlar alıp uygulayabilme görev ve yetkisinin olmadığını söylemeliyiz. Bunun nedeni olarak ise seçim mevzuatında sadece, seçim organları arasında danışma mekanizmasının işletilebileceği esası kabul edilmiştir. Seçmenlerden gelebilecek danışma mahiyetindeki soruları ancak ilçe seçim kurullarına yönlendirmek suretiyle dolaylı olarak yol gösterici, açıklayıcı ve yorumlayıcı karar alma görevini yerine getirmiş olacaktır[197].

2.1.2. Üyelerinin Hukuki Statüsü

Sandık kurullarının başkan ve üyeliklerinin seçimleri ile sahip oldukları niteliklerinin belirlendiği esaslar yukarıda ifade ettiğimiz gibi birçok yönüyle diğer seçim kurullarından oldukça farklıdır. İlk göze çarpan farklılık, sandık kurulu üyelerinin hiç birinin hakimlik mesleği mensubu olmamasıdır. Bu durum fiili bir imkansızlık neticesinde ortaya çıkmaktadır. Ülke genelinde, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun güncel istatistiklerine göre, adli ve idari yargı mensubu toplam 13.666 hakim ve savcı bulunmaktadır. Buna göre, ülke genelinde 8.960 hakim görev

[197] Gönenç (b), s. 65.

yapmaktadır[198]. Bu rakamlarla beraber, ülke genelinde 52.695.831 seçmenin, 194.310 sandıkta oy kullanacağı gerçeğini de göz önüne aldığımızda,[199] rakamların dili bize bu konudaki her şeyi pek fazla tevile yer bırakmadan anlatmaktadır. Sandık kurullarının hakimlerden oluşmaması, seçimleri iktidarı elinde bulunduran siyasi parti ya da partilerin müdahalelerine açık hale getirdiği yönündeki eleştirilere rağmen, bu konudaki karşılaştırmalı hukuk örneklerini de dikkate aldığımızda, seçim gibi ülke insanının tamamını ilgilendiren önemli bir konuda, seçim kurullarının siyasi parti temsilcilerinden oluşması, sandık kurullarında bir denge unsuru olarak görülmelidir. Sandık kurulu başkanının seçmenler arasından belirlenmesi de ayrıca bir başka denge unsuru olarak işlev görmektedir. Fakat sandık kurulu başkanı için Kanun maddesinde öngörülen kriterler, günümüz dünyasında geçerliliğini kaybetmek üzeredir. Şöyle ki, sandık kurulu başkanının seçmenler arasından, iyi ün sahibi olmakla tanınan ve okuryazar olanlardan seçilmesinde, iyi ün sahibi olmakla tanınma kriterinin tespitinin zorluğu ve muğlaklığı ve kim tarafından belirleneceğine ilişkin belirsizliklerin varlığı, bugün bu hükmün özellikle de büyük şehirlerde tam olarak uygulanmasını zorlaştırmıştır. Bugün artık genel uygulama, kamu çalışanlarının sandık kurulu başkanı olması yönündedir. Ayrıca sandık kurullarının, katılımcı ve eşit sayıda belirlenmesi yoluyla oluşturulmasının olumsuz yönlerinden korkulmamalı aksine demokrasiye ve ülke insanının ferasetine güvenilmelidir.

2.2. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Yurt dışında bulunan vatandaşlara oy hakkı tanınmasına ilişkin 1995 yılındaki Anayasal düzenlemeden sonra, 298 sayılı Kanun'un seçim kurullarını düzenleyen 10. maddesine 13.3.2008 tarihinde 5749 sayılı Kanun'un[200] 1. maddesiyle eklenen bir cümleyle, yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanma ile ilgili seçim işlerini yönetmek üzere Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı Yurt Dışı İlçe

---

198 http://www.hsyk.gov.tr/dosyalar/istatistikler/H-S-istatistikler-02-09-2013.pdf (20.10.2013).

199 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri İl-İlçe Seçmen ve Sandık Sayıları, http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/Il_Ilce_Secmen_Sandik_Sayilari.pdf?_afrLoop=28532709957492524 (15.04.2014).

200 5749 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 298 sayılı Kanun'un 15 maddesinde değişiklikler öngörülmüştür. (Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı).

Seçim Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulun yetersiz kalması durumlarında Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu'nun sayısı artırılabilmektedir.

Yurt dışı ilçe seçim kurulunun görev ve yetkileri 298 sayılı Kanun'un 20/A maddesinde 12 bent halinde sayılmıştır. Bu görev ve yetkiler şunlardır.

- *"Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı vatandaşların oy kullanmalarıyla ilgili seçim iş ve işlemlerinin düzenle yürütülmesini sağlamak ve gereken bütün tedbirleri almak".*
- *"Yurt dışı sandık kurullarını kurmak".*
- *"Oy pusulaları ile arkası kendi mührüyle mühürlenmiş oy zarflarını ve diğer seçim araç ve gereçlerini oy verme işleminin başlayacağı günden en geç yedi gün önce Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ilgili yurt dışı temsilciliklerinde hazır bulunacak şekilde göndermek veya gerekli görülmesi halinde oy sandığı, oy verme kabinleri gibi araçların mahallinden teminini Dışişleri Bakanlığı'ndan istemek".*
- *"Yurt dışı sandık kurullarının işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itiraz ve şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak".*
- *"Yurt dışı sandık kurulu başkanlıklarınca seçim iş ve işlemleri hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak".*
- *"Yurt dışı seçmen kütüğüne, askı süresinde doğrudan ya da konsolosluklar aracılığıyla yapılacak itirazları sonuçlandırmak, verilecek kararları Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne göndermek ve bu kararlara uygun gerekli kayıt ve düzeltme işlemlerini yaptırmak".*
- *"Yerleşim yeri adresi yurt dışında olup da, yurt dışı seçmen kütüğünün askı süresi içinde herhangi bir nedenle yurt içerisinde bulunan seçmenlerin, yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlarının yapılması için doğrudan ya da ilçe seçim kurulları aracılığıyla iletilen adres beyan formlarını onaylayarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne göndermek".*
- ***"**Askerlikten terhis olanlardan yurt dışı seçmen kütüğünde kaydı bulunmayanlar ile kısıtlılık hali sona erenlerin, doğrudan ya da ilçe seçim kurulları aracılığıyla iletilen başvurularını kabul etmek ve yurt dışı seçmen kütüğüne kaydını sağlamak".*

- *"Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı olmakla beraber, (izinli olsalar bile) silah altında bulunan erler, erbaşlar ve askeri öğrenciler ile kesinleşmiş mahkeme kararı ile kısıtlanan seçmenlerin yurt dışı seçmen kütüğündeki kayıtlarının dondurulmasına karar vermek".*
- **"***Yurt dışı seçmen kütüğüne yazılması için askı süresi içinde yapılan başvuruların kütüğe kaydedilmesine karar verildiği hâlde, kesinleşen yurt dışı seçmen kütüğünde ismi yer almayan seçmenlerin, yurt dışı seçmen kütüğünün kesinleşmesine bakılmaksızın kütüğe ilave edilmelerine karar vermek ve Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne göndermek".*
- **"***Yurt dışından ağzı mühürlü olarak gelen oy torbalarını genel esaslara uygun bir şekilde yurt içerisinde oy verme süresi bittikten sonra; bir başkan, bir kamu görevlisi üye ve son milletvekili genel seçiminde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin bildirdiği bir asıl bir yedek üyeden oluşan yeteri kadar sandık kurulu kurmak suretiyle denetimi altında açtırarak sayım ve dökümünü yaptırmak, tutanak tutturmak ve birleştirme işlemlerini yapmak, ayrıca geçici gümrük kapısı seçim kurullarından gelen sonuçları birleştirmek ve Ankara İl Seçim Kuruluna iletmek".*
- **"***Kanunlarla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak*".

Yurt dışı seçmen listelerinin düzenlemesine ilişkin konuya aşağıda daha ayrıntılı olarak değinilecektir. Burada sadece yurt dışı ilçe seçim kurulunun oluşumu ve görevleri ifade edilmekle yetinilmiştir.

2.3. Geçici İlçe Seçim Kurulları

İlçe ve merkez ilçe seçim kurulları dışında, seçmen sayısı 25.000'i aşan ilçelerde, çalışma usul ve esasları, sayısı, görev süresi ve hangi ilçelerde kurulacaklarına Yüksek Seçim Kurulu'nun karar verdiği geçici ilçe seçim kurulları da kurulabilmektedir. Bu kurulun oluşumu ve yapısını düzenleyen 298 sayılı Kanun'un 18. maddesinin 3. Fıkrasına göre, "*Seçmen sayısı 25.000`i aşan ilçelerde seçim evrakının dağıtım ve toplanması sandık kurul başkanları ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim görevini niyabeten yerine getirmek amacıyla geçici ilçe seçim kurulları oluşturulabilir. Bu kurullar bir başkanla altı üyeden oluşur. İl ve ilçe*

seçim kurullarında görev almış hâkimlerden sonra gelen en kıdemli hâkimler bu kurullara başkanlık eder. Kurulun iki üyesi kurul başkanınca kamu görevlileri arasından belirlenir. Dört üye ise dört yedeği ile birlikte 19. madde esaslarına göre siyasî partilerden alınır. Bu kurulların çalışma usûl ve esasları, kurulacağı ilçeler ile sayısı ve görev süresi Yüksek Seçim Kurulu tarafından kararlaştırılır".

3. Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Statüsüne İlişkin Tartışmalar

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü, Kurul'un hayat bulduğu günden bu yana devam edegelmekte olan bir tartışmadır. Bu tartışmalar, özellikle de Anayasa Mahkemesi'nin 1961 ve 1982 Anayasaları döneminde verdiği ve birbiriyle çelişen iki kararının orijininde ivme kazanmıştır. Bu hukuki tartışmaya zaman zaman da yüksek yargı organlarının verdiği kararlarında katılmasıyla, söz konusu tartışma değişik boyutlar kazanmıştır. Kurul'un hukuki statüsüne ilişkin yüksek yargı organlarının yaptığı tartışmaların yanı sıra doktriner tartışmaların da akademik kurallar çerçevesinde ciddi biçimde tartışıldığını görmekteyiz. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünün net bir şekilde ortaya konulmasına büyük ölçüde yardımcı olacak değerli tartışmaların bir sonuca varması, seçimlerin yönetim ve denetimi görevini üstlenen başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere il ve ilçe seçim kurullarının da hukuki statülerinin netlik kazanması anlamına gelecektir.

3.1. Avrupa Birliği Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kriterlerine Göre Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Statüsü

Mahkeme kavramı üzerindeki tartışmaları, Avrupa'da bölgesel nitelikli entegrasyon tarafından kurulan ve uluslar üstü yargılama yetkisine sahip Avrupa Birliği Adalet Divanı[201] ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin getirdiği kriterler ışığında inceleyerek, Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının belirlenen kriterlere ne ölçüde uyum gösterdiğini ortaya koymak, bu konudaki tartışmalara önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

---

[201] Gürkan Akçaer, "Avrupa Toplulukları Yargı Düzeninde Dava", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2004-2, Ankara, ss. 105-129. ; Sanem Baykal, "Avrupa Birliği Anayasalaşma Sürecinde Adalet Divanı'nın Rolü: Divanın Ulusal Mahkemelerle İlişkileri Ve Yorum Yetkisinin Sınırları Bağlamında Bir Analiz", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 4, No: 1 (Güz 2004), ss. 121-149. ; Başlar, ss. 51-54.

Avrupa Topluluğu hukukunun yorumlanmasında ve sınırlı da olsa bazı alanlarda uygulanmasında yargı yetkisi kurucu antlaşmalar aracılığıyla Avrupa Birliği Adalet Divanı'na[202] tanınmıştır. Adalet Divanı'nın, müktesebat kapsamında, hukuk uygulamaları dışında kalan yetkileri üye devlet yargı organlarınca kullanılmaktadır[203]. Topluluk hukukunu benimseyen ülke mahkemelerinin, Topluluk hukukunun uygulanmasından sorumlu genel yargı organları olmaları sıfatıyla, topluluk hukukunun uygulanması sürecinde karşılaşacakları sorunlarda uygulayacakları normun topluluk müktesebatına aykırı olup olmadıklarını, bekletici sorun yapmak suretiyle danışmak (ön karar) durumundadırlar[204]. Bu kapsamda Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa Topluluk hukukunda yeknesaklığı sağlamak, topluluk müktesebat hukukunun uygulanmasında karşılaşılacak olumsuzlukları ortadan kaldırmak ya da en aza indirmek gibi amaçlarla topluluk hukukunu yorumlamak ve içtihatlar oluşturmak suretiyle topluluk hukuku uygulamalarına katkıda bulunmak gibi amaçları bulunmaktadır[205].

Avrupa Birliği Adalet Divanı, topluluk müktesebat hukuku uygulamalarında karşılaşılan problemlere binaen kendisine ön karar (Preliminary Ruling) için yapılan başvuru sürecinde, yargısal nitelikli mahkemelerin yanı sıra, yarı-yargısal nitelikte faaliyet gösteren özel idari birimler olan "tribunal"ların da başvurularını kabul etmek suretiyle "tribunal"ları da bir mahkeme[206] olarak kabul etmektedir[207]. Bu kabul ediş, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın, "mahkeme" tanımına giren kurumların kapsamını geniş yorumlamak suretiyle büyütmüştür.

---

202 Daha önce Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ismi ile anılan Avrupa Birliği yargı organı, 1 Aralık 2009 tarihli Lizbon Antlaşması Avrupa Birliği Adalet Divanı resmi adını almıştır. http://europa.eu/scadplus/constitution/institutions_en.htm#COURT (20.10.2013).

203 Baykal, s. 122.

204 Başlar, s. 51. ; Baykal, s. 122.

205 Akçaer, s. 106.

206 Bu konu, Avrupa Topluluğu'nu kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması'nın 234. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir. "*Bir üye devletin herhangi bir "court" veya "tribunal" önünde böyle bir sorun doğduğu taktirde, bu court veya tribunal, eğer sorun karşısında bir kararın, hükmün verilmesi için gerekli olduğunu düşünüyorsa, Adalet Divanından bu konuda karar vermesini isteyebilir*". (Başlar, s. 11).

207 Başlar, s. 51.

Bu konuda doktrinde Başlar,[208] Roma Antlaşmasının 234. maddesinde geçen, "court" ve "tribunal" kavramlarının, "ulusal yargı organları", "yargı organı" ve "mahkeme" şeklindeki çevirilerinin orijinal metinde yer alan "tribunal"leri dışladığını ve bu tanımlamaların klasik "mahkeme" kavramını çağrıştırdığını bu yüzden bu terimlerin dar yorumlandığını ifade etmiştir[209]. Yazar, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın "mahkeme" kavramı yorumunun Anayasa Mahkemesi açısından bağlayıcı değil gibi gözükse de, gerçek bir olaydan[210] esinlenerek verdiği kurgusal bir örnekte meseleyi tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur. Yazar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olduğunu kabulünden hareketle, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluş kanunundaki bir hükmün haberleşme özgürlüğüne ve bu konudaki Avrupa Birliği müktesebatına aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurduğunda, Mahkeme bu başvuruyu bir mahkemeden gelmediği gerekçesiyle ilk incelemede reddedecektir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı karşısında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Anayasaya ve Avrupa müktesebatına aykırılığın nasıl giderileceği hususunda danışma görüşü almak üzere Avrupa Birliği Adalet Divanı'na başvurduğunda, Adalet Divanı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nu bir "tribunal" olarak kabul edip, uyumsuzluğun nasıl anlaşılıp uygulanması gerektiği konusunda görüş bildirecektir. Bu durum 1982 Anayasanın 152. maddesinin göz ardı edilmesi anlamına gelecektir[211]. Anayasa hükmünün göz ardı edilmesi başka bir sorunu da gündeme taşıyacaktır. O da, uluslararası yargı kuruluşu kararlarının Anayasa

---

208 Doktrinde Roma Antlaşmasının 234. maddesinin çevirisinde yer alan "court" ve "tribunal" kavramlarını, Haluk Günuğur "ulusal yargı organları", A. Füsun Arsava ise "mahkeme" kavramıyla açıklamışlardır. (Başlar, ss. 11-12).

209 Başlar, s. 11. ; Yazar, Roma Antlaşmasının 234. maddesinin çevirisinde yer alan "court" ve "tribunal" kavramlarının dar yorumlanmasının özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olduğunda, Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'nin çözmekle sorumlu olduğu bir ihtilafa konu malın Avrupa Birliği standartlarına uygun olup olmadığının anlaşılabilmesi için Lüxemburg Mahkemesi'ne başvuracak olsa, "tribunal" kavramı dışlandığından dolayı, diğer bir ifadeyle dar yorumlandığından dolayı başvuru mümkün olmayacaktır. Ancak İngilizce metni okunduğunda, bu heyetin bir "tribunal" olması sebebiyle Adalet Divanı'na başvuru yapılabilecektir. (Başlar, s. 12).

210 Avusturya Anayasası'nın 133. maddesinin 4. fıkrası ile Open-Network-Provision Directive adlı Yönergenin hükümlerinin uyuşmazlığında, Anayasa Mahkemesi'nin verdiği karar üzerine, kararı temyizen incelemek zorunda kalan İdare Mahkemesi bu kararı beğenmeyerek Avrupa Birliği Adalet Divanı'na başvurmuş ve Adalet Divanı kararında, Avusturya Anayasası'nın 133. maddesinin 4. fıkrasının uygulanmamasını istemiştir. (Başlar, s. 53).

211 Başlar, ss. 52-53.

hükümlerini bypass ettiği gerçeğidir. Bu tür sorunların yaşanması ihtimalinin önüne geçebilmek için, "mahkeme" kavramını geniş yorumlamak gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi, adil yargılanma hakkını düzenlemektedir[212]. Adil yargılanma hakkı, *"Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir* ***mahkeme*** *tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir*" şeklinde Türkçeye çevrilmişti. Burada Türkçe olarak ifade edilen "mahkeme" kavramının, Sözleşmenin orijinal İngilizce[213] ve Fransızca[214] metinlerinin her ikisinde de "tribunal" olarak ifade edildiğini görmekteyiz. Bunun nedeni, Türkçe'de "tribunal" kavramına karşılık gelecek ve herkes tarafından kabul edilen özel bir kavram bulunamamasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda en doğru tercih, Türk Hukuku'nda "mahkeme" kavramının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi metninde kullanılan anlamıyla, her olayın özelliğine göre ayrı ayrı incelenerek karar verilmelidir[215]. Orijinal metindeki anlamını karşılamada doyurucu tatmin sağlayamayan Türk doktrinindeki anlam tanımlaması, adeta bir "galat-ı meşhur"'dur. Diğer bir ifadeyle, orijinal metinden "tribunal" olarak çevrilmesi ve bu biçimde kullanılması gerekirken, "mahkeme" biçiminde çevrilerek doktrinde bu biçimde yaygın olarak kullanılması, doğrusu olan "tribunal" kavramının yerini almasını sağlamıştır. Bu galat-ı meşhur durumun, Türk Hukuk sistemi ve doktrininde, Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurulları gibi

---

[212] Yılmaz Aliefendioğlu, "Bağımsız ve Yansız Yargılanma (Adil yargılanma Hakkı), **Türkiye'de İnsan Hakları**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, Haziran 2000, ss. 125-136.

[213] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin konuya ilişkin orijinal İngilizce metni, "*In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial* ***tribunal*** *established by law*". http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (20.10.2013).

[214] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin konuya ilişkin orijinal Fransızca metni, "*Toute personne a droit à ce que sa cause soit entendue équitablement, publiquement et dans un délai raisonnable, par un* ***tribunal*** *indépendant et impartial, établi par la loi, qui décidera, soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil, soit du bien-fondé de toute accusation en matière pénale dirigée contre elle"*. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_FRA.pdf (20.10.2013).

[215] Başlar, ss. 12, 14.

"tribunal" kavramı kapsamında değerlendirilebilecek yapıların mahkeme olarak değerlendirilmesine engel oluşturacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, adil yargılama kapsamında belli şartları taşıyan "tribunal"leri mahkeme olarak kabul etmektedir. Bu şartları taşıyan mercilerin, yargılama esnasında yargılamanın taraf ya da tarafları açısından yeterli hukuki güvenceyi sağlayacağı, bu mercilerin mutlaka "mahkeme" olarak tanımlanması ve değerlendirilmesinin gerekmediğini ifade etmiştir[216]. Diğer bir ifadeyle, yargısal görevleri yerine getiren mercilerin genel ve olağan yargı kapsamına dahil olmaması ve yargı görevinin yanı sıra başka yetkilerle donatılmış olması, bu mercilerin mahkeme olarak kabulüne engel bir durum değildir[217].

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre bir merciin "tribunal" olarak nitelendirilebilmesi için Sözleşmenin getirdiği üç kriteri sağlaması gerekmektedir. Bir merciin "tribunal" olarak kabul edilebilmesi için bu üç kriter dışında ayrıca, Adalet Divanı'nın içtihadı ile geliştirilmiş dördüncü bir kriterin daha sağlanması gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ancak bu dört kriteri bünyesinde taşıyan merciileri "tribunal" olarak kabul etmektedir. Merciilerin "tribunal" olarak kabulü için, yasayla kurulmuş olmak, bağımsızlık, tarafsızlık ve yargılama usulü güvencesine sahip olmak kriterlerinin tamamını bünyesinde barındırması gerekmektedir[218].

Sonuç olarak, Avrupa Birliği Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin katkılarıyla geliştirdiği "tribunal" kavramına ilişkin kriterleri, gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gerekse Adalet Divanı, kendilerine yapılan başvuru ve ön denetim sonucunda verdikleri kararlarında uygulamaktadırlar. Bu kriterler ışığı altında, hem Yüksek Seçim Kurulu'nu hem de diğer seçim kurullarını, Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Seçim Kurulu'nun "mahkeme" kabul etmediği içtihatlarının aksine birer "tribunal" olarak kabul etmemiz gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse, Avrupa Birliği müktesebatı kriterlerine göre,

---

216 Adalet Divanı bu anlamda, Belçika Hekimler Odasını, İngiltere'de Cezaevleri Müfettişler Komitesini ve Avusturya'da Ticari İşlemler Bölge Komisyonu'nu "tribunal" olarak kabul ederek, başvurularını kabul etmiştir. (Başlar, s. 55).

217 Başlar, ss. 54-55.

218 Başlar, ss. 55-62. ; Gürbüz Özdemir, "Yüksek Seçim Kurulu'nun Niteliği", **EÜHFD**, Cilt: XIV, Sayı: 1-2, Erzincan 2010, s. 126.

seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu seçim kurulları birer "mahkeme" niteliğini haiz merciilerdir. Burada şu soru akla gelmektedir. Acaba Avrupa müktesebatı ihtilaflarının çözümleyicisi ve yol göstericisi pozisyonunda olan Avrupa Birliği Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurulları hakkında herhangi bir karar vermişler midir? Bu sorunun cevabı, özellikle de söz konusu seçim kurullarının hukuki statüleri etrafında dönen tartışmaları sona erdirmesi açısından önemli adım niteliğinde olacaktır. Ancak bu soruya evet yanıtını vermemiz bugüne kadar mümkün olamamıştır. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne iki başvuru söz konusu olmuş, fakat biri, Komisyonun kabul edilebilirlik kararından sonra başvurunun geri çekilmesi sebebiyle[219], diğeri ise Komisyonun, söz konusu başvurunun 6. madde kapsamına girmediği gerekçesiyle verdiği kabul edilmezlik kararı[220] ile sonuçlandığından dolayı herhangi bir karar verilememiştir[221]. Şayet, kabul edilebilirlik kararı üzerine, başvuru geri çekilmemiş olsaydı Mahkemenin bu konudaki kararı, kesin ve tartışılmaz bir karar olacak ve hukuki statü üzerindeki tartışmaları tümüyle ortadan kaldırmış olacaktı. Belki de tarihi bir fırsat seçim hukuku adına kaçırılmış oldu. Başvuru, kabul edilebilirlik aşamasından sonra geri çekilmemiş olsaydı, Mahkeme, Yüksek Seçim Kurulu'nu, bu konudaki kriterlerine göre hiç şüphe yok ki, "tribunal" olarak değerlendirecek ve tanımlayacaktı.

3.2. Türk Yargı Sisteminde Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği Üzerindeki Tartışmalar

Türk yargı siteminde yer alan yüksek mahkemeler nezdinde Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin olarak farklı anayasal dönemlerde farklı kararlar verildiği ve farklı içtihatlar kabul edildiğini gözlemlemekteyiz. Bu konudaki süreç, Yüksek Seçim Kurulu'nun 1961 Anayasası'nda anayasal statü kazanmasıyla ivme kazanmış, sonrasında ise gerek Anayasa Mahkemesinin gerekse diğer yüksek yargı organlarının karar ve içtihatlarıyla farklı dönemlere ilişkin olarak farklı boyutlar

---

219 M.B.I. A.Ş. Türkiye'ye karşı, No: 25685/94, kabul edilebilirlik kararı, Karar Tarihi: 21.10.1997 (Yılmaz, ss. 333-336).

220 İmrek Türkiye'ye karşı, 24.06.2008. (Yılmaz, ss. 336-338).

221 Yılmaz, ss. 333-338.

kazanmıştır. Yüksek yargı organları arasındaki bu yüksek profilli tartışmalara Yüksek Seçim Kurulu da dönemsel olarak farklı kararlar vermek suretiyle katılmıştır.

3.2.1. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği

Anayasa Mahkemesi ilk kez 1961 Anayasası ile Türk hukuk tarihine girmiştir. Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, görev ve yetkileri, yargılama ve çalışma usulü ile kararlarının hukuki niteliği 1961 Anayasası'nın 145 ile 152. maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasada belirlenen bu esaslar çerçevesinde, 22.4.1962 tarihinde 44 sayılı "Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. 1980 darbesinden sonra yapılan 1982 Anayasası'nda, Anayasa Mahkemesi'ne ilişkin hükümler Anayasanın 146 ile 153. maddelerinde düzenlemiştir. 1982 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesine ilişkin ilk kanuni düzenleme ise 10.11.1983 tarih ve 2949 sayılı "Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 30.03.2011 tarihinde 6216 sayılı "Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun" ile son halini almıştır[222].

Anayasa Mahkemesi'nin, kurulduğu günden bu yana gerek verdiği kararlar gerekse hukuki statüsü ile birçok tartışmanın merkezinde yer alan Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin olarak verdiği farklı kararlarıyla, bu tartışmalara doğrudan katıldığını hatta bu tartışmalara yön verdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Doktrinde birçok yazar Mahkemenin dönem dönem farklılık gösteren kararlarını kendi görüşlerine gerekçe olarak kullanmışlardır. Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü hakkında verdiği kararlarının değişkenlik göstermesi farklı anayasal dönemlere rastlamaktadır. Mahkeme'nin, 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası dönemlerinde verdiği iki meşhur ve birbirinden farklı kararında, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme statüsünü ilişkin olarak yaptığı dar ve geniş yorumlamalarıyla kendisiyle çelişkiye düştüğünü kolaylıkla görebilmekteyiz[223].

---

222 Resmi Gazete, 3.4.2011-27894.

223 Gönenç (c), s. 286. ; Özdemir, s. 122.

Anayasa Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme statüsü hakkındaki ilk kararını 1961 Anayasası döneminde 06.03.1973[224] tarihinde vermiştir. Mahkemenin bu kararı aslında doğrudan doğruya Yüksek Seçim Kurulu ile ilgili açılmış bir iptal ya da somut norm davası neticesinde verilmiş bir karar değildir. Söz konusu karar, 21.2.1967 tarihli ve 832 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 1., 45. maddesinin son fıkrasında yer alan "*Sayıştay'ca verilen ilamlar aleyhine Danıştay'a başvurulamaz"* hükmü ile Geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Danıştay Dava Daireleri Kurulu tarafından, bu konu ile ilgili olarak yaptığı beşinci başvurusunda[225], Anayasa Mahkemesi'ne yapılan itiraz sonucunda Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Muhittin Gürün ve Lûtfi Ömerbaş'ın karşı oyları ve oyçokluğuyla verilmiştir. Mahkeme, Sayıştay hakkında verdiği kararında Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliğine de değinerek Kurulu, bir mahkeme olarak değerlendirmiştir[226].

Anayasa Mahkemesi'nin 06.03.1973 tarihli kararında Yüksek Seçim Kurulu'nu mahkeme statüsünde kabul ettiğine dair şu ifadelere yer vermektedir. Öncelikle 1961 Anayasası'nın, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin denetimi konusuna giren konularda yetkili olduğunu ifade ettikten sonraki değerlendirmesinde, Sayıştay'ın kararları ile "*bu üç yüksek yargı merciinin kararları"* olarak nitelendirdiği ve aralarında Yüksek Seçim Kurulu'nun da yer aldığı yüksek yargı mercilerinin kararlarının ayrımına dikkat çektiği değerlendirmesinde *"Anayasa; Yüksek Seçim Kurulu için "...seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama..." (Madde 75/1), Uyuşmazlık Mahkemesi için "...adli, idarî ve askeri yargı mercileri*

---

224 AMK., 06.03.1973 gün ve E.1972/56, K. 1973/11, Resmi Gazete: 9.11.1973-14707. ; **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi.** İkinci Tıpkı Basım, Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1991, Sayı: 11. Sayı: 11, s. 144.

225 Bu konu, Danıştay Dava Daireleri Kurulu tarafından Anayasa Mahkemesi'nin önüne daha önce dört kez getirilmesine rağmen Mahkeme, 832 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 45. maddesinin son fıkrasında yer alan "*Sayıştay'ca verilen ilamlar aleyhine Danıştay'a başvurulamaz"* hükmünü Anayasaya aykırı bulmamıştır. Bu kararlar ve tarihleri; AMK., 5.10.1972 gün ve E.1972/19, K. 1972/47, Resmi Gazete: 12.1.1973-14419 ; AMK., 17.10.1972 gün ve E.1972/20, K. 1972/55, Resmi Gazete: 30.4.1972-14522. ; AMK., 22.3.1973 gün ve E.1973/11, K. 1973/13, Resmi Gazete: 30.4.1972-14522. ; AMK., 7.6.1973 gün ve E.1973/12, K. 1973/24, (Resmi Gazete: 9.11.1973-14707).

226 AMKD., Sayı: 11, s. 151.

arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir". (Madde 142/1) ve Anayasa Mahkemesi için "Anayasa Mahkemesinin kararlan kesindir". (1488 sayılı Kanunla değişik Madde 152/1) sözlerini kullandığı halde Sayıştay için başka, hem de yeni bir deyime gitmesi bu üç yüksek yargı merciinin kararları ile Sayıştay kararları arasında bir ayrım gözettiğini göstermesi bakımından dikkate değer"[227] bulduğunu ifade etmiştir.

Kararın devamındaki değerlendirmesinde Anayasa Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarının kesinliğinin şüpheye yer bırakmayacak biçimde Anayasa tarafından hükme bağlandığını belirterek Anayasa'nın, Kurul'un kararlarına ilişkin ifadesinden hareketle Kurul'un mahkeme olduğunu "*Yüksek Seçim Kurulunun, Uyuşmazlık Mahkemesinin ve Anayasa Mahkemesinin kararlarının kesinliği konusunda kuşkuya düşmenin elbette ki yeri yoktur. Çünkü Anayasa bu üç kuruluşun niteliğini açıkça belirtmiş ve kararlarının kesin olduğunu hükme bağlamıştır. Oysa Sayıştay'a, "kesin hükme bağlamak" gibi kendisi müphem bir deyimden yararlanarak, Anayasa'nın öngördüğünden büsbütün ayrı bir nitelik verilmek istenmektedir"*şeklinde ifade etmiştir[228].

Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulu'nun kesin kararlar veren yüksek bir yargı organı olmasına karşın Anayasa'nın Yasama bölümünde düzenlenmiş olmasının yargı organı olarak nitelendirilmesine engel olacak bir ölçüt olarak kullanılamayacağından hareketle, Sayıştay ile Yüksek Seçim Kurulu arasında benzerlik kurmaya çalıştığı değerlendirmesinin devamında şunları ifade etmiştir: *"...Yüksek Seçim Kuruluna, kesin kararlar veren bir yüksek yargı organı olduğu halde, Yargı Bölümünde değil de Yasama Bölümünde yer verildiğinden söz edilerek bundan bir kuruluşun Anayasa'daki yerinin, niteliğini gösterecek bir ölçü gibi ele alınamayacağı sonucunun çıkarılmasına ve Sayıştay ile Yüksek Seçim Kurulu arasında bir benzerliğin oluşturulmasına çalışılabilir"* [229].

Mahkeme 1961 Anayasası'nın düzenlemesinde benzer kurum ve kuruluşların aynı bölümlerde toplanması gayretine karşılık, nedenini açıklamadığı

---

227 AMKD., Sayı: 11, ss. 140-141.

228 AMKD., Sayı: 11, s. 141.

229 AMKD., Sayı: 11, s. 144.

çeşitli sebeplerle bunun gerçekleştirilemediğini ve bir kurum veya kuruluşun anayasadaki gösterildiği yerin onun görev ve yetkileri için kesin bir ölçü olarak alınamayacağını yani maddenin Anayasa'daki yerinin konunun çözümündeki değerini "*Anayasa'nın bu derece açık olan ifadesi karşısında, maddenin bulunduğu bölüme dayanan yorum da, esasında kandırıcı değildir. Gerçekten Anayasamızın düzenlenmesinde, benzer kurum ve müesseselerin aynı bölümlerde toplanması için çaba harcandığı, ancak çeşitli sebeplerle bunun eksiksiz olarak yerine getirilemediği görülmektedir. Bu bakımdan bir kurum ve kuruluşun Anayasadaki yerinin, onun bünyesini gösteren kesin bir ölçü olarak alınması, doğru değildir. Anayasada bunun en açık örneği, Yüksek Seçim Kurulu ile Yüksek Hâkimler Kuruludur. Yüksek Seçim Kuruluna, yüksek bir yargı organı olduğu ve kararları da kesin nitelikte bulunduğu ve Danıştay'ca da böyle kabul edildiği halde, Anayasa'nın yargı bölümünde değil, görevinin konusu bakımından olan ilgisine göre yasama bölümünde (Madde 75),…"* şeklinde ifade etmiştir[230]. Bu değerlendirmeden hareketle, Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin hakimlik teminatıyla ve yargılama yetkisiyle donatılmış kimseler olması sebebiyle asıl düzenlenme yerlerinin Anayasa'nın yargı bölümü olduğunu "*Yüksek Seçim Kurulu, altı üyesi Yargıtay, beş üyesi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından seçilmek yoluyla oluşur (Anayasa: Madde 75/3). Bu üyeler aslında Anayasa uyarınca bağımsız, hâkimlik teminatı ve yargılama yetkisiyle donatılmış kimselerdir; esas yerleri Anayasa'nın Yargı Bölümündedir. Öte yandan Yüksek Seçim Kuruluna seçimlerin yönetim ve denetimi yanında yine Anayasa ile (Madde 75/1) «seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama» yetkisi verilmiştir. Niteliği, görev ve yetkileri Anayasanın açık hükümleriyle böylesine belirlenen bir kuruluşun, Anayasa metnindeki yeri elbette ki yine Anayasa ile belirlenen niteliğini etkilemez"* şeklinde açıklamıştır[231].

Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünü belirleyen ve halen bu hükümlerin geçerli olduğu ikinci, güncel ve meşhur kararında, 1961 Anayasası döneminde 06.03.1973 tarihinde verdiği kararının aksine

---

230 AMKD., Sayı: 11, s. 172.

231 AMKD., Sayı: 11, s. 144.

"mahkeme"[232] kavramını dar yorumlamak[233] suretiyle, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olmadığına hükmetmiştir. Mahkeme bu kararını 18.02.1992 tarihinde, Tufanbeyli İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın[234], 10.6.1983 tarihli, 2839 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu"nun 3270[235] ve 3757[236] sayılı Yasalarla değişik 63. maddesinin Anayasa'nın 1, 2, 6, ve 67. maddelerine aykırı olduğu kanısına vararak somut norm denetimi yolunu işletmesi neticesinde, üyelerden Güven Dinçer, Servet Tüzün ve Yalçın Acargün'ün karşı oyları ve oy çokluğu ile karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 18.2.1992 tarihli kararının, 1961 Anayasası dönemindeki kararının tersi yönünde olmasının yanı sıra seçim mevzuatını ilgilendiren bir iptal istemi neticesinde verilmiş olması yönüyle de önceki kararından ayrılmaktadır. Şöyle ki, Anayasa Mahkemesi, 1961 Anayasası döneminde, Yüksek

---

232 Mahkeme kavramı, "*Devletçe objektif hukuk kurallarına göre kaza tevzii görev ve yetkisi ile vazifelendirilmiş olan mercilerdir"*. (Başlar, s. 8).

233 Anayasa Mahkemesi'nin "mahkeme" kavramını dar yorumlamasını yazar şu şekilde ifade etmektedir: "*Kurulduğu ilk yıllardan itibaren, mahkemeyi Fransızca "Cour", İngilizce "Court", Almanca "Gericht", İtalyanca, İspanyolca ve Portekizce'de ortak olan "Corte" olarak algılamıştır. Halbuki, bu yorum tarzı mahkeme kavramının dar yorumlanmasından ibarettir. Türk Anayasa Mahkemesi kendisini mahkeme olarak kabul etmemekle birlikte, Avrupa Anayasa Mahkemeleri kendilerini genelde "Cour-Court-Gericht… olarak tanımlamışlardır. Diğer bir deyişle, kendi kimliklerini, zayıf ve "court"tan daha genel olan, "tribunal" kavramı ile ortaya koymak yerine, ondan daha güçlü bir terimi seçerek "court" kavramı ile vurgulama yolunu seçmişlerdir.(Andora, İspanya, Polonya, Portekiz ve İsviçre). Buna karşın bazı ülkelerin Anayasa Mahkemeleri daha zayıf, genel ve özel bir mahkeme anlamına gelen "tribunal" terimini kullanmayı seçmişlerdir. Collins-Cobuild İngilizce-İngilizce sözlüğü* "tribunal" sözcüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: "Özel amaçlarla kurulmuş özel mahkeme veya komite", Concise Oxford Sözlüğü (9th. ed.) "tribunal"ı tanımlarken bir sorunu karara bağlamak için görevlendirilmiş bir kurul olarak tanımlamaktadır. Ancak maalesef Türkçe'de "tribunal" kavramını karşılayacak başka bir kavram olmadığı için, doktrin alternatif yokluğundan "mahkeme" tabirini kullanmaktadır." (Başlar, ss. 9-10).

234 Anayasa Mahkemesine başvurmayı gerektiren olay Tufanbeyli ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi 49 no'lu sandığın 18. sayfasında 874 sıra numarası ile kayıtlı bulunan Seçmen MK.'nın 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan 19. Dönem Milletvekilliği genel seçimine katılmadığının ve yasal süresi içinde de herhangi bir mazeret bildirmediğinin anlaşılması üzerine 2839 sayılı Yasanın değişik 63. maddesi uyarınca elli bin lira para cezası ile cezalandırılmasının Tufanbeyli İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın yaptığı inceleme sonucunda 2839 sayılı Yasa'nın olaya uygulayacağı değişik 63. maddesinin Anayasa'nın 1., 2., 6., ve 67. maddelerine aykırı olduğu kanısına varması neticesinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

235 Kanun metni için 28.3.1986 kabul tarihli "22. 4. 1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 26. 4. 1961 Tarih ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile 10. 6. 1983 Tarih ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun", Resmi Gazete, 15 Nisan 1986-19079.

236 Kanun metni için 24 Ağustos 1991 kabul tarihli "2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılması ve XIX Uncu Dönem Milletvekili Genel Seçiminde Uygulanacak Hükümler Hakkında Kanun", Resmi Gazete, 26 Ağustos 1991-20972.

Seçim Kurulu'nun mahkeme statüsüne sahip olduğu yönündeki kanaatini, Sayıştay Kanunu'nun bazı hükümlerinin iptaline ilişkin kararında yaptığı değerlendirmelerin satır aralarında ifade etmiştir. 1982 Anayasası döneminde verdiği aksi yöndeki kararında ise mahkeme olmadığı yönündeki kanaate seçim mevzuatı kapsamında yer alan "Milletvekili Seçimi Kanunu"nun bir hükmünün Anayasaya aykırılık iddiasıyla iptalinin istenmesi karşısında vermiştir. Diğer bir ifadeyle, Mahkeme, Yüksek Seçim Kurulu'nun 1961 Anayasası dönemindeki mahkeme statüsüne ilişkin olarak vardığı sonuca, 1982 Anayasası döneminde seçimle ilgili bir mevzuat hükmünün iptali istemi için açılan somut norm denetimi sonucunda doğrudan doğruya varmıştır.

Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede öncelikle İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın yargıç tarafından yürütülmesinden hareketle ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun değişik 63. maddesine göre para cezası verme yetkisi olup olmadığını tespitten önce İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın "mahkeme" deyimi kapsamına girip girmediğinin saptanması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme değerlendirmesinde şu noktaların altına çizmek suretiyle Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının mahkeme olmadığına hükmetmiştir*: "Anayasa'nın Üçüncü Kısmının Üçüncü Bölümde yer alan 138-158. maddelerinde "Genel Hükümler" ve "Yüksek Mahkemeler" başlıkları altında yargı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu maddelerde Yüksek Mahkemeler ile bunların başında bulundukları yargı düzenleri sayılmış ve ayrıca mahkemeler ile hakimlik ve savcılık mesleğinin temel kuralları belirlenmiştir.*

Bir kuruluşun mahkeme sayılabilmesi için, karar organlarının hakimlerden teşekkül etmesi, yargılama tekniklerini uygulayarak ve genelde dava yolu ile uyuşmazlıktan ve anlaşmazlıkları çözümlemekle görevli olması ve Anayasa'da sayılan ve başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu yargı düzenlerinden birinde yer alması gereklidir.

Anayasa'nın 79. maddesinde seçimlerin, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılması öngörülmüş ve seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir.

Ayrıca Anayasa'ya göre Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarına karşı başka bir mercie başvurulamaz.

Başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere seçim kurulları Anayasa'nın yargı bölümünde yer almadıkları gibi yargı organlarının sahip olması gerekli olan ve yukarıda sayılan anayasal niteliklerin tümüne de sahip değildirler.

Anayasa ve seçimle ilgili yasalara göre, seçim kurulları genelde seçimin yönetim, denetim ve gözetimi ile görevli olan ve istisnai olarak da seçimle ilgili uyuşmazlıkları çözümleyen kuruluşlardır.

Seçimle ilgili uyuşmazlıkları kesin nitelikte olarak çözümlemiş olmaları, Yüksek Seçim Kurulu'nun tümünün yüksek yargıçlardan kurulu bulunması, il ve ilçe seçim kurulu başkanların yargıç olmaları bu kurulların mahkeme olarak nitelendirilmeleri için yeterli değildir. Aynı şekilde ilçe seçim kurulu başkanının bazı cezai yaptırımlar uygulamaya yetkili olması da, bu kurul başkanlığının mahkeme sayılmasını gerektirmez.

Seçim kurulları ve seçimlerle ilgili yasa hükümleri kendine özgü bir çözüm ve kurallar bütünüdür. Anayasa'nın 79. maddesinde dayanağını bulan seçim yasaları ile bu kurullara ve yargıçlara verilen görevler seçimin sınırlan içinde ve kendi bütünlüğü çerçevesinde değerlendirilmelidir"[237].

Anayasa Mahkemesi, Tufanbeyli İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın başvurusunu, Kurul'un mahkeme deyimi içerisine girmediği, dolayısıyla, ileri sürdüğü Anayasa'ya aykırılık gerekçeleri üzerinde durmaya lüzum görmeksizin yukarıda ifade ettiği gerekçeler sebebiyle itirazın İlçe Seçim Kurulu'nun yetkisizliği yönünden reddine üç üyenin karşı oyu[238] ile ve oy çokluğu ile karar vermiştir.

---

[237] http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/c909bb12-24b6-4ac7-8416 1d02a42042ef?excludeGerekce=False&wordsOnly=False (15.10.2013).

[238] Güven Dinçer, Servet Tüzün ve Yalçın Acargün çoğunluk oyuna karşı değerlendirmelerinde; *"Anayasa'nın 152. maddesi ile 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 28. maddesine göre İtiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine başvuru yetkisi yalnız "mahkeme"lere tanınmıştır.*

Karar, "mahkeme" sözcüğünü dar anlamda yorumlamış ve mahkeme ismini taşımamasına rağmen olayda bütün nitelikleri ile "mahkeme" kavramına giren İl Seçim Kurulu Başkanlığı'nı mahkeme kabul etmeyerek başvurusunu yetkisizlik nedeniyle reddetmiştir.

1- Anayasa'nın değişik maddelerinde "mahkeme" kavramını ifade eden çeşitli sözcükler kullanılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararında, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme olmadığına, diğer bir ifadeyle somut norm denetimi başvurusunda bulunamayacağına hükmederken, daha önce önüne gelen ve mahkeme statüsünün belirlenmesine ilişkin değişik kararlarında[239] vardığı sonuçları kararına yansıtmıştır. Somut norm denetimi

---

Anayasa'nın 9, 15/3, 17/3, 33/2, 36 ve 37. maddelerinde "mahkeme", 19/3-4, 21, 26/3, 28/5, 6, 7, 33/6. maddelerinde hâkim, 19/5 maddesinde "yargı mercii" ve 79. maddesinde ise "yargı organı" terimleri benzer anlamlarda kullanılmıştır. Bu yüzden de kullanılan sözcüğe değil de içerdiği anlama bakarak "mahkeme" sözcüğünü değerlendirmek gerekir.

Mahkemeler, hâkimlik mesleğinde olan kamu görevlileri tarafından yargı gücünü ve yargılama tekniklerini kullanarak uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözen kuruluşlardır. Uyuşmazlıklar ve anlaşmazlıklar mahkemelerde genel olarak taraf teşkiline dayanan "dava" biçiminde incelenir ve çözümlenirler, istisnai olarak da bazı uyuşmazlıklar, taraf teşkiline dayanmayan ve işleme yönelik "İtiraz" yolu şeklinde biçimlenirler.

Bu nedenlerle "yargı organı", "yargı mercii", "mahkeme", "hâkim" veya aynı anlamda kullanılan diğer bir sözcüğe bakılmaksızın bunların işlevleri üzerinde durarak sonuca varmak gerekir.

Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi, Anayasa'nın 79. maddesinde düzenlenmiştir. Madde, seçimlerin yargı organının yönetim ve denetimi altında yapılmasını öngörmüştür. Ayrıca seçimle ilgili İtiraz mercii de başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere seçim kurullarıdır.

2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 3270 sayılı Kanunla değişik 63. maddesi, seçmen kütüğünde kaydı ve sandık listesinde oy kullanma yeterliği bulunduğu halde mazeretleri olmaksızın oy vermeye katılmayan seçmenlerin ilçe Seçim Kurulu Başkanı'nca cezalandırılacakları öngörülmüştür. Maddenin, ilçe Seçim Kurulu Başkanı'na bu şekilde bir görev vermesi Anayasa'nın 79. maddesine ve Anayasa'nın yargı ile ilgili hükümlerine uygundur. Burada ilçe Seçim Kurulu Başkanı, yargıç sıfatıyla bir tür ceza yargılaması yaparak ceza vermekte ve para cezasına hükmetmektedir.

2- Yüksek Seçim Kurulu ile seçimlerde görevli yargıçların seçimle ilgili uyuşmazlıkların çözümündeki görevleri yargısaldır.

Seçimle ilgili uyuşmazlıkların çözümünde görevli olan ve Yüksek Seçim Kurulu'nun başında olduğu yargı düzeni adli, idari ve askeri yargının yanında egemen bir yargı düzenidir. Yüksek Seçim Kurulu'nun ve il ve ilçe seçim kurulu başkanı yargıçların seçim yargısı ile görevli oldukları işlerde mahkeme sıfatı ile Anayasa Mahkemesi'ne İtiraz yoluyla başvurmaya yetkilidirler".

[239] 1961 Anayasası döneminde, 3533 sayılı Kanuna göre 3533 sayılı kanun hükümlerine göre hakem sıfat ve yetkisini haiz İstanbul Yüksek Dereceli Hukuk Hâkimi'nin başvurusu. AMK., 28.2.1963 gün ve E.1963/46, K. 1963/43, Resmi Gazete: 6.4.1963-11375. ; Fethiye Sorgu Hâkimliği'nin, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3006 sayılı Kanunla değişik 124. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve sorgu hâkimliklerince verilecek bazı kararların mensup oldukları Asliye Mahkemesi reisi veya hâkiminin tasdikiyle tekemmül edeceğini gösteren hükmün Anayasa'nın 192. maddesi hükmüne aykırı olduğu kanısıyla yaptığı başvuru. AMK., 12.1.1965 gün ve E.1964/51, K. 1965/3, Resmi Gazete: 16.10.1965-12128. ; Vergiler Temyiz Komisyonu 6. Daire Başkanlığı'nın, 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 21. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasamın 61. maddesine aykırılığı sebebiyle yaptığı başvuru. AMK., 27.6.1966 gün ve E.1966/16, K. 1967/28, Resmi Gazete: 2.1.1967-12493. ; Gülşehir İcra Tetkik Mercii'nin, Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği hakkındaki 15 Mayıs 1957 günlü ve 6964 sayılı Kanunun 4. maddesinin 1 numaralı bendinde yer alan ziraat odalarının asıl üyelerine ilişkin hükmün, Anayasa'nın 10., 29., 46. ve 53. maddelerine aykırı bulunduğu kanısına varan İcra Tetkik Mercii'nin başvurusu. AMK., 10.5.1967 gün ve E.1967/15, K. 1967/15, Resmi Gazete: 4.11.1967-12742. ; Pülümür Asliye Ceza Hâkimi'nin, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3006 ve 3207 sayılı kanunlarla değiştirilen 124 maddesinde yer alan ve sorgu hâkimi

yolu işletilerek bir kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne dava açabilmek, diğer bir ifadeyle mahkeme olarak nitelendirilebilmek için şu objektif kriterlere sahip olmak gerekmektedir. Başvuruyu yapacak karar organlarının hakim ya da hakimlerden oluşması gerekmektedir. Objektif kurallarla belirlenmiş bir yargılama usulü uygulanmalıdır. Söz konusu uyuşmazlığı nihai ve kesin biçimde çözecek bir mercii olmalıdır. Çözülmesi gerekli bir uyuşmazlığın varlığı gerekmektedir. Bu merciin üyelerinin hukuki statülerinin, atanmalarının ve özlük haklarının güvence altına alınması şarttır. Son olarak da, başında yüksek yargı merciinin bulunduğu bir yargı düzeni içerisinde yer almalıdır.

Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak kabul etmediği kararına ölçü aldığı kriterler ışığında doktrinde, Anayasa Mahkemesi'nin vardığı sonuçlardan farklı sonuçlara varıldığını görmekteyiz. Bu konuda doktrinde Özdemir yaptığı değerlendirmesinde[240];

- *"Başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu bir yargı düzeninin bulunması gerekmektedir ki, YSK, altında İl ve ilçe Seçim Kurulları"nın olduğu böyle bir yargı düzeninin başıdır.*
- *Bir davaya bakan merci olması gerekir ki, YSK seçimlerle ilgili davalara bakmaktadır.*
- *Karar organlarının yargıçlardan oluşması gerekir ki, Yüksek Seçim Kurulu'nun altı kişisi Yargıtay'dan ve beş kişisi Danıştay'dan olmak üzere 7 asıl ve dört yedek yargıç üyeden oluşmaktadır.*
- *Yargı yetkisine sahip olması ve bu yetkiyi, yasama ve yürütme erkinden bağımsız ve de tarafsız kullanması gerekir ki, Anayasanın 79. maddesinde de ifade edildiği gibi seçimler yargı organı olan Yüksek Seçim Kurulu'nun gözetim ve denetimi altında yapılmaktadır.*

---

kararlarının, asliye ceza mahkemesi başkanının veya hâkiminin onayı ile tekemmül edeceğine ilişkin bulunan hükmün, Anayasa'nın 132. maddesine aykırılığı sebebiyle yaptığı başvuru. AMK., 13.2.1968 gün ve E.1968/5, K. 1968/6, Resmi Gazete: 8.6.1968-12919.Alaşehir Sorgu Hâkimliği'nin, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun değişik 124. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve sorgu hakimlerince verilecek bazı kararların mensup oldukları asliye mahkemesi başkanı veya hakiminin onayı ile tekemmül edeceğini öngören hükmün, Anayasa'nın 132. maddesine aykırı olduğu kanısıyla yaptığı başvuru. AMK., 19.4.1969 gün ve E.1968/37, K. 1968/34, Resmi Gazete: 19.4.1969-13179.

240 Özdemir, ss. 125-126.

- *Bu davalarda nihai ve kesin hüküm vermesi gerekir ki, yine Anayasanın 79. maddesinde ifade edildiği gibi Yüksek Seçim Kurulu'nun verdiği kararlar nihai ve kesindir".*

Yukarıdaki değerlendirmenin aksine Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme olmadığı sonucuna varırken, hem organik hem de fonksiyonel ölçütü uyguladığını görmekteyiz. Şöyle ki, Mahkeme, Kurulu hem yargı bölümünde düzenlenmediği hem de yukarıdaki mahkeme olma kriterlerine uygun yargılama yapmadığı için bir mahkeme olarak kabul etmemektedir[241].

Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak kabul etmediği 1992 tarihli kararının ciddi olumsuzluklara neden olacağı bir gerçektir. Seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olarak kabul edilmemesinin karşımıza çıkarabileceği ilk ciddi sorun, seçim kanunlarının uygulanması esnasında, Yüksek Seçim Kurulu'nun res'en bir anayasaya aykırılık tespit etmesi halinde ya da tarafların anayasaya aykırılık iddiasını ciddiye alsa bile, Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuramaması durumudur[242]. Genelde kanunların, özelde ise seçim kanunlarının uygulanması esnasında anayasaya aykırılık iddiasının denetimi mekanizmalarından somut norm denetiminin seçim kanunları için kaybı demek olan bu durum karşısında geriye tek seçenek olarak "iptal davası" kalmaktadır. İptal davası, niteliği gereği kanunların yürürlük kazanmasından sonraki belli süreler içerisinde belli kişiler tarafından kullanılabilen, kanunların anayasaya uygunluk denetim mekanizmalarından biri olması ve yürürlükteki seçim kanunları açısından ise öngörülen bu sürelerin geçmiş olması, seçim kanunlarının anayasaya uygunluğu denetimini imkansız hale getirmektedir[243]. Anayasa Mahkemesi hukuk eliyle, seçim kanunlarının uygulanması esnasında hukuka aykırılık iddiasında bulunma imkanı tanıyan önemli kanallardan birini doğrudan, diğerini ise dolaylı yönden tıkayarak, seçim kanunlarının anayasaya uygunluk denetimini adeta bypass etmiştir.

---

241 Gönenç (c), s. 287.

242 Gözler (c), s. 180. ; Gönenç (c), s. 287.

243 Gönenç (c), s. 287.

Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olarak kabul edilmemesinin ortaya çıkarabileceği ikinci ciddi sorun ise Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme olmaması sebebiyle, seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerinin Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme kabul edilmesi durumunda sağlayacağı anayasal güvencelerden yoksun bir biçimde yürütülecek olmasıdır[244]. Bu olumsuz tablo, beraberinde bireylerin seçme ve seçilme hak ve hürriyetlerini korumasız bırakarak, hukuk devletinin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sekteye uğratabilecektir[245]. Anayasal güvencelerden yoksun kalan seçimlerin, adil ve dürüst şekilde gerçekleştirilebilmesi, güvenceye sahip olduğu duruma göre oldukça zor olacaktır.

3.2.2. Yüksek Mahkeme Kararlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin tartışmalı durumun yüksek yargı organları nezdinde de devam ettiğini görmekteyiz. Söz konusu durum, yüksek yargı organlarının çözmeleri için önlerine gelen seçim mevzuatına ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde ortaya konulmaktadır. Yüksek yargı sistemi içerisinde yer alan mahkemelerin, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin değerlendirmelerinde bir yeknesaklığın olmadığını görmekteyiz.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçimlerin tamamından hem yönetim hem de denetim yönüyle sorumlu en üst kurul olması sebebiyle, özellikle de denetim görevleri kapsamındaki kararları ve diğer seçim kurulları kararlarının idari yargının denetimine tabi tutulduğunu Danıştay'ın değişik kararlarından[246] görmekteyiz[247]. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimine ilişkin karar ve işlemlerine karşı Danıştay'a yapılacak bir başvurunun nasıl sonuçlanacağı halen merak konusu olma özelliğini taşımaktadır[248]. Bu merak, Anayasa'nın 79. maddesinin Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarına karşı herhangi bir mercie başvurulamayacağı, seçimlerin

---

244 Gönenç (c), s. 287.

245 Başlar, ss. v-vı. (eserin önsözünden).

246 Bu konuda Danıştay'ın diğer kararları, 12. D., E: 1968/1611, K: 1968/1684, Karar Tarihi: 25.9.1968. ; 8. D., E: 1969/481, K: 1969/942, Karar Tarihi: 27.3.1969. ; 11. D., E: 1974/2636, K: 1974/1151, Karar Tarihi: 9.5.1974. (Yılmaz, s. 305, dipnot, 709,710,711).

247 Yılmaz, s. 305.

248 Yılmaz, ss. 308-309.

yönetim ve denetimi kapsamında verdiği kararların kesinliği de göz önüne alındığında, Danıştay önüne gelen bu konudaki başvuruyu, yine görevsizlik kararı vermek suretiyle geri çevirerek giderilmiş olacaktır.

Danıştay'ın seçimlerdeki etkinliği, dolaylı da olsa, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurullardan önceki döneme uzanmaktadır. Bilhassa mahalli seçimlerde, seçilmiş organların, organlık sıfatlarının denetimine ilişkin çekişmeler, bu kararları veren mercilerin idari merciler olmasından dolayı, itirazla Danıştay'ın önüne gelmekteydi. Seçim kurullarının, mevcudiyetinden sonraki dönemde ise Danıştay, önüne gelen benzeri başvuruları, görevsizlik kararı vermek suretiyle geri çevirmiştir[249].

Danıştay, Yüksek Seçim Kurulu'nu "mahkeme" olarak nitelendirdiği 1979[250] yılında verdiği bir kararında Kurul için, "en yüksek bir seçim mahkemesi" nitelendirmesinde bulunmuştur. Aynı kararında Danıştay, "*…çeşitli anlaşmazlıkların denetim ve çözümü için adli, idari ve askeri yargı yerleri ile Anayasa ve Uyuşmazlık Mahkemesi dışında ayrı bir yargı organı olarak kurduğunu"* ifadesiyle, Yüksek Seçim Kurulu'nun diğer yargı organları gibi bir yargı organı olduğunu ifade etmiştir.

Seçim Kurullarının, seçimlerin yönetim ve denetimi kapsamındaki faaliyetleri, sadece genel ve yerel seçimler ile halkoylamasına ilişkin değildir. Bu seçimlerin dışında, Anayasa'nın 52. ve 135. maddelerinden kaynaklanan yönetim ve denetim görevleri de mevcuttur. Anayasanın 51. maddesinin son fıkrası, "*Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz"* demek suretiyle, sendika ve üst kuruluşlarının demokratik esaslar çerçevesinde oluşmasını öngörmüştür. Sendikaların üst kuruluşlarının demokratik oluşum yolu ise demokratik seçimlerden geçmektedir. Demokratik seçimlerin teminatı ise yargı organlarının yönetim ve denetiminde yapılıyor olmalarıdır[251]. Bu anlamda, sendika üst kuruluşları olan yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kuruluna üye seçimi ile delege

---

249 Yılmaz, ss. 304-305.

250 11. D., E: 1979/879, K: 1979/1488, Karar Tarihi: 8.5.1979.

251 YSKK. No: 2004/2709, Karar Tarihi: 07.12.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-2709-karar.htm (15.09.2004).

seçimlerinin de yargı organlarının gözetimi altında yapılması, siyasi iktidar ile sendikaların yakın dirsek temasında bulunabilecekleri gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, sendikalar açısından hukuksal güvence oluşturacaktır. Bu hukuksal güvence, 6356 sayılı "Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu"nun 14. maddesinde, *"Genel kurulda yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kuruluna üye seçimi ile delege seçimi,* ***yargı gözetimi altında*** *serbest, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına ve tüzük hükümlerine göre yapılır*" biçiminde kendine yer bulmuştur.

Anayasanın 135. maddesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin temel esasları düzenlemektedir. Her bir meslek kuruluşu Anayasada ve kendi kanunlarında belirtilen esaslar çerçevesinde faaliyetlerini yürütürler. Organlarının seçimlerine ilişkin esas ve usuller, kanunlarında gösterilen şekilde yargı organlarının gözetimi altında gerçekleştirilir. Seçimlerde görev alacak hakimler ya da seçim kurulları ilgili yasal düzenlemelerde gösterilmektedir. Görevli ya da yetkili hakimin açık olarak belirlenemediği durumlarda bu belirleme Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılmaktadır[252]. Bu husus Anayasa'nın 135. maddesinde, *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre* ***yargı gözetimi altında****, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir"* biçiminde yer bulmuştur.

Sendikaların üst kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organlarının seçimi usulünü düzenleyen kanunlarda, ilçe seçim kurulu başkanı hakime görev ve sorumluluk verilmiştir. Özellikle, sendikaların organlarının seçimlerine ilişkin ihtilafların çözümünde hangi hakimin görevli olduğuna ilişkin taleplerle 1991 yılına kadar Yargıtay'a açılan davalarda, Yargıtay, eski Kanunun 10.

---

[252] T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Teşkilat ve Mali Yapıları, Denetimleri, Organlarının Seçimlerine Dair Esasların Değerlendirilmesi ile Bunların Etkin ve Verimli Şekilde Hizmet Yürütmelerinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Amacıyla Alınması Gereken Tedbirler" **Araştırma ve İnceleme Raporu**, Ankara, 2009, s. 285.

ve 14. maddelerinin ilk metinlerinde kuşkuya yer vermeyecek biçimde seçimlerin hakimin denetiminde yapılacağına hükmetmiştir. Söz konusu bu hükümlerde değişiklik öngören düzenlemelerin söz konusu seçimleri yargı denetimi dışına çıkartmayacağını belirtmiştir. 52. maddede[253] yer alan hüküm, yargısal denetimin korunduğunun ispatı mahiyetindedir. Yargıtay'ın bu yöndeki kararları, ilçe seçim kurulu başkanı hakimin, sendikaların üst kurullarıyla ilgili faaliyetlerinin yargısal bir faaliyet, söz konusu kararlarının ise yargısal karar olmaları ve dolayısıyla ilçe seçim kurulunun bir mahkeme olduğunun kabulü anlamında önemlidir[254].

Yargıtay, ilçe seçim kurulu başkanı hakimin faaliyetlerinin yargısal faaliyetler, kararlarının ise yargı kararları olduğu yönündeki yerleşik içtihadını 1987 yılına kadar sürdürmüştür. 1987 yılında, 4. Hukuk Dairesi'nin önüne gelen bir davada verdiği kararında[255], yerleşik içtihadından ayrılarak, İlçe seçim kurulu başkanı hakime verilen görevin yargılama faaliyeti olmadığını, söz konusu faaliyetlerin "sui-generist" nitelikte işlemler olduğunu belirterek, ilçe seçim kurulu başkanı hakimin verdiği kararın yargı kararı olmadığına hükmetmiştir[256].

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin tartışmalara, ilçe seçim kurulu ile adli yargı (iş mahkemesi) arasında cereyan eden olumsuz görev uyuşmazlığının[257] çözümü istemiyle iş mahkemesi tarafından, Uyuşmazlık

---

253 "*Hakim, 14 üncü madde hükmüne aykırı olarak seçim yapılması veya seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama nedeniyle seçimlerin iptaline karar verdiği takdirde…*"

254 Yılmaz, ss. 309-311.

255 "*Olayımızda iş mahkemesinden verilen görevsizlik kararının Yargıtay'ın bozması üzerine kesinleştiği tartışmasızdır. Seçim Kurulu Başkanı sıfatını taşıyan hâkimin bu yargı kararına uyması ve gerekli incelemeyi yapması gerekirdi; bu yolda görevsizlik kararı vermesi yok hükmündedir.* ***İlçe seçim kurulu başkanı olan hâkimin verdiği karar bir yargı kararı da olmadığına göre"*** *bu açıdan "kesinleşmesi de söz konusu olamaz; hâkim, yargı kararına uymak zorunda olduğundan itirazı "görevsizlik kararına rağmen" yeniden ele alıp inceleyebilir. O halde ortada Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 25. maddesinin koşulları gerçekleşmediğinden davacıların mercii tayini hususundaki isteklerinin reddine karar verilmesi gerekir. Sonuç: Davacıların merci tayini hususundaki isteklerinin yukarıda gösterilen gerekçelerle (REDDİNE) ve peşin alınan harcın istek halinde geri verilmesine, 3.12.1987 gününde oybirliğiyle karar verildi."* 4. HD., E: 1987/4833, K: 1987/8890, Karar Tarihi: 3.12.1987.

256 Yılmaz, s. 311.

257 Uyuşmazlık Mahkemesi önüne gelen davada, Petrol İş Sendikası olağan genel kurul toplantısına katılacak delegelerin tespiti için yapılan seçimdeki usulsüzlüklerin belirlenmesi ve anılan seçimin iptali istenmiştir. Petrol İş Sendikası Samsun Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri olan davacılar, bu seçimde yasa ve yönteme aykırı olarak bir takım usulsüzlükler yapıldığı iddiasıyla bu usulsüzlüklerin tespiti ve anılan seçimin iptali istemi ile 21.3.1986 günlü dilekçe ile Samsun İş

Mahkemesi'ne dava açmışlardır. Bunun üzerine, "*Samsun İş Mahkemesi, 24.3.1986 tarihinde 1986/259-180 sayı ile; 2821 Sayılı Kanun'un 14/2-3. maddelerine göre sendika seçimlerinin yargı denetimi altında yapılacağı, davanın sendika genel kurutunu oluşturacak delege seçimine ilişkin bulunduğu, bu nedenle davada iş mahkemesinin değil, ilçe seçim kurulunun görevli olduğu gerekçesi ile mahkemelerinin görevsizliğine karar vermiş ve bu işe ait dosya Samsun Merkez İlçe Seçim Kurulu'na intikal etmiştir. İlçe Seçim Kurulu ise Samsun 1 Nolu Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı: 25.3.1986 gün ve 33 sayı ile; 2821 Sayılı Kanun'un 10/2. fıkrasının 2882 Sayılı Kanun'un 1. maddesi ile değiştirildiği ve delege seçimlerinin yargı gözetiminden çıkarıldığı, görevsizlik kararına mesnet 14.maddenin ise sendika genel kurulu seçimlerine ilişkin olduğu ve yüksek seçim kurulunun 15.10.1984 günlü 2375 sayılı ilke kararının bu görüşü teyit ettiği, delege seçimlerine ilişkin davanın genel yargının görevine girdiği gerekçesi ile görevsizlik kararı verip, aynı istemle ve 8.4.1986 günlü dilekçe ile yapılan itirazı da aynı gerekçelerle ve 9.4.1986 günlü, 47 sayılı kararla bu tür itirazı incelemekle, genel yargı görevli olduğundan, ilçe seçim kurulunun görevsizliğine, itirazın görev yönünden reddine karar vermiştir. Bu kez davacılar; 26.3.1986 tarihli dilekçe ile ve aynı istem ile Asliye Hukuk Mahkemesine ihtiyarı tedbir de talep ederek dava açmışlardır. Samsun 2. Asliye Hukuk Mahkemesi; 26.3.1986 gününde, 1986/42-28 D. İş. sayı ile; İş mahkemesinin 2821 Sayılı Yasa'da 2882 Sayılı Yasa ile yapılan değişikliği fark etmediği, tedbir talebinin iş mahkemesinin görevine girdiği gerekçesi ile talebi görev yönünden reddetmiştir. Bunun üzerine davacılar aynı istemle, 26.3.1986 günü Samsun 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başka bir başvuruda bulunmuşlardır. Samsun 1. Asliye Hukuk Mahkemesi: 4.4.1986 gününde, 1986/57-41 D. İş sayı ile; önce tedbir talebini görev yönünden reddetmiş, daha sonra aynı gün ve 1986/297 264 sayı ile; 2821 Sayılı Kanun'un 63/2.maddesi gereğince davaya bakmak iş mahkemesinin görevine girmekle davayı görev yönünden reddetmiştir. Bu kararı alan davacılar; Samsun İş ve Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevsizlik kararlan nedeni ile mercii tayini istemi ile Yargıtay'a başvurmuşlardır. 17/4/1986 gününde, 1986/2849-3385 sayı ile; "2821 Sayılı Kanun'un 10.maddesinde yer alan (aynı kanunun 14.maddesine olan yollama) 2882 Sayılı Kanun'la kaldırıldığına ve sonuçta, asliye hukuk ve iş mahkemesi arasında aynı konuda görevsizlik kararı verildiğine göre, sözü geçen iptal davasında 2821 Sayılı Kanun'un 63. maddesindeki genel kural uyarınca iş mahkemesinin görevli olması gerekir. O halde Samsun İş Mahkemesi yargı yeri olarak belirlenmelidir." gerekçesi ile Samsun İş Mahkemesi'ni davaya bakacak mercii olarak tayin etmiştir. Bu karar üzerine davacılar; 9.5.1986 günlü dilekçe ile iş mahkemesine dava açmışlar, mahkemenin 1986/325 esasına kayıtlı bu dava, konusu aynı olup, mahkemenin 1986/286 esasına kayıtlı dava dosyası ile birleştirilmiştir. Samsun İş Mahkemesi: 25.6.1986 gününde, 1986/286-364 sayı ile; işin esasına girerek, delege seçiminde usulsüzlük bulunmamakla, davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararın davacılar tarafından temyizi üzerine; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi; 8/7/1986 gününde, 1986/6388-7178 sayı ile; isteğin 2821 Sayılı Kanun'un 14. maddelerine ilişkin bulunduğu, anılan maddenin 2.fıkrasında seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren 2 gün içinde seçim sonuçlarına yapılan itirazların hakim tarafından aynı gün incelenip, kesin olarak karara bağlanacağının belirlendiği, buradaki hakimin seçim kurulu başkanı olan hakim olduğu, şube genel kurulu delege seçiminde de seçim kurulu başkanı hakimin denetim ve görevli olacağının 9. Hukuk Dairesi ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından da benimsendiği, bu itibarla isteğin ancak itiraz şeklinde İlçe Seçim Kurulu Başkanı hakime yapılabileceği, iş mahkemesinde bu konuda dava açılamayacağı, bu nedenle görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, esasın incelenerek hüküm tesis edilmiş olmasının bozmayı gerektirdiği görüşü ile hükmü görev yönünden bozmuştur. 15/9/1986 gününde, 1986/511-523 sayı ile; Yargıtay'ın bozma ilamına uyarak, aynı gerekçelerle görevsizlik karan vermiş ve dosya İlçe Seçim Kuruluna gönderilmiştir. Aynı konu hakkında İş Mahkemesi ve İlçe Seçim Kurulu'nca iki ayrı görevsizlik kararı verildiğinden bahisle, tarafların müracaatı üzerine son görevsizlik kararı veren mercie dosyanın Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmek üzere dosyayı merciine iade etmiştir. Davacı vekilinin; 25.9.1986 günlü dilekçesi üzerine, dosya Samsun İş Mahkemesinin 30.9.1986 günlü, 1986/511 sayılı yazısı ekinde Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmiştir*". (Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E: 1986/48, K: 1986/47, Karar Tarihi: 13.10.1986, Resmi Gazete, 21.12.1986-19318, ss. 12-16).

Mahkemesi'ne göndermesiyle birlikte, bu yüksek yargı mercii de katılmış oldu[258]. Uyuşmazlık Mahkemesi, önüne gelen olaya ilişkin olarak oy çokluğuyla verdiği kararında, "*Olumsuz görev uyuşmazlığının adli yargı mercii ile ilçe Seçim Kurulu Başkanlığı kararları arasında doğduğu, bu duruma göre 2247 Sayılı Kanun'un 14. maddesinde olumsuz görev uyuşmazlığı için öngörülen koşullar gerçekleşmediğinden, Uyuşmazlık Mahkemesi'nin görev alanı dışında kalan başvurunun aynı kanunun 1. ve 27. maddeleri gereğince reddine"* bunları ifade ederek kendine yapılan olumsuz görev uyuşmazlığına ilişkin ihtilafın giderilmesi talebini reddetmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi önüne gelen bir başka olayda[259] ise Beykoz İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı ile İstanbul 2. İş Mahkemesi'nin görevsizlik kararları nedeniyle oluştuğunu ileri sürdükleri olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesine ilişkin başvuruyu, ilk başvurudaki gerekçelerle reddederek kendi görev alanı dışında olduğunu belirtmiştir.

Yukarıda ifade edilen her iki başvuruya ilişkin Uyuşmazlık Mahkemesi'nin aldığı kararlar oy çokluğuyla[260] alınmışlardır. Mahkeme, farklı başvurular karşısında aynı karara hükmederken, söz konusu karara muhalif olan üyelerin değerlendirmeleri, Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurullarının hukuki statüsünü "*idari yargı alanı içinde özel görev ve yetkili olarak seçim işlemleri ile ilgili yönetim ve denetimi sağlamak*" olarak tanımlamaktadır.

Bu değerlendirmeden hareketle, Uyuşmazlık Mahkemesi, önüne gelen olumsuz görev uyuşmazlığını adli yargı mercii ile idari yargı mercileri arasında çıkmış bir uyuşmazlık şeklinde değerlendirmesi gerekeceği ve buna göre görevli yargı yerini belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir. Görüleceği üzere, Mahkeme üyeleri karşı oy yazısında, Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurullarını idari yargı alanı içerisinde özel görev ve yetkili birer mahkeme olarak değerlendirmişlerdir. Birer mahkeme olarak gördükleri seçim kurullarının görev ve

---

258 Yılmaz, s. 313.

259 Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E: 1987/13, K: 1987/16, Karar Tarihi: 22.6.1987, Resmi Gazete, 26.10.1987-19616, ss. 17-20.

260 Uyuşmazlık Mahkemesi yukarıdaki ilk kararında, Başkan Servet Tüzün, üyeler Güven Dinçer ve Taner Candemir karşı oy kullanmışlardır. İkinci kararda da, bir kişi eksik, ilk kararda olduğu gibi Başkan Servet Tüzün ve Taner Candemir karşı oy kullanmışlardır.

sorumlulukları seçimlerin yönetim ve denetimidir. Karşı oy yazısında, seçim kurullarının hukuki statüsünü "mahkeme" olarak değerlendiren bazı yazarların ifade ettiği gibi, Seçim kurullarının seçimlerin yönetim ve denetimi için görevlendirilmiş birer yargı yerleri olarak değerlendirildiğini görmekteyiz.

3.2.3. Yüksek Seçim Kurulunun Kendi Kararlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Niteliği

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü üzerindeki tartışmalara Anayasa Mahkemesi ve diğer yüksek yargı organlarının yanı sıra bizzat Yüksek Seçim Kurulu da farklı anayasal dönemlerde verdiği farklı nitelikteki kararlarıyla müdahil olduğunu görmekteyiz. Kurul, 1961 Anayasası döneminde verdiği ve kendisini "seçim hukuku yönünden yüksek yargı mercii" olarak nitelendirdiği kararlarında, seçim öncesi ve seçim sonrası düzen ve dürüstlüğü sağlamak amacıyla yetkilendirildiğini, verdiği kararların yargı kararları olduğunu ve yaptığı denetimin ise yargı denetimi olduğunu gerekçeleriyle ortaya koymuştur[261].

Yüksek Seçim Kurulu'nun, 1961 Anayasası döneminde kendisi ile ilgili verdiği ilk[262] kararında[263] "idari"[264] ve "yargısal" fonksiyon ayrımına gitmiştir[265]. Özellikle yargısal görevleri kapsamında, uygulanan bir kanun hükmünün Anayasaya aykırılık iddiasında bulunulması ya da kendisinin uygulanan kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı hususunda kanaate sahip olması durumunda, Anayasa'nın 151. maddesinin kendisine verdiği yetkiyi kullanarak, söz konusu uyuşmazlığın çözümünü geri bırakarak, Anayasa Mahkemesi'ne götüreceğini ifade etmiştir. Kurul, bu kararına gerekçe olarak, söz konusu anayasaya aykırılık iddiasının ciddi

---

261 Bingöl, s. 94.

262 Yüksek Seçim Kurulu'na yapılan itiraz konusu, Sivas İl Seçim Kurulu'nca verilmiş 22.11.1963 gün ve 41 sayılı kararının, 19.7.1963 gün ve 306 sayılı kanunun 105. maddesinin birinci fıkrasının 6 numaralı bendi hükmünün salt olarak uygulanmasının, Anayasanın geçici 11. maddesi hükmüne aykırılığı oluşturmaktadır. (Resmi Gazete, 18.12.1963-11584. s. 4).

263 YSKK. No: 1963/618, Karar Tarihi: 7.12.1963, Resmi Gazete, 18.12.1963-11584. ss. 4-5.

264 Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimi niteliğindeki görev ve yetkilerini ilgilendiren konularda ise şunları ifade etmiştir. *"...Kurulumuz, yönetici nitelikteki görev ve yetkilerini ilgilendiren işlerde, uyguladığı yasa hükümlerinin birisinin Anayasaya aykırılığı ileri sürüldüğünde veya kendisi gerekli gördüğünde, bu hükmün Anayasaya aykırılığından ötürü iptalini, Anayasanın 149 uncu maddesiyle kendisine de bu hakkın tanınmamış olması sebebiyle, Anayasa Mahkemesinden isteyemez..."*. (Resmi Gazete, 18.12.1963-11584. s. 4).

265 Gönenç (c), s. 285.

olduğu kanısına varılmadığı ve itiraza konu kanun hükmünün, Anayasaya aykırı da bulunmadığını göstermiştir. Ayrıca Kurul'un, yargı yetki ve görevlerini kullanırken diğer yargı yerleriyle eşit durumda olduğu hususunun da altını çizmiştir. Kurul, oy birliğiyle itirazları[266] reddettiği kararında, "*Yüksek Seçim Kurulunun, Anayasanın 75 inci maddesiyle 26.4.1961 gün ve 298 sayılı yasanın 14'üncü maddesi ile belli edilen görev yetkileri incelendikte, bunların bir bölümünün yönetme görev ve yetkileri, o bir bölümünün de, yargı görevi ve yetkileri niteliğinde oldukları açıkça anlaşılır… Buna karşılık, yargı görev ve yetkilerini ilgilendiren işlerinde ise uygulanacak bir yasanın hükümlerini veya bir hükmünü Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birisinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasanın 151 inci maddesi uyarınca, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar işin sonuçlandırılmasını, belli edilen süre kadar, geri bırakır;* ***Çünkü, Kurulumuz yargı görevlerini yaparken veya yargı yetkilerini kullanırken, diğer yargı yerleri ile eşit durumdadır****. Konumuz olan itiraz işinin incelenmesi, Kurulumuzun, yukarıda açıklanan görev ve yetkilerinden yargı bölümüne girdiğinden, kararımızda sözü geçen 19.7.1963 gün ve 306 sayılı kanunun 105 inci maddesinin birinci fıkrasının 6 numaralı bendi hükmünün salt olarak uygulanmasının, Anayasanın geçici 11. maddesi hükmüne aykırı olacağına ilişkin itirazın,* ***Kurulumuzca, ciddi olduğu kanısına varılmadığı gibi, anılan hüküm, Anayasaya aykırı da görülmemiştir****…* " denilmek suretiyle hukuki statüsünü bir mahkeme olarak nitelendirmiştir[267].

Yüksek Seçim Kurulu, aynı dönemde vermiş olduğu bir başka kararında[268], hem bu kararın alınmasını sağlayan önceki kararına[269] hem de yukarıda ifade ettiğimiz içtihadına sadık kaldığını görmekteyiz. Şöyle ki, 12 Ekim 1969 tarihinde yapılacak Milletvekili Genel Seçimine katılacak siyasi partilerin[270] listesi ve bu listeye istinaden, ilçe seçim kurullarında yer alacak siyasi parti temsilcilerinin

---

266 Yüksek Seçim Kurulu'na itirazda bulunanlar, 17.11.1963 tarihinde Sivas'ta, yapılan İl Genel Meclisi Üyeleri Seçiminde AP'den asıl üyeliği kazanmış bulunan Hilmi Emiroğlu ve Sivas AP İl İdare Kurulu Başkam Kâzım Arat'tır.

267 YSKK. No: 1963/618, Karar Tarihi: 7.12.1963, Resmi Gazete, 18.12.1963-11584. s. 4.

268 YSKK. No: 1969/78, Karar Tarihi: 13.3.1969, Resmi Gazete, 24.3.1969-13156. ss. 3-5.

269 YSKK. No: 1969/54, Karar Tarihi: 5.3.1969, Resmi Gazete, 19.3.1969-13152. ss. 6-7.

270 TBMM tarafından gönderilen listeye göre Milletvekili Genel Seçimine katılabilecek dolayısıyla, ilçe seçim kurullarına temsilci gönderebilecek siyasi partiler, Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Güven Partisi, Millet Partisi, Türkiye İşçi Partisi ve Yeni Türkiye Partileri'dir.

belirlenmesine imkan tanıyan fakat 15 ilde 30.9.1968 tarihine kadar teşkilâtını tamamlayamayan Birlik Partisi'nden ilçe seçim kurullarına temsilci istenmesine yer olmadığına ilişkin 1969/54 nolu kararına karşı, bu karara esas alınan 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 3. ve 61. maddelerinin, Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Birlik Partisi tarafından yapılan itirazı[271] ve itiraz konusunun sözlü[272] olarak savunulması isteğini değerlendiren Yüksek Seçim Kurulu, *"İlçe Seçim Kurullarına katılma hususunda seçimlerin başlangıç tarihinden geriye doğru değil ilçe seçim kurullarının kuruluşunun yapıldığı günden geriye doğru altı aylık süreye ilişkin yasa hükmünün Anayasa'ya aykırı bulunduğu cihetle; konunun Anayasa Mahkemesine intikal ettirilip oradan alınacak karara göre işlem yapılması gerektiği ileri sürülerek şikâyette bulunulmakta ise de;* ***dilekçede Anayasa Mahkemesine gidilmesini gerektirecek ciddî bir sebep ileri sürülmemiştir. Kurulumuzca da böyle ciddî bir sebebin varlığı kabul edilmemiş olduğundan*** *bu yoldaki isteğin de reddi gerekir."* şeklinde karar vermek suretiyle, ancak yargı organlarına tanınan somut norm denetimini gerekli şartların oluşması halinde işletebileceğini ifade etmek suretiyle mahkeme statüsünü haiz olduğunu bir kez daha ifade etmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, seçim propagandası kapsamında, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nda siyasi parti yetkililerinin yapacakları konuşmaların denetimine ilişkin verdiği bir kararında, siyasi parti yetkililerinin konuşmalarının içeriğinde bir suç unsuru bulunup bulunmadığının tespiti anlamındaki ön denetim yetkisinin olmadığını belirterek yaptığı değerlendirmesinde, Kurul'un sadece seçim hukuku yönünden yüksek yargı mercii olduğunu ve seçim hukukuna dayalı konulara ilişkin verdiği kararlarının da yargı kararı olduğunu belirtmiştir. Seçim hukuku

---

271 Birlik Partisi adına itirazı, Parti Genel Sekreteri Şemsi Belli yapmıştır. Şikâyetin konusu ise "İlçe Seçim Kurullarına katılma hususunda seçimlerin başlangıç tarihinden geriye doğru değil ilçe seçim kurullarının kuruluşunun yapıldığı günden geriye doğru altı aylık süreye ilişkin yasa hükmünün Anayasa'ya aykırılığına ilişkindir. Konunun Anayasa Mahkemesine götürülerek, oradan alınacak karara göre işlem yapılması ve ilçe seçim kurullarına Birlik Partisinin de katılmasına imkân tanınması istenmiştir. (Resmi Gazete, 24.3.1969-13156. s. 3).

272 Kurul, Sözlü savunma hakkı ancak tutanağına itiraz edilen kişilere tanındığından hareketle, söz konusu şikâyetin böyle bir konuyu kapsamadığından sözlü savunma hakkı tanınmasına kanunî imkân görülmediği gerekçesiyle bu yoldaki talebi reddetmiştir. (Resmi Gazete, 24.3.1969-13156. s. 3).

dışında kalan ve ceza hukuku alanına giren konularda ise suç unsuru bulunup bulunmadığına Yüksek Seçim Kurulu'nun karar veremeyeceğini ifade etmiştir[273].

Yüksek Seçim Kurulu'nun, 20.9.1979[274] tarihinde aldığı ve siyasi partilerin seçim propagandası kapsamındaki radyo ve televizyon konuşmaları üzerinde öndenetim (sansür) kuran kararına itiraz[275] üzerine yaptığı[276] değerlendirmesinde, *"Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 75. Maddesi seçim işlerinde en yüksek yönetim ve yargı yeri olarak Yüksek Seçim Kurulu'nu görevlendirmiş ve seçimle ilgili yasakların ve tedbirlerin alınmasını, seçime ait özel yasaların çerçevesi içinde Yüksek Seçim Kurulu'na bırakmıştır. Seçimlere ilişkin hakları ve yetkileri veyahut yasakları hedef tutan eylem ve işlemlerin yargı denetimi 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun hükümlerince Yüksek Seçim Kurulu'na aittir*" demek suretiyle mahkeme statüsünü haiz olduğunu bir kez daha vurgulamıştır.

Yüksek Seçim Kurulu, kendisini "mahkeme" olarak nitelendirdiği içtihadını, 1982 Anayasası'nın rüzgârından etkilenerek değiştirmiştir. Bu dönemde verdiği iki kararında "mahkeme" kavramını dar yorumlamak suretiyle, yapılan itirazları, Anayasa Mahkemesi'ne götüremeyeceğini, diğer bir ifade ile söz konusu itirazlar için Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkının olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, hukuki statüsünü bir mahkeme olarak görmediği ilk kararını[277], 06.02.1999 tarihinde, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin[278], Milletvekili

---

273 YSKK. No: 1977/2895, Karar Tarihi: 5.12.1977, bu karar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır. (Lütfi Duran (d), "TRT'de Seçim Propagandası Konuşmaları Üzerinde Öndenetim", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 1, Şubat 1980, ss.40-42).

274 YSKK. No: 1979/786, Karar Tarihi: 20.9.1979, Resmi Gazete, 26.9.1979-16766. ss. 30-34.

275 Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreterliğinin, Yüksek Seçim Kurulu'nun 1979/786 sayılı kararına, 27.9.1979 tarihinde yaptığı itirazında, Kurul tarafından alınan sansür niteliğindeki kararın yasaları zorlamanın ötesinde adeta yasa koyucu gibi davranılarak verildiğine işaret edilerek söz konusu kararın kaldırılarak 18.8.1979 gün ve 629 sayılı ilke kararının yeniden yürürlüğe konulması talep edilmiştir.

276 YSKK. No: 1979-831/182, Karar Tarihi: 28.9.1979, bu karar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır. (Duran (d), ss. 43-46).

277 YSKK. No: 1999/96-34 Karar Tarihi: 06.2.1999, bu karar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır. Dursun Karaman, **Seçim Hukuku ve Uygulaması**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011,s. 357.

278 Yüksek Seçim Kurulu'na başvuru, Özgürlük ve Dayanışma Partisi Genel Başkan Yardımcısı Yıldırım Kaya tarafından yapılmıştır.

Seçimi Kanunu'nun bir hükmünün[279] Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılığı sebebiyle Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi istemiyle yaptığı başvuruyu[280] oy birliğiyle reddederek vermiştir. Yüksek Seçim Kurulu, kendi hukuki statüsünün, 1982 Anayasası'nın 152. maddesinde ifade edilen "mahkeme" kavramına girmediği sonucuna vardığı kararının değerlendirmesinde, "*T.C. Anayasasının 150. maddesi hükmüne göre Anayasa Mahkemesine dava açma hakkının kimlere tanındığı sınırlı bir biçimde sayılmıştır. Sayılan kurum ve kuruluşlar arasında Yüksek Seçim Kurulu yoktur. O itibarla Kurulumuzun Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisi bulunmamaktadır. Öte yandan, Anayasanın 152. maddesinde mahkemenin görülmekte olan bir davada uygulanacak maddenin Anayasaya aykırılığı sonucuna varması veya tarafların bu yolda öne sürdükleri iddiayı ciddi görmesi halinde itirazen Anayasa Mahkemesine başvurabileceği öngörülmüş ise de* ***Yüksek Seçim Kurulu sözü edilen maddede geçen "mahkeme" kavramına dahil değildir.*** *Hal böyle olunca bu ikinci nedenle de Yüksek Seçim Kurulunun itiraza konu edilen meseleyi Anayasa Mahkemesine götüremeyeceği görüşüne varılmıştır. Bu nedenle, yukarıda belirtilen maddeler karşısında Kurulumuzun bahse konu edilen mesele hakkında Anayasa Mahkemesine başvurma (dava açma) yetkisi bulunmamaktadır"* demek suretiyle mahkeme statüsü üzerinde yapılan tartışmalara içtihat değişikliği yapmak suretiyle yeni bir boyut kazandırmıştır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, bu kararı henüz tazeliğini korurken, 15.06.1999 tarihinde aynı Kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı gerekçesiyle, Anayasa

---

279 Anayasa'ya aykırılığı sebebiyle, Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi istenmek suretiyle iptali istenen mevzuat hükmü, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun "Genel Baraj"ı düzenleyen 33. maddesidir.

280 Halkın Demokrasi Partisi tarafından yapılan başvuruda, 2839 sayılı Kanunun 33/1. maddesince barajı aşamaması nedeni ile çıkartabileceği milletvekilliklerinin diğer siyasi partilere dağıtılan milletvekilliklerinin iptali yönünde talebi ise *"Anılan partinin, 2839 sayılı Kanunun 33/1. maddesi gereği barajı aşamaması sebebiyle çıkartabileceği milletvekilliklerinin diğer siyasi partilere dağıtılan milletvekilliğinin iptaline yönelik istemine gelince, düzeltilmesi ve iptali istenen durum anılan maddenin lafzına ve ruhuna aykırılık teşkil eder. Yüksek Seçim Kurulu kaynağını Anayasa ve yasalardan aldığı görevi kullanmakla görev ve yetkilidir. Yasal olmayan bir görevin yerine getirilmesi, bir parti veya bir kurum lehinde özerklik olarak değerlendirilmesi mümkün değildir"* denilmek suretiyle reddedilmiştir.

Mahkemesi'ne götürülmesi gerektiği yönündeki Halkın Demokrasi Partisi'nin[281] talebi, Kurul tarafından yine aynı gerekçelerle reddedilmiştir. Yüksek Seçim Kurulu, hukuki statüsünün "mahkeme" olmadığı yönündeki ilk kararını teyit eden ve oy birliğiyle verdiği kararında[282], "*Anılan dilekçede, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33. maddesinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesine Yüksek Seçim Kurulunca başvurulması istenmektedir. Hemen söylemek gerekirse T.C. Anayasasının 150 nci maddesi hükmüne göre Anayasa Mahkemesine dava açma hakkının kimlere tanındığı sınırlı bir biçimde sayılmıştır. Sayılan kurum ve kuruluşlar arasında Yüksek Seçim Kurulu sayılmamıştır. O itibarla, Kurulumuzun istenilen şekilde Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisi bulunmamaktadır. Öte yandan, Anayasanın 152 nci maddesinde mahkemenin görülmekte olan bir davada uygulanacak maddenin Anayasaya aykırılığı sonucuna varması veya tarafların bu yolda öne sürdükleri iddiayı ciddi görmesi halinde itirazen Anayasa Mahkemesine başvurabileceği öngörülmüş ise de Yüksek Seçim Kurulu sözüedilen maddede geçen "Mahkeme" kavramına dahil değildir. Hal böyle olunca bu ikinci nedenle de Yüksek Seçim Kurulunun itiraza konu edilen meseleyi Anayasa Mahkemesine götüremeyeceği görüşüne varılmıştır*" saydığı bu gerekçelerle mahkeme olmadığını perçinleyen ve bu konudaki tartışmaları sona erdiren ikinci kararını vermiştir[283]. Bu tarihten sonra Yüksek Seçim Kurulu'nun, uygulanan seçim mevzuatı kapsamında yer alan kanun hükümlerinin Anayasaya aykırılığına dayanarak, durumun Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi yönünde bir başka başvuru yapılmamıştır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun kendisini yüksek yargı mercii olarak nitelendirdiği kararların tamamının 1961 Anayasası döneminde alınmış olması, 1982 Anayasası dönemindeki kararları da göz önüne aldığımızda, herhangi bir tesadüfle açıklanamaz. Her iki anayasa döneminde de hukuki yapısını korumuş Yüksek Seçim Kurulu'nun kendi hakkında verdiği iki farklı kararın, kurumsal tutarlılık ve kurumsal güven açısından ortaya koyacağı çelişkinin arkasındaki zihniyet dönüşümünü

---

281 Yüksek Seçim Kurulu'na başvuru, Halkın Demokrasi Partisi Genel Başkanı Murat Bozlak vekili Av. Mehmet Nuri Özmen tarafından yapılmıştır.

282 YSKK. No: 1999/1875-1390 Karar Tarihi: 19.6.1999, bu karar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır. (Karaman, s. 368).

283 Uzeltürk, s. 252.

kanaatimizce şu şekilde açıklayabiliriz. Devletlerin yönetim tercihleri, bu tercihlerine göre şekillendirdiği yönetim yapısı da dahil bütün kurumlar üzerinde kendini hissettirir. Bu etkileşim, sadece devletin kurum ve kuruluşlarıyla sınırlı kalmaz, ülke insanlarını da etkilemektedir. Demokrasiyi ve demokratik ilkeleri tam manasıyla benimseyen ve bütün kurum ve kuruluşlarıyla uygulayan ülkeler, gerek ülke insanına gerekse de devletin kurumlarına sağlayacağı özgürlükçü zemin sayesinde, kurumsal devamlılıklarını da garantiye almış olacaklardır. Bu anlamda, 1961 Anayasası'nın ülkede sağladığı demokratik özgürlükçü ortamdan ülke insanı ve kurumları da payına düşeni az ya da çok almıştır. Yargı kurumları da bu özgürlükçü ortamdan etkilenmiştir. Özellikle yüksek yargı kurumları, çözümlemekle görevli oldukları hukuki meseleleri değerlendirirken, bu demokratik bakış açısının etkilerini kararlarına yansıtmışlardır. Gerek Anayasa Mahkemesi gerekse Yüksek Seçim Kurulu'nun, 1961 Anayasası döneminde, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünü "mahkeme" kavramını geniş yorumlamak suretiyle değerlendirmeleri, yukarıda ifade ettiğimiz etkinin neticesinde ortaya çıkmış bir değerlendirmelerdir. 1980 askeri darbe zihniyetinin hakim olduğu 1982 Anayasası, ülkede yapılan darbenin bir benzerini adeta anayasal özgürlükler için yaparak, özgür düşüncenin ve özgürlükçü ortamın sonunu hazırlamıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin değerlendirmelerde adeta sihirli değnek değmişçesine tam tersi yönde değişmiştir. Yüksek Seçim Kurulu, 1961 Anayasası dönemindeki "mahkeme" niteliğini bu dönemde kaybederek bir kurul olarak değerlendirilmiştir.

3.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Statüsüne İlişkin Doktriner Tartışmalar

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliği üzerindeki tartışmaların doktrinde üç görüş etrafında toplandığını görmekteyiz. Her üç görüş taraftarları da değerlendirmelerinde ciddi, sağlam ve tutarlı argümanlar ileri sürmektedirler. Tartışmanın bir tarafını, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olarak nitelendirilmesi gerektiğini ifade edenlerin oluşturduğu ve savlarının çıkış noktası olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim uyuşmazlıklarında nihai yetkili olması ve seçim tutanaklarının anayasal ifadeyle kabulüne ve anayasada yer almamasına karşın reddine ilişkin durumlarda siyasal konjonktürden etkilenebileceğine dair

endişelerden hareketle seçimlerin doğruluğunun ve dürüstlüğünün teminat altına alınması gerektiğini ifade etmektedirler[284]. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki yapısının bir mahkeme olarak nitelendirilemeyeceğini ifade eden pozitivist hukukçuların bu konudaki çıkış noktaları ise genel olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun 1982 Anayasası'nın Yasama organı için öngördüğü bölümde düzenlenmiş olmasıdır. Bu konudaki sonuncu görüş taraftarları ise Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme statüsünde olup olmadığı tartışmalarından daha ziyade, bu tartışmalara son verecek bir öneri üzerinden hareketle Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasada düzenlendiği yerin değiştirilmesi gerektiğini öne sürmektedirler. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki nitelendirilmesi etrafında dönen tartışmalara yakından bakalım.

Bu bağlamda Anayasanın yargı bölümünde düzenlenmemiş olmasına karşın Yüksek Seçim Kurulu'nun bir yargı organı olması gerektiğini savunanlardan[285] Mukbil Özyörük 1961 Anayasası'nın yürürlükte olduğu dönemde yaptığı değerlendirmesinde, "*Ancak devlet teşkilâtımızda, hukukî ihtilâflar çözümleyen başka kuruluşlar, heyetler de bulunmaktadır. Bunlar da birer mahkeme midir? Yargı organı mahkemelerden ve onların destek hizmetlerini gören kuruluşlardan oluştuğuna göre, ne zaman bir kuruluşun, bir heyetin mahkeme sayılacağını, ne zaman sayılmayacağını bilmek zorunludur. Evvela, bir merciin herhangi bir kararı aleyhine, herhangi derecedeki bir mahkemeye gidilemiyorsa, o merciin, başka görevleri de olsa, onun bir "mahkeme" (hattâ "yüksek mahkeme" yani üst bir yargı merciin olduğunu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Örneğin, Sayıştay ve Yüksek Seçim Kurulu, Anayasamız tarafından Yüksek Mahkemeler bölümünde zikredilmemiş oldukları halde, "kesin hükümler" vermelerinden dolayı, "Yargı kavramı" muvacehesinde onları birer yüksek mahkeme saymağa mecburuz*" şeklinde görüş beyan etmiştir. Görüleceği gibi doktrinde Özyörük, Yüksek Seçim Kurulu'nu mahkeme olarak nitelendirirken, Anayasal ifadeden hareketle, Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarına karşı herhangi bir yargı merciine gidilememesi durumunun, Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasanın yargı bölümünde düzenlenmemiş olmasına rağmen ona mahkeme statüsünü kazandıracağını ifade etmiştir. Hatta Yüksek Seçim

[284] Yılmaz, s. 341.

[285] Gönenç (c), s. 288.

Kurulu'nun mahkeme olarak kabul edilmesinin, Yüksek Seçim Kurulu'nun sahip olduğu özellikten dolayı bir mecburiyet olduğunu da vurgulamıştır[286].

Doktrinde Yıldızhan Yayla, Yüksek Seçim Kurulu'nu *"seçim yargısının üst derece mahkemesi"* olarak tanımlamaktadır. Yüksek Seçim Kurulu kararlarının niteliği ve bu kararlara karşı başka hiçbir mercie başvurulamayacağından hareketle Kurulu seçim yargısının en tepesine konuşlandırmıştır. Yayla, Anayasa Mahkemesi'nin 1992 yılında Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme kabul edilemeyeceğine ilişkin verdiği kararında öne sürdüğü *"...başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu yargı düzenlerinden birinde yer alması gereklidir"* gerekçesinin Yüksek Seçim Kurulu'nun şahsında gerçekleştiğini ifade edercesine seçim yargısının en tepesine oturtarak yüksek mahkeme sıfatını atfetmiştir[287]. Yüksek Seçim Kurulu'na üst derece mahkemesi sıfatı atfetmesinin doğal sonucu olarak, alt seçim kurulları üzerindeki tartışmalar da sona ermiş ve onlara da birer yargı organı hüviyeti kazandırılmış olacaktır.

Doktrinde Erdoğan Teziç ise üye profilinden hareketle Yüksek Seçim Kurulu'nun bir yüksek yargı organı olduğunu ifade etmektedir. Bunu da *"Yüksek Seçim Kurulu, 1961 Anayasasında olduğu gibi, 1982 Anayasasında da, "Yasama Bölümü" içinde yer almasına rağmen, Yargıtay ve Danıştay'ın kendi içlerinden çıkardıkları karma, egemen üst yargı merciidir. Başka anlatımla, seçim yargısının en üst derece mahkemesi olup, verdiği kararlar kesin olup, başka bir makam tarafından ayrıca denetlenemez"* şeklinde yaptığı tanımlamasında açıklamıştır[288]. Yüksek Seçim Kurulu, şu anki üye aritmetiğinin şekillendiği 1979 yılından bu yana Yargıtay ve Danıştay'ın kendi üyeleri arasından seçtikleri üst derece adli ve idari yargı hakimlerden oluşmaktadır. Teziç, Kurul'u oluşturan üyeler ve üyelerin sahip olduğu özellikleri ön plana çıkartarak mahkeme nitelemesinde bulunmuştur. Ayrıca, Yayla'nın yukarıda ifade ettiği gibi Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim yargısının en üst derece mahkemesi olduğunu ifade etmiştir.

---

286 Mukbil, s. 46.

287 Yayla, s. 140. ; Gönenç (c), s. 288.

288 Teziç, s. 285.

Doktrinde Lütfi Duran'ın , Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliğine dair yaptığı değerlendirmede, her iki Anayasa döneminde de meseleye aynı açıdan yaklaştığını görmekteyiz. 1961 Anayasası dönemine ilişkin değerlendirmesinde, üç kurulun[289] anayasadaki düzenlendiği yerden hareketle, verecekleri kararların yüksek yargı organlarının kararlarıyla çatışıp çatışmayacağına, şayet çatışırlarsa içtihat uyuşmazlıklarına neden olabilecek derecede egemen yargı mercileri midir? Sorusuna aradığı cevapta, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olduğunu ifade etmektedir. Şöyle ki, *"Bu soruya cevap bulabilmek için Anayasanın yargı yetkisi ve organı anlayışından ve düzeninden hareket etmek icap eder…Türkiyede genel yetkili egemen yargı mercileri, Yargıtay, Danıştay ve Askeri Yargıtay'dan ibarettir….Bunlar dışında yargı yerlerinden Uyuşmazlık Mahkemesi, genel yetkili üç Yüksek Mahkeme ile Anayasa Mahkemesinin; Yüksek Seçim Kurulu, Yargıtay ve Danıştay'ın kendi içlerinden çıkardıkları karma, egemen üst yargı mercileridir"* yönündeki görüşü ile bu sonuca vardırmaktadır[290].

Ayrıca Duran, Yüksek Seçim Kurulu'nun kararnamelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulmasına ilişkin olarak yaptığı bir başka değerlendirmesinde, *"…YSK'nun ifade ve tespit ettiği gibi, birer idari işlem olan kararnamelerin iptali ve yürütülmesinin durdurulması Danıştay'ın görevi içinde olmakla beraber; hukuka ve kanuna uygunluğunun tartışılıp değerlendirilmesi, bu yüksek mahkemenin tekelinde değildir. Öteki yargı yerleri de, bazı konularda ve hallerde, bir takım kayıt ve şartlara uymak suretiyle, bu tür işlemlerin hukuka ve yasaya aykırılığını araştırıp saptayabilir ve hatta bunu yapmakla yükümlüdür, fakat iptaline karar veremez… İşte bunun gibi, seçim konusunda "yargılama yetkisi tamlığı"na (plénitude de juridiction) sahip olan YSK ve seçim kurulları, seçimlerin yönetim ve denetimi sırasında karşılaşacağı her çeşit idari işlemin hukuka ve yasaya uygunluğunu, kendiliğinden ve doğrudan doğruya inceleyip değerlendirmek zorundadır…Türk hukuk sisteminde yer alan sayısız yargı organları arasında YSK, görev konusu olan seçim işleri kısa süreler içerisinde süratle sonuçlandırmak gerektiğinden, en fazla*

---

289 Bu kurullar, Yüksek Hakimler Kurulu, Yüksek Seçim Kurulu ve Sayıştay'dır.

290 Lütfi Duran (a), "Yüksek Mahkemeler Arasında İçtihad Uyuşmazlığı", **İÜMHA Dergisi**, Yıl: 1, No:1, 1967, s. 12. http://www.journals.istanbul.edu.tr/iumhad/article/download/1023003232/1023002810 (15.10.2013).

"yargılama yetkisi tamlığı"na sahip merci sayılabilir" şeklinde bir sonuca varmaktadır[291]. Bu açıklama, seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilecek her türlü idari işlemin hukuka ve kanuna uygunluğunun incelenmesinin, seçimlerin denetimi kapsamındaki yargılama faaliyetlerinden ayrılamayacağını ve "yargılama yetkisi tamlığı" gereğince, her türlü idari işlemle ilgili değerlendirmelerinde yargısal faaliyet olarak kabul edilmesi gerekeceğini ifade etmektedir.

Aynı şekilde Duran, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olduğu yönündeki görüşünü 1982 Anayasası döneminde esasa ilişkin olmamakla birlikte tanımlamada küçük bir değişikliğe gitmiştir. 1961 Anayasası döneminde Yüksek Seçim Kurulu için mahkeme tanımlamasını net bir biçimde ifade etmekle beraber, şimdiki tanımlamasında, *"Yüksek Mahkemeler arasında sayılmamakla beraber, kendi konularında kesin ve son yargısal kararlar alabilen, Yüksek Seçim Kurulu (m. 79) ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (m. 159) da, aynı nitelikte birer mahkeme düzeni görünümündedir"* diyerek Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme düzeni görünümünde olduğu sonucuna varmaktadır[292].

Doktrinde Ergun Özbudun ise Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak tanımlarken, 1961 ve 1982 Anayasaları, seçimlerin yönetim ve denetimini tarafsız yargı organlarına vermekle, seçimlerin dürüstlüğünü güvence altına alacak çok önemli bir ilke getirmişlerdir. Diğer taraftan, Özbudun, seçimlerin yönetim ve denetiminin siyasal organlara bırakılmasının seçimlerin dürüstlüğü açısından birçok sakıncayı da beraberinde getireceğini belirtmiştir[293]. Özbudun, Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak tanımlarken, Kurul'un bir yargı organı gibi tarafsızlığına da vurgu yapmaktadır. Tarafsızlık yargı organlarının sahip olduğu özelliklerden biridir. Özbudun'un mahkeme nitelendirmesindeki argüman, her yönüyle siyasi iradeden bağımsız olmayı başaramamış seçim yönetim ve denetim organları açısından gerçekleştirilememe gibi bir durumla karşı karşıya kalabilir.

---

291 Lütfi Duran (b), "Türkiye'de Seçimleri Kim Yönetir", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 1, Mart 1980, ss. 51-52.

292 Lütfi Duran (c), "Adliye, Genel Yargı Yeri" **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 1, Mart 1984, s. 5. http://yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDUyMDUyMDU0 (15.10.2013).

293 Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2002, ss. 86-87.

Doktrinde Kemal Başlar, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim uyuşmazlıklarını çözme kriterini esas alarak yaptığı değerlendirmede ise hem Yüksek Seçim Kurulu'nun hem de alt seçim kurullarının Anayasanın 152. maddesi anlamında birer mahkeme olduklarının kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir[294]. Başlar, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme kabul edilebilmesinde Anayasanın Kurula verdiği seçim uyuşmazlıklarını çözme yetkisini ön plana çıkartmıştır. Tek uyuşmazlığı çözme kriterinden yola çıkarak Yüksek Seçim Kurulu ve alt seçim kurullarının mahkeme statüsüne sahip olduğunu söylemek, özellikle alt seçim kurullarında hakimlik mesleğinden olmayanların da yer aldığını düşündüğümüzde pek mümkün olamayabilir. Şayet tam tersini söyleyebileceğimizi varsayarsak, yani sadece seçim uyuşmazlığının çözülmesi kriterinin Yüksek Seçim Kurulu'na ve diğer alt seçim kurullarına mahkeme statüsünün kazandırdığını kabul edersek, diğer bir ifadeyle, seçim uyuşmazlıklarını çözenlerin sahip olması gereken nitelikleri (bağımsız yargı mensubu niteliği) dikkate almazsak, siyasi iradenin yasal düzenlemelerle seçim kurullarının yapısı üzerinde rahatlıkla oynayabilmesine müsaade etmiş oluruz ki, bu da seçimlerin adaleti, tarafsızlığı ve güvenilirliği üzerine gölge düşürebilir.

Doktrinde Necmi Yüzbaşıoğlu, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme statüsüne sahip olduğunu, 1982 Anayasası'nın 79. maddesinde yer alan, üyelerinin yüksek hakimlerden oluşması, seçimle ilgili uyuşmazlıkları çözümü ile yetkilendirilmesi ve uyuşmazlıklar neticesindeki kararlarının kesin hüküm niteliğine sahip olması kriterleriyle açıklamaktadır. Yüzbaşıoğlu, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimle ilgili tüm işleri yaparken ve yaptırırken yargısal yönünün dışında, diğer yönü olan yönetsel bir organ olma yönünü kullandığını, dolayısıyla seçimlerle ilgili olarak hem yönetsel hem de yargısal yetkilere sahip, çifte kimlikli bir devlet organı olduğunu ifade etmiştir. Yazar aynı zamanda, Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasada düzenlendiği yerin onun bu niteliğini değiştirmeyeceğini ifade ederken, Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasa'da Cumhuriyetin Temel Organları bölümünde değil de, Temel Haklar ve Ödevler bölümünde düzenlenmiş olmasının da, onun bu işlevini değiştirmemesi gerektiğini vurgulamaktadır[295].

---

294 Başlar, s. 44.

295 Yüzbaşıoğlu (b), s. 186.

Doktrinde Sultan Tahmazoğlu Uzeltürk, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir mahkeme olarak kabul edilebilmesi için, sahip olduğu ikili işlevden biri olan yargısal yönünün dikkatlerden uzak tutulmaması gerektiğini, *"Yüksek seçim Kurulunun yetki alanına giren yargılama alanına girmeyen idari konular açısından verilen tanımla birebir örtüşen bir kurum olduğu söylenememekle beraber, yargısal yönünün ağırlığını da görmezden gelmek mümkün değildir"* ifade etmiştir[296]. Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal yönünü vurguladığı ve bir mahkeme olarak kabul edilmesi gerektiğini geniş anlamda mahkeme kavramından hareketle şu şekilde, *"YSK'nın yargısal işlevleri açısından da YSK'nın teknik anlamda mahkeme kavramının gereklerini yerine getirmiyor olması onun geniş anlamda mahkeme olarak algılanmasına engel değildir ve bu yorum Anayasa yargısının amacına çok daha uygun görünmektedir*" izah etmiştir[297].

Doktrinde Servet Armağan ise Yüksek Seçim Kurulu'nun yargı fonksiyonunu icra eden bir mahkeme olduğunu söyleyerek Kurul'un denetim yönüne işaret ederken, diğer yandan da bir yargı düzeni içerisinde ayrıca yönetsel görevleri de bulunan yüksek bir mahkeme olduğunu da ifade etmektedir. Armağan, Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak değerlendirirken 1961 Anayasası'ndaki düzenlendiği yerin dikkate alınmaması gerektiğini ve nitekim Kurul'un düzenlendiği yerin TBMM seçimleri ile olan yakın ilgisinden dolayı bu bölümde düzenlendiğine işaret etmektedir. Armağan, 1961 Anayasası döneminde yaptığı değerlendirmesinde, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir yargı düzeninin yüksek mahkemesi olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: *"İlçe ve İl seçim kurulu adını verdiğimiz bu kurullar, hukuk kaidelerinin tatbik edilip edilmediği yahut yanlış tatbik edildiği yolundaki müracaatlara, tetkik ve tespitlerde bulunarak cevap verirler. Bu faaliyetleri ilçe ve il seçim kurulları ve YSK yargı fonksiyonu ifa etmiş olmaktadırlar. Bu sebeple, YSK'yı da bir "yüksek mahkeme" kabul etmek icap eder. Anayasa, YSK'yı "Yüksek Mahkemeler" kısmında göstermemiş, zira meşguliyet sahası olan seçimlerle ilgili olarak TBMM (yasama) alt bölümünde 75. maddede düzenlenmiştir. YSK parlamento seçimleri dışındaki seçimlerde de (yerel seçimler) yetkilidir. Ancak bir anayasa*

[296] Uzeltürk, s. 250.

[297] Uzeltürk, s. 255.

organı olarak, en yakın ilgisi TBMM seçimlerine ait hükümlerle olduğundan o kısımda yer almıştır. Onun yer aldığı kısma rağmen bir "Yüksek Mahkeme" olduğuna şüphe yoktur"[298].

Doktrinde Yavuz Atar, seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasada düzenlendiği bölümün Kurul'un seçim yargısı organı olarak nitelendirilmesine engel olamayacağını vurgulamaktadır. Atar ayrıca, Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçim uyuşmazlıklarını kesin karara bağlama yetkisinin hukuki niteliğinden hareketle Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak kabul ettiğini, *" ... Yüksek Seçim Kurulu her ne kadar Anayasanın "Yüksek Mahkemeler" bölümünde düzenlenmemişse de, seçimlerle ilgili olarak sadece idari değil, yargısal nitelikte de görevlere sahiptir. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim uyuşmazlıklarının kesin karara bağlama görevi yargısal bir faaliyettir. Ayrıca, il ve ilçe seçim kurulları da, il ve ilçe düzeyinde seçim uyuşmazlıklarını çözümleyen alt derece seçim yargısı organları durumundadırlar"* şeklinde ifade etmektedir[299].

Doktrinde Faruk Bilir ise Yüksek Seçim Kurulu'nu bir mahkeme olarak nitelendirirken, 1982 Anayasası'nda düzenlendiği yerin değil de, seçim uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlama işlevinin göz önünde tutulması gerektiğini ileri sürmektedir. Ayrıca, gerek Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin gerekse İl ve İlçe Seçim Kurulları Başkanlarının yargıçlardan oluşmasının Kurula yargı organı niteliği kazandırdığına işaret etmektedir. Bilir değerlendirmesinde, *"Yüksek Seçim Kurulu seçimlerin yönetimi ve denetimi olmak üzere ikili bir fonksiyona sahiptir. Yüksek Seçim Kurulunun kendine özgü yapısı bu kurulun anayasal konumu konusunda bazı tartışmalara yol açmaktadır. Bu tartışmalar özellikle YSK'nın bir yargı organı olup olmadığı noktasında yoğunlaşmaktadır. YSK 1982 Anayasası'nda yasama bölümünde TBMM seçim esasları ile bağlantılı olarak düzenlenmiştir. YSK'nın Anayasadaki bu konumu dikkate alındığında bir yargı organı olma niteliğinde olmadığı söylenebilir. Ancak YSK' nın seçim uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlama işlevi göz önünde tutulduğunda fonksiyonel bakımdan bu kurulun yargı organı niteliğini haiz olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca YSK' nın*

---

298 Servet Armağan, **Memleketimizde Anayasa, Seçimler ve Anayasa Mahkemesi**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975, ss. 73-74.

299 Yavuz Atar (c), **Türk Anayasa Hukuku**, Mimoza Yayınları, 8. Baskı, Konya, 2013, s. 320.

yüksek yargıçlardan kurulmuş olması, seçimle ilgili uyuşmazlıkları kesin karara bağlama görevi ve il, ilçe seçim kurulu başkanlarının yargıç olmaları bu kurulun yargı organı niteliğinde olduğuna işaret eden hükümlerdir" şeklinde açıklama getirmektedir[300].

Ayrıca Bilir, Yüksek Seçim Kurulu'nun bir yargı organı olarak kabul edilmemesinin, seçimleri düzenleyen kanunların hem somut norm denetimi, hem de iptal davası yoluyla denetlenemeyeceği tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını şu şekilde ifade etmektedir: "*Yüksek Seçim Kurulu'nun bir yargı organı olarak kabul edilmemesi seçim kanunlarının somut norm denetimi yoluyla denetlenmesi yolunu kapatmaktadır. Seçim kanunlarını uygulamakla görevli olan YSK somut norm denetimine başvurabilmek için gerekli olan mahkeme sıfatını taşımaması halinde kanun hükmünün uygulanması sırasında Anayasaya aykırılık görse dahi re'sen anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvuramayacaktır. Bu durumda seçim kanunlarının anayasaya uygunluğu ancak iptal davası açılması suretiyle denetlenebilecektir. Ancak iptal davası açılabilmesi için öngörülen sürelerin yürürlükteki seçim kanunları bakımından geçtiği düşünüldüğünde seçim kanunlarının anayasaya uygunluk denetimi ortadan kalkmaktadır. YSK kararlarının bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne götürmek de mümkün değildir. Çünkü bireysel başvuru yargı kararlarına karşı yapılabilmektedir. YSK bir yargı organı olarak kabul edilmediği için kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapmak mümkün değildir. Öte yandan YSK kararları kesin olduğu için bu kararlara karşı yargı yoluna başvurmak ve alınacak yargı kararına karşı da Anayasa Mahkemesi'ne başvurmak mümkün değildir[301]".*

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliğinin bir mahkeme olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığını ifade eden doktrindeki yazarların sayısının, Kurul'un hukuki statüsünü bir mahkeme olarak kabul edenlere nazaran az olduğunu görmekteyiz.

---

300 Bilir (a), http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/yeni-anayasada-yuksek-secim-kurulu/).

301 Bilir (a), http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/yeni-anayasada-yuksek-secim-kurulu/).

Örneğin doktrinde Celal Erkut, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünü ortaya koyarken, "yargısal kararlar" ile "yargısal benzeri usuller uygulanarak alınan kararlar" ayrımından hareketle meseleyi çözüme kavuşturmak istemiştir. Erkut, "yargısal kararlar" ile "yargısal benzeri usuller uygulanarak alınan kararlar" arasındaki büyük farkın, 1982 Anayasası'nda tam olarak ortaya konamadığını, bunun sonucunda Sayıştay ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Anayasanın yargı bölümünde düzenlenmesine ve yargısal benzeri usuller uygulamasına rağmen kararlarının yargısal nitelik taşımadığını, yine aynı niteliğe sahip olmalarına karşın Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Hakem Kurulu'nun ise yargı bölümü dışında düzenlenerek birbirine karıştırıldığını ifade etmiştir.[302]

Erkut, değerlendirmesinin devamında, "*İdarî mercilerin yargısal-benzeri, yani mahkemelerde uygulanan yargılama usulüne benzer bir işlem usulü uygulaması nasıl ki bir işlemi yargısal işleme dönüştürmez ise; idarenin bu tür usuller ile almış olduğu kararlar, "yargısal işlem" ve merciler de "yargı yeri" sayıldığı takdirde, yargı yerine dönüşmeyecek idarî merci neredeyse pek kalmayacak gibidir. Belirtmek gerekir ki, idarî görev ve yetkilerin yerine getirilmesi dolayısıyla idarî makamların, yargısal benzeri usuller de dahil olmak üzere, çeşitli usuller uygulayarak almış oldukları kararlar "idari" kimliklerini korurlar. Bu bakımdan, Türk İdare Hukukunda, özellikle disiplin işlemlerinde uygulanan usul tam yargısal benzeri bir usuldür; ancak buna karşılık, alman kararlar yargısal nitelikte değil, aksine tamamen idarî niteliktedir ve idarî yargı yerleri önünde iptal dâvasına konu edilebilir"* demek suretiyle, Yüksek Seçim Kurulu'nun idari kimliğe sahip bir kurul olduğu sonucuna varmıştır[303].

Ayrıca Erkut, yargı bölümünde düzenlenmemiş olmasına karşın, Yüksek Seçim Kurulu'na Anayasanın 79. maddesindeki düzenlemeyle yüksek yargı mercii görüntüsü kazandırılmaya çalışıldığını ileri sürmüştür. Anacak bu durumun Kurul'un idari yapısını değiştirmeyeceğini, "*Ancak söz konusu Kurul'un " ... alışılmış, geleneksel yargıdan farklı olarak seçimlerin genel yönetimine katılması (ve) Anayasa ile kanunlardan aldığı yetkiyle yürütme işlerine de karışması..." nedeniyle birçok*

---

302 Celal Erkut, **İptal Davasının Konusunu Oluşturması Bakımından İdari İşlemin Kimliği**, Danıştay Matbaası, Ankara, 1990, s. 72.

303 Erkut, ss. 72-73.

kararı yargısal nitelikte değildir. Öyle ki "ihtisas" prensibi nedeniyle ayrı ve özgün bir seçim yargısının öngörülmüş olması, bu tür yargı yerlerinin seçim işleri ve seçim düzeninin korunması dolayısıyla gerçekleştirdikleri tamamen idarî nitelikte olan işlemlerin, ayrıca idarî yargı düzeninde iptal dâvasına konu yapılabilmesine engel oluşturmamaktadır. Aynı zamanda, özellikle seçim işlerinden ayrılabilir nitelikteki bu tür idarî işlemler bakımından idarî yargı yerlerinin görevli olduğu konusunda herhangi bir kuşku bulunmamak gerekir…" şeklindeki görüşüyle ifade etmiştir[304].

Doktrinde Kemal Gözler ise Yüksek Seçim Kurulu'nun 1982 Anayasası'ndaki düzenlendiği yerden hareketle bir yargı organı olamayacağı ifade ederken, Kurul'u, üyeleri hakimlerden oluşan ve kararları kesin olan bir idari kurul olarak nitelendirmektedir. Ayrıca, Yüksek Seçim Kurulu'nun tek görevinin seçim uyuşmazlıklarını karara bağlamak olmadığını bunun yanında önemli bir ikinci görevinin de seçimlerin yönetimi olduğunu belirtmektedir. Bu görevin ise yargısal nitelikte olmayıp idari nitelikte bir görev olduğunu vurgulamaktadır. Her ne kadar kurullar hakimlerden oluşuyor olsa da görevleri sadece uyuşmazlık çözmek değil, aynı zamanda seçimleri yönetmek görevleri de bulunmaktadır. Yazar bunların yanı sıra, Anayasa Mahkemesi'nin, 1992 yılında verdiği karara atfen, Yüksek Seçim Kurulu ile İl ve İlçe Seçim Kurullarının da bir mahkeme olarak kabul etmediğini de kendi savına bir gerekçe olarak göstermektedir. Gözler, *"Yüksek Seçim Kurulu'nun yargı organı niteliğinde bir kurul olduğu yönünde görüşler varsa da YSK, bir yargı organı değil, üyeleri hakimlerden oluşan ve kararları kesin olan idari bir kuruldur. Çünkü bir kere Yüksek Seçim Kurulu Anayasanın yargı değil yasama bölümünde düzenlenmiştir. Yüksek Seçim Kurulu Anayasamızın 145-158.maddeleri arasında sayılan yüksek mahkemelerden biri değildir. İkinci olarak bu organın tek görevi de seçim uyuşmazlıklarını karara bağlamak değildir; bu organın asıl görevi kadar ve belki ondan daha önemli ikinci bir görevi daha vardır ki o da seçimleri yönetmektir. Seçimleri yönetmek görevinin ise yargısal değil, idari bir görev olduğu tartışmasızdır. Dolayısıyla ortada üyeleri hakimlerden oluşmuş bir kurul vardır ama bu kurulun sadece uyuşmazlık çözme değil yönetme görevi de vardır. Anayasa*

[304] Erkut, ss. 157-158.

Mahkemesi'ne göre de Yüksek Seçim Kurulu ve il ve ilçe seçim kurulları bir "mahkeme" değildir." yönünde değerlendirmede bulunmuştur[305].

Gözler, kendi savına gerekçe yaptığı Anayasa Mahkemesi kararına karşı hukuk devleti açısından yaptığı haklı eleştirisinde, ayrıca şunları ifade etmektedir: *"Anayasa Mahkemesi'nin YSK'yı bir mahkeme olarak kabul etmemesi, Türkiye'de seçim kanunlarının somut denetimi yoluyla denetlenememesine yol açmaktadır. YSK, uygulayacağı bir kanun hükmünü Anayasaya aykırı görse bile uygulamak zorunda kalmaktadır. Bu husus ise kanunların anayasaya uygunluğu noktasında hukuk devleti açısından eleştirilebilecek bir noktadır"*[306].

Doktrinde Sabih Kanadoğlu da aynı şekilde, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliğini tanımlarken, Kurul'un yüksek yargı organı olmadığını, sadece yüksek yargıçlardan oluşan anayasal bir kurum olduğunu ifade etmektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu niteliği, yani mahkeme olma statüsüne sahip olmaması, onun Anayasanın 138. maddesinin son fıkrasında[307] yer alan hüküm ile bağlı olacağı anlamına geldiğini savunmaktadır[308]. Diğer bir ifade ile, Yüksek Seçim Kurulu da yasama, yürütme ve diğer idare organları gibi mahkeme kararlarına uymak zorunda kalacaktır. Şayet mahkeme statüsüne sahip olsa idi, yasama, yürütme ve idare, Kurul'un kararlarına uymak zorunda kalacaktı. Yüksek Seçim Kurulu mahkeme statüsüne sahip olmadığı için kendisi, yargı organlarının kararlarına uymak zorunda kalarak, mahkeme kararlarını gecikmeksizin ve değiştirmeksizin yerine getirecektir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünün mahkeme olup olmadığı yönündeki tartışmalara yeni yapılacak bir anayasa ile son verilerek ortadan kaldırılması önerisinde bulunan yazarlara göre ise yapılacak yeni anayasa ile Yüksek Seçim Kurulu Anayasanın yargı bölümünde bir yüksek mahkeme olarak düzenlenerek Kurul'un anayasal statü kazandığı günden bugüne hukuki statüsü üzerinde yapılan bütün tartışmalara son verilecektir.

---

305 Gözler (c), s. 180.

306 Gözler (c), s. 180.

307 1982 Anayasası'nın 138. maddesinin son fıkrası, "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*".

308 Sabih Kanadoğlu, **Alaturka Demokrasi**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004, s. 209.

Örneğin, doktrinde Ahmet Hamdi Ünlü, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünün mahkeme olduğunu belirtmekle beraber, bu konudaki tartışmaları ortadan kaldıracak en sağlıklı çözüm yolunun, yeni yapılacak anayasada Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasanın yargı bölümünde bir yüksek mahkeme olarak düzenlenmesinden geçtiğini savunmaktadır. Buna göre, "*Yüksek Seçim Kurulu ile ona bağlı seçim kurullarının görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasanın 79. ve 298 sayılı Kanun'un 14, 16 ve 20. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde Yüksek Seçim Kurulu ile ona bağlı seçim kurullarının seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili bütün işlemleri yapmak ve yaptırmakla görevlendirilen Anayasal yargı organları oldukları anlaşılmaktadır. Bu nedenle Anayasa değişiklikleri sırasında Yüksek Seçim Kuruluna Anayasanın "Yargı" başlıklı üçüncü bölümünde yer verilmesi hem öğretide ve uygulamadaki tartışmalara son verecek, hem de ortaya çıkan sakıncaları giderecektir*"[309].

Doktrinde Levent Gönenç ise bu konuda, Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal yetkilerine benzer kurulların bulunduğu Latin Amerika ülkelerinden Paraguay örneğinin Türkiye için bir çözüm önerisi olabileceğini ileri sürmüştür. Gönenç, bu konudaki görüşünü dört temel unsur üzerinden dile getirmektedir. Bunlardan ilki, Yüksek Seçim Kurulu'nun yasal konumunun, en azından yeni anayasal düzenlemenin yapılacağı ana kadar ya da yeni anayasal düzenlemenin yapılmaması ihtimaline karşı, seçim kanunlarının anayasaya uygunluğunun itiraz yolu ile denetlenmesine imkan verecek biçimde yorumlanması gerektiğidir. İkinci olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasanın yasama bölümünde düzenlenmiş olmasının Kurul'un yüksek yargı organı olma özelliğini ortadan kaldırmayacaktır. Üçüncü olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun idari fonksiyonlarının olmasının Yüksek Seçim Kurulu'nun yargı organı olmasına engel bir durum oluşturmayacaktır. Son olarak ise Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin denetleyen yargı organı olmadığının kabulü karşısında, seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu organ ya da organların hangileri olduğunun Anayasa'da açıkça belirtilmesi gerekmektedir[310].

---

309 Ünlü, s. 2. ; Gönenç (c), s. 288.

310 Gönenç (c), ss. 288-290.

Sonuç olarak, Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının seçim yargısının birer organı olarak kabul edenler ile bunu reddedenlerin farklı anayasal parametreleri bulunmaktadır. Bu konudaki değerlendirmelerimizi şu şekilde ifade edebiliriz. Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal statü kazandığı andan itibaren hukuki statüsü üzerindeki tartışmalar her iki anayasa döneminde de sıcaklığını ve cazibesini korumuştur. Bunun en önemli sebebi, seçimlerin sürekliliği ve siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olduğu gerçeğidir. Bu tartışmalar bugün bile hala güncelliğini sürdürmektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü üzerindeki tartışmaları çok değerli bulmakla birlikte, söz konusu tartışmalara hiç girmeden, Kurul'un hukuki statüsünün tartışılmayacak şekilde açıklığa kavuşturulması kanaatindeyiz. Bunu sağlayabilecek en önemli enstrüman ise günün ihtiyaçlarına tam anlamıyla cevap verebilecek demokrasiden ve insan haklarından ne pahasına olursa olsun taviz vermeyecek yeni bir anayasadır. Üçüncü görüş yanlılarının ifade ettiği gibi, yeni dizayn edilecek anayasada, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının hukuki statüsü üzerindeki tartışmalar, Kurul'u yüksek yargı organı statüsüne kavuşturarak, diğer seçim kurullarına ise birer mahkeme statüsü vermek suretiyle yeni anayasanın yargı bölümünde düzenleyerek bertaraf edilebilir. Ancak Yüksek Seçim Kurulu'nun Yüksek Mahkemeler arasında düzenlenmesi tek başına yeterli olmayacaktır. Seçim teşkilatı bir bütün halinde değiştirilerek anayasal statüye kavuşturulmalıdır.

Mevcut haliyle sadece Yüksek Seçim Kurulu'nun düzenlenmesi, Kurul ve diğer seçim kurullarının eleştirilmesine engel olamayacaktır. Kurul dışında kalan diğer seçim kurullarının da açık bir şekilde anayasada gösterilmesi gerekmektedir. Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının Anayasanın yargı bölümünde düzenlenmesinden daha da önemlisi, bu seçim organlarının her açıdan bağımsız ve özerk bir yapıya kavuşturularak yeni anayasanın yargı bölümü için öngörülen anayasal alanda düzenlenmesidir. Seçim organlarını yürütme organının siyasi etki alanından tamamen çıkartmadan, siyasi iradenin etkisine izin vermeyecek şekilde aradaki bağları kopartmadan yapılacak iyileştirme çalışmaları, sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Bu çözüm önerisi dışındaki çözüm önerilerinin paliyatif olmaktan öteye geçemeyeceği kanaatindeyiz. Çünkü gerek Yüksek Seçim Kurulu, gerekse

diğer seçim kurulları her zaman için yürütme organının açık tehdidi altında kalabilecektir. Bu da seçimleri, adil ve dürüst seçim ekseninden kaydırabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

MUKAYESELİ HUKUKTA SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİ

1. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine Kaynaklık Eden Evrensel Nitelikli Bildiriler

Seçimler, seçim sistemleri ve seçimlerin işleyişine dair düzenlemeler, ülkelerin tarihsel müktesebatından edindiği tecrübeleri günümüz gelişmeleri ile bir potada eritmek suretiyle şekillenmektedir. Dinamik bir yapıya sahip olan bu süreç, dünyadaki siyasi ve hukuki gelişmelerden belki de en fazla etkilenen süreç olma özelliğine de sahiptir. Özellikle demokrasi dışındaki yönetim biçimleriyle yönetilen toplumların, teknoloji ve kitlesel iletişim araçlarının baş döndürücü etkisinin de tesirinde kalarak, demokrasi ile yönetilen toplumlar gibi yaşama istek ve arzusu, demokratik yönetim taleplerinin de artışına sebebiyet vermektedir. Bu dinamik süreç, demokratikleşme yolunda mesafe kat etmeye çalışan ülkelerde ise mevcut demokrasi uygulamalarını geliştirme ve güçlendirme biçiminde kendini göstermektedir. Şunu da ifade etmek gerekir ki, bu süreç her ülkede aynı şekilde yaşanmamaktadır. Bazen her ne kadar demokratik yollarla iktidara gelmiş olmalarına rağmen bazı iktidarların, kendi varlık kaynakları olan demokrasiyi sekteye uğratma ya da bypass etme çabalarıyla da karşılaşılmaktadır.

Seçimler, seçim sistemleri ve seçimlerin işleyişine dair düzenlemelerin ülkeden ülkeye farklılık gösteren münferit yönüne karşın, uluslararası alanda insan haklarının korunmasına ve gelişimine hizmet eden evrensel veya bölgesel oluşumlar, seçme ve seçilme hakkına ilişkin evrensel niteliği haiz temel ilkeler öngörmüşlerdir. Bu ilkeler, bireylerin seçme ve seçilme hakkı devlet karşısında koruma altına almakla beraber, etkin başvuru mekanizmalarının öngörülmesiyle de vaki hak ihlallerinin önüne geçilmektedir[311]. Bu çalışmaların ekseninde insana ve insanın tercihlerine saygı esası yer almaktadır.

---

311 Atar (a), 5, 15.

1.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Tüm uluslar için geçerli olmak üzere, insanlık için ortak kabul edilecek ideal nitelikte ölçü ve kavramları belirlemek için Birleşmiş Milletler Antlaşması'ndaki[312] temel hak ve hürriyetlerin açıklığa kavuşturulması gereksiniminden ortaya çıkan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin[313] 21. maddesi, seçme ve seçilme hakkına ilişkin temel çerçeveyi belirlemiştir[314]. Ülke yönetimine katılma hakkı olarak da adlandırılmakta olan hak kapsamında, halkın iradesinin hükümetlerin meşruiyetlerinin ve otoritelerinin temelini oluşturacağı ifade edilmektedir[315].

Ülke halkları, ülke yönetimine katılma hakkına ilişkin iradelerini ortaya koyarlarken, özellikle siyasi otoritenin, seçmenlerin tercihlerine yöneltebilecekleri tehlikelere karşı koruma altında bulunacaklardır. Öncelikle bu irade, gizli bir biçimde tecelli etmelidir. Aksi takdirde seçmenlerin gerçek iradeleri ile belirlenmesi gereken iktidarlar, bir takım seçim hukuksuzlukları ile belirlenmiş olacaktır. Bunun doğal sonucunda da siyasi iktidarlar, iktidarlarını sağlamlaştırmak için başka hukuksuzlukları da yapmaktan çekinmeyeceklerdir. Tüm bunların neticesinde siyasi iktidarlar, meşruiyet zeminini kaybedecekler ve demokrasi dışı eğilimlere yönleneceklerdir. Her türlü baskıdan uzak biçimde şekillenecek seçmen iradesi ancak asıl gerçeği ortaya koyacaktır. Bunun sağlanabilmesi ancak seçme ve seçilme hakkının ihlali olarak kabul edilebilecek her türlü engeli ortadan kaldıran ve seçimlere hakim olması gereken temel ilkeler çerçevesinde şekillenen yasal düzenlemeler ile mümkün olacaktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin seçme

---

312 Birleşmiş Milletler Antlaşması Türkçe metni için bkz., http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf (10.10.2013).

313 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Türkçe metni için bkz., http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf (10.10.2013).

314 Safa Reisoğlu, **Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları**, Beta Basım Yayım, İstanbul 2001, s. 8. ; Eren, s. 65. ; Aydın, s. 64.

315 Johannes Morsink, The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent, University of Pennslyvania Press, Philadelphia, Pennslyvania, 1999, s. 334. http://books.google.com.tr/books/p/pennpress?id=nSWZY3Rs9vQC&printsec=frontcover&dq=Johannes+Morsink&hl=EN&cd=1#v=onepage&q=Johannes%20Morsink&f=false (10.10.2013). ; Ümit Güveyi, Demokratik Devlet İlkesi Çerçevesinde Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi, **XII Levha Yayınları**, İstanbul, Ekim 2013, s. 84. ; Atar (a), s. 11.

ve seçilme hakları için öngördüğü diğer temel ilkeler ise 21. maddenin devamında, genel ve eşit oy ilkesi ile seçimlerin belirli aralıklarla tekrarlanması olarak sayılmıştır.

1.2. Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1952 tarih ve 640 (VII) sayılı kararıyla kabul edilip katılıma açılan antlaşma, Sözleşmenin VI. maddesine uygun olarak 7 Temmuz 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeye 12 Ocak 1954 tarihinde katılmış ve 25 Mayıs 1959 tarihinde de onaylamıştır.

Sözleşme, tarihsel bir geçmişi bulunan kadın erkek eşitsizliğinde kadınların erkekler gibi siyasal haklara sahip olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Kadınlar aleyhine mevcut eşitsizliklerin bertaraf edilerek, en azından erkeklerle eşit düzeye getirilmesi istenmiştir. Sözleşmeyi imzalayan taraf devletler[316], kadınlara negatif ayrımcılık yapmaksızın, seçimlerde oy kullanarak seçme hakkını ve seçimle oluşan tüm siyasi karar alma mekanizmalarına seçilme haklarını erkekler ile eşit şekilde kullanacakları hususunda mutabakata varmışlardır[317].

Sözleşme, seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili olarak doğrudan bir düzenlemeye yer vermemekle beraber, Sözleşmenin ilk iki maddesinde[318], kadınların seçme ve seçilme hakkına ilişkin negatif ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlayan hükümler ihdas ettiğini görmekteyiz. Sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasıyla birlikte, siyasi hayattaki kadın erkek eşitsizliğine kuramsal olarak son verilmiş oldu. Artık kadınlar, erkekler gibi siyasi iradenin oluşumuna katkıda bulunabilmkte ve yine erkekler gibi genel ve yerel seçimlerde aday olmak suretiyle karar alma mekanizmalarında yer alabilmektedirler.

---

316 Dünya ülkelerinde kadınların oy kullanma ve seçimlere katılma haklarının kabul edilmesine ilişkin tablo için bkz., Zerrin Ayşe Öztürk, "Uluslararası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın" **Ege Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı:1, Ocak 2012, s.94. http://esam.ege.edu.tr/makaleler/ocak-2012/makale-1.pdf (10.10.2013).

317 Bihterin Dinçkol, "Kadın-Erkek Eşitliği İçin Pozitif Ayrımcılık" **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Yıl:4 Sayı:8 Güz 2005/2 s.109-110.

318 "*Madde 1- Kadınlar, hiçbir ayrım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında bütün seçimlerde oy kullanmaya sahip olacaklardır. Madde 2- Kadınlar hiçbir ayrım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalarca kurulmuş ve halk tarafından seçilen tüm kamu organlarına seçilme hakkına sahiptirler".*

Sözleşmenin, seçimlerin yönetimi ve denetimi gibi spesifik konularda hüküm vaaz etmemesi olağan bir durumdur. Ancak Sözleşmenin amacının, kadınların seçme ve seçilme haklarının önündeki engelleri kaldırmaya yönelik olması bile, sözleşmenin kapsamında yer almasa dahi, kadınların seçme ve seçilme haklarını kullandıkları dönemlere ilişkin olarak karşılaşabilecekleri hukuki sorunlara ilişkin düzenlemeleri ve çözüm yollarını gösteren seçimlerin yönetimi ve denetimi hususunun önemli bir öncülü olmuştur. Karşılaşılabilecek sorunların giderilmesi de doğal olarak ülkelerin kendi egemenlik alanlarına ait bir meseledir.

1.3. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme[319], Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve Sözleşmenin 49. maddesine[320] uygun olarak 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne göre şekillenmiştir. Sözleşmede, insan onurunun ve onun vazgeçilmez haklarının tanınmasının dünyada özgürlük, barış ve güvenliğin teminatını oluşturacağı ifade edilerek, insan haklarının hem ulusal hem de uluslararası alandaki barış ve güvenlik açısından sahip olduğu önem vurgulanmıştır[321].

İnsanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ve bunun etrafından örgülenmiş diğer vazgeçilmez haklarına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Sözleşmede, seçimlerin yönetimi ve denetimi kapsamında değerlendirebileceğimiz doğrudan bir hüküm yer almamaktadır. Bununla beraber, Sözleşmenin 25. maddesinin ikinci fıkrasına göre, *"her yurttaşın Sözleşmenin 2. maddesinde*[322]

---

319 Sözleşmenin Türkçe metni için bkz., http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf (10.10.2013).

320 49. madde hükmü *"Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine otuz beş tane onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden itibaren, 3 ay sonra yürürlüğe girer. Otuz beş onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayan Devletler bakımından bu sözleşme, kendi onay veya katılma belgesini tevdi etmesinden itibaren, 3 ay sonra yürürlüğe girer*".

321 Ayhan Döner (a), **İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması ve Avrupa Sistemi**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2003, s. 41.

322 2. Madde hükmü "*Bütün halklar, kendi amaçları doğrultusunda, karşılıklı yarar ilkesine dayanan uluslararası ekonomik işbirliği ve uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerine halel getirmemek kaydıyla, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarından özgürce yararlanabilirler. Bir*

belirtilen ayrımlara ve makul olmayan kısıtlamalara bağlı olmaksızın, genel, eşit ve gizli oyla belirli dönemlerde yapılan, seçmenlerin iradelerini özgürce ortaya koymalarını garanti eden seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkı vardır"[323].

"*Seçmenlerin iradelerini özgürce ortaya koymalarını garanti eden seçimler*" ifadesi, seçmenlerin siyasi baskıdan uzak, özgür bir seçim ortamında siyasi tercihlerini rahatça kullanabilmelerini, bununla beraber seçmenlerin siyasi tercihlerine talip adayların hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın adaylıklarını açıklayabilmeleri ve adaylık faaliyetlerinde bulunabilmelerini sağlamayı gerektirir. Bu durum ancak seçme ve seçilme hakkı sürecinin iyi bir şekilde yönetilmesi ve bu süreçte ortaya çıkabilecek hukuki sorunların çözümünün bağımsız ve tarafsız bir kurul ya da mahkeme tarafından yapılamasıyla mümkün olabilecektir.

1.4. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

18 Aralık 1979 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 34/180 sayılı kararı ile kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"[324], ancak kabulünden iki yıl sonra yürürlüğe girebilmiştir.

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını amaçlayan[325] ve Kadınların İnsan Hakları Bildirgesi olarak nitelendirilen[326] Sözleşmede, seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilişkilendirebileceğimiz hüküm, 7. maddenin "a" bendinde yer almaktadır. Buna göre, Sözleşmeye taraf devletlerin siyasal ve kamusal yaşamlarında kadınlara karşı ayrımcılığa müsaade etmeyeceği ve bunun için gerekli her türlü tedbiri almaları gerektiği ifade edilmektedir. Madde hükmü, kadınların erkeklerle eşit olarak, ülkede gerçekleştirilen bütün seçimlerde ve referandumlarda

---

halk hiçbir durumda, kendi varlığını sürdürmesi için gerekli olanaklarından yoksun bırakılamaz".

323 Eren, s. 66.

324 Sözleşmenin Orijinal metni için bkz., http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf (10.10.2013).

325 Sözleşmenin amacının ifade edildiği ilk maddesi, *"Bu sözleşmenin amacı bakımından <kadınlara karşı ayrımcılık> terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama ve kısıtlama anlamına gelir."*

326 Dinçkol, s. 108.

oy kullanabilme hakkını, seçimle gelinebilen bütün kamusal organlara seçilebilme hakkı ile birlikte güvence altına alması gerektiğini taraf devletlere bildirmektedir. Taraf devletler, Sözleşmenin kendilerine yüklediği bu sorumluluğu, etkinliği yüksek ve sorunların çözümünde adaletli bir rol üstlenebilecek seçim yönetim ve denetimi mekanizmalarıyla sağlayabilecektir.

2. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine Kaynaklık Eden Bölgesel Nitelikli Bildiriler

Bölgesel nitelikli olmakla birlikte, getirdiği hükümlerin etkisi açısından evrensel niteliğe sahip insan hakları bildirgelerinde, seçimlere ilişkin temel esaslar belirlenmekte, geri kalan düzenlemeler ise Sözleşmeye üye ülkelerin kendi egemenlik alanına bırakılmaktadır. Bu nitelikteki belgelerden ayrıntılı düzenlemeler beklemek, hem ülke egemenlik alanına müdahale hem de bu metinlerin evrensel niteliklerine aykırı olacağı için mümkün değildir. Bu durumun ancak uluslararası bazı belgelerde şekillenmiş ve üye ülkelerinde yargılama yetkilerini kabul ettikleri uluslararası mahkemelerin verecekleri karar ve içtihatlarla uygulama imkanı kazanacağından hiç şüphe yoktur.

2.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, insan haklarının uluslararası alanda teminat altına alınma çabaları Birleşmiş Milletler nezdinde yürütülmekte iken, bazı Avrupa Devletleri[327], başlangıçta esasen bölgesel nitelikte olacağı düşünülürken, daha sonraları etkilerini uluslararası alanda hissettirecek bir çalışma içerisine girdiler[328]. Nihayet, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu on beş Avrupa Konseyi üyesi devletin Dışişleri Bakanlarının katılımıyla 4 Kasım 1950 tarihinde yapılan bir toplantı neticesinde çalışmalar meyvelerini verdi ve kısa adı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olan "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin

---

[327] Söz konusu devletler, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İrlanda, İtalya, Lüksemburg ve Norveç'tir. Daha fazla bilgi için bkz., (Naz Çavuşoğlu, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Topluluk Hukuku'nda Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları Özel Dizi No-1, Ankara 1994, s.4, Dpn. 1. ; Döner, s. 79, Dpn.1.).

[328] Münci Kapani, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 1993, s. 69.

Avrupa Sözleşmesi"[329] kabul edildi[330]. Ancak sözleşmenin yürürlük kazanabilmesi, on üye devletin onaylamasıyla mümkün olacağından, söz konusu koşulun 3 Eylül 1953'de sağlanmasıyla mümkün olabilmiştir[331].

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Sözleşmeye sonradan yapılan ek protokollerle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan haklardan sadece klasik haklar olarak adlandırılan kişisel ve siyasal hakların bir bölümüne yer verilmiştir[332]. Siyasal haklar kapsamında yer alan seçme ve seçilme hakkına ilişkin düzenleme, 20 Mart 1952 tarihinde Sözleşmeye eklenen "Ek1 Numaralı Protokol"[333] ile gerçekleştirilmiştir. Seçme ve seçilme hakkına ilişkin düzenleme Protokol'ün 3. maddesinde yer almıştır.

Sözleşmede "serbest seçim hakkı"nı düzenleyen 1 No'lu Protokol'ün 3. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından ilk kez 1987 yılında "*Mathieu Mohin ve Clerfayt Belçika'ya Karşı*"[334] davasında yorumlanarak serbest seçim hakkının kriterleri belirlenmiş ve sonraki davalara da uygulamıştır[335]. Mahkeme kararında, temel insan hak ve hürriyetlerinin en iyi şekilde korunabilmesi için *"etkili bir siyasal demokrasiye*" ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Mahkemenin önemle

---

329 Antlaşmanın tam metni için bkz., Enver Bozkurt, İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Hukukun Rolü, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara Kasım 2003 s. 324-338.

330 Mehmet Semih Gemalmaz (a), **Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Önünde Türkiye -1- : Kabul Edilebilirlik Kararları**, Beta Basım Yayım, İstanbul 1997, s. XIII. ; Edip Çelik, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Türk Hukukundaki Yeri ve Uygulaması", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Sayı 1-3, İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku ve İdare İlimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi, 1988, s. 47. ; İlhan F. Akın, **Kamu Hukuku**, Beta Basım Yayım, 6. Bası, İstanbul 1993, s. 378. ; Feyyaz Gölcüklü, A. Şeref Gözübüyük, **Avrupa İnsan Hakları ve Uygulaması**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara 1998, s. 6-7. ; Döner, s. 2003, s. 81. ; Reisoğlu, s. 33.

331 Reisoğlu, s. 33. ; Çelik, s. 48.

332 Aydın, s. 67.

333 Ek 1 Nolu Protokol için bkz., http://www.anayasa.gov.tr/files/bireysel_basvuru/AIHS_tr.pdf (10.10.2013).

334 Yargılamanın metni için bkz., "Case Of Mathıeu-Mohın And Clerfayt V. Belgıum (Application no. 9267/81)" **Judgment**, 2 March 1987, Strasbourg, ss. 1-21.

335 David Harris, Michael O'Boyle, Ed Bates, CarlaBuckley, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku**, Çeviren: Mehveş Bingöllü Kılcı ve Ulaş Karan, Ankara, Şen Matbaası, 2013. s. 735. ; Barış Bahçeci, "1982 Anayasası Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 2005, Cilt: 54 Sayı: 3, ss. 379-380. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 1987 yılında "*Mathieu Mohin ve Clerfayt Belçika'ya Karşı*" davasından sonra serbest seçim hakkı ile ilgili olarak 2009 yılına kadar 40'dan fazla başvuruyla ilgili karar vermiştir.

üzerinde durduğu bu madde, demokrasinin en önemli ilkesi olan "serbest seçim hakkı"nı düzenlediğinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde birincil öneme sahiptir[336].

Protokolün 3. maddesindeki düzenleme, taraf devletlere, yasama organının oluşmasında, halkın (seçmenlerin) serbest iradelerini özgür bir ortamda ve özgür bir biçimde açıklayabilmelerine imkan tanıyan şartları sağlayarak makul aralıklarla ve gizli oyla serbest seçimler yapma taahhüdünde bulunmayı şart koşmaktadır. Bu hüküm, yasama organının oluşumuna gerek aday olma yoluyla gerekse de aday olacakları seçme yoluyla katkı veren seçmenlerin iradelerini özgür bir şekilde ortaya koymalarını amaçlayan seçme ve seçilme hakkına ilişkin bir düzenlemedir. Görüleceği üzere söz konusu hüküm, direkt olarak seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin bir düzenleme olmamakla beraber, dolaylı yönden seçim yönetim ve denetimini ilgilendirmektedir. Özellikle de seçimlerin makul aralıklarla ve gizli oyla yapılmasına ilişkin temel referans noktaları, seçim yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemelerin de referans noktalarının kaynağını oluşturması yönüyle seçimlerin yönetimi ve denetimi konusuyla ilgilidir.

Avrupa Parlamentosu 2 Ekim 2000 tarihindeki genel kurul toplantısında kabul ettiği, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı Tasarısı" da seçimlere ilişkin hükümler ihtiva etmesi münasebetiyle üzerinde durulmaya değer bir bildiridir. Bildiri olması nedeniyle bağlayıcılıktan uzak ve yol gösterici hükümler ihtiva etmesine karşın, temel haklar ve özgürlüklere ilişkin olarak kapsamlı hükümlere yer vermektedir. Şartta klasik hakların yanı sıra yeni kuşak haklardan teknoloji, tıp ve biyolojik kökenli haklara ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir[337]. Şartın, seçimlere ilişkin düzenlemeleri, "vatandaşlık hakları" başlığını taşıyan V. Bölümünde yer almaktadır. Buna göre, Avrupa Parlamentosu seçimleri ile belediye seçimlerinde aday olma ve oy kullanma haklarını düzenleyerek, Ek 1 nolu protokoldeki seçimlere hakim olan ilkelere yer vermiştir[338]. Şart'ın getirdiği hükümler, seçimlerin yönetim

---

336 Mustafa Koçak, "Seçim Sistemleri ve Demokrasi Karşılaştırmalı Analiz: İHAM ve AB Ölçütleri**", Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara, ss. 123-127.

337 A. Füsun Arsava, "AB'nin Anayasallaşma Sürecinde Temel Haklar Şartı", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 3, No: 2, Bahar: 2004, s. 7. ; Döner, ss. 125-126.

338 Koçak, ss. 123-124.

ve denetimine dair düzenlemelere kaynaklık edecek evrensel ilkeleri ifade etmektedir.

2.2. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi[339], 25 devletin[340] katılımıyla, 22 Kasım 1969 tarihinde Kosta Rika'nın Başkenti San Jose'de, Amerikan Devletleri İnsan Hakları İhtisas Konferansı'nda kabul edilerek, yaklaşık dokuz yıl sonra 18 Temmuz 1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir[341].

Sözleşme, diğer birçok bölgesel nitelikli sözleşmede olduğu gibi esas olarak, *"yollama hükmü nitelikli*" 26. madde[342] hariç, medeni ve siyasi haklara yer vermektedir. Sözleşmenin 23. maddesinin ilk fıkrasının "b" bendi, diğer sözleşmelerde olduğu gibi seçme ve seçilme hakkına hakim olacak genel esasları belirlemekle yetinmiş, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak doğrudan bir hüküm ihdas etmemiştir. Buna göre seçmenler, belirli dönemlerde gerçekleştirilecek seçimlerde herhangi bir baskı ve zorlamaya maruz kalmaksızın genel, eşit ve gizli oy ilkeleri çerçevesinde oy kullanabilecekler ve seçimlerde aday olabileceklerdir[343].

2.3. Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi

Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi[344], 2 Mayıs 1948 tarihinde Kolombiya'nın başkenti Bogoto'da gerçekleştirilen Dokuzuncu Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansında kabul edilmiştir[345].

---

339 Sözleşmenin İngilizce metni için bkz., http://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic3.American%20Convention.htm (10.10.2013).

340 Sözleşmeyi 25 devlet imzalamasına karşın şu an sözleşmeye taraf devlet sayısı 24'tür.

341 Volkan Aslan, "Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:3 Sayı:2 Yıl 2012, ss. 267-268. ; Döner, s. 130.

342 Sözleşmenin 26. maddesi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin hüküm içermektedir.

343 Güveyi, s. 89.

344 Bildirinin İngilizce metni için bkz., https://www1.umn.edu/humanrts/oasinstr/zoas2dec.htm Bildirinin Türkçe metni için bkz., https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.izmir.gov.tr%2Fortak_icerik%2Fizmir%2Famerikan_insan_haklari_ve_odevleri_bildirisi.doc&ei=6dMaVPr-E8L-ygO-lIDQBg&usg=AFQjCNFZljR_agiadZcc6Deg8nodRgvMxQ (10.10.2013).

345 Döner, s. 129.

Bildirinin başlangıç bölümünde, bütün insanların doğalarının onlara bahşettiği akıl ve vicdanla donatılmış olduğu, özgür oldukları, onurda ve haklarda eşit şekilde doğdukları ve herkesin birbirine kardeşçe davranması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin ödevlerini yerine getirmeleri hususunun, herkesin sahip olduğu hakların ön koşulu olduğu da ifade edilmiştir.

Bu Bildiri de, diğer bölgesel nitelikli sözleşme ve bildirilerde olduğu gibi seçimlere ilişkin temel ilkeleri belirlemektedir. Bildirinin 20. maddesi, yasal yeterliliğe sahip herkesin, doğrudan ya da temsilcileri aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkı olduğunu ifade etmiştir. Bunun hayata geçirilmesi ancak gizli oy usulü ve düzenli aralıklarla gerçekleştirilecek adil, dürüst ve serbest seçimlerle sağlanabilecektir. Bildiride ayrıca, seçme ve seçilme hakkına ilişkin olarak anayasal ve yasal kriterleri sağlayan herkesin oy kullanabileceğini ve aynı şartlarda yapılacak olan seçimlere aday olarak katılabileceği de hükme bağlanmaktadır.

2.4. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi

Sömürge statüsünde olan eski bazı Afrika devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla, yeni devletler, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi adına bölgesel düzeyde örgütlenme faaliyetleri hız kazanmıştır. Bu bağlamda, 32 Afrika devleti 25 Mayıs 1963 tarihinde Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da bir araya gelerek, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Rodezya[346] hariç, Afrika Birliği Şartı'nı imzalamak suretiyle Afrika Birliği Örgütü'nü kurmuşlardır[347]. Örgütün en önemli amaçlarından biri, Birleşmiş Milletler Antlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi kapsamında uluslararası işbirliğini geliştirmek suretiyle insan hakları alanında uluslararası entegrasyona dahil olabilmektir. Örgütün kuruluşunu takip eden yetmişli yıllarda, Kara Kıta'nın insan hakları karnesinin kötü oluşuna bir tepki olarak, dış dünyanın da baskılarıyla, 1981 yılında "Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi" kabul edilmiştir[348]. Kabulünden beş yıl sonra, 21 Ekim 1986 tarihinde,

---

346 Rodezya, 18 Nisan 1980 tarihinde Zimbabve olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Zimbabve-Rodezya_Cumhuriyeti (10.10.2013).

347 Mehmet Semih Gemalmaz (b), " Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı Üzerine Düşünceler", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi**, Yıl:7 S:2, İstanbul, 1987, s. 132.

348 Döner, s. 132. ; Güveyi, s. 90.

yürürlüğe giren Sözleşme, ilk etapta 26 Afrika devleti tarafından onaylandı. Onayı takip eden 1 Ocak 1987 tarihi itibariyle sözleşmeyi imzalayan devlet sayısı 31'e yükselmiştir. Bugün ise Sözleşmeye taraf devlet sayısı, 15 Temmuz 2009 tarihi itibariyle 53 olarak kayıtlara geçmiştir[349].

Sözleşmenin 13. maddesi, yukarıda ifade ettiğimiz antlaşma ve bildiri metinlerine paralel düzenlemeyle, her vatandaşın doğrudan ya da temsilcileri aracılığıyla özgür bir biçimde ülkesinin yönetimine katılma hakkı olduğunu ifade etmektedir. Sözleşme, seçilme hakkını düzenlemesine karşın, diğer sözleşme ve bildirilerin aksine seçme hakkına ilişkin esaslara yer vermemiştir. Sözleşme, seçme hakkına ilişkin olarak, sadece "*hukuka uygun bir biçimde*" demek suretiyle seçim faaliyetlerine hakim olacak tek temel ilke belirlemekle yetinmiştir. Seçme hakkına ilişkin olarak belirlenen bu ilke, taraf devletlerce negatif yönlü olarak kullanılabilecektir. Sözleşmenin seçme hakkına ilişkin temel esaslardan yoksunluğu, sadece hukuka uygun biçimde yapılacağına dair bir ibarenin bulunması, siyasi iktidarın, mevcut iktidarını kuvvetlendirecek yasal düzenlemeler yaparak yerini daha da kuvvetlendirmesine zemin hazırlayacaktır. Yöneltilecek itiraz ve eleştiriler karşısında ise siyasi iktidar hukuksal çerçevede hareket ettiği iddiasında bulunacaktır. Bu durum da sözleşme uygulanabilme kabiliyetini yitirebilecektir.

3. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine İlişkin Modeller

Geçen yüzyılın başlarından itibaren ivme kazanan ve günümüze kadarki süreçte seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin farklı sistemler ve yöntemler geliştirilmiştir. Bu değişiklikler özellikle seçimlerin adil ve dürüst olmasını sağlamaya yönelik çalışmalardır. Bu çalışmalarda daha adil ve daha dürüst bir seçim nasıl yapılır? nasıl siyasi tercihler sandığa gerçek şekilde yansır?, seçimler iktidarın etki alanının dışına tamamen nasıl çıkartılabilir? gibi sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Bu sorulara aranan cevaplar, seçimlerin sadece oy kullanma faaliyetinden ibaret olmadığını ve seçim sürecinin en baştan itibaren adil ve dürüst bir biçimde yönetilmesi ve denetlenmesi gereken faaliyetler bütünü olduğunu ortaya koymuştur. Bunu sağlayabilme adına bazı dünya ülkelerinin öncülüğünde geliştirilen

[349] Gemalmaz (b), s. 134.

ve seçimlerin yönetim ve denetimi için farklı çözüm önerileri benimseyen modeller ortaya konulmuştur.

Sadece oy verme faaliyetinden ibaret olmayan seçimlerin yönetim süreci, seçimlerin idari fonksiyonuna tekabül etmekte iken, denetim süreci de yargı fonksiyonuna tekabül etmektedir. Bu fonksiyonları kullanmakla görevlendirilmiş kurum ve organların farklılığına bağlı olarak, modeller farklı isimlerle anılmaktadır. Seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerine ilişkin olarak benimsenen modellerin uygulama farklılıklarına bağlı olarak yönetim ve denetim faaliyeti bazen aynı organda toplanabileceği gibi bazen de farklı organlar eliyle yürütülmektedir[350]. Bu anlamda seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak kullanılan modeller üç başlık altında toplanmaktadır.

3.1. Hükümet Yaklaşımı Modeli (Klasik Model)

Tarihsel açıdan seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak uygulanan ilk model olma özelliğini haiz Klasik Model pratiklerinde, seçimlerin yönetimi bir devlet kurumu tarafından yürütülmektedir. Bu kurum, yürütme organının bir parçası durumundaki İçişleri ya da Adalet Bakanlığı olabileceği gibi yerel bir otorite de olabilir. Bu modelde seçimlere ilişkin son sözü söyleme yetkisi yasama organına bırakılmıştır. Diğer bir ifadeyle, seçim sonuçlarının tasdik ve ilanı yasama organı tarafından yapılmakta, seçim sonuçlarına ilişkin uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda ise yasama organı adeta bir yargı organı gibi hareket ederek söz konusu uyuşmazlığı çözüme kavuşturmaktadır[351].

Hükümet Yaklaşımı modelinde, seçim organları tamamıyla kendilerinin belirleyebildikleri bir bütçeye sahip değillerdir. Seçim organlarının bütçeleri, ya hükümete bağlı bir bakanlık ya da yerel bir idari makam tarafından

---

350 Shaheen Mozaffer, ve Andreas Schedler, "The Comperative Study of Electoral Governanace-Introduction", **International Political Science Review** (2002), Vol. 23, No. 1, ss. 7-11. http://ips.sagepub.com/content/23/1/5.full.pdf+html (10.09.2013) ; Levent Gönenç (d), "Dünyada ve Türkiye'de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Demokrasi ve Seçimler Güncel Hukuk Dergisi**, Sayısı: 42, s. 12. : Gönenç, (b), s. 53.

351 Alan Wall, Andrew Ellis, Ayman Ayoub, Carl W. Dundas, Joram Rukambe ve Sara Sataino, Electoral management Design: **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006, s. 7. ; Charles Lasham, "Electoral Management Body", **Centre for Parliamentary Studies**, s. 4. ; Mani K. Ghalay, "Bhutanese Electoral Administration in Comporative Perspective", **Department of Political ScienceThe University of Texas** El Paso, s. 6.

düzenlenmektedir[352]. Seçim organlarının ihtiyaç duyacağı bütçelerin, kendi dışındaki kurumlar tarafından belirleniyor olması, bu organları bazen siyasi iktidarların açık hedefi haline getirebilmektedir. Siyasi iktidarlar, seçim organlarının seçim faaliyetlerini yürütürken ihtiyaç duyacakları bütçeler üzerinde bir takım kısıntılara gitmek suretiyle, bu organların ihtiyacı olan araç gereç, personel ve teknolojik imkanların temin edilmesine engel olabilmektedir. Siyasi iktidarların bu yöndeki tavırları seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyerek, adil ve dürüst şekilde gerçekleştirilmesi gereken seçimlere gölge düşürebilecektir.

Bu modelin tarihsel kökenleri, 1604 tarihli meşhur Buckinghamshire seçim anlaşmazlığı neticesinde açılan Goodwin v. Fortescue davasına kadar uzanmaktadır. Avam Kamarasının gelişiminde önemli bir kilometre taşı olarak tarihe geçen bu dava ile Anglo-Sakson hukuk sistemindeki seçim uyuşmazlıklarında yasama organının ne denli etkin olduğu ortaya konulmuştur[353]. Günümüzde bu model, küçük uygulama farklılıklarıyla da olsa, bir çok demokratik ülkede[354] kabul görmüştür[355].

3.2. Karışık Model (Fransız Modeli)

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak kabul edilen Fransız modelinin, hükümet yaklaşımı modelinde olduğu gibi yürütmenin üstlendiği fonksiyonu aynen devam ettirdiği, fakat seçim uyuşmazlıklarına bakan yönüyle bu modelden ayrıldığını görmekteyiz. Bu bakımdan Fransız Modelinde iki başlı bir seçim yönetimi söz konusudur. Seçimlere ilişkin ağırlıklı görevler bağımlı seçim kurulları aracılığıyla yerine getirilirken, diğer bazı görevler ise bağımsız seçim organları eliyle yürütülmektedir[356]. Bu modelde, yürütme organı seçimlerin yönetim görevlerini yerine getirirken, bunu yargı organlarının eşliğinde yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu modelde, Klasik Modele has uygulama imkanı olan yasama

---

352 Wall ve Diğerleri, s. 7. ; Ghalay, s. 6. ; Lasham, s. 4.

353 Andrew Thrush, "Commons v. Chancery: The 1604 Buckinghamshire Election Dispute Revisited" **Parliamentary History**, Vol. 26, part. 3 (2007), s. 301.

354 Bu ülkeler arasında İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Hollanda, Tunus, Belçika, Yeni Zelanda, Singapur, İsviçre, Danimarka ve Norveç gösterilebilir. (Gönenç (b), ss. 31-32. ; Wall ve Diğerleri, s. 7.).

355 Bu modele en çok uyan iki İskandinav ülkesi Norveç ve Danimarka bulunmaktadır. Bu iki ülke ilerleyen bölümlerde ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

356 Wall ve Diğerleri, s. 8. ; Güveyi, s. 61.

organının seçim sonuçlarına ilişkin hukuksal sorunları çözme yetkisi tamamen bağımsız seçim organlarına yani yargı mercilerine devredilmektedir[357].

Seçim uyuşmazlıklarını çözümle yetkilendirilmiş yargı organları, kimi ülkelerde yargı teşkilatının en tepesinde yer alan Anayasa Mahkemesi olarak belirlenirken, kimi ülkelerde ise adli ve idari yüksek yargı mercileri şeklinde belirlenmiştir. İspanya gibi ülke pratiklerinde ise seçim hukuksuzluklarının çözümünde ilk derece mahkemelerinin rolü ön plana çıkmaktadır. Bu uygulama farklılıklarına, ülke pratikleri incelenirken ayrıca değinileceğinden bu kadarla yetinilmiştir.

3.3. Latin Amerika Modeli (Bağımsız Seçim Kurulu)

Demokrasinin kurum ve kuruluşlarıyla gösterdiği gelişme karşısında, siyasi iktidarların seçimlerin işleyişine müdahale olarak kabul edilebilecek tutum ve davranışları siyasal hayata ve siyasal hayatın kurumlarına zarar verme aşamasına ulaşınca, seçimleri siyasal iktidarların etki alanından tamamen uzak tutma düşüncesi güç kazanmaya başladı. Bu olumsuz gelişmelerin de etkisiyle, daha önce 1900'lü yılların başlarında ortaya çıkan ve kabul edildiği ülkelerin demokrasilerine hatırı sayılır katkıda bulunan yeni bir seçim yönetim ve denetim modeli geliştirildi. Kendisine uygulama alanı bulduğu dünya coğrafyasının da adı ile anılan ve kurumsal yapı ve işleyişi ile diğer iki seçim yönetim ve denetim modelinden tamamen farklı bu modele, Latin Amerika Modeli denilmektedir[358].

Latin Amerika Modelinde, diğer iki modelin aksine, ne seçimlerin yönetiminden sorumlu yürütme organı ne de seçimlerin denetiminden sorumlu yargı organı seçim faaliyetlerinin içerisinde yer almaktadır. Artık seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinden bütün yönleriyle sorumlu olan bir bağımsız seçim organı bu görev ve yetkileri üstlenecektir. Diğer bir ifadeyle, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri yürütme organından tamamen bağımsız ve özerk bir yapıya kavuşturulmuş seçim organları tarafından yürütülmektedir. Bu modelin bir çok dünya ülkesinde kabul görmesinin arka planında, yukarıda ifade ettiğimiz gibi siyasi iktidarların kendi iktidarlarının varlığını korumak ve sürdürmek adına seçim sürecine

---

357 Gönenç (b), s. 34.

358 Gönenç (b), ss. 37-38.

yaptıkları hukuksuz müdahalelerin adil ve dürüst seçimlerin gerçekleştirilmesine imkan tanımaması yatmaktadır.

Bu Model, birçok Latin Amerika ülkesinde[359] uygulama imkanı bulmakla birlikte, ülkelerin kendi siyasal tercihlerine göre bir takım uygulama farklılıklarıyla karşımıza çıkmaktadır[360]. Uygulamaya ilişkin bu farklar, aşağıda bazı Latin Amerika pratikleri incelenirken ortaya konulacaktır. Bu model, hem ismiyle, hem de devletin üç asli erki olan yasama, yürütme ve yargı erklerinden bağımsız olarak, seçim yargısını dördüncü bir erk olarak kabul etmesi yönleriyle farklı özelliklere sahiptir. Bunun doğal sonucu olarak, diğer erklerden ve bu erklerin müdahalesine izole edilmiş seçim organları aracılığıyla seçimlerin yönetimi ve denetimi görevi yürütülmektedir. Seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetleri "Yüksek Mahkeme" statüsüne sahip seçim organları eliyle yürütülmektedir. Latin Amerika ülkelerinin yanı sıra birçok yeni gelişmekte olan demokrasilerde de bu modelin benimsendiğini görmekteyiz. Ermenistan, Avustralya, Bosna Hersek, Burkina Faso, Kanada, Estonya, Gürcistan, Hindistan, Bhutan, Endonezya, Liberya, Maritus, Nijerya, Polonya, Güney Afrika ve Tayland bu ülkelerden bazılarını oluşturmaktadır[361].

Bu modelde seçim organlarının bütçeleri, diğer seçim yönetim ve denetim modellerindeki seçim organlarının aksine, kendi bütçelerini kendileri yapmakta ve uygulamaktadırlar. Yürütme organının bütçe yapımındaki pasifliği, bütçe harcamalarının denetiminde de kendini göstermektedir. Bu kurulların bütçe uygulamalarına ilişkin harcamaları yasama ve yargı organı ile devlet başkanı tarafından denetlenmektedir[362].

4. Türkiye'de Uygulanan Seçim Yönetim ve Denetim Modelleri

1924 Anayasası döneminde yapılan 4918 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu"nda, 9 Temmuz 1948 tarih ve 5258 sayılı Kanunla yapılan kapsamlı

---

359 Latin Amerika Ülkeleri, Brezilya, Meksika, Paraguay, Guyana, Venezuella, Bolivya, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Honduras, Kosta Rika, Panama, Peru, Uruguay, Şili, Kolombiya ve Porto Riko'dur. (Gönenç (b), ss. 38-39).

360 Bu uygulama farklılıklarına Latin Amerika Ülke örnekleri incelenirken ayrıntısıyla değinilecektir.

361 Wall ve Diğerleri, s. 7. ; Gönenç (b), ss. 38-39. ; Lasham, s. 3. ; Ghalay, s. 5. ; Güveyi, s. 6,. Dipnot. 205.

362 Gönenç (b), s. 38. ; Lasham, s. 3. ; Ghalay, s. 5. ; Güveyi, s. 61.

değişiklik sonrası seçim kurullarının seçimlerdeki etkinliği artırılmış oldu. Bu değişiklikle seçim kurullarının kapısı siyasi parti temsilcileri ve meslek kuruluşlarına da açıldı. Seçim kurullarının oluşumunda sivil toplum örgütlerinin denge unsuru olma yönündeki etkinliği, dönemin şartları ve siyasi parti temsilcilerinin partizanca hareket etmeleri neticesinde istenilen başarıyı sağlayamadı. İlk sivil toplum katılımı sağlanarak seçim kurulları oluşturma çabası böylelikle boşa çıkmış oldu. Bunların yanı sıra, Meclis'in milletvekili mazbatalarına ilişkin almış olduğu kararlar da ayrıca Meclis'in bu konudaki yetkisini tartışılır hale getirdi. Tüm bu gelişmeler beraberinde seçimlerin yönetim ve denetiminin yargı organlarının kontrolünde yapılmasını gündeme getirdi[363].

Yukarıda ifade ettiğimiz gelişmelerin de etkisiyle 16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı "Milletvekili Seçimi Kanunu" ile seçim kurullarının siyasi idareden oluşan yapısı, Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurulları, ilçe seçim kurulları ve sandık kurullarının kurulmasıyla bambaşka bir yapıya bürünmüş oldu. Bu değişiklikle beraber, daha önceki döneme ait seçimlerin yönetim ve denetimi için benimsenen "Klasik Model" anlayışından, işin içine yargı organlarının da müdahil olmasıyla ortaya çıkan yeni bir seçim yönetim ve denetim modeli olan "Fransız Modeli"ne geçilmiş oldu[364].

Milletvekili Seçimi Kanunu'nda 1954 yılında gerçekleştirilen bir Kanun değişikliğiyle, milletvekili mazbatalarına ilişkin uyuşmazlıkların çözüm yeri olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun gösterilmesiyle, seçim yönetişim modeli olarak "Latin Amerika Modeli" uygulanmaya konulmuş oldu. Bu yeni model, Latin Amerika Modelinin farklı uygulamalarından biri olarak kabul edilen ve "Yargısal Nitelikli Bağımsız Seçim Kurulu" olarak tanımlanan seçim yönetim ve denetim modeline benzerliğiyle ön plana çıkmıştır. Bu uygulama daha sonra 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun" tarafından da benimsenmiş ve günümüzde de halen varlığını sürdürmektedir[365]. Ancak bu benzerlik sadece kurumsal bir benzerliktir. Çünkü bu modelin orijinaline sadık

[363] Gönenç (b), ss. 41-42.

[364] Gönenç (b), s. 42.

[365] Gönenç (b), s. 43.

kalınarak uygulandığı ülkelerde, söz konusu kurullar kendilerini ve seçimleri ilgilendiren yasal düzenlemeler ile seçimlerin finansmanı konularında tam anlamıyla özerk bir yapıya sahiptirler. Hatta bu özerklik o derece ileri seviyededir ki, siyasi irade seçimlerle ilgili mevzuat değişikliklerini ya seçim mahkemeleri ile seçim kurullarının görüşünü alarak ya da yasama organında nitelikli çoğunluğu sağlamak suretiyle gerçekleştirebilecektir. Finansman konusunda ise siyasi irade seçim bütçesinin oluşumuna müdahale edemediği gibi söz konusu bütçe önerisi üzerinde de değişiklikte bulunamaz. Yine, bu modelin benimsendiği seçim kurullarında görev alan üyelerin tamamının tam zamanlı olarak çalıştığını görmekteyiz.

Türkiye'de seçimlere ilişkin yasal değişikliklerin yapımı sürecinde Latin Amerika Modeli'nde olduğu gibi seçimlerden her yönü ile sorumlu organların görüşü alınmamaktadır. Parlamenter sistemin gereği olarak Meclis aritmetiğinin ekseriyetini elinde bulunduran siyasi iktidar, seçimleri ilgilendiren mevzuat değişikliklerini kendi menfaatlerine hizmet edecek şekilde rahatlıkla değiştirebilecektir. Bunun yanı sıra, seçim teşkilatının bütçesinin Adalet Bakanlığı tarafından yapılması da seçim bütçesinin hazırlanması konusunda seçim teşkilatının bağımsız olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye'de seçim kurullarında görevli üyelerin büyük bir bölümünün tam zamanlı çalışmadığı da bir gerçektir. Emsal uygulamaları göz önüne aldığımızda Türk seçim modelinin Latin Amerika Modeli'ne sadece kurumsal benzerlik gösterdiği niteliksel benzerlikten uzak olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

5. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine İlişkin Ülke Pratikleri

İlk Atina uygulamalarından günümüze kadar devletten devlete bir takım uygulama farklılıkları olmasına rağmen günümüzde yönetenlerle yönetilenler arasındaki bağı en sağlam şekilde kurabilen yönetim modeli, bir takım tartışmalara rağmen, hiç şüphesiz ki demokrasidir. Demokrasinin bu kadar kabul görmesinin arka planında, insanların yönetim alanındaki ihtiyaçlarını karşılayabilmesindeki esnekliği yatmaktadır. Bu esnekliği hayata geçirmede demokrasinin kullandığı en önemli enstrüman ise seçim kavramıdır. En yalın haliyle seçim, yönetilenlerin siyasi tercihleri yani kullandıkları oyları ile yönetenleri belirledikleri mekanizmanın

adıdır[366]. Bu tanımlama, gerçek bir demokrasi uygulamasında yetersiz kalmaktadır. Diğer bir deyişle, seçim, sadece yalın haliyle yönetilenlerin önüne siyasi tercihlerini kullanacakları sandık kurulması faaliyetinden ibaret değildir, böyle de görülmemelidir.

Seçimler, yönetenler ve yönetilenlerin tüm tercihlerinin adil ve olabildiğine en doğru şekilde yansıdığı bir faaliyet alanıdır. Bu faaliyetler seçimlerin ilan edildiği tarihten başlayarak, olması durumunda seçimlere ilişkin her türlü şikayet ve itirazın incelenip karara bağlanarak, kesin sonuçların resmi gazetede ilanına kadarki zaman dilimini kapsar. Bu faaliyetlerin bir kısmı seçimlerin idaresi adına gerçekleştirilen faaliyetlerdir ki, buna seçimlerin yönetimi, diğer kısmı ise seçimlere dair şikayet ve itirazlara ilişkin olanıdır ki, ona da seçimlerin denetimi olarak adlandırılmaktadır. Dünyada birkaç ülke haricindeki her ülke, seçimlerin yönetim ve denetimine dair yukarıda ifade edilen modellerden birini kendi siyasal gelenekleri ve seçim sistemlerine göre benimsemek suretiyle, seçimleri ve halk oylamalarını sorunsuz bir şekilde gerçekleştirme çabası içerisindedir. Bu gayrete ilişkin düzenlemeler, kimi ülkelerde anayasal düzeyde, kimi ülkelerde ise yasal düzeyde gerçekleştirilmektedir. Anayasal düzeyde seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerinin düzenlenmesi, temel esasların belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilirken, bu konuya ilişkin ayrıntılar ise yasal düzenlemelerle gerçekleştirilmektedir.

Dünyada kabul gören seçim yönetim ve denetim modellerinin her birine ilişkin olarak inceleyeceğimiz ülke pratiklerinde, söz konusu düzenlemelerin genel olarak anayasal ve yasal düzeyde birlikte belirlenen esaslar çerçevesinde yürütüldüğünü görmekteyiz. Bunun yanında nadir de olsa, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin esaslara anayasalarında yer vermeksizin sadece yasal düzenlemelerle gerçekleştiren ülke pratiklerini de gözlemlemekteyiz.

5.1. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimini Anayasal ve Yasal Düzenlemelerle Gerçekleştiren Ülkeler

Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin devletin temel organlarını ve organlarının birbiriyle olan ilişkilerinin düzenleme sahası olan anayasalarda yer alması, anayasa yapımcılarının demokrasiye ve onun gerçekleştirilmesini sağlayan en

[366] Gönenç (d), s. 12.

önemli demokrasi aracı olan seçimlere ne denli bir önem verdiklerinin göstergesidir. Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin anayasal anlamda kendine düzenleme alanı bulması aynı zamanda sürdürülebilir demokrasinin mevcudiyetini koruduğu ve koruyacağı anlamında da gelmektedir.

Dünya ülkelerinin hemen hemen tamamına yakını anayasalarında seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin esasları ve bunlardan sorumlu olacak seçim kurullarının ya da mahkemelerinin görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Bu düzenlemeler, bazı ülke pratiklerinde anayasal düzeyde temel esasları belirlemek şeklinde gerçekleştirilirken, bazılarında ise ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, bazı ülke pratikleri seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerinden sadece birini anayasal düzeyde düzenlemekte iken, düzenlemediği alana ilişkin faaliyeti ise temel seçim yasalarıyla gerçekleştirmektedir.

5.1.1. Anayasasında Sadece Seçimlerin Yönetimine Yer Veren Anayasal Sistem: Güney Afrika Cumhuriyeti Pratiği

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak ülkeden ülkeye değişen farklı yönetim ve denetim modellerinin bulunduğunu yukarıda ifade etmiştik. Anayasal ve yasal düzenlemeler bu modellerin hayata geçirildiği birer hukuki zemin olma özelliğine sahiptirler. Bu hayata geçirilişte farklı Anayasal uygulamalar söz konusu olabilmektedir. Kimi anayasalar, sadece seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin temel esasları belirleyerek geri kalan ayrıntıları düzenleme yetkisini yasa koyucuya devrederken, kimi bazı anayasalar da, seçimlerin yönetim ve denetim faaliyetlerini birbirinden ayırmak suretiyle düzenlemeyi uygun görmüşlerdir. Bu düzenlemede genelde seçimlerin yönetimine ilişkin esaslar anayasada belirlenmekte, denetim yetkisine ilişkin esas ve ilkelerde yasaların belirleyeceği organlara bırakılmaktadır. Güney Afrika Cumhuriyeti bu esaslara göre seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin yürütüldüğü bir ülkedir.

Seçimlerin yönetim ve denetimi esaslarının yukarıda ifade ettiğimiz biçimiyle farklı ve dikkat çekici şekilde düzenlendiği Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, seçimlerin yönetimi, 1996 Tarihli "Güney Afrika Cumhuriyeti

Anayasası"nın[367] 9. bölümünde "Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumları"[368] arasında sayılan ve aynı zamanda anayasal bir organ olan "Seçim Komisyonu"nun[369] gözetiminde gerçekleştirilmektedir. Seçimlerin denetimi yetkisi ise aynı tarihli "Seçim Komisyonu Kanunu[370]" ve "Seçim Kanunu"[371]nun verdiği yetki ile "Seçim Mahkemesi" tarafından gerçekleştirilmektedir[372] [373].

Seçimlerin yönetiminden sorumlu olan Seçim Komisyonu'nun, görevlerinin sayıldığı Anayasası'nın 190. maddesine göre Komisyon, Ulusal Mevzuata uygun olarak, Ulusal Meclis'in ve yerel idarelerin (eyalet ve belediyelerin) yasal organlarının oluşumuna ilişkin seçimleri özgür ve adil bir şekilde yöneterek en kısa zaman diliminde kamuoyu ile paylaşmak zorundadır[374]. Buna ek olarak Komisyon seçim listelerinin oluşturulması ve korunması görevini de yürütmektedir[375].

Anayasanın 181. maddesinde "Kuruluş ve Yönetim İlkeleri" başlığı altında yer alan düzenlemede Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumları sayılmaktadır. Maddenin ikinci fıkrasında ise bu kurumların bağımsız oldukları ve sadece Anayasa ve kanunlara tabi olarak faaliyetlerini yürütecekleri ifade edilmiştir. Bu çerçevede kurumların yetkilerini ve görevlerini yerine getirirlerken korku, kayırma ya da önyargıdan uzak ve tarafsız olmalarına işaret edilmiştir. Seçim

---

367 16 Aralık 1996 tarihinde kabul edilen ve 4 Şubat 1997 de yürürlüğe giren Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası için bkz., http://www.elections.org.za/content/Documents/Laws-and-regulations/Constitution/Constitution-of-the-Republic-of-South-Africa,-1996/ (16.10. 2013).

368 Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası'nın 181. maddesinde sayılan "Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumları": 1998 tarihli İkinci Anayasa Değişikliği Kanunu'nun 4. maddesince Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumları arasına eklenen Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu; Halk koruyucusu; Kültürel, Dinsel, ve Dilsel Toplulukların Haklarını Koruma ve Tanıtma Toplulukları; Cinsiyet Eşitliği Komisyonu; Genel Denetçi ve Seçim Komisyonu.

369 http://www.elections.org.za/content/default.aspx (16.10. 2013).

370 http://www.elections.org.za/content/Documents/Laws-and-regulations/Electoral Commission/Electoral-Commission-Act-51-of-1996-including-Regulations/ (16.10. 2013).

371 http://www.elections.org.za/content/Documents/Laws-and-regulations/Elections/Electoral-Act-73-of-1998-including-Regulations/ (16.10. 2013).

372 Seçim Mahkemesi'ne ilişkin yasal düzenlemeler Seçim Komisyonu Kanunu'nun (Electoral Commission Act 73 of 1996) 18. ve 20. maddeleri ile Seçim Kanunu'nun (Electoral Act 51 of 1998) 96. maddesinde düzenlenmiştir.

373 Yılmaz, s. 54.

374 http://www.elections.org.za/content/about-us/what-we-do/ (16.10. 2013) ; Yılmaz, s. 55.

375 http://www.elections.org.za/content/about-us/what-we-do/ (16.10. 2013).

Komisyonu da Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumlar arasında sayıldığından, görevlerini ifa ederken ve yetkilerini kullanırken diğer beş kurum gibi yukarıda sayılan esaslar çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Bu koruyucu hükümler, Seçim Komisyonu'nun seçimlerin yönetimi görevini yerine getirdiği esnada hiçbir kişi, kurum ve kuruluşun etkisi altında kalmadan rahat ve kendi başına hareket ederek kararlarını tarafsızca alabilme ve uygulayabilme imkanı tanımaktadır. Seçim Komisyonu'nun sahip olduğu bu hareket serbestliği, Güney Afrika Cumhuriyeti seçimlerinin yönetimi için önemli bir hukuki güvence oluşturmaktadır.

Anayasa Koyucu, devletin diğer organlarına Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumları ile ilgili bir takım zorunluluklar yüklemektedir. Bu zorunluluklar diğer kurumların alacağı yasal ve idari tedbirlerle bu kurumlara yardımcı olmanın yanı sıra kurumların bağımsızlığını, tarafsızlığını, kurumsal itibar ve etkinliğini korumak yoluyla da gerçekleştirilebilecektir. Böylelikle diğer devlet organları, Seçim Komisyonu'nun taleplerini, yapacakları yasal düzenlemeler ya da alacakları idari kararlarla gerçekleştirirken beraberinde anayasal bir zorunluluğu da yerine getirmiş olmaktadırlar. Yine, diğer devlet organları, Seçim Komisyonu'nun bağımsızlığını, tarafsızlığını, kamuoyundaki güvenilirliğini ve itibarını zedeleyecek ya da ortadan kaldıracak durumlardan kaçınmak zorundadırlar. Netice itibari ile hiçbir kişi ya da devlet organı, diğer anayasal kurumlar gibi Seçim Komisyonu'nun işleyişine müdahale edemeyecekleri gibi engelde olamayacaklardır.

Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumlarının hepsi için geçerli olan ortak esaslardan biri de, bu kurumların Ulusal Meclise karşı sorumlu olmalarıdır. Bu kurumlar, yılda en az bir kez Meclise performanslarına ilişkin rapor sunmak zorundadırlar. Bu manada Seçim Komisyonu da sadece Ulusal Meclise karşı sorumludur ve seçimlerin yönetimi faaliyetlerine ilişkin olarak yılda en az bir kez faaliyet raporlarını Ulusal Meclise sunmak zorundadırlar.

Tüm Anayasal Demokrasiyi Destekleyen Devlet Kurumları'nın üyelerinin atanmaları ve görevden alınmaları için geçerli olan genel hükümler Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası'nın 193. ve 194. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kurumlar arasında yer alan seçim Komisyonu, Güney Afrikalı kadın ve erkek vatandaşlar

arasından gerekli şartları[376] taşıyan en az üç kişinin Ulusal Meclis'in tespiti ve önerisiyle yedi yıllığına[377] Devlet Başkanı tarafından seçilmesiyle oluşmaktadır. Seçim Komisyonu'na üye seçimi yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri de, üye kompozisyonunun Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ırk ve cinsiyet kompozisyonunu yansıtacak biçimde yapılmasıdır. Bu husus Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ırk ve cinsiyet temeline dayalı geçmiş acı tecrübelerinin hassas bir biçimde dikkate alınmış olduğunun önemli bir göstergesidir.

Seçim Komisyonu üyeleri, görevlerini kötüye kullanma, iş görmezlik veya yetersizlik hallerine ilişkin olarak üyeliklerini sürdürüp sürdüremeyecekleri, Ulusal Meclis'in tayin edeceği bir komite tarafından yapılacak araştırma ile tespit edilecektir. Yapılan araştırma sonucunda, Komisyon üyeliğini sürdürmeye engel olabilecek herhangi bir bulguya rastlanmışsa, üyenin görevden alınabilmesi ancak Komite raporunun Ulusal Meclis tarafından kabul edilmesi halinde söz konusu olabilmektedir. Bir üyenin görevden alınabilmesi, Ulusal Meclis üye çoğunluğunun bu yönde karar vermesine bağlıdır. Ulusal Meclis, Seçim Komisyonu'na ilişkin olarak hem atanacak üyenin Devlet Başkanı'na önerilmesinde hem de görevden alınmasında önemli kilit rol üstlenmektedir. Her ne kadar Komisyon üyelerini Ulusal Meclis görevden alıyor olsa da, Devlet Başkanı'na tanınan ayrıcalıklı bir yetkiyle Ulusal Meclis'in sahip olduğu yetki boşa çıkartılabilmektedir. Devlet Başkanı kendisine tanınan bu yetkiyi, Seçim Komisyonu üyesinin görevden alınmasını askıya alma şeklinde kullanmaktadır. Ancak Devlet Başkanı'nın bu yetkiyi kullanabilmesi için, görevden alınması önerilen Komisyon üyesinin henüz Ulusal Meclis tarafından Seçim Komisyonu üyeliği görevinden alınmamış olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, Ulusal Meclis'in bu iş için oluşturduğu Komitenin işlemlerine başladıktan sonraki bir zaman diliminde Devlet Başkanı kendisine tanınan üyeliği askıya alma yetkisini kullanabilir. Devlet Başkanı'na tanınan bu yetki ile, özellikle Meclis aritmetiğini lehine olarak elinde bulunduran iktidar partilerinin haklı olmayan ya da siyasi mülahazalarla görevinden alınmak istenen Komisyon üyesinin görevinde kalması sağlanmaktadır. Böylelikle siyasi iktidarın seçimlerin yönetimi faaliyetlerini

---

376 Göreve atanacak kişiler açısından özellikle göreve uygun ve doğru kişi olmak ve ulusal mevzuatın öngördüğü diğer şartlara sahip olmak gerekmektedir.

377 Seçim Komisyonu Kanunu m: 7.

kendi siyasal çıkarları doğrultusunda kullanabilmek amacıyla, Seçim Komisyonu'nun üye yapısını şekillendirebilmesinin önüne geçilmiş olacaktır. Burada Devlet Başkanlığı makamının tarafsızlığının da bu konuda önemli bir güvence oluşturacağı aşikardır.

Seçim Komisyonu'nun amacının ifade edildiği Seçim Komisyonu Kanunu'nun 4. maddesinde iki ana amaç ortaya konulmaktadır. İlki, Anayasa'nın Komisyon için ifade ettiği anayasal demokrasiyi desteklemek şeklinde izah edilen anayasal amaç, diğeri ise demokratik seçim sürecini tüm seçim aktörleri açısından adil ve dürüst biçimde düzenlemektir.

Seçim Komisyonu Kanunu seçimlerin yönetimi adına, Komisyonun yetki ve görevlerini uzun bir liste halinde[378] 5. maddede saymıştır. Komisyonun, seçimlerin yönetimi temel görevinin yanı sıra, siyasi parti[379] kayıtlarını yapmak ve muhafaza etmek, seçim konusundaki araştırmaları üstlenmek ve desteklemek, seçim uzmanlığı konularına ilişkin çalışmaları desteklemek, seçimlere ilişkin teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek desteklemek ve geliştirmek, seçim kanunlarını sürekli olarak gözden geçirmek ve kanun önerilerinde bulunmak, seçmenlere yönelik eğitim faaliyetlerini desteklemek, Ulusal Meclis ile eyalet ve belediye yasal organlarının seçim sonuçlarını yedi gün içerisinde açıklamak ve gerektiğinde ülke genelinde yapılan her seçimde uygun kamu idarecilerini atamak gibi birçok görevi bulunmaktadır[380].

Seçim Komisyonu'nun oluşumu ve üyelerinin atanmasına ilişkin esasların düzenlendiği Seçim Komisyonu Kanunu'nun 6. maddesinde, Anayasada en az üç üye atanması biçiminde belirlenen kurala açıklık getirilmiştir. "En az" ifadesinin bir sonucu olarak Kanun, Komisyonun, Devlet başkanı tarafından atanacak ve üyelerinden birinin hakimlik mesleği mensubu olduğu beş Güney Afrika Cumhuriyeti vatandaşından oluşacağını ifade etmiştir. Maddenin ikinci fıkrası, Seçim Komisyonu üyelerinin kimlerden oluşamayacağını saymak suretiyle, kimlerin

---

378 Seçim Komisyonu'nun görev ve amaçları 5. maddede toplam yirmi bent olarak sayılmıştır.

379 Güney Afrika Cumhuriyeti, örneğine zor rastlanır sayıda siyasi partinin faaliyetlerini sürdürdüğü bir ülkedir. 152 tanesi ulusal, geri kalanı da yerel düzeyde olmak üzere toplam 200 kayıtlı siyasi parti mevcuttur.

380 http://www.elections.org.za/content/about-us/what-we-do/ (16.10. 2013).

üye olabileceğini düzenlemektedir. Kanunun üye olacakların taşıması gereken özelliklere ilişkin benimsediği yöntem de, üye olabileceklere ilişkin olarak taşımamaları gereken özellikleri saymakla yetinilmiştir. Kanunun saydığı olumsuz vasıfları üzerinde taşımayan herkes Güney Afrika Cumhuriyeti vatandaşı üye seçilebilmektedir. Kanunda Komisyon üyeleri için her ne kadar Güney Afrika Cumhuriyeti vatandaşları arasından seçilir ifadesi yer alsa da, uygulamada üye seçiminin farklı gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Şöyle ki, Seçim Komisyonu Kanunun 6. maddesinin üçüncü fıkrasında, Seçim Komisyonu'nun kimlerden oluşacağı ayrıca sayılmaktadır. Buna göre Komisyonun başkanı olarak Anayasa Mahkemesi Başkanı, Anayasanın 115. maddesinde düzenlenen İnsan Hakları Komisyonu'nun bir temsilcisi, Anayasanın 119. maddesinde düzenlenen Cinsiyet Eşitliği Komisyonu'nun bir temsilcisi ve Anayasanın 110. maddesinde öngörülen Genel Denetçi'den oluşmaktadır.

Seçim Komisyonu görevlerini, Kanunu'nun 6. maddesindeki ifadesiyle açıklık, şeffaflık ve seçimlerin yönetimine ilişkin önerileri dikkate alma ve değerlendirme şeklinde gerçekleştirmektedir. Komisyon görevlerini 9. madde çerçevesinde, tam bir bağımsızlık içerisinde, görevine sadık kalarak, hiçbir kişi ve kurumdan korkmadan ve önyargısız biçimde yerine getirir. Komisyon üyeleri arasında tam zamanlı ve yarı zamanlı ayrımı yapılabilmektedir. Bu anlamda tam zamanlı kapasiteye göre atananlar, Devlet Başkanı tarafından özel olarak yetkilendirilmedikleri sürece başka bir iş ve meslek yapamayacakları gibi iş takibi yapabilecekleri herhangi bir ofis de açamazlar. Yine hiçbir Komisyon üyesi görev süresi boyunca herhangi bir siyasi göreve atanamaz veya herhangi bir siyasi parti tarafından aday olarak gösterilemez.

Komisyon üyelerinin görev süresi, hizmet koşulları, görevden uzaklaştırma ve görevlerinin askıya alınması durumlarının düzenlendiği 7. maddeye göre, Komisyon üyeleri istifa etmedikçe, hayatları sona ermedikçe, Seçim Komisyonu Kanunu'nun 3. maddesindeki şartlara göre görevlerinden uzaklaştırılmadıkça ve Ulusal Meclis'in önerisiyle Devlet Başkanı tarafından görev süresi sona erdirilmedikçe üyelik görevlerini sürdürebilmektedirler.

Komisyon üyelerinin hizmet, ödenek ve diğer haklarına ilişkin olarak hizmet ve özlük haklarının düzenlendiği 7. maddenin 2. fıkra hükmüne bakıldığında

farklı bir düzenlemeyle karşılaşmaktayız. Üyelerin özlük hakları, 1994 yılında yürürlüğe giren "Milletvekillerinin Ücret Kanunu" (Act 37 of 1994) kapsamında "Milletvekili Ücret Komisyonu" tarafından istişare edildikten sonra Devlet Başkanı tarafından belirlenmektedir. Devlet Başkanı, Komisyon üyelerinin özlük hakları ve özlük haklarına ilişkin artış yapma yetkisini kullanırken belirli periyodik zaman dilimlerini esas almamakta, aksine kanunun ifadesiyle bu yetkiyi zaman zaman kullanmaktadır. Özlük haklarının "Milletvekili Ücret Komisyonu" tarafından ve "Milletvekillerinin Ücret Kanunu" kıstas alınarak yapılacak istişare neticesinde Devlet Başkanı tarafından belirleniyor olması, Yasama üyeleri ile Seçim Komisyonu üyelerinin yasa koyucu tarafından, farklı devlet erki fonksiyonlarını yerine getirmelerine karşın, demokratik anlamda bu erkler arasında bir ayrım gözetilmediğinin ve tüm erklerin birbirine denk olduğunun ve farklı kurumlar eliyle görevlerini ifa ettiklerinin bir göstergesidir. Ayrıca Komisyon üyelerinin özlük hakları ve bunlara ilişkin artışın Devlet Başkanı tarafından belirleniyor olması, üyelerin görevlerini yerine getirirken özlük haklarına yönelik olabilecek siyasi iktidar baskısının da önüne geçilmesi anlamına gelmektedir. Kısacası, Devlet Başkanı'nın tarafsızlığı Komisyonun üyelerinin özlük hakları açısından önemli bir teminat işlevi görmektedir.

Devlet Başkanı Seçim Komisyonu üyelerini belirlemedeki etkinliğini, Komisyonun yöneticilerini belirlemede de kullandığını görmekteyiz. 8. maddeye göre, Devlet Başkanı, Komisyona, üyeleri arasından bir Başkan ve bir de Başkan Yardımcısı atar.

Seçim Komisyonunun, seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında ihtiyaç duyduğu ve duyacağı mali finansmanı hiçbir başka kaynağa ihtiyaç duymayacak biçimde Parlamento tarafından karşılanmaktadır. Komisyonun harcamalarına mahsus olarak yapılan denetim ise 1994 yılında yürürlük kazanan ve harcamacı kamu kurum ve kuruluşlarının denetimine ilişkin esasların belirlendiği "Genel Denetçi Kanunu" esaslarına göre "Genel Denetçi[381]" tarafından yapılmaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası, seçimlerin yönetimi görevini Seçim Komisyonu'nun yetki ve görev sorumluluğuna bırakırken, seçimlerde ortaya

[381] Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası'nın 188. ve 189. maddelerindeki düzenlemeler Genel Denetçi ve görevlerine ilişkin hükümlere yer vermektedir.

çıkabilecek seçimlere dair hukuki sorunların denetlenmesi sorununa ilişkin herhangi bir düzenlemeye gitmemiştir. Anayasal zeminde kendine yer bulamayan seçimlerin denetimi konusu, yasal düzenlemelerle gerçekleştirilmektedir. Seçim Komisyonu Kanunu ve Seçim Kanunu'ndaki düzenlemelerle seçimlere ilişkin itiraz ve şikayetlerin çözülmesi amaçlanmıştır. Bu konuda yetki ve görev "Seçim Mahkemesi" nin sorumluluğundadır. Seçimlerin denetimine ilişkin ilk düzenleme Seçim Komisyonu Kanunu'nun 18. ila 20. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 1998 yılında yürürlüğe giren Seçim Kanunu'nda ise seçimlerin denetimi 96. maddede kendine yer bulmuştur.

Seçim Komisyonu Kanunu, Seçim Mahkemesi'nin statüsünü, Anayasa'nın 166. maddesindeki "Yargı Sistemi"ni oluşturan mahkemelerden "Yargıtay Temyiz Mahkemesi" ile aynı olarak belirlemiştir.

Seçim Mahkemesi, "Adli Hizmet Komisyonu"nun önereceği adaylar arasından Devlet Başkanı'nca atanacak beş üyeden oluşmaktadır. Üyelerden biri, Yargıtay'ın Temyiz Dairesinden ve Mahkeme Başkanı olarak, ikisi yine Yargıtay hakimleri arasından, geri kalan iki üye ise Güney Afrika vatandaşları arasından seçilmektedir. Mahkemenin üye profili üst derece yargı mensupları ve Güney Afrika vatandaşlarından oluşmaktadır.

Seçimlerin yönetiminden sorumlu Seçim Komisyonu'nun oluşumunda ve işleyişinde önemli rol oynayan Devlet Başkanı, Seçim Mahkemesi'nin oluşumunda aynı rolü oynamaktadır. Seçim Mahkemesi üyelerinin görev süresi, hizmet koşulları, özlük hakları, görevden ayrılmaları ve yararlanacakları diğer imkanları Devlet Başkanı tarafından belirlenmektedir.

Seçim Mahkemesi'nin görev ve yetkileri, Seçim Komisyonu Kanunu'nun 20. maddesinde 8 bent halinde sayılmıştır. Bu görev ve yetkiler; Seçim sorunları ile ilgili Seçim Komisyonu'nun herhangi bir kararını yeniden incelemek, bu incelemeyi mümkün olduğu kadar hızlı ve acil bir biçimde çözüme kavuşturmak, seçim anlaşmazlıkları ve şikayetleri hakkında düzenleme yapmak, söz konusu şikayet ve anlaşmazlıkları öncelikle görüşmek, kendi çalışma esas ve işleyişine ilişkin düzenlemeleri yapmak, Komisyon tarafından kendisine gönderilen herhangi bir sorunun yorumlanmasını onaylamak ve karara bağlamak, bir Seçim Komisyonu üyesi hakkındaki suiistimal iddialarını, Komisyon üyesinin yetersizliği ya da

ehliyetsizliği ve yahut Ulusal Meclis'in bir komisyonu tarafından bu yönde bulguya rastlamasından sonra hakkında soruşturma yapmak olarak sayılmıştır.

Seçim Mahkemesi'nin kararları kesindir. Seçim Kanunu'nun 96. maddesinde bu husus şu şekilde ifade edilmektedir. "*Seçim Mahkemesi, Kanun ihlalleri hakkındaki tüm seçim anlaşmazlıkları ve şikayetlerini nihai yargılama yetkisine sahiptir. Mahkemenin hiçbir hüküm ve kararına karşı itiraz edilemez temyize gidilemez".*

Mahkeme, Seçim Kanunu'nun "Genel Hükümler" bölümünün ilk kısmındaki düzenlenen yasakların[382] kişi ya da kayıtlı siyasi partiler tarafından ihlal edildiğini tespit ederse, özgür ve adil bir seçimin çıkarına uygun olan bir ceza ve yaptırım uygulayacaktır.

5.1.2. Seçimlerin Yönetim ve Denetim Yetkisini Bir Organda Toplayan Anayasal Sistemler

Demokrasi kavramının anlam ifade etmesinde en önemli kilit rolü üstlenen seçimlerin dürüst ve adil şekilde yapılması ve sonuçlandırılması gayesine hizmet eden, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak benimsenen ve geliştirilen sistemlerden biri de, çoğu Latin Amerika ülkesinde rağbet görmüş olan, "Latin Amerika Modeli"dir.. Bu Model, isminden de kolayca anlaşılacağı üzere hem diğer dünya ülkelerinin benimsediği modellerden farklı olması hem de devletin üç asli erki olan yasama, yürütme ve yargı erkinden bağımsız bir biçimde dördüncü bir erk olarak kabul edilmesi yönleriyle bağımsız bir niteliğe haizdir. Bunun doğal sonucu olarak, diğer erklerden ve bu erklerin müdahalesinden izole edilmiş seçim organları aracılığıyla seçimlerin yönetim ve denetimi görevleri gerçekleştirilmektedir. Seçimlerin yönetim ve denetimi görevlerinin havale edildiği seçim organları, bu yöntemde "Yüksek Mahkeme" statüsüne sahip olarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Yöntemin benimsediği kurallar çerçevesinde söz konusu Mahkemeler, farklı ve nitelikli ayrıcalıklarla donatılmıştır. Söz konusu ayrıcalıklar, Mahkemelerin sahip

[382] Seçim Kanunu'nun 7. bölümünde "Genel Hükümler" başlığı altında yer alan 87. ve 94. maddeleri arasında düzenlenen yasak davranışlar: nüfuzu kötüye kullanma, kişileştirme, kasıtlı yanlış ifadeler, gizlilik ihlali, oylama ve seçim malzemesi ile ilgili yasaklar, seçim sırasında pankart ve reklam panoları ile ilgili yasaklar, kanunu ihlal ve tıkama, uygunsuzluk, komisyonu yönetmedir.

olduğu nitelikler kategorize edilerek şekillenen ülke pratikleri incelenirken ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

Bağımsız Seçim Modelini benimseyen bütün Latin Amerika ülkelerinin incelenmesinin imkansızlığı, belli kriterlere göre ülkeleri kategorize ederek incelemeyi mecbur kılmaktadır. Belirlenen kriterlere göre yapılacak inceleme, bu yöntemi benimseyen bütün Latin Amerika ülkelerinin incelenememesi sorununu da böylece ortadan kaldırmış olacaktır. Bir ülke, belirlenen kriterlerden sadece birine sahip olabileceği gibi birkaçını da sahip olabilmektedir. Buna göre, dört kriter belirlenerek ülkeler kategorize edilmeye çalışılmıştır. Bunlar, Mahkemenin yargı sisteminin bir parçası olarak düzenlenmesi, Mahkemenin özerk yapıya sahip olması, Mahkemenin kararlarının kesin olması ve bir başka yargı merciine başvurulamaması ve Mahkemenin Kararlarına karşı yargı yolunun açık olması olarak ifade edilmelidir.

5.1.2.1. Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Pratiği

1999 tarihli Bolivarcı[383] Venezuela Cumhuriyet Anayasası'nın[384] "Ulusal Kamu Gücü ve Organizasyonu" başlığı altında düzenlenen beşinci kısmının beşinci bölümünde "Seçim Gücü" düzenlenmiştir. Seçim Gücü, yargı sisteminin bir parçası olarak kabul edilerek düzenlenen[385] Ulusal Seçim Konseyi'nin öncülüğünde ona yardımcı olan "Milli Seçim Komitesi", "Sivil ve Seçmen Kütüğü Komitesi" ve "Siyasi ve Mali Katılım Komitesi" tarafından yürütülür (SGOK. m. 1).

Venezuela Anayasası, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan Ulusal Seçim Konseyi ve ona bağlı alt organlarının yapısı ve işleyişinin organik bir kanunla düzenleneceğini ifade etmiştir (m. 292). Bunu, gerek bu kanunun gerek diğer kanunların gerekse de Venezuela Anayasası'nın kendisine yüklediği

---

383 Simon Bolivar (1783-1830) Venezuelalı askeri ve siyasi bir devlet adamıdır. Güney Amerika'daki devletlerin İspanya egemenliğinden kurtulup hürriyetlerine kavuşmaları amacıyla hareket ettiğinden, "Büyük Kurtarıcı" diye anılır. Kurtarıcılarına atfen Anayasalarına Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Anayasası adını vermişlerdir. Biz kısaca Venezuela Anayası biçiminde ifade edeceğiz. (http://en.wikipedia.org/wiki/Sim%C3%B3n_Bol%C3%ADvar (16.10.2013).

384 **Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Anayasası**, Türkiyede'ki Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Büyükelçiliği Yayınları, 2012. (19 Şubat 2009 tarihli ve 5908 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır).

385 Jesus Orozco Henriquez, "The Mexican System of Electoral Conflict Resolution in Comparative Perspective" **Taiwan Journal of Democracy**, Volume 2, No.1, s. 53. http://www.tfd.org.tw/export/sites/tfd/files/publication/journal/dj0201/04.pdf (16.10.2013). ; Gönenç (b), s. 38.

sorumluluklar çerçevesinde yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra, "*Anayasa, Kanun ve Seçim Gücü tarafından öngörülen seçim süreciyle ilgili tüm güçlerle birlikte, seçim sürecine katılımı, vatandaşların siyasal haklarını ve anayasal ilkelerini düzenleme ve dahi geliştirme"* amacını güden "Venezuela Seçim Kanunu"[386] da seçim uygulamalarına ilişkin temel ilke ve prensipleri ortaya koymaktadır.

Seçim Gücü'nün görevlerinin on madde halinde sayıldığı Anayasanın 293. maddesinde, seçim yasalarını düzenlemek, bu yasalarda olası boşlukları ve şüpheleri gidermek, Millet Meclisi tarafından onaylanacak ve özerk olarak yürütülecek bütçeyi belirlemek, seçimleri kısmen ya da tamamen geçersiz saymak, kamu gücü kapsamında kamu temsilini içeren görevlerde yapılacak seçimlerle referandumların ve bunlarla ilgili diğer konulara ilişkin organizasyonların, yönetimini ve yönlendirmesini yapmak gibi görevleri sayılmaktadır. Burada sadece birkaç görevi saymakla yetindiğimiz Seçim Gücü'nün geri kalan görevlerine ilişkin açıklamalar konunun bütünü içerisinde yeri geldiğinde izah edilecektir.

Seçim Gücü, "Seçim Gücü Organik Kanunu"'na göre, tüm faaliyet ve kararlarında, örgütsel bağımsızlık, fonksiyon ve bütçe özerkliği, tarafsızlık, vatandaşın katılımını artırma, yerelleşme, seçim yönetimi ve işbirliği, şeffaflık ve hızlılık ilkelerine göre hareket etmektedir (m. 294. ; SGOK. m. 3). Seçim Gücü faaliyetlerinde ve kararlarında, eşitliği, güvenilirliği, tarafsızlığı, seçim süreçlerinin şeffaflığını ve etkinliğini, orantılı temsil ve oy hakkının kişiselleştirilmesinin uygulanmasını sağlamak zorundadır (m. 293. ; SGOK. m. 4). Seçim Organları, seçim ve referandum sürecinde koordinasyon içerisinde hareket etmektedirler.

Seçim Gücü, siyasi iradeden bağımsız bir bütçeye sahiptir. Bu özerkliğini sağlamak için her yıl gider bütçesi taslağını hazırlayarak değişiklik yapma yetkisi tanınmaksızın Yürütmeye sunmaktadır. Yürütme, ilgili bütçe kanun tasarısını Millet Meclisine sunar ve Meclis de tasarıyı ya olduğu gibi kabul eder veyahut yasama organı olması sebebiyle değişiklik yapma yetkisini kullanabilir. Sadece Millet Meclisi Seçim Gücü tarafından sunulan bütçe teklifi üzerinde değişiklik yapma yetkisine sahiptir (SGOK. m. 6).

386 http://www.cne.gov.ve/web/normativa_electoral/ley_organica_procesos_electorales/indice.php (16.10.2013).

Ulusal Seçim Konseyi, Seçim Gücü'nün yönetim organı olarak sürekli biçimde görev yapmaktadır. Konsey, Anayasal olarak, alt seçim organlarının faaliyetlerini doğrudan doğruya düzenleme ve denetleme yetkisine sahiptir. Ulusal Seçim Konseyi ve alt seçim organları, Anayasal ve yasal sınırlamalar dışında, devletin diğer erklerinden bağımsız olarak görevlerini yerine getirirler (SGOK. m. 7). Ulusal Seçim Konseyi'nin kararları kesin ve tartışılmazdır[387]. Konsey kararlarının bu niteliği, kararlar aleyhine herhangi bir yargı merciine gitmeyi sağlayan hukuksal yolların işletilemeyeceği anlamına gelmektedir.

Ulusal Seçim Konseyi'ne; siyasi faaliyette bulunmayan, medeni ve siyasi hakları tamamen kullanabilen, otuz yaşından büyük, Venezuela vatandaşı olan veya en az on beş yıl öncesinde Venezuela vatandaşlığına kabul edilen, üniversiteden en az 10 yıl önce mezun olmuş kişiler arasından, on yıllık mesleki tecrübeye sahip, tercihen seçim ve ilgili konularda tecrübe sahibi veya lisansüstü çalışma yapan, son yirmi yılda dolandırıcılık komisyonunun nihai ve uygulanabilir bir kararı ile ceza veya mahkumiyet almayan, nihayetinde Cumhurbaşkanı veya Başkan ile ikinci ya da üçüncü dereceye kadar akrabalık ilişkisi olmayan herkes seçilebilmektedir (SGOK. m. 9). Ulusal Seçim Konseyi üyeleri için ayrıca hakimlik mesleği mensubu olmak gibi herhangi bir şart aranmamakta, yukarıda sayılan şartları taşıyan her Venezuela vatandaşı Konsey üyesi olabilmektedir.

Ulusal Seçim Konseyi beş asıl üyeden oluşmaktadır. Konsey üyelerinin üçü, sivil toplum örgütlerinin göstereceği adaylar arasında seçilmektedir. Geri kalan iki üyeden biri, üniversitelerin siyaset ve hukuk fakültelerinin göstereceği öğretim üyeleri arasından seçilmektedir. Son aday ise "Vatandaş Gücü"nün[388] göstereceği adaylar arasından seçilerek belirlenmektedir. Üyeler, Millet Meclisi'nin üye tam sayısının üçte ikisinin oyu ile seçilmektedirler. Görev süreleri yedi yıl olarak belirlenen Konsey üyeleri, tekrar seçilme imkanına da sahiptirler[389]. Ulusal Seçim

---

387 Henriquez, s. 53. ; Gönenç (b), s. 39.

388 Venezuela Anayasası'nın 273. maddesi ve devamı hükümlerine göre Vatandaş Gücü; Ombudsman, Baş Savcı ve Sayıştay Başkanı tarafından oluşturulan Cumhuriyet Etik konseyi tarafından yürütülen anayasal bir organdır. Vatandaş Gücü'nün Organları, Ombudsmanlık, Başsavcılık ve Sayıştay Başkanlığıdır.

389 Elections in Venezuela: April 14 Presidential Elections Frequently Asked Questions, Latin America and the Caribbean International Foundation for Electoral Systems , April 9, 2013, s. 2.

Konseyi'nin yedek üye sayısı on olarak belirlenmiştir. Sivil toplum örgütleri tarafından aday gösterilen üç asıl üyenin altı yedeği vardır. Üniversitelerin ve Vatandaş Gücü'nün göstermiş oldukları birer asıl aday için ikişer yedek adayları bulunmaktadır. (m. 296.).

Ulusal Seçim Konseyi'nin oluşumuna ilişkin en dikkat çeken unsurlardan biri sivil toplum örgütlerinin Konseyin oluşumunda başrolü oynadığı gerçeğidir. Sivil toplum örgütlerinin demokrasinin en önemli kurumlarından biri olan seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu organların oluşumundaki etkinliği, siyasi iradenin demokratikleşme yolunda sivil toplum kuruluşlarına ve onların ülke yönetimine katılımlarını artırma adına önemli bir adım olarak görülmelidir. Siyasi iradenin oluşumuna karar veren insanların yani seçmenlerin, farklı platformlarda bir amaç etrafında buluşarak oluşturdukları sivil toplum örgütleri aracılığıyla, siyasi iktidarı belirleme dışında seçim sürecinin yönetiminden ve denetiminden sorumlu olacak organların karar alma mekanizmalarında yer almaları, demokrasinin o ülkede ne denli geliştiğinin ve gelişmekte olduğunun da çok açık bir göstergesidir.

Ulusal Seçim Konseyi'nin seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin yetkileri Seçim Gücü Organik Kanunu'nun 33. maddesinde kırk dört madde halinde sayılmıştır. Bu bağlamda Konsey'in en temel yetkileri arasında, ülkedeki genel seçimler ile ulusal, bölgesel, belediye ve bucak düzeyinde gerçekleştirilen ve bu birimlerin yönetici ve yetkililerinin belirlendiği yerel seçimlere ve referandumlara ilişkin olarak gerçekleştirilen tüm seçim faaliyetlerini düzenlemek, izlemek, yönetmek ve denetlemek olarak sayabiliriz.

Ulusal Seçim Konseyi, sadece ülke genelindeki seçimlere ve referandumlara ilişkin olarak seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu değildir. Bu yetkisine ek olarak; sendikaların, mesleki kuruluşların ve siyasi amaçlı örgütlerin seçimlerine kanuna uygun olarak gerekli teknik ve lojistik destek sağlamakla da sorumludur. Konsey bu sorumluluğu, konuyla ilgili olarak Venezuela tarafından imzalanan uluslararası antlaşmalara uygun biçimde ve bu sivil toplum kuruluşlarının özerkliklerine ve bağımsızlıklarına saygı duyarak yerine getirmek zorundadır. Ulusal

---

http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2013/~/media/Files/Publications/White%20Paper Report/2013/Venezuela%20Presidential%20Elections%202013%20FAQ%20as%20313FINALD C.pdf. (16.10.2013).

Seçim Konseyi'nin sivil toplum kuruluşlarına sağladığı teknik ve lojistik desteğin maliyeti sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanmak zorundadır. Bu düzenleme, ülke genelindeki seçimlerden sorumlu olan Ulusal Seçim Konseyi'nin bütçesine, sivil toplum kuruluşlarının seçimlerinden kaynaklanan görevinden dolayı ek maliyet getirmeyi engelleyen bir hükümdür.

Ulusal Seçim Konseyi, siyasi tercihlerin sandığa doğru, dürüst ve hakkaniyetli şekilde yansımasına engel olası suiistimaller karşısında, suç ve suçluların araştırılmasında yetkili kurumları teşvik ederek ve onlarla işbirliği yaparak suiistimallerin önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır. Bu yetkisini kullanırken Konsey, adli yargı organları, emniyet birimleri ve güvenlik güçleriyle eşgüdümlü olarak çalışma yapmak durumundadır. Bunu gerçekleştirirken de suiistimalleri önleme ve vaki suiistimallere ilişkin maddi gerçeğin ortaya çıkmasına, alacağı kararlar ile ilgili birimlere vereceği bilgi ve dokümanlarla yardımcı olmaktadır[390].

Venezuela da seçimlerin yönetim ve denetimine hizmet edecek bir takım uygulamalar yasal değişikliklerle birlikte geliştirilmiştir. Öncelikle, 1998 yılına kadar varlığını sürdüren siyasi parti tabanlı seçim komisyonları, yapılan yasal reformla, yerini Parlamento tarafından seçilen siyasi partilerle bağlantısı olmayan iştirakler, üniversiteler ve siyasi olmayan diğer kurumlardan oluşturulmuştur. Yine aynı yılda sürekli olarak kendini güncelleyen ve seçmenlerin kendi kayıtlarını her defasında güncellemelerinin önüne geçen daimi kayıt sistemi kurulmuştur. Oy manipülasyonunun önüne geçecek ilave mekanizma olarak Aralık 1998 Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimleri için uluslararası bir firma aracılığıyla oyların elektronik olarak sayımı ve iletimini sağlayacak bir sistem uygulamaya sokulmuştur[391].

Venezuela, 2004 yılında gerçekleştirdiği bir uygulama ile oy verme faaliyetlerine ilişkin olarak dünyada bir ilki gerçekleştirmiştir. Seçmenlerin ulusal seçimlerde ve referandumlarda geçerli olmak üzere, "voucher oy" "kupon oy", "belge oy" gibi adlar verilen ve seçmenlerin tercihlerinin yazdırıldığı oy kullanma makinalarını 2004 yılında ulusal bir seçimde kullanmıştır. Bununla beraber, 2012

---

390 Rafael Lopez- Pintor, **Electoral Management Bodies as Institutions of** Governance, UN Bureaau for Development Policy, New York, 2000, s. 36.

391 Lopez- Pintor, ss. 35-36, 84.

yılında, ilk ulusal seçimde oy kullanma makinalarına ek olarak bir başka teknolojik yeniliğe daha imza atılmıştır. Bu yenilik ise "Voter Biometric Authentication" olarak ifade edilen " Seçmen Biyometrik Kimlik Doğrulama"[392] sistemidir. Söz konusu sistemde, oy bütünlüğünün sağlanması için daha fazla garantili olan parmak izi makinasını seçmenler için etkinleştirilmesine imkan tanınmak suretiyle son otomasyon aşaması da böylelikle gerçekleştirilmiş oldu. Venezuela, baş döndürücü bir hızla gelişen ve hayatımızın her aşamasına soktuğumuz teknolojiyi siyasi tercihlerimizin yansıdığı platformlara da bu uygulamalar sayesinde dahil etmiştir. Böylelikle Venezuela seçmenleri için uygulanan oy kullanma yöntemi daha da güçlü hale getirilmiş oldu.

Venezuela seçimlerinde ve referandumlarında oy verme işlemi, SAES "Smartmatic Auditable Election Systems" adı verilen makinalarla gerçekleştirilmektedir. "Akıllımatik Denetlenebilir Seçim Sistemleri", yenilikçi, güvenli ve yüzde yüz denetlenebilir olma özelliğiyle rakiplerine nazaran, geleneksel oy pusulasını kullanan ülkelere karşı, büyük bir başarı elde etmiştir. Bu sistemle beraber Venezuela oylama sistemi, her aşaması denetlenebilen tam otomatik bir sisteme dönüşmüştür.

Tercihini yapmak üzere oy verme makinasının başına gelen seçmen, parmak izini makinaya doğrulattıktan sonra, direkt oy kullanabilmesi için makine aktif hale getirilir. Sonrasında seçmen, partiler veya adaylar arasından seçimini yapar. Seçmenin tercihi ekranda görülür ve seçmen oy seçeneği tuşuna basmak suretiyle oyunu onaylama imkanına sahiptir. Seçmenin kullandığı oy sistemde rastgele depolanır ve günün sonunda toplam kayıtların çıktısına yansıtılır. Seçmenlerin kullanmış oldukları oylar, geri denetimde makbuz kutusunun fiziki kanıtına karşı kontrol edilir.

Elektronik oy kullanma ile ilgili olarak, bizim ülkemizde olduğu gibi seçimlere katılan siyasi parti sayısının çokluğuna istinaden, bazı itirazlar ileri sürülebilir. Seçmenin önüne gelecek tercihlerin çok olması ve oy kullanma ekranında

---

[392] Lopez- Pintor, s. 86. ; "Venezuela'da Seçim Teknolojisi, Tanım, Denetimleri, Oylama Makinaları, İletim ve Toplama", http://www.cne.gov.ve/web/sistema_electoral/tecnologia_electoral_descripcion.php (16.10.2013).

fazla yer kaplaması buna bağlı olarak da seçmenin tercihini yaparken zorlanabileceği ve oy verme zaman maliyeti açısından sorun oluşturulabileceği söylenebilir. Bu itirazların haklılık payı olmakla birlikte, Venezuela uygulaması açısından seçmen için bir sorun oluşturmayacağı aşikardır. Çünkü Venezuela siyasi hayatında bizde olduğu gibi çok fazla sayıda siyasi parti olmayıp sayıları toplamda sadece on tanedir[393]. Ülkemizde elektronik oylamanın seçmen için sorun oluşturabileceği görüşü, çok basit önlemler ile aşılabilecek bir sorundur. Siyasi parti sayısının çokluğu karşısında, oy verme makinalarında bu partilerin amblemlerinin ve isimlerinin rahatlıkla görülebilmesi ve fark edilebilmesi sağlanmak suretiyle bu sorun rahatlıkla aşılabilir. Bu anlamda elektronik oy verme makinalarının ekranlarının ölçüleri belli standart ölçülerle imal edilebilir. Oy verme zaman maliyetine ilişkin olarak gelebilecek itirazlar ise seçmen sandık listesinde yer alan kişi sayısında azaltmaya dahi gidilebilir.

Kullanılan oylar, ülkenin her yerine dağıtılan oy verme makinalarının tamamından aldığı sonuçları güçlü sunucularda toplamaktadır. Sürecin bütün aşamaları karışık ve elektronik bir imza aracılığıyla alfa numerik bir şifreleme anahtarıyla korunur. Sisteme girecek olan her yetkili arasında paylaşılan bu anahtar olmadan bilgi girişi yapmak mümkün değildir. Paylaşılan bu anahtar, seçime katılan her bir oy makinasında benzersiz ve şifreli oluşturulan her bir makinada olan ağ kart numarası ile birleştirilir. Son anahtar da karma bir şifre ile korunur.

Yukarıda ana hatlarıyla anlatmaya çalıştığımız sistem birçok yönüyle tercihe edilebilir bir sistemdir. Bu sistemde, oyun yönetimi tamamen seçmen tarafından yapılmaktadır. Venezuela da elektronik oylama başladığından beri seçmen eğitimine duyulan ihtiyaç azalmıştır. Seçim sürecinin tamamlanması üzerine resmi sonuçları derhal toplayan hızlı ve doğru açıklayan bir sistemdir. Toplanan verilerin yedeklenmesi otomatiktir. Herhangi bir zamanda data denetlenmesine imkan tanımaktadır. Oylama verilerini korumak için sıkıştırma ve şifreleme mekanizmasına sahiptir. Sistem, devlet telekomünikasyon şirketi[394] tarafından sağlanan alt yapının

---

393 IFES, Venezuela, s. 5.

394 Söz konusu sistemin alt yapısı ve oyların sistem üzerinden taşınmasını Devlet Telekomünikasyon şirketi olan CANTU'nun sağladığı güvenli bir ağ aracılığı ile şifrelenerek her bir makine için oy paketleri taşınır. Sistemin güvenlik açıklarına karşı korunması, özellikle de siber saldırı olarak

kullanılmasıyla gerçekleştirildiği için dışarıdan gelebilecek siber saldırılar karşısında daha korunaklı ve daha güvenlidir.

5.1.2.2. Brezilya Pratiği

1988 yılında yürürlüğe giren Brezilya Federatif Cumhuriyeti Anayasası'nın[395] ikinci başlığının dördüncü bölümündeki "Siyasi Haklar" başlığı altındaki düzenleme seçmen olabileceklere ilişkin koşulları saymaktadır. Buna göre, on sekiz yaşını tamamlayan her Brezilya vatandaşı için oy kullanmak zorunlu bir görevdir. Okuma yazma bilmeyenler, yetmiş yaşını tamamlamış olanlar ve on altı yaşını bitiren fakat on sekiz yaşından gün almamışlar için isteğe bağlı oy kullanabilme imkanı da ana kuralın istisnası olarak vatandaşlara tanınmıştır. Zorunlu askerlik görevlerini icra edenler bu dönemleri içerisinde ve yabancı ülke vatandaşları da Brezilya vatandaşları olmadıkları için oy kullanamazlar.

Brezilya Anayasası'na göre seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu organ olarak "Yüksek Seçim Mahkemesi" kurulmuştur. Mahkeme bu sorumluluğunu diğer seçim organları olan "Bölgesel Seçim Mahkemeleri", "Seçim Hakimleri" ve "Seçim Kurulları" ile birlikte yerine getirmektedir (m.118). Mahkemenin ve diğer seçim organlarının Brezilya Anayasası'ndaki konumunu dikkate aldığımızda, yargı sisteminin bir parçası olarak düzenlendiğini görmekteyiz[396]. Nitekim, Anayasanın, yargı organlarının sayıldığı 92. maddesinin beşinci satırında, "Seçim Mahkemeleri" ve "Seçim Hakimleri" yargı organlarından biri olarak tanımlanmıştır.

Brezilya Anayasası'nın, seçim organlarından biri olarak nitelendiridiği ve seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Mahkemesi, Anayasa'nın 119. ve Brezilya Seçim Kanunu'nun[397] 16. Maddelerinin düzenlemelerine göre, gizli oyla seçilen yedi hakim üyeden oluşmaktadır. Üyelerden üçü, Federal Anayasa Mahkemesi'nin üyeleri arasından, ikisi Yüksek Adalet

---

nitelendirilen sisteme dışarıdan müdahale ederek sistemi etkisiz hale getirme girişimlerine karşı, internet ağı, çoklu güvenlik ve kimlik doğrulama sayesinde izole edilmektedir.

395 Brezilya Anayasası için, http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/constituicao/constituicao.htm (16.10.2013).

396 Henriquez, s. 53. ; Lopez- Pintor, s. 65. ; Gönenç (b), s. 38.

397 Brezilya Seçim Kanunu için, http://www.tse.jus.br/legislacao/codigo-eleitoral/codigo-eleitoral-1/codigo-eleitoral-lei-nb0-4.737-de-15-de-julho-de-1965 (16.10.2013).

Mahkemesi Hakimleri arasından[398], kalan son iki üye ise Federal Anayasa Mahkemesi'nin belirlediği, önemli hukuki bilgi, deneyim, tecrübe ve ahlaki saygınlığa sahip olan altı avukat arasından, Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir[399]. Yüksek Seçim Mahkemesi, Federal Anayasa Mahkemesi Hakimleri arasından başkan ve başkan yardımcısını seçerken, Yüksek Adalet Mahkemesi üyeleri arasından da "Seçim Genel Müfettişini" seçmektedir.

Brezilya Anayasası'na göre seçimlerin yerel düzeyde yönetim ve denetimini, Yüksek Seçim Mahkemesi'ne bağlı olarak, her eyaletin başkentinde bulunan Bölgesel Seçim Mahkemeleri gerçekleştirmektedir. Bölgesel Seçim Mahkemesi üyeleri, Yüksek Seçim Mahkemesi üyeleri gibi gizli oyla seçilmektedirler. Bölgesel Seçim Mahkemesi'nin iki üyesi, Adalet Mahkemesi Hakimleri arasından, diğer iki üyesi Adalet Mahkemesi tarafından seçilen eyalet mahkemesi hakimleri arasından, son iki üyesi ise Adalet Mahkemesi'nin belirlediği, önemli hukuki bilgi, deneyim, tecrübe ve ahlaki saygınlığa sahip olan altı avukat arasından Cumhurbaşkanı'nca seçilmektedir. Bölgesel Seçim Mahkemesi, Adalet Mahkemesi yargıçları arasından Başkanını ve Başkan Yardımcısını seçmektedir[400]. Diğer seçim organlarından olan "Seçim Kurulları"nın yapısı ve görevlerine ilişkin hükümler Seçim Kanunu'nun 36. maddesi ile 41. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Aynı şekilde, seçim organ olan "Seçim Hakimleri"ne ilişkin düzenlemeler de yine aynı kanunun 32 ve 35. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Seçimlerin genel ve yerel düzeyde yönetim ve denetiminden sorumlu Mahkeme üyelerinin seçimine ilişkin aritmetikte Cumhurbaşkanı'nın önemli etkisinin olduğunu görmekteyiz. Devlet Başkanı'nın siyasi kimliklerden uzak, tarafsız bir pozisyona sahip olması Seçim Mahkemelerine seçilecek üyelerin de tarafsızlığı ve dolayısıyla seçimlere ilişkin verecekleri kararların ve yapacakları yargılama faaliyetlerinin de tarafsızlığı anlamına gelecektir. Bu da, demokratik ilkelerin reel hayata geçirilmesine ilişkin önemli bir güvencedir.

---

398 Wall ve Diğerleri, s. 23.

399 Wall ve Diğerleri, s. 89.

400 Bölgesel Seçim Mahkemelerinin üye seçimine ilişkin hükümler Brezilya Anayasa'nın 120. maddesi ve Seçim Kanunu'nun 25. maddesinde düzenlenmiştir.

Seçim Mahkemeleri'nin, Eyalet Mahkemesi Hakimleri'nin ve Seçim Kurullarının yargılama yetkileri ve organizasyonları tamamlayıcı yasa hükümleri ile sağlanmaktadır. Mahkeme üyeleri, Hakimler ve Seçim Kurullarının üyeleri görevlerini yerine getirirken tam güvence ile garanti altına alınmışlardır. Seçim Mahkemelerinin Hakimleri, en az iki yıl süreyle hizmet ederler. Arka arkaya ikiden fazla seçilemezler. Mahkeme üyelerinin gerektiğinde yerini alacak olan yedek üyeler de aynı zamanda ve aynı usullerle seçilmektedirler (m. 121/1-2).

Yüksek Seçim Mahkemesi'nin kararları temyiz edilemez. Ancak istisnai olarak, Mahkemenin Anayasa aykırı olan kararları ile "habeas corpus" (ihzar emri) ve "güvenlik emri" dışında kalan kararları bu hükmün dışında tutulmuştur. Bölgesel Seçim Mahkemeleri'nin kararları ise ancak şu durumlarda temyiz edilebilir; Bölgesel Seçim Mahkemesi'nin kararları, Anayasa veya yasa hükümlerine açık bir aykırılık teşkil ediyorsa, iki ya da daha fazla Seçim Mahkemesi arasında kanunun yorumlanmasında uyuşmazlık varsa, ülke genelinde ve eyalet seçimlerinde sertifikaların çıkarılması ve uygunluğu ile ilgili kararlarında, Federal veya eyalet seçim ofislerinin sertifika ve kararnameleri kaybetmeleri durumunda (m. 122).

Siyasi partilerin medeni hukuk anlamında tüzel kişiliklerini kazanmalarından sonra, Yüksek Seçim Mahkemesi nezdinde kayıt edilirler. Mahkeme nezdinde tutulan kayıtlarda şu an kayıtlı olan otuz iki siyasi parti[401] yer almaktadır.

Daha güvenli ve daha demokratik bir seçim gerçekleştirmek için Brezilya Seçim Yargısı tarafından çeşitli teknolojiler geliştirilmiştir. Bu seçim teknolojileri, farklı zamanlarda gerçekleştirilen genel ve yerel seçimlerde adım adım uygulamaya konulmak suretiyle, teknolojik gelişmelerle seçimlerin buluşmasının başarılı birer örnekleri sergilenmiştir. Son dönemlerdeki teknolojik uygulamalara baktığımızda, bireylerin biyolojik ve davranışsal özelliklerine göre otomatik tanıma yönteminin belirlendiği ve bilgilerin sonradan kullanılmak üzere depolandığı sistem olan "Biyometrik Tanıma Sistemi"[402] ile yine seçmenlerin oy tercihlerini kişiselleştirmek

---

401 Brezilya siyasi hayatındaki siyasi partiler listesi için bkz., http://www.tse.jus.br/partidos/partidos-politicos (16.10.2013).

402 Yunancadan gelen biyometrik kelimesi bios (hayat) ve metron (ölçü) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.http://www.tse.jus.br/eleicoes/biometria-e-urna-eletronica/biometria-1(16.10.2013).

için daha öncesinde kullanılmaya başlanan parmak izi[403] yöntemleri geliştirilmiştir. Böylelikle, biyometrik sistem önceden kayıt edilmiş kişiyi tanımak, tanımlamak ya da doğrulamak için kullanıma hazır hale getirilmiştir. Biyometrik sistem, mevcut olan tüm bilgilerin sadece bir kısmını karşılaştırarak tanımayı mümkün kılmak suretiyle doğrulama sürecini hızlı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Tanımlama süreci, kayıtlı veri tabanı ile sağlanan verileri karşılaştırarak bireylerin kimliğini teyit etmektedir[404]. Biyometrik kayıt öncülüğünde, 2008 yılı Belediye Seçimleri üç farklı eyalette[405] başarıyla uygulanmıştır. Bunu müteakiben 2010 genel seçimlerinde, yirmi üç eyalette altmış şehirde bir milyondan fazla seçmen, parmak izlerini tespit ettirdikten sonra genel seçimlere katılmıştır. 2012 belediye seçimlerinde ise yirmi dört eyalette iki yüz doksan dokuz belediyede 7.7 milyondan fazla seçmen parmak izi kullanarak oy kullanmıştır.

Yüksek Seçim Mahkemesi 2013 yılında, 2014 genel seçimleri için Biyometrik Kimlik Seçmen programının üçüncü aşamasını hayata geçirmek için çalışmalar başlatmıştır. 5 Ekim 2014 tarihinde yapılan seçimlerde[406] 16 milyondan fazla seçmeni hedef alarak tüm eyaletlerden ve federal bölgelerden toplam olarak 23.7 milyon Brezilyalı seçmenin biyometrik tespiti yapıldı. Bu sistem seçim güvenliği açısından bariz avantajlara sahip olmakla birlikte, Brezilya seçmeni için başka amaçlara da hizmet edebilecek şekilde de tasarlanmıştır[407]. Aşamalı olarak hayata geçirilmeye çalışılan bu faaliyetlerin, Brezilya nüfusunu ve seçmen sayısını[408]

---

403 Brezilya'da, seçmenlerin yaklaşık %60'ı Eylül 1998 Cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasında elektronik oy kullanmışlardır. (Lopez- Pintor, s. 84).

404 http://www.tse.jus.br/eleicoes/biometria-e-urna-eletronica/biometria-1 (16.10.2013).

405 Bu seçimde Colorado, do Oeste-RO, Fatima South-MS ve St John Baptist-SC eyaletlerinde 40.000 den fazla biyometrik kayıt belirlendi. http://www.tse.jus.br/eleicoes/biometria-e-urna-eletronica/biometria-1 (16.10.2013).

406 5 Ekim 2014 tarihinde yapılan Başkanlık ve Federal Senato Seçiminin yanında Referandum oylaması da gerçekleştirilmiştir. http://www.electionguide.org/countries/id/31/ (16.10.2014).

407 Biyometrik tanımlama, "do Registro de Identificação Civil (RIC)" "Sivil Kayıt Tanımlama Sistemi" Brezilya Kimliği, ehliyet, pasaport ve diğer belgelerin tanımlanmasında yerel ve federal polis tarafından kullanılmaktadır. http://www.tse.jus.br/eleicoes/biometria-e-urna-eletronica/biometria-1 (16.10.2013).

408 Temmuz 2013 yılı rakamlarına göre Brezilya nüfusu 201.009.622, seçmen sayısı ise 140 milyondan fazladır. http://www.electionguide.org/countries/id/31/ (16.10.2013).

göz önüne alındığında daha çok mesafe kat edilmesi gerektiği gerçeğini ortaya çıkartmaktadır.

5.1.2.3. Meksika Pratiği

1917 tarihli "Meksika Birleşik Devletleri Siyasi Anayasası"nın[409] "Meksika Vatandaşlığı" başlığını taşıyan IV. Bölümünde, Meksika vatandaşlarının hak ve yükümlülüklerine ilişkin bir takım hükümler ihdas edilmiştir. Anayasanın "Vatandaşın Hakları" başlığı altında düzenlenen 35. madde hükmüne göre, dürüst bir yaşam tarzına sahip olan ve on sekiz yaşını tamamlamış bütün Meksika vatandaşları seçimlere katılabilmektedir. Bu kuralı tek başına yeterli bulmayan kurucu iktidar ayrıca Federal Seçmen Kütüğüne kayıtlı olmak ve fotoğraflı seçmen kartına sahip olmayı da seçimlere katılabilmenin diğer şartları olarak öngörmektedir.

Meksika Anayasası'nın 94. maddesiyle başlayan ve akabinde devam eden "Yargı Gücü"nün düzenlendiği IV. Bölümünde, yargı erkini millet adına kullanacak olan Mahkemeler[410] tek tek sayılmıştır. Bu mahkemeler arasında "Electoral Tribunal of the Judicial Power of the Federation" " el Tribunal Electoral del Poder Judicial de la Federación"[411] (Federasyonun Yargı Gücü Seçim Mahkemesi) de yer almaktadır. Seçim Mahkemesi'nin Anayasal dizayn içerisindeki yeri dikkat çekicidir. Şöyle ki, seçimlerin tek ve daimi sorumlusu olan "Seçim Mahkemesi", "Yargı Gücü" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu düzenleme bize seçimlerden sorumlu anayasal kurumun yargı organının bir parçası olarak düzenlendiğini göstermektedir[412]. Diğer bir ifadeyle, Meksika Anayasası'nda seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu anayasal kurum diğer birçok Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi seçim mahkemesine dönüşmüştür.

---

409 http://heinonline.org/HOL/Print?collection=cow&handle=hein.cow/zzmx0139&id=2 10.04.2014.

410 Seçim Mahkemesi dışında Yargı Erkini oluşturan diğer mahkemeler: Adalet Yüksek Mahkemesi, Yeminli (Collegiate) Mahkemeler, Üniter Gezici Mahkemeler ve Bölge Mahkemeleri (Juzgados de Distrito).

411 http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Informacion_Electoral/ (10.04.2014).

412 Henriquez, s. 53. ; Gönenç (b), s. 38.

"Meksika Birleşik Devletleri Siyasi Anayasası", yapıldığı günden bu yana çok fazla değişikliğe uğramıştır[413]. 1990 yılında yapılan anayasal reform kapsamında, seçimler ve seçimlerle ilgili ihtilaflar için temyiz mahkemesi olarak görev yapan ve seçimlerden tamamen sorumlu olarak siyasi otoriteden bağımsız ve sürekli bir organ olarak "Federal Seçim Enstitüsü" (Instituto Federal Electoral) kurulmuştur[414]. Anayasal reformu takip eden 1996 yılındaki yasal düzenlemeyle, Federal Seçim Enstitüsü yürütme organıyla olan bütün bağlarını[415] kopartmıştır. Böylelikle, Federal Seçim Enstitüsü yürütme organının müdahalesine maruz kalma ihtimalinden kurtarılarak, seçimlerin doğru, dürüst ve hakkaniyetli biçimde yapılması sağlanmaya çalışılmıştır[416].

Federal Seçim Enstitüsü, "Genel Kurul" (Consejo General), "Genel Yönetim Kurulu" (Junta General Ejecutiva) ve " Enstitü Başkanı"ndan oluşmaktadır. Federal Seçim Enstitüsü'nün yanı sıra, sadece seçim dönemleri için atanan, yerel ve bölgesel düzeyde düzenleyici kurumlar olarak hizmet veren meclisler de seçim yönetim ve denetim sistemi içerisinde yer almaktadır. Ayrıca, seçmen kayıtlarını kontrol etmek için farklı düzeylerde siyasi parti temsilcilerinden oluşan gözlemci komiteler (Comisiones de Vigilancia) de seçimlerde görev almaktadır[417].

Federal Seçim Enstitüsü, 14 Ocak 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, "Federal Seçim Kurumları ve Yargılama Yöntemi Kanunu"'nun (Codigo Federal De Instituciones y Procedimientos Electorales), (COFIPE)[418] 104. maddesinin ifadesiyle, ülke genelinde seçimlerin organizasyonundan sorumludur. Enstitü, bu madde kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirirken ayrıca, 105. madde uyarınca, demokratik yaşamın gelişimine

---

413 Meksika Birleşik Devletleri Siyasi Anayasası'nda yapılan değişikliklerin listesini görmek için bkz., http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=270 (10.04.2014).

414 Lopez- Pintor, s. 34.

415 Federal Seçim Enstitüsü'nün organı olan Genel Kurul, 1996 yılındaki yasal düzenleme öncesinde toplantılarını İç İşleri Bakanlığı'nın temsilcisi olan İç İşleri Bakanı'nın başkanlığında gerçekleştirmekteydi. (Lopez- Pintor, s. 35).

416 Lopez- Pintor, s. 35.

417 Lopez- Pintor, s. 34.

418 Kanun için bkz., http://norma.ife.org.mx/documents/27912/276760/2008_COFIPE.pdf/56e9c54e-2481-48f9-9122-a8231dc3806b (10.04.2014).

katkıda bulunmak, siyasi parti sistemlerinin güçlendirilmesini sağlamak, seçmenlerin federal kayıtlarının entegrasyonunu gerçekleştirmek, vatandaşların siyasi ve seçim haklarının kullanılmasına zemin hazırlamak ve yükümlülüklerine uyumunu denetlemek, yasama ve yürütmenin üyelerinin seçimini düzenli ve huzurlu biçimde gerçekleştirmek, oyların etkinliğini artırmak, oylama ve demokratik kültürün yayılmasına katkı verme amaçlarını da gerçekleştirme çabası içerisindedir.

Federal Seçim Enstitüsü, seçimlere ilişkin yönetim ve denetim görevini Seçim Kanunu'nun 108. maddesinde sayılan organları aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu organlar, "Genel Kurul", "Genel Kurul Başkanı", "Genel Yürütme Kurulu", "Yönetici Sekreteri" ve "Kontrol Ünitesi Kaynakları Siyasi Partiler" ve "Sayıştay"[419] olarak belirlenmiştir. Genel Kurul, seçim konularında anayasal ve yasal hükümlere uyumu gerçekleştirmeden sorumlu en yüksek yönetim organıdır. Enstitü tüm faaliyetlerini, bağımsızlık, tarafsızlık, kesinlik, yasallık ve nesnellik rehberliğinde gerçekleştirmektedir. Kararları kesin ve tartışılmaz niteliğe sahip olduğundan bu kararlar aleyhine herhangi bir yargı merciine başvurulamaz[420].

10 Şubat 2014 tarihinde yürürlük kazanan Anayasa değişikliği[421]nin 41. maddesiyle Enstitü Genel Kurulu'nun yapısında bir takım yeniliklere gidilmiştir. Değişiklikten önce bir Başkan ve sekiz üyeden oluşan Seçim Kurulu'nun üye sayısı, on olarak değiştirilmiştir. Toplantılara katılma ve görüş bildirme hakkına sahip fakat oy kullanma hakkı olmayan Yasama Organının belirlediği üye sayısı değişiklikten önce beş[422]iken değişiklikten sonra yedi asıl on dört yedek üye olarak belirlenmiştir. Siyasi parti temsilcileri ise beş üye ile temsil edilmekteyken, değişiklikle beraber yedi asıl yedi yedek üye tarafından temsil edilir hale gelmişlerdir. Federal Seçim

---

419 Sayıştay, Federal Seçim Enstitüsü'nün Merkez Organlarının sayıldığı, Federal Seçim Kurumları ve Yargılama Yöntemi Kanunu 108. maddesinde sayılmamıştır. Ancak Enstitünün resmi web sitesinde merkez organları arasında sayılmaktadır. http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Estructura/ (10.04.2014).

420 Henriquez, ss. 53, 56. ; Gönenç (b), s. 39.

421 10 Şubat 2014 tarihinde Meksika Anayasası'nın toplam 31 maddesinde değişiklik yapılmıştır. Maddeler; 26, 28, 29, 35, 41, 54, 55, 59, 65, 69, 73, 74, 76, 78, 82, 83, 84, 89, 90,93, 95, 99, 102, 105, 107, 110, 111, 115, 116, 119 ve 122. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.cow/zzmx0139&collection=cow#2 (10.04.2014).

422 Lopez- Pintor, s. 35.

Enstitüsü'nün işlerini yürütmekle görevli "Yürütme Sekreteri", Kurul Başkanı'nın önerisi üzerine Enstitü Genel Kurulu'nun üçte ikisinin oyu ile atanmaktadır.

Enstitü Başkanı, toplumda üzerinde geniş bir ittifak sağlanan kişiler arasından, parlamento guruplarının önerileriyle, Milletvekili Meclisi'nin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu tarafından dokuz yıllık görev süresi için seçilir. Başkan, tekrar seçilebilme imkanından değişiklik öncesinde sadece bir kez yararlanabilmekteyken, değişiklikten sonra bu haktan mahrum bırakılmıştır. Genel Kurul üyeleri ise bir defaya mahsus olarak dokuz yıllığına ve Genel Kurul Başkanı için öngörülen seçim usulüne göre yine Milletvekili Meclisi'nin üye tam sayısının üçte iki oyu ile seçilmektedir. Federal Seçim Enstitüsü'nün organı olan Genel Kurul, Parlamentoda temsil edilen tarafların sayısına[423] bağlı olarak değişen üye sayısından oluşmaktadır. Kurul şu anda yirmi altı asıl yirmi bir yedek üyeden oluşmaktadır[424].

Kurul üyelerinin seçilebilmeleri için taşımaları gereken özellikler, Seçim Kanunu'nun 112. maddesinde ayrıntılı biçimde sayılmıştır. Bu şartlar, sonradan vatandaşlık kazanma yoluyla değil de doğuştan Meksika vatandaşı olmak, siyasi ve medeni hakları herhangi bir kısıtlama olmadan tam olarak kullanabilmek, Federal Seçmen Kütüğüne kayıtlı ve aynı zamanda oy kartı sahibi olmak, atandığı gün itibariyle otuz yaşını doldurmak, atandığı gün itibariyle lisans seviyesinde bir okuldan mezun olmak ve profesyonel olarak en az beş yıllık mesleki bilgi ve deneyime sahip olmak, taksirli ve ihmali suçlar haricinde herhangi bir suç işlemeyerek iyi bir sicile sahip olmak, altı aydan daha uzun bir zaman kamu hizmetinde bulunmamış olmak, son iki yıldır Meksika'da ikamet ediyor olmak, atanmadan önceki dört yıl içerisinde herhangi bir seçim ofisine adaylık için kayıt yaptırmamış olmak, atanmadan önceki dört yıl içerisinde bir siyasi partide ulusal ya da eyalet düzeyinde partinin liderlik yarışına girmemiş olmak, son seçimlerde Profesyonel Seçim Dairesi üyesi olmamak, atanma tarihi öncesinde, Devlet Bakanı, Cumhuriyet Başsavcısı, Federal Bölge, Federal Hükümet Sekreteri veya üst düzey

---

423 Bu partiler, Ulusal Eylem Partisi (PAN), Kurumsal Devrimci Parti (PRI), Demokratik Devrim Partisi (PRD), İşçi Partisi (PT), Ekolojist Yeşil Meksika Partisi (PVEM), Vatandaşlar Hareketi, Yeni Ortaklık partileridir. http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Directorio_y_documentos_basicos/ (10.04.2014).

424 Genel Kurul üye sayısı için bkz., http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Consejo_General/ (10.04.2014).

yetkilisi, Federal Bölge Başkanı, Vali veya Hükümet Sekreteri görevlerinde olmamak şeklinde sıralanmıştır.

Kurul üyelerinin sahip olması gereken niteliklere ilişkin listenin uzun olması, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin yetkilerini tek başına kullanan Federal Seçim Enstitüsü'nün, bu yetkilerini icra ederken adil, dürüst, tarafsız ve en önemlisi de siyasi etki alanından tam anlamıyla uzak tutulmak istenmesinin bir sonucudur. Özellikle, seçilmeden önceki son dört yıllık döneme ilişkin olarak üyelerin siyaset kurumu ve kamu idaresindeki etkin makamlarda görev alma yasağı bunun en önemli göstergesidir.

Kurul Başkanı ve Kurul üyeleri bu görevlerinin dışında başka bir görev alamazlar ve tam zamanlı çalışma esaslarına göre çalışmaktadırlar. Ancak Genel Kurul tarafından temsilen görevlendirilmeleri ve ücretsiz olmak koşuluyla bilimsel, kültürel ve eğitim araştırmalarında ile hayır kurumlarında görev alabilmelerinde bir engel yoktur[425]. Başkan ve Kurul Üyelerinin özlük hakları ise Adalet Yüksek Mahkemesi Hakimlerine sağlanan ile aynıdır. Özlük haklarının aynı olması, Federal Seçim Enstitüsü'nün yargı organı olmasının bir sonucudur.

Federal Seçim Enstitüsü'nün yürütme organı olarak "Genel Yönetim Kurulu" görev yapmaktadır. Kurul, Enstitü Başkanı'nın nezdinde altı yönetim ofisinden[426] oluşmaktadır. Enstitü Yürütme Sekreteri aynı zamanda Yönetim Kurulu Genel Sekreteri olarak Kurulda yer alır. Genel Yönetim Kurulu'nun yetkileri Seçim kanunu olan COFIPE'nin[427] 121. ve 122. maddeleri ile "Seçim Enstitüsü Federal Kurallarının"[428] 38. maddesinde ayrıntılı olarak sayılmıştır.

Yurt dışında yaşayan ülke vatandaşlarının kendi ülkelerine ilişkin gerek genel gerekse yerel düzeydeki seçimlere katılımını sağlayan düzenlemelerin anayasal

---

425 Henriquez, s. 57.

426 Yönetim Ofisleri, Seçmenlerin Federal Kayıt Yönetim Ofisi, İmtiyaz ve Siyasi Partiler İcra Direktörü Yönetim Ofisi, Seçim Organizasyonu Yönetim Ofisi, Profesyonel Seçim Hizmeti İcra Direktörü Yönetim Ofisi, Seçim Eğitimi ve Yurttaşlık Eğitimi Yönetim Ofisi ve Yönetim Yönetim Ofisi. http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Junta_General_Ejecutiva/ (10.04.2014).

427 Genel Yönetim Kurulu'nun yetkileri için bkz., http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Atribuciones_JGE/ (10.04.2014).

428 Seçim Enstitüsü Federal Kurulu'nun yetkileri için bkz., http://ife.org.mx/docs/IFE-v2/DESPE/DESPEConcursoIncorporacion/ConcursoIncorporacion2010/PrimeraConvocatoria/documentos/5_reglamento_interior.pdf (10.04.2014).

ve yasal normlarda yer alması, vatandaşlık bağının bir gereği olarak karşımıza çıkan son dönem gelişmelerindendir. Gerçekleştirilmesindeki güçlüklere rağmen tüm ülke vatandaşlarının siyasi tercihlerinin siyasi arenaya yansıması adına bunu olumlu bir demokratik gelişme olarak değerlendirebiliriz. Özellikle yurt dışında yaşayan ülke vatandaşı sayısı fazla olan ülkelerde siyasi iktidarın bu konuya eğilimini daha da artırmıştır. Çünkü bu alan siyasi müdahaleye ziyadesiyle açık bir haldedir. Devlet Başkanlığı ve Hükümet seçimlerindeki yakın aritmetik çekişmelerin varlığı bunun en önemli göstergesi durumundadır. Birçok ülke yurt dışında yaşayan vatandaşlarına bütün seçimlerde oy kullanabilme imkanı tanımamaktadır. Meksika da bu ülkelerden biridir. Yurt dışında yaşayan Meksika vatandaşları sadece Devlet Başkanlığı seçimlerine ilişkin bu haklarını kullanabilmektedirler.

Seçim organlarının daimi ya da geçici personel seçimlerine ilişkin esas ve usulleri ülkeden ülkeye[429] farklılıklar gösterebilmektedir. Bu çerçevede Federal Seçim Enstitüsü, bölgesel ve merkezi düzeydeki faaliyetlerini yürütebilmek için daimi ve geçici personeli olan anayasal bir kurumdur[430]. Seçim zamanlarında personel alımına ilişkin olarak, seçimlerden sorumlu organların devlet mekanizması içerisinde yer alan devlet memurlarına ve yahut seçmenlere çalışma zorunlulukları getirebilmesi tartışmaları da berberinde getirmektedir. Örneğin Uruguay'da herhangi bir devlet memuru, seçim işlerinde çalışmaya zorlanamazken, bu durum Meksika'da daimi personelin dışında hiçbir seçmenin isteği dışında çalışmaya zorlanamayacağı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak, Enstitüsü'nün lüzum görmesi halinde, seçim zamanlarıyla sınırlı kalmak kaydıyla uygun olabilecek tüm vatandaşların arasından geçici yoklama memurlarını alırken dahi belirleyici rol üstlenemediği ve ancak iki aşamalı bir kura çekmek suretiyle başvuruları değerlendireceği ibaresi anayasal çerçeveye oturtulmuştur[431]. Seçimlerden sorumlu organların daimi nitelikteki personelin akreditasyonu ve eğitimi sıkı şartlara bağlanmıştır[432]. Bu uygulamalar, Enstitü'nün siyasi iradeden ne ölçüde bağımsız

---

429 Seçim organlarının personelinin seçimine ilişkin olarak bkz., Wall ve Diğerleri, ss. 155-156.

430 Lopez- Pintor, s. 34.

431 Wall ve Diğerleri, s. 120.

432 Wall ve Diğerleri, s. 160.

olarak hareket edebilen anayasal bir organ olduğunun da göstergesidir[433]. Bununla birlikte gerek bölgesel gerekse merkezi düzeyde çalışan profesyonel seçim personellerine kariyer fırsatları tanınmıştır.

5.1.2.4. Honduras Pratiği

Birçok Anayasa yapımı tecrübesine sahip olan[434] Honduras'ta, halen 20 Ocak 1982 tarihli Honduras Cumhuriyeti Anayasası[435] yürürlüğünü devam ettirmektedir. Honduras Anayasası'nda, oy hakkı, seçimler, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak yapılan düzenlemeler Anayasa'nın IV. Bölümündeki "Oy Hakkı ve Siyasi Partiler" başlığı ile yine Anayasanın "Seçim Fonksiyonu" başlığını taşıyan V. Bölümünde yer almaktadır. "Oy Hakkı ve Siyasi Partiler" başlığı altındaki 44. maddenin düzenlemesine göre oy verme, evrensel, zorunlu, eşitlikçi, doğrudan, serbest ve gizli olarak kullanılabilen bir hak ve kamu ödevidir. Vatandaşların, siyasi partiler aracılığıyla[436] ülkenin genel siyaseti içerisinde aktif bir şekilde kalması sağlanarak siyasal katılımlarını kolaylaştıracak hükümler Anayasada ihdas edilmiştir. Anayasal hükümleri yasaklayacak ya da sınırlayacak her türlü davranış ve girişimin kesin olarak cezalandıracağının ifade edildiği 45. madde ile gerçek anlamda bir Anayasal korunma sağlanmaktadır.

Seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili ilk adım, 1955 yılında Avukat Medardo Mejia[437] tarafından hazırlanan Cumhuriyet Anayasası taslağında Ulusal Seçim Konseyi'nin öngörülmesi ile atılmıştır. Takip eden zaman dilimi içerisinde 26

---

433 Wall ve Diğerleri, s. 156.

434 1825 Tarihli Honduras Devlet Anayasası'ndan günümüze on dört yeni anayasa yapılmıştır. Bu anayasalar için bkz., http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=190 (17.10.2013).

435 1982 tarihli Honduras Cumhuriyeti Anayasası'nın orijinal (İspanyolca) metni için bkz., http://www.tse.hn/web/documentos/Costituci%C3%B3n%20de%20la%20Rep%C3%BAblica.pdf ; İngilizce metni için bkz.;

http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=190 (17.10.2013).

436 Honduras siyasi hayatında yer alan siyasi aktörler, Liberal Parti (PL), Ulusal parti(PN), Yenilik ve Birlik Partisi(PINU-SD), Hristiyan Demokrat Parti(PDCH), Demokratik Birlik Partisi(UD), Yolsuzluk Partisi(PAC), Özgürlük ve Yeniden Kuruluş Partisi(LİBRE), Yurtsever Honduras Birlik Partisi(La Alianza) ve Geniş Direniş Cephe Seçim Politika Partisi(FAPER)'dir.

437 Medardo Mejia için bkz., http://medardomejia-lithonduras.blogspot.com.tr/2010/11/quien-fue-medardo-mejia.html (17.10.2013).

Mart 1956 tarihinde Don Julio Lozano[438] Hükümetinin himayesinde Ulusal Kurucu Meclis seçimleri için tasarlanan ve Yüksek Seçim Mahkemesi olarak öngörülen kurumun tanıtımı gerçekleştirildi. Fakat Lozano Hükümetinin 21 Ekim 1956 tarihindeki Askeri Cunta'nın kansız darbesiyle devrilmesi sonucu[439] tanıtımını yaptığı Mahkemeyi hayata geçiremedi. Yönetimi devralan Askeri Cunta, 22 Temmuz 1957 tarihinde 113 sayılı kararname ile seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olarak "Ulusal Seçim Konseyi" kurdu. Konsey, daha sonra 1957 tarihli "Honduras Siyasi Anayasa"sının 48 ila 56. maddeleri arasında düzenlenerek kurumsal bir statüsüne kavuşturulmuş oldu[440]. Konsey, ülkedeki sivil toplum kuruluşu birçok dernek ve federasyon[441] tarafından oluşturuldu. Ulusal Seçim Konseyi'nin yapısı, askeri darbe dönemlerinin kendine özel şartları kapsamında değerlendirildiğinde, her ne kadar sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden oluşmuş, sivil bir görüntü sergiliyor gibi gözükse de, son sözün demokrasiyi sekteye uğratan askeri yetkililerde olması, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin Konsey karar ve uygulamalarının adil ve dürüst seçimlerin yapılmasını garanti edemeyeceği gün gibi ortadaydı.

20 Ocak 1982 tarihli Honduras Anayasası, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olarak Yüksek Seçim Mahkemesi'ni düzenlemiştir. Mahkeme, Anayasa ve Seçim Kanunu ile kendine verilen görevleri bağımsız, özerk[442] ve diğer seçim organlarıyla eşit ilişkiler kurmak suretiyle yerine getiren tüzel kişiliği haiz bir organdır. Bu özerklik, özellikle seçimlerin yönetim ve denetiminde ihtiyaç duyulan, öncelikli çözüm gerektiren seçim meselelerine ilişkin olarak yasal düzenlemelerin yapımında kendisini açıkça göstermektedir. Şöyle ki, 51. madde hükmüne göre, Yüksek Seçim Mahkemesi'nden herhangi bir yasa teklifi önerisi gelmediği durumlara münhasır olarak, yasa koyucu toplam üye sayısının ancak üçte ikisinin nitelikli çoğunluğuyla söz konusu kanunu çıkartabilmekte ya da değiştirebilmektedir.

---

438 Don Julio Lozano için bkz., http://alejandropalmacerna.blogspot.com.tr/2008/04/julio-lozano-h.html (17.10.2013).

439 http://www.latribuna.hn/2012/10/14/quien-derroco-a-lozano/ (17.10.2013).

440 http://www.tse.hn/web/documentos/Historia_del_TSE.pdf (17.10.2013).

441 Ulusal Seçim Konseyi'nin yapısı Honduras Kadın Dernekleri, Üniversite Öğrencileri Federasyonu, Honduras Öğretmenler Federasyonu ve Federasyon Sendikalarından oluşmaktaydı. http://www.tse.hn/web/documentos/Historia_del_TSE.pdf (17.10.2013).

442 Gönenç (b), s. 38.

Bu durum, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin sadece seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinden değil de, seçimlere ilişkin olarak her konuda tek söz sahibi olduğunun en büyük kanıtıdır.

Yüksek Seçim Mahkemesi'nin üyelerinin[443] seçimi açısından diğer bazı Latin Amerika ülkelerinden farklı bir durumun söz konusu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Genelde asıl üye sayısı kadar yedek üye öngören Mahkeme üye sayısı uygulaması burada söz konusu değildir. Dolayısıyla, Honduras Yüksek Seçim Mahkemesi özel ünvana sahip üç asıl bir yedek hakimden oluşmaktadır[444]. Üyeler, Ulusal Konsey üye tam sayısının üçte ikisinin oyu ile ve tekrar seçilebilme imkanına sahip olarak beş yıllığına seçilmektedirler.

Mahkeme üyesi seçilebilme şartları açısından da, Anayasanın 52. maddesi gereğince, bazı farklılıklar söz konusudur. Özellikle seçilebilme yaşı, diğer Latin Amerika ülkelerindeki seçim mahkemeleri ya da seçim kurulları için belirlenen yaş sınırından daha düşük olarak belirlenmiştir. Anayasaya göre, Mahkemeye üye seçilebilme yaşı yirmi beştir. Bunun yanı sıra, Honduraslı olarak doğmak, hakimlik mesleğinin gerektirdiği yetenek ve niteliklere sahip olmak ve medeni hakları tam olarak kullanabilmek de üyelik şartları arasında sayılmıştır. Bunun aksine olarak, Adalet Yüksek Mahkemesi hakimi olma engeli olanlar, genel seçimlerin uygulanmasında görev almak için atananlar ve kayıtlı siyasi partilerin talimat ve sorumluluklarını uygulayanlar Mahkeme üyeliğine seçilemezler. Mahkeme üyeleri, seçimlerde oylarını kullanma faaliyeti dışında herhangi bir siyasi aktiviteyi doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleştiremedikleri gibi aynı zamanda bu faaliyetlere de katılamazlar. Mahkeme üyeleri, eğitim hizmetleri hariç herhangi bir hizmette ya da işte ücret karşılığında çalışamazlar. Yüksek Seçim Mahkemesi'nin Hakimleri, Mahkeme Başkanını ve Genel Sekreterini kendi aralarından birer yıllığına, dönüşümlü ve tekrar seçilebilme imkanına sahip olarak seçmektedirler.

Honduras Anayasası'nın 55. ve 56. maddeleri çerçevesinde, seçimlerde ve referandumlarda seçmenlerin oy kullanabilmeleri için esas alınacak seçmen

---

443 Yüksek Seçim Mahkemesi üyeleri için bkz., http://www.tse.hn/web/institucion/Historia.html# (17.10.2013).

444 Yüksek Seçim Mahkemesi'nin üyeleri siyasi parti temsilcilerinden oluşmaktadır (Henriquez, s. 54). ; Wall ve Diğerleri, s. 313.

listelerinin oluşturulmasında ve Ulusal Seçim Sayımı için ihtiyaç duyulan bilgilerin Yüksek Seçim Mahkemesine sağlanmasından sorumlu olarak Ulusal Sicil Dairesi kurulmuştur[445]. 15 Mayıs 2004 tarihinde 62-2004 sayılı bir kararname ile kurulan bu Daire, Honduras vatandaşlarının doğumdan ölümlerine kadar geçen süre içerisindeki kişisel ve medeni hallerine ilişkin her türlü değişikliğin kayıt altına alınmasından da sorumludur. Ulusal Sicil dairesi bu görevlerinin dışında, Medeni Sicilin tutulmasından sorumlu olması kapsamında, Honduras vatandaşlarına ücretsiz olarak kimlik kartı dağıtılmasından ve bunun sürekliliğinin sağlanmasından da ayrıca sorumludur.

Ulusal Sicil Dairesi'nin yapısı ve üyelerinin niteliklerinin belirlendiği Anayasanın 54. maddesine göre, Ulusal Kongre üye tamsayısının üçte ikisinin olumlu oyu ile beş yıllığına seçilen bir müdür ve iki müdür yardımcısından oluşan Ulusal Sicil Dairesi, hukuki, teknik ve bağımsız kişiliği olan özerk bir kurumdur. Müdür ve yardımcıları, lisans eğitimine sahip, yüksek nitelikte teknik ve ahlaki özelliklere sahip ve aynı zamanda Yüksek Seçim Mahkemesi üyeleri için aranan ve Anayasada öngörülen niteliklere de sahip olmaları gerekmektedir.

Seçim sürecinde ortaya çıkan ve kanun tarafından belirlenmiş seçim suçlarına ilişkin olarak açılan davalar kamu davası statüsündedir. Bu davalar için dört yıllık bir zaman aşımı söz konusudur. Seçimlerin yönetim ve denetimi kapsamında karşılaşılan seçim suç ve kabahatlerine ilişkin yargılamalar, Honduras Adli yargı sistemi içerisinde yer alan genel mahkemelerde ve genel kanunlara göre herhangi bir ayrıcalık tanınmadan yapılmaktadır. Anayasanın 58. maddesinde belirlenen çerçevenin açılımını Seçim Kanunu'nun 208. maddesi ve devamındaki düzenlemelerde de görmek mümkündür. Şöyle ki, Yüksek Seçim Mahkemesi tarafından uygulanan idari ve mali cezaların[446] haricinde seçim suçları ve kabahatlerinin yargılamasının genel mahkemelerce yapılacağı hükmünü takip eden maddede, nelerin seçim suç ve kabahati olacağı ve bunlar için hangi hürriyeti bağlayıcı müeyyidelerin belirleneceği tespit edilmiştir. Seçmenlerin seçime ilişkin haklarını engelleyenler, şiddet kullanarak engelleyenler ve kanunen yetkili olmayan

---

445 http://www.rnp.hn/?page_id=95 (17.10.2013).

446 Yüksek Seçim Mahkemesi tarafından öngörülen idari ve mali para cezaları Hazineye yatırılır. (Honduras Anayasası m. 216.)

kimseler, seçimlerde kullanılacak kamu binalarını işgal edenler, seçim organlarını herhangi bir yöntemle engelleyerek çalışmalarına izin vermeyenler, siyasi partilerin yasal seçim propagandalarını engelleyenler ya da zarar verenler, seçim organlarının ya da onların üyelerinin çalışma performanslarını engelleyeneler ile sandıkların açılmasını engelleyeneler için 4 ila 6 yıl hapis cezası öngörülmüştür. Bununla beraber, seçimlere ilişkin belgeleri tahrif edenlerin fiillerinin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağını ve Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılacağı da ifade edilmiştir. Bu yasal düzenlemelerde, seçimlerin yönetim ve denetiminden her yönüyle sorumlu olan Yüksek Seçim Mahkemesi'nin seçimlere ilişkin her türlü ihtilafın çözülmesi noktasından ayrıldığını ve seçim suç ve kabahatlerine ilişkin yargılamayı yapmaktan kaçınarak ve bu görevi genel mahkemelere bıraktığını görmekteyiz.

Seçimlere ilişkin olarak belirlenen temel Anayasal esasların yanı sıra, bu esaslarla uyumlu ve daha ayrıntılı hükümlerin ihdas edileceği kanuna olan ihtiyaç, 15 Mayıs 2004 tarihinde 30390 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Seçim Kanunu ve Siyasi Kuruluşlar" adlı pozitif hukuk düzenlemesiyle karşılanmaya çalışılmıştır. Kanunun gerekçesinde bu husus, Anayasa Hukuku ile Seçim Hukuku'nu uyumlaştırmak için seçimlerin ve siyasi organizasyonların gelişiminde ihtiyaç duyulan hükümleri içeren anayasal reformlar gerçekleştirmek şeklinde ifade edilmiştir[447].

Kanunun amacının ifade edildiği ilk maddeye göre, bu Kanun ve bu kanunun hükümleri, genel oyla uygulanan seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak ihdas edilmiştir. Ayrıca, seçim organizasyonlarını, siyasi partilerin ve bağımsız adayların ittifaklarını ve kanunla belirlenen bütün kuruluşların faaliyetlerini yönetmek de kanunun amaçları arasında sayılmıştır. Bu amaçların somut olarak gerçekleştirilebilmesi görevini Yüksek Seçim Mahkemesi üstlenmektedir. Seçim Mahkemesine bu görevinde yardımcı olmak üzere ve onun denetiminde olarak, Bölge Seçim Mahkemeleri, Belediye Seçim Mahkemeleri ve Seçim Kabul Bürosu

[447] http://www.tse.hn/web/documentos/Compedio_Ley_Electoral_Reglamentos_Electorales_09.PDF (17.10.2013).

kurulmuştur. Seçim organları seçimlere ilişkin yönetim ve denetim görevlerini belli ilkeler[448] çerçevesinde gerçekleştirmektedir.

Yüksek Seçim Mahkemesi, toplantılarını üyelerinin tamamının katılımıyla gerçekleştirmektedir. Hakimlerden birinin yokluğunda yedek hakim toplantıya çağrılır. Başkanın yokluğu toplantı yapmaya engel bir durum değildir. Şöyle ki, başkan toplantıya herhangi bir sebepten ötürü katılamamışsa, üyeler kendi aralarından seçecekleri geçici başkanla toplantıyı gerçekleştirirler. Böylece seçimlerin doğası gereği hızlı kararların alınmasını gerektiren durumlara ilişkin olarak, kararların gecikmesi engellenmiş ve hak kayıplarının önüne geçilmiş olunacaktır.

Yüksek Seçim Mahkemesi'nin toplantıları bir numara altında kayda alınarak ve gizli olarak gerçekleştirilir. Kararlar bütün hakimler tarafından imzalanır. Kural olarak hakimlerin hiç biri çekimser kalamaz, çekimser oy kullanamaz. Çekimser kalmak isteyen hakim ancak çekimser kaldığı konuyla ilgili karara karşı şerh düşebilir. Mahkemenin kararlarına karşı, bir çok Latin Amerika ülkesinin aksine olarak, Anayasa Mahkemesine itirazda bulunabilme imkanı tanınmıştır[449]. Mahkemenin toplantılarına ilişkin tutanaklar, bir sonraki toplantıda okunur, onaylanır ve imzalanır. Önceki toplantının tutanakları onaylanmadan hiçbir şekilde yeni toplantının gündemine geçilemez. Mahkeme tutanaklarının bir sonraki toplantıda onaylanarak imzalanması yöntemi, bir önceki toplantıda alınan kararların üyeler tarafından tekrar gözden geçirilmesini sağlamayı ve daha rahat karar almalarını amaçlayan soğuma süreleri olarak değerlendirebiliriz. Üyelerin çekimser kalma yasağı ise özellikle Mahkemenin karar almadaki aritmetiği göz önüne alındığında daha da iyi anlaşılacaktır. Şayet üyelere çekimser kalma hakkı tanınmış olsaydı, üyeler Mahkemenin çalışmasını imkansız hale getirebileceklerdir. Böylece Mahkeme yukarıda ifade ettiğimiz gibi hızlı karar almayı gerektiren durumlarla karşılaştığında, bunları çözebilecek kararları alamayacak ve demokratik seçim süreci sekteye uğrayacaktır.

---

[448] Honduras seçim sistemine hakim olan ilkeler: Meşruluk, evrensellik, seçim özgürlüğü, tarafsızlık, şeffaflık ve dürüstlük, gizlilik, devredilebilirlik, zorunlu oy kullanımını teşvik, yasallık, hesap verilebilirlik, iyi niyet, doğru süreç, öz kaynak ve hızlı yargılama usulü. (Honduras Anayasası'nın 2. maddesi)

[449] Henriquez, ss.53-54. ; Gönenç (b), s. 39.

Yüksek Seçim Mahkemesi'nin, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin yetkileri 15. maddede otuz bent halinde sayılmıştır. Bu yetkilerden bazılarını, seçimleri ve referandumları organize etmek, doğrudan doğruya yönetmek ve denetlemek, oyların tamamının ya da bir kısmının iptali istemiyle açılan ve seçim sonuçlarının ilanı ile ilgili davalar hakkında karar vermek, seçim zamanında ek seçim personeli almak ve sonrasında işine son vermek, kendi bütçesini Kongreye sunmak ve yıllık faaliyet raporunu Yasama Organına sunmak şeklinde sayabiliriz.

Kendi personeli olan Mahkeme, kanun tarafından belirlenen daimi görevleri için istihdam ettiği idari ve teknik seçim personelinin sayısını, seçim ya da referandum tamamlandıktan sonraki iki yıl içerisinde görevlerine son vermek suretiyle azaltmaktadır. Aktif olarak çalışmayı gerektirmeyen dönemlere ilişkin olarak seçim personelinin iki yıllık zamana yayılarak işten çıkartılması, seçim personeli tasarrufu anlamına gelmektedir. Bu da aynı zamanda Mahkemenin mali yapısında tasarrufa gidilmesi anlamına gelecektir. Seçim personelinin görevine hemen son verilmeyerek, seçim sonrasına ilişkin belli bir süre daha istihdam edilmesi personelin daha az mağdur edilmesi demektir.

Yurt dışında yaşayan Honduraslılara, Devlet Başkanlığı ve Cumhuriyetin Atanan Yetkililerinin seçimlerine münhasır olarak genel seçimlerde oy kullanma hakkı tanınmıştır. Yurt dışında yaşayan Honduraslılar oylarını, Honduras'ta yaşayan seçmenlerle aynı günde kullanmak zorundadırlar. Yurt dışı seçmenler oylarını, bulundukları şehirlerin yerel saatleri olan 07.00 ile 16.00 saatleri arasında kullanabileceklerdir. Yüksek Seçim Mahkemesi, ülke vatandaşlarının siyasi kültür ve seçim süreciyle ilgili bilgi ve beceri düzeylerinin gelişmesini desteklemek amacıyla seçim eğitim programları planlamakta ve uygulamaktadır.

5.1.2.5. Uruguay Pratiği

Uruguay Doğu Cumhuriyeti, İsviçre Cumhuriyetçi modelinin etkisiyle 1825 yılında bağımsızlığını kazanarak yarı başkanlık ile çok partili sistemin benzersiz bir kombinasyonunu 20. yüzyılın başında kurmayı başarmıştır[450]. Uruguay, Latin Amerika Ülkelerinin ekonomilerinden ve insan hakları uygulamalarından hareketle

[450] Staino, Sara, "Uruguay: The Electoral Court- A Fourth Branch of Government?", **Electoral management Design: The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006, s. 218.

haklarındaki yanlış kanaatlerin aksine, dünyanın en eski ve istikrarlı demokrasilerinden biridir[451][452]. Demokrasinin sekteye uğradığı 1973 ve 1984 yılları arası askeri rejim dönemi hariç, 19. yüzyıldan bu yana çok partili seçimlerin kesintisiz olarak düzenlenmesi yukarıdaki ifademizi destekler mahiyettedir. Uruguay demokrasisinin önemli kilometre taşlarından olan "Seçim Mahkemesi" (Corta Electoral), 1924 yılında bir Parlamento Kararı ile kurulmasının[453] ardından 1934 yılında yapılan Uruguay Doğu Cumhuriyeti Anayasa'sında[454] yerini almıştır[455].

Mevcut seçim uygulamalarının temeli, 1925 yılında yapılan "Seçim Kanunu" ile "Ulusal Yurttaşlık Kütüğü" tarafından atılmıştır[456]. Uruguay, oy kullanmanın dünyada zorunlu olduğu birkaç ülkeden biri olmasının yanında aynı zamanda il düzeyinde halk tarafından seçilmiş seçim alt organlarının bulunduğu da bir ülkedir. Bu iki farklı yönüyle ön plana çıkan Uruguay, 1967 yılında yapılan ve halen yürürlükte bulunan Uruguay Doğu Cumhuriyeti Anayasa'sı[457] da yukarıda ifade ettiğimiz düzenlemelere eş ilkelere yer vermiştir[458]. Böylece, Uruguay uygulaması, Kosta Rika, Bolivya, Ekvator, El Salvador, Panama, Peru, Honduras ve Guatemala pratiklerinde olduğu gibi, "Bağımsız Seçim Kurulu" modeli içerisinde, seçim kurullarının "seçim mahkemesine" dönüşümü sonucunu doğuracak "Yargısal Nitelikli Bağımsız Seçim Kurulu" versiyonunu oluşturarak, kararlarına karşı

---

451 Lopez- Pintor, s. 34.

452 The Economist'deki bir çalışma, 167 ülkede demokrasi uygulamalarını araştırdı ve beş genel kategoride bir demokrasi endeksi çıkartmaya çalıştı. Kategoriler; Özgür ve Adil Seçim, Vatandaş Özgürlükleri, Devlet Fonksiyonları, Politik Katılım ve Politik Kültür. Bu kriterlere göre, Uruguay 10 tam puan üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda 7.96 puanla 28. sırada işleyen demokrasi kategorisinde yer almaktadır. http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi_%C4%B0ndeksi (16.10.2013).

453 Henriquez, s. 53.

454 http://heinonline.org/HOL/Page?collection=cow&handle=hein.beal/connat0003&id=399#399 (16.10.2013).

455 Lopez- Pintor, s. 154.

456 Lopez- Pintor, s.154. ; Staino, s. 218.

457 Uruguay Anayasası metni için bkz., http://www.parlamento.gub.uy/constituciones/const004.htm (16.10.2013).

458 Yılmaz, s. 12.

herhangi bir başka mercie başvurulmasını engelleyerek Seçim Kurullarını özerk bir statüye kavuşturmuştur[459].

Anayasanın on sekizinci bölümünde "Seçim Adaleti" başlığı altındaki 322.-328. maddeleri, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan "Seçim Mahkemesi"ni (Corta Electoral) düzenlemektedir. Anayasal düzenlemeye göre, Seçim Mahkemesi, hukuk formasyonuna sahip, tarafsızlığı kabul edilen vatandaşlar arasından seçilecek dokuz üyeden oluşmaktadır[460]. Üyelerden beşi, Senato ve Meclis üye tam sayısının üçte ikisinin oylarını alabilecek olan, siyasi arenadaki konumları itibariyle tarafsızlıkları garanti edilebilen vatandaşlar arasından her iki Meclis'in ortak toplantısında seçilirler (m. 324/1). Geri kalan dört üye ise koltuk sayısı ile orantılı olarak Mecliste temsil edilen siyasi partilerin temsilcileri arasından çift eşzamanlı oy sistemi uyarınca iki meclis tarafından seçilecektir (m. 324/2)[461].

Seçim Mahkemesi, seçimlere ilişkin şikayet ve talepleri soruşturma dahil, kararlarının temyizi haricinde, seçimlerin yürütülmesinden bütün yönleriyle sorumludur. Mahkemenin kararları ulusal düzeyde geçerli olmanın yanı sıra herhangi bir yargı önünde temyiz edilemeyecek biçimde de kesinliği haizdir[462]. Seçim Mahkemesine yapılan temyiz şikayetlerinin[463] az yapıldığı[464] görülmektedir. Bunun sebebi olarak da oyların elle sayılması ve siyasi parti temsilcilerinin Mahkemenin yapısı içerisinde yer almaları gösterilmektedir[465]. Mahkeme aynı zamanda yüksek seçim otoritesi, seçimlerin yönetim ve adalet yüksek seçim mahkemesidir. Tüm seçim yönetim faaliyetlerini Seçim Mahkemesi, Merkez Ofis aracılığıyla sürdürmektedir. Geri kalan işleri ise her biri, bir başkan, dört üye ve bir sekreterden

---

459 Gönenç (b), s. 38.

460 Seçim Mahkemesi üyeleri için bkz., http://www.corteelectoral.gub.uy/gxpsites/page.aspx?3,26,288,O,S,0, (16.10.2013).

461 Lopez- Pintor, s.156. ; Staino, s. 218. ; Yılmaz, s. 12.

462 Henriquez, s. 53.

463 En bilinen şikayet olarak, 1971 seçimlerinde kaybeden aday Wilson Ferreira'nın başvurusudur. Mahkeme tarafından reddedilmiştir. (Lopez- Pintor, s.160).

464 1994 den bu yana seçim sonuçlarına ilişkin herhangi bir şikayet ve itiraz yapılmamıştır. (Yılmaz, s. 13).

465 Lopez- Pintor, s.160. ; Yılmaz, s. 13.

kurulu[466], 1996 yılından bu yana dört yıllığına[467] halk oylaması ile seçilen ve "Juntas Departamentales" olarak bilinen Merkez Ofise bağlı, daimi olarak görev yapan on dokuz departman ve bölge ofisleri yürütmektedir[468]. Merkez Ofis seçimlerin yönetimine ilişkin süreci, "ulusal seçimler", "genel hizmetler", "sekreterlik", "personel", "muhasebe" ve "bilgi deposu" birimlerinden oluşan altı bölüm aracılığıyla yönetmektedir[469].

Yukarıda ifade edilen kurullarda çalışan seçim personeli, kamu hizmeti görevlilerine ilişkin genel düzenlemelerin dışında tutulmuş ve 1925'den bu yana uygulanan özel bir statü kapsamında istihdam edilmektedir. Mahkeme, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak atayacağı veya yeni alacağı personelleri yarışmacı yöntemle yapacağı bir kamu sınavıyla almaktadır. Ancak adayların atanabilmeleri için, sınavı kazanmalarına ek olarak parti referans sertifikası getirmeleri de gerekmektedir. Mahkeme, seçim personeline ilişkin olarak yapacağı atamaları, siyasi partilerin seçimlerde almış oldukları oy oranlarını göz önünde bulundurarak yapmaktadır[470].

Seçim Mahkemesi ve diğer seçim organlarının hiçbir üyesi hakim statüsünde üye değildir[471]. Bu durum genel olarak Seçim Mahkemesi üyelerini ve diğer seçim personelini siyasi iktidar karşısında korumasız bırakmaktadır. Bu kayda değer olumsuzluğu ortadan kaldırmak amacıyla bir takım koruyucu hükümler ihdas edilmiştir. Seçim personeli için öngörülen koruyucu hükümler anlamında en dikkat çekeni, suç ve yolsuzluk soruşturmaları haricinde Mahkeme üyelerinin herhangi bir siyasi nedene dayanılarak görevden alınamayacağına ilişkin olanıdır[472]. Böylelikle siyasi baskı endişelerinden arındırılmış seçim sistemi içerisinde dış müdahalelerden

---

466 On dokuz departman ve bölge ofisinin başkan, üye ve sekreterlerinin listesi ve hangi partilerden geldiğine ilişkin olarak bkz., http://www.corteelectoral.gub.uy/gxpsites/page.aspx?3,30,297,O,S,0, (16.10.2013).

467 Juntas Departamentales üyelerinin seçimi 1996 yılına kadar beş yılda bir yapılan halk oylamasıyla belirlenirdi. (Lopez- Pintor, s.156.).

468 http://www.corteelectoral.gub.uy/gxpsites/page.aspx?3,26,290,O,S,0, (16.10.2013).

469 Lopez- Pintor, s.156. ; Staino, s. 218. ; Yılmaz, s. 13.

470 Lopez- Pintor, s.157.

471 Henriquez, s. 54. ; Yılmaz, s. 12.

472 Lopez- Pintor, s. 157.

uzak sadece işine odaklanmış bir seçim personeli çalışma sisteminin zemini oluşturulmuştur.

Seçim Mahkemesi, parlamento tarafından onaylanan ve hükümet tarafından müzakere edilmesi gereken bütçesi haricinde her açıdan özerk bir statüye sahiptir[473]. Bütçe görüşmelerinde Mahkeme, kamu harcamalarını kısıtlayan hükümet tedbirlerine anlayış göstermiştir. Bu durum, seçim sürecinin teknolojik modernizasyonun gerçekleştirilebilmesinin en önemli gecikme nedeni olarak gösterilmektedir. Bunun dışında, Mahkeme hükümet ilişkisi, seçim lojistiği ile özellikle de polis ve silahsız askerler tarafından sağlanan güvenlik odaklı olarak yürütülmektedir[474]. Mahkemenin hükümetle olan ilişkisi bağlamında, Kosta Rika uygulamasıyla karşılaştırıldığında, Seçim Mahkemesi daha pasif bir roldedir. Gerekli ve ihtiyaç duyulan bütçe sağlanamadığı ülkelerde, seçim süreci siyasi iktidarın müdahalelerine açık bir hal almaktadır. Bu durum, eski ve istikrarlı demokrasisi ile ön plana çıkan Uruguay'ın bu özelliğiyle bağdaşmaz niteliktedir.

Seçim Mahkemesi'nin seçimlere ilişkin görevi sadece genel ve yerel seçimlerle sınırlı değildir. Ülke genelinde yapılan seçimlerin birçoğu Seçim Mahkemesi'nin yönetim ve denetimi altında gerçekleştirilmektedir. Yasa ile Mahkeme, üniversitelerde ve sosyal güvenlik hizmetlerine ilişkin devlet kurumlarının seçim faaliyetlerine de başkanlık etmektedir. Özel olarak da okullarda, sosyal kulüplerde, spor kulüplerinde ve diğer organizasyonlara da seçim malzemeleri sağlayarak destek vermektedir[475]. Seçim Mahkemesi'nin, siyasi hayatın bilinen seçimleri dışında ülke genelindeki kamu ya da özel kuruluşların seçimlerinden de sorumlu olması, seçim işlerinin yoğun ve ağır geçeceğinden hareketle Seçim Mahkemesi'nin iş yükünü artıracaktır. Bu yoğun iş yükü altında, mahkeme asli işi olan ülke genelinde yapılan ve yapılacak olan seçimlerin ve referandumların doğru, dürüst ve adil bir biçimde yapılarak sonuçlandırılması faaliyetlerini sekteye uğratabilecektir. Bunun yanı sıra, her seviyede seçimlerin yapılmasından sorumlu

473 Lopez- Pintor, s. 156. ; Staino, s. 219.

474 Lopez- Pintor, s. 162.

475 Lopez- Pintor, s. 161.

olunması seçmen listelerinin ve seçmen kütüklerinin her daim güncel ve güvenilir bir şekilde güncellenmesine de katkısı olacağı bir gerçektir.

Seçmenlerin eğitimi adına temel eğitim ailede ve okullarda verilmektedir. Buna ilave olarak okulların müfredat programları kapsamında yurttaşlık eğitim kursları da verilmektedir. Vatandaşların nasıl oy kullanmaları gerektiğine ilişkin bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmaktadırlar[476]. Seçmenlerin kayıtlı olduğu seçmen kütükleri daimi nitelikte bir kayıttır. Buna paralel olarak düzenlenen seçmen kartları da bir kez dağıtılmakta ve ömür boyu geçerliliğini korumaktadır[477].

5.1.2.6. El Salvador Pratiği

Geçen yüzyılın başlarında Latin Amerika ülkelerinde[478] ortaya çıkan ve ülke demokrasilerine ciddi manada katkı sağlayan "Latin Amerika Modeli" olarak adlandırılan ve seçimlerin yönetim ve denetimini siyasal nitelikteki organların elinden tamamen kurtaran sistem, El Salvador Anayasası'nda seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu organ olarak Yüksek Seçim Mahkemesi ile karşımıza çıkmaktadır[479].

Siyasi tarihinde ondan fazla Anayasa yapımı[480] tecrübesine sahip bir Orta Amerika ülkesi olan El Salvador, seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin esasları, 20 Aralık 1983 tarihinde kabul edilen ve halen yürürlükte[481] bulunan El Salvador Anayasası'nın[482] 208. ve 210. maddeleri[483] arasındaki düzenlemelerle belirlemiştir.

---

476 Lopez- Pintor, s. 159.

477 Lopez- Pintor, s. 158. ; Yılmaz, s. 13.

478 Latin Amerika ülkeleri arasında Brezilya, Meksika, Paraguay, Venezuela, Bolivya, Ekvator, Guatemala, Honduras, Kosta Rika, Panama, Peru, Uruguay, Şili, Porto Riko, Kolombiya gibi ülkeleri sayabiliriz (Gönenç (b), ss. 37-39.).

479 Yılmaz, s. 10. ; Elections in El Salvador: 2014 Presidential Elections, Frequently Asked Questions, International Foundation for Electoral Systems, s. 3. http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2014/~/media/Files/Publications/White%20Paper Report/2014/FAQ%20El%20Salvador_Final.pdf (16.10.2013).

480 El Salvador Siyasi tarihindeki diğer anayasalar http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=130 (16.10.2013).

481 http://www.tse.gob.sv/institucion/historia (16.10.2013).

482 El Salvador Anayasası Metni için bkz., http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=130 (16.10.2013).

483 IFES, El Salvador, s. 3.

El Salvador Anayasası'nın yedinci bölümünde düzenlenen Yüksek Seçim Mahkemesi, beş asıl ve beş yedek olmak üzere toplam on üyeden müteşekkildir[484]. Yasama Meclisi tarafından seçilecek olan ve görevlerinde beş yıl kalabilecek hakimlerin üçü, son başkanlık seçiminde en çok oyu almış olan üç siyasi parti veya yasal koalisyonun önerisiyle, kalan iki hakim ise ikinci derece hakimlerin arasından Yüksek Adalet Mahkemesi'nin üçte iki önerisiyle, yukarıda ifade edildiği gibi Yasama Meclisi'nin üye tam sayısının en az üçte iki çoğunluğunun oyuyla seçilmektedir. 208. maddenin son fıkrasında, seçim uyuşmazlıklarına ilişkin sorunların çözümünde en yüksek otorite olarak ise Yüksek Seçim Mahkemesine işaret edilmiştir[485].

Seçimlerin denetimine ilişkin olarak 31 Ekim 1991 tarihinde değiştirilen Anayasanın 209. maddesinin ilk fıkrasında oyların kabulü, dökümü, sayımı ve oy hakkı ile ilgili diğer aktiviteler için gerekli organlar kurulabileceğini ifade etmektedir (m. 209/1). Yine seçim sürecinin tamamına ilişkin olarak, yarışan siyasi partiler ve koalisyonlar denetim ve gözetim hakkına sahip olabileceklerdir (m. 209/2). Böyle bir imkanın seçim sürecinde, seçilmeye aday aktörlere tanınmış olması, seçimlerin adil, dürüst ve şaibeden uzak bir biçimde gerçekleşmesinin teminatı oluşturacaktır.

Doktrinde Yılmaz, El Salvador Anayasası'nın seçimlerin yönetimine ilişkin olarak herhangi bir hüküm içermediğini, bu konuya ilişkin olarak uygulanacak kuralların 1992 tarihinde kabul edilen Seçim Kanunu'nda[486] ve Yüksek Seçim Mahkemesi'nin kararlarında uygulama imkanı bulduğunu ifade etmiştir. Yönetim faaliyetleri kapsamında değerlendirilen seçmen kütüklerinin oluşturulması da Mahkemenin görev alanında yer almaktadır. Mahkemenin ulusal ve uluslararası seçim gözlemcilerine ilişkin olarak verdiği bir kararında, adeta kendisi için görev

---

484 http://www.tse.gob.sv/institucion/historia ; http://www.tse.gob.sv/organismo-colegiado (Yüksek Seçim Mahkmesi asil ve yedek üyelerinin listesi için bkz.) (16.10.2013).

485 Yılmaz, s. 11. ; http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=130 (16.10.2013).

486 Seçim Kanunu'nun orijinal İspanyolca metni için bkz, http://www.asamblea.gob.sv/eparlamento/indice-legislativo/buscador-de-documentos legislativos/codigo-electoral-1 (16.10.2013).

tanımlaması yaparak, seçim kanunlarının uygulamasında düzenleyici, sürecin hazırlanması ve gerçekleştirilmesinde de hakem rolünde olduğunu ifade etmiştir[487].

El Salvador Seçim Kanunu'nun ilk maddesi, seçim sürecine ilişkin olarak; seçmenlerin, seçmen kayıtlarının, seçim organlarının ve devlet faaliyetlerinin düzenlenmesi için bu kanunun kaleme alındığını ifade etmektedir. Söz konusu kanun kapsamında seçim süreci "Yüksek Seçim Mahkemesi", "Bölge Seçim Kurulları", "Belediye Seçim Kurulları" ve "Sandık" eliyle gerçekleştirilmektedir.

El Salvador Seçim Kanunu'na göre, Yüksek Seçim Mahkemesi, en yüksek seçim otoritesidir. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin seçim ihlallerini Anayasal ilkelere göre çözüme kavuşturmaktadır (m. 39). Mahkeme, seçim konularına ilişkin olarak tam manada idari ve mali özerkliğe sahip bir yargı organıdır[488]. Bu açıdan hiçbir devlet kurumuna bağlı değildir (m. 40). Mahkemenin kendi belirleyeceği mali ihtiyaçları çerçevesinde devlet bütçesinden kendisine yıllık bütçe tahsisi yapılmaktadır. Mali özerklik o derece gelişmiştir ki, gerek seçim öncesinde gerekse seçim zamanında olağan ve olağan üstü harcamalara ilişkin olarak da ayrıca bütçe tahsisine gidilebilmektedir. Bir adım daha ileri gidilerek, Mahkemenin seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak belirlenen amaçlarına ulaşabilmesi için bedeli ne olursa olsun özel projelerin geliştirilmesine kaynak tahsisi de sağlanmaktadır (m. 42). Seçim faaliyetlerine hasredilen bu tür mali özerklikler, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurum, kurul ya da mahkemelere siyasi müdahaleden uzak hareket edebilme kabiliyeti kazandıracaktır. Bu durum aynı zamanda seçmenlerin siyasi tercihlerinin gerçek şekilde sandığa yansımasının da garantisini oluşturacaktır.

Seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Mahkemesi, 2014 yılı Şubat ayında yapılan Başkanlık Seçimine ilişkin bir takım değişikliklerle birlikte El Salvador seçim tarihinde bazı ilklere imza atmıştır. Bunlardan ilki, El Salvador dışında yaşayan ülke vatandaşlarına, 2014 Başkanlık Seçiminden başlayarak sonraki genel seçimlerde tercihlerini kullanabilme imkanı tanımak suretiyle, demokratik tercihlerini ülke siyasi hayatına yansıtabilme imkanı

---

487 Yılmaz, s. 11.

488 http://www.tse.gob.sv/institucion/historia (16.10.2013).

tanınmıştır. Çoğunluğu, ABD, Kanada, Fransa, Kore ve İtalya'da yaşayan 10.337 kayıtlı El Salvador vatandaşına bu uygulamadan yararlanabilme fırsatı doğmuştur[489]. 4,955,107[490] kayıtlı seçmenin olduğu ülkede yukarıdaki rakam küçük gibi görünebilir fakat bu yenilik, siyasi irade ve onun uygulayıcıları olan demokratik kurumların, demokratik hayatın olmazsa olmazı olan seçim müessesesine ne kadar büyük değer atfettiklerinin önemli bir göstergesidir.

2014 Başkanlık seçimiyle getirilen ikinci yenilik bir önceki seçim olan 2012 Parlamento ve Belediye seçimlerinde ülkenin %60'ın da uygulanabilen konutta oy kullanma imkanının 14 bölge ve 262 belediyeyi kapsayacak biçimde bütün ülke genelinde uygulamaya geçmiş olmasıdır[491]. Kanaatimizce konutta oy, daha ziyade seçmen sayısının az olduğu ülkelerde uygulama imkanı bulabilecektir. Ayrıca, siyasi tercihlerini farklı gerekçelere binaen oy kullanmama yönünde kullanmayı düşünerek seçimlere katılmayı tercih etmeyen ya da bedensel ve seçmen olabilmeyi etkilemeyen zihinsel engeli dolayısıyla seçim sandıklarına gelmeleri zor olan seçmenlerin, oy kullanmalarını sağlayarak, söz konusu engellerinin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Böylelikle siyasi katılım oranı artmış olacağından ve siyasi iradenin parlamentolara daha yüksek oranda yansıtılacağından, siyasi iktidarların meşruluğunun tartışılmasına sebep olan unsurlar da ortadan kalmış olacaktır. Getirilen son değişiklik ise 2014 Başkanlık Seçiminin, 2013 Temmuz'unda Kongre tarafından onaylanan bir kanun çerçevesinde yapılmış olmasıdır[492].

5.1.2.7. Kosta Rika Pratiği

1970'lerin Avrupa'sında "yeniden demokratikleşme" adı altında ortaya çıkan demokratik gelişmelerden devletler büyük ölçüde etkilenirken, bu çerçevede geleneksel seçim yönetim ve denetimi modeli de söz konusu gelişmelerden payına düşeni almıştır. Gelişmeler, dünyada yarattığı kelebek etkisiyle, 1980'lerde Latin Amerika ülkelerine kadar ulaşarak ülke anayasa ve yasalarında kendilerine yer bularak esaslı değişikliklere gidilmesini sağlamıştır. Kosta Rika da bu değişim öyle

489 IFES, El Salvador, s. 3.

490 IFES, El Salvador, s. 2.

491 IFES, El Salvador, s. 3.

492 IFES, El Salvador, s. 3.

esaslı biçimde yaşanmıştır ki, bir dönüm noktası olarak, devletin yasama, yürütme ve yargı erkinin yanında dördüncü bir anayasal erk olarak karşımıza çıkmıştır[493]. Bu erk seçim yargısı erkidir.

Kosta Rika uygulaması "Bağımsız Seçim Kurulu" modeli içerisinde, seçim kurullarının "seçim mahkemesine" dönüşümü sonucu ortaya çıkan "Yargısal Nitelikli Bağımsız Seçim Kurulu" versiyonunu oluşturarak, kararlarına karşı herhangi bir mercie başvurulmasını engellemek suretiyle seçim kurullarını özerk bir statüye kavuşturmuştur[494]. Böylelikle, Kosta Rika, günümüzde bölgenin en istikrarlı demokrasileri arasında yerini almıştır[495][496].

1949 tarihli Kosta Rika Cumhuriyeti Siyasi Anayasası'nda[497] seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemeler 99 ila 104. maddeleri[498] arasında yer almaktadır. Anayasaya göre, seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Mahkemesi, 1946 yılında bağımsız bir kurum olarak kurulmuştur. Öncesinde seçimlerin yönetimi hükümetin bir parçası olan İçişleri Sekretaryasının sorumluluğunda gerçekleştirilmekteydi. Mahkeme, 1949 tarihli şimdiki Kosta Rika Siyasi Anayasa'sında seçimlerin yönetim ve denetimi için tam yetkili anayasal bir kurum olarak yerini almıştır. O zamandan bu yana ülkenin en itibarlı kurumu olma özelliğini halen daha korumaktadır[499].

---

493 http://www.tse.go.cr/el_tse.htm (16.10.2013). ; Henriquez, s. 53. ; Lopez- Pintor, s. 33. ; Gönenç (b), s. 28.

494 Gönenç (b), ss. 38-39.

495 Lopez- Pintor, s. 34.

496 The Economist tarafından yapılan bir çalışmada, 167 ülkede demokrasi uygulamalarını araştırdı ve beş genel kategoride bir demokrasi endeksi çıkartmaya çalıştı. Kategoriler; Özgür ve Adil Seçim, Vatandaş Özgürlükleri, Devlet Fonksiyonları, Politik Katılım ve Politik Kültür. Bu kriterlere göre, Kosta Rika 10 tam puan üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda 8.04 puanla dünya sıralamasında 26. sırada işleyen demokrasi kategorisinde yer aldığını görmekteyiz. Bu sonuçta bizim yukarıdaki ifademizi desteklemektedir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi_%C4%B0ndeksi /(15.06.2014).

497 Kosta Rika Anayasası için bkz., http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=104 (16.10.2013).

498 Elections in Costa Rika: 2014 National Elections, Frequently Asked Questions, International Foundation for Electoral Systems, s. 2. http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2014/~/media/Files/Publications/White%20Paper Report/2014/FAQ%20Costa%20Rica_Final.pdf (16.10.2013).

499 Valle, Ruben Hernandez, "Costa Rica: A Powerful Constitutional Body", Electoral management Design: **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006, s. 76.

Yüksek Seçim Mahkemesi ülke genelinde otuz bir bölge müdürlüğü ve bine yakın personeli ile seçimlerin yönetim ve denetimini gerçekleştirmektedir. Mahkeme bu görevini Genel Sekretaryasının yanı sıra, "Sivil Kayıt Genel Müdürlüğü", "Seçim Kayıt Genel Müdürlüğü", "Siyasi Partilerin Finans ve İcra Müdürlüğü", "Teknolojik Stratejileri Genel Müdürlüğü" ile "Eğitim ve Demokrasi Araştırmaları Enstitüsü" ile birlikte gerçekleştirmektedir[500].

Yüksek Seçim Mahkemesi, Kosta Rika Anayasası'nın 101. maddesi, 1536 sayılı Seçim Kanunu ve 3504 sayılı Yüksek Seçim Mahkemesi Kanunu hükümlerine göre üç asıl üyeden oluşmaktadır. Seçim zamanlarında gereksinimlere binaen, asıl üyelerle aynı şartlarda yargılama yapma yetkisine haiz iki yargıcın daha katılmasıyla Mahkeme beş kişilik[501] bir kurul hüviyetine kavuşmaktadır[502]. Tüm üyeler tekrar atanabilme imkanına sahip olarak altı yıllığına atanmaktadır. Üyeler, hakimlik mesleğinde olan ya da hukukun başka alanlarında en az on yıllık mesleki tecrübeye sahip kişiler arasından Adalet Yüksek Mahkemesi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla atanmaktadır. Bu yargıçlar, seçim yargıçları olarak bilinmektedirler. Yargıtay hâkimlerine tanınan dokunulmazlık ayrıcalığından seçim yargıçları da faydalanmaktadırlar. Aynı zamanda üyeler, Yargıtay hakimleri gibi sorumluluklara da sahiptirler. Mahkeme hâkimleri her ne kadar tekrar atanabilme imkanına sahip olarak altı yıllığına atanıyor olsalar da, uygulamada hâkimlerin çoğu emekli oluncaya kadar görevlerinde kalmaktadırlar. Yargıtay Hâkimlerine tanınan dokunulmazlıklardan faydalanabilmelerinin bir sonucu olarak görevlerinden uzaklaştırılabilmeleri ancak görevlerini suiistimal ettikleri gerekçesiyle ve buna ek olarak Adalet Yüksek Mahkemesi'nin üye tam sayısının en az üçte iki çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilmektedir[503].

Yüksek Seçim Mahkemesi'nin görev ve yetkilerinin düzenlendiği Anayasa'nın 102. maddesinin kapsamında, Cumhurbaşkanlığı seçimi, yasama organı seçimi ve yerel seçimler dahil bütün seçimlerin yapılması, uygulanması ve

---

500 http://www.tse.go.cr/el_tse.htm (16.10.2013).

501 Yüksek Seçim Mahkemesi'nin üyeleri için bkz. http://www.tse.go.cr/magistrados.htm (16.10.2013).

502 http://www.tse.go.cr/el_tse.htm (16.10.2013).

503 Valle, s. 76.

denetlenmesi yetkileri bulunmaktadır. Bu anlamda, Mahkemenin belli başlı görevlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Hem ulusal hem de yerel düzeydeki seçimleri düzenlemek, uygulamak ve denetlemek, Anayasa ve kanunlara göre siyasi partileri kaydetmek, siyasi partilerin mali denetimi de dahil örgütlenmesi ve işleyişini denetlemek, oy verecek seçmenlerin kayıtlarını düzenlemek, sağlamak ve seçmen kayıtlarını güncelleyerek düzenlemek ve yönetmek, siyasal seçimleri ve siyasal sistemleri yöneten kuralları ve düzenlemeleri belirleyerek siyasal kampanyaları denetlemek ve seçim bölgelerinin sınırlarını belirlemektir[504]. Mahkeme'nin görevleri arasında üzerinde ayrıca durulması gereken bir başka husus ise Tahkikat yetkisidir. Tahkikat yetkisi, seçim sürecine ilişkin olarak, devlet görevlilerinin görevlerini ifa ettikleri esnada görevlerinin gereği olarak siyasi faaliyetlerden uzak durmaları gerekirken durmamaları veyahut yasaklanmış bir siyasi faaliyette bulundukları hususunda siyasi parti yetkililerinden gelen şikayet üzerine Mahkemenin bizatihi kendisinin ya da görevlendireceği delegeleri aracılığıyla yaptıkları soruşturmadır. Bu soruşturmaya dahil olabilecek devlet görevlileri arasında Cumhurbaşkanı, Hükümet Başkanları, siyasi bakanlar ve Adalet Yüksek Mahkemesi Hakimleri yer almaktadır. Mahkeme yapmış olduğu tahkikatın sonucunu hazırlayacağı bir raporla Yasama Meclisi'ne gönderecektir[505]. Görüleceği üzere, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin görev ve yetkileri sadece seçimlerin yönetim ve denetimiyle sınırlı kalmayarak, siyasi hayatın en önemli aktörleri olan siyasi partiler ve diğer siyasi aktörler için de oyunun kurallarını koyan ve oyunu bu kurallar çerçevesinde oynanıp oynanmadığını kontrol etmekle de görevlendirilmiştir.

Anayasa, Yüksek Seçim Mahkemesi'ne seçim konularına ilişkin olarak hem anayasal hem de yasal normların doğru yorumlanması sorumluluğunu da yüklemiştir. Anayasanın bu tavrı, Yüksek Seçim Mahkemesi'ne anayasal yetkilerinin yanı sıra yasama organı yetkileri verdiği anlamına da gelmektedir. Bununla birlikte, Mahkeme'nin hüküm ve kararlarına karşı hiç kimse itirazda bulunamaz dolayısıyla mahkemenin verdiği kararlar kesin niteliktedir[506].

---

504 Valle, ss. 76-77.

505 Yılmaz, s. 12.

506 Henriquez, s. 53.

Üç ay süren seçim kampanyası süresince Mahkeme, seçimin her türlü güvenliğini iç güvenlik kuvvetlerinin bir parçası olan Sivil Muhafızlarla (Civil Guard) doğrudan kendi kontrolünde tutmaktadır. Bu yolla aslında Mahkeme, seçimlerin tamamen özgür ve siyasi makamların müdahalesinden uzak bir şekilde yapılmasını garanti etmiş olmaktadır[507].

Yüksek Seçim Mahkemesi'nin seçimlerin yönetim ve denetimi konusundaki ciddi manada yetkinliğe ve etkinliğe sahip olması, aynı zamanda ülke siyasal hayatı üzerinde de etkin olması manasına gelmektedir. Şöyle ki, seçim konuları ile ilgili mevzuat değişikliğini içeren her bir öneri üzerinde önceden Mahkemeye danışılması gerekmektedir. Yasama Meclisi, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin görüşüne aykırı biçimde kanun çıkartabilmek için üye tam sayısının üçte ikisinin çoğunluğuna ihtiyaç duyacaktır[508].

Anayasa hükümleri, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin finansmanını, seçimlerin ortaya çıkaracağı maliyette dahil olmak üzere diğer faaliyetlere ilişkin harcamaları da göz önünde tutarak sağlanacağını ifade etmektedir. Bu anlamda Anayasa'nın 177. maddesine göre, evrensel seçme ve seçilme hakkını etkili kılmak amacıyla, Yasama Meclisi, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin yıllık bütçe önerisi de dahil olmak üzere bütçelerini değiştiremez ya da reddedemez. Bu Anayasal hüküm, Yüksek Seçim Mahkemesi'ne herhangi bir mali sorumluluk altına sokmaksızın faaliyetlerini sürdürebilmek için yeterli kaynağı garanti etmektedir. Kosta Rika seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak sürekli kendini yeni gelişmelere açık tutmaya çalışan ve bu konuda gayret içerisinde olan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Son dönemlerde özellikle de elektronik oylamayı gerçekleştirebilme için hem hükümet hem de sivil toplum kuruluşları, faaliyet alanları seçimler olan uluslararası kuruluşlardan yardım araştırma ve temin etme faaliyetlerine giriştiklerini görmekteyiz[509].

Seçimlerin yönetim ve denetimi konusunda Kosta Rika uygulaması, siyasi otoritelerin, ülke insanının demokratik tercihlerine ciddi manada değer verdiğini ve

---

507 Valle, s. 77.

508 Valle, s. 77.

509 Valle, s. 77.

bu tercihlere değer vermenin önemli bir göstergesi olarak da, seçim yönetimi ve denetiminden sorumlu kurumların tam anlamıyla demokratik ölçülerde bağımsızlığının sağlandığını bunun sonucu olarak da adil, doğru ve dürüst bir seçim yapılabilmesinin alt yapısının oluşturulduğu en önemli örneklerden biridir.

5.1.3. Seçimlerin Yönetim ve Denetim Yetkisini Farklı Organlara Veren Anayasal Sistemler

Dünyada birkaç ülke hariç her ülke[510], üç ana kategoride toplanan seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin modellerden birini seçerek bu konudaki kendi sistemini oluşturmuştur. Karma model olarak bilinen ve seçimlerin yönetim ve denetimi yetkilerini farklı devlet organları arasında bölüştüren sistemi benimseyen ülkelerden bazıları, seçimlerin yönetimine ilişkin yetki ve sorumluluğu bağımsız fakat sınırlı yetkili kurullara, bazıları ise yargı denetimine tabi bağımsız kurullara vermiştir. Denetim konusunda ise bu yetki ve sorumluluk bazı ülke pratiklerinde parlamentoya, bazılarında ise Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir[511].

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak benimsenen Karma Model'in farklı uygulamaları söz konusudur. Bu uygulamalardan biri olan seçimlerin yönetimini bağımsız sınırlı kurullara, denetimini ise parlamentonun yetki, görev ve sorumluluğuna bırakan sistemi benimseyen İzlanda ve Norveç örneklerini görmekteyiz.

5.1.3.1. İzlanda Pratiği

İzlanda'nın seçim tarihi, İzlanda Parlamentosu'nun[512], 8 Mart 1843 tarihinde Danimarka Kralı VIII. Christian tarafından bir Kraliyet Kararnamesi ile kurulmasına kadar uzanır. Bu tarihten 1959 yılına gelinceye kadar hem Parlamentonun yapısı hem de seçim şekli önemli değişikliklere uğramıştır[513]. 1959

---

510 IDEA'nın sınıflandırmasına gire, seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin olarak hiçbir sistemi benimsemeyen ülkeler, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin, Brunei Darussalam (Myanmar), Burma, Libya, Katar, Suudi Arabistan ve Vatikan. (Wall ve Diğerleri, ss. 304-323).

511 Yılmaz, ss. 13-22.

512 "Althing" adı verilen İzlanda Parlamentosu ilk kurulduğunda, sadece bir seçim bölgesinde halk tarafından seçilen 20 milletvekilinden oluşmaktaydı.

513 1959 yılında kadar, Milletvekili sayısı 52'ye çıkarıldı. 21 Milletvekili tek üyeli seçim bölgesinden, 12 Milletvekili çift üyeli seçim bölgesinden, 8 Milletvekili Reykjavik bölgesinden seçilirdi. Geri Kalan 11 Milletvekili ise ulusal bazda partilere ayrılan ve yine ulusal bazdaki

yılında, bu sürecin sonunda, Anayasa'nın seçimle ilgili maddelerinde köklü değişiklikler[514] yapılarak bugünkü yapının temelleri atılmıştır. Bu uygulama varlığını 1983'e kadar sürdürmüş ve bir sonraki esaslı değişiklik ise 1987 yılındaki seçimlerde yürürlüğe girmiştir.

1999 yılında tekrar değiştirilen Anayasa'daki seçime ilişkin düzenlemeyle, seçim bölgesi sayısı en az altı en çok yedi olarak belirlenmiştir. Seçim Kanunu, Anayasa değişiklikleriyle uyumlu hale getirilmek için değiştirildi. Kanunun getirdiği önemli değişikliklerden biri de, iki seçim bölgesi arasındaki oy gücü oranındaki tutarsızlıkların 2:1 oranını aşmamasını sağlamak için "Ulusal Seçim Komisyonu"nun oluşturulmasıdır. Ulusal Seçim Komisyonu bu amacı gerçekleştirmek için her seçimden sonra bir ya da daha fazla koltuğu seçim bölgelerine dağıtma yetkisi ile de donatılmıştır. Ulusal Seçim Komisyonu'nun, bu paylaştırmayı siyasi partilere yapabilmesi için, bir siyasi partinin ulusal geçerli oyların en az %5'ini alması gerekmektedir[515].

17 Haziran 1944 tarihli İzlanda Anayasası ve 16 Mayıs 2000 tarihli Athing Parlamento Seçimleri Kanunu'nun seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak benimsediği modelin klasik model olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. Şöyle ki, İzlanda Anayasası seçimlerin yönetimine dair yetki ve sorumluluğu, özellikle seçim çevrelerine ilişkin düzenlemeler ve seçimlerle ilgili bazı ihtilafları çözmesi gibi sınırlı yetkilere[516] sahip olan Ulusal Seçim Komisyonuna ve daha geniş yetki ve etkinliğe sahip olan Adalet Bakanlığı'na bırakmıştır. Seçimlerin denetimi ise İzlanda Parlamentosu Althing'in yetki ve sorumluluğundadır[517].

---

seçim bölgelerindeki tutarsızlıkları gidermek için partilere aldıkları oy oranlarına göre dağıtılırdı. http://www.landskjor.is/media/frettir/AnalysisIcelandElection2013.pdf (15.10.2013).

514 Yapılan Anayasa değişikliği ile, 12 Milletvekili olan Reykjavik hariç, 5 ya da 6 milletvekilinden oluşan 8 seçim bölgesi oluşturuldu. Bunlara ek olarak, ulusal bazda partilere ayrılan ve adına "denkleştirme koltukları" ya da "telefi edici koltuklar" denilen ve ulusal düzeyde tutarsızlıkları düzeltmek için 11 Milletvekili uygulaması devam ettirildi. Böylelikle Parlamentonun milletvekili sayısı 60'a çıkmış oldu. http://www.landskjor.is/media/frettir/AnalysisIcelandElection2013.pdf (15.10.2013).

515 http://www.landskjor.is/media/frettir/AnalysisIcelandElection2013.pdf (15.10.2013).

516 OSCE/ODIHR, 25 Nisan 2009 tarihli Erken Genel Seçime İlişkin Gözlem Raporu, s. 5. ; Yılmaz, s. 14.

517 Yılmaz, s. 14.

İzlanda Parlamentosu'nun oluşumuna[518], seçim çevrelerinin belirlenmesine[519] ve belirlenen seçim çevrelerinin çıkartacakları milletvekili sayıları dışındaki Parlamento koltuklarının hakkaniyete uygun biçimde siyasal partilere dağıtılmasına dair hükümlerin yer aldığı İzlanda Anayasası'nın 31. maddesi, Ulusal Seçim Komisyonu'nun seçimlerin yönetimi hususunda ne denli önemli bir rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Komisyon ayrıca Althing Parlamento seçimlerinin düzenlendiği 16 Mayıs 2000 tarih ve 24 nolu kanunun emrettiği şekliyle Parlamento üyelerine mazbatalarını vermekle de sorumludur. Komisyon, seçim istatistikleri ve seçim konularındaki araştırmalarla da yakından ilgilenmektedir[520].

Seçim bölgelerine kanunla tahsis edilen milletvekili koltuk sayıları dışında kalan koltuklar her partinin toplam oy sayısını yansıtacak şekilde en geniş ölçüde her seçim bölgesinde dağıtılacaktır. Bir siyasi partinin bu dağıtımdan yararlanabilmesi için ülke genelindeki tüm geçerli oyların en az %5 ini alması gerektiğini yukarıda ifade etmiştik. Seçim bölgesi sınırları ve Parlamento için öngörülen koltuk tahsis yöntemlerine ilişkin yasa hükümleri ancak Althing'in üye tam sayısının 2/3 çoğunluğunun oyu ile değiştirilebilir. Seçim bölgesi ve Parlamento koltuk sayısının değiştirilebilmesi için öngörülen anayasal oran, kanun yapmak için gerekli olan oy miktarından daha nitelikli bir sayı anlamına gelmektedir. Bu da bize Anayasa koyucunun seçime ilişkin yasal düzenlemelere ve dolayısıyla da demokrasiye olan inancına ne denli değer verdiğini göstermektedir.

İzlanda pozitif hukuk uygulamasında seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin İzlanda Anayasası'nda yukarıda ifade ettiğimiz hükümlerin dışında bir hüküm bulunmadığını görmekteyiz. Anayasa dışındaki düzenlemeler, İzlanda Parlamentosu Althing'in seçimlerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı "Althing Parlamento Seçimleri Kanunu"nun da düzenlenmiştir[521].

---

518 İzlanda Parlamentosu "Althing", dört yıllık bir dönem için, nispi temsil esasına göre gizli oyla halk tarafından seçilen 63 üyeden oluşmaktadır.

519 İzlanda Anayasası'nın 31. maddesine göre seçim çevreleri altıdan az ve yediden çok olamaz. Bu seçim çevrelerinin sınırları kanun tarafından belirlenirken, Reykjavik ve çevresi seçim bölgesinin sınırları Ulusal Seçim Komisyonu tarafından belirlenebilecektir.

520 http://www.landskjor.is/english (15.10.2013).

521 Yılmaz, s. 14.

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinden yukarıda ifade edilen kadarıyla sorumlu olan bağımsız Ulusal Seçim Komisyonu'nun yetki ve sorumluluğu dışında kalan faaliyetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Siyasi iktidar tarafından seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin yürütülmesi elbette eleştirilebilecek bir uygulamadır. Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin siyasi iktidarın etki alanından çıkartılmaya çalışılması seçimlerin bağımsız ve adil olarak gerçekleştirilebilmesi amacına hizmet etmektedir. Hatta bunu sağlamak adına farklı sistemler de ortaya konulmuştur. Dünyada bu yöndeki eğilimlere rağmen İzlanda da seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin büyük bir kısmının siyasi iktidar tarafından yürütülmesi beraberinde birçok eleştiriyi de getirebilecektir. Ancak Kuzey Avrupa demokrasi uygulamaları dünyanın en iyi[522] demokrasi uygulamaları olması sebebiyle ortaya çıkabilecek aksaklıkları demokratik denetim mekanizmalarının işletilmesi sureti ile kolayca aşabilmektedir. Kanaatimizce, bunu gerçekleştirirken en büyük ve önemli desteği yöneten ve yönetilenlerin demokrasiye olan inançlarından ve demokratik bilinç seviyesinin dünya ülkelerine nazaran daha yüksek olmasından almaktadırlar.

İzlanda'da ikamet eden ve 18 yaşını dolduran her İzlanda vatandaşı 6 seçim çevresine[523] bölünen ülkede, Althing Parlamento seçimlerinde oy kullanma hakkına sahiptir. Althing Parlamento seçimleri ilan edildiğinde, Ulusal Seçim Komisyonu, belirlenen seçim gününden beş hafta önce "Milli Nüfus Sicil Kaydı"na dayalı olarak Reykjavik seçim sınırlarını belirler. Reykjavik seçim çevresinin belirlenmesinde yetkili organ Ulusal Seçim Komisyonu'dur. Seçim bölgesi sınırları belirlenirken seçmen sayısına göre her Parlamento koltuk sayısı seçim bölgesine göre eşit sayıda olması dikkate alınarak belirlenir. Ayrıca seçim bölgeleri belirlenirken sürekli bir bütün oluşturacak şekilde belirlenmelidir.

---

522 The Economist'deki bir çalışma, 167 ülkede demokrasi uygulamalarını araştırdı ve beş genel kategoride bir demokrasi endeksi çıkartmaya çalıştı. Kategoriler; Özgür ve Adil Seçim, Vatandaş Özgürlükleri, Devlet Fonksiyonları, Politik Katılım ve Politik Kültür. Bu kriterlere göre, İzlanda 10 tam puan üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda 9,71 puanla dünya sıralamasında 2. Sırada yer aldığını görmekteyiz. Bu sonuçta bizim yukarıdaki ifademizi desteklemektedir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi_%C4%B0ndeksi /(15.06.2014).

523 Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 6. maddesi hükmüne göre ülke altı seçim bölgesine bölünmüştür. Bu seçim çevreleri, Kuzey-Batı Seçim Bölgesi, Kuzey-Doğu Seçim Bölgesi, Güney Seçim Bölgesi, Güney Batı Seçim Bölgesi, Reykjavik-Güney Seçim Bölgesi, Reykjavik-Kuzey Seçim Bölgesi'dir

Seçim bölgelerinin ve Althing'e seçecekleri üye sayılarının[524] belirlendiği Althing Parlamento Seçim Kanun'nun 6. maddesindeki hükme rağmen, Ulusal Seçim Komisyonu belirlenen üye sayılarını değiştirme yetkisine sahiptir. Bu yetki seçimlerin yönetimine ilişkin olarak Ulusal Seçim Komisyonu'nun etkinliğinin bir başka ifadesidir. Althing Parlamento seçimlerinin yönetimi, Ulusal Seçim Komisyonu'nun sorumluluğunda diğer bölgesel[525] ve yerel[526] seçim komisyonlarının işbirliği ile yürütülmektedir.

Ulusal Seçim Komisyonu'nun oluşumuna ilişkin hükmün yer aldığı Althing Parlamento Seçim Kanun'nun 12. maddesinin karşılaştırmalı hukuk pratiklerinden farklı şekilde düzenlendiğini görmekteyiz. Şöyle ki, beş asıl ve bir o kadar da yedek üyeden oluşan Komisyonun, her parlamento genel seçimlerini takiben üye yapısı değiştirilmekte, adeta her bir sonraki genel seçimlerin yönetimi için özel bir Komisyon oluşturulmaktadır. Komisyonun yapısı Parlamento seçimleri ile aynı zaman diliminde yani dört yılda bir üyeleri yenilenerek değiştirilmektedir. Bu farklı uygulama değişik açılardan eleştirilebilir. Seçimlerin esasını oluşturan belli zaman aralıklarında gerçekleştirilmesi özelliği göz önüne alınacak olursa, söz konusu sürekliliğin seçimlerin yönetimi faaliyeti için söz konusu olamayacağını söyleyebiliriz. Uzmanlaşmış kişilerin tekrar seçilmeyecek olması ihtimali seçim gibi önemli bir konuda Komisyonun mesleki tecrübeden uzak bir kurum olarak görev yapmasına ve beraberinde bir takım olumsuzlukları da getirmesine sebebiyet verebilecektir. Oluşabilecek bu olumsuzlukları bertaraf etme adına, bir önceki üye yapısı korunmalı veya eski üyelere tekrar seçilebilmesi imkanı tanınmalıdır. Diğer taraftan, tekrar seçilmeyeceğini ya da seçilemeyeceğini bilen Komisyon üyelerinin görevlerini özenle ve dikkatle yapmama tehlikesi ile de karşı karşıya kalınabilecektir. Bu olumsuzluk, demokrasinin en önemli aracı olan seçimlerin doğruluk, dürüstlük ve

---

524 Toplam 63 sandalyeden oluşan İzlanda Parlamentosu Althing'in üyelerinin belirlendiği seçim bölgeleri ve çıkartacakları sandalye sayıları, Kuzey-Batı Seçim Bölgesi 10, Kuzey-Doğu Seçim Bölgesi 10, Güney Seçim Bölgesi 10, Güney Batı Seçim Bölgesi 11, Reykjavik-Güney Seçim Bölgesi 11, Reykjavik-Kuzey Seçim Bölgesi 11'dir.

525 Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 11. maddesine göre bu komisyonlar, Üst Derece Seçim Komisyonları ve Bölgesel Seçim Komisyonlarıdır.

526 Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 11. maddesine göre bu komisyonlar, Yerel Seçim Komisyonları ve Belediye seçim Komisyonlarıdır.

şeffaflık içerisinde yapılmasına engel oluşturabilecektir. Komisyon, kendi içinden başkanını seçer ve üyeleri arasında görev dağılımını gerçekleştirir.

Seçimlerin yönetimine ilişkin olarak her seçim bölgesinde faaliyet gösteren bir Üst Seçim Komisyonu bulunmaktadır. 13. madde kapsamında Üst Seçim Komisyonu'nun üyeleri, Ulusal Seçim Komisyonu üyeleri gibi atanmaktadır. Diğer bir ifadeyle Üst Seçim Komisyonları, Ulusal Seçim Komisyonu gibi beş asıl ve beş yedek üyeden oluşmakta ve yine üyeleri Ulusal Seçim Komisyonu üyeleri gibi Althing tarafından atanmaktadır. Başkanlarını kendi üyeleri arasından kendileri seçmektedirler. Üst Seçim Komisyonları, belli bir seçim bölgesi için Bölgesel Seçim Komisyonu kurmasına karar verebilecekleri gibi seçim bölgelerinin sınırlarını da ayrıca belirleyebilme yetkisine sahiptirler. Bölgesel Seçim Komisyonları, üç asıl üç yedek üyeden oluşan bir üye aritmetiğine sahiptir. Bölgesel Seçim Komisyonları üyeleri arasından kendi başkanlarını seçmektedirler.

Seçimlerin yönetimi konusunda Ulusal Seçim Komisyonu'na göre daha etkin olan Adalet Bakanı, Bölgesel Seçim Komisyonlarının sayısını her seçim bölgesine münhasır olarak artırarak ikinci bir Bölgesel Seçim Komisyonu kurulmasına izin verebilmektedir. Aynı kanunun 15. maddesi, seçimlerin yönetimi faaliyetlerini yerel düzeyde gerçekleştirecek her sandık bölgesinde belediye yönetimi tarafından dört yıllık bir dönem için, yeni seçilen belediye yönetiminin ilk toplantısında seçilecek üç asıl ve üç yedek üyeden oluşan Yerel Seçim Komisyonlarını düzenlemektedir. Birden fazla sandık bölgesi bulunan belediyelerde Yerel Seçim Komisyonlarının çalışmalarını denetlemek üzere üç kişiden oluşan Özel Bir Seçim Komisyonu Belediye tarafından kurulabilmektedir. Bu konuda iki seçim bölgesinden oluşan Reykjavik şehri ayrıcalıklı konumdadır. Belediye Başkanı, Üst Düzey Seçim Komisyonlarının onayını da alarak Reykjavik şehrinin her iki seçim bölgesinin üst düzey seçim komisyonlarının görevlerinin özel bir seçim komisyonu tarafından yürütülmesine karar verebilir. Belediye tarafından seçilen yerel seçim komisyonları, yerel ve mahalle seçim komisyonlarının seçimlerini erteleme yetkisine sahiptirler.

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinden ülke genelinde sorumlu olan Ulusal Seçim Komisyonu ile yerel düzeyde sorumluluğu üstlenen yerel seçim komisyonları tarafından gerçekleştirilen seçimlerin yönetim süreci hiyerarşik yapıdan uzak bir

biçimde yürütülmektedir. Ulusal Seçim Komisyonu'nun, bu hususta ki görevi diğer komisyonlara tavsiyede bulunabilmekten öteye geçememektedir[527]. Sadece tavsiyede bulunabilme ile sınırlı olan bu etkileşim, seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında rol oynayan seçim kurumlarına ilişkin olarak kurumsal demokrasinin ne denli benimsendiğini ve kurumlara olan güvenin nedenli önemli olduğunun çarpıcı bir örneğidir.

Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 14. maddesinde Ulusal Seçim Komisyonu ve Üst Derece Seçim Komisyonu üyelerinin görevlerini herhangi bir sebeple yerine getirememeleri durumunda ve yedek üye de mevcut değilse nasıl bir yol takip edilerek Komisyon çalışmalarının herhangi bir sekteye uğramadan devamı sağlanacaktır. Böyle bir durumun yaşanması mukabilinde, Adalet Bakanı, Althing'in seçmiş olduğu bir komitenin önerisi ile boşalan üyeliğe yeni üye atamaktadır. Burada dikkat çeken bir hususa değinmek gerekmektedir. Ulusal Seçim Komisyonu ve Üst Derece Seçim Komisyonu üyelerinin seçimi ile herhangi bir sebebe dayalı olarak boşalan Komisyon üyeliklerine yapılacak atamaların farklı organlarca yapıldığını görmekteyiz. Üye seçimi Parlamento yani Althing tarafından gerçekleştirilirken, boşalan üyeliğe atama ise Adalet Bakanı tarafından yapılmaktadır.

Komisyonların çalışmalarında objektifliği sağlayabilmeleri adına, üyeler, eşleriyle, akrabalarıyla ya da onlarla bağlantılı olan kişilerle ilgili konuların görüşülmesi esnasında toplantılara katılamayacaklardır. Bir kişinin eşi ya da akrabalarıyla ilgili konularda tarafsızlığını yitirebileceği düşüncesinden hareketle konulmuş olan bu hükümde, tarafsızlığı sağlama adına üyenin görevden çekilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Böylece seçimlerin yönetimi faaliyetleri şaibeden ve kayırmadan uzak bir biçimde objektif kriterlere göre yerine getirilmiş olacaktır. Ayrıca bir seçim komisyonu üyesi Althing seçimlerinde aday olması durumunda da üyeliğinden ayrılmak zorundadır.

Seçimlerin yönetimi faaliyetleri içerisinde yer alan herhangi bir seçim komisyonunda görev almak, bir yurttaşlık görev ve ödevi olarak kabul edilmektedir. Aynı maddenin, 18. madde, ikinci fıkrası Ulusal Seçim Komisyonu, Yerel Seçim Komisyonu ve Bölgesel Seçim Komisyonları üyelerinin özlük haklarının Adalet

[527] **OSCE/ODIHR**, 25 Nisan 2009, s. 5. ; Yılmaz, s. 15.

Bakanı tarafından belirleneceğini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra yerel seçim komisyonları ve seçim komisyonlarında yapılan işler için Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 15. maddesinin ikinci fıkrası hükmünce belediyeler tarafından bir ücret belirlenmektedir.

Seçim Komisyonlarının ve Adalet Bakanı'nın seçimlerin yönetimine ilişkin bir takım görevlerinin sayıldığı 19. maddede, seçim komisyonlarının tümü, toplantılarına ve bütün faaliyetlerine ilişkin olarak tutanak kayıtlarını korumak durumundadırlar. Ulusal Seçim Komisyonu, seçim bölgesi sınırlarını kaydetmek, parlamentonun kurucu koltuk sayısını belirlemek, siyasi organizasyonlar ve adaylarla ilgili oylama malzemelerinin alımını yapmak, siyasi organizasyonların oy toplamlarını ve parlamentonun koltuk tahsisine ilişkin kararları kaydetmek gibi görevleri bulunmaktadır.

Üst Düzey Seçim Komisyonları, Ulusal Seçim Komisyonu adına oy pusulalarının ve belgelerinin kabulünü ve gönderilmesini, adaylık kabullerini, oy sayımını ve seçim sonuçlarını kaydeder. Üst Düzey Seçim Komisyonu seçilen bir belediyede, yerel seçim komisyonları tutanak yerine özel bir form kullanabilmektedirler. Yerel Seçim Komisyonları ve duruma göre Bölgesel Seçim Komisyonları, seçimlerin yürütülmesi açısından önem taşıyan Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun belirlediği her şeyi kaydetmek zorundadırlar. Seçim komisyonlarının tutanak ve kayıtlarının sağlanması hususuna ilişkin maddenin devamındaki hüküm Adalet Bakanı ve Üst Derece Seçim Komisyonlarını görevlendirmektedir. Adalet Bakanı, Ulusal Seçim Komisyonu'nun ve Üst Derece Seçim Komisyonlarının tutanaklarını temin eder ve kayıtlarını onaylar. Bakan, duruma göre Bölgesel Seçim Komisyonlarının da tutanaklarını temin ederek kayıtlarını onaylar. Bunun yanı sıra oy pusulalarının damgalanmasında ve diğer işlerde kullanılmak üzere resmi mührü Seçim Komisyonlarına sağlar. Üst Derece Seçim Komisyonları ise Yerel Seçim Komisyonlarının tutanaklarını temin ederek sonrasında onaylar.

Seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında olarak, dört yılda bir düzenli yapılacak Althing Parlamento seçimlerinin duyurulması yetkisi, Adalet Bakanı'na

aittir[528]. Olağan dönemlere münhasır olarak Adalet Bakanı'nca kullanılan bu yetki, Althing'in feshedilmesi gibi olağanüstü dönemlerde ise Devlet Başkanı tarafından kullanılacaktır. Devlet Başkanı, böyle bir durum karşısında, bu yetkisine dayanarak seçimlerin ne zaman yapılacağını da belirleyecektir.

Olağan dönemlerde Adalet Bakanı, olağanüstü dönemlerde ise Devlet Başkanı tarafından genel seçimlerin yapılacağı tarihin belirlenmesine müteakiben Kanunun 22. maddesi Belediye'nin yetkili makamlarını, Ulusal Nüfus Kayıt Kütüğünden sağlanan veri listelerine göre, seçmen kütüğünü hazırlamakla görevlendirmiştir. Aynı Kanunun 24. maddesine göre, Seçmen Kütüğü, Ulusal Nüfus Kayıt Kütüğü tarafından sağlanan formlara yazılmış olmalı ve ana hatlarıyla yazılan kayıtlar detaylı ve dikkatli bir biçimde takip edilmelidir. Seçmen Kütüğü, tamamlanmasının ardından Belediye Başkanı tarafından imzalanmaktadır.

Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun ilk maddesinin ilk fıkrasındaki şartları taşıyan bir kimse, yani seçmen, 23. madde kapsamında, seçim gününden önceki beş hafta içerisinde Ulusal Nüfus Kayıt Kütüğündeki kayda göre ilgili belediye sınırlarındaki ikametindeki seçmen kütüğüne yazılır. Seçimlerin yönetiminde daha aktif rol oynayan Adalet Bakanı, Kanunun 25. maddesine göre, seçim gününden en geç on iki gün önce devlet radyo, televizyonu ve gazete ilanları yolu ile seçmen kütüğünü kamuoyu ile paylaşır. Seçmen Kütüğünün ilanına ilişkin seçmen ya da siyasi partiler şikayetlerini belediyelere yapmaları gerekmektedir. 26. maddeye göre Seçmen Kütüğü, seçim gününden önceki en geç on gün önce yerel yetkililerin ofislerinde ya da uygun görülen yerlerde kamuoyunun bilgisine sunulur. 27. madde, seçmen kütüğüne ilişkin şikayetlerin derhal dikkate alması gerektiğini ve eğer yetişebilecekse yapılması gereken düzenlemelerinde seçim gününe kadar yetiştirilmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Kanunun 28. maddesi ise bir önceki madde kapsamında seçmen kütüğünde yapılan herhangi bir düzeltmeyi ilgili kişiye bildirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Seçilen Parlamento üyelerine mazbataları, Kanunun 111. maddesine göre, milletvekili dağılımı belirlendikten sonra, Ulusal Seçim Komisyonu tarafından

[528] Yılmaz, s. 15.

gecikmeksizin verilir. Seçim Mazbataları Adalet Bakanlığı'nın belirleyeceği usulde düzenlenerek verilmektedir.

Seçimlerin belirlenen seçim tarihinde yapılamaması durumu da seçimlerin yönetimi adına karşılaşılabilecek durumlardan biridir. Bu anlamda Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 114. maddesi bu durumu öngörerek şu hükme yer vermiştir: "*Belirli bir seçim bölgesinde önceden belirlenen seçimlerin kötü hava ya da diğer herhangi bir mücbir sebeple gününde yapılamaması halinde, yerel seçim komisyonu daha sonra bir hafta içinde yeni seçim çağrısı yapar".*

Seçimlerin yönetim ve denetimi yetkisini farklı organlara veren İzlanda uygulamasında, denetim yetkisi, seçmenlerin başvuru yolunu işletmek suretiyle şikâyetlerini Adalet Bakanlığı aracılığı ile İzlanda Parlamentosu Althing'e ulaştırmasıyla gerçekleşmektedir. Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 118. ve devamı maddelerinde yer alan düzenleme çerçevesinde seçmenler, Althing'e seçilen bir milletvekilinin seçilme yeterliliğine sahip olmadığına, seçmen listelerinin gerçeği yansıtmadığına, seçimlerde alınan oylara seçimi iptal ettirebilecek şekilde şaibe karıştığına yönelik iddialarını seçim sonuçlarının ilanından sonraki dört hafta içerisinde Adalet Bakanlığı'na yapacakları iki nüsha halindeki şikayetle dile getireceklerdir. Althing yapacağı inceleme sonucunda söz konusu şikayet konusu hakkında bir karar verecektir. İleri demokrasi pratiklerinden biri olan İzlanda da, seçimlerin denetimi konusunda seçmenlerin oynamış oldukları rol son derece önemlidir. Bu tür uygulamalar bize şunu göstermektedir ki, demokrasinin merkezinde yer alan insan faktörü demokrasinin işlerlik kazanmasında büyük bir işleve sahiptir.

Althing, seçim komisyonları ve belediyelerin kararları ile ilgili olmayan Althing Parlamento Seçim Kanunu'na karşı ihlalleri ise ilgili polis komiserine sevk ederek ceza hukuku anlamındaki süreç işletilmektedir. Cezai hükümlerin yer aldığı

124. ve 128. maddeler arasındaki hükümlere batığımızda para cezası[529] ve hürriyeti bağlayıcı[530] ceza yaptırımlarıyla karşılaşmaktayız.

Seçmenlerin oylarının gizliliğinin korunması adına yer alan 119. madde hükümde, Althing seçimlerinde oy kullanan hiçbir seçmenin oy tercihlerine ilişkin herhangi bir durumda bir mahkemede ifade vermeye zorlanamayacağı ifade edilmiştir. Böylelikle seçmenlerin siyasi tercihlerinin deşifre edilmesinin önüne geçilmiş olunacaktır.

5.1.3.2. Norveç Pratiği

17 Mayıs 1814 tarihli Norveç Anayasası[531], yapıldığı dönem itibariyle halkın egemenliği, kuvvetler ayrımı ile insan hakları temel ilkeleri üzerine kurulmuş ve dünyanın Amerikan Anayasası'ndan sonra en eski ikinci yazılı anayasası olma özelliğine sahip bir anayasadır[532]. Anayasa ile aynı tarihli Kurucu Norveç Parlamentosu da o tarihten günümüze seçimle belirlenmektedir. 1906 yılına kadar seçmenler, Parlamento üyelerini seçecek seçmenleri belirlemek suretiyle Parlamentonun oluşumuna katkıda bulunuyorlardı. Ancak bu tarihten sonraki seçimlerde, Parlamento üyeleri doğrudan seçmenler tarafından seçilmiştir. Parlamentoyu belirleyecek olan kadın ve erkek seçmenlere oy kullanma hakkı farklı tarihlerde tanınmıştır. Erkekler 1898'den, kadınlar ise 1913'den bu yana seçimlerde oy kullanma hakkına kavuşmuşlardır[533]. Bu anlamda Norveç, özellikle kadınlara oy

---

529 Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 124. maddesinde, herhangi bir belediye, herhangi bir seçim komisyonu, seçim öncesi seçim yöneticisi ya da memuru bu kanunun hükümlerini kasten uygulamazsa ya da ihmal ederse, bu kanunun ya da diğer kanunların hükümlerine göre başka daha ağır bir ceza öngörülmemişse para cezasına çarptırılırlar. Yine Kanunun 125., 126. ve 127. maddeleri hangi durumlara ilişkin olarak para cezası uygulanacağını göstermektedir.

530 Althing Parlamento Seçim Kanunu'nun 128. maddesinde, ya bir kişinin oy kullanmasını engelleme ya da başka birine oy vermeye zorlamak için, seçmenlerin oy kullanma özgürlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik şiddet kullanma, şiddet tehdidinde bulunma ya da oy pusulalarını kaybetme, tahrip ve yok etme gibi durumlarda ilgilinin dört yıl hürriyeti bağlayıcı müeyyideye çarptırılacağı ifade edilmektedir.

531 http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/TheConstitution/ (23.06.2014).

532 http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Kampanjer/valgportal/Regelverk/The_Constitution_Election_provisions.pdf (23.06.2014).

533 Kare Vollan, "Norway: Governmantel, Decentralized and Trusted" Electoral management Design, **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006, s. 29.

hakkının tanınması noktasında birçok demokratik Avrupa ülkesinden daha önce bu hakkı tanımış olma özelliğine sahiptir.

Seçimlerin yönetimine ilişkin faaliyetler diğer kamu hizmetlerinden hiçbir farkı olmaksızın düzenli olarak siyasi idare ve seçim organları tarafından yürütülmekteydi. Parlamento seçimleri ve yerel seçimler, yerel yönetimler tarafından desteklenen seçilmiş yerel otoriteler tarafından yönetilmiştir. 1985 yılına kadar seçim organları belediye meclis üyeleri tarafından oluşan ve orantılı olarak seçilen belediye meclislerinin ve il meclis kurulları tarafından yine orantılı biçimde oluşturulan il seçim kurullarından oluşmaktaydı. Belediye meclisi kurulları belediyenin en üst siyasi kurulları olarak belediye başkanı tarafından yönetiliyordu[534].

1985 yılında ilk defa, üç düzeyde yapılan seçimlerin hükümleri birleştirilerek yeni bir seçim kanunu kabul edildi. Bundan önce parlamento seçimleri ve yerel seçimler için ayrı kanun hükümleri uygulanmaktaydı. Yeni kanunla beraber seçimlerin yönetimi tek elden yürütülmeye başlandı. Kanunla beraber öngörülen en esaslı değişiklik ise Ulusal Seçim Kurulu'nun kurulması olmuştur[535].

28 Haziran 2002 tarihinde "Representation of the People Act (The Election Act)"[536] "Halkın Temsili Kanunu (Seçim Kanunu)" adı altında yeni seçim kanunu kabul edildi. Bu seçim kanununun özelliği, 2005[537], 2007[538], 2011[539] ve son olarak 2013[540] yıllarında önemli değişiklikler geçiren ve halen uygulanan seçim yasası olmasıdır. 2005 yılında gerçekleştirilen değişikliklerden sonra Seçim Kanunu seçimlerin yönetiminden ve denetiminden sorumlu olacak seçim organlarını

---

534 Vollan, s. 29.

535 Vollan, s.29.

536 http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Kampanjer/valgportal/Regelverk/Representation_of_the_People_Act170609.pdf (23.06.2014).

537 Vollan, s. 30.

538 Yılmaz, s. 16.

539 **AGIT/ODIHR**'in 2009 raporunda Parlamento adaylarının olası çıkar çatışmalarını önlemek adına İl Seçim Kurulu ve Belediye Seçim Kurulu üyesi olmaması gerektiğini önermiştir. Bu önerinin dikkate alınmasının ardından 2011 Mayıs ayında Seçim Yasası değiştirilerek üyelerin Parlamento adayı olmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Buna rağmen, hala Belediye Seçim Kurulu üyeleri aday olabilmektedir. OSCE/ODIHR 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, Seçim Değerlendirme Final Raporu, s. 3. http://www.osce.org/odihr/elections/109517?download=true (23.06.2014).

540 **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, s.3. http://www.osce.org/odihr/elections/109517?download=true (23.06.2014).

belirlemiştir. Bu organlar, Belediye Meclisleri tarafından seçilen Seçim Kurulları, Seçim Kurulu kararıyla atanan ya da belediye meclisleri tarafından belirlenen Sandık Kurulları, İl Meclisleri tarafından seçilen İl Seçim Kurulları ve Parlamento seçimleri olduğu yıllarda hükümet tarafından atanan Ulusal Seçim Kurulu'dur. Seçimler, Ulusal Seçim Kurulu, 19 İl Meclisi Seçim Kurulu, 428 Belediye Seçim Kurulu ve 3009 Sandık Kurulu olmak üzere dört katmanlı bir yapı tarafından yürütülmektedir[541]. Yukarıdaki kurullardan ilki sadece Parlamento seçimlerinde rol oynarken, diğerleri bütün seçimlerde aktif olarak yer almaktadır[542].

Norveç Anayasası'nın "C" bölümünde "Vatandaşların Hakları ve Yasama Kuvveti" başlığı altındaki 50. ve 64. maddeleri arasında düzenlenen hükümler[543] seçimlerin yönetim ve denetimi hususunda oldukça fazla ve ayrıntılı düzenlemelere yer vermektedir[544]. Anayasal hükümler, sadece Parlamento seçimlerine ilişkin düzenlemeleri ihdas etmektedir. Anayasa ve Seçim Kanunu, seçimlerin yönetilmesi ve seçmen kayıtlarının tutulması sorumluluğunu belediyelere vermektedir[545].

Kimlerin seçmen olabileceği ve kimlerin oy kullanamayacağına ilişkin Norveç Anayasası'nın 50. maddesinin belirlemesine göre, on sekiz yaşını en geç seçim düzenlenecek yılın sonuna kadar tamamlayan kadın ve erkek her Norveç vatandaşı oy kullanabilmektedir[546]. Seçim gününde, yurt dışında ikamet eden ve yukarıdaki şartları taşıyan Norveç vatandaşları da oy hakkına sahiptirler. Buna karşın akli durumu ve bilinç seviyesi ciddi manada bozulan vatandaşların oy hakkı kanun tarafından kısıtlanabilir. Ayrıca mahkum olanlar ile hükümetin izni olmadan yabancı bir gücün hizmetine girenler de oy hakkına sahip olamayacaklardır.

---

541 **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, s. 5.

542 Vollan, s. 30.

543 Anayasanın 52. ve 54. maddeleri mülga edilmiştir.

544 Yılmaz, s. 16.

545 Vollan, s. 30.

546 Norway Ministery of Local Governmet and Modernisation, " The main Features of the Norwegian Electoral System" (23.06.2014).

Anayasanın 55. maddesi seçimlerin yönetimi konusunda temel prensibi ortaya koymaktadır. Her dört yılda bir yapılan tüm seçimler[547] Kanunun öngördüğü şekilde yönetilmektedir[548]. Oy hakkı ile ilgili anlaşmazlıklar ise Ulusal Seçim Kurulu tarafından karara bağlanmaktadır. Kurulun kararlarına karşı Storting'e temyiz başvurusunda bulunulabilmektedir[549]. Parlamento, oy hakkına ilişkin seçim uyuşmazlıklarında temyiz için son mercidir. Ancak bazı durumlarda Ulusal Seçim Kurulu, kişilere karşı suç soruşturmaları dışında, seçim uyuşmazlıklarını da karara bağlama yetkisine sahiptir. Parlamento hala seçimlerin geçerliliği üzerinde nihai karar verebileceği gibi herhangi bir seçimin yenilmesine de karar verebilmektedir[550].

Seçmen kütüğünün ve oy hakkına sahip olan kişilerin kayıtlarının tutulmasını Anayasa'nın 51. maddesi Seçim Kanununa bırakmıştır. Ancak seçmen listelerinin oluşturulmasına ilişkin olarak 58. madde hükmü, her belediyenin seçmen listelerini ayrı ayrı olarak kendilerinin yapacağını ve Storting için kullanılan oyların sayım ve dökümü tüm seçmenleri temsil edecek şekilde onların temsilcileri ile birlikte doğrudan yapılacağını ifade etmektedir.

Anayasa, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak sadece Storting seçimlerine yer vermektedir. Bunun doğal sonucu olarak Anayasa, Storting'in üyelerinin seçimine ilişkin hükümleri de aynı bölümde 57. madde de düzenlemektedir. 19 seçim bölgesine ayrılan ülkede Storting 169 milletvekilinden oluşmaktadır. 150 milletvekili seçim temsilcileri olarak seçilirlerken, geri kalan 19 üye ise "geniş üye"[551] olarak seçilirler. Storting milletvekili sayıları her seçim

---

547 Norveç Anayasası'nın 54. maddesi, seçimlerin dört yılda bir yapılacağına ilişkin hükmünün yanı sıra, her seçim için belirlenen eylül ayının sonuna kadar da sonuçlandırılması gerektiğini hüküm altına almıştır. ; Norway Ministery of Local Governmet and Modernisation., (23.06.2014).

548 Belediye ve İl Meclisleri Seçimleri, Storting seçimlerinin ortasına denk gelecek şekilde gerçekleştirilir. Norway Ministery of Local Governmet and Modernisation . (23.06.2014).

549 Yılmaz, ss. 16-17.

550 Vollan, s. 29.

551 Her seçim bölgesi, temsilcilerinin orantılı temsile dayalı olarak belirlenmesinin dışında, ayrıca birer milletvekili çıkartma hakkına da sahiptir. Buna "geniş koltuk" denilmektedir. Seçilen milletvekiline de "geniş üye" denmektedir. Bir siyasi partiye geniş koltuk tahsis edilebilmesi için tüm ülkedeki oy toplamının en azından %4'ünü alması gerekmektedir. (Norveç Anayasası 57. ve 59. Madde hükmü), ; **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri. s. 4.

bölgesinde yaşayan insanların sayıları ile orantılı olarak belirlenir[552]. Bu hesaplama her sekiz yılda bir yapılmaktadır. Seçim çevrelerinin çıkartacakları temsilci sayıları nüfus ile orantılı olarak belirlenmekte ve her sekiz yılda bir bu hesaplama tekrarlanmaktadır. Böylece Norveç Parlamentosu'na üye gönderecek seçim çevrelerinin temsilci sayıları her sekiz senede bir nüfusa bağlı olarak değişebilecektir. Özellikle ülke içerisindeki nüfus hareketliliği belli cazibe noktalarına kayma gösterdiğinde, ilgili seçim çevresinin Parlamentoya göndereceği temsilci sayısı[553] değişebilecektir. Bu da, Anayasanın 59. maddesinde yer alan "*seçim bölgelerinin temsilcilerinin sayısı, orantılı temsile dayalı olarak dağıtılır*" hükmüne aykırı bir durum oluşturacaktır.

Parlamentoya temsilci seçilemeyeceklere ilişkin 61. ve 62. madde hükümlerine göre, oy hakkına sahip olmadıkça hiç kimse temsilci olarak seçilemez. Böylelikle, bir kişinin temsilci seçilebilmesi için oy hakkına sahip olması diğer bir ifadeyle seçmen kütüğüne kaydının yapılmış olması gerekmektedir. Aksi takdirde, temsilci sıfatını kazanamayacaktır. Bunun yanı sıra, bakanlıklarda çalışmakta olan siyasi danışmanlar ve devlet sekreterleri hariç hiçbir yetkili temsilci olarak seçilemez. Seçilen temsilcilere mazbataları Storting tarafından verilmektedir.

Sadece Parlamento seçimlerine ilişkin hükümler ihdas eden Anayasanın aksine, Norveç Seçim Kanunu, vatandaşların özgür ve doğrudan doğruya seçimlerde gizli oylama yoluyla Parlamento (Storting), İl Meclisleri ve Belediye Meclisleri temsilcilerinin seçimlerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri içermektedir. Seçmen olabileceklere ilişkin olarak Seçim Kanunu'nun 2. bölümünde Parlamento seçimlerinde oy kullanabileceklerle, yerel seçimlerde oy kullanabilecekleri ayrı başlıklar altında saymaktadır. Parlamento seçiminde oy kullanamayacakları sayma suretiyle oy kullanabilecekleri belirleyen Anayasa'nın 50. maddesindeki düzenlemeye ek olarak Kanun, Norveç'te sürekli ikamet etmeyi ya da bir süre bulunmayı ve nüfus siciline kayıtlı olmayı da aramaktadır. Diplomatik kişiler, konsolosluk hizmetlerinde çalışanlar ve bunların aileleri bu şartın varlığına rağmen

---

[552] Temsilci sayıları, her seçim bölgesinin yüzölçümü ile ve tüm alanın yüzölçümü ve her yerleşen sayısı bir noktada ve her kilometre kareye 1,8 puan olarak belirlenir.

[553] Her ayrı seçim bölgesinde her bir siyasi partinin aldığı oy toplamları 1,4, 3, 5, 7, ye bölünerek siyasi partilerin temsilci sayıları belirlenir.

oy hakkına sahiptirler. Tüm bunlara ilaveten oy kullanabilmek için seçim gününde belediyenin yetki alanında seçmen kaydının bulunması da gerekmektedir.

Norveç Anayasası, seçimlerin yönetiminden sorumlu organın genel olarak "Seçim Komitesi" olduğunu ifade ederken, aslında bu organın Kanunda hem genel seçimlere hem de yerel seçimlere ilişkin olarak birden fazla olduğunu görmekteyiz[554]. Seçimlerin yönetilmesinden sorumlu idari makam büyük ölçüde merkezi hüviyete sahip değildir. Merkezi düzeyde sınırlı resmi yetkilere sahip Ulusal Seçim Kurulu vardır. Esasen seçimler, "Yerel Yönetimler ve Modernizasyon Bakanlığı" gözetiminde, yerel meclislerce oluşturulan seçim kurulları tarafından yürütülür[555]. Kurul olarak görev yapan bu organlar Seçim Kanunu'nun 4. bölümünde düzenlenmişlerdir. Bunlar, kanunun sırasıyla, "Sandık Kurulu", "Seçim Kurulu", "İl Seçim Kurulu" ve "Ulusal Seçim Kurulu"dur.

Kanunun sıralamasının aksine ilk olarak, Ulusal Seçim Kurulu'nun oluşumuna ve seçimlerin yönetimi görevlerine ilişkin şunları söyleyebiliriz: Kurul, hükümette dahil, Parlamentoda üyesi bulunan her siyasi partinin bir kadın ve bir erkek temsilci önermesi ile belirlenir. Kurul, Kanunda yer almamasına rağmen yaygın uygulama ile Meclis'te temsilcileri olan tüm partilerin temsilcilerinden oluşmaktadır[556]. Parlamento seçimlerinin yapılacağı yıllarda ve seçim öncesinde Kral tarafından atanan Kurul, en az beş asıl ve beş yedek üyeden oluşmaktadır[557]. Üye sayısı, kanunun en az ifadesine münhasıran daha fazla da olabilir. Nitekim 2013 Parlamento seçimlerinde Kurul, yedi asıl yedi yedek üyeden oluşmuştur[558]. Kral, Kurul üyelerinin arasından bir başkan ve bir başkan yardımcısı seçer. Kral'ın Ulusal Seçim Kurulu üyeleri ile başkan ve başkan yardımcısını seçiyor olması, seçimlerin yönetimi konusunda Norveç demokrasisinde geniş anlamda seçim faaliyetlerinde yer alan aktörlerin memnuniyetlerine rağmen Kral'ın tarafsızlığı ve kuşatıcılığının bu güvenin sürdürülebilmesinde ikinci bir güven halkası oluşturmaktadır. Ulusal Seçim Kurulu toplantıları halka açık olarak yapılmaktadır. Böylelikle yapılan yargılama

554 Yılmaz, s. 17.

555 Vollan, s. 30., ; Gönenç (b), s. 33.

556 Vollan, s. 31. ; **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, s. 5.

557 Vollan, s. 31. ; Gönenç (b), s. 33. ; Yılmaz, s. 17.

558 **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, s. 5.

faaliyetleri ve müzakereler aleni ve herkesin gözü önünde gerçekleştirileceği için, şaibeden uzak ve hakkaniyet çerçevesinde olacaktır.

Ulusal Seçim Kurulu daimi nitelikte bir seçim organı değildir. Şöyle ki, Parlamento seçimlerinin sona ermesiyle görev süresi sona ermektedir. Yani her seçimden sonra Kurul ortadan kalkmakta ve bir sonraki seçim için yeniden oluşturulmaktadır[559]. Kurul, ulusal telafi koltuk tahsisini yapmak, yeni seçilen milletvekillerine mazbatalarını vermek, seçim sonuçları hakkında il seçim kurullarını bilgilendirmek ve bazı şikayetleri karara bağlamak gibi sınırlı yetkilere sahiptir. Parlamento, oy hakkına ilişkin uyuşmazlık konularında Ulusal Seçim Kurulu'nu dinledikten sonra en son karar merciidir[560]. Seçilen milletvekillerinin mazbataları Ulusal Seçim Kurulu tarafından veriliyor olsa da, seçimlerin geçerliliğine ilişkin son sözü söyleme yetkisi halen Parlamento'nun yetkisinde bulunmaktadır. Bu durum seçimlerin yönetimi ve denetimi sorumluluğuna ilişkin olarak Ulusal Seçim Kurulu'na genel bir yetki verilmediğini göstermektedir[561].

İl Seçim Kurulu, İl Meclisleri tarafından seçilen üyelerden oluşur. İl Seçim Kurulu, aday listelerini, baskı pusulalarını, oy sayımının doğruluğunu ve seçim koltuk tahsisini onaylar. Belediyelerde Seçim Kurulları ise her belediyenin yetki alanı içerisinde, belediyelerdeki seçimlerin genel yönetiminden sorumludur. Seçmen kayıtlarının tutulması ve seçmen kartlarını dağıtmak Seçim Komitesi'nin sorumluluğundadır. Komite belediyelerin yetki alanında oy verme hakkına sahip olan bütün kişilerin kayıtlarını tutmaktadır. Aynı zamanda Komite yerel seçimler için ortak bir kayıt tutmaktadır. Belediye Meclisi'ndeki siyasi partilerin temsilcilerinden oluşan Kurul üyeleri, seçimlerden birkaç ay önce belediye meclisleri tarafından seçilirler[562]. Sandık kurulları, her belediyenin yetki alanı içerisinde birkaç yere kurulur. Her bir sandık kurulu, en az üç üyeden oluşmaktadır. Belediye Meclisi, Seçim Kuruluna, sandık kurulundan delege ataması yapabilir.

Norveç seçimlerinin denetlenmesi adına Seçim Yasası, Parlamento ve yerel seçimlerin hazırlanması ve yürütülmesi ile ilgili herhangi bir konuda, oy hakkına

---

559 Vollan, 31.

560 Vollan, 31. ; **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, s. 5.

561 Vollan, s. 29.

562 **OSCE/ODIHR** 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri, s. 5.

sahip herkese şikayet hakkı vermeyi garanti etmektedir. Bu anlamda seçmenlerce yapılacak olan tüm şikayet ve itirazlar öncelikle İl ve Belediye Seçim Kurullarına yapılmaktadır[563].

Parlamento seçimlerinin denetimine ilişkin olarak Seçim Kanunu'nun 13. bölümünün 13-1. maddesinde, oy hakkına sahip olan bir kişi, seçmen kaydının bulunduğu ilde yapılan Parlamento seçimlerinin hazırlanması ve yürütülmesi konularına ilişkin olarak şikayet ve itirazda bulunabilir. Şikayet ve itirazlar seçim gününden sonraki yedi gün içinde yapılmalıdır. Diğer bir ifadeyle, il seçim kurulunun seçim sonuçlarını tespit eden kararına karşı, tespitten sonraki yedi gün içinde şikayet ve itirazlar yapılmalıdır. Şikayet ve itirazlar Seçim Kurulu, il seçim kurulu, il valisi, bakanlık ya da Storting idaresine yazılı olarak yapılmalıdır. Storting, oy hakkı ve oy hakkının kullanılmasına dair şikayet ve itirazların temyiz merciidir. Ulusal Seçim Kurulu, temyiz davasında Storting'e rapor vermek zorundadır. Ayrıca diğer bazı müracaatlar için temyiz makamıdır. Ulusal Seçim Kurulu kararlarına karşı Storting'e temyiz başvurusu yapılması durumunda, Kurul verdiği kararını Storting'e gönderecektir.

Anayasa, Parlamento seçimlerinin nihai onaylama yetkisini yeni seçilmiş Parlamentonun kendi yetkisinde olduğunu belirtmektedir. Seçimlerde bir hukuka aykırılığın söz konusu olduğu durumlarda Storting bu hukuka aykırılığı hemen düzeltir. Şayet hemen düzeltilemeyecek nitelikte bir aykırılık söz konusu ise ilgili seçim bölgesinde ve yahut tüm ülkede seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Parlamentonun kendi seçim sonuçlarını onaylamasına paralel olarak gerçekleşen yerel seçim sonuçlarının onaylanması da yerel meclislerce gerçekleştirilir. Yani, belediye ve il meclisleri kendi seçim sonuçlarını resmi olarak onaylarlar. Seçilen meclisler, seçimlere ilişkin olarak hukuki bir hata yapılması sonucunda seçimin geçersizliğini ilan edebilirler. Bu kararı bir raporla yeni bir seçim emri için Bakanlığa gönderirler. İl ve belediye meclislerinin kararlarına karşı temyiz Bakanlığa yapılmaktadır. Seçim sonuçlarının onayı ve ya geçersizliğine ilişkin zorunlu itiraz üzerine Bakanlığın vereceği karar kesindir. Gerek yeni seçilmiş Parlamentonun kendini onaylaması kararına karşı gerekse seçimlerde Parlamentoya ve Ulusal Seçim

563 Gönenç (b), s. 33.

Kurulu'na şikayet ve itirazda bulunma hakkına karşın seçmenler ayrıca genel mahkemelere temyiz başvurusunda bulunma haklarına sahip değillerdir. Parlamentonun kararları nihai niteliği haizdir[564][565].

Seçim Kanunu'nun 13-2. maddesine göre, il meclisi ve belediye meclisi seçimlerinde oy hakkına sahip olan seçmen, kaydının bulunduğu ildeki il meclisi seçimlerinin hazırlanması ve yürütülmesine ilişkin şikayet ve itirazlar bulunabilir. Belediye seçimlerine ilişkin olarak şikayet ve itirazın söz konusu olabilmesi için ilgili seçmenin kaydının belediye yetki alanında olması gerekmektedir. Şikayet ve itirazlar seçim gününden sonraki yedi gün içinde yapılmalıdır. Diğer bir ifadeyle, il meclisi ve belediye meclisinin seçim sonuçlarını tespit eden kararına karşı, tespitten sonraki yedi gün içinde söz konusu şikayet ve itirazlar yapılmalıdır. İtiraz ve şikayetler, il meclisi seçimlerinde, il seçim kurulunun bulunduğu yerdeki, belediye meclisi seçimleri için ise belediye otoritesinin bulunduğu seçim komitesine yazılı olarak yapılmalıdır. Ancak yerel seçimlerin denetimi noktasında nihai merci Yerel Yönetimler ve Modernizasyon Bakanlığıdır. Bakanlık, seçim sonuçları üzerine belediye ve il meclisi kararlarına karşı yerel seçimlerde temyiz dahil tüm yargılama yetkisine sahiptir. Yerel seçimlere ilişkin bütün temyiz durumlarında Bakanlığın kararları kesindir ve açıkça kararlar genel mahkemelerin önlerine getirilemez. Bunun gerekçesi olarak ise daha hızlı ve nihai kararlara ihtiyaç olması gerçeği gösterilmektedir[566].

Seçmen kayıtları ulusal vergi otoritelerinin denetimi altında bulunan bir birim tarafından yönetilmekte olan resmi kayıtlardan temin edilmektedir[567]. Seçmen listeleri ise bu kayıtlar esas alınarak yerel seçim komisyonları tarafından hazırlanmaktadır[568]. Bu kayıtlara itirazlar Bakanlık tarafından atanan komisyona

---

564 Ugo Mıfsud Bonnici, Peter Paczolay, Marla Morry, Joint Opinion on The Electoral Legislation of Norway, 16-18 Aralık 2010 Venedik. s. 2., http://vota.te.gob.mx/countries/41/ (23.06.2014).

565 1962 yılında seçimle ilgili konularda mahkemenin rolüne dair bir davada Norveç Yargıtay'ı seçimlere ilişkin şikayetlerin Mahkeme'nin yargılama konusuna girmediğini ifade etmiştir. http://vota.te.gob.mx/countries/41/ (23.06.2014).

566 Gönenç (b), s. 33.

567 Vollan, s. 30.

568 Gönenç (b), s. 33.

yapılır. Siyasi parti listelerine itirazlar da Bakanlığın atayacağı kurula yapılır. Kurul kararları, yargı denetimine tabidir[569].

Seçimlerin yönetimine dair Norveç'in benimsediği yaklaşıma politik çevreler tarafından ciddi itirazlar olmamıştır. Genel anlamda söyleyecek olursak, seçimlerin yönetimi hükümetin idaresinde ve siyaseten atanan bakanlara bağlı olmasına rağmen, son derece doğru, dürüst, güvenilir ve bağımsız özelliklere sahiptir. Uygulamaya duyulan güven, özellikle bağımsız bir seçim yönetimi organına ihtiyaç bırakmamıştır. Ancak 1993 Parlamento seçimlerinde Oslo'da seçmen kayıtlarını işaretleyen sistemin (IT system) bozulması gibi ciddi hataların meydana geldiği ender durumlarda arızi ihmaller de görülmüştür. Bununla birlikte, seçim organizasyonları ile ilgili temel sorunlar gündeme gelmemiştir[570].

16 Aralık 2010 tarihli Venedik Komisyonu ve 17-18 Aralık tarihli Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Norveç seçim mevzuatına ilişkin hazırlamış oldukları ortak görüş raporunda Norveç seçimlerine ilişkin uyuşmazlıkların giderilmesi adına iki öneride bulunulmuştur. Önerilerden ilkinde, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı kriterleri ve uluslararası örnek uygulamalar çerçevesinde seçimle ilgili tüm konularda nihai yetkili olacak bir mahkemeye ve yine seçimle ilgili tüm konularla ilgili ve sonuçlara itiraz yani temyiz hakkının tanınması gerektiği önerilmiştir. İkinci öneri de ise Parlamento, Ulusal Seçim Kurulu ve mahkemeler dahil tüm ilgili makamlar tarafından seçimlere ilişkin şikayet ve temyiz yargılaması için Kopenhag Belgeleri ile tam uyumlu olması için özel hızlandırıcı, kolaylaştırıcı süreler öngörülmesi tavsiye edilmiştir[571].

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak, uluslararası kuruluşların önerileri ve daha önce yaşanan arızi aksaklıklarında etkisiyle olacak ki, Norveç Yerel Yönetimler ve Modernizasyon Bakanı Jan Sanner Tore, 23 Haziran 2014 tarihindeki basın açıklamasında, "*Hükümetin aldığı bir kararla, Norveç seçimlerinin düzenlenmesi için Bakanlığın dışında bir seçim direktörlüğü kurulacağını* ve *seçim çalışmalarında şeffaflık ve bağımsızlığı korumak istediklerini ve bu yüzden*

---

569 Vollan, s. 30. ; Gönenç (b), s. 33.

570 Vollan, s. 30.

571 Bonnici, Paczolay, Morry, s. 3. http://vota.te.gob.mx/countries/41/ (23.06.2014).

sorumluluğu siyasi bakanlık üzerinden alacaklarını" belirterek, aslında ciddi hiçbir sorunu bulunmayan seçimlerin yönetim ve denetimi sistemini değiştireceklerini ifade etmiştir. 14 Eylül 2015 yerel seçimlerinden sonra başlayacak olan Seçim Direktörlüğünün[572] kurulması çalışmaları, 2017 Parlamento (Storting) seçimlerinde uygulanacaktır[573]. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, mevcut sistemin seçimlerin yönetim ve denetimi adına ihtiyaçlara cevap veriyor olmasına karşın değiştirilecek olması, mevcutla yetinmeyerek seçimlerin yönetim ve denetimi adına siyasi tercihlerin gerçeğe en yakın biçimde ortaya çıkmasını sağlamaya yönelik anlamlı birer demokrasi arayışı olarak değerlendirilebilir.

Yeni seçilen Norveç Parlamentosu (Storting) ilk toplantısında seçimlerin geçerliliğini onaylar. Seçimlerle ilişkin olarak yapılacak olan şikayetler şayet Parlamento seçimlerine ilişkin ise Parlamento'nun kendisine, il meclis seçimleri için ise il seçim kuruluna, belediye seçimleri için ise yönetim kuruluna yapılacak ve sonrasında yine bu organlarca karara bağlanacaktır. Seçimlerin yönetiminden sorumlu olan Yerel Yönetimler ve Modernizasyon Bakanlığı gerek görmesi durumunda tüm seçimler için emir ve direktifler verebilir[574].

5.1.3.3. Arnavutluk Pratiği

1998 yılında kabul edilen Arnavutluk Anayasası'nın[575] temel hak ve hürriyetlere ilişkin düzenlemeleri, anayasanın ikinci kısmında yer alan "Temel İnsan Hakları ve Özgürlükleri" ana başlığı altında yer almaktadır. Söz konusu temel hak ve hürriyetler kapsamında yer alan seçme ile seçilme hakkı ile seçimlerin yönetim ve

---

572 Tønsberg şehrinde kurulması düşünülen Seçim Direktörlüğü, uluslararası gelişmelerle uyumlu bir biçimde, seçim çalışmalarının güvenliğini ve bütünlüğünü esas alarak seçimlerin uygulanmasından, seçmenlerin bilgilendirilmesinden, belediye ve il yetkililerinin eğitilmelerinden ve seçimlerin değerlendirilmesinden sorumlu olacaktır. Bunun yanı sıra seçim yönetim sistemi olan (EVA)'nın idaresinden ve yönetilmesinden de sorumlu olacaktır. EVA, seçim sürecinin standartlaşması adına, raporlama yapan bir seçmen listesi, oy pusulalarını tarama, elektronik oy sayma, ve sonuçlarını kapsayan bir elektronik seçim sistemidir. http://vota.te.gob.mx/countries/41/ (23.06.2014).

573 http://www.regjeringen.no/en/dep/kmd/press/press-releases/2014/Moving-election-work-to-Tonsberg.html?id=764298 (23.06.2014).

574 Vollan, s. 29.

575 22 Kasım 1998 tarihinde referandumla onaylanan ve 28 Kasım 1998 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Arnavutluk Anayasası Metni için; http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=6 (15.10.2013).

denetimine ilişkin düzenlemelerde anayasanın ilk halinde ve takip eden maddelerinde yerini almıştı. Anayasanın üçüncü bölümünde yer alan 45. maddenin düzenlemesine göre on sekiz yaşına ulaşan ve seçim tarihinde on sekiz yaşından büyük olan her vatandaş seçme ve seçilme hakkına sahiptir[576].

Arnavutluk Anayasası'nın üçüncü bölümünde "Meclis" ana başlığının altında yer alan ilk bölümünde "Seçim ve Süresi" başlıklı düzenlemede Meclis[577] seçimlerine ilişkin hükümler yer almaktadır[578]. Yine Anayasanın 69. ve 73. maddeleri arasında milletvekillerinin, 86. madde ve devamında Cumhurbaşkanı'nın, 6. Bölümde yer alan 108. madde ve akabindeki hükümler yerel yönetimler ve seçimlerine ve nihayet Anayasanın 11. bölümünün 150. ve 152. maddeleri de referanduma ilişkin temel ilkeleri belirlemiştir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi 1998 yılında kabul edilen Arnavutluk Anayasası'nın 21.04.1998 tarih ve 9904 sayılı Kanunla değişikliğiyle[579] mülga edilmeden önceki ilk halinde, Anayasanın 153. ve 154. maddelerindeki hükümlere göre seçimlerin ve referandumların yönetim ve denetiminden daimi organ sıfatıyla sorumlu olacak Merkez Seçim Komisyonu kurulmuştur (m.153). Komisyonun, iki üyesi Meclis, iki üyesi Cumhurbaşkanı ve üç üyesi de Yüksek Adalet Konseyi tarafından ve vatandaşlar arasından yedi yıllığına seçilerek oluşturulmaktadır (m.153/1). Komisyonun üye yapısı Kanundaki uygulama çerçevesinde üç yılda bir yenilenerek adeta kurumsal dinamizm kazandırılmaya çalışılmıştır (m.154/2). Komisyon üyeliği, tarafsızlığı sağlama ve komisyon kararlarında bir standardı yakalayabilme adına herhangi bir harici görevle bağdaşmamaktadır (m.154/3). Daha

---

576 Elections in Albania: June 23 Parliamentary and Local By-Elections Frequently Asked Questions, **International Foundation for Electoral Systems**, s. 1. http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2013/~/media/Files/Publications/White%20Paper Report/2013/Elections%20in%20Albania%20FAQ%20June%2023%20Parliamentary%20and%20Local%20By-Elections.pdf (15.10.2013). ; Arnavutluk Anayasası'nın 45. maddesine göre, bu haktan ancak kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanılarak zihinsel engeli olduğu tespit edilen kişiler yararlanamazlar.

577 Meclis, çok üyeli seçim bölgeleri ile orantılı bir sistem tarafından seçilen 140 milletvekilinden oluşmaktadır (m. 64).

578 64. ve 67. maddeler arasındaki düzenlemeler Arnavutluk Meclisi'nin seçimine ilişkin amir hükümler ihdas etmektedir.

579 Arnavutluk Anayasası'nda bugüne kadar üç kez değişiklik yapılmıştır. Bunlar, 13 Ocak 2007, 21 Nisan 2008, 18 Eylül 2012 http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=6 (15.10.2013).

açık bir ifadeyle komisyon üyeliği hangi kademede olursa olsun devlet memuru olmama ve siyasi partilere üye olmamayı gerektirmektedir[580].

Komisyon üyelerinin tam zamanlı olarak çalışmaları ve devletin herhangi bir biriminde ya da siyasi nitelikli herhangi bir oluşumda görev alamaması hali önemlidir. Üyelerin, Komisyon faaliyetleri öncesine ve aktif olarak komisyon üyeliklerinin ifası esnasına ilişkin zaman diliminde asıl işlerini de yapabiliyor olmaları, Komisyonun asli görevi olan seçim faaliyetlerinin yürütülmesinin vatandaşlar tarafından ikincil nitelikteki bir iş konumunda görülmesi ve algılanması durumunu ortaya çıkartmaktadır. Akabinde, vatandaşların demokratik tercihlerini şekillendiren seçimler ve seçimlerin yönetim ve denetim görevini üstlenen kurullara olan güvenleri temelinden sarsılabilecek ve söz konusu kurullar toplumsal prestij kaybına uğrayabileceklerdir. Asıl olan söz konusu kurulların toplum nezdindeki güvenilirliğini ve prestijini sarsılmadan artıracak şekilde devamlılıklarını sağlamaktır.

Anayasa hükümlerine göre, Yüksek Seçim Komisyonu üyeleri, Yüksek Mahkeme üyelerinin sahip olduğu ayrıcalığa ve dokunulmazlığa sahiptiler (m.154/5). Komisyon seçim faaliyetlerinin gerektirdiği ekonomik gereksinimi sahip olduğu bütçesi aracılığıyla sağlamaktadır (m.154/6).

Arnavutluk Anayasası'nın 153. ve 154. maddeleri, 21 Nisan 2008 tarih ve 9904 sayılı Anayasa değişikliğine ilişkin Kanunun 10. maddesinde yer alan hükümle mülga edilmiştir[581]. Böylelikle artık Merkez Seçim Komisyonu'na ilişkin düzenlemeler sadece Seçim Kanunu kapsamında kalmıştır[582]. Bu, aynı zamanda Merkez Seçim Komisyonu'na ilişkin düzenlemelerin anayasal alandan çıkartılarak yasal alana indirgendiği anlamına da gelmektedir. Söz konusu durum beraberinde bir takım sakıncaları da getirebilecektir. Şöyle ki, özellikle anayasa ve kanunların yapımları ve değiştirilebilme süreçleri ve yine yapım ve değiştirebilme süreçlerine ilişkin kolaylık ve zorluklar birlikte düşünüldüğünde, Merkez Seçim Komisyonu

---

580 Yılmaz, s. 19.

581 http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.cow/zzal0016&collection=cow#5_(15.10.2013).

582 **OSCE/ODIHR**, Venedik Komisyonu'nun 78. Genel Kurulu'nda Kabul Edilen: Arnavutluk Cumhuriyeti Seçim Kanunu Üzerinde Ortak Görüş, 13-14 Mart Venedik, 2009. http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/jointopinionontheelectoral_html_15898.html#_Toc223749812 (15.10.2013).

anayasal koruma ve güvencelerden mahrum kalmaktadır. Yürütme yetkisini elinde bulunduran iktidar, parlamenter sistemlerde meclis çoğunluğunu da elinde bulundurabileceğinden, seçimlerin yönetim ve denetimi ile görevlendirilen kurulların anayasal güvencelerini ve ayrıcalıklarını ortadan kaldırabilecekleri gibi kendi isteklerine hizmet edebilecek düzenlemeleri de gerçekleştirebileceklerdir. Buna karşın, Venedik Komisyonu raporunda, söz konusu Anayasa değişikliğinin Arnavutluk'ta uzun yıllardır devam edegelen seçim reform sürecinde yapılan birkaç önemli değişikliklerden biri olduğu vurgulanmıştır. Şayet Anayasal düzenleme mülga edilmemiş olsaydı, seçimlerin yönetim ve denetimi adına, oldukça politize olan son Arnavutluk seçimlerinde siyasi ortamın yumuşatılmasında kayda değer bir etkisi olabileceği ifade edilmiştir[583].

Arnavutluk Anayasası'nın seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak öngördüğü sistem çerçevesinde, Merkez Seçim Komisyonu sorumluluğunda, Seçim Yönetim Bölgesi Komisyonları ve Oylama Merkezi Komisyonları seçimlerin yönetiminden[584], Anayasa Mahkemesi de seçimlerin denetiminden[585] sorumlu kurumlardır. 29.12.2008 tarih ve 10019 sayılı Arnavutluk Cumhuriyeti Seçim Kanunu[586] hükümlerine göre, seçimlerin (Arnavutluk Meclisi ve yerel yönetimler) ve referandumların yönetiminden sorumlu Merkez Seçim Komisyonu'dur. Komisyonun asli görevi, seçimlerin ve referandumların hazırlanması, yürütmesi, sonuçlarının açıklaması ve doğrulanmasını gerçekleştirmekle sorumludur. Komisyon bu görevlerinin yanı sıra, seçim idari bölgelerinin sınırlarını onaylamak, seçim kampanalarının finansman denetimini yapmak, idari yaptırım uygulanması ve

[583] http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/jointopinionontheelectoral_html_15898.html#_Toc223749812 (15.10.2013).

[584] Arnavutluk Seçim Kanunu'nun 21. maddesindeki "Merkez Seçim Komisyonu'nun Yetkileri" başlığı altında ki düzenlemenin üçüncü bendinde; "seçim öncesinde ve seçim sürecinde, üyeleri ve yapıları eliyle, kollektif olarak yönetir ve idare eder" ifadesiyle seçimlerin yönetimi görevinin Merkez Seçim Komisyonu'na bırakıldığı anlaşılmaktadır.

[585] Arnavutluk Anayasa Mahkemesi'nin görevlerinin düzenlendiği 131. maddesinin "e" ve "é" fıkraları hükmünce, seçim ve referandum denetimi Anayasa Mahkemesi'nin yetki alanına bırakılmıştır

[586] http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/el_law_alb_29_12_2008_electoralcode_electoralcode__13251.htm (15.10.2013).

seçimlerle ilgili suçlar için cezai yaptırımlar öngörmek ve seçmen listelerinin düzenlenmesini denetlemek (m. 1) gibi görevleri de bulunmaktadır[587].

Arnavutluk Seçim Kanunu'nun ikinci bölümünde "Seçimlerin Hazırlanmasından ve İdaresinden Sorumlu Kurumlar" başlığı altında Merkez Seçim Komisyonu[588] düzenlenmektedir. Merkez Seçim Komisyonu yedi üye ve elli beş personel eliyle seçimlerin yönetimi faaliyetlerini yürütmektedir. Komisyon üyelerinin seçimi ve niteliklerine ilişkin esasların da ortaya konulduğu Kanun'un ikinci bölümünde üyeler, oy hakkına sahip, otuz yaşını ikmal etmiş, yükseköğrenim görmüş, hukuk, kamu yönetimi, seçim yönetimi gibi alanlarda en az beş yıllık profesyonel deneyime sahip veya demokratik seçimler ya da kamu politikasının yürütülmesi, insan hak ve özgürlüklerinin teşviki faaliyetlerinin korunması amacıyla kar gütmeyen organizasyonlarda yöneticilik yapmış, bir suçtan mahkum olmamış, son beş yıl içerisinde herhangi bir siyasi partiye üye olmamış, son beş yıl içerisinde milletvekili seçilmemiş, ulusal istihbarat, silahlı kuvvetler ve polis teşkilatında çalışmamış ve bir başka kamu görevinde bulunmamış olma şartlarını taşıyan her Arnavutluk vatandaşı arasından tekrar seçilebilme imkanıyla (m.12) 7 yıllık bir süre[589] için seçilmektedirler (m.13).

Merkez Seçim Komisyonu üyelerinin özlük hakları ve ayrıcalıkları Yüksek Mahkeme Hakimi ile aynı niteliktedir. Merkez Seçim Komisyonu Başkanı'nın maaşı üyelerin maaşlarından %10 daha fazla olarak belirlenmiştir (m.17/1). Görevi sona eren bir Merkez Seçim Komisyonu üyesi için eğer kamu kurumlarında aynı nitelikte bir iş bulunamaz ise tekrar önceki işine dönebilme imkanı bulunmaktadır (m. 17/5).

Seçimlerin denetimi konusunda Arnavutluk Seçim Kanunu'nun benimsediği yaklaşıma göz atacak olursak ikili bir ayrımla karşılaşılacaktır. İlkine göre, seçimlerin ve referandumların yapılması, seçenlerin ve seçilenlerin yeterliliklerinin denetlenmesi konularında Merkez Seçim Komisyonu yetkilendirilmiştir (m.21). Merkez Seçim Komisyonu'nun bu denetim yetkisi sonucunda verdiği kararlar kesin niteliği haiz kararlar değildir. Bilakis, Komisyonun kararlarına karşı itirazları

---

587 IFES, Arnavutluk, s. 2.

588 IFES, Arnavutluk, s. 2.

589 Wall ve Diğerleri, s. 305.

reddedilen bireyler ve siyasi partiler (m. 145/1) bir üst yargı yeri olan ve kararlarına karşı bir başka yargı merciine gidilemeyen (m. 158/5) Tiran Temyiz Mahkemesi Seçim Kurulu'na (m. 145)[590] başvuru hakkına sahiptirler. Diğer denetimi ise anayasa referandumu (m. 131/é) ile milletvekillerinin seçilme usul (m.131/e) ve yeterliliklerine ilişkin denetim oluşturmaktadır. Bu denetimi yapmakla görevlendirilen kurum ise Anayasa Mahkemesidir[591].

Gerek 2005 tarihli Arnavutluk Meclisi seçimlerine gerekse 2007 tarihli yerel seçimlere ilişkin olarak Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın gözlem raporlarında[592] seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin birçok demokrasi açığı tespit edilmiş olmasına rağmen, Arnavutluk Devleti'nin sonraki dönemlere ilişkin yasal düzenlemelerde de halen istenilen seviyeyi yakalayabildiğini tam olarak söyleyemeyiz. Şöyle ki, Komisyonun Mart 2009[593] tarihli raporunun sonuç bölümündeki tespitlerine göre, seçimlerin yönetim ve denetimi hususunda yasal çerçevenin çizilmesine rağmen halen medyaya erişim ve seçim kampanyalarının finansmanı gibi konularda Arnavutluk makamlarının kararlılık göstermesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

5.1.3.4. Avusturya Pratiği

1920 tarihli Avusturya Federal Anayasası[594], seçimler, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak birçok hükme yer vermektedir[595]. Avusturya seçim sistemi, özellikle seçimlerin yönetim ve denetimini faklı kurumların sorumluluğuna vermesiyle ön plana çıkmaktadır. Seçimlerin yönetimi hükümet ile işbirliği içinde fakat hükümetten bağımsız bir kurul olan Federal Seçim Kurulu ile alt seçim

---

590 Tiran Temyiz Mahkemesi Seçim Kurulu'na ilişkin düzenlemeler Seçim Kanunu'nun 146.-159. maddeleri arasında yer almaktadır.

591 Yılmaz, s. 20.

592 Yılmaz, s. 20, dipnot 44.

593 http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/jointopinionontheelectoral_html_15898.html (15.10.2013).

594 **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları,** T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Mayıs 2011, Ankara, ss. 1-98.

595 Avusturya Federal Anayasası'nda seçimlere dair Anayasa maddeleri, 10, 23a, 23b, 26,29, 35, 49b, 60, 64, 95, 100, 117, 141'dir

kurulları tarafından yönetilirken, denetimi ise yargı organı olan Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır[596].

Avusturya, dokuz özerk ilden[597] oluşan ve her birinin kendi seçim kanunu ve seçim kurulunun olduğu federal bir ülkedir. Yerel seçim kanunları ve kurumlarının fazlalığının yanında ülke çapında yapılan seçimler[598] için özel federal yasalar yürürlüktedir. Seçimlere ilişkin temel ilkeler yukarıda ifade ettiğimiz gibi, ülke çapındaki genel ve yerel düzeyde uygulanan tüm seçimlere ilişkin olarak Federal Anayasa'da ortaya konmuştur[599].

Avusturya Federal Anayasası'nın 26. maddesinin 4. fıkrasına göre, seçim gününde 18 yaşını tamamlayan her Avusturya vatandaşı Ulusal Meclis seçimlerinde oy kullanma hakkına sahiptir[600]. Anayasanın bu belirlemesinin yanı sıra, 1992 tarihli "Federal Parlamento Seçim Kanunu"nun "Bundesgesetz über die Wahl des Nationalrates (Nationalrats-Wahlordnung 1992 - NRWO)" "Federal Law on Parliamentary Elections (Regulations on Federal Parliamentary Elections 1992 – RFPE)" 21. maddesi kimlerin oy kullanabileceğini düzenlemiştir. Şöyle ki, seçim gününde 16 yaşına[601] ulaşan ve oy kullanma hakkından mahrum edilmemiş her kadın ve erkek Avusturya vatandaşı oy hakkına sahiptir. Anayasa ve Seçim Kanunu'nun da seçmen olabilme yaşına ilişkin farklılık gibi görünen bu durum 2007 yılında Seçim Kanunu'nda yapılan değişiklikle öngörülmüştür. Bu değişiklik, Avusturya vatandaşlarının siyasal katılımını artırma amacına hizmet eden demokratik bir uygulama olması yönüyle önemli bir değişikliktir. Aslında bu değişiklik bir farklılık

---

596 Yılmaz, s. 21.

597 Avusturya federal bir devlettir. Federal Devlet, Özerk eyaletlerden oluşur. Bunlar, Burgenland, Carinthia, Aşağı Avusturya, Yukarı Avusturya, Salzburg, Styria, Tirol, Vorarlberg ve Vienna dır.

598 Ülke Çapında yapılan seçimler, Ulusal Parlamento, Avrupa Parlamentosu ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleridir. Bundesministerium Für İnneres, (Federal İçişleri Bakanlığı), http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/overview.aspx (15.10.2013).

599 Avusturya'da Seçimler, Genel Bakış, Bundesministerium Für İnneres, (Federal İçişleri Bakanlığı), http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/overview.aspx (15.10.2013).

600 http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1930_1/ERV_1930_1.rtf, (15.10.2013).

601 Daha önce Avusturya vatandaşları için 18 yaş olarak belirlenen seçme yaşı, 29 Haziran 2007 tarihinde yayımlanan 28/2007 sayılı "Seçim Kanunu Değişiklik Yasası 2007" ile 16 olarak değiştirilmiştir. Seçilme yaşı ise Anayasa'da 18 olarak belirlenmiştir. http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2007_I_28/BGBLA_2007_I_28.pdf (15.10.2013).

değil, Avusturya vatandaşlarının, özellikle de gençlerin oy kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlayan, siyasal tercihlerini kullanmaları yolunda onların dikkatlerini çekme çabasıdır. Bu uygulamaya göre, 16 yaş ve üzerinde olan Avusturya vatandaşları aktif oy hakkına sahipken, 18 yaş ve üzeri vatandaşlar ise aktif oy hakkının yanı sıra pasif oy hakkına da sahiptirler. Genel olarak Avusturya vatandaşlığı, aktif ve pasif oy hakkı için bir ön şarttır. Diğer bir ifadeyle, sadece Avusturya vatandaşları seçme ve seçilme hakkından yararlanabilirler. Avusturya'da yaşayan yabancı ülke vatandaşları bu haklardan yararlanamazlar. Ancak Avrupa Birliği Parlamentosu seçimleri ve belediye seçimlerine münhasıran Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşları da, Avusturya vatandaşları gibi oy hakkına sahiptirler[602].

Avusturya Anayasası'nın 26.a maddesi, seçimlerin yönetiminden sorumlu organları ifade ederken "seçim otoriteleri" (election authorities) ifadesini kullanmıştır. Buradaki seçim otoriteleri ifadesi, çoğul anlam ifade etmektedir. Bu da bize Avusturya'da seçimlerin yönetimi ve organizasyonu faaliyetlerinin birden fazla seçim otoritesi tarafından yürütüldüğünü göstermektedir. Bu anlamda Avusturya'da seçimlerin yönetimi Federal Seçim Kurulu ile alt seçim kurullarının eş güdümünde yürütülmektedir. Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun 6. ve 7. maddeleri seçim kurulları için temel esasları belirlemiştir. Bu hükümlere göre, her bir seçim kurulu seçimlerin yönetimden ve yürütülmesinden sorumlu olmak üzere atanmaktadır. Seçim yetkilileri de federal yasaya göre sorumlu oldukları görevleri yürütürler.

Seçim kurulları, Norveç uygulaması ile benzer şekilde her bir yeni seçim için yeniden oluşturulmaktadır. Her seçim kurulu seçim görevlisi olarak bir başkan, bir başkan yardımcısı ve bir dizi yardımcıdan oluşur. Her yardımcı için görevlerini yapmama durumlarına karşın yerine atama yapılmalıdır. Ulusal Mecliste oy hakkına sahip olan kişi seçim kurullarına atanabilmektedir. Bu şartı taşımayanlar seçim kurullarına atanamazlar. Seçime katılan partilerin temsilcileri, seçim kurullarının toplantılarına katılma hakkına sahiptirler. Seçim kurulları, gerekli mali yardım ve desteği mevcut seçim görevlisi kurul üyesi ya da başkanından alırlar.

Avusturya seçimlerinin yönetiminden sorumlu Federal Seçim Kurulu, (Bundeswahlbehörde) bütün federal ülke seçimleri için atanması zorunlu olan en üst

602 http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/overview.aspx, Bundesministerium Für İnneres, (Federal İçişleri Bakanlığı), (15.10.2013).

ve merkezi seçim organıdır. Seçim Kanunu'nun 12. maddesinin ilk fıkrası Federal Seçim Kurulu'nu, Kanunun devamı maddeleri[603] ise yerel seçim kurullarının atanmasını bir zorunluluk olarak öngörmektedir. Federal Seçim Kurulu, ülke çapında seçimlerin gerçekleştirilmesinde temel rol oynar ve diğer bütün seçim kurullarının görevlerini yerine getirip getirmediğini denetlemektedir[604].

Federal İçişleri Bakanı'nın başkanlığında kurulan Federal Seçim Kurulu, Federal Seçim Memuru ile ikisi emekli ya da halen çalışmakta olan yargı mensuplarından olmak üzere toplam 17 "değerlendirici"den "Beisitzer" (assessors) oluşmaktadır. Hakim üyeler dışında kalan 15 değerlendirici üye Ulusal Meclis'te temsil edilen siyasi partiler tarafından aday gösterilmektedir. Her değerlendiriciye bir yardımcı tarafından vekalet edilir. Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun 15. maddesinin ilk fıkrasına göre, Federal Seçim Kurulu üyeleri ve yerine vekalet edecek olanlar Federal Hükümet tarafından atanmaktadır. Seçim usullerine ilişkin yasal düzenlemelerde, yargı mesleğinden gelen üyeler hariç olmak üzere, seçimlere katılan siyasal partilere ayrılacak temsilci sayısı bu siyasal partilerin son Ulusal Meclis seçimlerindeki sandalye sayılarının dağılımı esas alınarak belirlenir. Ulusal Meclis dışında kalan siyasi partiler Federal Seçim Kurulu'nda temsilci "Vertrauensperson" (observers) bulundurma hakkına sahiptirler[605]. Böylelikle Ulusal Meclis dışında kalan siyasi partilerde, Kurulda oy hakları olmamalarına karşın, kendilerini de yakından ilgilendiren seçimlerin yönetimi faaliyetlerini yakından izleyebilecekler ve gerektiğinde kendileri açısından alınması gerekli önlemleri alabileceklerdir. Federal Seçim Kurulu her ne kadar Federal İçişleri Bakanı'nın başkanlığında oluşmasına ve çalışmasına rağmen, hükümetten tamamen bağımsız bir kurumdur. Kurul'un bütün üyeleri başka hiçbir Seçim Kurulu'nda görev yapamazlar. Başka bir ifadeyle, Kurul üyeliği, başka bir görevle ve başka bir kurul üyeliğiyle bağdaşmaz.

---

603 Ulusal Meclis Seçim Kanunu 8., 9., 10., 11. ve 12. maddelerinin ilk fıkraları bu zorunluluğu ifade etmektedir.

604 Avusturya'da Seçimler, Seçim Kurulları, Bundesministerium Für İnneres, (Federal İçişleri Bakanlığı) http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/electoral_authoritie.aspx (15.10.2013).

605 Avusturya'da Seçimler, Seçim Kurulları, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/electoral_authoritie.aspx (15.10.2013).

Federal Seçim Kurulu, ilçe seçim kurulları aracılığıyla il seçim kurullarına teslim edilen oy dökümlerini alır. Ülke çapındaki seçimlerde siyasi partiler tarafından kazanılan Ulusal Meclis sandalye sayısını daha sonradan belirler. Federal Seçim Kurulu, bağımsız bir konsey olarak, Seçim Kurulu'na destek olan Federal İçişleri Bakanlığı'nın Seçim İşleri Bölümü ile birlikte hizmet vermektedir. Federal Seçim Kurulu ile Federal İçişleri Bakanlığı'nın Seçim İşleri Bölümü arasındaki ilişki açıkça yasayla tanımlanmıştır[606]. Bu tanımlamaya rağmen, hükümet üyesi bir bakanın başkanlığında seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin tarafsız ve adil bir şekilde yürütülecek olması birçok soru işaretini de beraberinde getirmektedir. Bu tehlikenin potansiyel varlığına rağmen uygulamada söz konusu bir olumsuzlukla karşılaşılmıyor olması ya da az karşılaşılıyor olması ancak demokrasi kültürünün gelişmişliğine ve kendi ülke insanına güven ile izah edilebilmektedir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, ülke genelindeki seçimlerin tamamının yönetimi merkezi organ sıfatıyla Federal Seçim Kurulu'nun sorumluluğuna bırakılmışken, yerel seçimlerin yönetimi bölgesel ve yerel seçim kurullarının görev alanına terkedilmiştir. Bu kurullar, Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun sıralamasına göre, "Belediye Seçim Kurulları", "Bölge Seçim Kurulları", "İlçe Seçim Kurulları" ve "İl Seçim Kurulları" olarak belirlenmiştir.

Her Ulusal Meclis seçimi öncesinde yeniden kurulan seçim otoriteleri[607], Cumhurbaşkanlığı, Ulusal Meclis, Avrupa Parlamentosu seçimlerinin yanı sıra referandumlar (Volksbefragung) ve halkoylaması (Volksabstimmung), halk inisiyatifleri (Volksbegehren), kamuoyu yoklamaları ve Avrupa Birliği vatandaşlarının eylem gruplarının katılım uygulamalarının yürütülmesinden ve yönetiminden sorumludur[608].

Seçim Kanunu'nun 8. maddesine göre, Viyana dışında her belediye bulunan yerde bir seçim kurulu kurulmak zorundadır. Belediye seçim kurulu olarak

---

606 Avusturya'da Seçimler, Seçim Kurulları, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/electoral_authoritie.aspx (15.10.2013).

607 Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun 6. maddesinin ilk fıkrası, http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2007_I_28/BGBLA_2007_I_28.pdf (15.10.2013).

608 Avusturya'da Seçimler, Seçim Kurulları, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/electoral_authoritie.aspx (15.10.2013).

adlandırılan yerel seçim organı, belediye başkanı ve başkan sıfatıyla onun tarafından atanan yardımcısı ve bunun yanı sıra dokuz yardımcıdan oluşan bir kuruldur. Toplumda saygınlığı olan belediye başkanı, kanuna göre, aynı zamanda komisyon başkanıdır. Kurul'un diğer üyeleri farklı partilerden aday gösterilmek suretiyle seçilirler. Kurul'un üye sayısı son parlamento seçiminin sonuçlarına bağlıdır ve "D'Hondt" sistemi tarafından hesaplanır. Yerel seçim otoritesinin başkanı Belediye Seçim Memuru geçici olarak görevini yapamadığı durumlarda işlerin aksamaması adına belediye başkanı onların yerine bir yedek üye atamak zorundadır. Anayasanın 26. maddesinin 7. fıkrası, seçmen kütüklerinin hazırlanması görevini yerel yönetimlerden belediyelerin yetki ve sorumluluğuna vermektedir.

Avusturya'da seçimlerin coğrafi yönetimi çerçevesinde belediyeler bölgelere bölünür ve her bölge için de bir bölge seçim kurulu oluşturulması zorunludur. Seçim Kanunu'nun 9. maddesinin devamında, Viyana dışındaki il seçim çevrelerinde, bölgelerin birindeki bölge seçim kurulunun görevleri belediye kurullarınca devralınabilir. Bölge seçim kurulları, belediye başkanı tarafından atanan bir bölge seçim görevlisi sıfatıyla bir başkan ve üç üyeden oluşmaktadır. Bölge seçim görevlisi geçici olarak görevini yapamadığı durumda belediye başkanı tarafından onun yerine yedek birini atamak zorundadır.

İlçe seçim kurullarının düzenlendiği Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun 10. maddesi, her idari ilçede, her kasabada ve Viyana şehir idaresinin belirlediği bölgede ilçe seçim kurulu atamak zorunlu olduğunu ifade etmektedir. İlçe seçim kurulunun üyeleri, Viyana şehri dışında, belediye seçim kurullarının üyeleri olamaz. Diğer bir ifadeyle, ilçe seçim kurulu üyeliği ile belediye seçim kurulu üyeliği bir arada aynı kişinin şahsında mevcut olamaz. Viyana şehrinde, ilçe seçim kurulu üyeleri aynı zamanda Viyana şehri seçim bölgesi için oluşturulan İl Seçim Kurulu'nun üyesi olamaz.

Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun takip eden maddesine göre, seçimlerin yönetimi adına seçim kurullarının ülke genelinde kurulması zorunluluğu, yerel düzeyde il idareleri içinde geçerlidir. İl seçim kurulu, valinin başkanlığında onun atayacağı vekili, il seçim görevlisi ve dokuz yardımcısından oluşmaktadır. İl'de seçim yönetiminin, seçim görevlisinin görevini yapamadığı durumlara münhasıran aksamaması adına vali tarafından onları temsilen birkaç yardımcı atamak zorunludur.

Seçimlerde oy kullanabilme şartlarından biri olan seçmen kütüğüne kaydolmak şartı Avusturya vatandaşları açısından da geçerli olmakla beraber kayıt için vatandaşların başvurusuna gerek bulunmamaktadır. Çünkü Avusturya'da ikamet eden her vatandaş için kayıtlar belediyeler tarafından kalıcı bir kayıt sistemiyle tutulur. Her vatandaşın söz konusu kayıt sistemine bir kez kaydedilmesi yeterlidir. Vatandaşlar ayrıca kayıt için daha sonradan belediyelere başvuruda bulunmazlar. Bu uygulama ikamet esasına dayalı bir sistem olduğu için ve düzenli bir kayıt sistemiyle tutuldukları için vatandaşlar tarafından sürekli takip edilmelerine de lüzum bırakmayan bir sistemdir. Avrupa Parlamentosu seçimleri için ayrı bir kayıt tutulmaktadır. Çünkü Avrupa Parlamentosu seçimleri için Avrupa Birliği vatandaşları da ayrıca Avusturya'da seçme ve seçilme hakkına sahiptirler[609].

Avusturya'da seçmenler siyasi tercihlerini seçim sandıklarına giderek kullanmayı tercih edebilecekleri gibi posta yoluyla da oylarını kullanabilirler. Hatta bu haktan yurtdışındaki Avusturya vatandaşları da yararlanabilmektedir. Ancak yurt dışında posta yoluyla oy kullanabilmek için, kullanılan oyun bir tanığın doğrulamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Posta yoluyla kullanılan siyasi tercihler, seçim günü en geç saat 17.00'a kadar seçim yerine ulaşması gerekmektedir[610].

Seçmenlerin oylarını kullanırken karşılaşacakları problemleri ortadan kaldırma faaliyetleri seçimlerin yönetimi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu anlamda özellikle geçerli mazereti bulunan seçmenler için bir takım önlemler alınmaktadır. Yaşlı, yatalak ve tutuklular gibi hareket kabiliyetleri sınırlı kişilerin oy kullanabilmelerini sağlama adına "Uçan Seçim Kurulları" olarak bilinen özel seçim kurulu oluşturulmuştur. Uçan Seçim Kurulları, hareket kabiliyeti sınırlı bu seçmenlere yaşadıkları ya da bulundukları yerlerde ulaşmak suretiyle oylarını kullanmalarını sağlamaktadırlar. Bu kimseler için ayrıca posta yoluyla da oy kullanabilme imkanı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, görme engeli olan seçmenler için seçim kurulları tarafından sağlanan bir şablon yardımıyla oylarını kullanabilme imkanı bulunmaktadır. Fiziksel ve zihinsel kusurları olan seçmenler için ise onların

---

609 Avusturyada Seçimler, Genel Bakış, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/overview.aspx (15.10.2013).

610 Avusturyada Seçimler, Oylama İşleminin Kolaylaştırılması, , Bundesministerium Für İnneres, (Federal İçişleri Bakanlığı) http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/facilitating.aspx (15.10.2013).

oy vermelerine yardımcı olacak bir kişiyi yanlarında bulundurabilme imkanları bulunmaktadır. Güvenilir üçüncü kişi seçmen yardımıyla kullanılan oy daha sonra sandık görevlileri ile yüz yüze mutabakata varılarak doğrulanmaktadır[611].

Avusturya'da seçmen iradelerinin yansıdığı oy pusulalarının sayım ve dökümü yerel seçim yetkilileri tarafından yapılmaktadır. Posta yoluyla kullanılan oyların sayım ve dökümü ise bölge seçim yetkilileri tarafından gerçekleştirilmektedir. Seçim kurullarında görevli üyelere herhangi bir ücret ödenmemektedir. Seçim gününde sandık başında geçireceği saatlere bağlı olarak sadece yiyecek ve içecekleri için küçük bir ödeme yapılmaktadır[612].

Seçim listelerinin düzenlenmesi ile ilgili olarak Ulusal Meclis Seçim Kanunu'nun 28. maddesi, her vatandaşın seçmen listelerinin askıya çıktığı dönem içerisinde yazılı ya da sözlü olarak listelerin içeriklerine itiraz hakkı bulunduğunu bildirmektedir. Bu itiraz, oy hakkına sahip olmadığı halde seçim listelerinde adı bulunan kişi ya da kişilerin kayıtlarına ilişkin olarak da yapılabilmektedir. İtiraz, seçim listelerinin askıdan kaldırılmadan önceki zaman zarfında ilgili seçim ofisine yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte, itiraz hakkının vatandaşlar tarafından kötüye kullanılmasının önlenmesi adına para cezası müeyyidesi öngörülmüştür[613]. Para cezasının ödenmemesine durumunda, itiraz hakkını kötüye kullanan vatandaşlar için iki haftaya kadar hapis cezası öngörülmektedir. Seçim listelerine yapılan itirazlara karşı belediyeler, itiraza ilişkin kaydı takip eden yirmi dört saat içinde ilgili kişiyi itiraza ilişkin olarak bildirmektedir. İtiraza konu olan kişilerin itiraz ile ilgili olarak sözlü ve yazılı cevap hakkı mevcuttur. İtirazda bulunan vatandaşları koruma adına konulan 29. maddenin ikinci fıkrası, itirazda bulunan kişilerin adlarının gizli tutulacağını bu bilginin ancak talep üzerine ceza mahkemeleri ile paylaşılabileceğini ifade etmiştir.

Seçmen listelerine ilişkin itirazlar hakkındaki kararlar, Viyana dışındaki yerlerde belediyeler, Viyana'da ise ilçe seçim kurulu tarafından verilmektedir.

---

611 Avusturyada Seçimler, Oylama İşleminin Kolaylaştırılması, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/facilitating.aspx (15.10.2013).

612 Avusturya'da Seçimler, Seçim Kurulları, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/electoral_authoritie.aspx (15.10.2013).

613 Böyle bir durumda kişi 218 Euro para cezası ile cezalandırılır.

Kararın verilmesini müteakiben, itirazda bulunan kişi hemen bilgilendirilir. İtiraz ile ilgili alınan kararın sonucunda, şayet seçim listelerinin düzeltilmesi yönünde bir karar çıkmışsa, bu bağlayıcı nitelikteki karar doğrultusunda belediyeler seçmen listelerini derhal düzeltirler. İtirazlar hakkında belediyelerin ve ilçe seçim kurullarının vermiş oldukları kararlara karşı belediyelere yazılı olarak temyiz başvurusunda bulunulabilir. Belediyeler, ileri sürülen temyiz nedenlerini karşı tarafa bildirmek zorundadır. İtiraz ve temyize ilişkin yargılama sonucunda verilen karar neticesinde belediyeler seçmen listelerini kesinleştirmekle yükümlüdür. Kesinleşen seçim listelerinde isimleri yayımlanan kişiler oy kullanabilirler. Diğer bir ifadeyle, seçim listelerinde kayıtlı olmayan seçmenler oy kullanamazlar. Her seçmenin tek oy kullanma hakkı vardır. Oy hakkı bulunan her seçmen ancak seçim kütüğüne kayıtlı olduğu yerde oy kullanabilmektedir.

Avusturya uygulamasında, vatandaşların siyasi tercihlerini kullandıkları seçimlere ilişkin olarak ortaya çıkabilecek şikayet ve itirazların değerlendirildiği kurum olarak Anayasa Mahkemesi belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle seçimlerin denetimi en üst yargı organı olan Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır. Konuyla ilgili Anayasal düzenleme, Avusturya Anayasası'nın "Anayasal ve İdari Teminatlar" başlığını taşıyan VII. Kısmının "Anayasa Yargısı" başlığı altında yer alan 141. maddesinde yer almaktadır.

Avusturya Anayasası'nın 141. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, Federal Cumhurbaşkanı, Ulusal Meclis (Nationalrat)[614] ile Federal Meclis (Bundesrat)[615] seçimleri ve Avrupa Parlamentosu'nun seçimlerine ilişkin şikayet ve itirazları çözüme kavuşturmakla görevlendirilmiştir. Mahkemenin bu görevlerinin

---

614 En geç beş yılda bir yapılan Ulusal Meclis seçimleri, doğrudan seçim, orantılı temsil, kapalı liste sistemi ve tercihli oy ilkelerine dayalı olarak yapılmaktadır. Ulusal Meclis, bireysel grupların aldıkları oy yüzdelerine bağlı olarak paylaştırılan 183 temsilciden oluşmaktadır. (Avusturya'da Seçimler, Federal Parlamenter Sistem, Bundesministerium Für İnneres, (Federal İçişleri Bakanlığı), http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/federal_system.aspx (15.10.2013).

615 Ulusal Meclis'in aksine Federal Meclis doğrudan seçilmez. Üyeleri her İl Meclisi'nde siyasi partilerin oransal dağılımına göre İl Meclisleri tarafından atanırlar. Her eyalet tarafından gönderilen temsilcilerin sayısı o ilin nüfusuna göre belirlenir. Avusturya Anayasası'nın 34. maddesine göre en büyük il 12 ve en küçük ilde 3 temsilci gönderir. İllerin nüfusu değiştiğinde Federal Meclis'inde temsilci sayısı değişmektedir. Temsilci sayıları her on yılda bir nüfusa göre yeniden hesaplanır. Federal Meclis şu an da 61 üyeden oluşmaktadır. . (Avusturya'da Seçimler, Federal Parlamenter Sistem, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/federal_system.aspx (15.10.2013).

yanı sıra meslek birliklerinin temsilci organlarının seçimlerine, eyalet hükümeti seçimlerine ve yürütme yetkisini haiz mahalli idarelerin seçimlerine yapılan itirazlar ile Ulusal ve Federal Meclis üyeliklerinden birinin düşmesine ilişkin Meclislerin başvurularını da çözüme kavuşturmakla görevlidir. Aynı fıkra hükmünde, 141. maddenin üçüncü fıkrasında, Avrupa Parlamentosu üyeliğinin düşmesine ilişkin olarak Avrupa Parlamentosu üyelerinin en az yarısı tarafından yapılan başvuruyu karara bağlayacağı hükmü de yer almaktadır. Bunun yanı sıra, belediyelerin yürütme organı üyeliklerinin düşmesi sonucuna ilişkin başvuruları ve meslek birliklerinin kurucu organlarının üyeliklerinin kaybedilmesi durumlarında yapılan başvuruları karara bağlamak yetkisi de bulunmaktadır. Son olarak belirtilmelidir ki, Mahkeme, ülkede gerçekleştirilen demokrasi uygulamaları, referandumlar, plebisitler, kamuoyu yoklamaları ve Avrupa Vatandaşları Eylem Guruplarının seçim kayıtlarındaki kişi kayıtlarına ve kayıtlardan kişilerin silinmesi kararlarına karşı yapılan itirazları ve bu konudaki idari makamların kararlarına karşı yapılan bireysel başvuruları karara bağlamakla da görevlidir.

Anayasa Mahkemesi kendisine yapılan başvuruları karara bağlarken seçimlere ilişkin usulsüzlüklerin yapıldığını ve bu usulsüzlüklerin seçimlerin sonuçlarını etkilediğini tespit ederse, seçime ilişkin itirazı kabul eder. Bu kabul üzerine, seçimlerin kısmen ya da tamamen yenilenmesi gündeme gelecektir. Seçimlerin yenilenmesi kararı çıkmışsa, Anayasa Mahkemesi'nin seçimleri iptal kararının yayımlandığı tarihten itibaren yüz gün içerisinde seçimler yeniden yapılmalıdır. Buna bağlı olarak yukarıda saydığımız söz konusu meclislerin üyelikleri, yenilenen seçim sonucunda seçilen kişinin göreve başladığı tarihten itibaren kendiliğinden düşecektir.

5.1.4. Anayasalarında Sadece Seçimlerin Denetimine İlişkin Hükümler İçeren Anayasal Sistemler

Seçimlerin yönetim ve denetimine dair ortaya konulan modellerin uygulanmasındaki farklılıkları incelediğimiz ülkelerden rahatlıkla gözlemlemekteyiz. Bu farklı uygulamalar çerçevesinde, bazı ülke anayasalarında, birbirinin mütemmim cüzü olarak görülen seçim yönetim ve denetim faaliyetleri birbirinden ayrı olarak düzenlenmektedir. Bazı ülkeler anayasalarında sadece seçimlerin yönetimine yer

verirken, kimi bazı ülkeler de sadece seçimlerin denetimine ilişkin hükümleri öngörmektedir. Tarihsel alt yapısı yüzyıllar önceye dayanan[616] bu uygulamanın fikri temeli seçmenlerin tercihleriyle şekillendirdiği Parlamentonun üstünlüğü ilkesinden yola çıkılarak atılmıştır. Daha sonraları Parlamentonun tekelindeki bu yetki zaman içerisinde özellikle de Anayasa Mahkemelerinin ülke yargı sistemlerinde yerini almasıyla bağımsız yüksek yargı organlarına bırakılmıştır. Bu sistemi benimseyen ülke pratiklerinde[617]aynı fikri temelden yola çıkmalarına rağmen bir birliktelik olmadığını görmekteyiz. Bu farklılıkların temelinde seçimlerin denetimi yetkisinin farklı organların görev ve sorumluluğuna verilmesinin[618] yanı sıra, kanaatimizce farklı yönetim sistem ve modellerinin benimsenmesi, farklı tarihsel yönetim tecrübeleri, farklı demokratik deneyimler ve demokratik kurumlara farklı misyonların yüklenmesi gibi kriterler yatmaktadır.

5.1.4.1. Seçimlerin Denetimini Parlamentoya Bırakan Anayasal Sistemler

Seçimlerin denetimi yetkisini yasama organına bırakılması tercihini benimseyen ülke anayasalarının temel çıkış noktaları, seçilenlerin iktidarının yine seçilen yasama organları aracılığıyla denetlenmesi ve doğrulanması olarak ifade edilmektedir. Elbette bu süreç sadece seçilenlerin yeterliliklerine ilişkin tek yönlü bir süreç olarak görülmemelidir. Aynı zamanda tüm seçim faaliyetlerini kapsayan bir süreç olarak değerlendirilmelidir[619]. Seçilenlerin iktidarlarını ya da iktidar üyesi olmayan temsilcilerin siyasi iktidarı ve aynı zamanda kendi mevcudiyetlerini denetlemeleri düşüncesi kimsenin kendi varlığını sona erdiremeyeceği ve dahi sona erdirmeye zorlanamayacağı gerçeğiyle çelişmektedir. Özellikle yeni seçilmiş yasama organında meclis aritmetiğinin ekseriyetine sahip olan siyasi partiler, bu mevcut yasama aritmetiğini elbette lehlerine kullanacaklardır. Gerçekte tüm seçim sürecine

---

616 "Goodwin ve Fortecue" davasına ilişkin ayrıntı için bkz., (Yılmaz, s. 22 dipnot 49). ; Gönenç, (b), s. 31.

617 Anayasalarında sadece seçimlerin denetimine ilişkin hükümlere yer veren ülkeler, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, Polonya, Portekiz, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, Bulgaristan, Fransa ve İtalya'dır. (Yılmaz, s. 23).

618 Yılmaz, ss. 22-23.

619 Yılmaz, s. 23.

ilişkin olarak işletilmesi gereken seçimlerin denetimi faaliyetlerinin, yasama organı tarafından olması gereken manada yapılamayacağı gibi bir realite ile karşılaşılma olasılığı her zaman mevcudiyetini korumaktadır.

5.1.4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri Pratiği

Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın en eski Anayasal Cumhuriyeti olmasına karşın, bugünkü manasıyla seçimlere ilişkin ilk düzenlemelerin İngilizler tarafından 17. yy. öncesinde ulusal ya da yerel organizasyonlardan yoksun olarak düzenlendiğini görmekteyiz. Amerikan sisteminin bu yavaşlığı, seçimlere ilişkin pozitif düzenlemelerde de kendini göstermektedir. Nitekim seçimlerin yönetimini düzenleyen ilk kanun, Amerikan Anayasası'nın kabulünün ikinci yüzyılından sonraki bir tarih olan 2002 yılında Amerikan Kongresi'nden ancak geçebilmiştir[620].

1787 Amerika Anayasası uyarınca, seçmenler ile başkan ve başkan yardımcılığı seçimlerinde nihai arabuluculuk görevi yapmak üzere "Seçmenler Kurulu" oluşturulmuştur. Kurul, 18. yüzyılın şartlarında ele alındığında önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilmesine karşın daha sonraki gelişmeler ve uygulamaların da tesiriyle 21.yy'da vahim bir hataya dönüşmüştür. Anayasa, Kurul için seçmenlerin belirlenmesi prosedürleri dışında seçimlerin idaresi adına herhangi bir görev öngörmemiştir. Daha sonra zaman içerisinde her bir eyalet, yerel düzeyde seçimlerin sorumluluğunu devralmıştır. Hatta bir kaç eyalet, seçim kurullarına yardımcı olmak amacıyla ayrı bütçe imkanlarına da sahip olmuştur. Bu ekonomik güç, beraberinde seçimler üzerinde eyaletlerin etkinlik sağlaması sonucunu doğurmuştur[621].

19. yüzyılda ulusal nüfusunun çoğunluğu kırsalda yaşayan ABD'de bu kesimler hem Kongre hem de eyalet yasama organlarına önemli siyasi temsilciler göndermek suretiyle Amerikan siyasetinde etkili olmuşlardır[622]. Yüzyılın sonuna kadar oylamanın temel esası, tek tek seçmenlere siyasi partiler tarafından bir oy

---

620 Robert A. Pastor, "The US Administration of Elections: Decentralized to the Point of Being Dysfunctional" Electoral management Design: **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006, s. 273.

621 Pastor, s. 273.

622 Christopher Duquette, David Schultz, "One Person, One Vote and The Constutionality of The Winner-Take-All Allocation Of Electoral College Votes" **Tennessee Journal Of Law & Policy**, 2005-2006, s. 464.

pusulası verilmesi şeklinde olmuştur. Bu uygulama zaman içerisinde bir takım olumsuzluklara sebebiyet verince, seçmenlere adayları gizli bir şekilde seçebilme imkanı tanıyan "Avustralya Gizli Oy Sistemi"'ne geçiş yapılmıştır[623].

20. yüzyılın ortalarında nüfus hareketlerinin şehirlere kaymasına rağmen kırsalın çıkarlarını elinde bulundurmaya devam edenlere engel olunamamıştır. Bu çıkar çevrelerine karşı koyabilmek için, eyaletleri seçim bölgelerine ayırma ve ırksal eşitliği reddetme gibi bir takım sert önlemler alınmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak, birçok eyalette özellikle de güney eyaletlerinde siyahların nüfus yoğunluğunun çok olduğu şehirler yeni seçim bölgelerine ayrılmıştır. Böylece bir olumsuzluğun önüne geçebilmek için ırkçılık dahi bir gerekçe olarak kullanılmıştır[624]. Sonrasındaki reform çalışmalarına rağmen seçimler ve siyaset, paranın etkisinde kalmaktan kurtulamayınca federal düzeydeki ilk büyük reform, "Watergate" skandalından sonra "Kampanya Finans Kanunu" (Campaign Finance Act of 1974)[625] ile gerçekleştirilmiştir. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin tarihi adım ise 2000 yılında yapılan Başkanlık Seçimi sonrasındaki gelişme ve tecrübelerin ışığı altında yapılan Amerikan Seçim Yardımı Yasası (Help America Vote Act of 2002)[626] olmuştur. Bu gelişmelerin müsebbibi mahiyetindeki 2000 Amerikan Başkanlık Seçimi sadece Amerika'daki etkileriyle değil seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin dünyadaki gelişmelere de yön vermesi münasebetiyle kendinden fazlasıyla söz ettiren bir seçim olmuştur. Bu yönüyle, 2000 Amerikan Başkanlık Seçimi'nin ayrı bir öneme haizdir. Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen bu seçim, Amerikan siyasi tarihinde seçimlerin yönetim ve denetimi adına bir milad olmuştur. 2000 Amerikan Başkanlığı Seçimlerine ve sonrasında yaşananlara değinmenin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

7 Kasım 2000 tarihinde gerçekleştirilen kırk üçüncü[627] Amerikan Başkanlık yarışında iki güçlü aday karşı karşıya geldi. Biri Cumhuriyetçilerin adayı George W.

---

623 Pastor, s. 274.

624 Duquette, Schultz, s. 464.

625 Audra L. Wassom, "The Help America Vote Act of 2002 And Selected Issues İn Election Law Reform", **Thurgood Marshall Law Review**, C. 28, 2003, ss. 359-362.

626 Help America Vote Act of 2002, Pub. L. No. 107-252, 116 Stat. 1666 (2002).

627 Abner Greene, Understandin The 2000 Election: A Guide To The Legal Battles That Decided The Presidency, s. vii.

Bush diğeri ise Demokratların adayı Albert Gore. Ülke genelindeki seçimlerin sonucunu Florida Eyaletindeki çok tartışılan seçim belirlemiştir. 25 Seçim Kurulu[628] çevresinde yaklaşık altı milyon seçmenin oy kullanıldığı Florida seçimlerini 537 oy farkla Al Gore'un önünde Bush'un kazandığı Eyalet Bakanı Katherina Harris tarafından açıklandı.[629]. Florida Seçimleri Propaganda Komisyonu'nun seçimleri Bush lehine onaylamasının ardından, Al Gora, eyalet yasalarına göre Florida Yüksek Mahkemesi'ne itirazda bulundu ve kilit nokta pozisyonunda bulunan dört ilçede kullanılan "delikli kart oyların" yeniden sayılmasını istedi. Mahkeme, Gore'un itirazını yerinde bularak Başkanlık seçimini kazandığı açıkladı[630]. Bu karar, Bush ve Al Gore'un, sandıkların kapanmasıyla başlayan ve otuz altı gün sürecek olan hukuk mücadelesine yeni bir boyut kazandırmıştır. Nihayetinde, Amerikan Yüksek Mahkemesi Florida seçimlerinin sonuçlarını belirlemek adına davaya müdahale ederek[631] otuz altı günün sonunda 5'e karşı 4 oyla aldığı kararla Bush'un 2000 Amerikan Başkanlık Seçimini kazandığını ilan etti[632]. Bu sonuçla, Amerika yeni Başkanı'nı, gerçek seçim sonuçları[633] ile değil de, Florida seçimlerine karışan şaibeli oylar (kelebek oylar), engellenen seçmenler, değiştirilen oy pusulaları ve sonu gelmeyen oy sayımları ele ele vererek belirlemiş oldu[634].

(http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=syoQ_TBDaYwC&oi=fnd&pg=PR7&dq=abner+greene+understanding+the+2000+election+full+text&ots=j7_mSWem9l&sig=aSjKdBvdrAW5mTfx9zSWKZ4zHAk&redir_esc=y#v=onepage&q=abner%20greene%20understanding%20the%202000%20election%20full%20text&f=false) (15.10.2013).

628 Duquette, Schultz, s. 464. ; 2000 Amerikan Başkanlık seçimlerinde Florida da 25 Seçim Kurulu vardı. Yaşanan olumsuzlukların etkisiyle de olacak ki bir sonraki 2004 Başkanlık seçimlerinde Florida Eyaletine iki tane daha Seçim Kurulu tahsis edilerek toplamda Seçim Kurulu sayısı 27'ye çıkartılmış oldu (Duquette, Schultz, dipnot 84.).

629 Greene, s. vii. ; Duquette, Schultz, s. 466. ; Steve Bickersstaff, (a), "Post-Election Legal Strategy in Florida: The Anatomy of defeat and Victory", Loyola University **Chicago Law Journal**, s. 149.

630 Daniel P. Tokaji, "The New Vote Denial: Where Election Reform Meets The Voting Rights Act", **South Carolina Law Review**, C: 57, 2005-2006, s. 693..

631 Duquette, Schultz, ss. 466-467.

632 Pastor, s. 274.

633 Florida seçimlerinin nihai resmi sonuçlarına göre, Bush 2.912.790 oy alarak oyların %48.80'ini alırken, Gore 2.912.253 oyla oyların %48.80'ini aldı. (Bickerstaff, s.149, dip not 3).

634 Tova Andrea Wang, "Competing Value sor False Choices: Coming to Consensus on the Election Reform Debate in Washington State and the Country", **Seattle Universtiy Law Review**, Cilt: 29, 2006, s. 353.

2000 Amerikan Başkanlık Seçimi sonuçlarını belirlenmesinde esas alınan 537 oy farkı, seçimlerde kullanılan her bir oyun, gerek Devlet Başkanlığı seçimlerinde, gerek seçim sonrasındaki ülke siyasetine yön verecek siyasi iradenin gerekse de yerel seçimlerde uygulanabilecek yerel politikaların uygulanmasında ne denli belirleyici olduğunu açıkça bir kez daha göstermiştir. Bu anlamda seçmen tarafından kullanılan her bir oy, sadece siyasi tercihi belirlemeye yönelik eylem olarak görmemeli, bunun ötesinde yukarıda ifade ettiğimiz gibi, ülke çapında ya da yerel düzeyde uygulanacak politikaları belirleyecek siyasi iradenin oluşumunu sağlayacak irade açıklaması olarak da görülmelidir. Diğer bir ifadeyle bir oy, insanların bireysel ve toplumsal geleceklerini belirledikleri bir kararlar manzumesidir.

2000 Başkanlık Seçimlerinin ardından seçimler üzerindeki tartışmalar ve eleştiriler giderek yoğunluk kazanmaya başladı. Özellikle de Federal Yüksek Mahkemenin verdiği kararın meşruiyeti ve anlamı tartışılmaya başlandı[635]. Gerçi, seçim sonucunda verilen bu karar, Seçici Kurul'un tuhaf kararlarının ilki de değildi[636]. Eleştirilerin yönü, seçici kurulların bireysel özgürlükleri ve temel oy hakkını inkar ettikleri ve kuruluş amaçlarına aykırı davrandıkları gerekçelerine istinaden antidemokratik kararlar oldukları istikametindeydi[637]. Kararı, yargının demokrasiye yapmış olduğu açık bir saldırı olarak değerlendiren eleştirmenler mevcuttu[638]. Bazı yazarlar, seçim sürecinde yaşanan olumsuzluklara ve hukuksuzluklara atfen, 2000 Başkanlık Seçiminin tam anlamıyla bir fiyasko olduğunu ve mahkeme savaşları sonrasında Federal Yüksek Mahkeme tarafından verilen kararın Amerikan seçim sisteminin zayıflıklarını ortaya koyduğunu ve bu

635 Wang, s. 353.

636 Seçiciler Kurulu, 1800 yılında Thomas Jefferson ve Aaron Burr'un oylarının eşit çıkması sebebiyle bir birine üstünlük sağlayamadığı seçimler neticesinde Temsilciler Meclisi Jefferson lehine karar verdi. 1824 yılında, Andrew Jackson oyların çoğunluğunu almasına rağmen karşın Temsilciler Meclisi'nde John Quincy Adams'a kaybetti. Yine 1876 yılında, Samuel J.Tilden, Rutherford B. Hayes'den daha fazla oy almasına karşın, seçim sonuçlarına gölge düşürülerek Florida'daki tartışmalar neticesinde Hayes Başkanlıkla ödüllendirildi. Yine 1888 yılında, Grover Cleveland, Benjamin Harrison'dan daha fazla oy almasına karşın, Harrison Başkan oldu. (Duquette, Schultz, ss. 454-455).

637 Duquette, Schultz, ss. 454-455.

638 Jamin B. Raskin, "Overruling Democracy The Supreme Court vs. The Americam People", New York, 2003. ss. 11-29. (Chapter Two, Bush vs Gore and the Judicial Assault on Democracy.) ; Yılmaz, s. 34, dipnot 89.

konuda Amerikan kamuoyunu uyandıran bir çağrı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir[639]. Aynı yönde eleştiren kimi yazarlar ise 7 Kasım sonrasını takip eden 36 günlük süreci, Amerika'nın hukuki ve siyasi tarihinde inanılmaz bir dönem olarak tanımlamışlardır. Yine bu süreç bazı gözlemciler tarafından Amerikan demokrasisi için bir kriz olarak değerlendirilmiş, bazıları ise daha da ileri giderek yaşanan gelişmeleri ulusal bir utanç olarak gördüklerini ifade etmişlerdir[640]. Bunca olumsuz eleştiriye ek olarak, ağır bir eleştiri de bizzat kararı veren Mahkeme üyelerinden biri olan Yargıç Stevens tarafından dile getirilmiştir. Stevens, sorunu, hukukun üstünlüğü ilkesinin teminatı olan yargıya ve onun mensuplarına olan güven sorunu temeline oturtarak, kazananının belli olmadığı kaybedeninin ise yargıya ve mensuplarına duyulan güvenin olduğu bu yarışta büyük yaralar açıldığı ve bu yaraların ancak zaman içerisinde giderileceğini ifade etmiştir[641].

Oy pusulası tasarımı[642] ve seçim yönetimi sorunları gölgesinde gerçekleştirilen Florida Eyaleti'ndeki 2000 Başkanlık Seçimleri Amerika için alışılmadık bir durumdu. Zira Eyalet kanunlarına göre tekrarlanan oy sayımı işlemi esnasında önemli bir takım sorunlar ortaya çıktı. İlk olarak, eyaletin seçim yönetimi faaliyetlerini yürütebilecek bir merkezi yoktu. Aksine, Oy pusulalarının nasıl düzenleneceğine ve nasıl tekrar sayımın yapılacağına ilçeler karar vermekte idi. Bununla beraber bazı ilçelerde oy makinalarında kullanılan oyların yeniden elle sayımında büyük problemler yaşandı. Eyalet oylarının gerçek sayısının ve dökümünün bilinmesine olanak yoktu. İkinci olarak, bir ilçede bazı seçmenler amaçlanan adaydan başka bir adayı seçtirmek için kendi oylarını kafa karıştırıcı bir şekilde kullandıkları bir oylama biçimini benimsediler. Son olarak ise sandık başındaki seçmenlerin seçim sürecinin yanlış işlediğine ilişkin bir takım iddiaları söz konusuydu. Diğer bir ifadeyle, her seçim sandığında seçmen yeterliliğine ve kayıt

---

639 Wang, s. 353.

640 Steve Bickersstaff (b), "Counts, Recounts, and Election contests: Lessons From The Florida Presidential Election", **Florida State University Law Review**, C: 29, 2001, s. 425.

641 Yılmaz, s. 34 dipnot 89.

642 Yavuz Atar (d), "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", **Anayasa Yargısı**, Sayı:23, 25-26 Nisan 2006, ss. 211-214.

doğrulanmasına ilişkin standartlarda tutarsız uygulamalar vardı. Böylece bazı kayıtlı seçmenler oy hakkından mahrum bırakılmış oldular. Bush ve Al Gore'un hukuk mücadelesinde, tüm bu olumsuzlukların neticesinde oyların sayımını Federal Yüksek Mahkeme durdurarak sorunu kendisi çözme yoluna gitmiştir[643].

2000 seçimlerine ilişkin olumsuz tablo, Amerikan kamuoyunda dikkatlerin seçimlerin yönetim ve denetimi konusuna çekilmesini başarmıştır. Seçim sonrasında, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, savunma grupları ve seçimle belirlenen yetkililer seçim sistemine ilişkin olarak bir takım reform önerisinde bulundular. Bu anlamda çeşitli komisyonlar kuruldu ve bir takım davalar açıldı. 2000 seçimlerinin çeşitli yönleriyle kapsamlı bir şekilde incelemek için gerek Amerikan Kongresi gerekse sivil tolum kuruluşları tarafından ayrıntılı raporlar hazırlandı[644]. Müzakereler ve tartışmalarla geçen iki yılın ardından nihayet 2002 yılında Kongre, Amerikan Seçim Yardımı Yasası'nı (Help America Vote Act of 2002) kabul etti[645]. İki yıl gibi kısa sürede yasal olarak olumlu meyvelerini veren bu olumsuz gelişmenin, seçimleri takip eden iki yıl ve bu iki yılın ardından günümüze kadar ki süreçte önemli gelişmelere imza attığını görmekteyiz. Özellikle seçim yönetiminin işleyişi hususu toplumun çeşitli kesimleri tarafından eşi görülmemiş bir ilgiye muhatap oldu. Kanun yapıcılar, akademisyenler, azda olsa seçim görevlileri ve kamuoyunun büyük bir ekseriyeti çeşitli seçim uygulamalarına odaklandılar[646].

Kongre tarafından 2002 yılında kabul edilen Amerikan Seçim Yardımı Yasası'nın amacı, federal seçimlerin yönetimine yardımcı olacak "Seçim Yardım Komisyonu" (Election Assistance Commission) kurulması ile delikli kart oylama sistemini değiştirebilecek gerekli fonları eyaletlere sağlamak olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, federal seçimlerin yönetiminden sorumlu eyaletler ve yerel yönetim birimleri için asgari seçim idaresi standartlarını oluşturmakta kanunun amaçları arasındaydı. Kanun, mevzuat kapsamında zorunlu standartların ve programların uygulanması için federal hükümet tarafından eyaletlere hibe tahsis etme yetkisi

643 Robin Kolodny, "Steady As She Goes: The US Elections of 2004", **Represantation**, C:41, No:2, s. 108.

644 Tokaji, s. 694.

645 Wang, s. 353.

646 Tokaji, s. 689-690.

vererek bu program ve standartların uygulanabilirliğini kolaylaştırmayı amaçlamıştır[647]. Diğer yandan Kanun, teknik komisyonlar[648] kurmak suretiyle seçimlerin yönetimi faaliyetlerine daha da etkinlik kazandırmak istemiştir[649].

Fonların tahsisini sağlayan zorunlu standart ve programlar kapsamında, eski oylama teknolojisini değiştirmek, görme ve fiziksel engelli seçmenler için uygun teknolojik oylama ekipmanları sağlamak, İngilizce dışında dil konuşan seçmenler için oylamanın gizliliğini sağlayabilecek ekipmanlar sağlayarak gerekli önlemler almak, ilçe düzeyinde seçmen ve seçim görevlilerini eğitmek, son olarak da eyalet çapında bilgisayarlı seçmen listelerini oluşturmak gibi unsurlar yer almaktadır[650]. Bu kanun büyük ölçekte seçim sorunlarını ortadan kaldırmak için tasarlanmış geniş tabanlı bir kanun olarak, sorunlara çare olacağı düşünülürken uygulamada konuluş amacına tam olarak hizmet edemediği görülmüştür. Bazı eyaletlerde reformlar ve uygulamaları yeni oylama problemlerini de beraberinde getirmiştir. Bu problemler zaman içerisinde artarak gündemi daha fazla işgal etmeye başladı. Çünkü Kanun belirsiz uygulama alanları bırakarak, yeni kanunun amacının nasıl gerçekleştirmeleri gerektiği hususunu eyaletlerin inisiyatifine bırakmış ve bununla beraber Kanunun bazı hükümleri 1 Ocak 2006 tarihine kadar uygulanma imkanı bulamamıştır[651]. Özellikle engelli seçmenlerin siyasi iradenin belirlenmesine dair katkılarını ve katılımlarını artırmak için gerçekleştirilen bu yenilikler, toplumun desteğine daha fazla ihtiyacı olan bu vatandaşların kendilerine olan güvenlerini tekrar kazanabilmeleri ve siyasi tercihlerini rahatça kullanabilmeleri ve böylelikle bu vatandaşların siyasi katılımlarının desteklemesi adına önemli adımlardır. İngilizce bilmeyen seçmenlere yönelik olarak alınan tedbirlerin, özellikle Amerika gibi birçok ülkeden göç alan bir ülke söz konusu olduğunda, oy hakkına sahip göçmenleri siyasi iradenin belirlenmesinde kilit role kavuşturduğu yadsınamaz bir gerçektir. İngilizce bilmeyen seçmenlerin oynadığı role istinaden, gerek siyasi iktidarın gerekse siyasi

---

647 Wassom, s. 347.

648 Kanunun kurduğu teknik komisyonlar, Seçim Yardım/Destek Komisyonu Standartlar Kurulu, Seçim Yardım/Destek Komisyonu Danışma Kurulu ve Teknik İlkeler Geliştirme Komitesidir (Yılmaz, s. 33).

649 Yılmaz, s. 33.

650 Kolodny, s. 108.

651 Wang, ss. 353-354. ; Wassom, s. 347.

iktidar mücadelesi içinde yer alan siyasi partilerin göçmenler hakkında daha dikkatli politikalar izlemelerini sağlamıştır.

ABD'de seçimlerin yönetimi, dünyanın herhangi bir yerinde olmadığı kadar yerel unsurlardan oluşmaktadır. Yerel unsurların bir yansıması olarak ABD'de, başkanlık ve kongre seçimlerinin de yer aldığı federal seçimlerle beraber, yerel düzeydeki seçimlerde, elli eyalette on üç binden fazla ilçe ve belediyede, beş yüz binden fazla eyalet ve federal seçim görevlisi seçimlerin yürütülmesinde görev almaktadır[652]. Üç yüz milyonu aşan nüfusuna ve iki yüz milyondan fazla seçmen sayısına oranla bakıldığında[653], ABD'deki seçimlerin yönetim ve denetiminin oldukça geniş bir coğrafyaya yayıldığını söylemek çokta zor olmayacaktır. Kayıtlı seçmen sayısı ile dahi dünyadaki ilk dört ülke nüfusu[654] dışındaki diğer ülkelerden daha fazla nüfusa sahip Amerika'da, bu matematiksel büyüklüğün yönetilmesi ve denetlenmesi faaliyetlerinden sorumlu olacakların sayısı da elbette adil ve dürüst seçimlerin yapılabilmesi adına bu büyüklükle orantılı olmalıdır. Tüm bunların neticesinde, ABD'de seçimlerin yönetim ve denetimi adına ciddi bir insan istihdamı gereksinimi bu zorunluluğun neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle Amerika Birleşik Devletleri seçim sistemi benzersiz, diğer dünya pratiklerinden farklı bir kombinasyona sahiptir[655].

Amerika'da seçimler dört ana ulusal temsil makamı olan Başkan, Başkan Yardımcısı, Senato ve Temsilciler Meclisi için federal düzeyde gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen bütün seçimler teknik olarak eyaletlerin sorumluluğunda yürütülmektedir. Eyaletlerin sorumluluğundaki bu seçimler yukarıda ifade ettiğimiz şekliyle, on üç bin ilçe ve belediye yerel otoritesi tarafından yürütülmektedir. Seçimlerden sorumlu bu yerel kurullar farklı usul ve esaslar takip edilerek seçilmekte ve değiştirilmektedir. Seçimlerin yönetim ve denetiminde görev

---

652 Pastor, s. 273. ; Cansu Büşra Kartal, "Karşılaştırmalı Hukukta Yüksek Seçim Kurulu", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014, s. 120.

653 http://www.electionguide.org/countries/id/226/ (15.10.2013).

654 Dünya ülke devletlerinin nüfuslarının en güncel hali için bkz., http://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi (15.10.2013).

655 Martin Harrop, William L. Miller, Elections and Voters A Comperative Imtroduction, Macmillian Education, London, 1987, s. 43.

alan seçim görevlilerinin çoğu yerel düzeyde seçilmiş belediye başkanları tarafından, geri kalanlar ise siyasi parti yetkililerince atanmaktadır[656].

Amerikan Anayasasının ilk maddesinin dördüncü bölümünde yer alan, "*Senato ve Temsilciler Meclisi Üyeleri için yapılacak seçimlerin zamanı, yeri ve ne şekilde olacağı, her eyalette o eyaletin yasama meclisi tarafından saptanacaktır*" ifadesi, seçimlerin yönetimi sürecine ilişkin olarak temel prensibi ortaya koymaktadır. Seçimlerin yönetimi sürecinde yer alan seçimlerin zamanı, yeri ve ne şekilde yapılacağı hususları federal düzeyde değil de yerel düzeyde her bir eyalet tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Eyaletlere bırakılan seçimlerin yönetimi, ülke genelinde eyaletten eyalete değişen farklı uygulamalara sahne olmaktadır. Ülke genelindeki yeknesaklıktan uzak uygulamalar, özellikle seçimlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde önemli rol oynayan hakimleri sistemin baş aktörleri haline getirmektedir.

Amerikan Kongresi, Anayasanın himayesi altında federal seçimleri düzenleme yetkisine sahip olmasına karşın[657], ABD genelinde seçimlerin yönetiminden her yönüyle sorumlu olan merkezi bir seçim idaresi organı bulunmamaktadır. Bunun yerine, sınırlı ve belirli yetkilerle donatılmış iki seçim organı öngörülmüştür. Bunlardan ilki, "Amerikan Seçim Yardımı Yasası" tarafından kurulan, her biri seçimler konusunda ihtisas sahibi dört üyeden oluşan ve danışma organı mahiyetindeki "Seçim Yardım Komisyonu" (Election Assistance Commission) dur[658]. Amerikan Seçim Yardımı Yasası öncesinde federal seçim yasalarının yönetimi Federal Seçim Komisyonu ve Adalet Bakanlığı birlikte yürütmekteydi. Ancak Federal Seçim Komisyonu geleneksel olarak ülkenin "kampanya finans yasaları"yla daha çok ilgilenince, Amerikan Seçim Yardımı Yasası da, seçimlerin yönetimine yardımcı olmak amacıyla Federal Seçim Komisyonu'ndan ayrı olarak "Seçim Yardım Komisyonu" nu kurmuştur[659].

---

656 Pastor, ss. 273-274.

657 Wassom, s. 345.

658 Wassom, s. 350. ; **OSCE/ODIHR**, Needs Assessment Mıssıon Report, Unıted States Of Amerıca General Electıons 4 November 2008, 16 - 21 June 2008, s. 8.

659 Wassom, s. 349.

Seçim Yardım Komisyonu'nun kurulması, işlemez duruma gelen seçim yönetimi sistemi için etkili bir reçete olmuştur. Komisyon, Temsilciler Meclisi Başkanı'nın, Temsilciler Meclisi Azınlık Liderinin, Senato Çoğunluk Liderinin ve Senato Azınlık Liderinin her birisi tarafından önerecekleri birer adayın Amerika Devlet Başkanı tarafından atamasıyla oluşmaktadır. Başkan tarafından yapılan üye atamalarının geçerli olabilmesi için, bu atamaların Senato tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Komisyon üye kompozisyonuna baktığımızda, üyeliklerin Cumhuriyetçiler ve Demokratlar tarafından eşit olarak paylaşıldığı görülmektedir. Komisyon üyelerinin ikiden fazlası aynı siyasi partiye mensup olamaz. Komisyon, Kanunun uygulamasına ilişkin bir kararını en az üç üyesinin vereceği kararla uygulayabilmektedir[660]. Komisyonun üye sayısı, kararların çoğunlukla alınmasını zaman zaman güçleştirmektedir. Eşit temsil ilkesine sadık kalabilme adına belirlenen üye sayısının, çoğu zaman konuluş amacına hizmet etmekten uzaklaştığı görülmektedir. Hatta karar alma mekanizmalarını kilitleyerek sistemin işleyişini felç edebilecektir.

Seçim Yardım Komisyonunun seçimlerin yönetimi adına birçok görevi bulunmaktadır[661]. Bu görevlerinin gerçekleştirilmesinde Komisyona yardımcı olmak üzere ayrıca üç alt kurul oluşturmuştur. Bu kurullar, "Seçim Yardım Komisyonu Standartlar Kurulu", "Seçim Yardım Komisyonu Danışmanlar Kurulu" ve "Teknik İlkeler Geliştirme Komitesi" nden oluşmaktadır[662].

Komisyon üyelerinin görev süreleri değişkenlik göstermektedir. Üyelerden ikisi tekrar atanabilme imkanına sahip olarak iki yıllığına, diğer iki üye ise dört yıllık dönem için seçilmektedir. Her iki dönemde seçilme imkanı olan üyelerden en fazla bir tanesi siyasi parti üyesi olabilmektedir. Tekrar atanabilme imkanı olan iki üyenin atamalarının tekrarlanması durumunda, üyelerin görev sürelerinin tamamı açısından

---

660 Wassom, s. 350.

661 Seçim Yardım Komisyonunun uzunca görev listesi için bkz. (Wassom, ss. 351-353, dipnot 39).

662 Wassom, ss. 350-351. ; Yılmaz, s. 33. ; Kartal, s. 122. *; "Standartlar Kurulu her devletin yetkili hükümet başkanı tarafından seçilen 55 üyeden ve yerel seçim yetkililerinin oluşturduğu 55 üyeden oluşmaktadır. Komisyona destek sağlayan diğer kurul Danışma Kuruludur. Kurul farklı birimler tarafından atanan 37 üyeden oluşmaktadır. Kurul kendi üyeleri arasından bir başkan belirler. Üyelerin görev süresi iki yıl olmakla birlikte tekrar atanmaları mümkündür. Bu kurullar gönüllü oylama sistemleri ilkelerinin incelenmesi, seçim idaresi uygulamaları hakkında tavsiyeleri inceleme görevleri bulunmaktadır".* (Kartal, ss. 122-123).

dört yıllık süre geçerli olmuş olacaktır. Üyeler kendi aralarından bir başkan ve yardımcı seçerler[663].

Seçimlerin yönetiminden sınırlı yetkilerle sorumlu ikinci organ ise 1971 tarihli Federal Seçim Kampanya Kanunu'nu uygulamak ve yönetmek üzere Kongre tarafından 1975 yılında kurulan bağımsız düzenleyici bir kuruluş olma özelliğine sahip "Federal Seçim Komisyonu" (Federal Election Commission) dur[664]. Federal seçimler için harcanan fonları kamuoyuna açıklamak[665], federal seçimler için yapılan harcama ve katkılara kısıtlama getirmek ve Başkanlık seçimlerine ilişkin olarak kamu finansmanını ve harcamalarını denetlemek gibi görevleri olan Komisyon, aynı partiyi temsilen üçten fazla üye atanamayacak şekilde toplam 6 üyeden oluşmaktadır[666]. Federal Seçim Komisyonu'nun altı üyesi, yukarıda ifade edilen Seçim Yardım Komisyonu üyelerinin atanma usulleriyle aynı olarak 6 yıllık dönem için atanırlar. Komisyon, üyeleri arasından her yıl iki üyesini Başkan ve Başkan Yardımcısı olarak seçmektedir[667][668]. Komisyonun yaklaşık olarak 350 personeli bulunmaktadır[669].

---

663 Ayhan Ufuk, "Amerika Birleşik Devletlerinde Yerel Yönetimler", **Sayıştay Dergisi**, S.70, s. 79. ; Kartal, s. 121.

664 **OSCE/ODIHR**, Needs Assessment Mıssıon Report. ; http://www.fec.gov/info/mission.shtml (15.10.2013).

665 Federal Seçim Komisyonu idaresi, kamu fonlarından yararlanabilecek adaylar, partiler ve partili olmayan komiteleri belirleyerek kamu finansman programını yönetir. Hazine Sekreteri de adaylara ödemeleri yapar. Kamu fonlarını alan Komiteler, kendi mali faaliyetlerinin kayıtlarını ayrıntılı olarak tutmak zorundadırlar. Başkan adayları siyasi komiteler aracılığıyla seçim kampanyalarını yürütmektedirler. Federal Seçim Komisyonu, seçimler sonrasında, kamu fonları tarafından finanse edilen bu komiteleri denetler. Bir komite, şayet harcama sınırlarını aşmış veya izin verilmeyen amaçlar için kamu fonlarını kullandığı ortaya çıkarsa ya da şikayet üzerine yapılan inceleme neticesinde bunlar tespit edilirse, Hazineye uygun bir tutarı geri ödemek zorundadır. Başkanlık seçim kampanyalarının finansmanına ilişkin raporların denetimi için şikayet aranmaz. http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#anchor266280 (15.10.2013). ; Kartal, s. 121.

666 http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#Introduction (15.10.2013). ; Yılmaz, s. 34.

667 http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#Commissioners (15.10.2013).

668 Federal Seçim Komisyonu bir Başkan ve bir Başkan yardımcısı ve dört üyeden oluşmaktadır. Başkanlığını Lee E. Goodman'ın ve Başkan Yardımcılığını Ann M. Ravel'in yaptığı Komisyonun diğer üyeleri ise Ellen L. Weintraub, Matthew S. Petersen, Caroline C. Hunter ve Steven T. Walther'dir.

669 **OSCE/ODIHR**, Needs Assessment Mıssıon Report, s. 8.

Federal Seçim Komisyonu üyeleri, Kanunun uygulanmasından ve yönetiminden sorumlu olacak şekilde tam zamanlı olarak çalışırlar[670]. Komisyon genelde haftada iki kez ve iki farklı usulde toplanmaktadır. Biri, seçimlerin yönetimine ilişkin olarak çözüm bekleyen davalar, yaptırım işlemleri ve personelin özlük meselelerine ilişkin olarak gerçekleştirilen ve herkesi kapalı olarak yapılan toplantıdır. Diğeri ise normal olarak her hafta yapılan ve üyelerin yeni düzenlemelere ilişkin olarak istişari nitelikte karar aldıkları, Başkanlık Kampanya Komitelerine ilişkin denetim raporlarını onayladıkları ve Kampanya Finans Kanunu uygulanması için diğer tedbirlerin alındığı ve halka açık olarak gerçekleştirilen toplantıdır[671].

Anayasada seçimlerin denetimine ilişkin düzenlemeye Amerikan Anayasanın ilk maddesinin beşinci bölümünde yer vermektedir. Bu düzenleme göre, "*her meclis kendi üyelerinin seçilmesi, seçim sonuçları ve niteliği konularında karar verme yetkisine sahip olacak...*"tır. Anayasanın, seçimlerin denetimi yetkisini Meclislere bırakan hükmü, uygulamada karşılığını Temsilciler Meclisi'nde kurulan "Meclis İdari Komitesi" (Committee on House Administration) olarak bulmaktadır[672]. 2000 Başkanlık seçimleri ve sonrasındaki gelişmeler, Meclislerin, denetim yetkilerini tek başlarına değil de yargı organlarıyla birlikte kullandıklarını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, aslında bu yetki Meclis İdari Komitesi ve yargı mensuplarına verilmiştir. Anayasadaki bu temel düzenlemenin uygulamasını, 1969 tarihli "Federal İhtilaflı Seçimler Yasası"'nın (Federal Contested Elections Act) düzenlemelerinde görmekteyiz. Bu düzenlemeler Temsilciler Meclisi ve Senato seçimlerinin denetimine ilişkin hükümlere yer vermektedir. Buna karşın, Başkanlık seçimlerinin denetiminin nerede düzenlendiğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Çünkü sadece Başkanın seçilme yeterliliği[673] ve seçilme usulüne ilişkin

---

670 http://www.fec.gov/members/members.shtml (15.10.2013).

671 http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#Public_Meetings (15.10.2013).

672 Yılmaz, s. 31. ; Kartal, s. 123.

673 Başkan adaylarının seçilebilme yeterliliğinin denetlendiği bir kurul olmadığı gibi, bunu gerçekleştirecek herhangi bir başvuru yolu da bulunmamaktadır (Yılmaz, ss. 34-35). Böyle bir mekanizmanın eksikliği, yapılacak başvurularla hem Eyalet Bölge Mahkemelerinin hem de Federal Mahkemenin dolaylı yoldan adayların seçilebilme yeterliliklerini denetlemelerine ve yargı mensuplarının bu konuda söz sahibi olmalarını sağlamıştır. 2008 ve 2010 yıllarında açılan davalarda (Philip J. Berg vs Obama ve Kerchner vs Obama), Amerikan Başkan adaylarından Hussein Barack Obama'nın doğum belgesinde yer alan bilgilerin yanlış olduğu ve Başkan seçilme yeterliliğine haiz olmadığı yönündeki iddialar üzerine, gerek 24 Ekim 2008 tarihinde

düzenlemenin yer aldığı Anayasanın ikinci maddesinin birinci bölümü dışında başka herhangi bir hüküm mevcut değildir. Diğer bir deyişle, ne anayasal ne de yasal zeminde Başkanlık seçimlerinin denetimine ilişkin bir düzenleme mevcut değildir[674].

Seçimlerin denetimi uygulamasının Amerika'da, denetim yetkisini parlamentolara bırakan ülke pratiklerine nazaran farklı uygulandığını görmekteyiz. Genel kabul gören uygulama, seçimlerle oluşan yeni Parlamentonun kendi mensuplarının seçilme yeterliliklerini denetledikten sonra görevlerine başlamaları yönündedir. Yani Parlamento kendi varlığının hukuki meşruluğunu aktif bir denetim yapmak suretiyle denetlemektedir. Oysaki "Federal İhtilaflı Seçimler Yasası" hükümleri bu konuda bambaşka bir düzenlemeye imza atmaktadır. O da, denetim sürecinin res'en değil de, yapılacak bir itiraz üzerine işletileceğine ilişkin düzenlemedir. Temsilciler Meclisi'nin, itiraz üzerine gerçekleştireceği denetim, kendi varlığının hukuki meşruluğunu denetleme adına pasif nitelikte bir denetimdir. Çünkü Meclis, süreci kendi dinamikleriyle değil de, dışardan yapılacak bir itiraz neticesinde harekete geçirmektedir[675].

Seçim sonuçlarının açıklanmasını müteakiben otuz gün içerisinde yapılacak itirazla işletilecek seçimlerin denetimi, herhangi bir Amerikan vatandaşı tarafından Temsilciler Meclisi üyelerinin seçilme yeterliliklerinin olmadığına dair başvurusu üzerine başlamış olacaktır. Otuz günlük bu süre, niteliği gereği hak düşürücü bir süredir. Diğer bir ifadeyle bu süre içerisinde itiraz edilmemesi halinde itiraz hakkı bir daha kullanılamaz. Kanuna göre başvuruyu yapan kişi davacı (contestant) tarafı, hakkında seçilme yeterliliği olmadığı iddiasıyla denetim yapılacak olan Temsilciler Meclisi üyeliği görevini sürdüren ya da henüz seçilmiş fakat yemin etmemiş kişi de davalı (contestee) tarafı oluşturmaktadır[676]. Başvuruyu inceleyecek olan makam ise "Meclis İdari Komitesi" dir. Dava sürecine, hakkında iddialarda bulunulan

---

Pensilvanya Bölge Mahkemesi tarafından, gerekse daha sonra davacının 3. Bölge Temyiz Mahkemesi aracılığıyla Amerikan Federal Mahkemesi'ne yaptığı başvuru üzerine 21 Ocak 2009 tarihinde Federal Mahkeme tarafından reddedilmişti. Bu karar üzerine 3. Bölge Temyiz Mahkemesi, Pensilvanya Bölge Mahkemesinin kararını uygun bulmuştur. 2010 yılında açılan dava da ise Temyiz Mahkemesi önceki kararı gerekçe göstererek 3 Haziran 2010 tarihinde davayı reddetmiştir (Yılmaz, s. 35, dipnot, 90).

674 Yılmaz, ss. 34-35.

675 Yılmaz, s. 32. ; Kartal, s. 123.

676 Yılmaz, s. 32. ; Kartal, s. 123.

Temsilciler Meclisi üyesinin mensup olduğu siyasi parti müdahil olabileceği gibi muhalefet partisi de davaya müdahil olabilmektedir. Denetim sürecinin aktif tarafında yer alan davacı ve pasif tarafında yer alan Temsilciler Meclisi üyesi, normal bir dava sürecinde olduğu gibi iddialarını ve buna karşılık gelen savunmalarını yaparak kararın verilmesini beklerler. Uygulamada davacı iddialarını ispatlayacak yeteri kadar delil gösteremez ise davanın reddine karar verilir. "Meclis İdari Komitesi" incelemesini tamamladıktan sonra bir karara varır ve kararını Temsilciler Meclisine sunar. Meclis'in verdiği kararlar bugüne kadar[677] genellikle Komitenin kararı doğrultusunda olmuştur[678].

5.1.4.1.2. Danimarka Pratiği

1947 yılında Kral IX. Frederik'in tahta çıkmasının ardından, 1953 yılında Danimarka Anayasası köklü değişikliklere uğramıştır. Bu köklü değişiklerin en önemlileri arasında Kraliyet Tahtına kadınların çıkabilmesinin önünün açılmasına izin veren ve çift yapılı parlamentonun sona ermesini sağlayan düzenlemelerdir. 5 Haziran 1953 tarihinde onaylanan ve yine aynı tarihte yürürlüğe giren "Danimarka Kraliyet Anayasası" (Grundlov), [679] hükümet şekli[680] olarak "Anayasal Monarşi"yi ya da diğer ifadesiyle "Sınırlı Monarşi"yi benimsemiştir[681]. Danimarka, Anayasal monarşiyi benimsemesinin yanı sıra dünyanın en iyi parlamenter demokrasi pratiklerinden[682] birine de sahiptir[683]. Sonuç olarak, Danimarka Anayasal Monarşi ve Parlamenter Demokrasinin bir arada uygulandığı bir yönetim şekline sahiptir.

---

677 Temsilciler Meclisi'nin 1933-2005 yılları arasındaki dava istatistiklerine göre, seçim hilelerine ilişkin iddialarla önüne gelen 105 davadan çoğunluğu Temsilciler Meclisi üyesinin lehine sonuçlanmıştır. Birçok dava ise yeterli delil gösterilememesi sebebiyle reddedilmiştir (Yılmaz, ss. 32-33).

678 Yılmaz, s. 32. ; Kartal, s. 123.

679 Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, ss. 149-168.

680 Danimarka Kraliyet Anayasası'nın ikinci maddesine göre, *"Hükümet şekli anayasal monarşidir. Kraliyet Hükümranlığı, 27 Mart 1953 tarihli Taht Yasası'nda belirtilen hükümlere göre erkek ve kadınlara miras bırakır*".

681 M. Cem Toker, "Danimarka Yönetim Sistemi", Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim, **Türk İdari Araştırmalar Vakfı**, İç İşleri Bakanlığı Strateji Merkezi Başkanlığı, Ankara, ss.279-280.

682 The Economist'deki bir çalışma, 167 ülkede demokrasi uygulamalarını araştırdı ve beş genel kategoride bir demokrasi endeksi çıkartmaya çalıştı. Kategoriler; Özgür ve Adil Seçim, Vatandaş Özgürlükleri, Devlet Fonksiyonları, Politik Katılım ve Politik Kültür. Bu kriterler ışığı altında Danimarka, dünya demokrasi sıralaması endeksine göre, 9.52 puanla ve işleyen demokrasi kategorisinde 5. sırada yer almaktadır.

Kadınlara Tahta çıkabilmelerinin önündeki engelin kaldırılmasını takip eden tarihten on dokuz yıl sonra Kraliçe II. Margrethe 14 Ocak 1972'de tahta geçti. O tarihten buyana da devletin başıdır. Anayasaya göre Başbakan ve bakanları atama ve azletmede son söz Kraliçe'ye ait olup, ayrıca Parlamento'nun[684] veya Hükümet'in alacağı kararlar, usulen Kraliçe'nin imzası olmadıkça yürürlüğe girememektedir. Buna karşın, siyasi sorumluluk Kraliçe'ye değil hükümete aittir[685].

Danimarka, seçimlerin yönetim ve denetimine dair benimsenen sistemlerden Klasik Model olarak tanımlanan modelin en güzel uygulandığı ülkelerden biridir. Bu manada, Danimarka'da seçimlerin yönetim ve denetimi hususunda yürütme ve yasama organları önemli kilit rollere sahiptirler. Yasama ve yürütme organları işteş bir biçimde faaliyet göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerini bir yönetişim bütünlüğü içerisinde yürütmektedirler[686]. Yargı organı ise diğer uygulanan seçim yönetim ve denetimi modellerinin aksine bu sürecin dışında kalmaktadır. Yargı organının, uygulamada ortaya çıkabilecek aksaklıkların giderilmesinde üstleneceği rolün göz ardı edilmesinin arka planında, ülke insanının demokrasiye ve demokrasinin kurumsallaşmış yapı taşlarına duyduğu güven ve inanç yatmaktadır. Parlamentonun üstünlüğü ilkesinin kabulü ve seçimlerin yönetim ve denetimindeki etkinliği de bu güven ve inancın sembolleşmiş ifadelerinden sadece biridir[687]. Danimarka uygulamasının, seçimlerin yönetim ve denetimi hususunda günümüz gelişmelerinin ve tercihlerinin bağımsız seçim kurullarından yana gösterdiği eğilimle ters gibi görünen hali, aslında, demokrasinin gerçeğe yakın düzeyde kurum ve kuruluşlarıyla yaşatılıp uygulanması ve insanların siyasal tercihlerinin en doğru şekilde sandığa yansımasıyla ortadan kalkmaktadır. Elbette ki her sistemde bir takım sıkıntılar yaşanmıştır, yaşanmaktadır ve de yaşanacaktır. Ancak bu sıkıntılarında yine demokrasiye ve demokrasinin kurumsallaşmış

---

683 http://tr.wikipedia.org/wiki/Danimarka (17.10.2013).

684 Orijinal adı Folketinget (Folketing) olan Danimarka Parlamentosu'nun ikisi Faroe Adalarından, ikisi de Grönland adasından olmak üzere toplam179 üyesi bulunmaktadır.

685 Toker, s. 279. ; Danimarka'nın Siyasi Görünümü, http://www.mfa.gov.tr/danimarka-siyasi-gorunumu.tr.mfa (17.10.2013).

686 Gönenç (b), s. 32.

687 Yılmaz, s. 24.

yapılarına duyulan güvenle aşılabilmesi mümkündür. Danimarka demokrasisi, bu anlamda en güzel örneklerden biridir.

Danimarka Kraliyet Anayasası'nın 29. maddesine göre, ülkede kalıcı olarak ikamet eden, seçme ve seçilme şartını sağlayan aynı zamanda mümeyyiz olan her Danimarka vatandaşı oy kullanabilecektir. Oy kullanmaya engel durumların neler olduğu kanunla belirleneceği ifade edilmiştir. Takip eden ikinci fıkrada ise seçme ve seçilme yaşının 25 Mart 1953 tarihinde yapılan referandumda kabul edilen yaş ile sınırlı olduğunu ve bu yaşın ancak kanunla değiştirilebileceğini belirtmiştir. Bu hükmün yanı sıra, Parlamento tarafından kabul edilen yaş sınırı değişikliğine ilişkin kanun tekliflerinin, Kral ya da Kraliçe tarafından, ancak referandumda kabul edildikten sonra onaylanabileceği öngörülmüştür. Görüleceği üzere, Anayasa seçmen yaşını bizzat zikretmemekte ve bu konuda 25 Mart 1953 tarihli referanduma atıf yapmaktadır. Seçme ve seçilme yaşına ilişkin değişikliklerin ancak kanunla yapılabileceğini ve yine Meclis tarafından kabul edilen kanun teklifinin yürürlük kazanabilmesi için halk oylamasından[688] kabul yönünde çıkan sonucun, Kral ya da Kraliçe tarafından onaylanması gerektiği ifade edilmiştir. Seçme ve seçilme yaşının değiştirilebilmesinin bu denli sıkı şartlara bağlanması, Danimarka halkının demokrasiye ve demokratik teamüllere ne denli sahip çıktığının ciddi bir kanıtıdır.

Anayasasında sadece seçimlerin denetimine yer veren Danimarka'da, seçimlerin yönetimine ilişkin hükümler, Danimarka Kraliyet Anayasası, Danimarka Parlamento Seçim Kanunu ve yönetmeliklerde yer almaktadır. Danimarka Kraliyet Anayasası, uygulanan seçim sistemine ve seçimlerin uygun bulunmasına ilişkin temel prensipleri ortaya koyarken, Parlamento Seçim Kanunu ise 1987 ve daha sonrasındaki bir takım değişikliklerle, seçim sistemi ve seçimlerin yönetimine ilişkin daha detaylı hükümler ihdas etmiştir. Danimarka seçim yönetimi "en iyi beş seviyeli

[688] Danimarka Kraliyet Anayasası'nın 42. maddesinin 5. fıkrasında yer alan hükme göre, "*Referandumda evet veya hayır oyu kullanılır. Kanun teklifinin reddedilebilmesi için oylamaya katılan seçmenlerin salt çoğunluğunun bulunması ve toplam seçmenlerin en az yüzde otuzun karşı oy vermesi gereklidir".*

sistem"[689] olarak adlandırılan ve her biri farklı işlevlere sahip bir sistem tarafından yönetilmektedir[690].

Ulusal düzeydeki Folketing seçimlerinin yönetimi hususunda Seçim Kanunu, "Ekonomik İşler ve İçişleri Bakanı" ile "Sağlık Bakanı"'na bir takım özel görevler[691] yüklemektedir. Uygulamada bu görevler, Baş Seçim Görevlisi sorumluluğunda Ekonomik İşler ve İçişleri Bakanlığı nezdinde kurulan ayrı bir seçim ünitesinde ele alınmaktadır. Bu ünitenin varlığı bize göstermektedir ki, Ulusal düzeyde seçimlerin yönetiminden sorumlu olan ayrı ve bağımsız bir seçim komisyonu bulunmamaktadır. Seçim ünitesinin seçim meselelerini ele alan atanmış personel sayısı azdır. Bunun doğal sonucu olarak seçim ilanı yapıldığında, seçim ünitesine yardımcı olmak amacıyla geçici personel ataması yapılabilmektedir[692]. Bakanlık, Parlamento seçimlerinin yanı sıra referandumlar, yerel ve bölgesel meclislerin temsilcileri ve Avrupa Parlamentosu Danimarka üyelerinin seçimlerinin yönetiminden de sorumludur. Bakan ayrıca, merkezi hükümetin siyasi partilere sağlayacağı hazine yardımını yönetmektedir. Tüm bu görevlerinin yanı sıra Bakan, "Seçim Kurulu" ve "Uygunluk Kurulu" sekretaryası görevlerini de yerine getirmektedir[693].

Danimarka, 2007'den bu yana "bölge idareleri" tarafından yönetilen 5 bölgeye ayrılmıştır. Bölge İdareleri, Merkezi Hükümetin bazı yetkilerini haiz valilik benzeri oluşumlardır. Bu oluşumlar seçimle belirlenen Konseyler tarafından

---

689 En iyi beş seviyeli sistem olarak tanımlanan sistem, ulusal düzeyde, çok üyeli seçim bölgesi düzeyinde, aday bölgesi düzeyinde, belediye düzeyinde ve seçim bölgesi düzeyinde uygulanmaktadır.

690 Folketing "The Parliamentary Electoral System in Denmark, Guıde To The Danısh Electoral System" s. 13. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).

691 Bu görevler, Tüm seçim yönetimi için ayrıntılı, kalıcı kurallar ve ilkeler yayımlamak, her beş yılda bir seçim bölgelerinin çıkartacakları sandalye sayılarını belirlemek, yeni partilerden gelen kayıt isteklerinin alımını yapmak, ilgili makamlara devam eden seçimlerin yürütülmesine yönelik kılavuzların verilmesi ve seçim istatistiklerini yayımlamaktır.

692 Folketing "The Parliamentary Electoral System in Denmark," s. 13. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).

693 http://english.oim.dk/responsibilities/elections-and-referenda.aspx (17.10.2013).

yönetilmektedir. Konsey seçimleri, Danimarka genelinde mevcut olan 98 belediye seçimleriyle eş zamanlı olarak 4 yılda bir yapılmaktadır[694]. Doğrudan seçmenlere ilişkin olarak gerçekleştirilen seçim yönetimi belediye seviyesinde uygulanmaktadır. 98 belediyeden her biri, dört yılda bir yapılan yerel seçimlerde aynı günde seçilmiş bir Konsey tarafından yönetilir. Seçim Kanunu tarafından belediye meclisleri için belirlenen görevler öncelikle pratik mahiyettedir. Bu görevler, seçmen kayıtlarının yapılması, seçmen kartlarının postalanması, önceden oylamaya ilişkin düzenlemelerin yapılması, seçim bölgelerinin belediyelere ayrılması ile diğer pratik ve idari seçim düzenlemelerinden oluşmaktadır[695].

Danimarka Parlamento Seçim Kanunu'nun ikinci bölümünde yer alan hükümlere göre ülke üç seçim bölgesine ayrılmıştır. İlki, başkent Kopenhag ikincisi, Sealand-Güney Danimarka ve sonuncusu da Kuzey ve Merkez Danimarka Yarımadası (Jutland)'dır. Bu bölgeler çok üyeli seçim bölgelerine ayrılmıştır. Bunlardan Kopenhag dört çok üyeli seçim bölgesinden oluşurken, Sealand-Güney Danimarka ile Kuzey ve Merkez Danimarka Yarımadasının her biri üçer çok üyeli seçim bölgesinden oluşmaktadır[696]. Çok üyeli seçim bölgeleri ise aday bölgelere[697] bölünür. Her bir aday bölge, bir ya da birden fazla belediyeden ve yahut belediyenin bir parçası olan yönetimlerden oluşmaktadır. Birden fazla belediye veya belediyenin bir parçası olan aday bölgelerinin ortak görevleri, "Seçim Bölgeleri Listesinde" bir seçim bölgesi olarak belirlenen belediye tarafından yürütülmektedir. Bu listelerin

---

694 http://www.mfa.gov.tr/danimarka-siyasi-gorunumu.tr.mfa (17.10.2013).

695 Folketing "The Parliamentary Electoral System in Denmark," s. 14. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).

696 Folketing "The Parliamentary Electoral System in Denmark," s. 4. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).

697 92 tane aday bölge bulunmaktadır. Bu aday bölgelerin her biri için, aday bölge belediyelerinden gelen Meclis Üyeleri arasından seçilmiş bir Seçim Komitesi vardır. Bu aday bölgelerin 1/3'ü iki ya da üç belediyeden oluşmaktadır. Buna karşın, daha büyük şehirlerde birkaç aday bölgeden meydana gelmektedir. Böyle belediyelerde bütün aday bölgeler bir seçim komitesi yeterlidir. Bu nedenle, Seçim Komisyonlarının sayısı aday bölge sayısı karşılaştırıldığında sadece 68 olduğunu görmekteyiz. (Folketing "The Parliamentary Electoral System in Denmark," s. 14. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013)).

üzerinde küçük ayarlamalar yapma yetkisine sahip olan Sosyal Yardım Bakanı (Minister For Social Welfare) listelere son halini verme adına bir takım talimatlar da verebilmektedir. Bu uygulama bize, listelerin son halini almasında son sözün Sosyal Yardım Bakanı'na ait olduğunu göstermektedir. Seçim bölgelerinin kurulması, değiştirilmesi ve kapatılması ile ilgili tüm kararlar yerel meclisler tarafından alınmaktadır.

Bölgelerin ve çok üyeli seçim bölgelerinin her birinin kendi aralarında çıkartacakları milletvekili sandalye sayıları 10. maddeye göre, her beş yılın Ocak ayının ilk günü, önümüzdeki seçimler için 2015, 2020 ve sonrası, nüfus rakamlarının açıklanmasını takiben Sosyal Yardım Bakanı tarafından açıklanmaktadır. Dağıtılan milletvekili sandalye sayıları, açıklanan tarihi izleyen seçimler için geçerli olmaktadır. Dağıtım, her bölge ve her çok üyeli seçim bölgesi için nüfus, son genel seçimdeki seçmen sayısı ve kilometre kareye düşen kişi sayısı ile orantılı olarak hesaplanmaktadır. Belirlenen kriterlere göre yapılan dağıtım şu şekilde gerçekleşmektedir: Öncelikle, 175 sandalyenin 135'i ülke genelinde üç seçim bölgesine dağıtılır. Geri kalan 40 koltuk ise telafi koltukları olarak adlandırılmaktadır. Bu koltuklar seçim bölgeleri arasındaki dengesiz milletvekili dağılımını ortadan kaldırmak için çok üyeli seçim bölgeleri arasında dağıtılmaktadır. Böylece her bir seçim bölgesinin kaç milletvekili çıkartacağı kesinleşmiş olur[698].

Seçim Kanunu'nun IV. Bölümünde yer alan 15. ve 22. maddeler arasında seçmen kütükleri, seçmen kartları ve Seçim Kurulu'na ilişkin hükümler yer almaktadır. Ulusal nüfus kütüğüne kaydedilmiş seçmenlerin oy kullanabilmeleri için belediye seçmen kütüğüne de kayıt yaptırmaları gerekmektedir. Seçmen kütükleri, ulusal nüfus kayıtlarından yararlanılmak suretiyle belediyeler tarafından hazırlanmaktadır. Seçmen kütüklerine vatandaşların talepleri üzerine kayıt yapılmaktadır. Seçmen listelerine kayıt yaptırmak için başvuranların taleplerinin değerlendirilmesi, genel seçimler ve Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmak

[698] 2007-2010 dönemi için, üç seçim bölgesinde telafi koltuklarının dağılımı şöyle gerçekleştirmiştir. Başkent Kopenhag 11, Sealand-Güney Danimarka 15 ve Kuzey ve Merkez Danimarka Yarımadası ise 14 sandalye çıkartmıştır. (Folketing, "The Parliamentary Electoral System in Denmark", ss. 4-5. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013)).

isteyen yeni partilerin seçmenlerinin beyanlarının onaylanması ve parti isimleri listesini tutmak için Sosyal Yardım Bakanı tarafından Seçim Kurulu oluşturulmuştur. Başkanının hakim olması mecburiyeti bulunan Kurulun üye sayısı normalde iki kişi iken, Kurul'un yukarıda saydığımız seçmen listelerine yapılan kayıt başvurularının değerlendirilmesi görevi dışında kalan görevlerinde başkan haricinde 3 üye ile toplanır. Kurulun iki üyesi Anayasa hukuku alanında uzman kişilerden olması gerekmektedir. Kurula özel durumlarda katılacak üyenin ise isim ve marka hakları alanında uzman olması gerekmektedir. Kurula bir başkan yardımcısı ile iki Kurul üyesi için bir yedek üye atanmalıdır. Seçim Kurulu'nun mevcut toplantı nisabı, yedek üyeler de hesaba katılarak hesaplanır ve kararlar oy çokluğu ile alınır. Oylamanın eşit olması durumunda Başkanın oyu sonucu belirlemektedir. Başkan aciliyet arz eden durumlarda Kurulun yerine karar verebilir. Seçim Kurulu kararlarına karşı herhangi bir idari mercie itiraz edilemez. Kurul'un faaliyetleri kapsamında ihtiyaç duyduğu her türlü bilgi Sosyal Yardım Bakanı tarafından toplanarak sağlanacaktır. Bakan, Kurul'un tüm üyelerinin özlük haklarını belirlemektedir. Sosyal Yardım Bakanlığı, Kurul'un mevcut sekretarya hizmetlerini yürütmektedir. Kurul, Sivil ve Askeri İdari Meclis Komiserinin yönetimi altında yer alır.

Seçim Kanunu'nun 19. maddesine göre, seçim çağrısı yapıldığında, yerel meclisler belediye seçmenlerinin seçim listelerini hazırlamaktadır. Seçim listeleri, ulusal nüfus kayıtları bilgi temelinde hazırlanmaktadır. Yerel Meclisler, bir ya da daha fazla ve yahut tüm belediye seçim bölgesinde elektronik seçim listelerinin kullanılmasına karar verebilmektedir. Ancak Sosyal Yardım Bakanlığı, seçmen kayıtlarının ve onların düzenlenmesine ilişkin olarak ayrıntılı kurallar koyabilmektedir. Kanunun 21. maddesine göre, Sosyal Yardım Bakanlığı seçim gününden en geç on gün öncesinde ulusal gazetelerde oy verme gününü ve saatlerini yayımlayarak kamuoyuna duyurur. Seçim tarihinin belirlenmesinin ardından seçmen kartları seçmenlere gönderilmektedir. Seçmen kartlarının içeriğine dair şikayetler yerel meclisler tarafından ele alınırlar. Yerel meclisler, 21. maddeye göre yapılan şikayetleri derhal dikkate alarak, hatalı seçmen kartlarını yeniden düzenlemek ve seçmen kütüğündeki gerekli düzeltmeleri yapmakla yükümlüdür. Bu düzeltmeler,

seçim gününe kadar hatta seçim günü de dahil olmak üzere her zaman yapılabilmektedir.

Danimarka seçim yönetimi sistemini genel olarak değerlendirdiğimizde, iki hususun göze çarptığını görmekteyiz. İlki, sadece üç hafta gibi kısa süre öncesinde herhangi bir zamanda genel seçimlerin yapılabilmesinin mümkün olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, seçimlerin normal belirlenen tarihleri dışında yapılmasını gerektirecek siyasal gelişmelerin söz konusu olması halinde, Örneğin Kraliçenin Başbakanı azletmesi durumunda, seçimler planlandığı normal tarihten önceki bir tarihte yapılmak zorunda kalacaktır. Bu durum karşısında, seçimlerin hızlı ve güvenilir bir biçimde yapılması ihtiyacı ancak sağlam bir seçim yönetimi alt yapısı sayesinde gerçekleştirilebilecektir. İkincisi, seçim yönetimi sistemi, çok sayıda siyasi ve yerel yöneticinin de içinde yer aldığı merkezi ve merkezi olmayan sorunsuz işleyen bir kombinasyona sahip olmasıdır. Bu özelliklere sahip Danimarka seçim yönetimi, seçim hileleri ya da hukuksuzluk iddialarının gündeme gelmesinin neredeyse imkansız hale geldiği bir işleyişe sahiptir[699].

Danimarka Kraliyet Anayasası'nın seçimlerin denetimine dair benimsediği yaklaşımı ortaya koyan hükmü, Anayasanın 33. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, Parlamento, kendi üyelerinin seçimlerinin geçerliliğini denetlemektedir. Bununla birlikte bir üyesinin seçilme yeterliliğini kaybedip kaybetmediğine yine Parlamento kendi vereceği kararla hükme bağlayacaktır. Anayasal düzenlemeyle beraber yasal anlamda, Danimarka Parlamento Seçim Kanunu'nun XI. Bölümünde "Seçimin Parlamento Tarafından Onayı" başlığı altında daha ayrıntılı hükümler ihdas edilmiştir. Kanunun 87. maddesi, "*Danimarka Parlamentosunun üyelerinin seçilme yeterliliğine sahip olup olmadıklarına karar verme yetkisi, Parlamentoya yani Folketing'e aittir*" hükmünü içermektedir. Bu hüküm, anayasal hükmün de tekrarı mahiyetindedir.

Folketing'in işleyişini düzenleyen İçtüzük hükümlerine göre, seçim sonrasında Parlamento ilk olarak geçici Meclis Başkanı belirlenmektedir. Hemen

---

[699] Folketing "The Parliamentary Electoral System in Denmark," s. 34. http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).

sonrasında, Parlamento üyelerinin seçilme yeterliliklerini inceleyecek 21 geçici komite kurulmaktadır. Seçim sonuçlarına dair bütün bilgi ve belgeler incelendikten sonra komiteler incelemeye ilişkin önerilerini Parlamentoya sunmaktadırlar. Komitelerin oy birliği ile verdikleri onaylama önerilerini Folketing, herhangi bir zaman kısıntısı olmadan görüşüp karara bağlar. Her ne kadar bir süre öngörülmemiş ise de en makul zaman diliminde kararını vermelidir. Şayet karar verme süreci uzar ise Parlamento tam olarak oluşamayacağı için görevini de tam manasıyla yerine getiremeyecektir. Komitelerin oy birliği olmaksızın verdikleri onaylama önerileri kararları ise konu ile ilgili toplantı yapılmadan önce Parlamento üyelerine dağıtılmaktadır. Parlamento üyeleri, kararı onaylayabilecekleri gibi reddedebilirler hatta erteleyebilirler de. Parlamento onaylamanın ertelenmesi kararına hükmederse, çözülemeyen ihtilaf "Scrutineer's Committee"[700] (Oy Denetimi Komitesi)'ne gönderilmektedir[701]. Üyelerinin yeterliliğinin Parlamento tarafından denetleniyor olması, yani denetlenenlerin de içinde bulunduğu Parlamento tarafından denetleniyor olması, farklı siyasi mülahazaları da beraberinde getirecektir. Özellikle, Parlamento, böyle bir durumda kendi varlığını sona erdirip erdirmeme paradoksuyla karşı karşıya kalacaktır. Parlamento kendi varlığını farklı siyasi mülahazalarla ortadan kaldırmak istemeyecektir. Bu durum çoğu zaman gerçekle çatışan ve gerçeğe aykırı durumların ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

Seçim Kanunu'nun 88. ve 89. maddeleri, Parlamentonun kendi üyelerinin seçilme yeterliliğini denetlemesinin yanı sıra herhangi bir seçmenin de genel seçimler hakkında şikâyette bulunmak suretiyle, Parlamento üyelerinin seçilme yeterliliğinin denetlenmesi yetkisinin içeriğini düzenlemektedir. Bu şikâyetler herhangi bir veya birden fazla Parlamento üyesinin seçilme şartlarını taşımadıklarına ilişkin olabileceği gibi, seçimlerin genelinin adil ve dürüst yapılmadığına ilişkin de olabilir. Şikâyetler, inceleme ve karar verecek merci olan Folketing'e hitaben, Sosyal Yardım Bakanlığına sunulur. Şikâyetler en geç seçim gününden sonraki hafta içinde Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından alınmalıdır. Bu süre içerisinde yapılmayan

[700] Oy Denetimi Komitesi, yukarıda ifade ettiğimiz görevi dışında, Folketing tarafından onaylanmış seçimlere ilişkin başvuruların incelenmesi, Avrupa Parlamentosu seçimlerinin denetlenmesi ve gerek Folketing gerekse Avrupa Parlamentosuna seçilmiş üyelerden birinin seçilme yeterliğini kaybettiğine dair iddiaların incelemesi olarak belirlenmiştir. (Yılmaz, s. 25).

[701] Yılmaz, ss. 24-25.

başvurular geçerli olmayacaktır. Yapılan inceleme neticesinde şayet Folketing, bir aday bölgesinde kullanılan oyların geçersizliğine karar verirse söz konusu seçim bölgesindeki adayların onayı ertelenmiş olacaktır. Yasal bir duyuruya kadar adayların üyelikleri onaylanmaz. Böyle bir durumda, telafi koltuklarının tümünün onayı sadece geçici bir geçerlilik kazanacaktır.

Yapılan inceleme sonucunda Folketing'in kararı seçimlerin yenilenmesi doğrultusunda ise ne ölçüde ve ne şekilde ikinci bir oylama olacağına karar vermektedir. Bunun üzerine, Sosyal Yardım Bakanı, ikinci oylamanın yapılacağı günü tespit ederek kamuoyuna duyurur. İkinci oylama söz konusu olduğu zaman yeni hesaplamalar ve listeler gerektiği şekilde yapılır. İkinci oylamanın geçerlilik süresi, iptal edilen seçim süresi ile uyumludur. Folketing, seçilmiş bir adayın uygun olmadığına karar verirse, uygun yedek üye Parlamentoya girecektir. Eğer bir siyasi parti, çok üyeli seçim bölgesindeki bir boş koltuk için yerine geçecek biri yoksa en yakın çok üyeli seçim bölgesine devredilecektir.

5.1.4.1.3. Almanya Pratiği

Seçimlerin denetimi yetkisini yasama organlarına bırakan sistemlerde yasama organı önemli belirleyici role sahiptirler. "Saf Parlamento Denetimi" olarak adlandırılan bu sistemde yargı adeta saf dışı bırakılarak denetim sürecine dahil edilmemektedir. Ancak bu sistemin en büyük handikaplarında biri olan parlamentoların kendi varlığının devamına ya da sona ermesine karar verme yetkisine sahip olması, adil ve dürüst bir seçimin teminatı olmaktan oldukça uzak bir durumdur.

Saf Parlamento sisteminin handikaplarını gidermeye yardımcı olmak amacıyla, bu sistemi uygulayan ülkeler, bağımsız yargının müdahalesine gereksinim duymuşlardır. Diğer bir ifadeyle, bağımsız yargıyı denetim sürecine dahil etmek zorunda kalmışlardır. Genelde uygulama, yasama organının kararlarının, yargı erkinin tepesinde yer alan Anayasa Mahkemesi'nin denetimine açmak biçiminde kendini göstermektedir. Anayasa Mahkemesi'nin denetim yetkisi ülke uygulamalarına göre farklı usullerle gerçekleştirilmektedir. Mahkeme, kimi ülke pratiklerinde yasama organı kararlarının temyiz mercii iken kimi ülke pratiklerinde ise doğrudan denetimin yapıldığı yer olarak belirlenmiştir. Bu denetim farklılıklarını

Almanya ve Portekiz ülke pratiklerinde görebilmekteyiz. Bu uygulama da seçimlerin yönetimi ise her zamanki gibi parlamentonun kararları çerçevesinde yönlendirilmektedir. Biz burada sadece kendine has uygulamasıyla ön plana çıkan Almanya örneğini incelemekle yetineceğiz.

Almanya, seçim hukuku ve seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak benimsediği model anlamında benzerlerine göre istisnai nitelik taşıyan bir ülkedir. Bu istisnai durumun arka planında, tarihsel süreç içerisinde yaşanmış sınıfsal çatışmaların etkisi yatmaktadır. Bu çatışmalardan arınma isteği, kendini tarihsel olarak 19. ve 20. yüzyılın başlarında sırasıyla önce erkeklere daha sonra da kadınlara seçme hakkının tanınmasıyla kendine yer edinmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısına yakın yıllarda "Nürnberg Kanunları" ile yahudilerin elinden seçme ve seçilme hakkının alınması, bu sınıfsal çatışmaların zirve noktası olmuştur. Daha sonrasında, 1949 yılında gerçekleştirilen "Bundestag"[702] seçimleriyle dikta rejimi, yerini Federal Alman Cumhuriyetine bırakınca, tüm sınıfsal ve ırksal çatışmalar yerini her Alman vatandaşının genel, doğrudan, özgür, eşit ve gizli oy hakkına sahip olduğu demokratik bir sisteme bırakmıştır[703].

Almanya'da seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemeler, 23 Mayıs 1949 tarihli "Almanya Federal Cumhuriyeti Temel Yasası"[704][705] (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland-GG), 23 Temmuz 1993 tarihli "Federal Seçim

---

[702] Bundestag, Almanya Federal Meclisine verilen isimdir.

[703] Birden Güngören, "Almanya'da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Erdoğan Teziç'e Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi, No:5, Beta Yayınevi, İstanbul, Nisan 2007, s. 601.

[704] Almanya Federal Cumhuriyeti Temel Yasası'nın seçimlere ilişkin hükümleri için bkz., http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/grundgesetz_auszug_engl.pdf (17.10.2013).

[705] Almanya Federal Cumhuriyeti Temel Yasası'nın önsözünde, Temel Yasanın nasıl kabul ve ilan edildiğini şu şekilde ifade edilmiştir. "*Parlamenter kurul 23 Mayıs 1949 tarihinde Bonn şehrinde yaptığı açık bir oturumda, 8 Mayıs 1949 tarihinde Parlamenter Kurul tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti için kabul edilen Anayasanın, 1949 Mayısının 16. haftası ile 22. haftası arasında Alman Eyaletlerinin üçte ikisini oluşturan halk temsilcileri tarafından kabul edildiğini tespit etmiştir. Bu tespit sonucunda, başkanları tarafından temsil edilen Parlamenter Kurul Anayasayı tamamlamış ve ilân etmiştir."* (Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, s. 213).

Kanunu"[706][707] (Bundeswahlgesetz-BWG), 19 Nisan 2002 tarihli "Federal Seçim Yönetmeliği"[708][709] (Bundeswahlordnung-BWO), 12 Mart 1951 tarihli "Seçim Denetim Kanunu"[710] (Wahlprüfungsgesetz-WprüfG) ve "Alman Ceza Kanunu"nda[711][712] (Strafgesetzbuch-StGB) yer almaktadır. Bunların yanı sıra, her eyalet, anayasaya ve Federal Seçim Kanunu'na aykırı olmamak kaydıyla ayrı seçim kanunlarına ve düzenlemelerine de sahiptirler[713].

Almanya'da seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin sürecin aynı sistemi benimseyen ülke uygulamalarına nazaran farklılık sergilediğini ifade etmiştik. Söz konusu farklılık, benzer ülke pratiklerindeki seçim uyuşmazlıklarının çözümünde,

---

706 Federal Seçim Kanunu'nun tam metni için bkz., http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/bundeswahlgesetz_engl.pdf (17.10.2013).

707 Federal Seçim Kanunu en son 3 Mayıs 2013 tarihinde değişikliğe uğramıştır.

708 Federal Seçim Yönetmeliği'nin tam metni için bkz., http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/bundeswahlordnung_engl.pdf (17.10.2013).

709 Federal Seçim Yönetmeliği en son 13 Mayıs 2013 tarihinde değişikliğe uğramıştır.

710 Seçim Denetim Kanunu'nun tam metni için bkz., http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/wahlpruefungsgesetz.pdf (17.10.2013).

711 Alman Ceza Kanunu'nun tam metni için bkz., http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf (17.10.2013).

712 Alman Ceza Kanunu'nun "Seçim Sürecinin Bozulması" başlığını taşıyan 107. maddesinin ilk fıkrası " Her kim bir seçime ya da seçim sonuçlarının belirlenmesine cebir veya tehdit ile engel olursa, beş yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ya da para cezasına, özellikle ağır durumlarda bir yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilir". Aynı maddenin ikinci fıkrası ise bu suça teşebbüsün de cezalandırılacağını ifade etmektedir. Alman Ceza Kanunu'nun "Seçim Sonuçlarının Tahrif Edilmesi" başlığını taşıyan 107a maddesine göre "Her kim, seçme hakkına sahip olmadığı halde oy kullanır ya da seçim sonuçlarının yanıltılmasına neden olursa ya da seçim sonucunu tahrif ederse, beş yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya ya da para cezasına mahkum edilir". Maddenin ikinci fıkrasında ise "Her kim, bir seçim sonucunu yanlış açıklarsa ya da duyurulmasına neden olursa aynı şekilde cezalandırılır". Maddenin üçüncü fıkrası ise bu suça teşebbüsün de cezalandırılacağını ifade etmektedir. Alman Ceza Kanunu'nun "Seçim Belgelerinin Tahrif Edilmesi" başlığını taşıyan 107b maddesi "Her kim, yanlış beyanla seçim kütüğüne kaydolmuşsa, Kayıt hakkına sahip olmadığını bildiği birini kaydettirirse, Seçim hakkına sahip olduğunu bilen birine engel olursa ve Seçilme hakkı olmadığı halde seçimlere aday olmuşsa 6 aya kadar hürriyeti bağlayıcı ceza ile ya da gündelik ücret üzerinden 180 gün para cezasına çarptırılır". Maddenin ikinci fıkrası "Sosyal güvenlik sisteminde, doğrudan seçimler için seçim belgelerinin yayımlanması, bir seçmenin seçim listelerindeki kayıtla eşdeğer olacaktır".

Diğer maddeler ve suç başlıkları ise; 107c "Seçimlerin Gizliliğinin İhlali", 108. madde "Seçmenlere Şantaj", 108a maddesi "Aldatıcı Seçmenler ", 108b maddesi "Rüşvet Veren Seçmen", ve 108e maddesi "Temsilcilere Rüşvet". (http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p1023 (17.10.2013).

713 Güngören, ss. 602-603.

yargı organlarının etkinliğinin ağırlık kazanmaya başladığı seçim yönetişim modeline doğru bir yöneliş söz konusu iken, Almanya'da bu yetkinin Parlamento ile Anayasa Mahkemesi arasında bölüştürülmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle, seçimlere ilişkin idari ve yargısal fonksiyonların siyasi organlarda birleştiği "Klasik Model"'den, seçimlerin denetimine bakan yönüyle ayrılmak suretiyle gerçekleştirilen kendine özgü bir modeldir. Sistem, özgünlüğünü "Klasik Model" uygulamasında, yasama organının denetim yetkisi kapsamında verdiği kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne gidebilmesinden[714] almaktadır[715]. Sonuçta, Almanya'da seçimlerin yönetimi siyasi yönüyle, denetimi ise yasama organın da katkı sağlamasıyla, yargısal yönüyle ön plana çıkmaktadır.

Almanya Anayasası, seçimlerin denetimi yetkisini Parlamentonun üstünlüğü ilkesinin bir gereği olarak Federal Meclise tevdi etmiştir. Bu yetki, kendine 41. maddedeki düzenlemeyle anayasal zemin bulmuştur. Söz konusu yetkinin milletvekillerinin üyelik sıfatlarını kaybetmesi konusunu da kapsayacağı maddede ayrıca ifade edilmiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrası, konunun ayrıntılarını düzenleme yetkisini federal yasaya bıraktığını ifade etmektedir.

Almanya'nın seçimlerin denetimi hususunda benimsediği modelin özgünlüğü, doğal olarak seçimlerin denetimine ilişkin düzenlemelerde de kendini göstermektedir. Parlamentoda başlayan ve Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla nihayet bulacak sürecin ayrı bir kanunla düzenleniyor olması[716], Almanya'yı seçimlerin denetimi konusunda ayrı bir kanunu bulunan tek ülke konumuna koymaktadır. Bu kanun, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi "Seçim Denetim Kanunu" dur. Kanunun amacı, seçimlerin yasaya uygun olarak gerçekleştirilmesini temin ile parlamentonun hukuka ve seçmenlerin gerçek iradelerine uygun biçimde şekillenmesini sağlayarak

---

714 Federal Anayasa Mahkemesi, Almanya Anayasası'nın 93/1-4a maddesi ile Federal Almanya Anayasa Mahkemesi Kanunu'nun 90. maddesindeki düzenlemeler çerçevesindeki hakların Anayasanın 1-19 maddelerindeki temel hakların yanı sıra, 20/4, 33, 38, 103 ve 104. maddelerindeki haklar) ihlal edilmesi neticesinde yapılacak Anayasa Şikâyetlerini çözüme kavuşturmak görevini yerine getirecektir. Bu haklar arasında Seçme Hakkı ve Meclis üyelerinin yasal konumuna ilişkin hakların ihlal edilmeleri de yer almaktadır. (Berkan Hamdemir, "Türk Anayasa Hukukunda Bireysel Başvuru" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Konya 2013, ss. 36-37).

715 Gönenç (b), s. 36.

716 Güngören, ss. 603, 612.

kamunun çıkarlarına hizmet edecek temel ilkeleri ve esasları belirlemektir[717]. Seçimlerin "Seçim Denetim Kanunu" hükümleri çerçevesinde yapılıyor olması, yani iki aşamalı seçim denetiminin uygulanıyor olması, Bundestag'ın siyasi nitelikli olarak değerlendirilebilecek denetim yetkisinin ortaya çıkarabileceği handikapları aşması açısından son derece önemlidir. Çünkü Kanunun hükümlerine göre, Bundestag'ın verdiği kararlara karşı Anayasa Mahkemesi'ne "Anayasa Şikayeti" aracılığıyla gidilebilmektedir. Böylelikle yargısal denetim Bundestag'ın, seçimlerin denetimi süreci neticesinde vereceği kararlarının siyasi olarak değerlendirilmesinin önüne geçilmiş olacaktır. Yargısal denetim, siyasi niteliğe sahip olması nedeniyle her zaman şaibe altında kalmaya mahkûm olabilecek Bundestag kararlarının aklandığı hukuksal zemin konumundadır.

Seçimlere ilişkin itirazlar öncelikle Bundestag'a yapılmaktadır. Doğrudan Anayasa Mahkemesine itirazda bulunulamaz. "Seçim Denetim Kanunu"nda yer alan ve "Seçim Denetim Kurulu" tarafından gerçekleştirilen Bundestag denetim yetkisinin ana esasları nelerdir diye baktığımızda, Öncelikli yetkinin, seçimlerin hukuka uygun olarak yapılıp yapılmadığının denetimidir. Beraberinde, oylama sonuçları ve bu sonuçlara göre şekillenen milletvekili dağılımının denetimi yapılmaktadır. Sonrasında ise Meclis üyelerinin seçilme yeterliğine sahip olup olmadıklarına dair Meclis kararı yani, henüz yeni seçilmiş Meclis'in üyelerinin seçilme şartlarına haiz olup olmadıklarına dair kararı ile Meclis üyesi yeterliğine sahip olduğu onaylandıktan sonraki dönem içerisinde bir Meclis üyesinin üyelik sıfatını kaybetmesine ilişkin kararı ve seçimlerin iptaline ilişkin kararları olduğunu görmekteyiz[718]. Bu denetim, Meclis üyelerinin hem seçilme anındaki hem de sonraki dönem içerisindeki yeterliliklerini kapsamaktadır. Bu durum bize, milletvekillerinin üyelik yeterliklerini taşıyıp taşımadıklarına ilişkin olarak her zaman denetimin yapılabileceğini göstermektedir. Meclis bu denetim karşısında iki türlü karar verecektir. İlki, Meclis üyesinin seçilme ya da üyelik şartlarını taşıdığının onaylanmasına, ikincisi ise onaylanmadığına ilişkin olanıdır. Meclis, şayet olumsuz yönde karar verirse, Meclis'in bu kararına karşı Federal Anayasa Mahkemesine itiraz

[717] Güngören, s. 612. ; Yılmaz, s. 36.

[718] Güngören, ss. 612-613.

müessesesi ihdas edilmiştir. Söz konusu itiraz, Anayasa'nın 93/1-4a maddesi çerçevesinde zikredilen haklardan olan Meclis üyelerinin yasal konumuna bir başka deyişle, seçilme hakkına ilişkin bir ihlal olması sebebiyle "Anayasa Şikayeti" yolu işletilerek gerçekleştirilmektedir.

Bundestag, seçimlerin denetimi yetkisine dayanarak yaptığı inceleme neticesinde seçimlerinin tamamen ya da kısmen geçersizliğine karar verirse ve Anayasa Mahkemesi de Anayasa Şikayeti aracılığı ile yapılan itiraz sonucunda Bundestag'ın bu kararını onaylarsa, seçimlerin tamamen iptali halinde yeni seçilmiş Bundestang'ın üyelerinin yerini eski Bundestang'ın üyeleri alır ve yeni seçilen üyelerin üyelikleri sona erer. Seçimlerin kısmi geçerliliğine karar verilmişse, sadece bu karardan etkilenen Bundestag üye ya da üyeleri bu sıfatlarını kaybederler[719].

Bundestag'a yapılan itirazın sonucunda verilen karara karşı Anayasa Mahkemesi'ne itiraz edilmez ise söz konusu seçimlerin doğru ve adil uzak bir seçim şekilde gerçekleştiği anlamına gelmeyebilir. Çünkü söz konusu seçimler, bağımsız yargının denetiminden geçmemiş siyasi nitelikte kararlardır. 1949'dan bu yana tarihsel süreç içerisinde seçimlerin denetimine ilişkin olarak Bundestag'a yapılan itirazlar sonucunda verilen kararların yaklaşık %23'üne karşı Federal Anayasa Mahkemesi'ne gidilmiştir. Bu istatistikte bize Bundestag'ın seçimlerin denetiminde ne denli etkin olduğunu açık şekilde göstermektedir[720]. Bundestag'ın verdiği kararların %77'sine karşı Federal Anayasa Mahkemesi'ne gidilmemesi elbette ki, seçimlere ilişkin yapılan bu itirazların seçimlerin kısmen ya da tamamen iptalini gerektirecek nitelikte olduğunu söyleyemeyiz. Ancak Bundestag'ın itiraz edilmeyen kararları her zaman töhmet altında kalabilecektir.

Bundestag, seçimlerin denetimini kendi içinde kurduğu "Seçim Denetim Kurulu" aracılığıyla gerçekleştirir. Halk tarafından seçilen Meclis'in, Meclis tarafından kurulacak bir kurul tarafından varlığının denetlemesi meşruiyet sorununa sebebiyet verecektir. Ayrıca hiçbir gerçek kişiden varlığını sona erdirmesi istenemeyeceği gibi hiçbir tüzel kişiden de istenemeyeceği aşikardır. Bu durum eşyanın tabiatına aykırı bir hal oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak da, hukuka

719 Güngören, s. 612.

720 Güngören, s. 615.

aykırı yol ve yöntemlerle varlık kazandığını hiçbir Meclis aritmetiği kabul etmeyecektir, etmesini de beklemek dünya gerçekleriyle çelişen bir durum oluşturacaktır. Tüm bunlara rağmen, kendi varlığının hukuksal meşruluk taşımadığına inanan ve bu yönde karar veren bir Meclis'in bu tavrı ancak kişisel ikbal kaygılarından sıyrılmış ve demokratik olgunluğa sahip kişilerin varlığı ile açıklanabilir.

Seçim Denetim Kurulu, Seçim Denetim Yasası'nın ikinci maddesinin ikinci fıkrasına göre, seçme hakkına sahip vatandaşların, seçmen gruplarının Federal Seçim Yöneticisi, Eyalet Seçim Yöneticisi ve Bundestag Başkanı'nın yazılı başvurusu üzerine denetim başlatılmaktadır. Aynı maddenin 4. fıkrası ise itirazın, seçimleri takip eden iki ay içinde yapılması gerektiğini ifade etmektedir. İki aylık sürenin sona ermesiyle itirazda bulunulamaz. Ancak bu konuda Bundestag Başkanı'na bir ayrıcalık tanınmıştır. Başkan, iki aylık sürenin bitiminden sonraki bir dönemde bir itiraz konusundan haberdar olursa, bu durumu öğrendiği andan itibaren bir ay içerisinde itirazda bulunabilmektedir[721].

İtiraz üzerine harekete geçen Kurul, öncelikle itirazı şekil ve usul açısından ön denetime tabi tutmaktadır. Ön denetim esnasında bütün idari makamlar ve mahkemeler Kurul'un ihtiyaç duyduğu bilgi, belge ve gerekli yardımı sağlamak durumundadırlar. Seçim Denetim Kanunun 3. maddesinin ikinci fıkrasına göre, Seçim Denetim Kurulu, olağan üyeler tarafından temsil edilmeyen, 9 asıl ve 9 yedek üyenin yanı sıra danışma gruplarından gelen daimi bir üyeden oluşmaktadır. Maddenin takip eden fıkrasına göre Kurul, kendi üyeleri arasından bir başkan ve başkan yardımcısı seçmektedir. Bu seçimde oyların eşitliği söz konusu olursa en yaşlı üyenin oyu oylama eşitliğini bozacaktır. 4. maddeye göre, Kurul üyelerinin en az yarısı mevcut ise yeterli çoğunluğa sahip demektir ve karar alabilecektir. Kararlarını oy çoğunluğu ile alan Kurul'da oy eşitliği söz konusu ise başvuru reddedilmiş olacaktır. Başkan her itiraz için bir raportör tayin etmek zorundadır.

Bundestag'ın görevlendirdiği Seçim Denetim Kurulu'nun seçimlere ilişkin itirazlar üzerine verdiği karar Bundestag'ın kararı anlamına gelmemektedir. Kurul'un görevi sadece söz konusu itiraza ilişkin olarak inceleme ve araştırma yapmakta

[721] Güngören, s. 613.

ibarettir. Bundestag, Kurul'un sunmuş olduğu karar üzerine nihai kararı verecek olan mercidir. Bu konu Alman doktrininde tartışmalara sebebiyet vermiştir[722]. Doktrin[723], Bundestag'ın seçimlere ilişkin denetimi yaparken bir mahkeme niteliği almadığı ve bu nedenle Anayasanın 100. maddesinde[724] düzenlenen somut norm denetimi yapamayacağı görüşü ağırlıktadır. Ayrıca, Seçim Denetim Kanunu'nda seçimlere itirazların hangi durumlarda yapılacağına ilişkin durumların belirtilmemesi de bir diğer eleştiri sebebi olarak gösterilmiştir. Bundestag, Kurul'un sunduğu rapor hakkında kararını oy çoğunluğu ile vermektedir. Söz konusu Kurul raporu seçimlerin yeterliliğini belirlediği gibi seçimlerin geçersizliği halinde bunun neden olacağı sonuçları da içermesi gerekmektedir[725].

Seçimlerin denetimini sürecinin karar ayağını oluşturan Federal Anayasa Mahkemesi'ne itiraz aşamasına Anayasa Şikayeti müessesesi işletilerek gelinir. Federal Anayasa Mahkemesi, önüne gelen konuya ilişkin kararlarında, itiraza konu olan olayın seçimleri ciddi anlamda olumsuz etkilediğine kanaat getirirse iptal kararı verecektir. Aksi taktirde iptal kararına hükmedemeyecektir. Mahkeme, kararlarında, daha ziyade, milletvekili dağılımını etkileyecek seçim hatalarını ciddiye almaktadır. Hatta bu husus seçimlerin tamamını etkileyecek nitelikte bir sonuca yol açmıyorsa, Mahkeme tek başına seçimlerin iptaline hükmetmez[726].

Şimdiye kadar seçimlerin denetimine ilişkin olarak yaptığımız açıklamalar federal düzeyde ve Bundestag seçimlerinin denetimine ilişkin açıklamalardı.

---

722 Güngören, s. 613.

723 Doktrindeki tartışmalar için bkz., D.N. Rauber, Wahlprufüng in Deutschaland, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2005. (Güngören, s. 614. Dipnot, 90).

724 Almanya Federal Anayasası'nın 100. Maddesi, "(1) *Bir mahkeme, geçerli olup olmaması hükme tesir edecek bir yasayı anayasaya aykırı bulursa, davayı geri bırakır, eyalet anayasasına aykırılık halinde, eyaletin anayasa uyuşmazlıkları için yetkili mahkemesine, Federal Anayasaya aykırılık halinde ise Federal Anayasa Mahkemesine, ilgili konuda karar vermek üzere başvurur. Bu hüküm, eyalet hukukunun bu Anayasaya aykırı olması veya bir eyalet yasasının federal bir yasayla bağdaştırılmaması halinde de uygulanır. (2) Bir davada, devletler hukukunun federal hukukun tamamlayıcı bir parçası olup olmadığının, kişiler için doğrudan doğruya haklar ve yükümlülükler 253 doğurup doğurmadığının (madde 25) kuşkulu olması halinde, mahkemenin Federal Anayasa Mahkemesine karar vermek üzere başvurması zorunludur. (3) Bir eyaletin anayasa mahkemesinin, Anayasanın yorumunda Federal Anayasa Mahkemesinin veya diğer bir eyalet Anayasa Mahkemesinin görüşünden sapmak istemesi halinde, eyalet Anayasa Mahkemesinin, Federal Anayasa Mahkemesine karar vermek üzere başvurması zorunludur."* (Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, ss. 252-253).

725 Güngören, ss. 613-614.

726 Güngören, ss. 615-616.

Almanya, eyalet sistemini benimsemiş ve 16 eyaletten oluşan federal bir devlettir. Her eyaletin yukarıda ifade ettiğimiz gibi ayrı bir anayasası ve ayrı seçim kanunları mevcuttur. Eyaletlerde de seçimlerin denetimi federal seçimlerde Almanya Meclisi'nin sorumluluğuna benzer olarak Eyalet Meclislerinin sorumluluk alanındadır. Ancak bazı eyaletlerde seçimlerin geçerliliğine Eyalet Mahkemeleri[727], bazılarında ise Eyalet Anayasa Mahkemeleri[728] karar vermektedirler. Bazı eyaletlerde[729] seçimlerin iptalini talep etme hakkı her seçmenin hakkı iken, bazı eyaletlerde[730] yüz seçmenin yazılı talebi gerekmektedir. Bremen, Rheinland-Pfalz ve Hessen gibi eyaletlerde de "Seçim Denetim Mahkemeleri" bulunmaktadır. Hessen Eyaleti Anayasası'nda eyalet seçimlerinin hangi hallerde geçersiz kılınacağına[731] ilişkin hükümler ayrıca düzenlenmiştir. Doktrinde Bundestag seçimlerinin hangi hallerde geçersiz sayılacağına ilişkin hükümlerin Seçim Denetim Kanunu'nda yer almadığına yönelik eleştirilerin yanında, eyalet düzeyinde bu hallerin sayılması, federal düzeyde yapılamayan bir uygulamanın eyalet düzeyinde yapılması seçimlerin denetimi adına ilginç karşılanacak bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hessen Eyaletinin bu anlamdaki doyurucu uygulamaları federal uygulamaların önüne geçmiştir. Hatta seçimle ilgili cezalandırılacak eylemlerin Federal Ceza Kanunu'nun 107. ve 108. maddelerinde sınırlı biçimde sayılmasına karşın, Hessen Anayasası'nın 78. maddesinin[732] lafzından ve yorumundan tüm suçları kapsayacağı anlaşılmaktadır[733].

---

727 Bu eyaletlerden bazıları, Baden-Wüttemberg, Niedersachsen eylaetleridir.

728 Bu eyaletlerden bazıları, Bavyera, Berlin, Brandenburg, Mecklenburg,-Vompemmern, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz eyaletleridir.

729 Bu eyaletler, Hamburg ve Niedersachsen eyaletlerdir.

730 Bu eyaletler, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen-Anhalt, Baden-Wüttenberg eyaletleridir.

731 Seçimlerin hangi hallerde geçersiz sayılacağına ilişkin hükümler, seçim işlemindeki düzensizlikler, seçim sonucunu etkileyen ve cezalandırılabilir eylemler ile geleneklere aykırı eylemler olarak sayılmıştır.(Güngören, ss. 617-618).

732 Hessen Anayasası'nın 78. maddesi, *"Seçimlerin muteberliği millî meclis tarafından teşkil edilen bir seçimi inceleme muhakemesi tarafından tetkik edilir. Saylavlığın sukutu hakkında karar verme yetkisi de bu mahkemeye aittir. Seçim usulünde nizamsızlık veya seçim neticesine müessir olan cezayı müstelzim veya ahlâka mugayir hareketler seçimi gayri muteber bir hale getirir. Seçimi inceleme mahkemesi memleketin en yüksek iki yargıcı ile millî meclisince bir devre için seçilen üç saylavdan teşekkül eder. Teferruat kanun tarafından tayin edilir"*. (Abadan, s. 443. http://kutuphane.dogus.edu.tr/makale/13011308/1949/cilt6/sayi2-4/M0000395.pdf (17.10.2013).

733 Güngören, ss. 617-618.

Alman seçim mevzuatında seçimlerin yönetimi, Federal Seçim Kanunu ve Federal Seçim Yönetmeliği düzenlemeleri çerçevesinde yürütülmektedir. Almanya'nın idari yapısını yansıtır bir örgütlenme yapısına sahip olarak işleyen seçimlerin yönetimi, federal ve eyalet düzeyinde kurulan seçim kurulları eliyle yürütülmektedir. Seçimlerin Federal düzeydeki yönetimi "Federal Seçim Kurulu" (Bundeswahlausschus), eyaletlerdeki yönetimi ise "Eyalet Seçim Kurulu" (Landeswahlausschus) tarafından yürütülmektedir[734]. Bunların yanı sıra, seçim çevrelerinde bazı yönetim faaliyetlerini yürütmek üzere "Seçim Çevresi Kurulu" (Kreiswahlausschuss) ve seçmenlerin oylarını kullandıkları oy sandığı çevresindeki yönetim faaliyetlerini ifa etmek için "Sandık Kurulu" (Wahlvorstand) da seçim yönetim sistemi içerisinde yer alan seçim yönetim organlarıdır[735].

Federal ve yerel düzeydeki bu seçim kurullarının yapısal ve işlevsel bir takım ortak yanları bulunmaktadır. Seçim organları arasında birbirine talimata tabi olma söz konusu değildir. Aralarında yönetimsel anlamda hiyerarşik bir yapı söz konusu değildir[736]. Kurullar kararlarını alırken kamusal aleniyete dikkat etmelidirler. Aksine kanun tarafından hükmedilmedikçe kararlarını üye tam sayılarının ekseriyetiyle alırlar. Oylama sonucunda çıkan aritmetik eşitlik yönündeyse her kurulun başkanının oyu belirleyici olmaktadır. Her bir kurul görevini tam bir tarafsızlık içerisinde yapmalıdır. Hatta kurul üyelerinin vekilleri ve zabıt katipleri de bu yükümlülükle bağlıdır. Kurul üyeleri ve diğer çalışanları, görevlerini yerine getirirken vakıf oldukları sır niteliğindeki bilgileri saklamakla yükümlüdürler.

Seçim Kurulları yöneticilerinin görevleri niteliği itibari ile resmi makama bağlı onursal bir görevdir. Her seçmen bu görevleri kabul etmek mecburiyetindeyse de kural olarak kimse seçim yöneticisi olmaya zorlanamaz. Ancak bu onursal görevi önemli mazereti olmaksızın kabul etmeyenler, yasalara aykırı davranmış olur ve beş yüz euro'ya kadar para cezası[737] ödemek zorundadır. Bir seçim kurulunda üye olan

---

734 Güngören, s. 605. ; Yılmaz, s. 37.

735 Güngören, ss.605-606.

736 Güngören, s. 607.

737 Federal Seçim Kanunu'nun 49a maddesinin ikinci fıkrasının aynı maddenin ilk fıkrasının ikinci bendine yaptığı atıfla, yapılan anket sonuçlarının, seçmenleri yönlendireceği ve seçimlere şaibe karıştıracağı için, oylama saati sona ermeden açıklamasına durumunda idari bir suç olacaktır ve 50.000 Euro para cezasına çarptırılacaktır.

kimse aynı anda diğer seçim kurullarında üyelik yapamaz. Siyasi partilerin bu kurullarda temsil edilmeyi isteme hakları vardır[738]. Seçim yöneticiliği görevinin seçmenler tarafından kabul edilmek zorunda bırakılması ve geçerli bir mazereti olmayanlara para cezasının öngörülmesi zorunluluğu, adeta kaş yaparken göz çıkartmak olacaktır. Şöyle ki, seçim yöneticiliği görevine manevi bir değer atfedilmesi demokrasiye büyük değer verildiğinin göstergesidir. Ancak demokrasi seçme ve reddetme hakkını bünyesinde barındıran bir olgudur. Vatandaşların ya da seçmenlerin demokrasilerde seçme haklarına saygı gösterilmesini istemeleri demokrasinin bizatihi özünde yer alan bir durumdur. Seçmenler kendilerine önerilen bu görevleri serbest iradeleri dâhilinde, kendi manevi dünyalarında içsel denetim mekanizmalarından geçirerek kabul etmeleri demokrasinin özüyle daha bağdaşır bir durum olacaktır.

Federal düzeyde seçimlerin yönetiminden sorumlu olan Federal Seçim Kurulu, biri başkan ve sekizi nitelikli seçmen[739] olmak üzere toplam dokuz üyeden oluşmaktadır. Kurulun başkanı "Federal Seçim Memuru"[740] (Bundeswahlleiter, Federal Returning Officer) dur. Federal Seçim Memuru ve yardımcısı İçişleri Bakanı tarafından herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın atanmaktadır. Genel seçimlerin ilanının hemen ertesinde, Federal Seçim Memuru Kurul üyelerini ve onların vekillerini atar.

Federal Seçim Memuru, seçimlerin kanuna uygunluğunun denetiminin yanında çıkabilecek hukuki sorunların çözümüne de katkı sağlamamaktadır. Bununla birlikte, Eyalet Seçim Kurullarına şikayette bulunmak, bu kurullara ve Seçim Çevresi Kurullarına yapılan şikayetleri denetlemek, adayların çifte adaylıklarının önüne geçebilmek için denetimlerini yapmak ve onların sicillerini hazırlamak, eyalet aday listelerinden seçilenleri ve seçim çevresindeki seçim sonuçlarının Eyalet Seçim Yöneticisine bildirmek gibi görevleri de icra etmektedir. Federal Seçim Kurulu, seçimlerin yönetimine ilişkin olarak federal düzeyde, yani eyaletlerin de üstünde

738 Güngören, ss. 605, 607.

739 Gönenç (b), s. 37.

740 Uygulamada Federal Seçim Memuru iki görevi bünyesinde barındırmaktadır. Bu görevinin yanı sıra aynı zamanda İstatistik Dairesi'nin de Başkanlığını yürütmektedir. Onun yardımcısı da yine bu kurumda üst düzey görevlilerden biridir (Güngören, s. 607.)

görev yapan bir kurul olmasına karşın, diğer seçim organlarına emir ve talimatlar veremez. Yasaların kendine çizdiği sınırlar içerisinde hareket serbestisine sahiptir. Ancak Federal düzeyde bir kurul olması, yukarıda ifade ettiğimiz görevlere ilişkin olarak kendisine önemli sevk ve koordinasyon misyonu yüklemektedir[741].

Federal Seçim Kurulu'nun en önemli görevlerinden birisi Bundestag seçimlerine katılacak siyasi partileri tespit etmektir. Diğer görevleri ise eyalet aday listelerine yapılacak itirazları karar bağlamak, eyalet aday liste birleştirilmesine hakkında karar vermek ve seçim çevresindeki eyalet aday listelerinin sonuçlarını açıklamaktır[742].

Federal düzeydeki seçimlerin yönetiminin yanı sıra her bir eyaletin de kendi seçimlerine ilişkin, "Eyalet Seçim Kurulu" (Landeswahlausschus) mevcuttur. Bu Kurulların, eyalet aday listelerini kabul etmek, dar çevre aday önerilerine ilişkin kararların kabul ya da reddine ilişkin itirazları karara bağlamak ve eyalet seçim sonuçlarını tespit etmek ve onaylamak görevleri bulunmaktadır. Eyalet yönetimi ya da Eyalet yönetiminin belirleyeceği bir makam tarafından[743], eyaletlerde seçimlerin yönetimi için görevli "Eyalet Seçim Memuru" atanır. Eyalet Seçim Memuru ve vekili süresiz olarak atanmaktadır. "Eyalet Seçim Memuru", eyalet seçimlerinin yapılacağı tarihin ilanının hemen akabinde Eyalet Seçim Kurulu'nun üye ve vekillerini atamaktadır[744]. Eyalet Seçim Memurunun görevleri arasında, Eyalet Seçim Kurulunu oluşturmak, matbu formları hazırlamak, eyalet aday listelerinin denetimini yapmak, çift adaylık olup olmadığını kontrol etmek sayılmaktadır[745].

"Seçim Çevresi Kurulu" (Kreiswahlausschuss), görevleri arasında dar çevre önerilerindeki eksikleri gidermek, "Seçim Çevresi Memuru"nun talimatları hakkında karar vermek, seçim bölgesindeki "Seçim Sandık Kurulları"nın kararlarını denetlemek ve seçim sonuçlarını tespit etmek gibi görevlere sahiptir. Eyalet yönetimi ya da yetkilendireceği bir makam tarafından, seçim dönemine münhasıran "Seçim

---

741 Güngören, s. 607.

742 Güngören, s. 605.

743 Eyaletlerde, Eyalet Seçim Memurunu, eyalet makamlarının yetkilendirmesi üzerine genelde atayacak makam, Eyalet İçişleri Bakanı'dır.

744 Güngören, s. 607.

745 Güngören, s. 608.

Çevresi Memuru" atanmaktadır. Bunlar, seçimlerin başlamasıyla atanır, seçim döneminin sona ermesiyle görevleri sona erer. "Seçim Çevresi Memuru" eyalet seçimlerinin belirlenmesinin hemen akabinde "Seçim Çevresi Kurulu" üyelerini ve vekillerini atar. "Seçim Çevresi Memuru"'nun bu görevinin yanı sıra, seçim bölgelerinin oluşturulmasında etkili olmak, gerekli dokümanları tedarik etmek, dar çevre aday önerilerini Eyalet Seçim Memuru ve Federal Seçim Memuruna bildirmek gibi görevleri de bulunmaktadır[746].

Sandık Kurulu, her seçim bölgesi için öngörülen ve genel olarak seçimlerin gözetiminden sorumlu olan ve diğer seçim organları gibi bağımsız bir seçim organıdır. Seçmenlerin oy kullanma süreleri boyunca en az üç Sandık Kurulu üyesi hazır bulunmalıdır. O sandıktaki seçim sonuçlarının açıklanması esnasında bütün üyelerin hazır olması şarttır. Federal Seçim Yönetmeliği'nin 46. maddesi yerel belediye otoritelerini, seçmenlerin daha rahat ve kolay biçimde oy kullanabilmelerini sağlamak için her türlü tedbiri sandık mahallinde almakla yükümlü kılmıştır. Bu önlemler, yaşlıların, yatalak hastaların, tutukluların ve sosyal terapi merkezinde bulunan seçmenlerin oy kullanabilmesine imkan tanımaktadır[747]. Oylama saati olarak 08.00 ile 18.00 saatleri arası belirlenmiştir.

Federal Seçim Yönetmeliği'nin 17. bölümünde seçmen kütüklerinin (Wahlerverzeichniss) kimin sorumluluğunda olduğu düzenlenmektedir. Buna göre, Almanya'da seçmen kütükleri yerel idareler tarafından her seçim bölgesi için ayrı ayrı oluşturulmaktadır. Seçim bölgesinde tutulan seçmen kütükleri, Yönetmeliğin 16. maddesine göre, seçmenlerin ikametgâhlarının bulundukları belediyelerin sorumluluğundadır. Seçmenler, seçmen kütüklerine kayıtlarını seçim tarihinden en az otuz beş gün önce seçim kayıt yetkilileri ile birlikte yapmaktadırlar. Yönetmeliğin 25. maddesine göre, seçmen kütüğüne kaydı yapılan her seçmene seçmen kartı verilmektedir. Seçmen kütüğünde kaydı olmayan seçmenler ise başvuru üzerine seçmen kartı alabilirler. Seçmen kartları, seçmenlerin seçim kütüğüne kayıtlı oldukları belediyeler tarafından verilmektedir. Seçmen kütüğü kayıtlarına itiraz ve temyizin düzenlendiği Yönetmeliğin 22. maddesine göre, seçmen kayıtlarına ilişkin

---

746 Güngören, ss. 606, 608.

747 Güngören, s. 606.

olarak yanlış ve eksik kişisel bilgi bulunması durumunda herkes itiraz süresi içerisinde itiraz edebilir. İtirazlar, yazılı olarak yerel belediye otoritesine yapılmalıdır. Seçmen kütüğüne ilişkin iddialar açık değilse, itiraz eden, gerekli delilleri ibraz etmek zorundadır. Yerel belediye otoriteleri, itiraza dair kararını, seçim tarihinden on gün önce yasal çözüm yollarını da bildirmek suretiyle vermektedir. Yerel otoriteler itirazı kabul ettiklerinde seçim kütüğündeki kayıt düzeltilerek ilgili seçmene ve ilgili makam ya da makamlara derhal bildirilmektedir. Yerel otoritenin kararına karşı iki gün içerisinde Seçim Çevresi Memuruna temyiz başvurusunda bulunulabilir. Temyiz başvurusu yazılı şekilde yapılmalıdır. Yerel belediye otoritesi, Seçim Çevresi Memuruna dosya ile ilgili itirazda bulunacaktır. Seçim Çevresi Memuru, seçim gününden önceki dört günden geç olmamak üzere temyiz kararını vermektedir. Seçim Çevresi Memurunun kararı nihai niteliktedir. Karar, ilgili seçmene ve yerel otoritelere bildirilir.

5.1.4.2. Seçimlerin Denetimini Anayasa Mahkemesine Bırakan Anayasal Sistem: Fransa Pratiği

Seçimlerin denetimi uygulamaları, ülke pratiklerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Seçimlerin denetimi yetkisini tamamıyla Anayasa Mahkemesi'ne bırakan sistem pratiklerinde denetim yetkisi, saf parlamento denetimini benimseyen ülkelerde olduğu gibi parlamentolara bırakılmadan ya da parlamento denetiminin istisnası durumunda olan parlamento ile yargı organları arasında bölüştürülmeye gerek kalmaksızın gerçekleştirilmektedir. Böylelikle denetim faaliyetlerinin farklı organlara bölüştürüldüğü uygulamaların kafa karıştırıcılığından ve prosedür zorluklarından bahsedilemeyecektir. Yargı organlarının seçimlerin denetimi faaliyetlerinde tamamen devre dışı bırakıldığı saf parlamento denetimi olarak adlandırılan sisteminin aksine bütün yetkiler tam anlamıyla yargı organlarında toplanmaktadır. Bu sistemde, seçimlerin denetimi faaliyetleri yargı teşkilatının en tepesinde yer alan Anayasa Mahkemesi tarafından ifa edilmektedir. Seçimlerin denetimi yetkisini Anayasa Mahkemesi'ne bırakan ülke pratiklerinde seçimlerin yönetimi faaliyetleri ise ülke uygulamalarına göre farklılık göstermekle beraber idari yapı içerisinde yer alan farklı kurul ya da komisyonların yetki alanına bırakılmıştır.

Fransa'da genel ve yerel seçimlerin[748] denetimi yetkisi, üst başlıkta ifade edildiği şekliyle sadece yargı organının en tepesinde yer alan Anayasa Konseyi'ne[749] (Conseil Constitutionnel) ait değildir. Fransa da seçimlerin denetimi Anayasa Konseyi'nin yanı sıra yerel düzeydeki seçimlere ilişkin olarak Danıştay (The Conseil d'Etat) ve idare mahkemelerinin görev ve sorumluluğunda yürütülmektedir[750]. Seçimlerin denetiminden sorumlu yargı organlarının çokluğu, seçimlerin yönetimi faaliyetlerinden sorumlu organlar açısından da geçerlidir. Fransa'nın seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda sergilediği bu sofistike tablo doktrinde haklı olarak, bir takım eleştirilere[751] maruz kalmaktan kurtulamamıştır.

Fransa'da seçimlerin denetimine ilişkin düzenlemelerin dönüm noktasını 4 Ekim 1958 tarihli V. Cumhuriyet Anayasası[752] oluşturmuştur. Bu yıla kadar ki uygulamalarda, 1946 Anayasası döneminde olduğu gibi, Parlamento kendi seçiminin denetimini kendisi gerçekleştirmekteydi[753]. Tarihsel dayanakları[754] bulunan bu uygulama, bu kabul, zaman içerisinde ihtiyaçları karşılamaktan uzaklaşarak siyasi yönüyle[755] anılır bir hal almıştır. Yerel seçimler ise idari yargının denetiminde gerçekleştirilmekteydi[756].

---

748 Fransa'da genel ve yerel seçimlere ilişkin eleştirel yaklaşım için bkz., Guy Carcassonne, "Fransada'ki İki Turlu Sistemin eleştirel bir değerlendirmesi: Başkanlık, Parlamento ve Belediye Seçimleri", **Türkiye ve Avrupa'da Seçim Sistemleri**, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul, Aralık 1996, ss. 55-66.

749 Fransa Anayasası'nın VII. Başlığında 56. ve 63. maddeleri arasında Anayasa Konseyi düzenlenmiştir.

750 Özen Ülgen, "Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi: Fransa Örneği", **Erdoğan Teziç'e Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi, No:5, Beta Yayınevi, İstanbul, Nisan 2007, ss. 769-770). ; Lopez- Pintor, ss. 60-61.

751 Fransız yazar, Jean-Claude Masclet bu tabloyu yamalı bohçaya benzeterek, bu konudaki karmaşayı ve keşmekeşi ifade etmeye çalışmıştır. (Ülgen, s. 769).

752 http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Constitution-du-4-octobre-1958 (20.10.2013). ; **4 Ekim 1958 Fransız Anayasası**, Çeviren, Aslıhan Öztezel – Ceren Zeynep Pirim, Fransa'nı Türkiye Büyükelçiliği, Ekim 2011.

753 Yılmaz, s. 45.

754 1958 öncesinde seçimlerin denetimi uygulamaları kaynağını, Monarşiyle mücadelenin esasını oluşturan1789 Fransız İhtilaline istinaden "Ulusal Egemenlik" ve "Parlamentonun Üstünlüğü" ilkelerinden almaktadır. (Erdoğan Teziç, Anayasa Hukuku, 16. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2013, s. 284).

755 Seçimlerin denetimi yetkisinin Parlamentoya ait olduğu dönemlere ilişkin olarak, özellikle IV. Cumhuriyet dönemi 1951 ve 1956 uygulamaları, birbirinin aynı iki uyuşmazlık hakkında birbirine zıt kararların verilmesi ve bazı milletvekillerinin seçimlerinin iptal edilmesinin yanı sıra

1958 tarihli V. Cumhuriyet Anayasası ile seçimlerin denetimi görevi Anayasa Konseyi'ne verilmiştir. Böylelikle seçimlerin denetiminin parlamentoya bırakılmasının neden olabileceği sakıncaların da önüne geçilmiş oldu. Aynı zamanda, parlamento seçimlerinin denetimi faaliyetlerinin kuvvetler ayrılığı prensibiyle çelişir yönleri de bertaraf edilmiştir. 1958 den bu yana Parlamento seçimlerinin denetimi hakkındaki şaibeler, hukuksal denetim sayesinde, kendisine zemin bulma fırsatını bir daha yakalayamamıştır.

Parlamento seçimlerinin denetimi yetkisinin 4 Ekim 1958 tarihli Fransız Anayasası ile Anayasa Konseyine verilmesini takip eden yıllar içerisinde Fransa siyasi hayatındaki köklü değişikliklerin ortaya çıkardığı ihtiyaçları karşılama anlamında, Anayasa Konseyi ve diğer yargı organları kilit rol oynamaya devam etmişlerdir. Özellikle Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesinin kabul edildiği 1962 yılında, Anayasa Konseyinin Parlamento seçimlerine ilişkin denetim görevine ek olarak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin hem yönetimi hem de denetimi yetkisi Konseyin sorumluluk alanına dahil edilmiştir[757]. Diğer bir ifadeyle, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden her yönüyle Anayasa Konseyi sorumlu olmuştur. Avrupa Parlamentosu seçimlerinin denetiminin kim tarafından yapılacağına ilişkin sorunun gündeme geldiği 1977 yılındaki tartışmalar neticesinde ilk ve son derece mahkemesi olarak Danıştay tarafından bu denetimin yapılacağını kararlaştırmıştır. Nihayetinde 1986 yılından bu yana genel seçimle belirlenmeye başlayan "Bölge Meclisi" seçimlerinin denetimi ise seçimin yerel nitelik taşıması sebebiyle ilk ve son derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay olarak belirlenmiştir[758].

1958 Fransa Anayasası'nın VII. Başlığı altında Anayasa Konseyi'nin oluşumu, görev ve sorumluluklarına ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Konseyin seçimlere ilişkin görevlerinin düzenlendiği 58. ve 59. madde düzenlemelerine göre, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yönetimi ve bu seçimlere ilişkin şikayetleri çözüme kavuşturmak ve nihayetinde oylama sonuçlarını ilan etmek yetkisi Konsey'in

---

onların yerine seçilenlerinde belirleniyor olması Parlamento denetiminin nasıl siyasi bir yozlaşmayla karşı karşıya kaldığının önemli bir göstergesi olmuştur. (Özen Ülgen, s. 770).

756 Ülgen, s. 769.

757 Ülgen, s. 770. ; Yılmaz, s. 45.

758 Ülgen, s. 770.

görevleri arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra Millet Meclisi[759] ve Senato[760] seçimlerinin usulüne uygunluğu hakkında, yani Milletvekili ve Senatörlerin seçimlerine ilişkin itirazlar hakkında karar vermek de yine Konsey'in görevleri arasında sayılmaktadır. Anayasa Konseyine tevdi edilen bu görevler dikkat edileceği üzere, sadece denetim yetkisinden oluşmamaktadır. Parlamento seçimlerine ilişkin olarak denetimle sınırlandırılan Anayasa Konseyi'nin yetkisi, Cumhurbaşkanlığı seçimleri için Anayasa Konseyi'nin seçimlerle ilgili genel denetimi görevinin sınırlarının ötesine taşarak hem yönetim hem de denetim görevi şeklinde düzenlenmiştir. Bu da bize, birbirinden tamamen farklı olan yönetim ve denetim faaliyetlerinin istisnai olarak Anayasa Konseyi'nin görev ve sorumluluğunda yürütüldüğünü göstermektedir. Konseyin, Parlamento seçimlerinin denetimindeki rolü sadece denetim görevi ile sınırlı olduğu ve başvuru üzerine harekete geçirildiğinden daha pasif nitelikte bir görevdir[761]. Buna karşın, Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki rolü ise seçimlerin tek sorumlusu olması dolayısıyla aktif niteliktedir[762].

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin bütün sorumluluğunu üstlenen Anayasa Konseyi, Parlamento seçimlerinin sorumluluğunu da pekâlâ üstlenebilir. Bu üstlenme beraberinde Anayasa Konseyinin mevcut iş yükünü de artıracağı aşikardır. Ancak gerekli alt yapı çalışmaları parlamento seçimlerinin niteliğine uygun bir hale getirilebilir. Böylece Parlamento seçimlerinin yönetimi boyutu da yargısal denetim kapsamına alınarak, seçimlerin yönetimi faaliyetlerini üstlenen seçim organlarının siyasi yönüyle eleştiriye açık uygulamalarının önüne geçilmiş olacaktır. Bu uygulamanın sağlayacağı hukuksal güvenliğin yanı sıra, seçimlerin yönetim ve denetimi hususundaki kargaşa da en azından Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimleri bakımından ortadan kalkmış olacaktır. Parlamento seçimlerinin yönetimi yetkisinin Anayasa Konseyi'nin görev ve sorumluluğunu artacağı yönünde

---

759 Fransa Anayasası'nın 24. maddesine göre Millet Meclisi, 577 milletvekilini geçmeyecek şekilde ve doğrudan tek dereceli seçimle seçilirler.

760 Fransa Anayasası'nın 24. maddesine göre Senato, 348 senatörü geçemeyecek şekilde iki dereceli seçimle seçilirler. Mahalli idarelerin temsili Senatoda sağlamış olur.

761 Ülgen, s. 783. ; Yılmaz, s. 46.

762 Yılmaz, s. 46.

eleştirilerin haklılığını görmezden gelmek elbette mümkün değildir. Bu yöndeki haklı eleştiriler ancak seçimlerin yönetim ve denetim görevinin yargı yetkisini haiz bağımsız seçim mahkemeleri ya da kurullarının görev ve sorumluluğuna vermekle ortadan kaldırılabilir.

Anayasa Konseyi'nin üye yapısının oluşumuna ilişkin Anayasanın 56. maddesine baktığımızda dokuz üyenin dokuz yıllığına atanmasından oluştuğunu görmekteyiz. Üyelerin görev sürelerinin uzaması imkanı yoktur. Konsey Başkanını Cumhurbaşkanı atamaktadır. Üyeleri atama yetkisi ise yürütme ve yasama organı arasında bölüştürülmüştür. Ancak yasama organı Konseyin 2/3'ünü atamaktadır. Atamaya ilişkin bu aritmetik Parlamentonun ikili bir yapı sergilemesinden kaynaklanmaktadır. Buna göre Anayasa Konseyi üye atamaları, 3 üye Cumhurbaşkanı, 3 üye Millet Meclisi Başkanı ve son üç üye de Senato Başkanı tarafından yapılarak belirlenmektedir. Bununla birlikte, üye yapısının ve sayısının sürekli değiştiğini görmekteyiz. Şöyle ki, üyelerin üçte biri her üç yılda bir tekrar atanmaktadır. Görev süresi sona eren Cumhurbaşkanları da, kaydı hayat şartıyla Konseyin doğal üyeleridir[763]. Bu durum beraberinde Konseyin üye sayısının, Cumhurbaşkanı'nın görev süresine[764] ilişkin Anayasanın 6. maddesindeki hükmü de [765] dikkate alındığında en erken beş yılda, en geç ise on yılda bir artacağını göstermektedir. Cumhurbaşkanı'nın istifası durumunda da üye aritmetiği değişmektedir. Cumhurbaşkanı'nın görev süresini vefat nedeniyle tamamlayamaması ihtimalinde ise Konseyin üye sayısı değişmeyecektir.

Anayasa Konseyi, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin yönetim ve denetim görevini, 1962 yılında yapılan Anayasa değişikliğinin ardından, 1965 yılında

---

763 4 Ekim 1958 tarihli Fransa Anayasası'nın kabulünden bu yana Cumhurbaşkanlarından kimileri istifasından sonra toplantılara hiç katılmamış, kimi görevi esnasında vefat ettiği için katılamamış, kimi görev süresinden sonra Konsey üyeliği yapmayacağını açıklamış, kimisi de daha sonra aktif siyasete dönmüş sonrasında Konsey üyeliği yapacağını açıklamış, eski Cumhuriyet dönemi Cumhurbaşkanlarından bazıları da kısa süre Konsey üyeliği yaparken bazıları da Konseyin bağımsız olmadığını öne sürerek katılmayı reddetmişlerdir. (Cumhurbaşkanlarının isimleri için bkz., Ülgen, s. 776. Dipnot 31).

764 Cumhurbaşkanlığı görev süresinin 1873'den bu yana yedi yıl olduğu Fransa'da, 24 Eylül 2000 tarihinde gerçekleştirilen referandum ile Anayasa'nın 6. maddesi değiştirilerek 5 yıl ile sınırlandırılmıştır. (Ülgen, s. 777 ve Dipnot 38).

765 Fransa Anayasası'nın 6. maddesi, "*Cumhurbaşkanı beş yıl için, tek dereceli genel seçimle seçilir. Hiçbir kimse ardı ardına iki dönem Cumhurbaşkanlığı görevini yürütemez*".

ilk kez Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesiyle ifa etmeye başlamıştır[766]. Seçim tarihinin hükümet tarafından belirlenmesinin ardından, 35 gün içerisinde seçimler yapılmalıdır. Ancak Konsey bu tarihi erteleyebilir. Ertelemeyi takiben 35 gün içerisinde seçim yapılmak zorundadır. Konsey, 30 gün öncesinden adaylığını kamuoyuna açıkladığı halde ölüm, ehliyetin yitirilmesi gibi sebeplerle 7 gün içerisinde adaylığını resmileştiremeyen aday olması durumunda seçimleri erteleyebilir. İlk tur seçimden önce ve adaylığın konulması için belirlenen son gün arasında bir aday ölür ya da ehliyetini yitirirse, Konsey seçimleri ertelemek zorundadır. Birinci tur oylamanın ardından en fazla oy alan iki adaydan biri, ikinci tur öncesinde ölür, ehliyetini yitirir veya benzer sebeplerle tek aday kalırsa, Konsey bu sefer seçimlerin yenilenmesine karar vermek zorundadır[767].

Oy verme işlemlerinin tamamlanmasından, oyların Anayasa Konseyinin önüne gelinceye kadarki aşamada oylar birkaç kez sayıma tabi tutulmaktadır. Oyların sayımı ve dökümü en sonunda bir tutanakla Konseye gönderilmektedir. Seçim tutanaklarına, seçimin bitiminden itibaren 48 saat içerisinde, adaylar ve valiler tarafından yapılan tüm itirazlar, sonuçların açıklanmasından önce Konsey tarafından çözüme kavuşturulmak zorundadır. Konseyin, seçime dair yapılan işlemleri kısmen ya da tamamen iptal etme yetkisi bulunmaktadır. Konseyin seçimlerin kısmen ya da tamamen iptaline ilişkin verdiği kararlar kesin nitelikli kararlardır. Konsey'in bu kararlarına karşı herhangi bir mercie itiraz edilemez. Konsey, sonrasında resmi sonuçları açıklar. Paris'te yapılan seçimlerin genel sayımı, diğer şehirlerden farklılık göstererek Anayasa Konseyinin gözetiminde yapılmaktadır[768].

Anayasa Konseyi'nin Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin denetimi hususunda karşılaşabileceği en önemli açmazlardan biri, adayların seçim kampanyalarının mali denetimine ilişkin olanıdır. Teknik ve uzmanlık gerektiren bu mali denetim faaliyetleri, Anayasa Konseyinin genel denetimi kapsamındaki faaliyetlerinin ötesinde bir denetimi gerektirmektedir. Ayrıca Konseyin mali denetim mekanizmalarını etkin şekilde kullanmasını sağlayacak araçlardan yoksun olması da

766 Ülgen, s. 776.

767 Ülgen, s. 777.

768 Ülgen, ss. 777-778.

Konseyin diğer bir sorununu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra herhangi bir usulsüzlüğün tespitinin seçim sonuçlarının akabinde ortaya çıkması durumunda, özellikle de bu mali usulsüzlük seçilen Cumhurbaşkanının kampanyasına ilişkin ise Anayasa Konseyi'nin nasıl karar vereceği asıl merak konusunu oluşturmaktadır. Buna göre, Konsey, seçim sonuçlarını iptal yönünde mi karar verecektir, yoksa maslahatçı bir zihniyetle mi hareket edecektir? sorusu gündeme gelecektir. Uygulamada, Konseyin maslahatçı bir tutum sergilediğini görmekteyiz. Çünkü Konsey, halkın oylarından meşruiyetini almış bir Cumhurbaşkanının seçimini iptal ederek halkı karşısına almak istememektedir. Ancak Konsey, bu yetkisini, seçimi kaybeden adayların seçim kampanyalarına ilişkin olarak kullanmaktadır. Konsey'in yetkisini bu şekilde kullanması uygulamada ve doktrinde haklı olarak eleştirilere maruz kalmaktadır[769]. Anayasa Konseyi'nin mali denetim konusundaki uzmanlık ve teknik alt yapıdan mahrum olması yönündeki eleştiriler, mali denetim yapan anayasal ya da yasal kuruluşlardan alınacak yardımla kolaylıkla aşılabilir ve sorun olmaktan çıkartılabilir. Konseyin bir usulsüzlüğü sonradan tespiti karşısındaki cesaretten uzak maslahatçı yaklaşımı hukuk devleti ilkesiyle taban tabana zıt bir durumdur. Bir de bunun yargı mekanizmasının en tepesinde yer alan Anayasa Konseyi tarafından yapılıyor olması, vatandaşların hukuka ve hukukun üstünlüğüne olan inançlarını yitirmesinde önemli bir etken oluşturacaktır.

Anayasa Konseyi'nin Parlamento seçimlerine ilişkin yetkisi sadece denetim yönüyle sınırlıdır. Cumhurbaşkanlığı seçiminde olduğu gibi seçimlerin yönetimi yetkisine Parlamento için sahip değildir. Fransa Parlamentosu, Millet Meclisi ve Senato olmak üzere ikili bir yapıya sahiptir. Medeni hakları kullanma hakkını haiz olmak şartıyla, 23 yaşını dolduran her Fransız vatandaşı Millet Meclisi'ne, her 24[770] yaşını tamamlayan Fransız vatandaşı da Senato'ya üye olarak seçilebilir.

Anayasa Konseyi'nin Parlamento seçimlerine ilişkin yetkisi iki temel özellikle karşımıza çıkmaktadır. İlki, seçimlerin tamamlanmasından sonra denetim yetkisinin bir defaya münhasır olarak kullanılması, ikincisi ise denetim mekanizmasının işleyişinin itiraz müessesesi aracılığıyla işlerlik kazanmasıdır.

---

769 Ülgen, s. 779.

770 Fransa Seçim Kanunu'nun LO296. maddesi hükmüne göre, Senatör olarak seçilebilme yaşı 24 dür.

Denetim yetkisini Konsey, resen harekete geçerek kullanamaz. Konsey bu yetkiyi, hak ehliyetini haiz ve seçmen kütüğüne kayıtlı tüm seçmenler, adaylar, aday adayları ve onların yerine seçilecek olanların itirazı üzerine kullanabilmektedir. İtiraz hakkı bulunan kişilerin vekilleri itiraz hakları bulunmamaktadır. Bu hak bizzat kişi tarafından kullanılan ve kişiye sıkı surette bağlı bir haktır. Siyasi partiler ve dernekler gibi sivil toplum kuruluşlarının tüzel kişilik olarak itirazda bulunma hakları bulunmamaktadır. Ancak bu kuruluşların üyelerinin en azından birer seçmen olarak itiraz etme hakları bakidir. İtirazlar yazılı olmak kaydıyla Anayasa Konseyi kalemine ve yahut Valiye yapılır. Valiye yapılan itirazı, Anayasa Konseyi Kalemine, Kalem de derhal Millet Meclisi'ne gönderir[771]. Konsey, yargılama sonucunda itirazları reddedebileceği gibi, seçim sonuçlarını da iptal edebilir. Hatta sonuçlar üzerinde değişiklik yaparak gerçekte kazanması gereken adayı dahi ilan edebilir. Anayasa Konseyi seçimlerin iptalini ancak iki koşula bağlı olarak verebilmektedir. İlki, doğal olarak bir hukuka aykırılığın varlığı, ikincisi ise bu hukuka aykırılığın seçim sonuçları üzerinde ciddi sonuçlar doğurması halleridir[772]. Anayasa Konseyi'nin Parlamento seçimlerine ilişkin uyuşmazlıkları çözüme kavuşturması adına herhangi bir süre belirlenmemiştir. Bu durum, Konsey'in seçim kampanyalarının finansmanına yönelik 15 Ocak 1990 tarihli bir kararıyla bir yıl olarak belirlenmiştir. Konseyin Parlamento seçimlerine ilişkin uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturan kararları kesindir. Bu kararlar aleyhine herhangi bir mercie itirazda bulunulamaz[773].

Seçim Kanunu'nun[774] L157. maddesine göre, adaylık başvuruları milletvekilleri için, seçimden önceki dördüncü Cuma günü saat 18:00 a kadar gerekli evrakların valiye iki nüsha halinde teslim edilmesiyle başlar. Adaylık başvurusu aday tarafından ya da adayın vekili tarafından bizzat yapılır. Vali, adayın gerekli şartları taşıyıp taşımadığına ilişkin nasıl hareket edeceği Kanunun L159. maddesinde yer almaktadır. Buna göre Vali, şartları karşılamayan aday için, adayın başvurusunu

771 Ülgen, s. 783.

772 Ülgen, s. 784.

773 Ülgen, s. 785.

774 Fransa Seçim Kanununda en son değişiklik 19 Mayıs 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir. http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4484/file/France_Electoral_Code_legislative_part_primary_leg_am2013_fr.pdf (20.10.2013).

takip eden 24 saat içerisinde idare mahkemesine başvurur. İdare mahkemesi de üç gün içerisinde kararını verir. İdare mahkemesinin kararına karşı ise sadece seçimden önce Anayasa Konseyine itiraz edilebilir. Kanunun LO160. maddesine göre Vali, aday gerekli şartları taşımasa dahi kaydını yapmak zorundadır. Vali ancak yukarıda ifade ettiğimiz gibi sadece idare mahkemesine başvurmakla yetinecektir. Aday hakkında kararı idare mahkemeleri ile Anayasa Konseyi verecektir. İdare mahkemesi şayet üç günlük süre zarfında karar vermezse, aday seçimlere katılabilir. Kesin makbuz, adaylık hususunda yalnızca kanunun şartlarını taşıyan adaylara dört gün içerisinde verilir.

Parlamento ve Senato adaylıklarına ilişkin hukuksal denetimin belirlenen süreler içinde yapılması zorunluluğu, seçim faaliyetlerinin doğası gereği çok hızlı bir seyir takip etmesi karşısında, idari yargı da bu faaliyetin doğasına uygun olarak 3 gün gibi çok kısa süre içerisinde cevap verebilmelidir. Seçim faaliyetlerinin hızlı işleyişine, yargılama faaliyetinin de aynı çabuklukta karşılık veremeyişi adayların seçilme haklarına engel oluşturacaktır. Kanun koyucu, idare mahkemelerinin 3 gün içerisinde aday hakkında karar verememesini adayın lehine bir durum olarak düzenlemiş ve aday böyle bir durumun yaşanması karşısında seçimlere katılacaktır. Ancak bu hükmün konulması adayların lehine gibi gözüküyor olsa da aslında, sürecin idare mahkemesi safhasına ilişkin olarak, gerçeğin ortaya çıkmasına her zaman hizmet edemeyebilecektir. Şöyle ki, böyle bir durumdan cesaret alan idare mahkemeleri yargılama faaliyetlerine gereken önemi ve özeni göstermeyebilir. Bu da gerçeğin bu safhaya ilişkin olarak ortaya çıkmasını engelleyecektir. Ancak bu aşamadan sonra devreye can simidi olarak Anayasa Konseyi girmektedir. Zira Konsey, yapacağı yargılama neticesinde maddi gerçeğin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Senato seçimleri için adaylık başvurularına ilişkin düzenlemeler, Seçim Kanunu'nun L301 ve devamı maddelerinde yer almaktadır. Buna göre, adaylar gerekli evrakları, ilk tur için, seçimden önceki ikinci Cuma günü saat 18:00 a kadar Vali'ye teslim etmek zorundadırlar. Kesin makbuz verilene kadar ki süreç ile adaylığa itiraz süreci Milletvekili adaylık süreciyle aynıdır. Ancak Senato seçimlerinin iki turlu olmasından kaynaklanan bir fark söz konudur. O da, Vali'nin Senato adayının, adaylığına ilişkin idare mahkemesine gittiğinde üç gün içerisinde

karar verme süresi, Senato adaylarının ikinci tur seçimlerine ilişkin olarak bir gündür. Hiç bir Senato adayı, aynı seçim bölgesinde birkaç listede ya da birkaç seçim bölgesinde aynı anda aday olamaz.

Seçim Kanunu'nun LO274. maddesi ve devamındaki maddelerde Senatonun yapısı, Senato üyeliği ve Senato'nun görevlerine ilişkin hükümler vaaz edilmiştir. Bu hükümlere göre Senato, Fransa'da ve denizaşırı ülkelerde yer alan Fransa topraklarından seçilen 326 Senatörden[775] oluşmaktadır. Senatörlerin görev süreleri 6 yılla sınırlandırılmıştır. Senatonun yarısı her üç yılda bir yenilenmektedir[776]. Kanunun L280. maddesi, Senatörlerin seçimini, ikinci seçmenler ya da büyük seçmenler olarak adlandırılan her bölgedeki bir seçim kurulu tarafından yapılır. Bu seçim kurulu, o bölgeden seçilen milletvekilleri, Bölgesel Meclis üyeleri ve Korsikalı Meclis Danışmanları, Martinik Meclisi Üyeleri ve Guyana Meclisi Danışmanları, Meclis ve Yerel Meclis Delegeleri ve bu delegelerin temsilcilerinden oluşmaktadır[777].

Avrupa Parlamentosu seçimleri ile yerel seçimlerde denetim yetkisi Danıştay'ın sorumluluğundadır. Avrupa Parlamentosu seçimleri ile Bölge Meclisleri seçimleri için Danıştay ilk ve aynı zamanda son derece mahkemesi iken, Belediye Meclisi seçimleri ve İl Genel Meclisi için temyiz merci olarak denetim görevini ifa etmektedir[778]. Danıştay'ın temyiz merci olarak denetim yaptığı Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisleri seçimlerinin denetiminin ilk yapıldığı merci ise İdare Mahkemeleri'dir. Danıştay, seçimlerin iptali kararını iki hale münhasır olarak vermektedir. Birincisi, seçimlerin iptaline gerekçe olacak durumun seçim sonuçlarına ciddi ölçüde etkili olmasıdır. İkincisi ise Danıştay'ın kısmen iptal kararları neticesinde seçimi iptal edilen kişinin yerine kimin geçeceğini belirleyebilmesidir[779].

---

775 Senato, 348 senatörü geçemeyecek şekilde iki dereceli seçimle belirlenir. Fransa Seçim Kanununda 19 Mayıs 2013 tarihinde yapılan değişiklik ile Senatör sayısı 326 olarak belirlenmiştir.

776 http://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-elections-en-France/Les-differentes-elections (20.10.2013).

777 Ülgen, s. 781.

778 Lopez-Pintor, s. 61.

779 Ülgen, s. 786.

Seçim Kanunu'nun L222. maddesine göre, Belediye ve İl Genel Meclisi seçimlerine itiraz söz konusu olduğunda, her seçmenin, İl Genel Meclisi mevcut üyeleri ile adaylarının ve Valinin idari yargıya başvurma hakları mevcuttur. Seçmenler bu haklarını seçim sonuçlarının ilanını müteakiben 5 gün, Vali, Belediye Meclisi seçimleri için seçim tutanağının tebliğinden, İl Genel Meclisi seçimleri için ise seçim gününü takip eden günden sonraki 15 gün içerisinde kullanmak durumundadırlar. İdare mahkemesi, başvurudan itibaren 2 ay içerisinde kararını vermek zorundadır. Bu süre zarfında kararını vermez ya da veremez ise talep reddedilmiş olur. İdare mahkemesine başvuru yürütmeyi durdurmaz. Ancak idare mahkemesinin iptal kararına yapılan temyizin yürütmeyi durdurma özelliği vardır. İptal kararı ancak temyiz yargılaması sonucunda sonuçlarını tam anlamıyla doğurur. İdare mahkemesinin kararına karşı temyiz başvurusu Danıştay'a yapılmaktadır. Danıştay önüne gelen başvuruyu, Kanunun L250-1 hükmüne göre, başvuru tarihinden itibaren 3 ay içerisinde sonuçlandırmak zorundadır[780].

Bölge Meclisi[781] seçimleri ile Avrupa Parlamentosu seçimlerinin denetimi, Danıştay tarafından ilk ve son derece mahkemesi olarak gerçekleştirmektedir. Bölge Meclisi adaylık başvurusu Bölge Valiliğine yapılmaktadır. Burada adaylığa ilişkin olarak yapılan denetim sonucunda şayet adaylığın reddi yönünde bir karar çıkarsa, aday 48 saat içerisinde bölgede bulunan idare mahkemesine başvurur. İdare mahkemesi de 3 gün içerisinde kararını verir. Mahkeme bu süre zarfında kararını vermezse adaylık başvurusu kaydedilmek zorundadır. İkinci tur seçimlerinde bu süreç 24 saat içerisinde yapılan başvuru ve bunun üzerine de idare mahkemesi 24 saat içerisinde kararını açıklamalıdır. İdare mahkemesinin kararları ancak seçime karşı bir itiraz söz konusu olursa Danıştay tarafından karara bağlanacaktır[782]. Kanunun L361. Maddesi, Bölge Meclislerine ilişkin olarak sürecin, seçim sonuçlarının açıklanmasından itibaren 10 gün içerisinde başlayacağını ifade etmektedir. Seçim sonuçlarına bütün seçmenler, adaylar ve Bölge Valisi itiraz

---

780 Ülgen, s. 788.

781 Bölge Meclisleri, Seçim Kanunu'nun L336. maddesine göre altı yıllığına seçilen ve tekrar seçilebilme imkanı bulunan üyelerden oluşmaktadır. Aralarından yine altı yıllığına bir başkan seçerler.

782 Ülgen, s. 789.

edebilirler. Danıştay, aynı madde hükmüne göre, seçimleri tamamen ya da kısmen iptal edebileceği gibi bir ya da birden fazla adayın seçim tutanağını da iptal edebilir. Bu iptal kararı üzerine Danıştay, iptal edilen adayların yerine listeden bir sonraki adayın seçildiğini ilan etmektedir. Kanunu L363. maddesine göre, şayet bir bölgedeki seçim sürecinin tamamı iptal edilecek olursa, kararı müteakiben 3 ay içerisinde bölgede yeni bir seçim yapılacaktır.

Avrupa Parlamentosu seçim sürecine ilişkin olarak gerçekleşebilecek itirazlar ile seçim sonuçlarına yapılacak itirazları Danıştay karara bağlayacaktır. Adaylık başvurusu esnasında adaylık şartlarını sağlamadığı iddiasıyla 24 saat içerisinde yapılacak başvuruyu Danıştay 3 gün içerisinde karara bağlayacaktır[783]. Yine diğer seçimlerde olduğu gibi, her seçmen Avrupa Parlamentosu seçimlerine 10 gün içerisinde itiraz edebilecektir. Diğer seçimlere özgü olarak Bölge Valisi ya da Valilere tanınan itiraz edebilme hakkı, bu seçimlere münhasır olarak İçişleri Bakanı'na da tanınmıştır. Danıştay, kendini sadece seçim sonuçlarına ilişkin olarak yetkili görmektedir. Şayet Danıştay bir seçim çevresinin seçimlerini iptal ederse, 3 ay içerisinde ara seçimler yapılacaktır[784].

Fransa'da seçimlerin denetimi faaliyetlerine ilişkin karmaşa, seçimlerin yönetimi faaliyetlerine de yansımıştır. Denetim faaliyetlerinden sorumlu organların sayısal çokluğunu ve dağınıklığını ortaya koyan zihniyetten, seçimlerin yönetimi faaliyetleri de doğal olarak etkilenmiştir. Merkezi bir yönetim organının olmayışı ve belli konulara ilişkin olarak oluşturulan komisyonlar[785] eliyle seçim faaliyetlerinin yürütülüyor olması bunun en güzel ispatıdır. Bu idari komisyonların yetkileri Seçim Kanunu'nda açıkça gösterilmemiştir. Çalışma takvimi ve yapısı haricindeki konular genelgeler ve içtihatlarla belirlenmektedir[786]. Fransa'da seçimlerin yönetiminden sorumlu merkezi bir organ olmamasına karşın, seçimlerin denetiminde olduğu gibi yönetiminde de Danıştay kilit bir role sahiptir[787].

---

783 Ülgen, s. 790.

784 Ülgen, s. 792.

785 Komisyonların ve görevleri için bkz., (Yılmaz, s. 46. Dipnot 126).

786 Ülgen, s. 771.

787 Yılmaz, s. 46.

Seçimlerin yönetimi faaliyetleri çerçevesinde seçmen listelerinin hazırlanmasından seçim büroları sorumludur. Seçim bürolarında, üyeleri yerel, idari ve yargısal unsurlardan[788] oluşan idari komisyonlar faaliyet göstermektedir[789]. Seçmen listeleri üç türlü hazırlanmaktadır. Listelerden ilki, her komün için hazırlanan ve asıl olan listedir. İkinci liste, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanacak Fransa'da oturan Avrupa Birliği vatandaşlarının listesidir. Üçüncü ve son liste ise Fransa dışında yaşayan Fransız vatandaşları için hazırlanan seçmen listesidir. Listeler, Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsünden sağlanan bilgiler çerçevesinde hazırlanmaktadır[790]. Hazırlanan listeler, hem genel hem de yerel seçimler için kullanılır. Listeler her yıl yenilenmektedir. Bunun doğal sonucu olarak listelerin geçerlilikleri bir yıl ile sınırlıdır. Seçmen listelerine kayıt yaptırmak zorunludur. Zorunlu olmakla beraber, kayıt yaptırmayan seçmenler için bir müeyyide öngörülmemiştir. Seçmen listelerine ilişkin çıkabilecek uyuşmazlıklar, seçimlerin denetimi faaliyetleri çerçevesinde etkili olan idari yargı yerine adli yargıda çözüme kavuşturulmaktadır. Bunun gerekçesi olarak da, seçmen olmayı gerektiren niteliklere ilişkin konular[791], adli yargının alanına giren konular olması gösterilir. İdari yargının seçmen listelerin ilişkin görevleri komisyonların oluşumu ve listelerin hazırlanmasına dair uyuşmazlıklarla sınırlıdır[792]. Görüleceği üzere, seçmen listelerinin üzerinde hem adli hem de idari denetim uygulanmaktadır. Şöyle ki, Seçmenlik sıfatına dair idari komisyon kararlarına karşı, seçmenlerle beraber vali ve yardımcısı adli yargıya, komisyonların listelerin düzenleme usullerine ilişkin kararlarına karşı ise vali idari yargıya başvurabilmektedir[793]. Seçmen listeleri üzerinde iki yargı yerinin denetimi gerçekleştiriyor olması, seçimlerin yönetimi mekanizmasının ne denli karmaşık bir yapı sergilediğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

---

788 Seçim bürolarındaki idari komisyonlar, vali veya yardımcısı, belediye başkanı veya yardımcısı ve asliye mahkemesi üyesi hakimlerden oluşmaktadır.

789 Yılmaz, ss. 46-47.

790 Yılmaz, s. 47.

791 Seçmen olmayı gerektiren konular, İkametgah, vatandaşlık, ehliyet, oturulan yer gibi konulardır.

792 Ülgen, s. 771.

793 Yılmaz, s. 47.

Seçimlerin yönetimi faaliyetleri yukarıda ifade ettiğimiz gibi seçim bürolarının kontrolünde yürütülmektedir. Seçim bürolarının kararları idari yargının denetimine tabidir. Çünkü bu bürolar birer idari organ olarak kabul edilmektedirler. Seçim bürolarının coğrafi sınırları, mülki idare amirleri tarafından her yıl bir kararname ile belirlenmektedir. Seçmenler, seçim bürolarında oylarını, seçim günü sabah 08:00 den akşam 18:00'a kadar kullanabilmektedirler. Seçim saatleri önemini, bu saatlere uyulmaması halinde seçimlerin iptaline kadar götürebilecek müeyyideyle karşılanmasında göstermektedir. Başkanlarının belediye başkanı tarafından atandığı seçim büroları, biri başkan yardımcısı ve en az dört yardımcı ile bir kâtipten oluşmaktadır. Oy verme işleminin bitimine müteakiben seçim sonuçları önce seçim bürosu başkanı tarafından açıklanır. Daha sonra birçok seçim bürosunun birleştiği merkezi bir büro ya da sayım komisyon tarafından açıklanır. Seçim Kanunu'nun L85-1. maddesine göre, 20000 veya daha fazla nüfusa sahip komünlerde seçim işlerinin denetimi için seçim işlemleri denetim komisyonları kurulmaktadır. Bu komisyonlar, seçim bürolarını kurmalarının yanı sıra, oyların sayımının gözetimini ve seçmenlerin rahatlıkla oy kullanabilmelerini sağlamakla da görevlidirler[794].

Seçimlerin yönetimi kapsamında yer alan seçim çevrelerinin ve milletvekili sayılarının adaletli dağılımı adına, 2008 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliği ile Anayasanın 25. maddesine bir hüküm eklenmiştir. Bu hüküm, seçim çevrelerinin ve milletvekili sayılarının belirlenmesi adına verilen kanun teklifleri ve önerileri hakkında tavsiye niteliğinde karar veren bağımsız bir komisyon kurulmasına ilişkindir. Komisyon, 2009 yılında yayımlanan bir kanunla hayata geçirilmiştir. Beraberinde Seçim Kanunu'nda değişiklik yapılarak böylece intibak sağlanmıştır. 6 üyenin 6 yıllığına atandığı Komisyonda, üyelerden nitelikli olan üçü Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi ve Senato tarafından atanırken, diğer üçü, Danıştay, Yargıtay ve Sayıştay Genel Kurulları tarafından atanan hakimlerden oluşmaktadır. Komisyon Başkanı, Cumhurbaşkanı'nın atadığı üyedir. Üyeler tekrar atanabilmektedirler. Başbakan tarafından gönderilen kanun önerilerini, Millet Meclisi tarafından sunulan kanun tekliflerini Komisyon en geç 2 ay içerisinde inceleyerek tavsiye niteliğindeki

[794] Ülgen, ss. 773-774.

kararını verme zorunluluğu bulunmaktadır. Şayet Komisyon, iki ay içerisinde kararını veremez ise karar verilmiş sayılmaktadır[795].

5.1.4.3. Seçimlerin Denetimini Genel Yargıya Bırakan Anayasal Sistem: İspanya Pratiği

Seçimlerin denetimi yetkisini siyasi nitelikli organların yetki alanından çıkarıp, yargı organlarının sorumluluğuna bırakılmasına ilişkin sistemlerin esas gerekçesi, yargı organının bağımsız ve tarafsız olarak bu denetimi gerçekleştireceğine olan güvendir. Bu güveni en iyi biçimde tesis edeceğine inanılan yargı mercii, yargı sisteminin en tepesinde yer alan Anayasa Mahkemesi'dir. Zira Anayasa Mahkemesi'nin yapacağı yargılama daha nitelikli ve güvenilir olacaktır. Buna rağmen bazı ülke pratiklerinde, seçimlerin denetimine ilişkin yetkiler, yine yargı sistemi içerisinde fakat alt derece yargı merciine bırakıldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, seçimlerin denetimi yetkisi, genel yargı teşkilatı içerisinde yer alan genel mahkemeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Genel mahkemelerin yapacağı denetim, Anayasa Mahkemesi'nin yapacağı denetime göre daha az hukuki güvence sağlayacağı eleştirilerine maruz kalabilecektir. Çünkü Anayasa Mahkemesi hakimleri, sahip oldukları tecrübe ve mesleki bilgileri ile genel yargı içerisindeki meslektaşlarına oranla daha niteliklidirler. Bu yüzdendir ki, seçimlerin denetimi konularına ilişkin olarak önlerine gelen uyuşmazlıkların çözümünde daha isabetli ve hakkaniyetli kararlar verebileceklerdir.

İspanya kırk yıllık bir otoriter rejimin ardından 1976 yılında demokrasiye geçiş yapmış bir devlettir. Takip eden yılın 15 Haziran'ında, otoriter rejim sonrası, ilk çok partili seçimler yapılarak, 1978 Aralık ayında yapılan referandumla da yeni Anayasa kabul edilmiştir[796]. Seçimlere ilişkin olarak İspanya Anayasası, Parlamento seçimlerinin yanı sıra bölgesel seçimleri ve belediye seçimlerini bir takvime bağlamıştır[797]. 1976 ve sonrası dönemdeki demokratik atılım hamleleri, İspanya'nın

---

795 Yılmaz, ss. 47-48.

796 Luis Lopez Guerra, "İspanya'da Demokrasi ve Seçim Sistemi", **Türkiye ve Avrupa'da Seçim Sistemleri**, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul, Aralık 1996, s. 100. ; Pedro J. Hernando, Spain: "Mixed Model Electoral management Becomes Well Established", Electoral Management Design: **The İnternational IDEA Handbook**, 2006, s. 37. ; Lopez-Pintor, s. 176.

797 Lopez-Pintor, s. 176.

1990'lı yılların başlarında günümüz demokrasileri arasında yerini almasını sağlamıştır[798].

İspanya'da seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemelerin, bazı ülke pratiklerinde olduğu gibi, Anayasal ve yasal düzeydeki düzenlemelerle yargı organlarının denetimine bırakıldığını görmekteyiz. Fakat İspanyanın bu ülkelerden farklı bir yönü bulunmaktadır. O da, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin kanuni düzenlemelerin "Organik Kanun[799]" "ley orgánica", "organic law" adı verilen ve İspanya Anayasası'nın 81. maddesinde[800] ifade edilen kanunla düzenleniyor olmasıdır. Kurucu iktidarın belli konuları düzenleyen kanunlara bazı ayrıcalıklar tanıması, o konulara ayrı ve özel bir önem gösterdiğinin işaretidir. Sınırlı sayıdaki konulara ilişkin olarak düzenlenebilen ve seçimlerin de bu konular arasında yer alıyor olması, İspanya'da seçimlere, dolayısıyla demokrasiye ne denli önem verildiğinin çok açık bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

İspanya'nın seçimlere ilişkin yasal düzenlemelere ayrıcalık tanıyan bu farklılığı, seçimlerin yönetimi ve denetimi hususunda da kendini göstermektedir. Özellikle seçim uyuşmazlıklarının çözümünde benimsediği yöntemde bunu rahatlıkla görebilmekteyiz. Şöyle ki, seçimlerin denetimi yetkisini yargı organlarına bırakan sistemlerde genel uygulama, bu yetkiyi ya Anayasa Mahkemesi'ne ya da Danıştay'a bırakmaları yönündedir. İspanya'da da seçimlerin denetimi yetkisi yargı organlarına bırakılmaktadır. Ancak bu yargı organları aynı sistemi benimseyen ülkelerdeki gibi doğrudan doğruya ne Anayasa Mahkemesi ne de Danıştay olarak belirlenmemiştir. İspanya'da seçimlerin denetimi yetkisi genel yargı mercilerinin görev alanına bırakılmıştır. Anayasa Mahkemesi, ancak bireysel başvuru (recurso de amparo=

---

798 Arend Lijhard, **Çağdaş Deomrasiler Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri**, (Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran), Yetkin Yayınları, Ankara.

799 Organik Kanun, belli konuların hazırlanması için Anayasanın belirlediği, hazırlanması, kabulü, değiştirilmesi ve yürürlükten kaldırılması farklı koşullara bağlanmış, özel statüye sahip kanunlardır.

800 Organik Kanunlar, temel haklar ve kamu hürriyetlerine ilişkin olan, özerklik statüsü ve genel seçimlerle ilgili statüleri oluşturan kanunlar ve anayasada belirtilen diğer kanunlardır. Organik Kanunların kabulü, değiştirilmesi veya iptali, kanun Tasarısının tümü üzerinde yapılan nihai oylamada kongre üyelerinin salt çoğunluğunu gerektirir.

amparo başvurusu)[801] mekanizması aracılığıyla denetime dolaylı olarak müdahil olmaktadır.

Seçimlerin yönetim ve denetimi, Anayasa'nın ilgili hükümleri ve Anayasanın 81. maddesinin kanun koyucuya emrettiği şekliyle 19 Haziran 1985 tarihinde düzenlenen "Genel Seçim Rejimi Kanunu"nun[802] (Ley Organica Del Regimen Electoral General-LOREG) belirlediği esaslar çerçevesinde yürütülmektedir. Kanun, yapıldığı günden bu güne birçok kez değişmiş, son değişiklik ise 16 Temmuz 2011 tarihinde yapılmıştır[803]. Anayasanın seçim kanunlarına ayrıcalık tanıyan tavrı ve kanun koyucunun bu ayrıcalığı hayata geçirdiği "Genel Seçim Rejimi Kanunu"'nun iki amacı vardır. İlki, yasanın kendisinin anayasal bir zorunluluk olarak ortaya konulmasıyla gerçekleştirdiği anayasal emri yerine getirmek, ikincisi ise seçim hukukunda yeknesaklığı ve bütünlüğü sağlamak olarak belirlenmiştir[804]. Kanunun bu amacı nasıl gerçekleştirdiğini ve söz konusu amacın hangi seçimler için geçerli olacağını Kanun'un ilk maddesinden rahatlıkla çıkarabilmek mümkündür. Buna göre, Seçim Kanunu, Millet Meclisi ve Senato seçimleri, yerel meclis seçimleri, Avrupa Parlamentosu seçimleri ve özerk bölge seçimleri için ortak ve özel hükümler koymuştur.

İspanya Anayasası'nda seçimlerin yönetim ve denetimi konusunda yukarıda zikrettiğimiz 81. maddenin yanı sıra, bir önemli madde daha yer almaktadır. Bu düzenleme, Anayasanın 70. maddesinin ikinci fıkrasıdır. Söz konusu düzenleme, Millet Meclisi ve Senato üyelerinin seçimi ve seçim tutanaklarının geçerliliğinin, Anayasanın 81. maddesi çerçevesinde çıkartılacak kanununun belirlediği esaslara göre hakimler tarafından denetleneceğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, her iki meclis üyelerinin seçim işlemlerinin ve seçilme yeterliliklerinin denetiminin

---

801 Maria Emilia Casas Baamonde, "Amparo Başvurusu", **Anayasa Yargısı**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 24 Nisan 2009 Ankara, s. 102. ; Hamdemir, s. 47.

802 Kanunun İspanyolca metni için bkz. http://www.juntaelectoralcentral.es/jelect/normativa/LOREG_08-09-2011.pdf (20.10.2013).

803 Genel Seçim Rejimi Kanunu yapıldığı 1985 yılından bu yana, 1991, 1992, 1994, 1995, 1997, 1998, 1999, 2000, 2002, 2003, 2007 (2 kez), 2010 ve 2011 (3 kez) değiştirilmiştir. http://www.juntaelectoralcentral.es/jelect/normativa/LOREG_08-09-2011.pdf (20.10.2013).

804 Reyda Ergün, "İspanya'da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Erdoğan Teziç'e Armağan,** Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi, No: 5, İstanbul, Nisan 2007, s. 579.

hakimler tarafından yani adli yargı mercileri tarafında yapılacağını hükme bağlamıştır. Anayasadaki bir diğer önemli düzenleme ise seçimlerin yönetimi kapsamında yer alan seçim çevrelerine ilişkin hükümlerin yer aldığı 68. maddedir[805]. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin yasal esaslar ise "Genel Seçim Rejimi Kanunu"nda yer almaktadır[806].

İspanya, seçimlerin denetimi hususunda, yukarıda incelediğimiz Fransa uygulamasındaki dağınıklığın ve kafa karışıklığının aksine tam bir düzen hakimdir. İspanya, bu konuda, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bütünlüğü ve yeknesaklığı yakalayabilmiş bir ülkedir. Seçimlerin denetimine konu olabilecek uyuşmazlıklar, Seçim Kanunu'nun 109. maddesinde sayılmıştır. Buna göre, yerel idare başkanlıklarının seçimleri ve seçim sonuçlarının ilanı ile seçim kurullarının seçimlerin ilanına ilişkin kararları, seçimlerde uyuşmazlıklara konu olabilecektir. Hemen bir sonraki madde hükmü, adaylığı ilan edilenlere ve edilmeyenlere, seçim bölgesinde yarışan adayların temsilcilerine, siyasi partilere, derneklere, federasyonlara ve koalisyonlara seçimlere itirazda bulunabilme hakkı tanımaktadır. Bunların yanı sıra, 111. madde seçimlerin denetimi konusunda pek alışılmadık bir uygulamaya imza atarak, Savcılık Makamına da (El Ministerio Fiscal) halk adına itiraz etme hakkı tanımaktadır.

Seçimlere itiraz, seçimlerin ilanına ilişkin belgenin hazırlanmasını takip eden üç gün içerisinde ilgili seçim kuruluna yazılı olarak yapılır. 112. maddenin ikinci fıkrasında, Parlamento ve Avrupa Parlamentosu için seçimlere itirazın Yargıtay Çekişmeli İdari Uyuşmazlık Dairesi'ne (la Sala de lo Contencioso-Administrativo del Tribunal Supremo) yapılacağını söylerken, yerel ve özerk

---

805 "*Milletvekili Meclisi, kanunlarla belirlenmiş koşullarda, genel, serbest, eşit, doğrudan ve gizli oylamayla seçilmiş en az üç yüz ve en fazla dört yüz vekilden oluşur. Seçim çevresi ildir. Ceuta ve Melilla şehirleri birer vekille temsil edilir. Toplam Milletvekili sayısı, kanuna göre, her seçim çevresine asgari bir başlangıç temsilcisi verildikten sonra kalanı nüfusa oranlanarak dağıtılır. Her seçim çevresinde seçimler nispi temsil usulüne göre yapılır. Kongre dört yıllığına seçilir. Milletvekillerinin görev süresi seçilmelerinden veya Meclisin feshedildiği günden itibaren dört yıl sonra sona erer. Siyasi haklarını tam olarak kullanmaya hak kazanan tüm İspanyollar seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Kanun İspanya toprakları dışında bulunan İspanyolların oy verme hakkını tanır ve Devlet oy vermelerini kolaylaştırır. Seçimler bir önceki görev döneminin sona ermesinden itibaren otuz ve altmış gün sonar yapılır. Bu şekilde seçilen Meclis seçimlerin yapılmasından yirmi beş gün sonra toplanmalıdır".*

806 Yılmaz, s. 48.

bölge[807]seçimleri için ise ilgili özerk bölgenin Özerk Adalet Yüksek Mahkemesinin İdari Uyuşmazlık Dairesi'ne (la Sala de lo Contencioso-Administrativo del Tribunal Superior de Justicia) başvurulmaktadır. 112. maddenin son fıkrasında, yapılan itirazların beş gün içerisinde incelenmesi gerektiği, 113. maddede ise dairenin uyuşmazlıkla ilgili kararını dört gün içerisinde vereceğini ifade etmektedir. Seçimlerin itirazına ilişkin başvuruların ilgili yargı mercilerinde ivedilikle görüşülerek bir karara varma mecburiyeti bulunmaktadır. Karar, taraflara seçimlerden sonraki yedinci gün ile en geç otuzuncu güne kadar bildirilir. Seçim uyuşmazlıklarına ilişkin olarak Seçim Kanunu'nda düzenlenmeyen hallere ilişkin olarak "İdari Uyuşmazlıklara İlişkin Yargı Yetkisi Kanunu" uygulanmaktadır. Yargılama usulüne ilişkin olarak Seçim Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallere ilişkin olarak da "İdari Yargılama Kanunu" hükümleri uygulanır[808].

İspanya siyasal sistemi, biri Millet Meclisi diğeri Senato olmak üzere çift meclisli bir yapıyı benimsemiştir. Bu ikili yapının oluşumu süreçlerine ilişkin denetim, bazı yönleriyle benzerlik gösterirken bazı yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Seçim Kanunu'nun 161. maddesi bu benzerliklerden ilkidir. Milletvekili ve Senatör seçimleri için her ilin[809] bir seçim çevresi oluşturacağını ifade etmektedir. İkinci benzerlik ise Kanunun 173. maddesinde zikredilmektedir. Her iki meclis seçimlerine ilişkin olarak tüm işlemlerin genel incelemesi İl Seçim Kurulları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Seçim Kanunu'nun 162. maddesi, Anayasa'nın 300 ila 400 milletvekilinden oluşmasını öngördüğü Millet Meclisi üye sayısını 350 olarak belirlemiştir. Kanunun ikinci fıkrası Milletvekili dağılımının, öncelikle her seçim çevresi iki milletvekili çıkartacak şekilde yapılacağını ifade etmektedir. Özerk statüye sahip Ceula ve Meilla şehirleri ise birer milletvekili ile Millet Meclisi'nde temsil edilmektedirler. Geri kalan 248 milletvekili İllere nüfusları oranında dağıtılmaktadır. Bu dağıtım, nüfusu

---

807 İspanyada özerk bölgeler için bkz., http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanya'daki_%C3%B6zerk_topluluklar (20.10.2013).

808 Ergün, s. 594.

809 İspanya, 30 Kasım 1833 tarihinde kabul edilen yasaya göre 17 özerk bölgeye ve 48 ile bölünmüştür. 1837 de Kanarya Adaları'ndan iki il daha eklenince sayı 50'ye ulaşılmıştır. İspanyanın Kuzey Afrika'da yer alan ve özerk statüye sahip Meilla ve Ceuta şehirleri de eklenince bugünkü 52 sayısına ulaşılmış oldu. İllerin listesi için bkz. (http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanya%27n%C4%B1n_%C4%B0lleri) (20.10.2013).

fazla olan illerin lehine bir durum oluştururken, nüfusu az olan illerin Millet Meclisi'nde daha az milletvekili ile temsil edilmelerine yol açmaktadır. Bunun yanı sıra uygulanan %3'lük seçim çevresi barajı da nüfusu az olan seçim çevrelerinden küçük partilerin milletvekili çıkartmalarının önündeki en önemli engellerden biridir. Diğer taraftan, küçük seçim çevrelerinin bir milletvekili çıkartabilmesi için gereken oy sayısı ile nüfus olarak büyük seçim çevrelerinin bir milletvekili çıkartmak için ihtiyaç duyduğu oy sayısı da farklı olacaktır. Bu da küçük seçim çevrelerinin lehine, büyük seçim çevrelerinin aleyhine bir durum oluşturacaktır. Bu uygulamayla, Millet Meclisi'nde bazı iller fazla sayıda milletvekili ile temsil edilirken bazı iller ise az sayıda milletvekili ile yetersiz temsille karşı karşıya kalacaktır[810].

İspanya Senatosu seçimlerine ilişkin hükümler, Seçim Kanunu'nun 165. ve 166. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlere göre, Senato seçimleri içinde her il bir seçim çevresidir. Kural, her seçim çevresinden dört Senatörün çıkması yönündedir. Ancak İspanya karası dışında yer alan özerk bölge ve ada seçim çevreleri için farklı sayılar öngörülmüştür[811].

Seçim Kanunu'nun 181. Maddesine göre, yerel seçimlere ilişkin olarak aday gösterilmesi, oy sayımı, sonuçların ilanı ilçe seçim kurulu tarafından gerçekleştirilirken, 191. madde göre belediye seçimleri için tüm seçim işlemlerini seçim bölgesinde yer alan seçim kurulları gerçekleştirmektedir.

Avrupa Parlamentosu üyelerinin seçimine ilişkin esaslar Seçim Kanunu'nun 210. ve onu takip eden maddelerinde yer almaktadır. Bu hükümlere göre, adaylık işlemleri ve seçim sonuçlarının duyurulması Merkez Seçim Kurulu'nun yetki ve sorumluluğundadır. Avrupa Parlamentosu seçimlerine dair uyuşmazlıklar Seçim Kanununun 225. Maddesinde yer alan düzenlemesiyle Yargıtay tarafından çözülmektedir. Yargıtay, çekişmeli konuyla ilgili kararını seçimlerinden sonraki 45 gün içerisinde vermek zorundadır.

---

[810] Ergün, ss. 595-596.

[811] Ada seçim çevrelerinden Büyük Kanarya, Mallorca ve Tenerife üçer, Ibiza-Formentera, Menorca, Fuerteventura, Gomera, Hierro, Lanzarote ve La Palma ise birer senatör çıkartmaktadır. Özerk bölgeler için öncelikle birer senatör çıkartılması öngörülmüştür. Daha sonra, her bir milyon nüfusa bir senatör düşecek şekilde hesaplanarak, kaç senatör çıkartacakları bulunmuş olur. Ceuta ve Melilla özerk bölgeleri ikişer senatör çıkartırlar.

İspanya'da seçimlerin yönetimine ilişkin hükümler, Genel Seçim Rejimi Kanunu'nun 8 ila 30. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Seçim yönetiminin amacının belirtildiği Kanun'un 8. maddesinde, seçim sürecinin şeffaflığı, tarafsızlığı ve eşitliği sağlamayı amaçladığı ifade edilmektedir. Seçim yönetimi bu amacını, "Merkez Seçim Kurulu" (Junta Electoral Central), "İl Seçim Kurulları" (Las Juntas Electorales Provinciales), "İlçe Seçim Kurulları" ((Las Juntas Electorales de Zona), "Özerk Bölge Seçim Kurulları" (Las Juntas Electorales de Comunidad Autonoma) ve "Seçim Masaları" (Las Mesas Electorales) seçim kurulları aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır[812]. Seçim kurullarının birbirleriyle olan ilişkilerinin bir hiyerarşi içerisinde sürdürüldüğü yargısına Seçim Kanun'un 19. maddesinde yer alan hükümler çerçevesinde rahatlıkla varabiliriz.

Merkez Seçim Kurulu'nun yapısı ve oluşumunu düzenleyen Seçim Kanunu'nun 9. maddesine göre Kurul, İspanya'da seçimlerin yönetiminden tek başına sorumlu ve aynı zamanda daimi statüye haiz bir seçim organıdır. Diğer seçim organları varlıklarını seçimlere borçludurlar. Yani, seçimlerle kurulurlar ve yine seçimlerin sona ermesiyle varlıkları sona ermektedir. Kurul'un 8 üyesi Yargı Genel Konseyi tarafından (el Consejo General del Poder Judicial) yapılan oylamayla Yüksek Mahkeme (Tribunal Supremo) üyesi hakimleri arasından atanmaktadır. Geri kalan 5 üye ise Millet Meclisi'nde temsil imkanı bulan siyasi partiler, federasyonlar, koalisyonlar ya da seçmen grupları tarafından önerilecek, hukuk, siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarında aktif olarak görevde bulunan profesör ünvanına sahip akademisyenlerden oluşmaktadır[813].

Kurul daimi statüye sahip olmakla beraber, üyeleri her seçim döneminde Millet Meclisi'nin ilk oturumuna müteakiben 90 gün içerisinde Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto) ile atanmaktadırlar. Aslında her seçim sonrasında oluşturulan yeni Kurul, bir sonraki yasama dönemine kadar görevini ifa eder. Bir sonraki seçimden sonra tekrar bu süreç aynı şekilde işletilmektedir. Kurul'un sürekliliği, kesintili bir süreklilikmiş gibi algılanabilmekle beraber görevini her yasama dönemi boyunca sürdürdüğü için daimi bir seçim organıdır.

---

812 Ergün, s. 581. ; Yılmaz, s. 49.

813 Lopez-Pintor, s. 177. ; Ergün, ss. 581-582.

Kurul'un ilk görevi, hakim kökenli üyeler arasından başkan ve başkan yardımcısını seçmektir. Kurul'un sekreterya faaliyetlerini Millet Meclisi Genel Sekreteri yapmaktadır. Kurul'un görev ve yetkilerinin uzunca bir liste halinde 19. madde sayılmıştır. 1995 yılındaki önemli değişikliklerden sonra, 12 bent halinde sayılan bu görev ve yetkilerden bazıları şunlardır: Seçim sayım bürosunun işlerini yönetmek ve denetlemek, il ve özerk bölge seçim kurullarına talimatlar vermek, bu seçim kurullarının danıştıkları seçimlere ilişkin konulara kesin sonuca bağlamak, kendisine gerek bu kanunla gerekse başka kanunlarla verilen yetkileri kullanarak şikayet, başvuru ve dilekçeleri çözüme kavuşturmak.

Seçim bütçesi, ulusal bütçe içerisinde "seçimler ve siyasi partiler" için tahsis edilmiş bölümde düzenlenmiştir. Seçim işleyişinin tüm masrafları, Merkez Seçim Kurulu'nun küçük masrafları hariç Millet Meclisi tarafından karşılanmaktadır[814]. Merkez Seçim Kurulu, yürütme kuvveti karşısında, bağımsız ve özerk yapıya sahip olmakla birlikte, bu özerkliğini seçim sistemine sağladığı katkıya ilişkin olarak aynı ölçüde yansıtamamaktadır. Bunun nedeni olarak, hükümet ile Kurul arasındaki eşgüdümü sağlayacak bir organın bulunmayışı gösterilmektedir[815]. Kurul'un belki de bu kadar etkin olamayışı Anayasal hüviyete sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, yasal organ olması münasebetiyle yasa koyucu tarafından yapısında ve işleyişinde rahatlıkla değişiklik yapılabilecektir. Bu da, Kurul'un seçimlerin işleyişindeki etkinliğini istenilen düzeyin altında kalmasına neden olacaktır. Şayet Kurul, anayasal özerkliğe sahip olmuş olsaydı, daha bağımsız hareket edeceği gibi kararlarını uygularken anayasal güvenceden aldığı kuvvetle, siyasi iktidar karşısında ya da Meclis aritmetiği karşısında gerektiğinde rahatlıkla direnebilecektir. Kısacası sırtını anayasaya dayayacağı için yasal yetkilerini daha etkin ve daha bağımsız olarak kullanabilecektir. Bu da seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından son derece önemlidir.

İl ve ilçe seçim kurulları, yerel düzeydeki seçimlerin yönetiminden sorumlu seçim organlarıdır. Bu kurullar, yukarıda ifade ettiğimiz gibi sürekli niteliğe sahip değillerdir. Ancak seçim zamanları varlık kazanan seçim organlarıdır. Seçimlerden

814 Lopez-Pintor, s. 179.

815 Ergün, s. 583.

sonraki yüz gün sonra görevleri sona ermektedir. Varlıklarını devam ettiremedikleri zaman periyoduna ilişkin olarak yerel düzeyde yapılması gereken tüm seçim faaliyetleri daimi seçim organı olan Merkez Seçim Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. Geçici niteliğe sahip olmalarından ötürü, mali kaynak tahsisi ve personel desteği anlamında Parlamento ile herhangi bir kurumsal bağları bulunmamaktadır. Ancak seçimlerin yönetimine ilişkin faaliyetler kapsamında ihtiyaç duyulan personel desteği ve mali yardım, hükümet, belediyeler ve adli organlar arasında paylaştırılmıştır[816].

İl ve ilçe seçim kurulları beşer üyeden oluşmaktadır. Seçim Kanunu'nun 10. maddesi, il seçim kuruluna seçilecek beş üyeden üçünün, il mahkemesi yargıçları arasından Yargı Genel Konseyi tarafından atanacağını ifade etmektedir. Diğer iki üye ise Merkez Seçim Kurulu tarafından, hukuk, siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarında profesör ünvanına sahip öğretim üyeleri ile ilde ikamet eden iyi tanınmış, prestij sahibi hukukçular arasından atanmaktadır. Merkez Seçim Kurulu'na benzer biçimde, adliye kökenli üç üye kendi aralarından başkan seçmektedirler. İl seçim kurulu sekreteri ise ilgili mahkemenin sekreteridir[817]. Eğer birkaç tane sekreter var ise en yaşlı olan mahkeme sekreteri, il seçim kurulu sekreteri olmaktadır. İl seçim kurullarının yetkileri, Seçim Kanunu'nun 19. maddesinin üçüncü fıkrasında dört bent halinde sayılmıştır. Bu yetkilerin tamamının ilçe seçim kurullarına ilişkin olarak alınan kararlar, talimatlar, iptaller ve yorumlar etrafında örgülendiğini görmekteyiz.

Seçim Kanunu'nun 11. maddesine göre, ilçe seçim kurulunun üç üyesi, ilk derece mahkemesi hakimleri arasından, İlgili Adalet Yüksek Mahkemesi tarafından atanırlar. Şayet aynı adli yargı çevresinde yeterli sayıda ilk derece hakimi yok ise aynı yargı çevresindeki sulh hakimleri arasından kura ile belirlenmektedir. İlçe seçim kurulunun geri kalan iki üyesi de, il seçim kurulunun iki üyesinin atamasında takip edilen yol takip edilerek Merkez Seçim Kurulu tarafından, hukuk, siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarında profesör ünvanına sahip öğretim üyeleri ile ilçede ikamet eden iyi tanınmış prestijli hukukçular arasından seçilmektedir. Üç yargıç üye, kendi aralarında kurul başkanını seçmektedirler. İlçe seçim kurulunun sekreteri, ilk derece

816 Ergün, ss. 583-584.

817 Lopez-Pintor, s. 178. ; Ergün, s. 583.

mahkemesinin sekreteridir. Eğer birkaç tane sekreter var ise en yaşlı olan mahkeme sekreteri, ilçe seçim kurulu sekreteri olur.

Seçimlerin ilanını takip eden üçüncü gün il ve ilçe seçim kurulları toplanmaktadır. Genel ve yerel nitelikteki seçimlerin aynı zaman dilimine denk gelmesi durumunda il ve ilçe seçim kurulları bu seçimlerin tamamından yerel düzeyde sorumludur. Seçim Kanunu, 16. maddesinde ihdas etmiş olduğu hükümle, seçim kurullarına seçilen üyelerin değiştirilemeyeceğini ifade ederek kurul üyelerinin görevlerini ifa ederken onlara hukuki güvenceye kavuşturmuştur. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrası, seçim suçları ve ihlallerinin bu durumun istisnasını oluşturacağını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, kurul üyeleri seçim suçları sayılan fiilleri işlemeleri mukabilinde görevlerinden uzaklaştırılacaklardır. Maddenin üçüncü fıkrası, bu istisnai halin, Merkez Seçim Kurulu üyeleri için de geçerli olacağını ifade etmektedir. Kurul üyeliklerinin sona ermesinin bir diğer yolu da üyelikten istifa kurumuna başvurmaları durumudur. Ancak istifa üyelikten ayrılabilmek için tek başına yeterli değildir. İstifanın geçerli olabilmesi için ilgili seçim kurulunun başkanı tarafından kabul edilmiş olması gerekmektedir[818].

Özerk Bölge Seçim Kurulları, Seçim Kanunu tarafından seçim yönetimi kapsamına şeklen dahil edilmekle beraber maddeten dahil edilmemişlerdir. Diğer bir ifadeyle, bu kurullar sadece Kanunun 8. maddesinde seçim idaresini gerçekleştiren kurullar arasında sayılmakla yetinilmiş ayrıca bir düzenlemeye konu edilmemişlerdir. Bu durumun gerekçesi olarak da, Seçim Kanunu'nun genel mantalitesi gösterilmektedir. Kanun, özerk bölgelerin kendi seçim kanunlarına ve dolayısıyla kendi egemenlik alanlarına saygı göstermiş ve Kanun'un uygulanabilme kabiliyetini ise ancak özerk bölgelerin seçim mevzuatlarının birer tamamlayıcısı şeklinde olabileceğini hükme bağlamıştır. Tüm bunlara rağmen Özerk Bölge Seçim Kurullarının seçimlerin idari teşkilatı içerisinde sayılmasının bir sonucu olarak, seçim idari hiyerarşine tabi bir kurul olduğunu söylemeliyiz. Bu anlamda Özerk Bölge Seçim Kurulları, Merkez Seçim Kurulu'nun diğer Seçim Kurullarıyla ilişkilerinde olduğu gibi, verdiği kararlara, emir ve talimatlara ve iptal kararlarına uymak zorundadır. Seçim Kanunu, Merkez Seçim Kurulu ile diğer kurullar arasında

[818] Ergün, s. 584.

bir hiyerarşi gözetirken, bazı Özerk Bölge Seçim Kanunlarının bu hiyerarşiyi tanımadığı ve Merkez Seçim Kurulu'nun yetkilerini kabul etmediğini görmekteyiz[819].

Seçim masaları, İspanya seçim idaresini oluşturan mikro ölçekteki seçim kurullarıdır. Seçim idaresi içerisinde yer alan kurullar arasında seçimlerin somut uygulayıcısı olması nedeniyle daha fazla öneme haizdir. Diğer kurulların yetki ve sorumlulukları daha ziyade evrak üzerindeki işlemlerde kendini gösterdiği için, Seçim masalarına nazaran somut uygulamadan daha uzakta yer almaktadırlar. Seçim masaları, anayasal ve yasal olarak belirlenen temel seçim ilkelerinin uygulama sahalarıdır. Bu ilkeler, seçim günü ne kadar doğru ve dürüst uygulama imkanı bulursa, siyasi tercihler bir o kadar doğru biçimde sandığa yansır ve neticesinde doğru ve adil bir seçim yapılmış olur. Seçim Kanunu'nda 23 ila 28. maddeler arasında düzenlenen Seçim masaları, 70 yaşından küçük ve okuryazar olan İspanya vatandaşları arasından kura çekme yoluyla oluşturulan bir kuruldur. Seçim masalarında görev alma her bir seçmen için bir hak ve aynı zamanda bir ödevdir. Seçim masalarında görev alacakların kura yöntemiyle belirlenmesi, seçimlerin tarafsız ve bağımsızlığı adına bir garantörlük oluşturmaktadır. Ancak bu yöntemin kendi içindeki açmazı, kura yöntemiyle seçilen vatandaşların seçimler esnasında karşılaşacakları problemlere dair hukuki bilgilerinin eksikliği sorunudur. Ancak sistemin tarafsızlığa ve bağımsızlığa hizmet eden yönü, bu sakıncayı ortadan kaldırmakta ya da sakıncalarını asgari düzeye indirgemektedir.

Seçim Kanunu'nun 25. maddesi, Seçim masalarının biri başkan, ikisi üye olmak üzere toplam üç üyeden oluşacağını ifade etmektedir. Her seçim masasına aynı zamanda iki vekil atanmaktadır. Kanun'un 26. maddesi, başkan için lisans mezunu olmayı ve mesleki eğitime sahip olmayı şart koşmaktadır. Böylelikle, seçimler esnasında ortaya çıkabilecek hukuki sorunların üstesinden tam manasıyla olmasa bile bir nebze gelebilmek mümkün olacaktır. Eş zamanlı seçimlerin söz konusu olduğu hallerde, seçim masası her bir seçim için ortak masa işlevi görmektedir. Masalar, ilçe seçim kurullarının denetiminde belediyeler tarafından

819 Bu konuda Katalunya Özerk Bölgesi örnek gösterilebilir. Ergün, s. 585.

oluşturulmaktadır. Seçim personelinin eğitimi de seçim bölgesinin denetimi altında belediyelerin sorumluluğunda yürütülmektedir.

Seçim Kanunu'nun 29. maddesi, Seçmen listelerinin, Ulusal İstatistik Enstitüsü (el Instituto Nacional de Estadistica) bünyesinde yer alan Seçim Sayım Bürosu tarafından, belediye otoritelerince sağlanan bilgiler esas alınarak oluşturulacağını ifade etmektedir. Bu büro, Merkez Seçim Kurulu'nun gözetiminde faaliyet göstermektedir[820]. Seçim Sayım Bürosu'nun her ilde bir bürosu bulunmaktadır. Konseyler ve Konsolosluklar nüfus sayımı çalışmalarında Seçim Sayım Bürosu ile işbirliği yaparlar. 33. madde, her seçmenin ancak bir seçim bölgesine kayıt yaptırabileceğini bununla birlikte hiç kimsenin aynı bölgede birden fazla kez kayıt yaptıramayacağını, yine hiç kimsenin birden fazla bölgede seçmen listesine kayıtlı olamayacağını emretmektedir. Bir sonraki maddede, seçmen listelerinin kalıcı olduğunu ve her ayın ilk gününe referansla Seçim Sayım Bürosu tarafından aylık olarak güncelleneceğini ifade etmektedir. Seçim Sayım Bürosu'nun, seçim listelerinin güncellenmesine ilişkin kararları idari nitelikte kararlar olduğundan, kararın tebliğinden itibaren beş gün içerisinde idari yargıda dava açılabilmektedir[821].

5.2. Seçimlerin Yönetim ve Denetimini Yasal Düzenlemelere Bırakan Anayasal Sistem: Macaristan Pratiği

Seçimlerin yönetim ve denetimi hususunda genel olarak temel çerçevenin normlar hiyerarşisi piramidinin en tepesinde yer alan anayasalarda belirlendiğini, geri kalan ayrıntıların ise yasa koyucunun belirleyeceği kanunlara bırakıldığını görmekteyiz. Ancak bu genel kabul, ülkelerin seçimlerin yönetim ve denetimi hususunda benimsediği farklı modellere göre değişiklik gösterebilmektedir. Hatta aynı sistemi benimseyen ülkeler arasında bile uygulama farklılıkları göze çarpmaktadır. Seçimlerin yönetim ve denetimine dair temel ilkelerin anayasal zeminde belirlenmesini tercih etmeyen ülkeler, hiyerarşinin bir altında yer alan yasalar aracılığıyla bu ihtiyacı giderme yolunu benimsemişlerdir.

---

820 Lopez-Pintor, s. 177. ; Ergün, s. 587. ; Yılmaz, s. 49.

821 Ergün, s. 588. ; Yılmaz, s. 50.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin ana çizgileri anayasalarında belirlemeyen ülkelerin, bu işi yasaların etkinlik alanına bırakmaları bir takım eleştirileri beraberinde getirmektedir. Bu eleştiriler, anayasa ve yasaların söz konusu düzenlemelere sağlayacakları koruma üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çünkü anayasal korumanın, yasal koruma karşısında daha nitelikli, daha güçlü ve daha pratik koruma sağlayacağı aşikardır. Bu gerçeğin netliği karşısında bazı ülkeler neden yasal düzenleme yolunu tercih etmişlerdir? Öncelikle bunun bir anayasal tercih olduğunu söylemek gerekir. Daha sonra ise bu tercihte bulunan ülkelerin fiilen işleyen ve kurum kuruluş ve kontrol mekanizmalarıyla tam anlamıyla uygulanabilen bir demokrasiye sahip olmaları, yasal düzenlemelerin ortaya çıkarabilecekleri handikapları kolaylıkla aşabilmektedir. Halkın demokrasi bilincine sahip olması da diğer bir kolaylaştırıcı etken durumundadır. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin esasları yasal düzenlemelere bırakan ülkeler arasında Finlandiya, İngiltere, İrlanda ve Macaristan gibi ülkeler yer almaktadır. Bu ülkeler arasından Macaristan pratiği aşağıda incelenecektir.

Farklı anayasal rejim[822] değişikliklerine bağlı olarak farklı yönetim sistemlerini çok hızlı biçimde yaşayan Macaristan, eski Doğu Bloku ülkesi konumundan bugün Avrupa Birliği'ne üye ülke statüsüne kavuşmuştur. Siyasi tarih açısından bakıldığında çokta uzun sayılmayacak bir zaman diliminde en üst lig ülkeler arasına çıkmayı başarmak bir tesadüf eseri olmasa gerek. Macaristan, bu kısa zaman içerisinde çok mesafe kat etmesini demokratik değişim ve dönüşüm yaşamasına borçludur. Bu değişim ve dönüşümden, başta Anayasa olmak üzere diğer yasal müktesebatı da payına düşeni fazlasıyla almıştır. 25 Nisan 2011 tarihli Macaristan Anayasası bunun en güzel örneğini oluşturmaktadır. Bu değişim ve dönüşümün arka planında elbette ki Avrupa Birliği üyesi olmanın getirdiği gereklilikler yatmaktadır.

25 Nisan 2011 tarihinde Macar Cumhurbaşkanı Pal Schmit tarafından imzalanarak yürürlük kazanan Macaristan Anayasası/Temel Kanunu'nda[823]

---

822 Anayasal rejim kavramı için bkz., Michel-Henry FABRE, "Anayasal Rejim Ne Demektir?", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/333/3385.pdf ss. 85-89. (21.10.2013)

823 Macaristan Anayasası/Temel Kanunu'nun İngilizce metni için bkz., http://tasz.hu/files/tasz/imce/constitution_in_english__government_version.pdf (21.10.2013).

seçimlere ilişkin hükümlerin, "Özgürlük ve Sorumluluk" başlığının XXI. maddesinde yer aldığını görmekteyiz. Bu düzenleme çerçevesinde, Macaristan topraklarında yaşayan tüm yetişkin Macar halkının parlamento seçimlerinde, yerel temsilcilerin ve belediye başkanlarının seçimlerinde ve dahi Avrupa Parlamentosu üyelerinin seçimlerinde seçme ve seçilme hakkına sahip olduğunu belirtmekle yetinilmiştir. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak ise herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Anayasa bu konuyu yasama organının düzenleme alanına bırakmayı tercih etmiştir.

18 Nisan 2011'de Macaristan Parlamentosu'nun üçte iki çoğunluğunu elinde tutan ve iktidarda bulunan merkez sağ Fidesz-KDNP[824] milletvekillerinin oyuyla kabul edilen[825] ve 25 Nisan 2011'de Macaristan Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan yeni Macar Anayasası bir takım tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalara rağmen[826] benimsediği yeni sistemle; seçimler, seçimlerin yönetim ve denetimi adına yasal mevzuatta birçok değişikliğinde öncüsü olmuştur[827]. Yasal düzenlemeler de bu doğrultuda yeniden şekillenerek mevzuat uyumu gerçekleştirilmiştir. "Meclis Üyelerinin Seçimi Kanunu"[828] (Act CCIII of 2011 on The Election of Members of Parliament) ile 2013'de CCVII sayılı Kanunla değiştirilen "Seçim Yönetimi Kanunu"nda[829] (Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure) eskiye nazaran esaslı değişiklikler yapılmıştır.

---

824 Fidesz-Macar Yurttaş Birliği, şu an iktidarda olan ve 199 sandalyeli Macaristan Parlamentosu'nda yaklaşık üçte iki sandalyeye sahip ulusal muhafazakâr bir siyasi bir partidir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Fidesz_-_Macar_Yurtta%C5%9F_Birli%C4%9Fi (21.10.2013).

825 "*18 Nisan 2011 Pazartesi günü, 386 üyeli parlamentoda, sosyalist MSZP'nin ve yeşil liberal LMP'nin boykotuna ve aşırı sağcı Jobbik partisinin de dahil olduğu 44 "hayır" oyuna karşı, üçte iki çoğunluğa tekabül eden iktidardaki Fidesz-KDNP milletvekillerinin 262 "evet" oyuyla kabul edildi".* (Mehmet Ratip, "Yeni Macar Anayasası Ne Anlatıyor? Türkiye'nin Katılımsız Bir Anayasa Yapım Sürecinden Çıkarabileceği Dersler", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfi, Mayıs 2011, s. 1).

826 Ratip, s. 2.

827 Attila Tibor Nagy, "Hunfarian Electoral System and Procudure", Centre for Fair Political Analysis, http://www.meltanyossag.hu/content/files/Hungarian%20electoral%20system%20and%20procedure.pdf (21.10.2013).

828 Kanunun İngilizce metni için bkz., http://www.valasztas.hu/en/ovi/241/241_1_11.html (21.10.2013).

829 Kanunun İngilizce metni için bkz., http://www.valasztas.hu/en/ovi/241/241_1_10.html (21.10.2013).

Yeni Anayasa'nın getirdiği sistemin "Meclis Üyelerinin Seçimi Kanunu"'nda neden olduğu değişikliklere genel olarak baktığımızda şunları söyleyebiliriz: Kanun'un ikinci maddesindeki değişiklikle, 386 olan Macar Parlamentosu'nun sandalye sayısı 199'a indirilmiştir. Buna bağlı olarak, seçim çevreleri sayısında da değişikliğe gidilerek, 176 olan seçim çevresi sayısı 106 olarak değiştirilmiştir. Seçim çevresi sayılarındaki bu azalma, seçim çevresi sınırlarını önemli ölçüde genişletmiştir. Böylece, daha önce seçim çevrelerindeki seçmen sayılarındaki orantısızlıkların da önüne geçilmiştir. Geçerli oyların çoğunluğunu alan adaylar, özellikle de tek üyeli seçim çevrelerinde, önceki uygulamanın aksine parlamento üyesi olabileceklerdir. Çünkü eskiden seçilebilmek için ikinci tur oylamaya kalabilmek gerekiyordu. Yine iki turlu oylamaya bağlı olarak şekillenen, siyasi partilerin ilk tur sonuçlarına göre yapacakları ittifaklara da gerek kalmamıştır. Önemli değişikliklerden biri de, Macar Parlamentosu'nda temsil edilme imkanı bulamayan azınlıkların[830] yeni sistemle beraber temsil edilme imkanı bulabilmelerine ilişkin olanıdır[831].

Yeni Anayasanın öngördüğü sistemin, seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin olarak "Seçim Yönetimi Kanunu"'nda sebep olduğu değişimleri ise şöyle sıralayabiliriz: Ulusal düzeydeki seçimler, "Ulusal Seçim Bürosu" (Nemzeti Választási Iroda) tarafından organize edilmektedir. En önemli seçim komitesi olan Ulusal Seçim Bürosu, Parlamento tarafından seçilen yedi üyeden oluşmaktadır. Ulusal Seçim Bürosu'nun Başkanı, Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Parlamento tarafından genel seçim çağrısı yapıldıktan sonra, her aday organizasyonun önceden ulusal aday listelerine koydukları listeden bir aday daha Ulusal Seçim Bürosu'na atanmaktadır[832].

Seçim Komiteleri için getirilen bir yenilikle, Seçim Yönetimi Kanunu'nun ilgili hükümlerini ihlal edenlere karşı para cezası verilebilecektir. Bunun yanı sıra, seçim komisyonları, seçimlere ilişkin yasal düzenlemeleri ihlal eden uygulamalara

---

830 2011 nüfus sayımına göre, Macaristan'da en büyük azınlığı Gipsy'ler, diğer adıyla Roman'lar oluşturmaktadır. Ülkenin en büyük azınlığı olan Romanların toplam nüfusun içindeki payı % 3.16'dır. http://en.wikipedia.org/wiki/Romani_people_in_Hungary (21.10.2013).

831 Nagy, ss. 1-2.

832 Nagy, s. 3.

karşı yapılan itirazları karara bağlamaktadır. Her siyasi parti, oy sayma komiteleri de dahil, seçim komisyonlarında temsil edilme hakkına sahiptirler. Bu hak kapsamında, muhalefet partilerine sandıklardaki sayım ve döküm işlemleri esnasında bulunma imkanı verilerek olası seçim hilelerinin önüne geçilmiş olacaktır. Bir başka hüküm ise uluslararası seçim gözlemcilerine seçimlerin her aşamasını takip etme imkanının verilmiş olmasıdır. Böylece seçimlerde ortaya çıkabilecek aksaklar uluslararası gözlemciler tarafından tespit edilerek, söz konusu tarafsız kuruluşların tavsiye niteliğindeki kararlarıyla ülke demokrasisinin ve seçimlerin uluslararası standartlara kavuşturulması sağlanabilecektir[833].

Bir başka değişiklik de, bağımsız adayların, adaylıklarının resmiyet kazanmasından önce her seçim bölgesinden 750 seçmenin imzasının bulunduğu "Aday Destek Belgesi" denilen belgenin artık 500 seçmen tarafından alınmasının yeterli görülmesi yönündeki değişikliktir. Bu değişiklik, özellikle bağımsız aday olarak seçime katılacaklar açısından olumlu bir gelişme gibi görülse de, aslında uygulamada çok bir anlam ifade etmemektedir. Özellikle de bu sayı, siyasi partiler açısından hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bunu, aday açıklamalarına ilişkin uygulamalardan rahatlıkla görmekteyiz. Şöyle ki, siyasi partiler önce adaylarını kamuoyuna açıklamakta, gerekli imzaları ise daha sonra toplamaktadırlar. Bu durum, bağımsız adaylar açısından biraz daha zor olmakla beraber, yine de kolaylıkla gerçekleştirilebilmektedir[834].

Önemli bir reformda, yurt dışında yaşayan Macar vatandaşlarının, Macar vatandaşlığını sonradan elde edenlerin ve çifte vatandaşlık sahibi olanların Macaristan seçimlerinde oy kullanabilmelerine ilişkin düzenlemedir. Bu statüde olanlar ancak ulusal parti listeleri için oy kullanabilirler. Seçim çevresi adayları yani yerel seçimler için oy kullanamazlar. Macaristan'da sürekli ikamet etmek şartıyla yurt dışında çalışan ve yaşayan vatandaşlara posta yoluyla oy kullanabilme imkanı da tanınmıştır. Ancak bu konu, kontrol edilmesi sorumlu bir konu olması sebebiyle tartışmalıdır. Posta yoluyla oy kullanılması meselesi tartışmalı olmakla beraber bu

---

833 Nagy, s. 3.

834 Burak Çelik, "Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi Konusunda Orta Avrupa'dan Bir Örnek: Macaristan'da Seçimler, Seçim Kurulları ve Seçim Bürolar", **Erdoğan Teziç'e Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi No: 5, Nisan 2007, İstanbul, s. 548. ; Nagy, s. 3.

tartışmaları Macaristan açısından önemsiz kılan şey, yurt dışında seçim sonuçlarını ciddi manada etkileyecek kadar seçmenin olmayışıdır[835].

Siyasi kampanya reklamlarına ilişkin düzenlemeler oldukça dikkat çekicidir. Siyasi reklamlar, ticari medyada ücretsiz olarak yayımlanmaktadır. Bu durum ticari medyanın siyasi içerikli reklamları isteyerek yayımlamalarına engel bir durum oluşturmaktadır. Bu hüküm, muhalefet tarafından ticari medyada siyasi reklam yaptırmamayı amaçladığı düşüncesiyle eleştirilmiştir[836].

Seçim bölgesi değişikliği yapabilme imkanı tanınan hüküm, en geç oylama gününün 2 gün öncesinde yerel seçim ofislerine ulaşılması kaydıyla yapılabileceğini ifade etmektedir. Eski seçim ofisi, ilgili seçmenin kaydını silmek zorundadır. Yeni seçim bölgesine kayıt yaptıran seçmen, bu bölgeye yerleştiğini ispatlamak zorundadır. Seçim bölgesi sonuçlarını belirleyen bir sandık komisyonunun kararları, temyiz edilebilmektedir.

Seçimlerin yönetim ve denetiminin çerçevesini belirleyen "Seçim Yönetimi Kanunu"'nun ilk maddesi Kanunun kapsamını belirlemektedir. Buna göre Kanun, Parlamento seçimleri, belediye başkanı ve temsilcilerinin seçimleri, azınlık yerel yönetim temsilcileri seçimleri ve Avrupa Parlamentosu üyelerinin seçimleri için uygulanmaktadır. Görüleceği üzere, Seçim Yönetimi Kanunu, Macaristan'da yapılan genel ve yerel seçimlerin tamamı için uygulanmaktadır.

Seçim Yönetimi Kanunu'na hakim olan temel ilkeler, Kanunun ikinci maddesinde altı bent halinde sayılmaktadır. Kanunun karakterini ortaya koyan bu ilkeler, seçim adaletinin korunması, seçim yönetimine gönüllü katılım, seçime katılan adaylar ve aday organizasyonları için eşit imkanlar tanınması, engelli seçmenlerin oy kullanabilmelerini kolaylaştırma, seçim haklarının iyi niyet kurallarına uygun olarak kullanılması ve seçim yönetiminin tanıtılması olarak sayılmaktadır. Kanunun temel prensipleri arasındaki iki unsurun öne çıktığını görmekteyiz. Bunlardan ilki, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerine katılımın, gönüllülük esasına dayanmasıdır. Kanunun bu esası ifade etmesi, genel anlamda seçimlerin yönetimi faaliyetlerine katılacak olan seçmenlerin herhangi bir siyasi

---

835 Nagy, ss. 3-4.

836 Nagy, s. 4.

zorlama olmaksızın kendi serbest iradeleriyle bu faaliyetlerini yürütmesi anlamına gelecektir. Gönüllülük esası, aynı zamanda seçmenlerin demokrasinin hayata geçirilmesinde önemli bir rol üstlenerek demokrasiye sahip çıktıklarının da bir göstergesidir. İkincisi ise fiziksel ve hukuksal engeli olduğu için oy kullanma mahallerine gidemeyerek siyasi tercihlerini ifade etmekten mahrum kalan seçmenler için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Böylelikle, bu seçmenler ülkedeki siyasi tablonun şekillenmesine katkıda bulanarak, hem kendilerine bakan yönüyle bireysel tatmin sağlayacaklar hem de siyasi katılımdan mahrum olmayacaklardır.

Seçim Yönetimi Kanunu'nun 6. maddesine göre, Macaristan'da seçimler, seçim çağrısının yapılmasından sonraki yetmiş ila doksan gün içerisindeki zaman diliminde yer alan bir pazar günü yapılmaktadır. Seçimler, İş Kanunu hükümlerine göre tatile denk gelen bir günde yapılamayacağı gibi, Paskalya Pazarı ve Hamsin Yortusu Pazarına denk gelen Pazar günlerinde de yapılamaz. İş Kanunu'na göre tatil olan gün ile zikredilen dini bayramlara denk gelen pazar günlerine ilişkin bu yasaklama eleştirilebilir. İş Kanunu'na göre tatil olan bir günde seçimlerin yapılamayacak olması, yasa koyucunun işçi statüsünde çalışanlara ve çalışma hayatına ne denli bir değer atfettiğinin yasal bir göstergesidir. Yine, seçim gününün kanunda sayılan dini bayramlara denk gelen pazar gününde yapılmaması, yasa koyucunun din ve vicdan hürriyetine göstermiş olduğu saygının dikkate değer bir başka ifadesidir. Bu uygulama, demokrasinin hayata geçirilmesi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi aşamasında insanların dini inançlarının ne denli etkili olduklarını göstermesi anlamında çok manidar bir demokratik tercihtir. Yasadaki bu hüküm ayrıca kanunu yapan Fidesz-KDNP iktidarının sahip olduğu muhafazakar karakterini de ortaya koymaktadır.

Seçim yönetimi faaliyetlerinin finansmanına dair hüküm Seçim Yönetimi Kanunun 8. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, seçimlerin yanı sıra, seçim organlarının faaliyetleri ile bağlantılı diğer maliyetlerin hazırlanması ve yürütülmesinden devletin görevleri ile ilişkili maliyetler Parlamento tarafından belirlenen ölçülerde ulusal bütçeden karşılanmaktadır. Devlet Denetleme Ofisi, finansal kaynakların kullanımı hakkında Parlamentoyu bilgilendirmektedir. Seçim masraflarının Parlamentonun belirleyeceği ölçülerde karşılanacak olması, siyasi iktidarın ve yahut Parlamento çoğunluğunu elinde bulunduran siyasi iktidarın, ki

günümüzde Fidesz-KDNP iktidarının Parlamento aritmetiğinin yaklaşık üçte iki çoğunluğunu elinde bulundurduğunu da düşünecek olursak, bu kozu seçimlerin yönetim ve denetimi ile görevli seçim organlarına karşı bir baskı aracı olarak kullanabilecektir. Bu da doğru ve adil seçimlerden uzak bir tabloyla karşılaşmamız anlamına gelecektir.

Seçim faaliyetleriyle görevli seçim organlarının Parlamentoya karşı sorumluluğunu ifade eden 13. madde, genel seçimlerden sonra, Ulusal Seçim Ofisi Başkanı seçimlerle ilgili organizasyon ve devlet görevlerinin yürütülmesiyle ilgili raporu Parlamento'ya bildireceğini ifade ederken, maddenin ikinci fıkrasında ise genel seçimlerden sonra, Ulusal Seçim Komisyonu Başkanı seçimler sırasındaki Ulusal Seçim Komisyonu faaliyetleri hakkında Parlamentoya rapor vereceğini ifade etmektedir. Bu iki hüküm, Parlamentonun, seçimlerin yönetimi konusunda devlet organları ile seçim organlarının faaliyetleri üzerindeki denetim etkinliğini göstermektedir.

Seçimlerin yönetim ve denetiminde görevli seçim komisyonları Kanunun ikinci bölümünde yer alan 10. madde ve devamındaki hükümlerde düzenlenmiştir. Komisyonlar, sadece Kanuna tabi seçmenlere hizmet veren bağımsız organlardır. Komisyonların öncelikli görevleri, seçim sonuçlarını belirlemek, seçimlerin adil ve hukuka uygunluğunu, tarafsızlığını sağlamak ve gerektiği hallerde yasal değişiklikler yapmaktır. Bu görevleri gerçekleştirecek seçim komisyonları, Ulusal Seçim Komisyonu, Bölgesel Seçim Komisyonları, Parlamento Tek Üyeli Seçim Çevresi Seçim Komisyonları, Yerel Seçim Komisyonları ve Sandık Kurulu Komisyonlarıdır.

Ulusal Seçim Komisyonu en az yedi üyeden oluşmaktadır. sandık kurulu komisyonları ile yerel seçim komisyonları bir seçim bölgesi için en az beş üyeden oluşurken, bölgesel seçim komisyonları, parlamento tek üyeli seçim çevresi seçim komisyonları ve yerel seçim komisyonları birden fazla seçim bölgesi için en az üç üyeden oluşmaktadır. Komisyonların oluşumu için farklı bir yöntem benimsenmiştir. Komisyonlar hem seçilmiş hem de atanmış üyelerden oluşmaktadır. Kimlerin seçim komisyonu üyesi olabileceğini düzenleyen Kanunun 11. maddesine göre, yerel seçim komisyonları ve sandık kurulu komisyonlarında üye olabilecekler, "Merkez Seçmen Kütüğü"nde yer alan söz konusu adreste oturan seçmenlerdir. Parlamento tek üyeli seçim çevresi seçim komisyonlarında üye olabilecekler ise Merkez Seçmen

Kütüğünde yer alan söz konusu seçim bölgesindeki adreste oturan seçmenlerdir. Bölgesel seçim komisyonlarında görev alacaklar da aynı şekilde Merkez Seçmen Kütüğünde yer alan söz konusu başkentte ya da ildeki adreste oturan seçmenlerden oluşurken, Ulusal Seçim Komisyonu, merkez seçmen kütüğünde yer alan ve Macaristan'da bir adrese sahip seçmenlerden oluşmaktadır.

Milletvekili seçimlerine aday olma hakkı olan kişiler, seçim komisyonlarının seçilmiş üyesi statüsüne sahip olarak Ulusal Seçim Komisyonu üyesi olabilmektedir. Atanma yoluyla seçim komisyonlarına üye olabilecekler ise ilgili seçimlere aday olarak girme hakkına sahip olanlar seçim komisyonlarına atanan üye statüsüyle seçilebilmektedirler. Ulusal Seçim Komisyonu'na seçilebilmek için sayılan kriterleri taşımanın yanı sıra, lisans düzeyinde hukuk diplomasına sahip olmak gerekir. Seçim komisyonlarında, Cumhurbaşkanı, Parlamento'nun ilk başkanı, milletvekilleri, belediye başkan yardımcıları, belediye katibi, seçim komisyonlarının ve seçim bürolarının diğer üyeleri, Macar Silahlı Kuvvetleri personeli ve seçimlerde aday olanlar görev almayabilecekler arasında sayılmıştır. Bunlara ek olarak siyasi parti üyeleri, söz konusu seçim bölgesinde adaylığını açıklayan seçim organizasyonları üyeleri, söz konusu seçim bölgesinde adaylığını açıklayanların akrabaları ile kamu çalışanları da seçim komisyonlarında görev almayabilirler.

Ulusal Seçim Komisyonu 7 asıl ve üç yedek üyeden oluşan bir kuruldur. Komisyon üyeleri, Cumhurbaşkanı'nın önerisi üzerine Parlamento tarafından, eski komisyon üyelerinin görev süresinin sona ermesinden sonraki 90 gün içinde, 9 yıllık bir dönem için atanırlar. Komisyonun asıl ve yedek üyeleri, Parlamento'nun mevcut üye sayısının üçte iki oyu ile seçilmektedirler. Bölgesel Seçim Komisyonlarının üç üyesi ve en az iki yedek üyesi, Bölgesel Seçim Komisyonu Başkanı'nın önerisi üzerine Budapeşte ya da il genel meclisi tarafından, milletvekili genel seçimi ve belediye başkanı seçimlerinin ilanından en az 42 gün önce seçilir. Parlamento Tek Üyeli Seçim Çevresi Seçim Komisyonu'nun üç asıl ve en az iki yedek üyesi, Tek Üyeli Seçim Çevresi Seçim Komisyonu Başkanı'nın önerisi ile Parlamento Tek Üyeli Seçim Çevresinde yerleşenlerin oluşturduğu organ tarafından Milletvekili Genel Seçiminin ilanından sonra ve seçimden en az 42 gün öncesinde atanmaktadırlar. Sandık kurulu komisyonunun 3 asıl ve gerektiğinde atanacak yedek üyeleri, milletvekili genel seçimi çağrısı sonrası ve seçim gününden en az 20 gün

önce olmak kaydıyla, yerel seçim komisyonu başkanının önerisi üzerine belediye sakinlerinin temsilci organı tarafından atanırlar.

Seçim Komisyonlarına atama yoluyla üye seçimine ilişkin olarak Kanunun 13. maddesi, Ulusal Seçim Komisyonu'na atanacak ilave bir üyenin atamasının Parlamentoda gurubu bulunan her bir siyasi parti tarafından yapılabileceğini öngörmektedir. Milletvekili Genel Seçimi ilanından sonra, Ulusal Seçim Komisyonu'nun ilave bir üyesinin atamasının ulusal aday listesini sunan her bir aday kuruluş tarafından yapılmaktadır. Avrupa Parlamentosu üyelerinin genel seçim ilanından sonra, Ulusal Seçim Komisyonu ek bir üyesi aday listesini sunan her bir aday kuruluş tarafından atanmaktadır. Bölgesel Seçim Komisyonları, Parlamento Tek Üyeli Seçim Çevresi Seçim Komisyonları ve Yerel Seçim Komisyonlarının ilave üyeleri seçim bölgesindeki listeleri ya da aday listelerini sunan her bağımsız aday ve aday organizasyonları tarafından atanmaktadır.

Kanunun 18. maddesine göre, seçim komisyonları açılış toplantısında bir başkan ve seçilmiş üyeleri arasından da bir başkan vekili seçmektedirler. Komisyon üyeleri, başkan ve başkan yardımcısı için teklifte bulunabilirler. Seçim komisyonu başkanı tarafından temsil edilmektedir. Seçim komisyonlarının toplantıları halka açık şekilde yapılmaktadır. Sandık Kurulu Komisyonu hariç diğer bütün seçim komisyonlarının toplantıları kayıt altına alınmaktadır. Toplantının yeri, zamanı, katılan üyelerin isimleri, kararları ve azınlık görüşleri de kayıt altına alınmak zorundadır.

Seçim komisyonları kararlarını verirken eldeki delillere dayandırmak zorundadır. Komisyonlar kararlarını, mevcut üyelerinin yarıdan fazlasının aynı yöndeki oyu ile alır. Oylamanın sonucunda eşitlik söz konusu olur ise Başkanın oyu, karar için belirleyici olmaktadır. Azınlık yönetimleri tarafından atanan Ulusal Seçim Komisyonu üyeleri, yalnızca etnik azınlıkları ilgilendiren konularda oy hakkına sahip olacaklardır. Diğer durumlarda ise danışma haklarına sahip olarak komisyon toplantılarına katılabilirler.

Ulusal Seçim Komisyonu, seçimlere ilişkin mevzuatın tek tip yorumunu sağlamak amacıyla seçim kurulları için kararlar çıkartabilir. Komisyonun aldığı prensip kararları yasal olarak bağlayıcı olmamakla beraber rehberlik hizmeti sunmaktadır. Bu kararlara karşı her hangi bir mercie temyizde bulunulamaz.

Komisyon kararları, kararların kamuoyu tarafından bilinmesi anlamında resmi internet sitesinde yayımlanmak zorundadır.

Seçim Komisyonlarının gözetimi altında gerçekleştirilen seçim faaliyetlerinin teknik ve idari hizmetlerini görmek üzere oluşturulan ve memurlardan oluşan "Seçim Ofisleri" bulunmaktadır. Seçim Komisyonlarının varlığına rağmen Seçim Ofislerinin bulunması, Macaristan'daki seçimlerinin işleyişinin ikili bir yapı tarafından gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir[837]. Seçim Yönetimi Kanunu'nun III. Bölümünde yer alan 27. maddesine göre Seçim Ofisleri, Ulusal Seçim Ofisi, Bölgesel Seçim Ofisleri, Parlamento Tek Üyeli Seçim Çevresi Seçim Ofisleri, Yerel Seçim Ofisleri ve Dış Temsilcilik Seçim Ofisleri olarak belirlenmiştir.

Ulusal Seçim Ofisi, bağımsız ve özerk bir devlet kurumudur. Görevlerini diğer organlardan bağımsız ve dış etkilere karşı korunaklı olarak yürütmektedir. Ulusal Seçim Bürosu, Parlamento bütçe faslında yer alan ve ulusal bütçede bağımsız bir başlıkta altında yer alan bir organdır. Sadece Parlamento tarafından yapılabilecek müdahale ile bütçesinde kesintiye gidilebilmektedir.

Ulusal Seçim Ofisi Başkanı, Başbakan'ın önerisi ile Cumhurbaşkanı tarafından Parlamento seçimlerinde aday olabilecek herhangi bir Macar vatandaşı arasından 9 yıllık bir dönem için atanmaktadır. Ulusal Seçim Ofisi Başkanı, herhangi bir partiye üye olamaz ve siyasi faaliyetlerde bulunamaz. Ulusal Seçim Ofisi Başkanı, telif haklarının korunması ve redaksiyon ve editoryal çalışma kapsamına giren, bilimsel, eğitsel ve sanatsal faaliyetler ve etkinlikler hariç diğer etkinlikler için herhangi bir ücret kabul edemezler. Ulusal Seçim Ofisi Başkanı devlet bakanları ile aynı ücret ve ödenek hakkına sahiptir. Bu uygulama Ulusal Seçim Ofisi Başkanı'nın kişisel ekonomik özgürlüğünü sağlayarak, görevini ifa ederken herhangi bir dış ekonomik baskı altında kalmasını engellemektedir. Başkan, belirsiz süreliğine üçten fazla olmamak kaydıyla Başkan Yardımcısı atama yetkisine sahiptir.

Diğer seçim ofislerini incelediğimizde, Bölgesel Seçim Ofisleri, Budapeşte Belediyesi Baş Kâtibi ya da İl Yönetimi Katibi tarafından yönetilmek zorundadır. Parlamento Tek Üyeli Seçim Çevresi Seçim Ofisleri, Parlamento Tek Üyeli Seçim Bölgesi yerleşim yeri Belediye Memuru tarafından yönetilmektedir. Yerel Seçim

837 Yılmaz, ss. 60-61.

Bürolarına, belediye memuru tarafından başkanlık edilmektedir. Bölgesel Seçim Ofisi Başkanı, Ulusal Seçim Ofisi Başkanı tarafından atanmaktadır. Parlamento Tek Üyeli Seçim Ofisi Başkanı ise Bölgesel Seçim Ofisi Başkanı tarafından atanmaktadır.

Seçim Bürolarının görevleri Seçim Yönetimi Kanunu'nun 33. maddesinde 10 bent halinde sayılmıştır. Buna göre, seçimlerin hazırlanması ve seçimlerin yapılması ile ilgili örgütsel görevleri yürütmek, seçim komisyonları ve oylama işlemi için maddi ve teknik koşulları sağlamak, oylamada oy sayımı ve seçimlerin nihai sonucu belirlemede teknik yardım sağlamak seçim bürolarının görevleri arasındadır.

Ulusal Seçim Ofisi'nin, 33. madde kapsamında bütün seçim ofisleri için ortak olan görevlerinin yanı sıra kendi görev alanına giren başka görevleri de bulunmaktadır. Söz konusu görevler 34. maddede 12 bent halinde sayılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Merkezi bir seçim kaydının korunması için sağlamak, seçimlerle ilgili merkez lojistik görevleri yürütmek, seçimlerin mali yürütülmesiyle ilgili merkezi görevleri yürütmek, diğer ülkelerin seçim organlarıyla işbirliği yapmak ve seçimlere ilişkin olarak güvenli bir şekilde depolanır veriler sağlamak.

Seçim Yönetimi Kanunu'nun, Merkezi Seçim Kütüğünü düzenleyen hükümlere yer verdiği 39. maddesine göre, Merkezi Seçim Kütüğü, Ulusal Seçim Ofisi nezdinde tutulan bir elektronik kayıttır. Merkezi Seçmen Kütüğündeki veriler, sürekli takip edilerek veri tabanları güncellenmektedir. Seçmen Kütüğü, Macaristan'da bir adrese sahip ve bu Kanun kapsamındaki her seçim için oy hakkı olan seçmenlerin bilgilerini içermektedir. Seçmen Kütüğü, 17 yaşını doldurmuş fakat oy kullanma hakkına henüz sahip olamayan Macar vatandaşlarının da kayıtlarını da ihtiva etmektedir. Seçim Yönetimi Kanunu, herhangi bir seçimde oy hakkı olan fakat Macaristan'da adresi bulunmayan vatandaşlar için seçim tarihinden 15 gün öncesine kadar seçim bölgelerine kayıt yaptırmak suretiyle oy kullanabilmelerine imkan tanımaktadır.

Engelleri sebebiyle oy kullanamayan ya da oy kullanmaktan imtina eden vatandaşlar için oy kullanmayı teşvik edici ve kolaylaştırıcı bir takım önlemler Seçim Yönetimi Kanunu'nun 42. maddesinde öngörülmüştür. Özellikle görme engelli

seçmenlere yapılacak seçimle ilgili her türlü tebligat Braille[838] alfabesine göre yapılmaktadır. Sandıkta ya da mobil oylama sırasında Braille oylama şablonu kullanmak suretiyle görme engellilerin oy kullanılması kolaylaştırılmıştır. Görme engellilerin sandıklara erişilebilirliği kolaylaştırılmıştır. Görme engelliler dışındaki fiziki ve hukuksal engeli bulunanların oy kullanmasını sağlamak amacıyla ise mobil oylama geliştirilmiştir. Seçim Yönetimi Kanunu'nun 51. maddesinde mobil oylamanın kimler için ve nasıl kullanılacağına ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre, mobil oylamadan faydalanabilmek için, engelli seçmenlerin talepte bulunması gerekmektedir. Bu talebi, bulundukları seçim bölgesi seçmen listesinde yer alan diğer seçmenler aracılığıyla kullanabilirler. Sağlık durumu, sakatlık ve gözaltı nedeniyle hareket kabiliyetine haiz olmayan seçmenler mobil oylamadan yararlanabilmektedirler.

Seçim Yönetimi Kanunu'nun 58. maddesi, Macaristan'da sivil toplum organizasyonlarına istedikleri aday ya da adayları seçimler için aday olarak önerme yetkisi vermektedir. Seçim çağrısından sonra bu organizasyonlar bir adayı destekleyebilecekleri gibi bir aday listesini de Ulusal Seçim Komisyonu'na bildirerek destekleyebilirler. Bildirim, aday organizasyonlarının yetkili temsilcisi tarafından yapılmaktadır.

Seçmenler, adreslerinin bulundukları seçim bölgesindeki oy sandığında bizzat ya da mobil oylama yöntemi ile oylarını kullanabilirler. Seçim günü oylama, 06:00 ila 19:00 saatleri arasında yapılmaktadır. Seçim Yönetimi Kanunu'nun 88. maddesine göre, sandık ya da mobil oylama yöntemiyle kullanılan oy pusulalarının dökümü oylama kapandıktan sonra derhal yoklama istasyon komisyon tarafından sayılır. Seçim sonuçları komisyonlar tarafından belirlenir. Komisyon kararlarına karşı, Kanuna aykırı ihlalin gerçekleşmesinden itibaren 30 gün içerisinde itirazda bulunulabilir. İtirazlar, merkezi seçmen kütüğünde listelenen seçmenler, adaylar, aday örgütleri ve tüzel kişi ve kuruluşlar tarafından yapılabilir. Komisyonlar, itirazları aldıktan sonraki 3 gün içerisinde kararlarını vermek zorundadırlar. Ulusal Seçim Komisyonu seçimlere ilişkin itirazların alınmasından itibaren 5 gün içinde, son genel seçimlerin gününde, kampanya kurallarını ihlaline ilişkin itirazlar hakkında

[838] 1821 yılında Louis Braille tarafından geliştirilmiş görme engelli insanların okuyup yazması için kullanılan bir alfabe yöntemidir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Braille_alfabesi (20.10.2013).

hüküm vermek zorundadır. 98. maddede Komisyon kararlarına itiraz edecekler sıralanmıştır. Buna göre durumdan etkilenen gerçek ve tüzel kişiler ile dernekler, Seçim Komisyonları ve Ulusal Seçim Komisyonu kararlarının ikinci yargı denetimini isteyebilirler. Adli inceleme için başvurular alındıktan sonra üç gün içinde mahkeme tarafından karar verilir. Kamu yönetimi davalarına ilişkin uygulanan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri, bu Kanunda belirtilen istisnalar tabi, yargı süreci kıyasen uygulanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SEÇİM HUKUKU'NDA SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİ

1. Seçimlerin Yönetimi

Seçimler, uzun soluklu demokrasi maratonu için birer ihtiyaç istasyonu konumundadır. Bu istasyonlar, kimileri için yarışın sonu, kimileri için devamı, kimileri için ise güven tazeleme anlamı taşımaktadır. Bu istasyonlar, demokrasi maratonunda, katılımcılar, seyirciler ve istasyon görevlileri için önemli bir misyona sahiptir. Demokrasinin mütemmim cüzü olan seçimler için bu istasyonların faaliyetleri, seçimlerin yönetimi mesabesindedir. Bu anlamda seçimlerin yönetimi faaliyetleri, Türk seçim mevzuatında seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurulların sorumluluğunda gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı, genel ve yerel seçimler ile halk oylamasının yapılmasına resmen karar verildiği ya da karar alındığı andan, sonuçların resmi kanallar yoluyla açıklanması arasında gerçekleştirilen faaliyetler bütününü ifade etmektedir.

Seçimlerin yönetimi faaliyetleri, seçimlerin ve halk oylamalarının öncesini, sırasını ve sonrasını kapsama alanına almaktadır. Seçimlerin yönetimi, seçim faaliyetlerinin sürekliliği esasına göre yürütülen faaliyetler olmakla beraber, etkinliğini seçim ya da halk oylaması kararı sonrasında artıran faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin ülke genelinde yürütülmesinden her yönüyle Yüksek Seçim Kurulu sorumludur. Yüksek Seçim Kurulu bu sorumluluğu, daimi ve geçici seçim kurullarının tabi olduğu hiyerarşi içerisinde yerine getirmektedir. Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinde temel alınan mevzuat hiç kuşkusuz ki, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'dur. Seçimlerin ve halk oylamalarının yönetimi ve denetimi faaliyetlerinin esasları büyük ölçüde 298 sayılı Kanun çerçevesinde belirlenmektedir. Bu bölümde, 298 sayılı Kanun'un seçimlerin yönetimine ilişkin hükümleri esas alınacaktır. Seçimlerin ve halk oylamalarının yönetimine ilişkin esaslar 298 sayılı Kanun'un 28 ila 109. maddeleri arasında geniş bir düzenleme alanına sahiptir. 298 sayılı Kanun'un yanı sıra diğer ilgili seçim mevzuatlarına ilişkin esaslar da yeri geldiğinde çalışmamıza kaynaklık edecektir.

1.1 "Seçim Öncesi"nin Yönetimi

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin ilk safhasını oluşturan bu aşamada, seçimler ve halk oylamasının alt yapısı oluşturulmaktadır. Seçimlerin yönetiminden sorumlu seçim kurullarının yönetim ve gözetiminde önemli seçim aktörlerinden seçmenlerin ve adayların belirlenmesi ile seçim gününe kadarki sürecin bütün seçim aktörleri açısından sorunsuz geçmesini amaçlayan temel esaslar belirlenmektedir.

1.1.1. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ve Seçmen Kütük Büroları

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin en önemli safhasını, seçmen kriterine uygun vatandaşların belirlenmesi safhası oluşturmaktadır. Anayasal[839] ve yasal[840] kriterlerle şekillenen oy hakkına sahip bütün vatandaşların eksiksiz belirlenmesi, bu konu ile görevlendirilmiş ciddi bir teşkilat ve personel yapısının varlığına bağlıdır[841]. Ülkemizde bu görevi, seçim hiyerarşisi içerisinde Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı olarak Ankara'da görev yapmakta olan "Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü"[842] ile yerel düzeyde her ilçede örgütlenmiş "Seçmen Kütükleri Bürosu" üstlenmektedir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, Yüksek Seçim Kurulunca sözleşmeli veya devamlılık esasına göre atanan ve bu Kurula bağlı bir genel müdür[843] tarafından

---

839 1982 Anayasası'nın seçmen olabilme kriterlerinin belirlendiği 67. maddesine göre, "*On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir. Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme,….halkoylamasına katılma hakkına sahiptir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir".*

840 Seçmen olabilme kriterinin düzenlendiği 298 sayılı Kanun, 1982 Anayasa'nın 67. maddesiyle aynı hükümleri ihtiva etmektedir. 298 sayılı Kanun'un 6. maddesi, *"On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir"*. Bu ana kritere sahip olmakla birlikte oy kullanamaya engel kriterler, 298 sayılı Kanun'un 7. maddesinde, "*Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (her ne sebeple olursa olsun, izinli bulunanlar da bu hükme tabidir), askeri öğrenciler"* olarak ifade edilmiştir. Seçmen olabilme kriterlerini taşısalar dahi oy kullanamayacak olanlar 298 sayılı Kanun'un 8. maddesinde, "Kısıtlı olanlar" ve "Kamu hizmetinden yasaklı olanlar" olarak sayılmıştır.

841 Yüksek Seçim Kurulu teşkilat ve personel yapısını düzenleyen genelge, *"Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş Ve Görevleri İle Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil Ve Disiplin İşleri Hakkında Genelge"* adıyla çıkarılmıştır.

842 Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün görevleri "Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş ve Görevleri İle Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil Ve Disiplin İşleri Hakkında Genelgesinin 7-a maddesinde 19 bent halinde sayılmıştır. (Karaman, s. 48).

843 Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş ve Görevleri İle Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil Ve Disiplin İşleri Hakkında Genelgesinin 12. maddesine göre, Seçmen Kütüğü Genel Müdürü, elektrik, elektronik, elektrik-elektronik, bilgisayar, makine ve endüstri mühendisliği ders programında bilgisayar eğitimine yer veren

298 sayılı Kanun'un esasları çerçevesinde yönetilmektedir. Kanun, Seçmen Kütüğünün düzenlenmesi görevinden sorumlu idari yapılanmayı Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı bir genel müdürlük seviyesinde düzenlemiştir. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü faaliyetlerini, Yüksek Seçim Kurulu'nun belirleyeceği genel müdür, genel müdür yardımcıları[844] ve şube müdürleri yönetiminde diğer personeli eliyle yürütmektedir. Genel Müdürlük personelinin belirlenmesinde Kanun'un 30. maddesinin üçüncü fıkrası ikili bir yöntem belirlemiştir. Maddenin, 1999 yılında 4448 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki hali aynı düzenlemeyi öngörmekteydi. Ancak bir farkla 1999 yılındaki düzenlemeden ayrılmaktadır. Buna göre, 1999 yılı değişikliklerinden önceki düzenleme kanun ile değil, Bakanlar Kurulu'nun çıkardığı 11.9.1987 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmişti. Seçmen Kütüğü personelinin seçimine ilişkin önemli bir düzenlemenin kanun hükmünde kararname ile yapılmış olması ve 12 yıl gibi uzun ve üç seçim dönemini kapsayacak zaman dilimi kadar uygulamada kalması, seçimlerin yargı organlarının yönetiminde değil de, yürütmenin yönetiminde gerçekleştirilmesi anlamına gelmekteydi.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü personelinin atamasına ilişkin olarak ikili bir ayrım söz konusudur. Genel Müdürlüğün üst düzey yöneticileri durumundaki başkan, başkan yardımcıları ve şube müdürlerini Yüksek Seçim Kurulu atarken, diğer personelinin ataması ise Kurul Başkanının yetkisine hasredilmiştir. Genel Müdürlüğün yönetici konumundaki personelinin atamaları, bu görevlerin önemine istinaden Kanun tarafından Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkisine verilmiştir. Merkez ilçe ve diğer ilçelerde kurulan seçmen kütük büroları personeli de bağlı bulundukları

---

diğer mühendislik fakülteleri, hukuk, siyasal bilgiler, kamu yönetimi, istatistik, istatistik-bilgisayar, fizik, matematik, işletme, maliye, ekonomi veya muhasebe alanlarında olanlar arasından atanmaktadır. (Karaman, s. 52).

[844] Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş ve Görevleri İle Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil Ve Disiplin İşleri Hakkında Genelge"sinin 12. maddesine göre teknik ve idari Genel Müdür Yardımcıları söz konusudur. Seçmen Kütüğü Genel Müdür Yardımcısı (Teknik), elektrik, elektronik, elektrik-elektronik, bilgisayar, makine ve endüstri mühendisliği ders programında bilgisayar eğitimine yer veren diğer mühendislik fakülteleri, istatistik, istatistik-bilgisayar, fizik, matematik alanlarında olanlar arasından atanmaktadır. Genel Müdür Yardımcısı (İdari), hukuk, siyasal bilgiler, kamu yönetimi, iktisat, maliye, ekonomi, muhasebe, işletme, istatistik, istatistik-bilgisayar alanlarında, Lisans düzeyinde öğrenim görmüş, son üç yıl sicil notu ortalaması 76 puandan az olmayan, kamu kurumu ve kuruluşlarında asgari on yıl çalışmış ve yöneticilik deneyimine sahip olanlar arasından atanır. (Karaman, s. 52).

ilçe seçim kurulu başkanının teklifi üzerine veya re'sen Kurul tarafından atanmaktadır.

Genel Müdürlük personeline diğer kurumlara geçiş yapabilme imkanı tanıyan 30. maddenin düzenlemesine göre, Genel Müdürlük personelinin göreve gelmesinde etkili olan merciin teklifi üzerine ve geçiş yapacakları kurumun atamaya yetkili amirleri tarafından 14.7.1965 tarihli 657 sayılı "Devlet Memurları Kanunu" hükümlerine göre atanabilmektedirler. Bu uygulama, Seçmen Kütüğü personelinin kariyer yaparak meslekte yükselmesinin önünü açması bakımından olumlu bir uygulamadır.

Merkez ilçe ve diğer ilçelerde kurulan seçmen kütük bürosu, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından yönetilmektedir. İlçelerin seçim bürolarının başında birer seçim müdürü yer almaktadır. İlçe seçmen kütük büroları öncelikli olarak adliye ve hükümet binalarında kendilerine ayrılan yerlerde faaliyet göstermektedirler. Yer temini için o yerin Cumhuriyet başsavcıları ile kaymakamlar görevlendirilmiştir. Seçmen kütük bürolarının adliye ve hükümet binalarında konuşlandırılması, seçim faaliyetlerinin yargı organlarının yönetim ve denetiminde mekânsal bütünlüğün ve kontrolün sağlanmak istenmesinin bir sonucudur[845]. Yönetim faaliyetleri kapsamında ilçe seçim kurulu başkanı, büro işlerinin müsaade ettiği ölçüde, büro personelinin o yerdeki adliye hizmetlerine yardımcı olmasına geçici bir süre ile müsaade edebilmektedir. İlçe seçim kurulu başkanı büro personelinin aynı zamanda sicil amiri konumundadır. Bunun doğal sonucu olarak, personel hakkında kınama ve uyarma cezalarını doğrudan doğruya uygulamakla yetkilidir.

Seçim bürolarının denetlenmesi faaliyetleri iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Birincisi, seçim faaliyetlerine ilişkin olarak, seçim kurulu başkanları tarafından yapılan, diğeri ise seçim işleri dışında kalan konulara ilişkin olarak, Adalet Bakanlığı tarafından çıkartılan "Seçmen Kütük Bürolarının Adalet

[845] Yüksek Seçim Kurulu'nun, 1979 yılında, Çankırı İl Seçim Kurulu Başkanlığı'nın yaptığı başvuruya, cevap verdiği 23 sayılı kararında, seçmen kütük bürolarında çalışacak personelin yasa gereğince daimi olarak ilçe seçim kurulu başkanının denetim ve gözetiminde olmaları gerektiği ifade edilerek, bu nedenle daimi seçmen kütüğü bürolarının adalet binalarından ayrılmamasında fayda olacağı ifade edilmiştir. (Gönenç (b), s. 186).

Müfettişleri Tarafından Denetlenmesine Dair Yönetmelik"[846] hükümlerine göre Adalet müfettişleri tarafından yapılan denetimdir. Seçim bürolarının denetimi, yılda en az bir kez ve ocak ayı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Söz konusu denetim faaliyeti, seçim bürolarının bir önceki yıla ilişkin faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmektedir. Denetim neticesinde düzenlenecek raporların bir örneği seçim bürosunda saklanırken diğer bir örneği ise Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına gönderilmektedir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ve seçmen bürolarının oluşuma ilişkin olarak birkaç hususa dikkat çekmek yararlı olacaktır. Genel Müdürlük personelinin atanmasındaki farklılıklar tamamen ortadan kaldırılarak atamalar bütünüyle Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanına bırakılmalıdır. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü personelinin üst düzey yöneticileri dışında kalan personeli Kurul Başkanı tarafından atanmaktadır. Bu gruba giren personel sayısı, üst düzey yöneticilerin sayısından oldukça fazladır. Kurul Başkanının atama yoluyla belirleyeceği personel sayısı neredeyse Genel Müdürlük personelinin tamamına tekabül etmektedir. Böyle bir yetkinin kullanılması, Seçmen Kütüğü personelinin tamamının bir kişi tarafından belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, seçim gibi önemli bir faaliyeti gerçekleştiren personelin seçiminde keyfi uygulamalara sebebiyet verebilecektir. Bu olumsuzluklara sebebiyet vermemek için Genel Müdürlüğün yönetici sınıfı dışındaki personelinin de her açıdan bağımsız ve özerk statüye sahip olacak Yüksek Seçim Kurulu tarafından, müzakereye açık bir yolla ve göreve ilişkin liyakat esası gözetilecek şekilde belirlenerek atanmalıdır.

İlçe seçim bürosu personelinin atanmasında takip edilen yöntem, ilçe seçim kurulu başkanının teklifi ya da Yüksek Seçim Kurulu'nun re'sen hareket ederek ataması yönündedir. Bu yöntemde, Kurul'un re'sen hareket ederek seçmen kütük bürosu personelini belirlemesi, ilçe seçim kurulu başkanının personel atamasına ilişkin teklif yetkisini bypass edebilecek bir düzenlemedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun ya ilçe seçim kurulu başkanının teklifi üzerine personel ataması yapması sağlanmalı ya da ilçe seçim kurulunun telifte bulunmak suretiyle personel ataması tamamen kaldırılarak bu konuda tek yetkili olarak Kurul belirlenmelidir. Ancak

[846] "Seçmen Kütük Bürolarının Adalet Müfettişleri Tarafından Denetlenmesine Dair Yönetmelik" Resmi Gazete, 24.1.2007-26423.

seçmen kütüğü bürosunda yerel düzeyde çalışacak personelin yereldeki seçim faaliyetlerini yürüten ilçe seçim kurulu başkanı tarafından tespit ve tayin edilmesi daha kolay ve daha gerçekçi olabilecektir.

Seçmen kütük bürolarının denetimine ilişkin esasların belirlendiği madde hükmünde, seçim kurulu başkanlarınca gerçekleştirilen denetim faaliyetinin zamanı kesin bir şekilde belirlenmiştir. Zamanın Kanun'da belirlenmiş olması, gerçek bir denetimden beklenen sonuçların alınmasına engel bir durum oluşturabilir. Belli zaman dilimine hasredilen denetimler, seçmen kütük personelinin farklı tutum sergilemesine neden olabilecektir. Personel, denetim zamanını önceden bildiği için ona göre davranış geliştirebilecektir. Denetim faaliyetlerinin ne zaman yapılacağına ilişkin esasların önceden belirlenmesi, denetim faaliyetinin özüne aykırı bir durumdur. Söz konusu denetim her zaman yapılabilme özelliğine sahip olmalıdır. Her ne kadar bu denetim, seçmen kütük bürosunun geçmiş bir yıllık faaliyetlerine ilişkin olsa da denetim zamanında personel tarafından geçici bir takım göstermelik tedbirler alınma ihtimali her zaman mümkün olabilir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü'nün çalışma amacı 298 sayılı Kanun'un 29. maddesinde, *"...yasalara uygun olarak seçmen vatandaşın eksiksiz belirlenmesini, mükerrer yazımın önlenmesini, seçmenin kolay, hızlı, doğru oy vermesini, seçimin çabuk sonuçlanmasını, mükerrer oy kullanan seçmenlerin tespitini, vatandaşların görev ve sorumluluklarına uygun siyasal haklarını yüksek oranda kullanmalarını sağlayacak bilginin, toplanması, düzenlenmesi, saklanması, işlenmesi, kullanılır hale getirilmesi ve gerekli yerlere ulaştırılmasını ve dağıtımını sağlamaktır"* biçiminde ifade edilmiştir. Yüksek Seçim Kurulu, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün çalışma, proje ve programlarının hangi ilkeler çerçevesinde yürütüleceğine ilişkin esasları belirlemektedir. Bu anlamda Genel Müdür, Genel Müdürlüğün faaliyetlerine ilişkin olarak haftalık ve aylık raporlar hazırlamak suretiyle Yüksek Seçim Kurulu'nu onaylanan faaliyetler kapsamında bilgilendirmektedir. Genel Müdürlüğün faaliyetleri kapsamında gerçekleştireceği iç denetime ilişkin yöntem ve ilkeler yine Kurul tarafından belirlenmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu, seçmen kütüğünün ülke vatandaşları tarafından bilinmesi, anlaşılması ve öneminin kavranması anlamında bir takım bilgilendirme ve tanıtım programları düzenleyerek, seçmen eğitimine katkıda bulunmaktadır.

Seçmenlerin en fazla sorun yaşadığı en önemli seçim faaliyetlerinden biri olan, seçmen kütüğüne kaydolma ile ilgili bilgilendirme programları, bu sorunun ortaya çıkaracağı olumsuzlukları azaltması anlamında çok yararlı olmaktadır. Seçimler vatandaşların günlük yaşamında hergün karşılaşılaşabileceği bir faaliyet durumunda değildir. Vatandaşların seçimle ilgili bilgilerinin sürekli diri tutulması seçmenlerin oy kullanmalarını kolaylaştırıcı bir etkendir. Bu konuda en fazla karşılaşılan problemler, vatandaşların adres değiştirmeleri, adreslerinin bulunmaması, mücbir sebeplerden ötürü esas adreslerinde bulunamamaları ve öğrenimleri sebebiyle adreslerinden uzunca bir zaman ayrı kalmaları durumunda nasıl hareket edilmesi gerektiği durumlarına ilişkin olanlardır. Seçmen olma kriteri olarak seçmen kütüğünde yer almak yeterli olduğuna göre ve seçmen kütüğüne kayıt olabilmek için ise bir adreste ikamet ediyor olmak gerekmektedir. Seçmenlerin adres değişikliklerine ilişkin olarak yapacakları bildirimlerde vatandaşın beyanı esas alınmaktadır. Vatandaşın beyanı doğrultusunda, oturmuş olduğu adresin bağlı bulunduğu daimi seçmen kütüğüne kaydedilmektedir. Bilgi yanlışı ve eksikliğinin şikayet ve itiraz neticesinde belirlenmesi halinde seçmen kütüğünde gerekli değişiklikler yapılmaktadır.

Seçim kurulları, adres beyanındaki bilgi eksikliği ya da yanlışlığına ilişkin olarak itiraz ve şikayetler söz konusu olduğunda hemen inceleme başlatmaktadır. Kurullar inceleme yaparken lüzumu halinde yerel idarecilerden ve kolluk kuvvetlerinden ikametgâha ilişkin bilgilerin doğruluğunu teyit ettirebileceklerdir. Yüksek Seçim Kurulu, 2002 yılında konuya ilişkin verdiği 511 sayılı kararında, seçmen olarak kaydedilen ve adres olarak işçi kampı gösterilen 145 işçinin, söz konusu adreste ikamet etmedikleri gerek muhtarlık kayıt ve ifadelerinden gerekse, kolluk kuvvetlerinin incelemelerinden anlaşıldığı için 145 işçinin seçmen olarak kayıtlarının mümkün olmadığına karar vermiştir. İkametgâhları olmayan, diğer bir ifadeyle belli bir yerde ikamet etmeyen vatandaşlara ilişkin diğer bir kararında Yüksek Seçim Kurulu sorunu, bu kişilerin bulundukları yer itibariyle seçmen kütüğüne kayıtlarının mümkün olmadığını, ancak nüfusa kayıtlı oldukları yerin seçmen kütüğüne yazılmaları gerektiğine karar vererek çözümlemiştir. Mücbir sebepler yüzünden ikametgâhlarında bulunmayanların hangi kütüğe yazılacaklarına

ilişkin kararında[847], Yüksek Seçim Kurulu, bu kişilerin ikametgâhlarının eski ikametgâhları olduğu ve buradaki seçmen kütüklerine yazılmaları gerektiğini, bunun yanında bulundukları yerde ikamet edeceklerini belirtenler açısından ise yeni adreslerinin bulunduğu yer seçmen kütüğüne kayıt edilmelerine karar vermiştir[848]. Ancak Kurul, öğrenim sebebiyle ikametlerinden ayrılmak zorunda kalanlar için farklı bir çözüm öngörmüştür[849]. Bu durumda olan vatandaşların öğrenimlerini devam ettirdikleri öğrenim kurumundan ya da kaldıkları yurt ve pansiyon gibi yerlerden alacakları belgelerle, eğitim kurumunun, yurt ya da pansiyonun bağlı bulunduğu seçmen kütüğüne kayıt yaptırabileceklerine karar vermiştir[850].

1.1.2. Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi

Vatandaşların, seçme hakkını etkin bir şekilde kullanabilmelerinin sağlanması için devletin seçmen kütüklerini gerçeği en doğru şekilde yansıtacak biçimde düzenlemesi gerekmektedir[851]. Seçmenlerin tespitine ilişkin nasıl bir yöntemin izleneceği diğer bir ifadeyle seçmen kütüklerinin seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu kurullar eliyle mi, yoksa vatandaşların biz zati ilgili kurullara başvurusuyla mı düzenleneceği hususu, ülke maliyesine yük getirip getirmemesine göre farklı tercihlere sahne olmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde, seçmen kütüklerinin düzenlenmesinde seçmenlerin beyanı esas alınırken, İngiltere, İzlanda, Danimarka ve Türkiye gibi birçok Avrupa ülkesinde farklı idari makamlar

---

847 Deprem nedeniyle Muradiye ilçesinden Van merkezinde çadırlarda ve boş konutlarda kalan vatandaşların Van ili seçmen kütüğüne yazılıp yazılmamasına ilişkin konudaki kararı.

848 Yüksek Seçim Kurulu, 21.09.1999 tarihinde 2208 sayılı kararında, Marmara depreminde zarar gören vatandaşların kimlik ve adres bilgilerinin doğru tespit edilerek yapılacak yardımların gerçek sahiplerine ulaştırılabilmesi için deprem bölgelerine ait seçmen listelerinin Başbakanlık Müsteşarlığı tarafından istenmesine izin vermiştir. Seçmen kayıtlarının seçimler dışında da ne kadar önemli bir fonksiyon ifa ettiği ve kurumlar arası yardımlaşmanın ne denli hayati önem taşıdığı bu olayla ortaya konmuştur. (Karaman, s. 372).

849 Gönenç (b), s. 190. ; *"Polis okulu ve diğer yüksekokullarda okuyan öğrencilerin kayıtlı olduğu okuldan o okulun öğrencisi olduklarına dair alacakları belge ile oturmakta oldukları muhtarlık seçmen listesine kayıtlarını yaptırmak üzere başvurmaları, şayet yurtta kalıyorlarsa o yurtta kaldıklarına dair belge ile yurdun bulunduğu muhtarlık seçmen listesine kayıt yaptırmak üzere başvurmaları, öğrenciler daha önce hangi yer seçmen listesinde kayıtlı iseler ilçeler arası yazışmalar ile o yer ilçe seçim kurulu başkanlıkları ile temas kurarak seçmen listelerinden kayıtlarının silinmesi gerekir".* (Karaman, s. 391).

850 Gönenç (b), ss. 189-190.

851 Gönenç (b), s. 183.

nezdinde tutulan kayıtlar esas alınmaktadır[852]. Seçmen beyanının esas alınarak seçmen kütüklerinin oluşturulduğu ülkelerde[853] seçimlere katılım oranının, kütüklerin düzenlenmesinin idari makamlara bırakıldığı ülkelere[854] oranla daha düşük olduğu gözlemlenmektedir[855].

Seçmen kütüklerinin oluşturulmasına ilişkin dünya pratikleri üç grupta kategorize edilmektedir. Bunlardan ilki, her seçim döneminde o seçim için yeni bir seçmen listesinin hazırlandığı "periyodik liste"'dir. Periyodik listede, seçmen kütükleri her seçim döneminde ve sadece o seçime özgü olarak hazırlandığından, seçim sonrasında listelerin muhafazası veya güncellenmesi söz konusu olmamaktadır. Bu yönteme göre oluşturulan seçmen kütükleri tek kullanımlık listelerdir. Seçmen kütüklerinin oluşturulması ciddi ölçüde güvenli ve modern teknolojik alt yapıyı gerekli kılmaktadır. Periyodik liste yöntemi, demokratik ve teknolojik alt yapısı zayıf olan Afrika ülkelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır[856].

Seçmen kütüklerinin oluşturulmasında kullanılan ikinci yöntem, "daimi kütük" yöntemidir. Adından da anlaşılacağı üzere bu kütükler, bu işle görevli ve yetkili kurumlar tarafından seçimlerden sonra muhafaza edilmekte, her seçim için ayrı ayrı hazırlanmayıp sürekli güncellenmektedir. Bu yöntem Avustralya, Kanada

---

852 Yavuz, s. 16.

853 Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2012 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde katılım %54.87, 2008'de %58.23, 2004 yılında %56.70 ve 2000 yılında %51.21 olarak gerçekleşmiştir. Amerikan Başkanlık Seçimlerinde 1828'den, 2012 yılları arasında gerçekleştirilen tüm Başkanlık seçimlerine katılım için bkz. http://www.presidency.ucsb.edu/data/turnout.php (20.10.2013).

854 Türkiye'de seçimlere katılım oranı 2000 sonrası seçimler için, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimine katılım oranı %74,13, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde katılım yüzde 89, 2011 genel seçim katılım oranı %87.16, 2010 anayasa değişikliği referandum seçimlerinde katılım oranı yüzde 73.71, 2011 genel seçim katılım oranı: %83.19, 2009 yerel seçim katılım oranı: %85.19, 2007 Anayasa değişikliği katılım oranı 67.51, 2007 genel seçim katılım oranı: %84.25, 2004 yerel seçim katılım oranı: %76.25 ve 2002 genel seçim oranı %79.14olmuştur. http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/Secimler?_adf.ctrlstate=19vzsh3z25_75&wcnav.model=YSKUstMenu&_afrLoop=29479498250647889 (20.09.2014).

855 Dünya genelinde, 1945 yılından 2001 yılına kadar hem parlamento hem de devlet başkanlığı seçimlerine katılım oranları için bkz., (Rafael López Pintor, Maria Gratschew, Kate Sullivan, "Voter Turnout Rates from a Comparative Perspective" **International IDEA**, 2002. http://www.idea.int/publications/vt/upload/Voter%20turnout.pdf (20.10.2013).

856 Gönenç (b), s. 184.

ve İngiltere gibi İngiliz Milletler Topluluğu mensubu olan ülkelerde yerel ve ulusal düzeydeki seçimlerde uygulanmaktadır[857].

Seçmen kütüklerinin oluşturulmasında kullanılan son yöntem ise "nüfus kütüğü" yöntemidir. Seçmen kütükleri için esas alınacak vatandaşlara ait kişisel veriler, nüfus kütüklerindeki bilgilerden sağlanmaktadır. Bu yöntem, Danimarka[858] ve İzlanda[859] gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra birçok Latin Amerika ülkesinde de uygulanmaktadır[860].

Türkiye'de seçmen kütüğünün düzenlenmesine ilişkin olarak 298 sayılı Kanun'un ilk halinden bu güne farklı yöntemler kullanılmıştır. Seçmen kütüğünün düzenlenmesine ilişkin 298 Sayılı Kanun'un orijinal halinde, her seçim için ayrı ayrı seçmen kütüğü düzenlenmekteydi. 1973 yılında 1700 sayılı Kanun'la, seçmenlerin tespitinde kullanılan periyodik liste yerini daimi liste yöntemine bırakmıştır. Seçmen kütüklerine ilişkin bu düzenlemeyle yetinilmemiş ve 1979 yılında 2234 sayılı Kanun'la 298 sayılı Kanun'da bir kez daha kapsamlı değişikliğe gidilmiştir. Bu kapsamda, seçmen kütüğünün tanımı bugünkü halini almıştır. Seçmen kütüğünün düzenlenmesine ilişkin bu Kanun'daki en önemli değişiklik ise seçmen kütüklerinin bilgisayar ortamında düzenlenmesine ilişkin hukuki çerçevenin belirlenmiş olmasıdır[861]. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü de bu amaçla kurulmuştur. Ancak bunun uygulamaya geçirilmesi uzun zaman almıştır. Bu yöndeki çalışmalar 2000 yılının ortalarında ivme kazanmış fakat ilk kez 22 Temmuz 2007 tarihli Milletvekili

---

857 Gönenç (b), s. 184.

858 Danimarka için bkz. s. 243.

859 İzlanda için bkz., s. 194.

860 Gönenç (b), s. 184.

861 Seçmen kütüklerinin bilgisayar ortamında düzenlenmesi için kullanılan teknolojik sistem, "*SEÇSİS, seçimle ilgili her türlü veri, bilgi ve belgenin üretildiği ve güvenli bir şekilde saklandığı bir bilgi sistemidir. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının Seçim Bilişim Sistemi (SEÇSİS) Projesi Türkiye nüfusunun % 70'ini ilgilendiren en önemli e-devlet projelerinden biridir. Projeye SEÇSİS kısa adı Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyeleri tarafından 1989 yılında verilmiştir"*. http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/SECSISDevam?_afrLoop=29229201954296534&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=bwuol7dmx_45#%40%3F_afrWindowId%3Dbwuol7dmx_45%26_afrLoop%3D29229201954296534%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dbwuol7dmx_61 (25.10.2013).

Genel Seçiminde bilgisayar destekli seçmen kütükleri oluşturulmak suretiyle kullanılmıştır[862].

Seçmen kütüğü, 298 sayılı Kanun'un 33. maddesindeki düzenlemeye göre, adres kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak her yıl yeniden düzenlenmekte ve her seçim döneminde de yeniden tekrar güncellenmektedir. Yüksek Seçim Kurulu, seçmen kütüğünün yeniden düzenlemesi ve her seçim döneminde güncellenmesinin yanı sıra, gerekli görmesi durumunda seçmen kütüğünün genel yazımı ve genel denetimi için yazım yapılmasına karar verebilir. Yüksek Seçim Kurulu, şayet bu yönde bir karar almışsa, karar 298 sayılı Kanun'un 36. maddesindeki esaslara göre, tüm Türkiye'de Nisan ayının ikinci pazar günü diğer seçim kurullarıyla eş zamanlı olarak yapılır. Yüksek Seçim Kurulu'nun, yazım yapılmasına karar vermesinin nedeni ise normal işleyişe göre yenilenen ve güncellenen seçmen kütüğünün gerekli görülmesi halinde 4 yılda bir yeniden düzenlenmesi ve iki yılda bir denetlenmesi amacıyla veri toplamaktır. Kanun, tüm Türkiye'de gerçekleştirilecek yazım faaliyetini bir günle sınırlandırmıştır. Yazım günü, saat 05.00'de başlayıp her halükarda aynı gün saat 19.00'da bitirilmiş olmalıdır. Bu zaman zarfında, yetkili görevlilerden başka hiçbir personelin görev yerlerini terk etmelerine yazım bitim saatine kadar izin verilmez. Kanun, yazım faaliyeti sürecine siyasi partilerin katılmasında bir sakınca görmeyerek, yazım memurunun yanına siyasi parti başkanları bir temsilci[863] verebilmektedir. Yazım işlemi sırasında, seçmenin oyunu kullanmasında herhangi bir engeli söz konusu ise bu forma kaydedilmektedir. Oy kullanmayı engelleyen durumun tespiti, söz konusu seçmenlerin oy kullanabilmelerini sağlamayı amaçlayan bir tespittir. Yazım esnasında engeli olan seçmenlerin belirlenmesi, bu kimselerin siyasi tercihlerini kullandırmaya yönelik her türlü tedbirin alınması ve oy kullanmalarını sağlamayı amaçlaması bakımından önemli bir tespittir.

---

862 Gönenç (b), ss. 184-185. ; Yılmaz, ss. 203,205.

863 Yazıma temsilci verebilecek siyasi partiler, Yüksek Seçim Kurulunun 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerdir. Belirlenen siyasi patilerin temsilci verme usulü ise 36. maddenin 6. fıkrasında, "*Temsilci isimleri, ilçe seçim kurulunun isteği üzerine bildirilen sürede liste halinde teslim edilir. İsimleri bildirilen siyasi parti temsilcileri ilçe seçim kurulu başkanlığından aldıkları belge ile temsilcilik görevini yaparlar. Bu listedeki isimler ve görev yerleri sonradan değiştirilmez"* şeklinde ifade edilmiştir.

298 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre, seçmen kütüğünün yazımı esnasında, formlara yazılacak bilgilerin tespitinde resmi belgeler esas alınmaktadır. Seçmenin adres tespitinde ise muhtarlıkların ve apartman yöneticilerinin kayıtlarından faydalanılmaktadır. Ayrıca yazım sırasında, 38. maddeye göre, belediyelerin bulunduğu mahallerde "muhtarlık krokisi"nden, köylerde ve kroki yapılmasına imkan olmayan yerlerde ise "binalar cetveli"nden yararlanılarak her bir seçmenin kaydının eksiksiz ve doğru bir şekilde yapılması sağlanmaya çalışılmaktadır.

1.1.2.1. Yurt İçi Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi

Her ülke kendi anayasal geleneklerini yansıttığı seçim sistemi içerisinde, seçmenlerin belirlenmesine ilişkin farklı kriterler öngörebilmektedir. Bu konuya ilişkin olarak gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları, gerekse Venedik Komisyonu'nun 2002 yılında kabul ettiği "Seçimlere İlişkin İyi Uygulama Kuralları"nda[864], seçme hakkına getirilecek nesnel sınırlamaların demokrasiyle çatışmayacağı ifade edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2005 yılındaki "*Hirst v Birleşik Krallık Davası*"[865] ile 2006 yılındaki "*Zdanoka v Letonya Davası"*ndaki[866] kararlarında, her ülkenin demokratik gelenek ve tasavvuruna uygun olarak seçimlere ilişkin düzenlemelerin yapılabileceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla her ülke seçme hakkının kullanılmasına belli kriterler getirebilecektir[867].

---

[864] European Commıssıon For Democracy Through Law (Venıce Commıssıon), "Code Of Good Practıce In Electoral Matters-Guıdelınes And Explanatory Report" Venice, 3rd July and 16 October 2002. http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2002)139-e (25.10.2013).

[865] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi "Hirst v Birleşik Krallık Davası"na ilişkin kararında, "*Avrupa'da tarihsel gelişme, kültürel çeşitlilik ve siyasi düşünceler açısından, her taraf devletin kendi demokratik tasavvuruna göre şekil verebileceği, diğerleri yanında, seçim sistemlerinin örgütlenmesi ve yönetilmesinin sayısız yolunun ve bu konuda zengin bir farklılığın mevcut olmasıdır"* şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

[866] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi "Zdanoka v Letonya Davası"na ilişkin kararında. *"Bir sistem bağlamında kabul edilemez görülen özellikler başka bir bağlamda haklı olabileceği için, yasal düzenlemeler netice itibariyle söz konusu devletin siyasi evrimi ışığında değerlendirilmelidir"* şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

[867] Harris ve Diğerleri, s. 738. ; Bahçeci, ss. 379-380.

Seçmen olabilmek, seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanabilmek için öncelikle Türk vatandaşı olmak gerekmektedir[868]. Seçme hakkı vatandaşlara tanınan bir siyasi haktır. Yabancılar, seçimlerde ve halk oylamalarında diğer şartları haiz olsalar dahi seçme hakkını kullanamazlar[869]. Vatandaşlığın aslen kazanılması ya da sonradan kazanılmasında kural olarak hak ve yükümlülüklerin kullanılması bakımından herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Seçme hakkı da bu kapsamda değerlendirilir[870]. 29.5.2009 tarih ve 5901 sayılı "Türk Vatandaşlığı Kanunu"nun 44. maddesi[871] hükmüne göre, ayrıca vatandaşlıklarından biri Türk vatandaşlığı olan çok vatandaşlığa sahip olanlar da 27.11.2007 tarih ve 5718 sayılı "Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun" 4. maddesi[872] uyarınca haklarında Türk hukuku uygulanacağından[873] seçme hakkını kullanabilecektir.

Seçmenlerin belirlenmesinde, oy verme ve oy verme sorumluluğunun gereklerini bilme ve bu gereklilik doğrultusunda davranış geliştirme olgunluğuna sahip olunduğu kabul edilen ve "siyasi rüşt yaşı" olarak da adlandırılan 18 yaşı tamamlayan her vatandaş seçme hakkını kullanabilmektedir[874]. Hemen hemen bütün dünya ülkelerinin kabul ettiği 18 yaş sınırının yanı sıra farklı seçmen olabilme kriterleri de belirlenebilmektedir.

---

868 Gözler (b), s. 282.

869 Aysel Çelikel, Günseli Öztekin Gelgel, **Yabancılar Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s.278.

870 Vahit Doğan, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 68. ; B. Bahadır Erdem, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 107.

871 5901 sayılı Kanun'un 44. maddesi, *"Herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonucunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılır".*

872 5718 sayılı "Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun"un 4. maddesi, *"Bu Kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hâllerde, bu Kanunda aksi öngörülmedikçe; a) Vatansızlar ve mülteciler hakkında yerleşim yeri, bulunmadığı hâllerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku, b) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları hâlinde Türk hukuku, c) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki hâlinde bulundukları devlet hukuku, uygulanır".*

873 Ergin Nomer, **Devletler Hususi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s. 112.

874 Gözler (b), s. 283.

Türk seçim hukukunda, seçmen olabilmek için Anayasanın 67. maddesinde öngörülen kriterlere ek olarak, 298 sayılı Kanun'un 34. maddesi iki kriter daha öngörmektedir. Bunlardan ilki, seçmen kütüğünde kayıtlı olmak, ikincisi ise ikamet sahibi olma şartıdır. Seçmen sıfatının tayininde esas kriter, vatandaşın, seçimlerde ve halk oylamasında oy kullanabilmesini sağlayacak ve vatandaşı diğer vatandaşlardan ayırt edecek kişisel verilerinden seçmenin adı, soyadı, baba adı, ana adı, doğum yılı, doğduğu ilçe adı, oturduğu yer adresi bulunduğu seçmen kütüğüdür. Seçmen olabilmek için öngörülen bütün şartlar dikkat edileceği gibi nesnel nitelik taşımaktadır. Her 18 yaşını tamamlayan ve diğer şartları da haiz her kadın ve erkek Türk vatandaşı seçimlerde seçmen sıfatına binaen siyasi tercihini kullanabilmektedir[875].

Yukarıda ifade ettiğimiz seçmen olabilme kriterlerini haiz vatandaşlar, tek tek tanımlanarak ve ikametgâhları belirlenerek bilgisayar ortamına aktarılırlar. Elektronik ortamda oluşturulan bu bilgi havuzuna "seçmen kütüğü" denilmektedir. Seçmen kütüğü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na dayanılarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünde tutulan "Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNIS)" kayıtlarından sağlanarak oluşturulan, "Adres Kayıt Sistemi"nden[876] edinilen bilgiler esas alınarak oluşturulmaktadır. Seçmen kütüğü, Yüksek Seçim Kurulu'nun usul ve esaslarını belirleyeceği şekilde her yıl yeniden düzenlenerek, sürekli bilgi akışı sağlanarak her seçim döneminde güncellenmektedir. Seçmen kütüğünün her yıl yenilenebilmesi ve güncel seçmen sayısının yakalanabilmesi, Yüksek Seçim Kurulu ile İçişleri Bakanlığı'nın yakın ve sürekli bir ilişki içerisinde olmalarını zorunlu kılan bir

875 YSKK, 1999/455, Karar Tarihi, 12.04.1999. Bu kararında Yüksek Seçim Kurulu, Türk vatandaşı olmayan ve seçim tarihinde 18 yaşını doldurmayanların seçmen kütüğüne kaydı yapılamayacağını, bu kişilerin kesinleşen sandık seçmen listelerinde yer alsalar bile oy kullanamayacaklarını ifade etmiştir. Kurul, kararında ayrıca, oy kullanacak kişilerin kimliklerinin sandık kurulu görevlileri tarafından kontrol edilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. (Karaman, s. 362).

876 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa dayanılarak oluşturulan Adres Kayıt Sistemi ile Türk Vatandaşları ve Türkiye'de yaşayan yerleşik yabancıların yerleşim yeri ve diğer adres bilgilerinin elektronik ortamda merkezî bir yapı içerisinde güncel olarak tutulması ve adres konusundaki dağınıklığa son verilmesi öngörülmüştür. http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Projeler,Aks.html (25.10.2013).

durumdur. Bu zorunlu ilişkinin nasıl cereyan edeceğine ilişkin esaslar Yüksek Seçim Kurulu'nca düzenlenecek genelge ile belirlenmektedir.

Seçmen kütüğünün düzenlenmesinde, 13.3.2008 tarih ve 5749 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un, 298 sayılı Kanun'un 33. maddesinde öngördüğü değişiklikle adrese dayalı kayıt sistemindeki enformasyonun esas alınması beraberinde bazı tartışmalara da neden olmuştur. Tartışmanın zemini adrese dayalı kayıt sisteminden ziyade, söz konusu kayıtları tutmakla sorumlu olan ve siyasi iradenin kontrolünde bulunan kurum üzerinde gerçekleşmektedir. Bu değişikliğe itirazda bulunanlar, yürütme organına mensup bir bakanlığın hiyerarşisinde yer alan kurumun sağlayacağı verilerle seçmen kütüğünün oluşturulmasının, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerinin yargı organlarının gözetiminde gerçekleştirileceğine ilişkin Anayasa hükmüne aykırılık oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Böylece seçimlerin yönetimi kapsamında gerçekleştirilmesi gereken bir faaliyetin yargının etkin gözetim ve denetim mekanizmasından kaçırıldığı ifade edilmiştir. Bu tartışmalara dönemin Yüksek Seçim Kurulu Başkanı da katılarak, Kurul'un 1992 yılındaki içtihadına atfen, kendilerinin mahkeme olmadığını dolayısıyla kanunların anayasaya aykırılığını tartışamayacaklarını, Kurul'un seçimlerin yönetim ve denetim görevlerinin sadece yasama organı tarafından öngörülen kanun değişikliklerini uygulamak şeklinde gerçekleştirebileceklerini ifade etmiştir[877].

Adrese dayalı kayıt sistemi üzerindeki tartışmalara karşın, sistemin mükerrer adres beyanını önlemesi, muhtarlar üzerindeki büyük yükü kaldırması ve seçmen kütüğüne esas alınacak verilerin tek elden ve doğru bir şekilde sağlanması gibi seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik olumlu yönleri de bulunmaktadır. Bu sistemden önce adres değişiklikleri vatandaşın muhtarlıklara beyanları üzerinden gerçekleşmekteydi. Yeni düzenlemeyle birlikte, vatandaşlar önce bulundukları yerdeki nüfus müdürlüklerine bildirimde bulunmakta, sonrasında buradan alınan belgeleri ikamet ettikleri mahalle muhtarlıklarına vermektedirler. Adrese dayalı kayıt sisteminin, dünyanın en demokratik ülke

[877] Yılmaz, s. 207.

pratiklerinden Danimarka[878] ve İzlanda[879]'da aynı usul takip edilerek seçmen kütükleri oluşturulmaktadır.

Seçmen kütüğünün yazımı ve denetlenmesi esnasında, seçmene ait bilgilerin en güncel haliyle kaydedilmesi gerekmektedir. Seçmenin kişisel verilerindeki değişiklikler, yargı kararıyla seçme hakkını kaybetmesi ya da yeniden kazanması, vatandaşlıktan çıkartılma veya yeniden kabul, seçim bölgesi içinde ya da dışındaki ikametgâh değişiklikleri ve hayatını kaybettiğine ilişkin tüm kişisel veri değişiklikleri Yüksek Seçim Kurulu'nun esaslarını belirleyeceği belgelere dayanılarak seçmen kütüğü oluşturulmakta ve güncellenmektedir[880].

1.1.2.2. Yurt Dışı Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi

Seçme hakkının vatandaşlar dışında yabancı ülke vatandaşlarına da tanınması yönündeki tartışmaların zaman zaman gündeme geldiği bir vaka iken, ülke sınırları dışında yaşayan vatandaşların bu haktan mahrumiyeti seçme hakkının esasları ile bağdaşır bir durum değildir. Yurt dışında yaşayan vatandaşların oy kullanabilmelerine ilişkin ilk düzenlemeye 1950 yılındaki 5545 sayılı Kanun'un 11. maddesinde[881] rastlamaktayız. 298 sayılı Kanun'un ilk halinde 5545 sayılı Kanun'daki bu düzenleme aynen muhafaza edilmiştir. Akabinde, 1979 yılında 2234 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle, "Yurt Dışında Oturan Vatandaşların Yazımı" başlığını taşıyan 35. madde 298 sayılı Kanun'da yerini almıştır[882]. 23.5.1987 tarih ve

---

878 Danimarka'da seçmen kütükleri, ulusal nüfus kayıtlarından yararlanılmak suretiyle belediyeler tarafından hazırlanmaktadır.

879 İzlanda'da seçmen kütükleri Belediye'nin yetkili makamları tarafından Ulusal Nüfus Kayıt Kütüğünden sağlanan veri listelerine göre hazırlanmaktadır.

880 "Seçmen Kütüğünün Güncelleştirilmesi Usul ve Esaslarını Gösterir Genelge (Örnek: 140/I)"nin amacı Genelgenin ilk maddesinde, "*muhtarlık bölgesi askı listelerinin güncelleştirilmesi amacıyla, seçmene ait verilerdeki değişimi belirleyen; ad, soyad, yaş, cinsiyet düzeltimi, seçme ehliyetini kaybetme (kısıtlanma, kamu hizmetinden yasaklanma vb.) veya yeniden kazanma gibi yargı kararlarına, asker olanlara, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kaybetme veya yeniden kazandığını gösteren bilgiler ile vefata dair bilgilere, seçim bölgesi içerisinde veya dışarısında vuku bulan yerleşim yeri değişiklik verilerine ait esas ve usuller ile askı süresini, bu süre içinde yapılacak itirazları kapsar"* şeklinde belirtilmiştir.

881 5545 sayılı Kanun'un 11. maddesinin son fıkrası, "…yabancı memleketlerde bulunan vatandaşlar(ın) talepleri üzerine, tayin ettikleri seçim bölgesine veya ikametgâhları kütüğüne yazılabil(eceklerini)…" düzenlemiştir.

882 Yılmaz, s. 214.

3377 sayılı Kanun'un[883] 4. maddesindeki değişiklikle[884] ise yurt dışında 6 aydan fazla ikamet eden vatandaşlara milletvekili seçimleriyle sınırlı da olsa tanınmış oldu. Bu yasal düzenleme, daha sonra 1982 Anayasası'nın 67. maddesinde 23.7.1995 tarihinde 4121 sayılı Kanun'da, "*yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler"* şeklinde gerçekleştirilen değişiklik ile anayasal statüye kavuşmuştur[885].

Yurt dışında bulunan vatandaşlara oy hakkı tanıyan anayasal düzenlemeden sonra, 298 sayılı Kanun'un seçim kurullarını düzenleyen 10. maddesine 13.3.2008 tarihinde 5749 sayılı Kanun'un[886] 1. maddesiyle eklenen bir cümleyle, yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanmaları ile ilgili seçim işlerini yönetmek üzere Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı olarak Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulun yetersiz kalması gibi durumlarda Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu'nun sayısı artırılabilmektedir. 5749 sayılı Kanun'un Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu'nun kurulmasına ilişkin düzenlemesine ilaveten, yurt dışında bulunan seçmenlerin oy kullanabilmelerine ilişkin usul ve esasları ayrıntılı olarak 298 sayılı Kanun'un 94. maddesinden sonra gelmek üzere 94/A, 94/B[887], 94/C, 94/D ve 94/E maddelerinde[888] düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra Yüksek Seçim Kurulu da seçimlerden ve halk

---

883 "298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun ve 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununun Bazı Hükümlerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (Resmi Gazete, 03.06.1987-19476, ss. 1-4).

884 Kanun'un öngördüğü değişiklik, *"Seçmen kütüğüne yazılmayan ve yurt dışında altı aydan fazla ikamet eden seçmenler milletvekili genel seçimlerinin yapılacağı günün yetmiş beş gün öncesinden başlamak üzere seçim günü akşamı saat 17.00'ye kadar yurda giriş ve çıkışlarında (c) bendine göre gümrük kapılarında kurulacak seçim sandıklarında oy kullanabilirler*".

885 Uzeltürk, s. 267. ; Atar (d), s. 220.

886 5749 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 298 sayılı Kanun'un 15 maddesinde değişiklikler öngörülmüştür. (Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı).

887 Anayasa Mahkemesi, 29.5.2008 tarih ve Esas No: 2008/33, Karar No: 2008/113 kararıyla, 298 sayılı Kanun'un 94/B maddesini mektupla oy kullanma yönünden Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/5dd26b71-191d-47f6-aa2c-9753ae322f05?higllightText=mektupla%20oy%20verme&excludeGerekce=False&wordsOnly=False (20.10.2013).

888 298 sayılı Kanun'a eklenen madde hükümleri için bkz., Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı.

oylamalarından[889] önce gümrük kapısı ilçe seçim kurulu ve sandık kurullarının görev ve yetkilerini belirlemek amacıyla genelgeler yayınlamaktadır[890].

Yukarıda ifade edilen ayrıntılı düzenlemelere ek olarak, Kanun koyucu 9.5.2012 tarihinde 6304 sayılı Kanun'la[891], 94/A maddesinin ilk fıkrasıyla, 94/C maddesinin birinci, ikinci, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve onuncu fıkralarını değiştirmek suretiyle, yurt dışında bulunan seçmenlerin oy kullanabilmelerinin alt yapısını oluşturmuştur. Diğer bir ifadeyle, Anayasanın 67. maddesindeki düzenlemede zikredilen *"uygulanabilir tedbirler*" kapsamında, Kanun koyucu, yurt dışı temsilciliklerde kurulan sandıkta oy verme, elektronik ortamda oy verme ve gümrük kapılarında kurulan sandıklarda oy verme gibi demokratik ülkelerde geliştirilen yöntemleri[892] yurt dışında yaşayan vatandaşların hizmetine sunmuştur[893]. Yurtdışında bulunan vatandaşların, Cumhurbaşkanlığı, milletvekili genel seçimi ve halk oylamasında oy kullanabilmelerini kolaylaştırma adına bu denli ayrıntılı düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, siyasi iradenin dolayısıyla yasama organının bu konuya verdiği önemin açık bir ifadesidir. Bu ayrıntılı düzenleme, yurt dışında bulunan vatandaşların Türkiye'de siyasal katılımının sağlanmasını da amaçlamaktadır.

---

889 Örnek olarak *"12 Eylül 2010 Pazar Günü Yapılacak Anayasa Değişikliklerinin Halk Oylamasına Sunulmasında Gümrük Kapılarında Görev Yapacak Gümrük Kapısı İlçe Seçim Kurulları Ve Sandık Kurullarının Görev Ve Yetkileri İle Gümrük Kapılarındaki Oy Verme İşlemlerine İlişkin Genelge"*si gösterilebilir.

890 Örneğin "XXIV. Dönem Milletvekili Genel Seçiminde Gümrük Kapılarında Görev Yapacak Gümrük Kapısı İlçe Seçim Kurulları ve Sandık Kurullarının Görev ve Yetkileri İle Gümrük Kapılarındaki Oy Verme İşlemlerine İlişkin Genelge" http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/genelge/2011Pdf/2011-Ornek145-1.pdf (20.10.2013) ; "Cumhurbaşkanı Seçiminde Gümrük Kapılarında Görev Yapacak Geçici Gümrük Kapısı Seçim Kurulları ve Sandık Kurullarının Görev ve Yetkileri ile Gümrük Kapılarındaki Oy Verme İşlemlerine İlişkin Genelge Örnek: 145/I http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-3006.pdf (20.09.2014).

891 6304 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (Resmi Gazete, 18.5.2012-28296).

892 Yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanabilmelerine imkan tanıyan alternatifler, 298 sayılı Kanun'un 94/C maddesinde düzenlenen yurt dışı temsilciliklerde kurulan sandıkta oy verme, 94/D maddesinde düzenlenen elektronik ortamda oy verme ve 94/E maddesinde düzenlenen gümrük kapılarında kurulan sandıklarda oy verme şeklinde belirlenmiştir.

893 Atar, s. 220.

298 sayılı Kanun'da, yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanabilmelerine imkan tanıyan yöntemlerin birkaç alternatif halinde sayılması, yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanımını kolaylaştırması ve oy kullanma işlemini maliyetli olmaktan çıkartması anlamında önemli adımlar olarak değerlendirilmelidir. Yurt dışında bulunan ve seçmen kütüğünde kaydı olan her vatandaş kendisi açısından rahat ve maliyeti en düşük oy kullanma alternatifini kendisi belirleyerek kullanacaktır. Ancak 298 sayılı Kanun'un 94/A maddesinin düzenlemesiyle, yurt dışı seçmenlerin oy kullanmasında, temsilciliklerde kurulan sandıklarda, gümrük kapılarında veya elektronik oylama yöntemlerinin birlikte veya ayrı ayrı uygulanmasına, seçim türüne ve yabancı ülkenin durumuna göre, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulu'nca karar verilmektedir. Ayrıca oy kullanma işlemleri için gerekli bilişim altyapısının Dışişleri Bakanlığı tarafından sağlanacak olması, seçimlerin siyasi iktidarın gölgesinde yapılıyor izlenimi oluşturacaktır.

Yurt dışında bulunan vatandaşların kullandıkları geçerli oylar, Yüksek Seçim Kurulu'nca Türkiye genelinde kullanılan toplam geçerli oy sayısına ilave edilerek yurt çapında genel oy miktarı ve her partinin ülke genelinde aldığı geçerli oy miktarı bulunur. Böylece 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33. maddesine göre milletvekili dağıtımında hesaplanacak toplam oy bulunmuş olacaktır.

Yurt dışı seçmenlerin, hangi yurt dışı temsilciliklerinde kurulacak sandıklarda oy kullanacağı ve sandık kurulunun hangi görevlilerden oluşacağı Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenmektedir. Yurt dışı temsilciliklerinde ve gümrük kapılarında oluşturulan sandık kurullarının başkan ve üyelerinin seçimi Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu tarafından yapılmaktadır. Buna göre, sandık kurulu, bir başkan, bir kamu görevlisi ve son milletvekili genel seçiminde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin birer asıl ve yedek temsilcilerinden oluşmaktadır. Siyasi partiler üye bildiriminde bulunmadıkları takdirde, eksiklik kamu görevlileri veya seçmenler arasından belirlenecek üye ya da üyeler ile tamamlanmaktadır. Bu durumda Kanun, sandık kurulu başkan ve üye seçimlerinin belirlenmesinde önceliğin sandığın kurulacağı yurt dışı temsilciliklerinde çalışan kamu görevlileri ile yurt dışında yaşayan seçmenler arasından yapılacağını öngörmektedir. Siyasi partilerin üye bildiriminde

bulunmaması durumuna ilişkin olarak, uygulamada, yurt dışı temsilciliklerinde çalışan Dışişleri Bakanlığı personeli sandık kurulu başkanı ve üyesi olmaktadır. Siyasi partilerin üye bildirmemeleri durumunda, özellikle sandık kurulu başkan ve üyelerinin sandığın kurulacağı yerdeki kamu görevlilerinden oluşacak olması seçimleri siyasi iktidarın etkisine açık hale getirebilecektir.

Yurt dışı seçmenlerin, 298 sayılı Kanun hükümleri kapsamındaki seçimlere katılımı anlamında 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bu konuya ilişkin olarak önemli bir tecrübe olmuştur. Cumhurbaşkanı'nın ilk kez halk tarafından seçilmesini öngören 10 Ağustos 2014 tarihindeki Cumhurbaşkanlığı seçiminde 2.798.726 kayıtlı yurt dışı seçmen için, 54 ülkede 103 dış temsilcilikte seçim sandığı kurulmuştur. Ancak yurt dışı toplam seçmen sayısı 2.798.726 olmasına karşın, bu seçimde 530.135 seçmen oy kullanmış ve yurt dışından yaşayan seçmenlerin seçimlere katılım oranı %18.94'de kalmıştır[894]. Kanun koyucunun yurt dışı seçmenin siyasal katılımını artırma ve kolaylaştırma çabalarına karşın, yurt dışı seçmeni, Cumhurbaşkanlığı seçimine aynı şekilde karşılık vermemiştir. Yaklaşık 3 milyon seçmenin yurt dışında oy kullandığını kabul ettiğimizde, bu rakam tüm ülke seçmen sayısının yaklaşık olarak %5'ine tekabül etmektedir. Bu oran hiç de yabana atılacak bir oran değildir. Bu rakamlar, yasama organında milletvekili aritmetiğini değiştirebileceği gibi Cumhurbaşkanını ve dahi halk oylamasının yönünü değiştirebilecek derecede önem ve büyüklüğe sahiptir.

1.1.2.3. Seçmen Kütüğünden Çıkarma

Vatandaşların seçmen kütüğündeki kayıtları, seçmen yeterliliğine sahip oldukları müddetçe muhafaza edilmektedir. Ne zaman ki bir vatandaş seçmen yeterliliğini kaybederse, o zaman seçmen kütüğündeki şahsi verilerine ilişkin kaydı silinmektedir. Seçmen kütüğüne kaydolan her vatandaş ancak sınırlı hallerde seçmen kütüğünden çıkartılmaktadır. Diğer bir ifadeyle oy hakkını kullanmaktan mahrum kalır.

---

[894] 10 Ağustos 2014 tarihli 12. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin, yurt dışı temsilcilikleri ve gümrük kapılarında kullanılan oyların istatistiksel analizi için bkz., http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/CB-YDGumrukOylari-2014.pdf (15.10.2014).

Seçmen kütüğünden çıkartılmanın ilk ve en doğal hali seçmenin hayatını kaybetmesi durumudur. Ölüm kaydı, seçmen kayıtlarının düzenlenmesinde esas alınan nüfus kütüğüne kaydedilir. Daha sonra bu kayıtlar, seçmen kütüğünde güncelleme amacıyla denetim yapılıncaya kadar sadece işaretlenmektedir. 298 sayılı Kanun'un 36. maddesine göre yapılacak güncelleme işlemleri esnasında işaretlenen ölüm kayıtları seçmen kütüğünden resmen çıkartılır.

Seçmen kütüğünden çıkartılmayı gerektirecek ikinci durum Türk vatandaşlığının sona ermesi halidir. Seçme ve seçilme hakkı yabancıların yararlanamadığı bir siyasi haktır. Dolayısıyla Türk vatandaşlığının gerek iradi gerekse irade dışı yollarla kaybeden kişilerin, kayıp tarihinden itibaren Türk vatandaşlığı sona ereceğinden artık yabancı muamelesine tabi tutulacaklardır. Bu sebeple Türk vatandaşlarına tanınan siyasi haklardan biri olan seçme ve seçilme hakkı yabancılar tarafından kullanılamaz[895]. Türk vatandaşlığının kaybı ile aynı zamanda seçmen yeterliliği de kaybedileceği için, vatandaşlığı sona eren kişi seçmen kütüğünden de çıkartılmaktadır. Türk vatandaşlığını kaybeden kişinin tekrar Türk vatandaşlığını kazanması halinde seçmen kütüğüne yeniden kaydı yapılacaktır.

Seçmen kütüğünden çıkartılmayı gerektirecek son bir durum ise vatandaşların ikamet değişikliğidir. Bu durum, yukarıdaki seçmen kütüğünden çıkarılma hallerinden farklıdır. Şöyle ki seçmen, ikametgâhını bulunduğu yerdeki seçim bölgesinin dışında bir başka seçim bölgesine taşınmak suretiyle adresini değiştirirse, bu durumda eski adresinin bulunduğu seçim bölgesi seçmen kütüğünden çıkartılarak yeni adresinin bulunduğu seçim bölgesi seçmen kütüğüne kaydedilmektedir[896].

1.1.3. Personel Temini

Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri, Yüksek Seçim Kurulu'nun hiyerarşisinde ve diğer seçim kurullarının sorumluluğunda gerçekleştirilmektedir. Seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri, deneyimli ve nitelikli seçim kurulu üyelerinin yanı sıra nitelikli seçim personelini de zorunlu kılacak derecede önemli faaliyetlerdir. Seçim personelinin göstereceği üstün performans sayesinde seçimlerin

---

895 Doğan, s. 129.

896 Gönenç (b), s. 191.

doğru ve dürüst bir şekilde yürütülmesi söz konusu olacaktır. Seçimlerde görev alacak personel, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatında devamlı, geçici ve sözleşmeli olmak üzere üç statüde toplanmaktadır. Merkez teşkilatı personeli, 298 sayılı Kanun'un 11. maddesi gereğince, "İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı" bünyesinde Yüksek Seçim Kurulu'nun sekreterlik hizmetleri ile idari, mali nitelikteki hizmetleri ve diğer yardımcı hizmetlerini yürütmektedir. Bunun yanı sıra, 298 sayılı Kanun'un 29. maddesinde yer alan görevleri yerine getirmek üzere Yüksek Seçim Kurulu merkez bünyesinde yer alan Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ve taşra teşkilatı seçmen kütük bürolarında çalıştırılacak personel de istihdam edilmektedir. Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı İdari ve Mali İşler Dairesi personeli, doğrudan seçim faaliyetlerinin yürütülmesinde yer almayıp Kurul'un sekretaryasıyla beraber, idari, mali ve diğer yardımcı hizmetleri yürütmektedir. İdari personel, çalışma faaliyetleri kapsamında seçimlerin yürütülmesine dolaylı biçimde katkıda bulunmaktadır. Kurul'un seçimlerin yürütülmesinde görev alan asıl personeli, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü bünyesinde ve seçmen kütük bürolarında devamlı, geçici ve yahut sözleşmeli statüde çalışan personeldir. Bütün seçim personeli, görev ve hizmet tanımlarında belirtilen liyakat ve kariyer esasına göre yetki ve sorumluluklarını kullanacak şekilde belirlenmektedir. Yüksek Seçim Kurulu, bu görevi, seçim personelinin temin edilmesine ilişkin yayınladığı genelgeler ile yerine getirmektedir[897].

298 sayılı Kanun'un 31. maddesi hükümlerine göre, Yüksek Seçim Kurulu, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre, gerek Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünde, devamlı, geçici ve sözleşmeli olarak gerekse, diğer seçim işlerinin yürütüldüğü taşra teşkilatındaki seçmen kütük bürolarında devamlı ve geçici personel çalıştırabilmektedir. Liyakat esasına göre yarışmacı yöntemle personel teminine Yüksek Seçim Kurulu karar vermekte, personel olmaya hak kazananların ataması ise 298 sayılı Kanun'un 11. maddesinin son fıkrasına göre, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından gerçekleştirilmektedir. Dikkat edilecek olursa, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün merkez teşkilatına personel temininde, taşra teşkilatından farklı

[897] Yüksek Seçim Kurulu'nun bu konuda yayımladığı genelge, "Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş ve Görevleri İle Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil ve Disiplin İşleri Hakkında Genelge". (Karaman, ss. 46-67).

bir yöntem izlenmektedir. Merkez ve taşra teşkilatının personel temini, daimi ve geçici statüye sahip personelle sağlanırken, merkez teşkilatına, taşra teşkilatından farklı olarak ayrıca sözleşmeli personel çalıştırabilme imkanı tanınmıştır. Diğer bir deyişle, gerekli görülmesi durumunda, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün merkez teşkilatında çalıştırılmak üzere devamlı ve geçici personelin yanı sıra sözleşmeli personel de alınabilmektedir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünde devamlı, geçici ve sözleşmeli statüde çalışacak olan personelin, daha önce herhangi bir siyasi parti üyesi veya adayı olmamasına dikkat edilmektedir. Seçimlerin sağlıklı yürütülebilmesi için, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne alınacak personelin, daha önce herhangi bir siyasi partiye üye olmamış ve hali hazırda da üyeliği bulunmayan ve yine herhangi bir siyasi parti listesinden aday olmamış kişilerden olması gerekmektedir. Bu anlamda, seçimlerde bağımsız aday olan kişilerin personel olarak seçilmelerinde herhangi bir kanuni engel yoktur.

İl ve ilçe seçim kurulları başkanları gerekli görmeleri halinde, seçim işlerinde, seçmen kütüğü yazımında, düzenlemesinde, denetlemesinde ve güncelleştirilmesinde çalıştırılmak üzere, Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği ilkeler kapsamında, mahalle ve köy muhtar ve ihtiyar heyet veya meclisleri üyelerini, Devlet, katma bütçeli idare, özel idare, belediye, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu tüzel kişiliklerindeki, hakimler, cumhuriyet savcıları, vali ve kaymakamlar, nahiye müdürleri, askeri şahıslar, zabıta amir ve memurları hariç, bütün memur, işçi ve hizmetlileri görevlendirebilmektedir. Ayrıca bunlar dışında da gerekli gördüğü kimseleri çalıştırabilmektedir.

1.1.4. Askı ve Seçmen Listeleri

Düzenlenme ve her seçim döneminde yeniden güncelleme neticesinde son şeklini alan seçmen kütüğü, en küçük idari yapı olan mahalle muhtarlıklarına, o seçim bölgesinde ikamet eden ve o seçim bölgesinde oy kullanacakların kişisel verileri listeler halinde gönderilmektedir[898]. Bu listeye "muhtarlık bölgesi askı listesi" denir. 298 sayılı Kanun'un 39. maddesinde düzenlenen bu listeler, her yıl, ait oldukları muhtarlıklar dışında, 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin dördüncü

[898] Gönenç (b), s. 195.

fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerin o ilçedeki ilçe başkanlarına bir nüsha, ilçe seçim kurulu başkanlıklarına iki nüsha ve yine il seçim kuruluna bir nüsha olmak üzere gönderilmektedir. Bu listeler, her muhtarlıkta, seçim ve halk oylaması dönemlerine münhasır olarak askıya çıkartılmakta ve iki hafta süreyle halkın rahatlıkla ulaşabileceği yerlerde askıda kalmaktadır. Muhtarlık bölgesi askı listelerinin muhtarlıklarda askıya çıkarılmasından indirilmesine kadarki süreçte bütün sorumluluk ilçe seçim kurulu başkanına aittir. Bu listelerin hangi tarihte, nerelere, ne surette asılacakları ve askıdan indirilme tarihleri ilçe seçim kurulu başkanının görevlendirdiği kişilerce tutanakla tespit edilmektedir. İlçe seçim kurulu başkanı, askı listelerin asıldıkları tarih ve yerleri mahallin mülki amirine bildirmektedir. Listelerin askıda kaldıkları süre içerisinde muhafazası, idare amirleriyle, zabıta amir ve memurları tarafından gerçekleştirilmektedir. İlçe seçim kurulu başkanı, seçmenlerin listeleri incelemelerini kolaylaştırma anlamında gerekli bütün tedbirleri almaktadır.

Muhtarlık bölgesi askı listesinde mükerrer yazım olması durumunda neler yapılacağına ilişkin esasların yer aldığı 298 sayılı Kanun'un 41. maddesinde farklı mükerrerlik durumları öngörülmüştür. Bu durumların varlığı halinde, itiraz üzerine veya re'sen ilçe seçim kurulu, seçmene ait verilerin bir veya birden fazla seçmeni tanımlamış olup olmadığına karar vermektedir. Daha sonra bu karar, seçmen kütüğüne işlenmek üzere Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne gönderilmektedir.

Muhtarlık bölgesi askı listelerine ilişkin olarak, gerek seçmenlerin kendileri, gerek siyasi partilerin yetkilendirilmiş mensupları[899] gerekse de siyasi partilerin genel merkezlerinin Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı'na itiraz ve şikayetleri sonucunda verilen nihai kararların seçmen kütüğüne işlenmesinden sonra, seçmen kütüğünün en son halinden, "sandık bölgesi askı listesi" oluşturulmaktadır. 298 sayılı Kanun'un 42 ve 43. maddelerindeki düzenlemeye göre, Sandık bölgesi askı listesi, seçmen kütüğünde yazılı adreslerine göre aynı sandık bölgesinde ikamet eden seçmenlerin oluşturduğu, seçmen kütüğü numarası, adı, soyadı, ana ve baba adı,

[899] YSKK, 2014/50, Karar Tarihi: 15.1.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-50.pdf (15.09.2014).

doğum yılı, doğum yeri, adresinin yazılı olduğu ve soyadı alfabetik sırasına göre düzenlenmiş listelerdir. Bu listeler, il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına oradan da ilçe başkanları aracılığıyla 14. maddenin dördüncü fıkrasına göre belirlenen siyasi partilerin o ilçedeki başkanlarına birer örnekleri gönderilerek teslim edilmektedir.

Sandık seçmen listeleri, seçimlerde belirlenmiş bir sandıkta oy kullanabilecek seçmenlerin oluşturduğu listelerdir. 43. madde kapsamında düzenlenen bu listeler, seçmen kütüğündeki bilgilerden çıkartılmış en hatasız ve seçim gününden 120 gün önce kesinleşmiş en son liste olma özelliğine sahiptir. Söz konusu listelerde yer alan seçmen sayısı, 298 sayılı Kanun'un 28.12.1993 tarihinde 3959 sayılı Kanunla[900] değiştirilen 5. maddesinde, esas itibariyle köylerde 200, kasaba ve şehirlerde 150 olarak belirlenmiştir[901]. Ancak seçmen sayısı ya da sandık sayısındaki artış ve azalış göz önüne alınarak bu sayı Yüksek Seçim Kurulu kararlarıyla değiştirilebilmektedir[902]. Sandık seçmen listeleri, oy verme gününün 30 gün öncesinden, her sandık için iki nüsha şeklinde sandık kurulu başkanına, 20 gün öncesinden de, birer nüsha seçime katılan siyasi partilerin ilçe başkanlıkları ve muhtarlıklara teslim edilmek üzere ilgili seçim kurulu başkanlıklarına gönderilmektedir. Aynı zamanda, sandık seçmen listeleri, iki nüsha halinde ilçe seçim kuruluna, bir nüsha halinde de il seçim kurulu başkanlıklarına gönderilmektedir. 298 sayılı Kanun'un 43. maddesinin son fıkrası mahalle muhtarlarına, seçim gününün 10 gün öncesinden, seçim günü saat 17.00'a kadar

900 "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun", (Resmi Gazete, 30.12.1993-21804, ss. 6-11).

901 *"XXV. Dönem Milletvekili Genel Seçiminde, bir sandık bölgesindeki seçmen sayısının (360-380) olarak, mezra gibi toplu yerleşim birimleri için de mesafe durumu ve ulaşım güçlükleri ile 298 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sandık bölgesi oluşturulması işlemlerinde oluşturulan sandık bölgelerinde de sandık seçmen sayısının (360-380) olarak belirlenmesine, Köylerde seçmen sayısı (400)'ü aşmadığı takdirde bir sandıkta oy kullanılabileceğine*" karar vermiştir. (YSKK, No: 2014/4103, Karar Tarihi: 18.10.2014.) http://www.ysk.gov.tr/cs/groups/public/documents/document/ndq0/mda4/~edisp/yskpwcn1_4444008165.pdf (20.10.2014).

902 Sandık seçmen listelerinde yer alan kişi sayısı, 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa Değişikliğinin Halkoyuna Sunulmasında (400-420), 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde (300), 30 Mart 2014 tarihinde yapılan Mahalli İdareler Genel Seçiminde (320) ve 10 Ağustos 2014 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanı Seçiminde (400) olarak belirlenmiştir. (YSKK, No: 2014/4103, Karar Tarihi: 18.10.2014.) http://www.ysk.gov.tr/cs/groups/public/documents/document/ndq0/mda4/~edisp/yskpwcn1_4444008165.pdf (20.10.2014).

seçmenlere seçmen listelerine ulaşmada ve rahat oy kullanabilmelerini sağlama adına her türlü yardımda bulunma zorunluluğu yüklemiştir.

Seçmen kütüğünde yer alan her bir seçmen için, kişisel verilerinin yanı sıra, seçim ya da halk oylamasında hangi seçim bölgesinde, kaç numaralı sandıkta, hangi sıra numarasıyla oy kullanacağını gösterir belgeye "seçmen bilgi kağıdı" denilmektedir. Seçmen bilgi kağıdı seçmeni yönlendirme işlevi gören bir seçim evrakıdır. Seçmene kılavuzluk etmek suretiyle, oy kullanmasını kolaylaştırıcı bir fonksiyon ifa etmektedir. 1979 yılından önce, her seçmene aynı kütüğün verileri esas alınarak bir tek seçmen kağıdı verilmekteydi. Burada esas alınan kütük bilgilerinin uygulandığı her seçimde bu seçmen bilgi kağıdı kullanılmaktaydı. Bugün ise seçmen bilgi kağıtları her seçim için ayrı ayrı düzenlenmekte ve seçmenlere seçim öncesinde ulaştırılmaktadır[903].

1.1.5. Seçmen Kütüğünün Saklanması ve İlgililere Verilmesi

Seçmen kütüklerinde yer alan bilgilerin tamamı, seçmen sıfatını taşıyan vatandaşların kişisel verilerinden oluşmaktır[904]. Günümüzde yaklaşık 53 milyon seçmene ait kişisel veriler bu kütüklerde yer almaktadır. Söz konusu verilerin kişisel veriler olması nedeniyle sadece kullanım amacına hizmet etmek için kullanılabilirler. Bu veriler başka hiçbir amaç için kullanılamaz. Söz konusu kütüklerin, kullanım amacı dışındaki amaçlara hizmet etmesini önlemek ve kötüye kullanılmalarının önüne geçebilmek için yasal düzeyde gerekli tedbirler alınmalıdır. Ancak bu surette, seçmenlere ait kişisel veriler korunmuş ve amacına hizmet etmiş olacaktır.

298 sayılı Kanun, seçmen kütüklerinin yukarıda ifade ettiğimiz önemine bağlı olarak, gerekli düzenlemeyi 47. maddesinde öngörmüştür. Buna göre, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, her yılsonunda seçmen kütüğünü ve bu kütükten elde

---

903 Gönenç (b), s. 197.

904 Kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilgili her türlü veri olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, genetik bilgiler, IP adresi, e-posta adresi, cihaz kimlikleri, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler kişisel veri kapsamındadır. ("Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Durum Değerlendirmesi ile Bilgi Güvenliği ve Kişisel Verilerin Korunması Kapsamında Gerçekleştirilen Denetim Çalışmaları Denetleme Raporu", **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu**, Ankara, 2013, s. 778.

edilen listenin bir örneğini Yüksek Seçim Kurulu Başkanına teslim etmektedir. Seçmen kütüğünün bir sureti de Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünde kalmaktadır. Seçmen kütüklerinin saklanması ve incelenmesi kurallarına ilişkin esaslar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenerek yayımlanmaktadır[905].

Seçmen kütüğü her ne kadar korunması gereken kişisel verileri içeriyor olmakla beraber, seçim öncesinde ve seçim esnasında seçmenlerin bilgilendirilmesi ve oy kullanabilmeleri amacına hizmet amacıyla askıda kaldığı süre içerisinde üçüncü kişilerin erişimine açık hale gelmektedir. Bu durum, seçmenlere ait kişisel verilerin deşifresi anlamına gelmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkarabileceği olumsuzlukların önüne geçmek için, seçmen listelerindeki kişisel verilere, ilgili seçmenin dışında başkalarının nüfuz etmesini önlemeye ilişkin gerekli tedbirler alınmalıdır. Bunun yanı sıra, seçimlerin şeffaflığı ve yürütme organının seçimlere müdahalesinin önüne geçebilmek maksadıyla, seçmen kütüklerinin içeriğini diğer seçim aktörlerinin bilgisine sunmak gerekmektedir. Bu bağlamda, seçmen kütüklerindeki kişisel verilerin hassasiyeti göz önünde bulundurularak, seçim aktörleri tarafından ancak belli koşullarda ve amacı dışında kullanılmamak şartıyla temin edilebilmelidir.

Yukarıda ifade ettiğimiz hassasiyete ilişkin düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 47. maddesinde, 29.11.2000 tarihinde gerçekleştirilen 4609 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, "seçmen kütüğünün saklanması" şeklinde düzenlenen madde başlığı, "seçmen kütüğünün saklanması ve ilgililere verilmesi" biçiminde değiştirilmiştir. Böylece, seçmen kütükleri, seçim aktörlerinden siyasi partilere ve onların il ve ilçe başkanlıklarının bilgisine açılmış oldu. Buna ilişkin düzenleme ise madde metnine eklenen fıkrada yer almıştır. Şöyle ki, seçimlere katılma yeterliliğini taşıyan siyasi parti merkezleri yahut yetkilendirecekleri il veya ilçe başkanları tarafından talep edilmesi ve Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen tutarın Maliye veznesine yatırılması ve makbuzun ibraz edilmesi kaydı ile bir seçim döneminde iki defadan fazla olmamak üzere ilçe seçim kurulu başkanı tarafından elektronik ortamda veya liste düzeyinde imza mukabilinde, istek sahibine verilmektedir[906]. Bu düzenleme ile

---

[905] Gönenç (b), s. 192.

[906] Yüksek Seçim Kurulu'nun seçmen kütüklerinin verilebileceğine ilişkin 29.06.2014 tarih ve 2014/3093 sayılı kararında, *"298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri*

beraber seçmen kütüğü, devlet kuruluşlarının yararlanmasının yanı sıra, siyasi partilerin bilgisine de açılmış oldu. Yüksek Seçim Kurulu, seçmen kütüğünün ilgililere verilmesine ilişkin esasları 2001 yılında verdiği 20 sayılı kararında belirlemiştir[907]. Kurul, daha sonraki vermiş olduğu kararlarında[908] da bu şartları güncelleme yoluna giderek[909], seçmen kütüklerinin verilebileceği siyasi partileri belirlemiştir[910].

Seçmen Kütüğünün amacı doğrultusunda siyasi partilerin bilgisine sunulmasının yanı sıra devlet kuruluşlarının yararlanmasına da sunulmaktadır. Diğer devlet kurumları da, seçmen kütüğünden ancak yasayla belirlenen kurallar çerçevesinde yararlanabilmektedir. Hatta 2839 sayılı Milletvekili Seçimi

---

Hakkında Kanun'un değişik 47. maddesi ve aynı Kanun'un 14. maddesinin 11. bendi ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 36. maddesine göre, seçmen kütüklerinin verilebileceği siyasi partilerin, Yüksek Seçim Kurulunun 29.6.2014 tarih ve 2014/3092 sayılı kararı ile belirlenen; 1- Adalet ve Kalkınma Partisi, 2- Alternatif Parti, 3- Bağımsız Türkiye Partisi, 4- Büyük Birlik Partisi, 5- Cumhuriyet Halk Partisi, 6- Demokrat Parti, 7- Demokratik Sol Parti, 8- Doğru Yol Partisi, 9- Emek Partisi, 10- Genç Parti, 11- Hak ve Eşitlik Partisi, 12- Hak ve Özgürlükler Partisi, 13- Halkın Kurtuluş Partisi, 14- Halkın Yükselişi Partisi, 15- Halkların Demokratik Partisi, 16- Hür Dava Partisi, 17- İşçi Partisi, 18- Liberal Demokrat Parti, 19- Millet Partisi, 20- Milliyetçi Hareket Partisi, 21- Muhafazakar Yükseliş Partisi, 22- Özgürlük ve Dayanışma Partisi, 23- Saadet Partisi, 24- Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi, 25- Türkiye Komünist Partisi olduğunun tespit ve ilânına" karar vermiştir. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-3093.pdf (15.09.2014).

907 Yüksek Seçim Kurulu'nun 2001/20 sayılı kararında, *"Her yıl Ocak ayında siyasi partilerin seçime katılabilme yeterliliklerinin Yüksek Seçim Kurulunca yeniden saptanarak ilanına, Seçmen kütüğü örneği istemeye asıl olarak siyasi partilerin genel merkezlerinin yetkili olduğu, ancak yetki verilmesi koşuluyla il ve ilçe başkanlarının da istemde bulunabileceklerine, Seçmen kütüğü örneği istemlerinin bir seçim döneminde ikiden fazla olamayacağına, Seçmen kütüğü örneği verilmesi istemlerinin bilgisayar ortamında bulunan iller için Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünce bilgisayar ortamında karşılanması gerektiğine, bilgisayar ortamında bulunmayan diğer illerde ilçe seçim kurulu başkanlıklarınca liste düzeyinde karşılanmasına, Verilecek seçmen kütüğü örneklerinin gideri karşılığı ödenecek bedelin 2006 yılı için her seçmen başına 5 YKr, olarak tespitine ve bu bedelin Maliye veznesine yatırılmasına ve verilecek seçmen kütüğü örneklerine ait fotokopi masrafının seçim ödeneğinden karşılanmasına, Seçmen kütüğü örnekleri giderinin ödendiğine ilişkin belge, ilgili kurulca alındıktan sonra, imza karşılığında bu örneklerin siyasi parti yetkililerine verilmesine"* şeklinde huşuları belirlemiştir. (Resmi Gazete, 03.03.2001-24335).

908 Örneğin, YSKK, 2006/14, Karar Tarihi, 07.01.2006, Resmi Gazete, 17.01.2006-26052.

909 Gönenç (b), s. 194.

910 Örneğin, YSKK, 2001/86, Karar Tarihi, 24.02.2001, Resmi Gazete, 3.3.2001-24335. ; YSKK, 2004/393, Karar Tarihi, 25.2.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-393-karar.htm (15.09.2014).

Kanunu'nun 40. maddesinde[911] "*seçimle ilgili her türlü evrakın ancak Yüksek Seçim Kurulu'nun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemeyeceği*" ifade edilmiştir[912]. Bu anlamda Yüksek Seçim Kurulu, "Orhan Gazi İlçe Müdürlüğü", "Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü", "Denizli Telefon Müdürlüğü" ve "Ankara 26. İcra Müdürlüğü", "Dursunbey Askerlik Şubesi Başkanlığı"[913], "Tavşanlı Askerlik Şubesi Başkanlığı"[914], "Erzincan Valiliği İlköğretim Müfettişler Kurulu Başkanlığı"[915] gibi bazı kurumların ve bir milletvekilinin seçmen kütüğünün kendilerine verilmesine ilişkin taleplerini geri çevirmiştir[916]. Yüksek Seçim Kurulu, bu kararlarında, "*seçmenin, seçmenlik ehliyetinin belirlenmesine ilişkin özel bilgileri içeren bu kütüklerin seçim işleri dışında kullanılması, bunların düzenleme amacı ile bağdaşmaz. Ayrıca şu ya da bu kuruluşun, başka usul ve yollarla bilgi*

---

911 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun "seçim belgelerinin saklanması" başlığını taşıyan 40. maddesi, "*Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak, iki yıl süre ile ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez*" biçiminde düzenlenmiştir.

912 Yüksek Seçim Kurulu'na, Karabük İli Yenice İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından yapılan başvuruda, ilçelerinde faaliyet gösteren mahkemelerce ve Cumhuriyet Başsavcılığınca bazı seçmenlere ait imza örneklerinin istendiği belirtilerek, bu şekilde istenen imza örneklerinin istemde bulunan mercilere verilip verilemeyeceği sorulmuş. Kurul başvuruya ilişkin kararında, *"Adli tahkikat ve davalar nedeniyle mercilerince istenilen belgelerin istenmesine engel olunamayacağından, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 40. maddesinde yer alan, seçim ile ilgili her türlü evrakın iki yıl süre ile ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanacağı ve Yüksek Seçim Kurulu'nun talebi ve izni olmadıkça hiçbir yere gönderilemeyeceği hükmü karşısında, seçmen kütüklerindeki bilgilerden faydalanma hususuna ilişkin her istemin ayrı ayrı Yüksek Seçim Kurulunca karara bağlanması gerekmektedir. Seçmen kütüklerindeki bilgilerden faydalanma hususunda bir talep söz konusu olduğunda, Yüksek Seçim Kurulunca istemin mahiyeti ve özelliği göz önüne alınarak yukarıda belirtilen madde hükmü uyarınca gerek duyulduğunda değerlendirme yapılabilecektir"*. (YSKK, No: 2000/82, Karar Tarihi:12.02.2000. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2000-82-karar.htm (15.09.2014).

913 YSKK, No: 1998/29, Karar Tarihi:14.02.1998. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1998-29-karar.htm (15.09.2014).

914 YSKK, No: 1998/32, Karar Tarihi:21.02.1998. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1998-32-karar.htm (15.09.2014).

915 YSKK, No: 1999/728-463, Karar Tarihi:26.04.1999. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1999-728-karar.htm (15.09.2014).

916 Gönenç (b), s. 193.

sağlayabilecekleri konularda, hatta rutin işlerde bu yöne gitmeyerek seçmen kütüklerine başvurmaları yolunun açılması bu kütüklerin yıpranması, kaybolması ve seçmen kütük bürolarının gereksiz yere meşgul edilmeleri gibi sakıncaları da doğurur" gerekçesiyle söz konusu kurumların taleplerini reddetmiştir. Ancak aynı Yüksek Seçim Kurulu, Marmara depremi sonrasında, zarar gören vatandaşların tespiti, kimlik ve adres bilgilerinin doğru biçimde belirlenebilmesi için deprem bölgesine ait seçmen listelerini, konunun önemine binaen, talepte bulunan Başbakanlık Müsteşarlığına gönderilmesine izin vermiştir[917]. Yüksek Seçim Kurulu, bu konudaki farklı tutumunu, deprem gibi olağanüstü bir durumumun yaşanmış olmasına bağlamıştır.

1.1.6. Seçim Çevrelerinin ve Milletvekili Sayısının Belirlenmesi

Seçim çevrelerinin belirlenmesi, seçim faaliyetlerinin önemli adımlarından birini oluşturmaktadır. Seçmenlerin kullandıkları oyların ortaya çıkardığı temsil aritmetiği, ülkenin, belli kriterler esas alınarak coğrafi bölümlere ayrılması neticesinde, o coğrafi alandan seçilen temsilcilerden oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Parlamentolar, seçim çevrelerine bölünmüş ülke genelinden gelen ve temsil hakkını haiz milletvekillerinden oluşmaktadır. Zaman zaman seçim hukukunun önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkan[918], seçim çevrelerinin belirlenmesi işi bir seçim yönetimi faaliyetidir[919]. Seçim çevrelerinin belirlenmesinde esas alınan kriterler kullanılan oyların etkinliğinde önemli rol oynamaktadır[920]. Bu kriterlerin önemi, adil ve temsil kabiliyeti yüksek bir seçimin gerçekleştirilmesinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle siyasi iktidarın az oy aldığı seçim çevrelerinin coğrafi sınırlarının değiştirilmesine ilişkin seçim mevzuatındaki değişiklikler, seçim

---

917 Karaman, s. 372.

918 Faruk Bilir (c), "Ülke Seçim Çevresi Milletvekilliği", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. 13, S. 2, Konya, 2005, ss. 61-77.

919 Atar (a), ss. 58-60. ; Uzeltürk, s. 255.

920 A. Ersoy Kontacı, "Liste Usulü Nispi Temsil Sisteminde "Tek İsimli" Seçim Çevresi: Türkiye (Tek) Örneği" **Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan**, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 391, Cilt.II, Ankara, 2013, ss. 1227-1252. ; Faruk Bilir (d), "Seçim Çevresinin Büyüklüğü ve Dar Bölge Sistemi", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/secim-cevresinin-buyuklugu-ve-dar-bolge-sistemi/ (15.09.2014). ; Yılmaz, s. 217.

çevresinde kuvvetli durumda olan siyasi partilerin ya da bağımsız adayların daha az temsilci çıkartarak olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır.

Seçim çevrelerinin belirlenmesine ilişkin esaslar, seçim mevzuatımızda 298 sayılı Kanun ile 2839 sayılı Kanun hükümleriyle şekillenmektedir. 298 sayılı Kanun'un 3. maddesi, her ilin bir seçim çevresi olacağını ifade etmektedir. 2839 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 5. fıkrası ise çıkaracağı milletvekili sayısı 18'den fazla olan illerin, çıkartacakları milletvekili sayısına bağlı olarak birden fazla seçim çevresine bölüneceğini ifade etmektedir[921]. Bir ilin birden fazla seçim bölgesine bölünmesinde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, seçim çevrelerinin mümkün olduğu ölçüde eşit veya birbirine yakın sayıda milletvekili çıkaracak şekilde belirlenmesidir. Diğer bir husus da, oluşturulan seçim çevrelerinin mümkün olduğu ölçüde ilçelerin mülki bütünlüğü dikkate alınarak belirlenmesidir. Bir diğer husus ise seçim çevreleri belirlenirken, aynı seçim çevresinde yer alacak ilçelerin nüfus ve coğrafi yakınlıkları ile ulaşım imkanlarının göz önünde bulundurulmasıdır.

Seçim çevreleri belirlendikten sonra, seçim çevrelerinin çıkartacakları milletvekili sayısının tespiti gerekmektedir. Seçim çevrelerinin milletvekili sayısının belirlenmesine ilişkin düzenleme 2839 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, öncelikle, seçim çevresi olarak belirlenen her bir ile bir milletvekili dağıtılmaktadır. Türkiye'nin 81 olan il sayısı itibariyle 81 milletvekilliği her ile birer milletvekili verilmek üzere dağıtılır[922]. Her ile birer milletvekili verildikten sonra kalan milletvekili sayısının son genel nüfus sayımında ortaya çıkan Türkiye nüfusuna bölünmesi suretiyle bir sayı elde edilir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Türkiye'nin 31.12.2014 tarihi itibariyle nüfusu 77.695.904'tür. Nüfusun, 81 milletvekili dağıtıldıktan sonra kalan 469 milletvekili sayısına bölünmesi ile 165.662 sayısı elde edilmektedir. İl nüfusunun 165.662 bölünmesi ile her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit olunur. 2014

---

921 2839 sayılı Kanun'un 5. fıkrası, bir seçim çevresinin birden fazla seçim bölgesine ayrılarak çıkaracağı milletvekili sayısını, *"Yapılan tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller, bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı 19'dan 35'e kadar olan iller iki, 36 ve daha fazla olan iller üç seçim çevresine bölünür. Bu seçim çevreleri, numara sırasına göre adlandırılır"* biçiminde belirlemiştir.

922 12 Haziran 2011 tarihinde gerçekleştirilen milletvekili seçiminde, 550 milletvekilinin illere göre dağılımı için bkz., http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/IllerinMVSayilari.pdf (20.09.2014).

nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 165.662'den fazla olan illere dağıtılan milletvekilliği dışında kalan milletvekillikleri, artık nüfuslar ile hiç milletvekili çıkaramayan illerin nüfuslarının büyükten küçüğe sıralanması yoluyla dağıtılır[923]. Yüksek Seçim Kurulu, seçim çevrelerinin çıkartacağı milletvekili sayısını, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu hükümlerince Türkiye İstatistik Kurumu tarafından adrese dayalı nüfus kayıt sistemine (ADNKS) dayanılarak resmen ilan ettiği nüfus sayımı sonuçlarına göre belirlemektedir[924]. Kurul, her seçim çevresinin çıkartacağı milletvekili sayısını belirleme işlemini, yılın son günü Türkiye İstatistik Kurumu tarafından resmen açıklanan genel nüfus sayımı sonuçlarının açıklanmasından itibaren en geç altı ay içinde belirleyip, Resmi Gazete, radyo ve televizyonda ilan etmektedir[925].

Seçim çevrelerinin çıkartacakları milletvekili sayılarının tespitinde karşılaşılacak durumlardan biri, nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen ve artık nüfusa sahip illerin nüfuslarının milletvekili çıkartamama tehlikesiyle karşılaşması halidir. Kanun bu sorunu, 2938 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 3. fıkrasında çözüme kavuşturmuştur. Şöyle ki nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen illerin nüfusları ile artık nüfus bırakan illerin artık nüfusları büyüklüklerine göre sıraya konulur ve ilk

---

923 Türkiye İstatistik Kurumu'nun, adrese dayalı nüfus kayıt sistemini esas alarak yayımladığı 2014 yılı verilerine göre, nüfusu 165.662 rakamından düşük olan iller ve nüfusları, Ardahan: 100.809, Bayburt: 80.607, Gümüşhane: 146.353, Kilis: 128.781 ve Tunceli: 86.527. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616 (10.02.2015).

924 Son genel nüfus sayımı sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 31.12.2014 tarihinde adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre açıklanmıştır. Yüksek Seçim Kurulu, 2015 yılında yapılacak milletvekili genel seçimlerinde, seçim çevrelerinin çıkartacağı milletvekili sayısını belirlerken son nüfus sayımında çıkan 77.695.904 sayısını esas alacaktır. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616 (10.02.2015).

925 Yüksek Seçim Kurulu, 2015 yılında yapılacak olan genel seçimlerde, milletvekillerinin illere göre dağılımını belirlediği kararında milletvekili sayılarını, Adana 14, Adıyaman 5, Afyonkarahisar 5, Ağrı 4, Amasya 3, Ankara 32, Antalya 14, Artvin 2, Aydın 7, Balıkesir 8, Bilecik 2, Bingöl 3, Bitlis 3, Bolu 3, Burdur 3, Bursa 18, Çanakkale 4, Çankırı 2, Çorum 4, Denizli 7, Diyarbakır 11, Edirne 3, Elazığ 4, Erzincan 2, Erzurum 6, Eskişehir 6, Gaziantep 12, Giresun 4, Gümüşhane 2, Hakkari 3, Hatay 10, Isparta 4, Mersin 11, İstanbul 88, İzmir 26, Kars 3, Kastamonu 3, Kayseri 9, Kırklareli 3, Kırşehir 2, Kocaeli 11, Konya 14, Kütahya 4, Malatya 6, Manisa 9, Kahramanmaraş 8, Mardin 6, Muğla 6, Muş 4, Nevşehir 3, Niğde 3, Ordu 5, Rize 3, Sakarya 7, Samsun 9, Siirt 3, Sinop 2, Sivas 5, Tekirdağ 6, Tokat 5, Trabzon 6, Tunceli 2, Şanlıurfa 12, Uşak 3, Van 8, Yozgat 4, Zonguldak 5, Aksaray 3, Bayburt 1, Karaman 2, Kırıkkale 3, Batman 4, Şırnak 4, Bartın 2, Ardahan 2, Iğdır 2, Yalova 2, Karabük 2, Kilis 2, Osmaniye 4, Düzce 3 bu şekilde belirlemiştir. (YSKK, No: 2014/3094, Karar Tarihi:29.06.2014. Resmi Gazete, 3.7.2014-29049, Ek(I) sayılı cetvel) http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140703-7-1.pdf (20.09.2014).

hesapta iller arasında bölüştürülmemiş bulunan milletvekillikleri bu sıraya göre dağıtılmaktadır. Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla il eşit nüfusa veya nüfus artığına sahip olması halinde, bunlar arasında ad çekilmektedir. Kanun koyucu, 3. fıkranın devamına 22.10.2009 tarih ve 5922 sayılı Kanunla *"Şu kadar ki nüfusu iki milletvekili çıkarmaya yetmeyen iller, artık nüfus sıralamasında da milletvekili sayısını ikiye çıkaramazsa, önce iki milletvekili çıkaramayan illere ikinci milletvekili verilir"* şeklinde bir cümle eklemiştir[926]. Ana Muhalefet Partisi'nin Anayasa Mahkemesine açtığı iptal davası sonucunda, Mahkeme, Kanun maddesine eklenen yukarıdaki cümleyi oy birliğiyle iptal etmiştir[927].

1.1.7. Seçime Katılacak Siyasi Partilerin ve Adayların Belirlenmesi

Seçim sürecinin nihai amacı, her bir seçim aktörüne göre değişkenlik göstermektedir. Bu süreç kimi seçim aktörleri için bir yarış niteliği taşımaktadır. Bu yarış esasen, iktidara talip siyasi partiler arasında geçerken, çok nadir de olsa, siyasi parti mensubu olmayan bağımsız adayların da yarışa katıldığını görmekteyiz[928]. Demokrasilerde çok sesliliğin sembolü ve demokrasilerin vazgeçilmezi olan siyasi partilerin seçim arenasında boy gösterebilmeleri için evvela seçime girme hakkını haiz olmaları gerekmektedir. Seçimlere katılma hakkı, siyasi partiler açısından yerine getirilmesi zorunlu bir takım yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir[929]. Bu yükümlülüklerin tamamlanması ve tamamlandığının da seçimlerin yönetiminden sorumlu merciiler tarafından tespiti gerekmektedir ki, siyasi partiler seçim yarışına katılabilsinler. Türk seçim hukukunda bu mercii, Yüksek Seçim Kurulu olarak belirlenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, görev ve yetkilerinin tanımlandığı 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin 11. bendine göre seçime katılacak siyasi partileri

---

926 Yılmaz, ss. 218-219.

927 AMK. 10.2.2011 gün ve E. 2009/88, K. 2011/39, Resmi Gazete: 18.02.2011-27850.

928 Erdal Abdulhakimoğulları, "Tek Başına Seçim Kazanmak: Türk Siyasal Hayatında Bağımsız Milletvekili Adaylığı", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XII, Sayı:1-2, 2008, s. 269.

929 Tevfik Gülsoy, "Milletvekili Seçimlerinde Siyasi Parti Adaylarının Tespiti", **EÜHFD**, C. X, S. 3-4, Erzincan, 2006, ss. 125-144.

belirlemektedir[930]. Kurul'un bu yetkisi bir inisiyatif taşımaktan ziyade tespit ve ilan mahiyetindedir. Diğer bir ifadeyle, Kurul, sadece madde metninde ifade edilen şartları haiz siyasi partileri tespit ve ilan etme yetkisine sahiptir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçime katılabilecek siyasi partileri tespit ve ilan ederken hangi kriterleri esas alacağı, 298 sayılı Kanun'un yukarıda ifade ettiğimiz madde metninde ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 36. maddesinde aynı şekilde kaleme alınmıştır. Buna göre, siyasi partilerin milletvekili genel ve ara seçimlerine katılabilmeleri için illerin en az yarısında ve oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilatını kurmuş[931] ve büyük kongrelerini yapmış olmaları ya da söz konusu partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunması gerekmektedir.

Kanun siyasi partilerin 81 ilin en az yarısında teşkilatlanmış olmasını aramaktadır. Bu anlamda bir partinin seçime katılabilmesi için, Türkiye genelinde en az 41 ilde teşkilat kurmuş olması gerekmektedir. Madde metninde ifade edilen teşkilat kurmadan maksat, bir ilin bütün ilçelerini de içine alacak şekilde parti teşkilatının kurulmasını ifade ettiği mi yoksa siyasi parti kurulmasını ve teşkilatlanmasını kolaylaştıracak başka bir çözüm sunmasımıdır?. Çünkü bir siyasi partinin kurulması ve ülke genelinde örgütlenmesi hem maddi hem de manevi külfeti olan büyük organizasyon yapılarını gerektirmektedir. Bu da siyasi örgütlenme faaliyetlerini zorlaştıran bir durumdur. Kanun koyucu, bir siyasi partinin bir ildeki teşkilatlanması kavramına, 14. maddenin 11. bendinin ikinci fıkrasında açıklık getirmiştir. Buna göre, seçime katılmak isteyen siyasi partiler, bir ilde

---

930 YSKK, 2014/67, Karar Tarihi: 16.01.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-67.pdf (15.09.2014).

931 Siyasi partilerin kuruluşu 2820 sayılı Kanun'un 8. maddesinde, *"Siyasi partiler, partiye üye olma yeterliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulur. Siyasi partilerin genel merkezi Ankara'da bulunur. Siyasi partilerin, aşağıda belirtilen bildiri ve belgelerin, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzel kişilik kazanırlar. Bildiride, kurulacak siyasi partinin adı, genel merkez adresi, kurucuların adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, öğrenim durumları, meslek veya sanatlarıyla ikametgahlarının belirtilmesi ve bu bildirinin bütün kurucular tarafından imzalanması ve bildiriye beşer adet olmak üzere kurucuların nüfus kayıt örnekleri, adli sicil belgeleri ve kurucuların ayrı ayrı düzenledikleri siyasi parti kurucusu olabilme şartlarını taşıdıklarını belirten imzalı beyannameler ile kurucular tarafından imzalanmış parti tüzüğü ve programının eklenmesi şarttır. Bilgi ve belgelerin alındığı anda, İçişleri Bakanlığınca bir alındı belgesi verilir. İçişleri Bakanlığı, kuruluş bildirisi ve alındı belgesinin onaylı birer örneği ile bildiri eklerinin birer takımını üç gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığı ile Anayasa Mahkemesine gönderir*" şeklinde kaleme alınmıştır.

teşkilatlanmasını, merkez ilçesi dahil olmak üzere o ilin toplam ilçe sayısının en az üçte birinde kurmaları gerekmektedir.

Siyasi partilerin ülke genelinde illerin en az yarısında, illerde ise ilçelerin en az üçte birinde teşkilatını kurmuş olması, tek başına seçimlere katılması için yeterli görülmemiştir. Ayrıca, siyasi partiler, teşkilatlanma için öngörülen asgari şartları, seçimlerin en az altı ay evvelinde tamamlamış olmasının yanı sıra yine aynı zaman zarfında büyük kongrelerini de yapmış olmaları gerekmektedir. Siyasi partilerin seçimlere katılabilmeleri için yukarıda ifade edilen kriterlerden farklı bir kriteri, diğer kriterlere gerek kalmadan sağlamasıyla seçimlere katılabileceklerdir. O şart, söz konusu siyasi partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubunun bulunmasıdır. Bir siyasi partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu olması demek, o siyasi partinin bir önceki seçime katılmış olması ve dolayısıyla teşkilatlanmasını Kanundaki kriterlere göre tamamlamış olması anlamına gelmektedir. Ancak her siyasi grubu olan partinin, bir önceki seçime katıldığını tam olarak söyleyemeyebiliriz. Şöyle ki, seçimlere katılmadığı halde sonradan kurulan ve Mecliste de en az 20 milletvekiline sahip olmak suretiyle grubu olan partilerin olduğunu geçmiş siyasi tecrübelerden gözlemleyebilmekteyiz. Böyle bir durumda, Kanun metnine göre bir siyasi partinin seçimlere katılması, teşkilatlanma kriterlerine bakılmaksızın mümkün olabilecektir. Ancak kanaatimizce, bu yolla Meclis'de grubu bulunan siyasi partilerin de teşkilatlanma kriterlerini sağlayıp sağlamadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, siyasi partilerin Kanunda ifade edilen teşkilatlanma kriterlerini bypass ederek seçimlere katılması mümkün hale gelecektir.

Yüksek Seçim Kurulu, Kanun'un aradığı kriterleri taşıyan siyasi partilerin seçime katılacaklarına ilişkin tespit ve ilanı, seçim başlangıç tarihinin ilanından sonraki 10 gün içinde, seçimin yenilenmesi durumunda ise yenilenme kararının ilanından sonraki beş gün içerisinde kamuoyuna duyurmaktadır. Seçime katılabilecek siyasi partilerin tespit ve ilanında seçim başlangıç tarihi önemli bir rol oynamaktadır. Seçim başlangıç tarihi yapılacak seçimin niteliğine göre farklılık göstermektedir. Örneğin 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda seçim başlangıç tarihi Kanun'un 6. maddesinde, "*Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır. Bir önceki seçimin yapıldığı tarihten itibaren dört yılın dolmasından önceki son Pazar günü oy verilir. Oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak doksan*

günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir" şeklinde belirlenmiştir. 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 8. maddesinde ise *"Mahalli idareler seçimleri beş yılda bir yapılır. Her seçim döneminin beşinci yılındaki 1 Ocak günü seçimin başlangıç tarihidir. Aynı yılın Mart ayının son Pazar günü oy verme günüdür*" biçiminde belirlenmiştir. 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu'nun 3. maddesinin 2. fıkrasında da, *" ...Cumhurbaşkanı seçim dönemi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmışıncı gün, makamın herhangi bir şekilde boşalması hâlinde ise boşalmayı takip eden gün başlar*" şeklinde düzenlenmiştir. Yüksek Seçim Kurulu, yapılacak seçimin niteliğine göre değişkenlik gösteren yukarıda ifade ettiğimiz seçim başlangıç tarihlerinden itibaren 10 gün içinde, seçimleri yenilenmesine karar verilmiş ise yenileme kararının ilamından sonraki beş gün içinde seçime katılabilecek siyasi partileri ilan etmektedir.

Seçmenler kadar önemli bir diğer seçim aktörü de, bir siyasi parti mensubu ya da bağımsız olarak seçmenlerin tercihlerine talip olarak seçim arenasında boy gösteren adaylardır[932]. Seçim hukuku, seçim sacayağının bir ayağını oluşturan seçmenler için fazla şart aramazken, diğer önemli ayağını oluşturan adaylar için daha fazla ve nitelikli şartlar aramaktadır[933]. Diğer bir ifadeyle, Anayasa ve seçim mevzuatı, seçmen yeterliğine sahip olabilmek için vatandaşlık, yaş, kısıtlı olmamak ve kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak şartlarını taşıyor olmayı ararken, seçilme hakkını kullanacak adaylar için, seçmenler için aranan şartlara ilave şartlar öngörmektedir[934]. Ülkeden ülkeye değişkenlik göstermekle beraber, olumlu ve olumsuz olarak seçim mevzuatlarında yer alan bu şartlara seçilebilme yeterliliği

---

932 Oya Araslı, **Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s. 41. ; Cemil Kaya, "Milletvekili ve Mahalli İdare Seçimlerine Katılan Kamu Görevlilerinin Görevden Çekilmesi ve Göreve Dönmesi", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 13, Sayı 1, Ocak 2004, ss. 33-49. ; Ayhan Döner (b), "Geçmişten Günümüze Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Seçimlerde Adaylığı" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 58, Sayı: 4, s.738. ; Armağan, s. 88. ; Cüneyd Altıparmak, "Demokrasilerde Aday Belirleme Yöntemleri" **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 76, Ankara, 2008, ss. 355-375. Bilir (b), s. 31.

933 Döner (b), s. 739.

934 Gönenç (b), ss. 160-161.

denilmektedir[935]. Bir kimsenin milletvekili ve yahut yerel idareci seçilebilmesi için, öncelikle seçilebilme yeterliğini haiz olması, sonrasında ise adaylığının teklif edilmesi gerekmektedir[936]. Bu şartları taşımayan ya da taşıdığı halde aday olarak teklif edilmeyen kişiler aday olma hakkından mahrum kalmaktadır[937].

Türk hukukunda seçimlerde aday olmaya ilişkin esaslar, 1982 Anayasası'nın "milletvekili seçilme yeterliliği" başlığını taşıyan 76. maddesinde[938] sayılmıştır. Seçilme yeterliğine ilişkin olarak olumlu ve olumsuz şartları belirleyen madde metnindeki hükümler, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 10. ve 11. maddelerinde aynı şekilde yer almıştır. 2839 sayılı Kanun'un 12. maddesi, Anayasa ve Kanunda belirlenen olumlu ve olumsuz niteliklere sahip olan her Türk vatandaşının seçimlerde, ister bir siyasi partiye mensup olsun, ister olmasın seçimlerde aday olabileceğini hüküm altına almıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun tespit ve ilan ettiği seçime katılabilecek siyasi partiler, seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşlarını bütün seçim çevrelerinde aday olarak gösterebilmektedir.

Adaylıkla ilgili olarak üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri de, kamu görevlilerinin adaylığı meselesidir. Anayasanın 76. maddesinde, kamu görevlilerinin görevlerinden çekilmedikçe aday olamayacakları ve milletvekili seçilemeyecekleri ifade edilmiştir. Buna karşın, seçilme yeterliliğini taşıyan kamu görevlilerinin, seçimlerden önce görevlerinden çekilmelerine ilişkin esasların

---

935 Seçilme yeterliliğine ilişkin olumlu ve olumsuz şartlar için bkz., Araslı, ss. 41-49. ; Bilir (b), ss. 31-43. ; Döner (b), s. 739. ; Abdülhakimoğulları, s. 272.

936 Bilir (b), s. 31. ; Abdülhakimoğulları, s. 273.

937 Bilir (b), s. 31. ; Döner (b), s. 739.

938 1982 Anayasası'nın 76. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, seçilme yeterliliğine ilişkin esaslar, "*Yirmi beş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler"* şeklinde belirlenmiştir.

belirlendiği 2839 sayılı Kanun'un 18. maddesinde[939] ise görevlerinden ayrılma isteği bulunmadıkça adaylıklarını koyamayacakları ve aday gösterilemeyecekleri belirtilmektedir. Kamu görevlilerinin, adaylık için görevlerinden çekilmelerine ilişkin usul, 2839 sayılı Kanun'un 19. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasal ve yasal düzenlemelere göre, seçilme yeterliliğine sahip kamu görevlilerinin genel ve yerel seçimlerde aday olabilmeleri için istifa ya da emeklilik müesseselerine müracaatları gerekmektedir. İstifa ya da emeklilik müesseseleri, kamu görevlisinin aday olacağı seçimin niteliğine göre farklı sürelerde gerçekleştirilmektedir. Söz konusu seçim, genel ve ara seçim ise bu seçimlerin başlangıç tarihinden bir ay önce, seçimlerin yenilenmesi kararına istinaden gerçekleştirilecek bir seçim ise yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde kamu görevlisi istifa ya da emekliliğini talep etmek suretiyle kamu görevlisi sıfatını sona erdirecektir[940]. İstifa eden ya da emekli olan eski kamu görevlisinin, seçilebilme yeterliliği de mevcut ise aday olmasının önünde hiçbir engel kalmamış demektir. Yüksek Seçim Kurulu, Başbakan ve Bakanları, gerek Anayasa gerekse 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu hükümleri çerçevesinde kamu görevlisi olarak değerlendirmediğinden bu kişilerin seçimlerde adaylıklarını koymaları için görevlerinden çekilmelerinin gerekmediğini ifade etmiştir[941].

Kamu görevlilerinin seçimlerde aday olabilmeleri için görevlerinden istifa etmesinin zorunlu olması durumu doktrinde eleştirilmiştir. Atar, seçimlerde aday olacak kamu görevlisinin, istifa ya da emeklilik müesseselerini işletmek suretiyle görevinden çekilmek zorunda bırakılmasının, yargı mensupları, üst düzey bürokratlar ve diğer güvenlik kuruluşları mensupları dışında kalan kamu görevlileri açısından

---

939 2839 sayılı Kanun'un 18. maddesi, *"Hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri, kamu kurumu ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, aday olmak isteyen belediye başkanları ve subaylar ile astsubaylar, aday olmak isteyen siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar, kamu bankaları ile üst birliklerin ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösterilemezler"*.

940 Döner (b), s. 767. Kaya, ss. 35-37.

941 Kaya, s. 35.

seçim sürecini kendi lehine etkileme gücüne sahip olmadıkları gerçeğinden hareketle yerinde bir uygulama olmadığını ve aynı zamanda Anayasanın eşitlik ilkesine de aykırı olduğunu ifade etmiştir. Atar gerekçe olarak ise kamu görevlisi olmayan adaylarının işlerini bırakmadan ve herhangi bir maddi kayba uğramadan aday olabildiklerini ifade etmiştir. Seçilme hakkını kullanmak isteyen kamu görevlilerinin bu anlamda ortaya çıkabilecek her türlü maddi kaybı ortadan kaldırılmalıdır. Atar, söz konusu sorunun ücretli izin hakkı ile çözülebileceğini, bunun yeterli olmaması durumunda ise ücretsiz izin müessesesini çözüm olarak önermektedir[942].

Seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu seçim kurullarında görev yapan hakimlerin, seçimlerde aday olmalarına ilişkin esaslar, Kanun koyucu tarafından diğer kamu görevlilerinden ayrı olarak, 2839 sayılı Kanun'un 17. maddesinde düzenlemeyi uygun görmüştür. Madde metninde ifade edilen esaslar, "*Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim kurulu başkanları, bu görevlerinden ancak adaylıklarını koymaları halinde çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler, bu tercih haklarını genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde kullanabilirler. Adaylığı tercih edenler, 18 ve 19. maddelerde, memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar"* şeklinde kaleme alınmıştır[943]. Söz konusu düzenlemenin, seçim kurullarında görev alan hakimlerin yaptıkları seçim yönetim ve denetim faaliyetinin gerektirdiği tarafsızlık ilkesini sağlama adına yapıldığı gibi bir izlenim veriyor olsa da, seçim kurullarında görev alan hakimlerin adaylıklarının söz konusu olması durumunda, uyacakları esasların diğer kamu görevlileri için belirlenen esaslar ile aynı olması bir çelişki oluşturmaktadır. Ayrıca, söz konusu hakimler için öngörülen ayrıksı durum ortadan kaldırılıp, seçilme hakkını kullanmak isteyen tüm kamu görevlileri için geçerli olacak ortak bir düzenleme yapılmalıdır.

Kamu görevlilerinin siyasi parti adaylığını ya da seçimi kaybetmeleri durumunda, tekrar eski görevine dönebilmesine imkan tanınması seçilme hakkının bir gereğidir. Kanun koyucu, siyasi eğilimlerini deşifre etmelerine karşın kamu

---

942 Atar (d), s. 180.

943 Döner (b), s. 759.

görevlilerinin göreve dönmelerinde bir sakınca görmemiştir[944]. Bu konuya ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un Ek 7. maddesinde 22.12.2005 tarih ve 5435 sayılı Kanunla[945] yapılan bir değişiklikle son halini almıştır. Siyasi parti adaylığını ya da seçimi kaybeden kamu görevlisinin, 2005 yılında gerçekleştirilen değişiklik öncesinde de, istifa etmeden önceki şartlar saklı kalmak üzere, kamu görevine dönebilme imkanı bulunmaktaydı. 2005 değişikliklerinden sonra da, kamu görevlileri bu haktan faydalanmaya devam etmektedirler. Ancak bir farkla, Kanun koyucu, 2005 yılında gerçekleştirilen değişiklikle, aday olmak için istifa eden kamu görevlilerinden, görevlerine dönemeyeceklerin kapsamını genişletmiştir. 2005 öncesinde subay ve ast subaylar için öngörülen tekrar göreve dönememe istisnası, 2005 değişikliğiyle, yüksek mahkeme üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar için de öngörülmüştür. Böylelikle, subay ve ast subaylarla beraber yüksek mahkeme üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar da tekrar kamu görevlerine geri dönemeyeceklerdir[946].

Adaylığı veya seçimi kaybeden ve görevine dönme hakkı bulunan kamu görevlileri, Yüksek Seçim Kurulu'nca seçim sonuçlarının ilanını takip eden bir ay içinde müracaat etmeleri durumunda eski görevlerine veya kazanılmış hak aylık derecelerindeki başka bir göreve dönebilmektedirler. Madde metninde, kamu görevlilerinin tekrar eski görevlerine ya da özlük hakları korunmak koşuluyla başka bir göreve dönebilmeleri için başvuru süresi 1 ay olarak belirlemesine karşın, başvuruda bulunanların hangi sürede göreve başlatılacakları hususunda bir süre öngörülmemiştir. Bu konuda Danıştay değişik kararlarında 60 günlük dava açma süresinin makul bir süre olacağını kabul etmiştir. Bunun yanı sıra Danıştay adaylığı[947] ve seçimi[948] kaybeden kamu görevlilerinin seçim sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanmasını beklemeden göreve dönmek için idareye

---

944 Kaya, s. 40.

945 Resmi Gazete, 24.12.2005-26033.

946 Döner (b), ss. 768-770.

947 12. D, E: 1999/1057, K: 2001/678, Karar Tarihi: 27.2.2001.

948 12. D, E: 1995/9351, K: 1997/1986, Karar Tarihi: 06.10.1997.

başvurabileceğine karar vermiştir[949]. Kanaatimizce Danıştay'ın makul süre olarak nitelendirdiği 60 günlük dava açma süresi, kamu görevlilerinin ekonomik ve özlük hakları dikkate alındığında çok uzun bir süredir. Bu sürenin çok kısa tutulması, seçilme hakkını kullanan kamu görevlisinin, adaylık ve propaganda sürecinde yaptığı harcamalardan dolayı ortaya çıkan maddi kayıplarının, sürenin uzun tutulmasıyla ortaya çıkaracağı olumsuzlukları ortadan kaldıracaktır. Hem seçilme hakkının kullanılmasını teşvik etmek hem de maddi kayıpların yaşanmaması için adaylık ve seçim yarışını kaybeden adaylara, Danıştay'ın verdiği kararlar doğrultusunda seçim sonuçlarının açıklanmasını beklemeden eski görevlerine geri dönme hakkı sağlanmalıdır. Ayrıca, demokratik katılım sürecinde bazı kamu görevlilerinin önünü tıkayan 298 sayılı Kanun'un Ek 7. madde hükmü tamamen kaldırılarak, seçilme hakkının kullanımının kapıları tüm kamu görevlilerine ardına kadar açılmalıdır.

Adaylığı veya seçimi kaybeden kamu görevlilerine görevine dönme hakkının bazı istisnai memurluklar dışında tanınmış olmasının yanı sıra, üzerinde durulması gereken önemli bir konu da, seçimi kazanan ve belli bir süre seçildiği görevde kalan kamu görevlilerinin, sonradan seçimleri kaybetmeleri ya da tekrar aday olmama durumlarında bunların tekrar eski görevlerine dönebilme imkanının bulunup bulunmadığına ilişkin durumdur. Bu durumda bulunan kamu görevlilerinin, tekrar eski görevlerine dönebilmeleri, her bir kamu görevlisinin tabi olduğu mevzuat hükümlerinde düzenlenmiştir. Örneğin, bir kamu görevlisinin belediye başkanı seçilmesi örneğini ele aldığımızda, belediye başkanlığı seçimini kazanan kamu görevlisinin, tekrar seçilememesi veya tekrar aday olmaması sonucunda, eski kamu görevine dönebilmesine ilişkin düzenleme 18.1.1984 tarih ve 2972 sayılı "Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"un Ek 3. maddesinde, *"Subaylar, astsubaylar, hakimler ve savcılar ile yüksek yargı organları mensupları hariç olmak üzere, kamu kurumları ile kamu kurumu niteliğinde bir kuruluşta memur veya kadrolu işçi olarak çalışmakta iken bu görevinden ayrılarak Belediye Başkanı seçilmiş olup da yeniden aday olamayan veya seçilemeyenler, hizmet süreleri itibariyle veya yaş haddi nedeniyle emekliliğe hak kazanamamış olmaları kaydıyla, seçimlerin kesin sonuçlarının Yüksek Seçim*

[949] Kaya, s. 41.

Kurulunca ilanını takip eden iki ay içinde daha önceki kurumlarının bağlı bulunduğu bakanlığa başvurmaları halinde eski görevlerine veya istifa ettikleri tarihteki kurumun özelliği ve niteliğine uygun eşdeğer bir göreve atanabilirler. Ancak yargı kararı ile belediye başkanlığı görevi sona erenler ve istifa edenler hakkında bu hüküm uygulanmaz" biçiminde ifade edilmiştir[950].

Görüleceği üzere, belediye başkanı seçilen bir kamu görevlisinin, yeniden aday olmaması ya da seçilememesi durumlarında tekrar eski kamu görevine geri dönebilmektedir. Ancak dönebilmesi için hizmet süresi itibariyle veya yaş haddi nedeniyle emekliliğe hak kazanmamış olması gerekmektedir. Tekrar görevine dönme hakkı bulunan kamu görevlisi, bu hakkını seçim sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilmesini takip eden iki ay içinde ilgili bakanlığa başvurmak suretiyle kullanabilir. Bu madde kapsamında, sadece belediye başkanlığına münhasır olmak üzere, tekrar eski kamu görevine dönme imkanı tanınması, genel ve yerel seçimle gelinen diğer görevlere tanınmamış olması demokratik katılım ve seçilme hakkını ruhuyla bağdaşmayan bir durumdur[951].

1.1.8. Propaganda Faaliyetleri

Propaganda, Latince kökenli bir kelime olup, bahçıvanın taze bitki filizlerini yeni bitkiler üretmek için toprağa dikmesi anlamına gelen "propagare" kelimesinden türetilmiştir. Propaganda ile ilgili birçok tanım yapılmakla birlikte[952], kısaca propagandayı, toplumun görüş ve davranışlarını değiştirmek ve yönlendirmek suretiyle, toplumun bir görüşü kabullenmesini veya belirli davranışları benimsemesini kolaylaştırmak olarak tanımlayabiliriz[953]. Bu faaliyetler kapsamında, her türlü bireysel ve kitlesel iletişim araçlarının yanı sıra psikolojik iletişim araçları da kullanılmaktadır. Propagandanın temel amacı, mevcut güç dengelerini değiştirerek, hedef olarak belirlenen birey ya da kitlelerin sahip oldukları fikir, eylem

---

950 Döner (b), ss. 771-772. ; Kaya, ss. 45-47.

951 Döner (b), s. 772.

952 Propaganda kavramının tanımlamaları için bkz., Boyacı, ss. 14-18.

953 Ahmet Hamdi Boyacı**,** Propaganda ve Seçim Kampanyaları "1995 Erken Seçim Örneği", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997, s. 14. ; Tuba Kalçık, Televizyonda Siyasal Propaganda ve AKP, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, ss. 42-47.

ve algıyı, önceden planlanmış ve belirlenmiş manipülasyon yöntem ve teknikleriyle istenilen yön ve şekilde değiştirmek suretiyle, hedef kitlenin beklenti, tutum ve algıları üzerinde kontrolü sağlayarak kamuoyunun görüş, tutum ve algılarını kontrol altında tutmak suretiyle yönlendirmek, değiştirmek ve dolayısıyla toplumsal kontrolü sağlamak olarak ifade edilebilir[954].

1.1.8.1. Propaganda Serbestliği ve Süresi

Seçim süreci, nihayetinde, seçim aktörlerinden siyasi partiler ve onların gösterecekleri adaylar ile az sayıda da olsa herhangi bir siyasi partiye mensup olmayan bağımsız adayların çekiştiği bir yarıştır. Bu yarış, aynı zamanda siyasi partiler ile adayların, oylarına talip oldukları seçmenleri etkileme yarışıdır. Amaçlarına ulaşmaya çalışan bu seçim aktörlerinin, çeşitli bireysel ve kitlesel enformasyon araçlarıyla seçmenleri etkilemek suretiyle tercihlerini yönlendirme faaliyetlerinin bir kısmına seçim propagandası denilmektedir. İçinde rekabet unsuru barındıran bu faaliyetlerin çerçevesi, seçmen iradesinin serbestçe oluşumunu sağlayacak şekilde belirlenmelidir[955]. Özellikle, iktidarı elinde bulunduran siyasi parti ya da partilerin, iktidar olmanın avantajlarını seçim rekabetini kendi lehine çevirecek biçimde kullanabilecek olması ihtimalinin varlığı, kurallar açısından eşit fakat rakiplerin nitelikleri açısından eşit olmayan bu yarışı daha da ilginç hale getirecektir. Propaganda sürecinde seçim yarışına katılan aktörlerin, seçmenleri etkileyerek onların tercihlerini kazanma adına, özellikle devlet medyasından ve propaganda faaliyetlerini mümkün kılacak ya da kolaylaştıracak diğer propaganda imkanlarından eşit şekilde faydalanmaları esas olmalıdır. Belirlenecek kural ve ilkelerle bu rekabet ortamı korunmalıdır[956]. Bu kuralların varlığı, seçim sürecinde etkin ve eşit biçimde uygulanması adil ve dürüst seçimlerin teminatını oluşturacaktır.

Esasen, propaganda faaliyetleri seçilme hakkının tezahürü kapsamında, kendini seçmene kabul ettirebilme gayretidir. Bu kapsamda gerçekleştirilecek birçok faaliyet, yarışa katılan seçim aktörlerinin ifade hürriyetiyle de ilintilidir[957]. Yarış

---

954 Boyacı, s. 27.

955 Yılmaz, s. 240.

956 Gönenç (b), s. 259.

957 Gönenç (b), s. 2560. ; Yılmaz, s. 240.

içerisindeki seçim aktörleri, ifade hürriyeti kapsamında propagandalarını, alınacak önlem ve tedbirlerle sağlanacak gerçek bir rekabet ortamında ve eşit şartlarda serbest bir şekilde yapabileceklerdir.

Türk seçim hukukunda seçim propaganda sürecinin esasları 298 sayılı Kanun'un 49 ve 66. maddeleri arasında ayrıntılı ve uzun bir biçimde sayılmıştır. Propaganda faaliyetleri, başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere, diğer seçim kurullarının denetiminde yürütülmektedir. Seçim kurullarının propaganda faaliyetlerine ilişkin denetim yetkisi, 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinde öngörülen ve seçim gününden önceki onuncu gün ile seçim gününden önceki gün saat 18.00'e kadarki zaman dilimi ile sınırlıdır. Bu zaman diliminde gerçekleştirilecek propaganda faaliyetleri 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinin ilk fıkrasındaki hükme göre 298 sayılı Kanun çerçevesinde serbestçe gerçekleştirilebilmektedir.

1.1.8.2. Propaganda Zamanı

Niteliği gereği propaganda, süreklilik gerektiren faaliyetler bütünüdür. Siyasi partiler ve adaylar, her zemin ve fırsatı propaganda aracı olarak kullanabilmektedirler. Çünkü siyasi partilerin ve adayların, kendilerini ve politikalarını seçmene kabul ettirme ve tanıtma gayreti süreklilik göstermektedir. Bu gayret, iktidar partisi ve adayları için iktidarlarının devamı, muhalefetteki siyasi partiler ve adayları için ise iktidar olabilmek etrafında örgülenmiştir. Siyasi partilerin seçmenlerin tercihlerini kazanma arzusunun doruk noktaya çıktığı zaman dilimi seçim zamanlarıdır.

Seçim sürecinde iki tür propaganda faaliyeti söz konusudur. İlki seçim başlangıç tarihinden, seçim günü öncesindeki günün akşamı saat 18.00'e kadar olan genel propaganda faaliyetlerini, ikincisi ise görsel ve işitsel medyaya ilişkin olarak özel propaganda faaliyetlerini oluşturmaktadır. Seçimlerin niteliğine göre seçim başlangıç tarihleri değişiklik göstermektedir. Propaganda faaliyetleri için öngörülen başlangıç zamanı da seçimlerin başlangıç zamanıyla aynıdır. Ancak genel propaganda başlangıç tarihi, Kanun'un değişik maddelerinde[958] seçimlerin başlangıç

[958] 298 sayılı Kanun, genel propaganda faaliyetlerinin başlangıç tarihi, 50. maddede "seçim zamanında", 56. maddede "seçim takviminin başlangıcından itibaren", 55/A, 57., 60 ve 61. maddeleri "seçimin başlangıç tarihinden itibaren" ifadeleriyle belirlenmektedir. (Yılmaz, s. 242).

tarihleriyle aynı olduğunu düzenlerken, Kanun, özel propaganda faaliyetlerine ilişkin zaman dilimini, 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinde genel propaganda tarihinden farklı bir tarih olarak düzenlemiştir. Buna göre özel propaganda, oy verme gününden önceki onuncu gün sabah başlamaktadır. Genel propaganda faaliyetlerinin sona ermesine ilişkin olarak Kanun'un değişik maddeleri[959], 49. maddenin ikinci fıkrasına "*propaganda süresinin sona ermesine kadar*" biçiminde atıfta bulunarak, genel propagandanın oy verme gününden önceki gün saat 18.00'de sona ereceğini kabul etmektedir. Genel propaganda faaliyetlerinin sona erme tarihine ilişkin söz konusu madde hükümleriyle, özel propaganda için öngörülen tarih aynıdır. Bununla beraber, genel propaganda tarihinin sona ermesiyle ilgili olarak Kanun'un iki maddesinde farklı düzenleme söz konusudur. Bu düzenlemelerden ilki, Kanun'un 55/A maddesinin ek ikinci fıkrasında yer alan *"oy verme gününden önceki yirmi dört saate kadar olan sürede"* şeklinde yer alırken, ikincisi, 61. maddede "*oy verme gününü takip eden güne kadar*" biçiminde düzenlenmiştir[960].

Genel ve yerel seçimler için öngörülen, seçim başlangıç tarihleri ile özel propaganda faaliyetlerinin başlangıç tarihi farklı zaman dilimlerini ifade etmektedir. Bu anlamda, seçim başlangıç tarihinin ilanıyla başlayan genel propaganda faaliyetleri ile seçim gününden on gün önce başlayan özel propaganda faaliyetlerine ilişkin tarihlerin farklı olması, farklı zaman dilimlerinde gerçekleştirilecek propaganda faaliyetlerine farklı kanunların uygulanması sonucunu doğurmaktadır. Şöyle ki, seçim başlangıç tarihinden, seçimden on gün öncesi tarih olan propaganda başlangıç tarihine kadarki süreçte gerçekleştirilecek her türlü açık ve kapalı yer toplantılarına 298 sayılı Kanun hükümleri değil, 2911 sayılı "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu" hükümleri uygulanacaktır[961].

Genel ve yerel seçimler dışında, Cumhurbaşkanlığı seçiminde yer alan adaylar için de açık ve kapalı mekanlarda propaganda imkanı bulunmaktadır. Cumhurbaşkanının, ilk kez halk tarafından 10 Ağustos 2014 tarihinde seçilmesi, bu

---

959 298 sayılı Kanun, genel propaganda faaliyetlerinin sona erme tarihini, 55/B, 56., 57 ve 60. maddelerinde "propaganda süresinin sona ermesine kadar" biçiminde belirlemiştir. (Yılmaz, s. 242).

960 Yılmaz, s. 242.

961 Gönenç (b), ss. 259-260.

seçimlere ilişkin propaganda faaliyetlerinin de 298 sayılı Kanun hükümleri ve Yüksek Seçim Kurulu'nun yayımladığı kararlar ve genelgeler doğrultusunda gerçekleştirilmesi, bu seçimlerin ilk kez tecrübe edilmesi anlamında önemlidir[962].

1.1.8.3. Propaganda Mekanları

Seçim sürecinde propaganda faaliyetlerinin gerçekleştirileceği mekanlar, siyasi partilerin ve adayların kendilerini, plan ve projelerini seçmenlerin tercihlerini etkileyebilecek şekilde ifade edebildikleri alanlardır. Bu alanlar seçmen ile siyasi partileri ve adayları aynı karede buluşturması açısından önemli yerler olmasının yanında, seçmeni etkileme adına, ileri propaganda tekniklerinin etkin bir biçimde kullanıldığı yerler olması bakımından da ayrı öneme sahiptir.

Propaganda faaliyetleri, açık ya da kapalı mekanlarda sözlü yürütülebileceği gibi, televizyon, radyo, internet, cep telefonu, gibi sanal mekanlarda interaktif biçimde de yürütülebilmektedir. Özellikle teknolojideki gelişmeler karşısında propaganda faaliyetlerinin istikameti ve niteliği değişkenlik göstererek seçmene daha hızlı ve daha etkin bir şekilde ulaşabilmektedir.

1.1.8.3.1. Açık Mekanlarda Propaganda

Propaganda faaliyetlerinin gerçekleştirileceği açık mekanların tespitinde, yukarıda ifade ettiğimiz propaganda faaliyetlerinin önemine binaen, siyasi iletişimin kuvvetli bir şekilde gerçekleştirilebileceği yerlerin seçilmesine dikkat edilmelidir. Açık yerlerde propaganda faaliyetleri, Anayasanın 34. maddesinde yer alan "toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" ile yakından ilintilidir[963]. Bu hakkın kullanıcısına sağlayacağı mekansal fayda, propaganda faaliyetinde bulunan siyasi parti ya da adaya sağlayacağı faydayla aynı olacaktır. Ayrıca bu hakkın kullanılması, siyasi iktidar tarafından seçimlere müdahale olarak algılanabilecek faaliyetlere karşı seçim sürecinin korunmasını sağlayacaktır. Bu anlamda seçim propaganda faaliyetlerinin de, siyasi iktidarın müdahale alanından uzaklaştırılarak, diğer siyasi partilerin ve adayların olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmelidir. Özellikle, seçim

---

962 Yüksek Seçim Kurulu, 10 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanı seçiminde propaganda serbestliği ve süresi ile ilgili uyulması gereken usul ve esasları için bkz., YSKK, 2014/2913, Karar Tarihi: 06.06.2014, Resmi Gazete, 13.06.2014-29029.

963 Yılmaz, s. 244.

propaganda faaliyetleri kapsamında devlete ait mekanların siyasi iktidar tarafından kullanılmak suretiyle daha fazla seçmenin kararını etkilemesine fırsat verilmemelidir.

Türk seçim hukukunda propaganda yapılacak açık mekanların tespiti yetkisi, 298 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ikinci fıkrasında, *"gidişgelişi bozmayacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların genel olarak yapıldığı ve varsa elektrik tesisatı olan yerleri seçmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini tesbit ederler"* şeklindeki düzenlemeyle ilçe seçim kuruluna verilmiştir. İlçe seçim kurulu, siyasi partilerin açık mekanlarda toplu olarak sözlü propaganda müracaatlarını, toplantı, meydan, gün, sıra ve saatini ad çekme ile belirleyerek ilgililere tebliğ etmek suretiyle değerlendirmiş olur. İlçe seçim kurulunun ad çekme suretiyle belirlediği sıralama sonradan değiştirilemez. Bir siyasi parti, kendi açık ve toplu sözlü propaganda yapma saatinden, diğer bir siyasi parti veya aday lehine vazgeçemez, anlaşarak değiştiremez hatta aynı günde gerçekleştirecekleri açık ve toplu sözlü propaganda yapma saatini de değiştiremez. Bağımsız adayların müracaatları, ilçe seçim kurulu tarafından aynı yöntemle ve haftada bir gün yapılacak şekilde belirlenmek suretiyle değerlendirilir. Birden fazla seçim kurulu bulunan ilçelerde, toplu olarak sözlü propaganda yapılabilecek açık mekanların belirlenmesi işini "1" numaralı ilçe seçim kurulu yapmaktadır[964].

İlçe seçim kurullarının yetkisine bırakılan açık yerlerdeki toplu sözlü propaganda yapılacak yerlerin tespiti, kurul başkanı hakimin yanı sıra, kurulun dört siyasi parti mensubu üyesinin de katılımıyla yapılacaktır. Seçim yarışı, sadece ilçe seçim kurulunda bulunan üyelerin mensubu oldukları siyasi partiler arasında geçmemekte, ilçe seçim kurulunda temsil edilmeyen diğer siyasi partilerin de katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Toplu olarak sözlü propaganda yapılabilecek yerlerin tespitinde bu siyasi partilerin de görüşleri alınmalı, propaganda mekanlarının belirlenmesinde etkili olmaları sağlanmalıdır.

Genel propaganda süresi içerisinde, diğer bir ifadeyle seçim zamanında, açık yerlerde yapılacak propaganda faaliyetlerine Kanun iki sınırlama getirmiştir. Bu sınırlamaların biri mekana diğeri ise zamana ilişkindir. Mekana ilişkin sınırlama

---

964 Gönenç (b), s. 261.

kapsamında hangi mekanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılamayacağı, Kanun'un 50. maddesinde, genel yollar, mabetler, kamu hizmeti görülen bina ve tesisler ve ilçe seçim kurullarının belirlediği meydanlardan başka meydanlar şeklinde sayılmıştır. Zamana ilişkin sınırlama ise aynı maddenin son fıkrasında, güneşin batmasından sonraki ikinci saatin sonundan güneşin doğmasına kadarki zaman olarak belirlenmiştir.

1.1.8.3.2. Kapalı Mekanlarda Propaganda

Seçim propaganda faaliyetleri, açık mekanlarda toplu şekilde sözlü propaganda biçiminde gerçekleştirilebildiği gibi, kapalı mekanlarda da kapalı yer toplantısı biçiminde yapılabilmektedir. Bu husus, 298 sayılı Kanun'un 51. maddesinde *"seçimlere katılan siyasi partiler veya bağımsız adaylar adına kapalı yer toplantısı yapılabilir"* şeklinde ifade edilmiştir.

Kapalı yer toplantısı yapmak isteyen siyasi parti ya da bağımsız adaylar, üç kişilik bir denetim heyeti heyeti kurmak ve aynı zamanda en yakın zabıta amir veya memuruna haber vermek suretiyle kapalı yer toplantısı düzenleyebilirler. Köylerde, muhtara veya vekiline haber vermek kapalı yer toplantısı düzenleyebilmek için yeterli görülmüştür. Heyetin görevleri, yukarıda ifade ettiğimiz gibi kapalı yer toplantılarını düzenini ve denetimini sağlamaktır. Heyetin görevleri, maddenin 3. fıkrasında, toplantının düzenini sağlamak, kanunlara karşı hareketleri, edep törelerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz veya fiilleri önlemek olarak sayılmıştır. Heyet,sayılan bu durumlardan biriyle karşılaştığında, bunu önlemeye çalışır, kendisi önleyemediği takdirde gerekirse zabıtayı çağırır. Heyet, toplantıda hazır bulunanlardan söz alacak olanları tayin ve tahdit edebilir. Zabıta amir ve memurları ile muhtar veya ihtiyar meclisi üyeleri, kapalı yer toplantılarına, toplantıyı idare eden heyetin isteği veya yetkili seçim kurullarının kararı dışında, hiçbir şekilde müdahale edemezler. Bu toplantılarda yapılacak konuşmalar, hoparlörle yayınlanabilir. 51. maddenin son fıkrası, kapalı yer toplantılarının yapılamayacağı yerleri, mabetler, okullar, askeri kışlalar, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle ve askeri mekanlar ve kamu hizmeti görülen diğer yerler olarak saymıştır.

Kapalı yer toplantılarının düzenini ve denetimini sağlamakla görevli heyetin, kanunlara karşı hareketleri, edep törelerine aykırı veya suç işlemeye

kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz veya fiilleri tespit ve tayin ederken hangi kriterlere göre hareket edeceği tartışmalıdır. Heyetin kanuna karşı hareketleri değerlendirmesi ve nitelendirmesi, subjektif bir nitelik taşıyacaktır. Heyetin, adeta bir hakimin görevini üstlenerek, hangi fiillerin ve sözlerin kanuna aykırı olduğuna karar vermesi istenmektedir. Heyet bu nitelendirmeyi hangi hukuki bilgi ve değerlendirmeye göre yapacaktır. Heyetin değerlendirmesi istenen bir başka durum ise kapalı yer toplantısındaki fiil ve davranışların edep törelerine aykırı olup olmadığının tespitidir. "Edep töreleri" kavramının içeriğinin ne olduğu tanımlanmamıştır. Bu kavramın ne anlama geldiği açıkça ortaya konulmalıdır.

Kapalı yer toplantılarında yapılacak konuşmaların, hoparlörle yayınlanmasına ilişkin ifade, Kanun'un ilk yapıldığı dönemin izlerini taşımaktadır. Kanun'un ilk yapıldığı günden günümüze teknolojik gelişmeler baş döndürücü bir şekilde değişikliğe uğramıştır. Artık kapalı yer toplantılarında siyasi partiler ve adaylar, günümüzün son teknolojik imkanlarını kullanarak konuşmalarını seçmenlere daha etkin görsel ve işitsel sunumlar yapmak suretiyle ulaştırmaktadırlar.

1.1.8.3.3. Seçim Bürolarında Propaganda

Seçim propaganda faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği yerlerden biri de seçim bürolarıdır. Seçim büroları, siyasi partiler ve adayların seçmenle bire bir temas kurabildiği noktalardan biri olması sebebiyle önemli seçim propaganda mekanlarından biridir. 298 sayılı Kanun'da, 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanun ile 51. maddeye eklenen 51/A maddesiyle seçim bürolarına ilişkin esaslar belirlenmiştir.

Siyasi partiler ve adaylar, seçimin başlangıç tarihinden itibaren, katıldıkları seçim çevrelerinde seçim çalışmalarını yürütmek üzere seçim büroları açabilirler. Maddenin ilk fıkrasının ilk cümlesi, seçimin niteliğine göre değişen seçim başlangıç tarihinden itibaren, siyasi partilerin ve adayların seçime katıldıkları seçim çevreleriyle sınırlı olarak seçim çalışmalarını yürütebilecekleri seçim büroları açabileceğini ifade etmektedir[965]. Seçim bürolarının, seçime katılacak siyasi parti

[965] 10 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin esasların belirlendiği Yüksek Seçim Kurulu genelgesinde, adayların seçim büroları açabileceklerine ilişkin olarak, *"Seçim büroları, 11 Temmuz 2014 - 9 Ağustos 2014, İkinci oylamanın yapılması durumunda, 11 Ağustos 2014 - 23 Ağustos 2014. a) Adaylıkların kesinleştiği 11 Temmuz 2014 Cuma gününden itibaren Cumhurbaşkanı adaylarının, seçim çalışmalarını yürütmek üzere yurt içinde seçim büroları açabileceklerine, İkinci oylamaya kalması durumunda, Yüksek Seçim*

mensubu olsun ya da olmasın tüm adayların seçim çevreleriyle sınırlı olacak şekilde kurulabilecek olması, seçim faaliyetinin doğal bir sonucudur. Siyasi partiler ise seçime katılmak koşuluyla her seçim bölgesinde seçim büroları açabilmektedir. Gerek siyasi partilerin gerekse adayların, seçim çalışmalarını yürütecekleri seçim bürolarını tespit ederlerken, bazı kriterleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. İstedikleri mekanları, seçim bürosu olarak belirleyemezler. Siyasi partiler ve adaylar seçim bürolarını belirlenirken, devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ve bunlara bağlı kuruluşlara, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklara, özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklere ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıflara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile üretici birlikleri, kooperatif birlikleri, bankalar ve sendikalara ait bina ve tesisler olmamasına dikkat etmek zorundadırlar. Özellikle iktidar partisi ve mensubu olan adaylar, kamu imkanlarını ve kamu binalarını kullanma ihtimaline

---

Kurulu tarafından geçici sonuçların ilân edileceği 11 Ağustos 2014 Pazartesi gününden itibaren adayların, mevcut seçim bürolarında faaliyetlerine devam edebileceklerine, ancak birinci oylamanın kesin sonuçlarının ilân edileceği 15 Ağustos 2014 Cuma gününden itibaren ikinci oylamaya katılmaya hak kazanan adayların dışındaki diğer adayların seçim bürolarını kapatmaları gerektiğine, Bununla birlikte; Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ve bunlara bağlı kuruluşlara, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklara, özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklere ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıflara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile üretici birlikleri, kooperatif birlikleri, bankalar ve sendikalara ait bina ve tesislerin seçim bürosu amacıyla kullanılamayacağına (298/51-A-1), Cumhurbaşkanı adaylarının yurt dışında seçim bürosu açamayacaklarına (298/94/A-son), Cumhurbaşkanı adaylarının, seçim bürosunun adresini ve en az bir sorumlusunun kimlik ve iletişim bilgilerini içeren bildirimi propaganda döneminin başlangıç tarihi olan 11 Temmuz 2014 Cuma gününden, propaganda serbestliğinin başlangıç tarihinden önceki 30 Temmuz 2014 Çarşamba günü mesai saati sonuna kadar mahallin en büyük mülki amirine, propaganda serbestliği süresinin başlamasından (31 Temmuz 2014 Perşembe) sonra ise ilçe seçim kuruluna verilmesiyle açılmış sayılacağına, bildirim suretiyle açılan seçim bürolarının listesinin, mahallin en büyük mülki amirlikleri tarafından ilçe seçim kurullarına gönderilmesi gerektiğine (298/51-A-2), Açılma şartlarını taşımayan seçim bürolarının ilgilisine, bu eksikliklerin tamamlanması için üç günlük süre verileceğine, bu süreye uyulmaması halinde büroların, şartları tamamlanıncaya kadar mülki amirlerce kapatılacağına (298/51-A-3), Propaganda serbestliği döneminde ilçe seçim kurullarına yapılan başvurularda eksiklikler tamamlanmaz ise ilçe seçim kurulunun seçim bürosunun kapatılması yolundaki bildirimi üzerine bu işlemin mülki amirlerce yerine getirilmesine, b) Diğer seçim faaliyetleri saklı kalmak üzere, seçim bürolarında görüntülü ve sesli propaganda yapılabileceğine, ancak seçim bürolarında yapılacak sesli yayınlarda çevresel gürültü ile ilgili mevzuat hükümlerine uyulması gerektiğine (298/51-A-4), c) Seçim bürolarının, saat 09.00'dan 23.00'e kadar halka açık faaliyette bulunabileceklerine (298/51-A-son), d) Seçim bürolarındaki ilân ve reklam malzemelerinin 9 Ağustos 2014 (İkinci oylamaya kalması halinde 23 Ağustos 2014) Cumartesi günü saat 18.00'de kaldırılacağına, seçim bürolarının faaliyetlerinin de bu tarihte son bulacağına".

karşı çok daha dikkatli olmalıdırlar. Seçim yönetiminden sorumlu kurulların, iktidar partisi ve adaylarının seçim faaliyetleri esnasında devlet imkanlarını ve kamu binalarını kullanmamalarına ilişkin gerekli tedbirleri alabilecek ve buna fırsat vermeyecek dirayete sahip özerk ve bağımsız bir yapıya sahip olması seçimlerin adil ve eşit şartlarda gerçekleştirilebilmesi için bir gerekliliktir.

Siyasi partilerin veya adayların propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü seçim bürolarında, propaganda faaliyetleri kapsamında neler yapılabileceğini düzenleyen 298 sayılı Kanun'un 51/A maddesinin dördüncü fıkrasında, diğer seçim faaliyetleri saklı kalmak şartıyla, görüntülü ve sesli propaganda yapılabileceğine işaret edilmektedir. Görüntülü ve sesli propaganda faaliyetlerinin, büronun bulunduğu mahalde ikamet eden insanları rahatsız etmeyecek şekilde, "Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği"[966] esaslarına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Seçim bürolarında görüntülü ve sesli propagandanın yanı sıra, seçimin başlangıç tarihinden itibaren, seçim propaganda süresinin sona erdiği tarihe kadar, parti bayrağı, afiş, poster, pankart ve benzeri malzemelerin asılabileceği veya yapıştırılabileceği ifade edilmiştir. Siyasi partilerin genel merkez, il, ilçe ve belde binalarına ilişkin olarak söz konusu malzemeler her zaman asılabilir veya yapıştırılabilir. Seçim büroları, propaganda kapsamındaki faaliyetlerini sabah saat 09.00'dan gece saat 23.00'a kadar yürütebilmektedir.

Seçim bürosunun adresi ve seçim bürosundan sorumlu olacak kişinin kimlik bilgilerini içeren bir bildirimin, seçimin başlangıcından propagandanın başlangıç tarihine kadar mahallin en büyük mülki amirine, propaganda süresinin başlamasından sonra ise ilçe seçim kuruluna verilmesi gerekmektedir. Bu bilgilerin, belirlenen süreler içerisinde mülki amire ya da ilçe seçim kuruluna verilmesiyle seçim bürosu fiilen açılmamış olsalar bile hukuken açılmış sayılır. Bildirim suretiyle açılan seçim bürolarının listesi mahallin en büyük mülki amiri tarafından ilçe seçim kurullarına gönderilir.

Açılma şartlarını haiz olmayan seçim büroları, ilgili siyasi partiye ya da adaya bildirilerek, eksik kalan şartların üç gün içerisinde tamamlanması istenir. Söz konusu süreye uyulmaması durumunda seçim büroları, şartları ya da eksiklikleri

[966] Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği, Resmi Gazete, 04.10.2010-27601.

tamamlanıncaya kadar o yerin en büyük mülki amirince kapatılır. Seçim bürolarının açılma şartlarını taşıyıp taşımadığı hangi usul ve esaslara göre belirleneceği ise açıkça ifade edilmemiştir.

1.1.8.4. Propaganda Araçları

Siyasi partiler ve adaylar, çok uzun olmayan propaganda faaliyetleri sürecinde, seçmenin tercihlerini değiştirebilecek birçok propaganda aracı kullanmaktadır. Propaganda araçlarının teknolojik gelişmelere paralel olarak göstermiş olduğu gelişim, seçmen tercihlerinin de yönünü değiştirebilmektedir. Devletin resmi yayın organı olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun tekelinde bulunan televizyon ve radyo yayıncılığının, özel radyo ve televizyon kuruluşları tarafında da yapılabilmesine imkan tanıyan 8.7.1993 tarih ve 3913 sayılı Kanun'la Anayasanın 133. maddesindeki değişiklikten sonra, medya sektöründeki gelişmeler ve beraberinde kitlelere kolay ulaşabilmesinin sağladığı avantajlar radyo ve televizyonları siyasi partilerin en fazla rağbet gösterdikleri propaganda araçları haline getirmiştir[967]. Siyasal propagandanın en önemli araçlarından biri kuşkusuz ki televizyondur. Gerek görsel gerekse işitsel albeninin birlikte kullanması onu diğer propaganda araçlarından çok daha ilgi çekici kılmaktadır. Radyo, bütün ülkelerde yayıldığı coğrafi alan itibariyle en güçlü yayın ve propaganda aracıdır. Radyo yayınları, seçmene evde, arabada, lokantada, kahvehanede rahatlıkla ulaşabilmektedir[968]. Siyasi partiler ve adaylar radyo ve televizyonun propaganda faaliyetlerindeki etkinliğinin yanında, plan, program ve tanıtımlarını seçmene ulaştırma adına, yazılı ve görsel basın araçlarını, işitsel propaganda araçlarını ve bir takım kitap, belge, broşür ve dokümanları da propaganda faaliyetlerinde kullanmaktadırlar. Propaganda faaliyetlerinde kullanılacak araçların kullanımına ilişkin esaslar 298 sayılı Kanun'da ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir.

298 sayılı Kanun'un radyo ve televizyonlarda gerçekleştirilecek propaganda faaliyetlerine ilişkin düzenlemesinde iki nokta ön plana çıkmaktadır. Bu noktalardan ilki, devletin resmi yayın organı TRT'de yapılacak propaganda konuşmalarının sadece milletvekili seçimlerine münhasır olması durumudur. Yerel seçimlere ilişkin

---

967 Aydın, s. 89.

968 Kalçık, ss. 84-86.

olarak TRT'de propaganda yapmak, 2972 sayılı Kanun'un 35. maddesinin[969] amir hükmünce mümkün değildir. Ancak maddenin ikinci cümlesi, yerel seçimlere ilişkin olarak siyasi partilerin özel radyo ve televizyonlarda TRT'de uygulanan usul ve esaslara uymak koşuluyla propaganda konuşmaları yapabileceğini ifade etmektedir. 35. maddenin ikinci fıkrası[970], yerel idareler ara seçimlerine münhasır olmak üzere, siyasi partilerin ne TRT'de, ne de özel radyo ve televizyonlarda propaganda yapma hakkı bulunmaktadır. İkinci nokta ise 298 sayılı Kanun'un 52. maddesinin ilk fıkrasındaki düzenlemeye göre radyo ve televizyonda propaganda yapma imkanından seçime katılan siyasi partiler yararlanabilirken, bağımsız adaylar bu imkandan yararlanamamaktadırlar. Söz konusu durum, Yüksek Seçim Kurulu'nun bazı kararlarında[971] da zikredilmektedir[972].

1.1.8.4.1. Radyo ve Televizyon Aracılığıyla Propaganda

Radyo ve televizyonda propaganda yapılmasına ilişkin esaslar 298 sayılı Kanun'un 52. maddesinde düzenlenmiştir. Radyo ve televizyonda propaganda yapma imkanından faydalanmak isteyen partiler, seçim gününün 7 gün öncesinden, seçim gününden önceki günün akşamı saat 18.00'a kadar bu imkandan yararlanabilirler. Kanun'un ifadesinden, bu yolla yapılacak propaganda faaliyetlerinin seçim gününden önceki yedi günlük zaman diliminde ancak seçime katılacak siyasi partilerin inisiyatifinde gerçekleşebileceğini anlamaktayız. Bu haktan yararlanmak istemeyen siyasi partiler, devlet radyo ve televizyonda propaganda hakkından feragat etmiş olacaktır.

---

969 2972 sayılı Kanun'un 35. maddesi, *"Mahalle idareler seçimlerinde propaganda 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun dairesinde serbesttir. Ancak 298 sayılı Kanunun 52-55 inci maddeleri ile düzenlenen radyo ve televizyonda propagandaya ilişkin hükümleri, 52 inci maddenin son bendi hariç, bu seçimlerde uygulanmaz"* demek suretiyle, yerel seçimlere ilişkin olarak siyasi partilerin TRT'de propaganda hakları bulunmamaktadır.

970 2972 sayılı Kanun'un 35. maddesinin ikinci fıkrası, "*Ancak 298 Sayılı Kanunun 52 ila 55 inci maddeleri ile düzenlenen radyo ve televizyonda propagandaya ilişkin hükümleri mahalli idareler ara seçimlerinde resmi ve özel radyo ve televizyon kuruluşları bakımından uygulanmaz*".

971 YSKK, No: 1975/303, Karar Tarihi:12.8.1975. s. 175. ; YSKK, No: 1985/455, Karar Tarihi:14.10.1983, ss. 89-90 (Gönenç (b), s. 264, dipnot 525'den. ; Yılmaz, s. 247, dipnot 577'den)

972 Gönenç (b), s. 263. ; Yılmaz, s. 247.

1.1.8.4.1.1. Devlet Radyo ve Televizyonunda Propaganda

Radyo ve televizyonda yayımlanacak propaganda kapsamındaki yayınların tam bir tarafsızlık ve eşitlik içerisinde yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle iktidar partisinin bir bakanlığına bağlı olan devlet radyo ve televizyonunda bu eşitliği bozacak propaganda faaliyetlerinin yapılabilmesi ihtimali ciddi bir denetimi gerekli kılmaktadır.

Bu propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi ve denetimi Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun işbirliğinde yapılmaktadır. Radyo veya televizyonda yapılacak propaganda zamanı ve propagandanın hangi sıralamaya göre yapılacağı, siyasi partilerin birer temsilcileri ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu temsilcilerinin önünde seçim gününün en az 20 gün öncesinde yapılacak ad çekmek suretiyle belirlenmektedir. Yayınların başlangıç saati Yüksek Seçim Kurulu tarafından en geç saat 22.00'ye kadar sürecek şekilde belirlenir. Tarihleri ve saatleri belirlenen propaganda konuşmaları, propaganda süresi içerisinde her gün hangi saatte ve hangi parti tarafından yapılacağı, Türkiye Radyo ve Televizyonlarının yapacağı yayınlarla önceden duyurulmaktadır.

Siyasi partilerin radyo ve televizyonlardaki konuşma süreleri değişkenlik göstermektedir. İktidar, ana muhalefet ve Mecliste grubu bulunan partilere bir takım ayrıcalıklar tanınmıştır. Bu partilerin dışında seçime katılan diğer siyasi partiler, radyo ve televizyonda propaganda hakkını öngörülen sürenin ilk gününde ve son gününde olmak üzere 10'ar dakikalık konuşma yapmak suretiyle kullanmaktadırlar. Mecliste grubu bulunan siyasi partilerin her biri ile ana muhalefet partisi ise propaganda konuşmalarını toplamda 20 dakikalık süre içinde yapmaktadır[973]. İktidarda yer alan siyasi parti tek başına iktidarsa veya koalisyon hükümeti şeklinde iktidarı paylaşılıyorsa, tek başına iktidarda bulunan siyasi partiye ve koalisyonda yer alan partilerden büyük olanına 20'şer, küçük olanlarına ise 15'er dakikalık ilave konuşma süresi verilmektedir. Böylece toplamda, iktidar partisi 30 dakika, koalisyonda yer alan küçük siyasi partiler ise 25'er dakika konuşma süresine sahip

[973] Yüksek Seçim Kurulu'nun, 1995 yılında 436 sayılı kararında, seçim propaganda konuşmaları süresine ilişkin Kurul'un tespitinin ardından, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grup kuran bir siyasi partinin, ek süre talebi, Kurul tarafından kabul edilmek suretiyle, ilaveten 10 dakikalık görüntülü propaganda yapma imkanı verilmiştir. (Gönenç (b), ss. 264-265, dipnot 526'dan).

olmaktadır. Seçime katılan siyasi partilere tanınan propaganda sürelerini istemeleri durumunda görüntülü propaganda biçiminde de kullanabilirler.

Seçime katılacak siyasi partilere tanınan ve siyasi partinin iktidarda ya da muhalefette olmasına göre değişkenlik gösteren propaganda süreleri, siyasi partilerin plan ve projelerini seçmene anlatabilmeleri ya da kendilerini tanıtabilmeleri için son derece kısıtlıdır. Bu sürelerin demokratik ülke uygulamaları da göz önüne alınarak, seçime katılan bütün siyasi partilere ayrım yapmaksızın eşit süre ve eşit erişim imkanı tanınmalıdır[974]. Bu uygulama, iktidarı elinde bulunduran siyasi partinin iktidar olmasından kaynaklanan ayrıcalıkları kullanmasının da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Görüntülü propaganda yapmak isteyen siyasi partiler, propagandalarının içeriğinde, yaptıkları ve yapacakları icraatları anlatabilirler. Propagandanın içeriğinde suç teşkil edecek görüntüler kullanılamaz. Görüntülü propagandaların yayınlanmasına ilişkin süreler, bir defada iki dakikadan az olamayacağı gibi bir günde toplam olarak on dakikayı da geçemez. Siyasi partiler sahip oldukları görüntülü propaganda haklarını, devlet televizyonunun diğer kanallarına dağıtarak kullanabilirler. Görüntülü propagandanın yayımlanma esasları ve içeriğinin denetimi Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılır. Görüntülerde suç teşkil eden bir husus söz konusu olduğunda, Kurul görüntülerin yayımına izin vermez.

Seçime katılan siyasi partiler, radyo ve televizyondaki ilk propaganda konuşmasında, seçim beyannamelerini açıklarlar. Radyo ve televizyon konuşmaları Türkiye'deki bütün radyo ve televizyon postaları ile aynı zamanda yayımlanmaktadır. Yayınlanacak propaganda konuşmaları esnasında, seçmenler ekranda sadece, Türk Bayrağı'nı, ilgili siyasi partinin bayrağını ve konuşmayı yapan kişiyi görebileceklerdir. Bunun dışında, seçmeni etkileyebilecek hiçbir görüntüye yer verilmemektedir. Kanun koyucu, radyo ve televizyon propagandasının esaslarını belirlediği 52. maddesinde, propaganda konuşması yapacak olan kişilerin giyim kuşamına ilişkin enteresan bir hükme yer vermektedir. Buna göre, erkek konuşmacı ceket giymek ve kravat takmak, bayan konuşmacı ise tayyör giymek zorundadır.

---

974 Gönenç (b), s. 266.

Seçime katılan siyasi partilerin, radyo ve televizyonda gerçekleştirecekleri propaganda konuşmaları, Yüksek Seçim Kurulu tarafından görevlendirilecek bir Kurul üyesinin eşliğinde, siyasi partinin istediğine uygun bir şekilde yayından önce ya da yayın esnasında ses ve görüntü alma cihazı ile tespit edilmektedir. Daha sonrasında, propaganda konuşmasının tespit edildiği, Kurul üyesiyle beraber, radyo ve televizyon idaresinde görevli iki kişi tarafından tutanakla imza altına alınmaktadır. Yapılan kayıt Yüksek Seçim Kurulu tarafından saklanmaktadır. Söz konusu propaganda konuşmalarında suç teşkil eden ifadelerin yer aldığı iddiasıyla açılan kamu davasında, söz konusu kayıtlar istenildiği takdirde ilgili mahkemeye verilmektedir. Suç teşkil eden konuşmaları gerçekleştirenler hakkında mahkeme tarafından verilecek hüküm, yargılamaya esas alınan Kanun hükmünün öngördüğü cezai yaptırımın bir katından iki katına kadar artırılarak uygulanmaktadır.

1.1.8.4.1.2. Özel Radyo ve Televizyon Kurumlarında Propaganda

Özel radyo ve televizyon kurumlarının önünü açan 1993 yılındaki Anayasa değişikliğinin ardından özel radyo ve televizyonlarda da seçim propagandalarının yapılması gündeme gelmiştir. Özel radyo ve televizyonların, seçime katılan siyasi partilerin propagandalarında araç olarak kullanılması, seçime giren siyasi partilerin bu kuruluşlarla her zaman yakın temasta olma olmalarına neden olmaktadır. Bu durumun varlığı, söz konusu bu kurumlarda yapılacak seçim propagandalarına ilişkin bir takım tedbirlerin alınmasını, seçimlerin tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması açısından gerekli kılmaktadır. Bu konuya ilişkin düzenlemeler, 1993 tarihli Anayasa değişikliğinden sonra ilk kez, 298 sayılı Kanun'un 52. maddesinde 27.10.1995 tarih ve 4125 sayılı Kanunla yapılan değişiklik neticesinde, "*Özel radyo ve televizyonlarda siyasi partilerin propaganda konuşmaları TRT'de uygulanan usul ve esaslara göre yapılır. Bu yayınlar ulusal nitelikte olanlarda Yüksek Seçim Kurulunca, yerel nitelikte olanlarda İl Seçim Kurullarınca tanzim ve denetlenir. Bu hüküm dışında propagandaya ilişkin yayın yapılamaz. Bu hükme aykırı davrananlar hakkında 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 151/2 hükmünde yer alan, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"* şeklinde düzenlenmiştir.

İkinci değişiklik ise 298 sayılı Kanun'un 55/A maddesinde 17.7.2003 tarihli 4928 sayılı Kanun'la gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemenin ayrıntılarına geçmeden önce şunu ifade etmek gerekir ki özel radyo ve televizyon kuruluşlarında siyasi partilerin ya da adayların propaganda faaliyetlerine ilişkin yayınları, seçimlerin başlangıç tarihinden oy verme gününden önceki yirmi dört saate kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. Maddenin düzenlemesine göre, özel radyo ve televizyon kuruluşları, seçimlerin başlangıcı tarihinden, oy verme gününün bitimine kadarki zaman süresince yapacakları yayınlarda, 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun 5[975], 20[976], 22[977] ve 23.[978] maddeleri ile 31. maddesinin ikinci fıkrası[979] hükümlerine tabi olacaklardır.

---

975 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 5. maddesinde genel yayın esasları şu şekilde sayılmıştır: *"a) Anayasanın sözüne ve ruhuna bağlı olmak; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, milli egemenliği, Cumhuriyeti, kamu düzenini, genel asayişi, kamu yararını korumak ve kollamak, b) Atatürk ilke ve inkılaplarını kökleştirmek, Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmasını öngören milli hedeflere ulaşmayı gerçekleştirmek, c) Devletin milli güvenlik siyasetinin, milli ve ekonomik menfaatlerinin gereklerine uymak, d) Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak yahut Devleti ve Devlet otoritesini ortadan kaldırmak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak yahut sair herhangi bir yoldan bu kavramlara ve görüşlere dayanan bir Devlet düzeni kurmak amacı güden rejim ve ideolojilerin propagandasına yer vermemek, e) Genel ahlakın gereklerini, milli gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek, f) Türk milli eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak, g) Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak, h) Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek, i) Karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, dehşet, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırmak ve telkin etmek amacına yönelik yayın yapmamak, j) Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak, k) Haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında tarafsızlık, doğruluk ve çabukluk ilkeleri ile çağdaş habercilik teknik ve metotlarına bağlı olmak, l) Haberler ile yorumları ayırmak ve yorumların kaynaklarını açıklamak, m) Kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesi için kamuoyunu ilgilendirecek konularda yeterli yayın yapmak; tek yönlü, taraf tutan yayın yapmamak ve bir siyasi partinin, grubun, çıkar çevresinin, inanç veya düşüncenin menfaatlerine alet olmamak".*

976 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 20. maddesinde, hükümet ve siyasi parti açıklamalarının ve faaliyetlerinin yayınlanmasına ilişkin düzenleme, *"Bu Kanunda belirtilen yayın esaslarına uymak ve diğer siyasi partilere cevap hakkı doğuracak bir unsur taşımamak kaydıyla; Hükümetin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin açıklama ve faaliyetlerinin yayınlanması, bunların haber değeri ve niteliği taşıması şartına bağlıdır. Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, Hükümet veya bir siyasi parti açıklama ve faaliyetlerini yayınladıktan sonra bunu dengelemek maksadıyla hemen ardından veya aynı bülten içerisinde karşı görüşleri almak için çaba harcamak ve yayınlamak zorunda değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve açık öğretim yayınları ile eğitim ve öğretim amaçlı yayınlar ve diğer yayınlar"* şeklindedir.

977 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 22. maddesinde, seçimlerde siyasi partilerin yayınlarına ilişkin düzenleme, *"Siyasi partilerin milletvekili genel ve ara seçimleri ile mahalli idarelerin genel seçimleri sırasında radyo ve televizyonlardan faydalanmaları, seçim propagandası yapmaları ve yükümlülükleri ile bu faydalanmanın esas, şekil ve şartları 26.4.1961*

Özel radyo ve televizyon kuruluşlarının, seçim propaganda sürecine ve propaganda faaliyetlerine ilişkin esaslar, 8.4.2010 tarihinde 5980 sayılı Kanun'un[980] öngördüğü değişiklikle bugünkü halini almıştır. Seçime katılacak siyasi partiler, seçimin başlangıç tarihinden, seçim gününden önceki yirmi dört saate kadarki sürede, siyasi partiler veya adaylar radyo ve televizyonlarda birlikte ya da ayrı ayrı açık oturum, röportaj, panel gibi programlara katılarak görüşlerini açıklayabilirler. Siyasi partiler veya adayların açık yer toplantılarından örneğin seçim mitingleri veya kapalı yer toplantıları, radyo ve televizyonlarda canlı olarak yayınlanabilir. Dikkat edilecek olursa, özel radyo ve televizyon kuruluşlarında gerçekleştirilecek seçim propaganda faaliyetlerinin hem süresi hem de kapsamı, devlet radyo ve televizyonunda yapılacak propaganda faaliyetlerinin süresi ve kapsamından oldukça farklıdır. Özel radyo televizyonlarda, devlet medyasından farklı olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun belirlediği esaslara uyulduğu müddetçe, daha özgürlükçü, daha etkin ve etkili bir propaganda süreci yürütülmektedir.

Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus, devlet radyo ve televizyonunda yayımlanan propaganda konuşmalarının ve ya görüntülü yayımların özel radyo ve televizyon kuruluşlarında yayımlanmasının mümkün olup olmayacağı meselesidir. Yüksek Seçim Kurulu, özel radyo ve televizyon kuruluşlarında yapılan

---

tarihli ve 298 sayılı,10.6.1983 tarihli ve 2839 sayılı ve 18.1.1984 tarih ve 2972 sayılı kanunlarda yer alan hükümlere tabidir" şeklindedir.

978 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 23. maddesinde, milli güvenlik açısından yayınların menedilmesine ilişkin düzenleme, *"Başbakan veya görevlendireceği bakan, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde, bir haber veya yayını menetmeye yetkilidir. Men kararının yazılı olması esastır. Ancak acele hallere men kararı sözlü olarak da iletilebilir. Bu durumda men kararının en kısa zamanda yazı ile tekrarlanması şarttır. Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun sorumluluğu altında yapılmayan yayınların menedilmesi halinde, men kararı ilgililere, Genel Müdürlükçe alındığı tarihten başlayarak yirmi dört saat içinde bildirilir. 26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 52 ila 55 inci maddeleri uyarınca siyasi partiler adına yapılan konuşmalar hakkında birinci fıkra hükümleri uygulanmaz. Birinci fıkrada söz konusu men kararları aleyhine Danıştay'da açılacak iptal davalarında tebligat, müracaat tarihinden başlayarak kırk sekiz saat içinde yapılır. Cevap ve cevaba cevap süreleri onar gündür. Bu sürelerin tamamlanmasından sonra on beş gün içinde karar verilir"* şeklindedir.

979 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 31. maddenin ikinci fıkrasında, yayınların denetimine ilişkin düzenleme, *"Radyo ve televizyon yayınları, yayından önce ayrıca Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu dışından hiç bir kişi veya kuruluş tarafından denetlenemez. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri ile ilgili yayınlar hakkında Genelkurmay Başkanlığının olumlu görüşü alınır"* şeklindedir.

980 Resmi Gazete, 10.4.2010-27548.

propaganda faaliyetlerinin, devlet radyo ve televizyonunda yapılacak propaganda usul ve esaslarına tabi olması durumunun, siyasi partilere, TRT dışında ayrı bir propaganda hakkı verdiği anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir. Aksi halde, Kanun'un siyasi partiler için öngördüğü propaganda süreleri aşılmış olur. Fakat nihai olarak TRT'de yayımlanan propaganda konuşma ve görüntülerinin özel radyo ve televizyon kuruluşlarında kullanılmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Uygulamada, özel radyo ve televizyon kuruluşları, ticari faaliyetleri kapsamında, siyasi partilerin, TRT'deki propaganda konuşma ve görüntülerini talep ederek aynı koşullarla yayımlamaktadırlar[981].

Özel radyo ve televizyon kuruluşlarının, siyasi partilerin veya adayların seçim propagandalarına ilişkin yayınlarında uyması gerekli yayın ilkeleri, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenmektedir[982]. Yayın ilkelerini belirleme yetkisinin yanı sıra, Kurul, ulusal ve bölgesel çapta yayın yapan özel radyo ve televizyonların hangileri olduğunu belirlemeye de yetkilidir[983]. Kurul'un buna ilişkin kararı Resmi

---

981 Gönenç (b), s. 272.

982 *"Tarafsızlık, gerçeklik, doğruluk ilkelerine uygun davranmakla yükümlü radyo ve televizyon kuruluşları, tek yönlü, taraf tutan, yalnızca tek bir siyasi partinin propagandasına yönelik yayın yapamazlar. Bu kuruluşlar yayınlarında, kamunun siyasal beklentilerini dikkate alarak, siyasi partiler arasında fırsat eşitliğini sağlamak zorundadırlar. Siyasi parti propagandalarına yönelik radyo ve televizyon yayınları, Türkçe dışında başka dilde yapılamaz. Radyo ve televizyon kuruluşları, ırk, cinsiyet, sosyal sınıf veya dini inançları esas alarak yayın yapamazlar. Radyo ve televizyon yayınlarında siyasi parti ve adayların reklamlarına yer verilemez. Her türlü kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, tarafsızlık, gerçeklik, doğruluk ilkelerine uyulmak koşuluyla, oy verme gününden önceki yirmi dört saat dışında radyo ve televizyonlarda yayınlanabilir. Kamuoyu araştırmaları ve anketler yayınlanmadan önce, araştırmanın hangi kuruluş tarafından yapıldığının, denek sayısının, araştırmanın kim tarafından finanse edildiğinin açıklanması zorunludur. Ulusal özel radyo ve televizyon kanallarının yayınlarıyla ilgili olarak düzenlenecek raporlar, yayımı izleyen beş gün içinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nca değerlendirilip Kurulumuza sunulacaktır. Yüksek Seçim Kurulunca 298 sayılı Kanunun 149/A maddesi uyarınca verilecek kararlar, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na tebliğ edildiği gün ve saati takip eden 24 saat içerisinde uygulanacaktır.* YSKK, No: 2004/21, Karar Tarihi:6.1.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-21-karar.htm (15.09.2014).

983 Yüksek Seçim Kurulu, 10.8.2014 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi öncesinde, 298 sayılı Kanun'un verdiği görev ve yetki kapsamında, ulusal ve bölgesel çapta yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını belirlediği 22.6.2014 tarihinde 3057 sayılı kararında, "Türkiye'de ve Türkiye'ye yönelik olarak ülke çapında Türkçe yayın yapan özel televizyonlar: SHOW TV, CİNE 5, HABER TÜRK, 24, CNN TÜRK, KANAL D, TV 2, CNBC-e, FLASH TV, KANAL 7, FOX, STAR TV, TV 8, TV NET, NTV, STV, ATV, KOZA, ASU TV, SHOW TÜRK, ALTAŞ TV, TV 5, TV 10, 360 TV, ÜLKE TV, BUGÜN TV, KANAL FIRAT, PAMUKKALE, KANAL B, SOKAK, +1, İMC, EVREN TV, EM TV, HALK TV, HABERAKS, AKSU TV, TÜRKİYEM, KANAL S, BEYAZ TV, ÇAY TV, Kanal 35, YENİ KOCAELİ TV, BENGÜ TÜRK TV, KRT, 365, ANADOLU TV, TV KAYSERİ, KANAL 3, MELTEM TV, TV

Gazetede yayımlanır. Özel radyo ve televizyon kuruluşlarının gerçekleştireceği yayınların, gerek Kanun'un 54/A maddesindeki, gerekse Yüksek Seçim Kurulu'nun belirleyeceği yayın ilkelerindeki esaslara uygunluğunun gözetim, denetim ve değerlendirilmesinde, ulusal çapta yayın yapan özel radyo ve televizyonlar için Yüksek Seçim Kurulu, yerel çapta yayın yapan özel radyo ve televizyonlar için yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulları görevli ve yetkilidir. Yerel çapta yayın yapan özel radyo ve televizyonlarda gerçekleştirilen seçim propaganda faaliyetlerine ilişkin ilçe seçim kurulu kararlarına karşı, il seçim kurullarına itirazda bulunulabilmektedir. Ancak bu itiraz, ilçe seçim kurulunun kararından itibaren yirmi dört saat içerisinde yapılmalıdır. İl seçim kurulunun itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir.

1.1.8.4.2. Basın, İletişim Araçları ve İnternette Propaganda

Teknolojik gelişmeler, insan hayatını birçok yönüyle etkilerken, bu etkiden insan ihtiyaçlarına hizmet eden yasal düzenlemeler de payına düşeni almaktadır. Günün değişen teknolojik koşullarına, kendilerini uyarlayarak cevap vermeye çalışan yasalar uzun süre varlığını koruyabilmektedir. Uyum sağlayamayan yasalar ise bir süre sonra ortadan kaldırılmaktadır. Seçim yasaları da günün teknolojik gelişmelerine adapte olabildikleri sürece varlığını sürdürebilmektedirler. 298 sayılı Kanun'un, kanun koyucu tarafından ilk ortaya konulduğu zamanın teknolojik gelişmeleri ile günümüzün teknolojik gelişmeleri arasında kıyası mümkün olmayan

---

1, NTV AVRUPA, TV 52, ADANA TV, REHBER, CEM TV, SAMANYOLU HABER, ANADOLUDA VUSLAT, MEHTAP TV, BARIŞ TV, Medya TV, EUROSTAR, TEK RUMELİ TV, TGRT HABER, A HABER, ATV AVRUPA, ULUSAL 1, KANAL URFA, UZAY TV, 7/24; Özel Radyolar: KRAL FM, AKRA FM, SHOW RADYO, BEST FM, MEGA RADYO İSTANBUL, RADYO D, RADYO MEHTAP, RADYO 7, RADYO CİHAN, MELTEM FM (Uhud FM), NTV RADYO, BURÇ FM, SEMARKAND RADYO, TGRT FM, RADYO TURKUVAZ (A Haber Radyo), KANAL TÜRK RADYO, MORAL FM, ALEMFM, RADYO SLOW TİME, KRAL POP, Radyo Seymen, NUMBER 1 TÜRK FM, PAL FM, RADYO 35, SLOW TÜRK, RADYO VİVA, NUMBER ONE, JOYTÜRK FM, VİRGİN RADIO, POWER TÜRK, METRO FM, SÜPER FM, RADYO MÜZİK, POWER FM; Uydu yayını da yapan bölgesel televizyon kanalları ise: DOĞU TV, EGE TV, KANAL 5, KON TV, KÖY TV, MESAJ, KADIRGA TV, KAÇKAR TV, KANAL A, KANAL TÜRK" olarak belirlemiştir. (YSKK, No: 2014/3057, Karar Tarihi:22.6.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-3057.pdf (15.09.2014).

bir fark söz konusudur. O günden günümüze teknolojik gelişmelerde yaşanan değişim ve dönüşüm baş döndürücü bir hızla gerçekleşmiştir.

298 sayılı Kanun'un bazı hükümlerinde hala yapıldığı dönemin izlerini taşıdığını görebilmekteyiz. Kanun'un, günün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak maddeleri zaman zaman değişikliğe uğramıştır. Yapıldığı günden bu güne, değişik nedenlere istinaden birçok kez değişime uğrayan Kanun'un tamamen ortadan kaldırılarak, günün toplumsal, siyasal, teknolojik ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi sağlanmalıdır. İfade ettiklerimiz bağlamında, 298 sayılı Kanun'un basın, iletişim araçları ve internette propaganda hükümlerini düzenleyen 55/B maddesi, 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanunla tadil edilerek, seçimlerde kullanılacak günümüz teknolojilerinin ve iletişim tekniklerinin seçmenin karar verme sürecine etkisi artırılmıştır.

Propaganda sürecinde kullanılan teknoloji ve iletişim imkanlarıyla, seçmenin karar sürecini etkilemeyi amaçlayan teknik ve yöntemlerin, amaçları dışında kullanılarak iktidar ya da başka bir siyasi partiye avantaj sağlamasının önüne geçebilmek için belli esaslara uygun olarak kullanılması gerekmektedir. 298 sayılı Kanun 2010 yılındaki değişiklik sonrasında, 55/B maddesinde bu esaslar belirlenmiştir. Seçimlerin yönetimi faaliyetleri kapsamında, bu madde hükümlerine göre yapılacak propagandaların ve yayınların ilkeleri Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim propaganda süresinin sonuna kadar yazılı medyada ilan ve reklam yoluyla veya internet sitesi açarak sözlü, yazılı veya görüntülü propaganda yapabilmektedirler. Maddenin 2. fıkrasında, kanun koyucu, vatandaşların kullandığı kişisel teknolojik iletişim araçlarına yazılı, sesli ve görüntülü mesaj göndermeye ilişkin düzenlemede bir ayrıma gitmiştir. Buna göre, vatandaşların elektronik posta adreslerine gönderilecek mesajlarla, taşınabilir veya sabit telefonlarına sesli, görüntülü veya yazılı mesaj göndermek suretiyle propaganda yapılamazken, vatandaşlar arasından bir siyasi parti mensubuna, kendi partilerinin gönderdiği sesli, yazılı veya görüntülü mesajlarla propaganda yapılabilir. Kanun koyucu, kişisel iletişim araçlarına yazılı, sözlü ve görüntülü mesaj gönderip göndermemesinde ölçü olarak siyasi parti üyesi olmayı aramıştır. Ancak siyasi parti üyesi olmak, bütün seçmenlere bu tür propaganda

mesajları göndermek için tek başına yeterli değildir. Siyasi partiler sadece kendi üyelerine bu tür mesajları gönderebilmektedirler. Bu anlamda bir siyasi parti, bir başka siyasi partinin üye ya da üyelerine bu tür propaganda mesajları gönderemeyecektir. Kanun koyucunun, seçmeninin kişisel iletişim araçlarından email, telefon ve cep telefonuna sözlü, yazılı ve görsel propaganda amaçlı mesajların gönderilemeyeceğine ilişkin düzenlemesi, seçmenin günlük hayatının, propaganda sürecinden olumsuz etkilenmesinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Şöyle ki, bu propaganda yöntemi, maliyeti bakımından diğer propaganda faaliyetlerine göre daha ucuz fakat seçmene bire bir ulaşması açısından daha kolay ve etkili bir yoldur. Kanun koyucu şayet bu tür bir propagandaya izin vermiş olsaydı, yukarıda ifade ettiğimiz gibi seçmenler, seçim propaganda döneminde günlük yaşamlarında siyasi partilerin ve adayların taciz seviyesine varabilecek derecede propaganda mesajlarıyla karşı karşıya kalabileceklerdir.

Kanun koyucu, 55/B maddesinin 3. fıkrasında, seçim gününden önceki on günlük süreye ilişkin olarak, seçmenler üzerinde yapılan, kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi ve iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi araştırma teknikleri sonucunda elde edilen bilgi ve belgelerin, bir siyasi partinin veya adayın lehinde veya aleyhinde olarak veya vatandaşın oyunu etkileyecek biçimde yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile yayın yapılması ve herhangi bir surette dağıtılması yasaklamaktadır. Fıkranın devamından, seçim başlangıç tarihinden, seçim gününden önceki 10. güne kadar olan sürede, yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi ve iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi araştırma tekniklerinin propaganda faaliyetleri kapsamında yayınlanması ve dağıtılmasında herhangi bir engel yoktur. Ancak söz konusu yayınlar, tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uygun olarak yapılmalıdır. Kamuoyu araştırmaları ve anketlerin yayınlanmasına ilişkin olarak, araştırmanın hangi kuruluş tarafından yapıldığı, denek sayısı, araştırmanın kim tarafından finanse edildiği mutlaka açıklanmak zorundadır.

1.1.8.4.3. Hoparlörle Propaganda

Seçim propaganda faaliyetlerinde kullanılan bir başka propaganda aracı da hoparlördür. Hoparlör, elektrik akımı değişimlerini ses titreşimlerine çeviren bir

alettir. Hoparlör, yapısı gereği gürültü kirliliğine sebebiyet verebilecek bir ses enstrümanıdır[984]. Hoparlörün, seçim propaganda faaliyetlerinde kullanılması, gürültü kirliğine sebep olup çevreye rahatsızlık verebileceği endişesi taşıyan kanun koyucu, 298 sayılı Kanun'un 56. maddesinde bu konuyu düzenleme ihtiyacı duymuştur[985]. Hoparlörle propaganda, seçim takviminin başlangıcından itibaren seçim propagandasının sona erdiği ana kadar yapılabilmektedir. Kanun koyucu, hoparlörle propagandaya ilişkin endişesini, halkın huzur ve rahatını bozmamak ve halkın dinlenme saatleri olan güneşin batışını takip eden ikinci saatin sonundan güneşin doğuşuna kadarki zaman diliminde hoparlörle propaganda yapılamayacağını ifade ederek hüküm altına almıştır[986]. Bunun yanı sıra, siyasi partilerin veya bağımsız adayların, açık veya kapalı yer toplantılarının yapıldığı saatlere ilişkin olarak, bu toplantıların yapıldığı yer veya binalardan işitilecek ve bu toplantıları rahatsız edecek şekilde hoparlörle propaganda yapılamaz. Bu düzenleme, seçim yarışının centilmence geçmesini ve seçim aktörlerinin birbirlerinin propaganda faaliyetlerine saygı duymalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Hoparlörle propaganda faaliyetlerine ilişkin esaslar, ilçe seçim kurullarınca ya kendiliğinden ya da siyasi partilerin istekleri üzerine mahallin özellikleri gözönünde tutularak hoparlörle yayının yerini, zamanını, süresini ve diğer şartlarını belirlemektedir. Siyasi partiler, beldediyeye ait merkezi hoparlör sistemlerini bedelini ödemek şartıyla kullanabilmektedirler. Ancak belediye hoparlörleri, siyasi partilerin birine veya bir kaçına avantaj sağlayacak biçimde kullanılamaz. Belediye hoparlörlerinin kullanım programı ilçe seçim kurulu tarafından düzenlenir.

1.1.8.4.4. Yayın ve Malzeme Dağıtma Yoluyla Propaganda

Seçim propaganda sürecinde, propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtımına ilişkin düzenlemenin yer aldığı 57. madde, 8.4.2010 tarih ve 5890 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle son halini almıştır. Maddenin daha önceki düzenlemesi, el ilanı ve matbuat ile propaganda şeklindeydi. Maddenin değişiklikten önceki hali,

---

984 http://tr.wikipedia.org/wiki/Hoparl%C3%B6r (15.09.2014).

985 Gönenç (b), s. 279.

986 YSKK, No: 2004/120, Karar Tarihi:17.1.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-120-karar.htm (15.09.2014).

değişiklikten sonraki haline nazaran çok dar ve kısıtlı düzenleme içeriyordu. Değişiklikle beraber, madde metnine, propaganda amaçlı kullanılan yayın ve malzemelere ilişkin günümüzdeki değişiklikler işlenmiş oldu. Önceden el ilanı ve her türlü matbuatın dağıtılması söz konusu iken, şimdi bunların yanı sıra, ses ve görüntü içeren teknolojik "compact disc" (CD) ve "digital versatile disc" (DVD)'ler propaganda faaliyetlerinde dağıtılmaktadır.

Seçime katılan siyasi partiler ve adaylar, seçimin başlangıç tarihinden seçim propaganda süresinin sona ermesine kadarki propaganda sürecinde, partilerini ve kendilerini tanıtıcı broşür, el ilanları, parti bayrağı, poster, afiş veya ses ve görüntü içeren CD, DVD gibi her türlü yayını dağıtmakta serbesttir. Ancak siyasi partiler ve adaylar, yukarıda sayılanlar dışında, seçmene herhangi bir hediye ve eşantiyon veremezler[987]. Bunları kendilerinin dışında, bir başka kişi ya da kurum ve kuruluş aracılığı ile dağıttırmaları da yasaktır. Kanun koyucu, yukarıda ifade edilen yayın veya malzemeleri dağıtacak kimselere ilişkin olarak on sekiz yaşını doldurmuş olmayı öngörmektedir. El ilanı mahiyetindeki matbuatın dağıtımını yapacak kişilere ilişkin olarak Kanun'un 62. maddesi, dağıtımı yapılan diğer propaganda araçları için öngörülen on sekiz yaşın doldurulmasını tek başına yeterli görmemektedir. Bu kişilerin on sekiz yaşını doldurmalrının yanı sıra, seçme yeterliğine de sahip olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, el ilanı mahiyetinde matbuatı dağıtabilecek kişiler seçmen sıfatını haiz olmalıdırlar. Ayrıca, el ilanı mahiyetindeki matbuatın dağıtımını yapabilecek seçmenlerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memur ve hizmetli statüsünde de olmamaları şarttır.

Ülkemizdeki her seçim öncesinde, siyasi partilerin ve adayların, seçmenlerin tercihlerini yönlendirme adına bir takım hediye, eşantiyon, para gibi maddi değeri bulunan şeyleri dağıttığı herkesin malumudur. Bu tür uygulamalar,

---

987 "*Niğde Belediye Başkanı Mümin İNAN'ın vinleks kaplamalı siyah makrome ipinden saplı, üzerinde "Niğde İçin inandık Başardık ve Devam Ediyoruz Mümin İnan Niğde Belediye Başkanı" yazılı 23, 35 ebatlarında siyah renkli, parlak el çantası dağıttığının Cumhuriyet Halk Partisince 05.03.2004 gün ve 2004/64 sayılı yazı ile Başkanlıklarına bildirildiğinden, İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının bu konuda yetkili olup olmadığı, yetkili ise ne gibi bir karar verileceğinin bildirilmesi* istenilmiş", Kurul verdiği kararında, 298 sayılı Kanunun 61/3. maddesi uyarınca keyfiyetin gereğinin takdir ve ifası için İlçe Seçim Kurulu Başkanlığınca Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesine karar vermiştir. YSKK, No: 2004/510, Karar Tarihi:5.3.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-510-karar.htm (15.09. 2014).

seçimlerin rekabet unsurunu bozan, hem siyasi partilerin hem de adayların birbirlerine saygı göstermelerini engelleyen ve aynı zamanda hukuki ve ahlaki sorumluluk gerektiren olumsuz davranışlardır. Ayrıca Kanun'un, propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtımını yapacak kişiye dair belirlediği on sekiz yaşın ikmali, seçmen yeterliğine sahip olma ve memur ve hizmetli statüsünde olmama şartlarına, seçim propaganda çalışmaları esnasında riayet edilmediğini toplumsal ve bireysel tecrübelerimizden rahatlıkla söyleyebiliriz. Denetimdeki güçlükler ve fiili imkansızlıklar sebebiyle, on sekiz yaşından küçük çocuklar, seçmen statüsünü haiz olmayanlar ve memur ve hizmetliler seçim propaganda faaliyetlerinde yayın ve malzeme dağıtımında sıklıkla boy gösterebilmektedirler.

1.1.8.4.5. İlan ve Reklamla Propaganda

Seçim propaganda sürecinde ilan ve reklamların kullanılacağı ve asılacağı yerlere ilişkin usul ve esasların belirlendiği 298 sayılı Kanun'un 60. maddesi, 8.4.2010 tarihinde 5980 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Siyasi partiler ve adaylar, genel propaganda süresi boyunca, yani seçimin başlangıç tarihinden seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, açık veya kapalı yer toplantılarında veya araçlarında, parti bayrağı, afiş, poster, pankart ve benzeri ilan ve reklam malzemeleri kullanabilirler. Özellikle siyasi partilerin, diğer açık ve kapalı yer toplantılarından daha fazla seçmenin katılımıyla düzenledikleri mitinglerinde, miting alanı ve çevresindeki güzergahlarda, miting bitimine kadar parti bayrağı, afiş, poster, pankart ve benzeri ilan ve reklam malzemeleri kullanılabilir.

Siyasi partilerin ve adayların, ilan ve reklam malzemelerini serbestçe kullanabildikleri yerler ve araçlar dışındaki kullanımına ilişkin esaslar ilçe seçim kurulu tarafından belirlenmektedir. Kamuya ait reklam ve ilan yerlerine ilişkin düzenleme Kanun'un 60. maddesinin 5. ve 6. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, *"Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim gününden önceki otuzuncu günden itibaren, kendilerini tanıtıcı poster, parti bayrağı, ilan, pankart veya afiş gibi malzemeleri asmak veya yapıştırmak amacıyla, o seçim çevresi içinde, belediyelerce doğrudan kullanılan ve ilçe seçim kurullarınca belirlenen sabit ilan ve reklam yerlerinden süresi, sayısı ve ücreti eşit olmak şartıyla yararlanabilirler. Şu kadar ki seçim zamanı dışında ücretsiz olarak isteklisine tahsis edilen ilan ve reklam yerleri*

için ücret talep edilemez. Bu yerler siyasi partiler ve bağımsız adaylar arasında eşit olarak paylaştırılır". Siyasi partilerin ve bağımsız adayların, ilan ve reklam malzemelerini seçim propagandası kapsamında belediyeye ait sabit ilan ve reklam yerlerinde ilçe seçim kurulunun belirlemesiyle kullanabilirler. Belediyelerin izni ile özel kişi ve kuruluşlarca kurulan veya belediyelere ait olup da özel kişi ve kuruluşlara kiraya verilen sabit ilan ve reklam yerlerinin siyasi propaganda kapsamında kullanılabilmesi için ilçe seçim kuruluna başvurulmaktadır[988]. İlçe seçim kurulunun onayı üzerine, bu ilan ve reklam yerleri, 60. madde hükümlerine göre siyasi partilerin ve adayların kullanımına tahsis edilmektedir.

Siyasi partiler ve bağımsız adaylar, propaganda yaptıkları seçim çevrelerinde yer alan ticari amaçlı sabit ilan ve reklam alanlarını da propagandaları kapsamında kullanabilirler. İlçe seçim kurulu, ticari amaçlı siyasi ilan ve reklam alanlarını seçim gününden önceki kırkıncı güne kadar belirleyerek, seçime katılan tüm siyasi partilere ve bağımsız adaylara yazılı olarak bildirmektedir. Bu ilan ve reklam alanlarını kullanmak isteyen siyasi partiler ve bağımsız adaylar, ilçe seçim kurulunun bildiriminden itibaren üç gün içinde yararlanmak istedikleri ilan ve reklam yerlerini ve süresini yazılı olarak ilçe seçim kuruluna yazılı olarak bildirirler. İlçe seçim kurulu, başvuran siyasi partilere ve adaylara ticari amaçlı sabit ilan ve reklam mahallerini 60. maddeye göre tahsis eder. Şehir dışında karayolları kenarında bulunan sabit ilan ve reklam yerlerinin tahsisi il seçim kurulu tarafından yapılmaktadır. Fakat il seçim kurulu bu konudaki yetkisini, yetkili ilçe seçim kuruluna devredebilmektedir.

Aynı seçim çevresinde seçime giren siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim çevresinde yer alan bazı mahallerdeki ilan ve reklam yerlerine, kendi

---

[988] Karabük Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından, Yüksek Seçim Kurulu'na yapılan başvuruya, Kurul, "*Belediye başkanlıklarına ait ilan ve reklam yerlerinin (bilboard, pano v.s.) kullanımının kira akdiyle özel kişi ve kuruluşlara verilmiş olması halinde bu yerlerin özel amaçla kullanımı esastır. Ancak söz konusu yerlerden siyasi partilerin ve bağımsız adayların da yararlanmak istemeleri ve kiralayanın da bu yerlerin siyasi propaganda yapılmasına muvafakati halinde, bu isteklerinin ilçe seçim kurulu başkanlığına yapılması ve ilçe seçim kurulunca da tüm siyasi partilere ve bağımsız adaylara duyuru yapılarak söz konusu yerlerden yararlanmak isteyip istemediklerinin sorulması ve yararlanmak isteyenlere eşit yer ve zaman ayrılarak eşit ücretle kullandırılması yoluna gidilmesi gerekmektedir"* şeklinde cevap vermiştir. YSKK, No: 2004/548, Karar Tarihi:9.3.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-548-karar.htm (15.09.2014).

propaganda faaliyetleri kapsamında daha fazla rağbet gösterebilirler. Böyle bir durumda, ilçe seçim kurulu, ilgilileri aynı anda davet ederek son tercihlerini yazılı olarak bildirmelerini ister. Şayet siyasi partiler veya bağımsız adaylar, ilan ve reklam yerlerinin kullanımı hususunda anlaşamazlar ise ilan ve reklam yerleri ad çekme yöntemiyle belirlenir. Ad çekme işlemiyle, birden fazla talep edilen her bir ilan ve reklam yeri için, propaganda süresinin tamamı, istekli sayısına bölünmek suretiyle, eşit sürelerle kullanımı sağlanmış olur. Ad çekme işleminin akabinde, ilan ve reklam yerinden yararlanmak istemediğini il veya ilçe seçim kuruluna yazılı olarak bildiren siyasi parti veya bağımsız aday için ayrılan yerler başvuruda bulunan siyasi parti veya bağımsız adaya tahsis edilebilir.

Kamuya açık alanlara yerleştirilmiş sabit dijital reklam panoları aracılığıyla da görüntülü propaganda yapılabilir. Bu yolla görüntülü propaganda ancak 298 sayılı Kanunla yasaklanan yerler dışında kalan kamuya açık mahallerde yapılabilir. Ancak dijital reklam panosu vasıtasıyla sesli propaganda yapılamaz. Bu yolla yapılacak propagandanın içeriği ilçe seçim kurulları tarafından belirlenir.

Siyasi partilere ve adaylara ait bayrak, afiş veya poster gibi, siyasi partiyi ya da adayı tanıtan malzemeler vatandaş tarafından, konutlarına, işyerlerine veya taşıtlarına seçim gününden önceki otuzuncu günden başlayarak propaganda süresinin sonuna kadar asılabilir ya da yapıştırılabilir. Bu ilan ve reklamlar her türlü reklam ve harçtan muaftır. Bu hüküm, vatandaşların siyasi faaliyet yapma özgürlüklerini kolaylaştırma adına yapılmış bir düzenlemedir.

60. maddenin sondan bir önceki fıkrasında, propaganda faaliyetleri kapsamında asılan, yapıştırılan veya teşhir edilen ilan ve reklam malzemeleri, siyasi partilerin genel merkezi ile il, ilçe ve belde binaları dışında kalan yerlerde, seçim propaganda süresinin sona ermesi ile kaldırılacağı hükme bağlanmıştır. Seçim propaganda faaliyetleri kapsamında, yapılacak ilan ve reklamlara ilişkin düzenlemeyi içeren 60. maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenmektedir.

1.1.8.5. Propaganda Yasakları

Seçim propaganda yasaklarının temel amacı, normal akışında seyreden seçim sürecini siyasi partilerin ya da adayların, bu akışa müdahale olarak kabul

edilebilecek girişimlerinden korumaktır. Özellikle iktidar partisi ya da partilerinin seçim sürecinde, iktidar olmanın kendilerine sağladığı ayrıcalıklı konumu, seçmenin tercihlerini yönlendirme ve yönetme adına kendi lehine, diğer partiler ve adayların aleyhine olarak kullanılması ancak alınacak ciddi yasal önlemlerle sağlanabilecektir. 298 sayılı Kanun, seçimlerin yönetimi kapsamında, seçimlerin en hareketli dönemi olan propaganda dönemine ilişkin olarak bir takım sınırlandırıcı tedbirler almıştır. Kanun'un 63 ila 66. maddeleri arasında yer alan bu sınırlandırmalar, partiler arası eşitliği sağlamak ve seçimin tarafsızlığını güvence altına almayı amaçlamaktadır. Propaganda sürecindeki, yasaklar "Propaganda yayınlarına", "Memur ve Hizmetlilere", "Başbakan ve Bakanlara" ve "Törenlere" ilişkindir.

Bu bağlamda, propaganda yasaklarından ilki, 298 sayılı Kanun'un 58. maddesinde yer alan propaganda yayınlarına ilişkin olanıdır. Propaganda sürecinde kullanılan el ilanları ile her türlü kitap, dergi, broşür, insert gibi basılı yayın üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibareler bulundurulması yasaktır. Aynı yönde bir başka düzenleme de, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun, "din ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar yasağı" başlığını taşıyan 87. maddesinde, *"...Devletin sosyal veya ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi amaçla veya siyasi menfaat temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapamaz, istismar edemez veya kötüye kullanamazlar"* demek suretiyle siyasi partilerin propaganda yayınlarının sınırlarını çizmektedir.

Kanun koyucu yukarıda ifade edilen hükümleri koyarak, Türk Milleti'nin ortak ve kutsal değerlerini siyaset yarışı dışında tutmaya çalışmıştır. Bu değerlerin propaganda sürecinde, görsel, işitsel ve basılı yayınlarda bulundurularak kullanılması, seçmenin manevi duygularına hitap ederek, o duygular üzerinden seçmenin oyunu kotarmayı amaçlamaktadır. Türk Bayrağı ve dini değerlere ait ibare ve sembollerin kullanımının yasaklanmış olması, seçim yarışının eşit şartlarda gerçekleşmesini sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Yüksek Seçim Kurulu, oy birliğiyle aldığı güncel bir kararında[989], 30 Mart 2014 yerel idareler seçiminde Adalet ve

[989] YSKK, No: 2014/815, Karar Tarihi:19.3.2014. Ayrıca bu karar, 20.03.2014 tarihinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından medya hizmet sağlayıcılarına duyurulmuştur.

Kalkınma Partisi'nin reklam filminde "Türk Bayrağı ve Ezan" kullanıldığı gerekçesiyle siyasi reklamın radyo, televizyon ve internette yayınlanmasının yasaklanmasına ve kaldırılmasına karar vermiştir. 298 sayılı Kanun'un 58. maddesi her ne kadar el ilanları ile diğer her türlü matbuat üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibarelerin kullanımının yasaklanmasına ilişkin olsa da, Kurul, bu madde hükmünün sınırlarını, *"Her ne kadar 298 sayılı Kanun'un 58. maddesinin birinci fıkrasında "el ilanları ve diğer her türlü matbuat" üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibarelerin bulundurulmasını yasaklamış ise de, bu yasağın tüm propaganda unsurlarında uygulanmasının amacına daha iyi hizmet edeceği şüphesizdir. Nitekim Kanun koyucu, Siyasi Partiler Kanunu'nun 87. maddesinde bu maksadını çok açık bir ifade ile hükme bağladığı dikkate alındığında yasağın, sadece el ilanları ve diğer her türlü matbuata ilişkin olduğu söylenemeyecektir"* şeklinde verdiği kararıyla genişletecek biçimde uygulanmasına hükmetmiştir. Yüksek Seçim Kurulu'nun, konuya ilişkin kararı, maddenin uygulama alanını tüm propaganda unsurlarını kapsayacak şekilde genişlettiği gerekçesiyle eleştirilebileceği gerçeğinin yanın sıra, bu hükmün, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun, propaganda kapsamını belirleyen 87. maddesindeki hükümle birlikte düşünüldüğünde tüm propaganda unsurlarına teşmil edilebilecektir. Madde üzerindeki tartışmaların kaldırması ve mevzuat uyumunun sağlanabilmesi adına, madde hükmü yeniden ele alınarak düzenlenmelidir.

Propaganda yayınlarına ilişkin yasaklar kapsamındaki bir diğer yasak ise siyasi partilerin ve adayların yazılı, görsel, işitsel propaganda çalışmalarında Türkçe'den başka bir dil kullanamayacaklarına ilişkin olanıdır. Esas olan, tüm propaganda faaliyetlerinde Türkçe'nin kullanılmasıdır. Ana dilde eğitim tartışmalarının yapıldığı günümüzde, propaganda faaliyetlerinde kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerde, Türkçe'nin yanı sıra Kürtçe'ninde kullanıldığı da bir gerçektir. Anayasal düzeyde bir tartışmanın konusu olan bu meselenin çözümünde, yeni yapılacak ve toplumun bütün kesimlerini kuşatabilecek Anayasa kilit rol oynayacaktır.

Propaganda yasaklarından biride, Kanun'un 63. maddesinde yer alan, kamu kurumundaki memur ve hizmetliler ile kamu yararına çalışan dernekler ve bunlarda görev almış bulunan memur ve hizmetlilere ilişkin olarak öngörülen yasaklardır. Bu kimseler, seçimlerde tarafsızlıklarını muhafaza etmek mecburiyetindedirler. Gerek

kamu kurumları, gerek kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memur ve hizmetliler, gerekse de kamu yararına çalışan derneklerdeki memur ve hizmetliler seçim süresi boyunca, siyasi partilere veya adaylara her ne ad altında olursa olsun bağış ve yardımlarda bulunamayacakları gibi, kamu kurum ve kuruluşları da, memur ve hizmetlileriyle her türlü araç, gereç ve imkanlarını siyasi bir partinin veya adayın emrinde veya her hangi bir siyasi faaliyette çalıştırmaları, kullanmaları veya kullandırmaları yasaktır.

Maddenin ilk fıkrasında zikredilen kamu kurum ve kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler ile Bankalar Kanunu'na[990] tabi teşekküllerin, siyasi bir partinin lehinde veya aleyhinde olarak vatandaşın oyuna tesir edecek şekilde her türlü yayında bulunmaları yasaktır. Daha önce basılmış ve yayınlanmış ve siyasi bir partinin lehinde veya aleyhinde olarak vatandaşın oyuna tesir etmeyi amaçlayan her türlü kitap, broşür, afiş ve bunlara benzer yayınlar da yasaktır. Bu hüküm kapsamında, özellikle, ülkede faaliyet gösteren finans kurumlarından kamu ya da özel mevduat bankaları[991], diğer bir ifadeyle finans çevreleriyle siyasi partilerin, özellikle de iktidarda bulunan parti ya da partilerin seçim zamanlarında, finans çevrelerinin ekonomik gücünden faydalanarak vatandaşın tercihlerini yönetmesi ve yönlendirmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Özellikle siyasi iktidarın kontrolünde olan kamu mevduat bankalarının, seçim propaganda dönemlerine ilişkin olarak faaliyetlerde bulunarak seçmenlerin tercihlerini yönetme ve yönlendirmeleri her zaman daha rahat söz konusu olabilecektir.

Açılış, temel atma gibi törenler, siyasi iktidarın, kendisinin ve icraatlarının tanıtımı yaptığı büyük gövde gösterilerine dönüşebilen faaliyetlerdir. Siyasi tecrübelerimiz, söz konusu açılış ve temel atma törenlerinin, siyasi partilerin seçmene şirin görünmeye çalıştığı sayısız örneklerle doludur. Seçim dönemlerinde bu tür faaliyetler, seçmeni etkileme adına, siyasi iktidar için bulunmaz birer fırsat niteliğindedir. Kanun koyucu, bu tür faaliyetlere ilişkin sınırlamalar getirdiği 298

---

990 298 sayılı Kanun'un hiç değişikliğe uğramayan maddelerinden biri olan 63. maddede "Bankalar Kanunu" olarak ifade edilen Kanun'un adı, 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı "Bankacılık Kanunu" olarak değişmiştir. Bankacılık Kanunu'nun metni için bkz. Resmi Gazete, 1.11.2005-25983 (Mükerrer sayı).

991 Türkiye'de faaliyet gösteren özel ve kamu mevduat bankalarının listesi için bkz., https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Bankalar/Bankalar.aspx (15.09.2014).

sayılı Kanun'un 64. maddesinde, seçim propagandasının başlangıç tarihinden seçim gününü takip eden güne kadar olan süre içinde, devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler, iktisadi devlet teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile diğer kamu tüzel kişilikleri ile Bankalar Kanununa tabi teşekküllere ait kaynaklardan yapılan iş ve hizmetleri, dolayısıyla gerçekleştirilen açılış ve temel atma törenleri tertiplemeyi, nutuklar söylemeyi, demeçler vermeyi ve bunlar hakkında her türlü vasıtayla yayınlarda bulunmayı yasaklamaktadır. Yüksek Seçim Kurulu, kendisine konu ile ilgili olarak yapılan birçok başvuruya ilişkin verdiği kararlarında[992], düzenlenmek istenen toplantı, konuşma, bildiri, etkinlik ve faaliyetlerin seçim yasaklarına aykırı olduğuna hükmetmiştir. Buna karşın Kurul, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünce her yıl kutlanan 23 Mart Dünya Meteoroloji Günü etkinlikleri kapsamında düzenlenen 44. Dünya Meteoroloji Günü kutlamaları faaliyetleri çerçevesinde ifa edilen "Bilgi Çağında Hava, Su ve İklim" konulu panelin ve bu kapsamda gerçekleştirilecek radyo ve televizyonlarda konuşma yapılmasının, ilk ve orta öğretim okullarında seminer sunulması ile afişlerin asılması ve broşürlerin dağıtılmasının seçim yasaklarına girmediğine karar vermiştir[993].

298 sayılı Kanun'un 65. maddesi, yürütmenin sorumlu kanadının mensupları ile yasama organı üyelerine seçim propaganda faaliyetleri kapsamında, bir takım sınırlamalar getirmiştir. Başbakan, bakanlar ve milletvekilleri propaganda sürecinde, seçim dışında kalan normal zamanlarda kullandıkları ve yararlandıkları bazı imtiyazlardan, propaganda sürecinin eşit şartlarda gerçekleşebilmesi amacıyla yararlanma imkanı bulunmamaktadır. Başbakan, bakanlar ve milletvekillerinin faydalanamayacağı haller madde metninde şu şekilde sayılmıştır. Başbakan, bakanlar ve milletvekilleri, seçim propagandasının başlangıç tarihinden seçim gününü takip eden güne kadar, yurt içinde yapacakları seçim propagandası ile ilgili gezileri makam otomobilleri ve resmi hizmete tahsis edilen araçlarla yapamazlar. Bu maksatla yapacakları gezilerde, protokol icabı olan karşılama ve uğurlamalarla törenler yapılamaz ve resmi ziyafet verilemez. Yine bu zaman sürecinde, Başbakan ve

---

992 Söz konusu başvurulara ilişkin Yüksek Seçim Kurulu Kararları için bkz., Gönenç (b), s. 284. Dipnotlar, 573, 574, 575, 576 ve577.

993 YSKK, No: 2004/614, Karar Tarihi:17.3.2004

bakanlar seçimle ilgili faaliyetlerinde ve konuşmalarında 298 sayılı Kanun hükümleriyle bağlıdırlar. Kanun'un 66. maddesi de, Başbakan, bakanlar, milletvekilleri ve adayların emrinde bulunan memurların, seçim propagandası ile ilgili olarak, bu kişilerin yapacakları gezilere, seçim propaganda tarihinden seçim gününü takip eden güne kadar katılamayacaklarını hüküm altına almıştır. Böylece söz konusu kişilerin, kamu araç, kaynak ve görevlilerini, propaganda sürecinde mensup oldukları siyasi parti lehine kullanmalarının önüne geçilmiş olmaktadır.

1.1.9. Seçim Araç ve Gereçlerinin Temini

Seçimlerde kullanılacak oy verme araç ve gereçlerinin temini, seçmenlerin tercihlerini rahat bir biçimde kullanabilmeleri için oldukça önemlidir. Seçim için gerekli bütün araç ve gereçleri muntazam bir şekilde sağlamak ve seçim mahallerine göndermek seçim kurulu başkanlarının sorumluluğundadır. Seçim kurulu başkanları, seçim araç ve gereçlerinin temininin yanı sıra, seçim için gerekli kaynağı bir diğer ifadeyle parayı sağlamak ve yerlerine göndermekle yükümlüdür. Her türlü seçim işleri giderleri için gerekli mali kaynak, 298 sayılı Kanun'un 181. maddesinde yer alan düzenleme kapsamında genel bütçeden karşılanmaktadır.

Seçim kurulu başkanları, seçim araç ve gereçlerinin seçim mahallerine gönderilmesi işlemlerini gerçekleştirmek için zabıta amir ve memurları ile belediyeler ve muhtarlıklardan gerekli yardımları alabilmektedirler. Kanun, Kurul başkanlarının bu yöndeki isteklerini emir olarak nitelendirmiştir. Kurul başkanlarının emri üzerine yukarıda sayılan kişi ve kurumlar gerekli yardımda bulunmak zorundadırlar.

Oy verme araç ve gereçleri ile bunların ilgili kurul ya da kişilere teslim edilmesine ilişkin esasların düzenlendiği 298 sayılı Kanun'un 67. maddesi, 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanun'la önemli değişikliğe gidilmek suretiyle madde metnine, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralar eklenmiştir. Eklenen fıkralar kapsamında, oy sandıkları, oy sandıklarının vasıfları, oy sandıklarının seçimlere göre kullanımı, oy verme kabinleri, oy verme kabinlerinin ölçü ve özellikleri, il, ilçe seçim kurulları ile sandık kurulları mühürlerini, seçimlerde kullanılacak seçmen tercih mühür, mürekkep ve ıstampa ile her çeşit kırtasiye araç ve gereçlerinin zamanında temin ve teslim edilmesi hususları düzenlenmiştir.

298 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 2010 değişikliğinden önceki metninde, 13.3.2008 tarih ve 5749 sayılı Kanunla, mükerrer oy kullanımını engellemeye yönelik, seçmen işaret boyası ve ıstampasının kullanımı madde metninden çıkartılmıştır. Böylece, seçmenler için zahmetli ve bir o kadar da ilkel bir uygulama olan seçmenin işaret parmağının boyanması işleminden haklı şekilde vazgeçilmiştir[994]. Nitekim 29 Mart 2009 tarihinde gerçekleştirilen yerel idareler seçiminde ilk kez vatandaşlık numarası ile oy kullanıldığı için parmağa boya sürme işlemine de gerek kalmamıştır[995]. Uygulamaya son verilmesiyle beraberinde, geçmiş seçimlerde Hindistan'dan ithal edilmek suretiyle temin edilen ve yıllara göre değişen maliyetler ortadan kaldırılarak seçim ekonomisi açısından önemli bir tasarruf sağlanmıştır[996].

Oy verme araç ve gereçlerinin sandık kurulları başkanlarına teslim edilmesi anına kadar gelinen süreçte, il seçim kurulu başkanları, oy verme gününden en az 10 gün önce ilçe seçim kurulları başkanlıklarına, ilçe seçim kurulu başkanları da oy verme gününden en az 48 saat öncesinden o seçim için gerekli olan oy verme araç ve gereçlerini sandık kurulu başkanlarına teslim etmektedirler. Bu araç ve gereçler uzun bir liste halinde 68. maddenin son fıkrasında sayılmıştır[997].

---

994 İçindeki gümüş nitratın sürüldüğü yere nüfuz etme özelliği olan mürekkepler "silinmez mürekkep" olarak bilinmekte; ayrıca demir, sülfat gibi kimyasallar içermektedir. Bu mürekkep Filipinler, Etiyopya, Uganda gibi bazı ülkelerdeki seçimlerde hala seçmenlerin parmaklarına sürülmesi işlemi devam etmektedir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Se%C3%A7im_m%C3%BCrekkebi (15.09.2014).

995 Yüksek Seçim Kurulu, 10.3.2009 tarihinde oy birliğiyle aldığı 428 sayılı kararında, *"29 Mart 2009 Pazar günü yapılacak mahalli idareler seçimlerinde, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası taşıyan; nüfus cüzdanı, resmi daireler veya iktisadi devlet teşekküllerince verilen soğuk damgalı kimlik kartı, pasaport, evlenme cüzdanı, askerlik belgesi, sürücü belgesi gibi seçmenin kimliğini tereddütsüz olarak ortaya koyan resimli ve resmi nitelikteki belgelerden birisinin sandık kurulu başkanlarına verilmesi suretiyle oy kullanılabilir. Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası taşımayan belgeye dayanılarak oy kullandırılamaz. Bunun dışında, seçmenlerin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası taşımayan ve üzerine elle veya etiket şeklinde yazılan belgeler ile oy kullanmalarının mümkün olmadığına"* karar vermiştir.

996 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan milletvekili seçimi için Hindistan'dan alınan 188 bin şişe seçim boyasına, dönemim parasıyla 2 trilyon 400 milyar lira ödenmişti. 28 Mart 2004'deki yerel seçimler için 200 bin şişe boyaya ödenen meblağ da 3 trilyon lirayı bulmuştu.

997 Oy vermek için gerekli araç ve gereçler, "*1. Seçim bölgesinde her sandık için ağzı mühürlü bir kese içine konulmuş numaralı bir mühür (hangi sandığa, hangi numaralı mühürün verildiği bir tutanağa geçirilir.),2. Her seçim bölgesinde bulunacak kapalı oy verme yerleri sayısı toplamına eşit miktarda çevre adaylarının onaylı listesi ile 76 ncı maddede yazılı levha, 3. İlçe seçim kurulu mührü ile mühürlenmiş ve oy pusulalarının konulmasına mahsus zarfları havi bir paket, 4. Oy sandıkları, 5. Sandık sayısınca ıstampa ve mürekkebi, 6. Sandık sayısınca örneğine uygun onaylı*

1.2. "Seçim Günü"nün Yönetimi

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinin yürütüldüğü en önemli aşamalardan biri de seçim gününde gerçekleştirilmektedir. Siyasi partiler ve adaylar için son sözün seçim sonuçlarının belirleyicileri olan seçmen tarafından söyleneceği gün seçim günüdür. Bu günün önemine binaen bugünde gerçekleştirilecek seçim yönetim faaliyetleri de ayrı bir öneme sahiptir. Tekrarı olmayan bu günde, ortaya çıkabilecek her türlü aksaklık ve hukuksuzluk seçim faaliyetlerine ve seçimlerin neticesine tesir edeceğinden, bu günde görev alacak kamu görevlileri ile bütün seçim görevlilerinin, özellikle de sandık kurullarında yer alan yetkililerin görevlerini ayrı bir özenle yerine getirmeleri son derece önemlidir.

1.2.1. Seçim ve Sandık Kurullarının Oluşturulması

298 sayılı Kanun'un 27. maddesine göre, ülke genelinde seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu Yüksek Seçim Kurulu ile yerel düzeyde sorumlu olan il ve ilçe seçim kurullarına seçilen başkan ve üyelerin tamamı, görevlerine başlamadan önce kendi kurulları önünde ant içmek zorundadırlar. Seçim kurulları başkan ve üyeleri, seçilmeyle bu sıfatlarını kazanmalarına karşın, ant içmeden görevlerine başlayamazlar. Diğer bir ifadeyle, görevlerinin gereği olarak, seçildikleri seçim kurullarının çalışmalarına katılamaz, kurul çalışmalarında görüş ifade edemez ve oy kullanamazlar. Ant, seçim kurulu başkan ve üyelerinin göreve başlayabilmeleri için kendi kurulları huzurunda okudukları bir metindir[998]. Bu metinde yer alan ifadeler madde metninde, "*Hiçbir tesir altında kalmaksızın, hiç kimseden korkmadan, seçim sonuçlarının tam ve doğru olarak belirlenmesi için görevimi kanuna göre, dosdoğru yapacağıma namusum, vicdanım ve bütün mukaddesatım üzerine ant içerim"* şeklinde yer almaktadır.

---

tutanak defteri, 7. Örneğine uygun basılı sayım cetvelleri, 8. Örneğine uygun basılı tutanak kağıtları, 9. Sandık sayısınca boş torba, 10. Uygun sayıda kopya kalemi, 11. Gerektiği takdirde oy verme yeri inşaası için malzeme, 12. O seçim çevresinde, seçimin özelliğine göre yeteri kadar beyaz boş kağıt ve gerekli başka eşya, 13. Her yaprağı ilçe seçim kurulu tarafından mühürlü ve sonu onaylı, iki nüsha sandık seçmen listesi, 14. Siyasi partiler tarafından kapalı oy verme yerlerine konulmak üzere ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmiş bulunan basılı oy pusulaları, 15. Her bağımsız adayın, yalnız kendi ad ve soyadını taşıyan, ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmiş bulunan oy pusulaları, 16. Üstü ilçe seçim kurulunca mühürlü ve numaralı birleşik oy pusulası paketi, 17. Her sandık için "Evet" yazılı mühür" olarak sayılmıştır.

998 Gönenç (b), s. 294.

Seçmenlerin kayıtlı oldukları seçim sandığında oy kullanabilmeleri için, seçim sandıklarının ve bu sandıklarda görev yapacak olan sandık başkan ve üyelerinin, 298 sayılı Kanun'un 89. maddesinde belirlenmiş oy verme süresinin başlangıç saati olan 08.00'den önce hazır bulunmaları gerekmektedir. Sandık kurulu başkan ve üyeleri de seçim günü göreve başlamadan önce, diğer seçim kurulu başkan ve üyeleri gibi, sandık başında, sandık kurulu ve hazır bulunanlar önünde birer birer ant içerler. Sandık kurulu başkan ve üyeleri de, yukarıda ifade ettiğimiz ve diğer seçim kurulları başkan ve üyelerinin içtikleri andı içerler. Böylece sandık kurulu başkan ve üyeliklerine atanan kişiler görevlerine başlayabilirler.

Sandık kurullarının göreve başlamalarına müteakiben ilk yapacakları işlemlerden biri, siyasi partilerin ve bağımsız adayların sandık başı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilecek müşahitleri belirlemek olacaktır. Siyasi partilerin müşahitleri ile adayları ve bağımsız adaylarla müşahitleri, sandık başı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilirler. 298 sayılı Kanun'un 25. maddesine göre, siyasi partiler ve bağımsız adaylar, sandık başı işlemlerini takip etmek üzere birer müşahit gönderebilirler[999]. Kanun ifadesinden anlaşılacağı üzere, siyasi partilerin ve bağımsız adayların, sandık başı işlemlerini takip etmek üzere müşahit göndermeleri mecburi değildir. Oy kullanma esnasında sandık başının kalabalık olacağını ve siyasi partilerin özelliklede bağımsız adayların müşahitleri ile bu kalabalığın daha da artmasını önleme adına, siyasi partilerden ve bağımsız adaylardan birer müşahit bulundurabilecekleri ifade edilmiştir. Bu anlamda, bağımsız adayların bulundurabilecekleri müşahit sayısına, 72. maddenin ikinci cümlesiyle sınırlama getirilmiştir. Şayet bağımsız aday müşahitleri üçten fazla olursa, sandık kurulu başkanı bunlar arasında ad çeker. Adları ilk çıkan üç müşahit, sandık başında kalırken diğer müşahitler ise sandık başını terk etmek durumundadırlar. Ancak bu müşahitler sandık alanı içerisinde bulunarak seçimleri takip edebilirler.

---

[999] Siyasi partiler tarafından gönderilecek müşahitlerin, *"30 Mart 2014 tarihinde yapılacak olan Mahalli İdareler Seçimlerinde, siyasi partiler tarafından sandık başında görevlendirilen müşahitlerine verdikleri görev kartlarının ilçe seçim kurulu tarafından mühürlenmesine gerek bulunmadığına"* karar vermiştir. (YSKK, No: 2014/9121, Karar Tarihi:28.3.2014). http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-921.pdf (15.09.2014).

Sandık Kurulları 298 sayılı Kanun'un 24. maddesine göre, Yüksek Seçim Kurulu'nca tespit ve ilan edilen tarihte kurulur. Bu kurullarda ye alan asıl ve yedek üyeler, her seçim çevresinin yerel özellikleri göz önüne alınarak Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilecek tarihlerde göreve başlarlar ve oy sayımına ilişkin evrak ve belgelerin ilçe seçim kuruluna teslimine kadar aralıksız biçimde çalışmalarına devam ederler. 298 sayılı Kanun'un 73. maddesi, sandık kurulunun görev yapabilmesi için, üye çoğunluğunun sağlanması şartını aramaktadır. Sandık kurulunun çoğunluğu sağlayacak biçimde çalışabilmesi için üye sayısının üçten aşağıya düşmemesi gerekir. Siyasi parti üyelerinden biri veya birkaçının görevini yapmaması karşısında ceza hükümleri saklı kalmak üzere, bu üyelerin yerine siyasi parti yedek üyelerinden biri getirilir. Yedek üyelerin getirilmesi yoluyla da, kurulda çoğunluk sağlanamaz ve üye sayısı üçten aşağı düşerse bu durum tutanakla tespit edilir. Eksik kurul üyelikleri, o sandık alanında seçme yeterliğini haiz ve okuryazar olanlar arasından başkanın seçeceği kimselerle doldurulmak suretiyle sandık kurulunun işlerliği sağlanmış olur.

1.2.2. Sandık ve Oy Verme Mekanlarının Hazırlanması

Sandık kurulunun, kendiliğinden ya da üye eksilmesi neticesinde sandık başkanı tarafından çoğunluğu sağlayacak şekilde oluşturulmasından sonra sandıkların konulacağı yerin tespitine geçilir. 298 sayılı Kanun'un 31.7.1998 tarih ve 4381 sayılı Kanunla değiştirilen 74. maddesine göre, sandıkların konulacağı yerler ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirler ilçe seçim kurullarının denetiminde sandık kurulu tarafından alınmaktadır[1000]. Değişiklikten önceki düzenlemeye göre sandıklar, okul avlusu veya salonları ile mabetlerin elverişli kısımları gibi umumi yerlere konulmaktaydı. Açık yerlerde ise sandıklar, saçağı, sahanlığı, sundurması bulunan yerlere konulmaktaydı. 1998 gerçekleştirilen değişiklikle, sandıkların konulacağı yerler, seçmene zorluk çıkartmayacak ve oyunu kolaylıkla ve gizli şekilde kullanma imkanı tanıyacak biçimde belirlenmiştir. Ayrıca,

[1000] Hekimhan İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından, Yüksek Seçim Kurulu'na yapılan başvuruda, 28 Mart 2004 tarihinde yapılan Seçimde İlçeleri Kurşunlu Beldesi Gelengeç Mahallesinde iki sandığın kaçırılması sonucu yenilenmesine karar verilen seçimlere ilişkin olarak 58 ve 59 nolu sandıklar için yeni sandık bölgesi oluşturulmasında bir sakınca bulunup bulunmadığı sorulmuş, Kurul, Sandıkların konulacağı yerlerin İlçe Seçim Kurulu Başkanının yetkisi ve tasarrufunda olduğuna karar vermiştir. (YSKK, No: 2004/1615, Karar Tarihi:23.4.2004). http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-1615-karar.htm (15.10.2014).

mabetlerin elverişli kısımlarına sandık kurulabileceğine ilişkin düzenleme haklı olarak değişiklikle madde metninden çıkartılmıştır. Madde metninde ön plana çıkan önemli tedbirlerden biri de, engelli seçmenlerin oy kullanabilmelerini kolaylaştıran tedbirlerin alınması hususudur. İlçe seçim kurulunun denetiminde, sandık kurullarının alacağı basit önlemlerle engelli seçmenlerin oy kullanımlarının kolaylaştırılması, engelleri sebebiyle seçme hakkını kullanma tercihinden vazgeçen bu kişileri, oy verme yönünde teşvik ve motive edici bir role sahip olacaktır.

Sandıkların konulacağı yerler, madde metninde, okullar, özel okullar ve özel dershaneler, okul ve dershanelerin avluları ile salonlarının elverişli kısımları gibi genel kullanıma açık yerler olarak belirlenmiştir. Bu yerlerin yetmemesi halinde kahvehane ve lokantalar kiralanmak suretiyle sandıkların konulacağı yer ihtiyacı giderilmiş olur. Sandıkların konulamayacağı yerler ise kışla, karargâh, ordugah gibi askeri bina ve tesisler, karakollar, parti binaları ve muhtarlık odaları olarak belirlenmiştir. Bir binaya birden fazla sandık konabilir. Şayet bu sayı üçten fazla ise bu binalardan sorumlu olacak bina sorumlularının görev ve sorumlulukları Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir.

Seçmenin, oyunu kullandığı esnada rahat ve herhangi bir baskıya maruz kalmaması esastır. Bunun sağlanabilmesi için seçmen oyunu gizli olarak kullanmalıdır. 298 sayılı Kanun'un 75. maddesi bunu sağlama adına sandık kuruluna gerekli önlemleri ve gerekli dizaynları yapma görevini vermiştir. Sandık kurulu, öncelikle, oy serbestliğine ve gizliliğine uygun şekilde yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlayacaktır. Buna ek olarak, Kanun'un 76. maddesinde kapalı oy verme yerinin, içerisi dışardan gözetlenemeyecek ve oy pusulasını seçmenin inceleyip zarflıyabileceği şekil ve nitelikte olacağı ifade edilmektedir. Kapalı oy verme yerine, aday listeleri ve 298 sayılı Kanun'un oy verme serbestliğine ve gizliliğine dair hükümlerinin levha halinde basılmış metni asılmalıdır. Seçmenin oyunu rahat kullanabilmesi için kapalı oy verme yerinde masa veya benzeri birşey bulundurulması gerekmektedir.

Oy verme yerlerinin hazırlanmasının ardından sandıkların, birleşik oy pusulalarının ve zarfların sandık kurulu tarafından mühürlenmesi gerekmektedir. Oylama araçlarının mühürlenmesine ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un 77. maddesinde yer almaktadır. Sandıkların, birleşik oy pusulalarının ve oy pusulalarının

içine konulacak zarfların mühürlenmesi işlemi kullanılan oyların güvenliğine yönelik önlemlerdir. Sandık kurulu başkanı, oy verme işlerine başlamadan önce, sandığın boş olduğunu hazır bulunan sandık kurulu üyeleri ile müşahitlerin huzurunda tespit ederek sandığı kapatır ve mühür bozulmadan açılamayacak şekilde sandık mührü ile mühürler. Sandık mührünün, oy kullanma bitiş saati olan 17.00'ye kadar bozulmaması gerekmektedir. Oy verme işleminin bitişine müteakiben, sandık mührü başkan tarafından açılarak oy sayım işlemine geçilir. Oy verme işlemi bitmeden sandık mührünün açılması durumunda, o sandıkta yapılan seçimin iptalini gerektirecek bir sebepten dolayı mührün bozulduğu ispat edilmediği sürece, Yüksek Seçim Kurulu, sadece mührün bozulması halini o sandıktaki oylamanın iptali için tek başına yeterli görmemektedir[1001].

Seçmenin, Cumhurbaşkanlığı, milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı seçimlerine ve halkoylamasına münhasır olarak hazırlanan ve evet mührünü basmak suretiyle tercihlerini yansıttığı resmi kâğıtlara "birleşik oy pusulası" denilmektedir. Bu pusulalar, seçmenin kullandığı oyun güvenliği açısından mühürlenmektedir. Oy güvenliğine ilişkin bu uygulama diğer seçim hazırlıkları tamamlandıktan sonra sandık kurulu başkanı tarafından, hazır bulunanlar önünde, birleşik oy pusulalarını saymak ve her birinin üzerine sandık kurulu mührünü basmak suretiyle, üzerinde sandık kurulunun mührü bulunan birleşik oy pusulalarının sayısı tespit edilmektedir. Birleşik oy pusulasının kullanılmadığı seçimlerde, sandık kurulu başkanı, ilçe seçim kurulu başkanından teslim aldığı ve ilçe seçim kurulu başkanlığı mührünü taşıyan özel zarfları sayarak her birinin üzerine sandık kurulu mührünü basar. Böylece üzerinde biri ilçe seçim kurulunun, diğeri sandık kurulunun mühürleri bulunan çift mühürlü özel zarfların sayısını tespit etmiş olur.

Seçmenin tercihini yansıttığı birleşik oy pusulalarının içine konulduğu ve seçmenin oyunun gizliliğini sağlayan zarflar da, seçim sandığı ve birleşik oy pusulasında olduğu gibi sandık kurulu mührü ile mühürlenmek zorundadır. Yüksek Seçim Kurulu, sandıkların, birleşik oy pusulalarının ve oy zarflarının mühürlenmesine ilişkin esasları seçimlerden önce yayınladığı, "Seçimlerde Sandık

[1001] Gönenç (b), s. 296.

Kurullarının Görev Yetkilerin Gösterir Genelge" ile ayrıntılı bir biçimde düzenlemektedir[1002]. Oy zarflarına ilişkin düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 78. maddesinde, 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle yeniden yapılmıştır. Buna göre, oy zarfları, her seçim için ayrı renkte ve eni 15 santimetre, boyu 21 santimetre olacak şekilde Yüksek Seçim Kurulunca bastırılır. Oy zarflarının ön yüzünün sol üst köşesinde 4x4 santimetre ebadında Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu amblemi bulunmaktadır. Yüksek Seçim Kurulu zorunlu hallerde oy zarflarının standartlarında değişiklik yapabilme yetkisini haizdir. Birleşik oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarf haline dönüşebilen birleşik oy pusulaları da Kanun gereği zarf olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar oy zarflarının mühürlenmesi bir zorunluluk ise de Yüksek Seçim Kurulu, bu kuralın istisnası olarak verdiği bir kararında, şayet tüm oyların sandık kurulunun ihmalinden dolayı mühürlenmemiş şekilde seçmenlere kullandırılmış olmasını tek başına oy iptalini gerektirmeyeceğini hüküm altına almıştır[1003].

1.2.3. Seçim Günü Yasakları

Seçimlerin başlangıç tarihinden propaganda sürecinin bitimine kadar geçen sürede seçim yarışının, yarışan seçim aktörleri açısından adil ve eşit şartlarda sürdürülebilmesi amacıyla bir takım yasaklar konulmuştur. Bu sürece ilişkin yasaklar, seçim yasaklarının ilk etabını oluşturmaktadır. Seçim yasaklarının ikinci etabı ise seçim gününde, seçmenlerin iradelerini doğru bir şekilde sandığa yansıtabilmeleri adına ülke genelinde uygulanan bazı yasaklara ilişkindir. Bu yasaklar iki grupta toplanmaktadır. İlki, ülke vatandaşlarına getirilen "içki ve silah taşıma yasağı", diğeri ise radyo ve her türlü yayın organlarına getirilen "seçim ve seçim sonuçlarına ilişkin yayın yasağı" dır. Bu düzenlemeler, 298 sayılı Kanun'un 79. ve 80. maddelerinde ayrıntılı bir düzenlemeyle yer almaktadır.

298 sayılı Kanun'un içki yasağını düzenleyen 79. maddesinde, ülke genelinde içki satışı ile içkili yerler ve kamuya açık yerlerde içki satılmasına, verilmesine ve içilmesine ilişkin olarak seçim gününe münhasır olmak üzere ülke

---

[1002] Örnek olarak, "30 Mart 2014 Pazar Günü Yapılacak Mahalli İdareler Seçimlerinde Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Genelge" (YSKK, 2014/23, Karar Tarihi, 8.1.2014. Resmi Gazete, 11.1.2014-28879).

[1003] Gönenç (b), s. 296, Dipnot, 611.

genelinde kesin nitelikte bir yasak getirilmiştir. Bunun yanı sıra, seçim günü, içkili ya da içkisiz bütün umumi eğlence yerleri oy verme süresince kapalı kalmak zorundadır[1004]. Eğlence yeri niteliğini haiz lokantalarda ise yalnızca yemek servisi yapılabilmektedir.

Silah taşıma yasağına ilişki düzenleme, 79. maddenin 3. ve 4. fıkralarında yer almaktadır. Buna göre, seçim günü, emniyet ve asayişi korumakla görevli olanlardan başka hiçbir kimse ülke genelinde silah taşıyamaz. Kanun koyucu, 23.1.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanunla[1005] 4. fıkrada yaptığı değişiklikle, silah kavramından ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirmiştir. Fıkra hükmü, silah tanımını yaparken, 26.9.2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan silah tanımına atıfta bulunmuştur. Buna göre, silahtan maksat Türk Ceza Kanununun 6. maddesinin birinci fıkrasının f bendinin 1, 2, 3 ve 5 numaralı alt bentlerinde gösterilenlerdir. 298 sayılı Kanun'un, Türk Ceza Kanuna yaptığı göndermeye göre silah teriminden, ateşli silâhlar, patlayıcı maddeler, saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici aletler, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler anlaşılması gerekmektedir.

298 sayılı Kanun'un yayın yasağını düzenleyen 80. maddesinde, seçim günü saat 18.00'a kadar radyolar ve her türlü yayın organları tarafından seçim ve seçim sonuçları ile ilgili haber, tahmin ve yorum yapılması yasaklanmıştır. 18.00 ile 21.00 saatleri arasında sadece radyolara yönelik olarak yayın yasağı kısmen kaldırılabilir. Bu saatler arasında gerçekleştirilecek yayınlar ancak Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim ile ilgili haber ve tebliğlerini kapsamaktadır. Seçim gününe ilişkin yayın

---

[1004] Yüksek Seçim Kurulu, kıraathanelerin ve internet kafelerin eğlence yeri olarak kabul ettiği kararında, "*30 Mart 2014 Pazar günü yapılacak olan mahalli idareler genel seçimlerinde; 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 79. maddesinin ikinci fıkrası, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 7. maddesi ve Yüksek Seçim Kurulunun 7.3.2014 tarihli, 2014/675 sayılı kararının sonuç bölümünün 1/b maddesi uyarınca kıraathanelerin ve internet kafelerin eğlence yeri kapsamında olduğuna"* karar vermiştir. ((YSKK, 2014/935, Karar Tarihi: 28.3.2014). http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-935.pdf (15.09.2014).

[1005] 5728 sayılı "Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Resmi Gazete, 8.2.2008-26781.

yasağı saat 21.00'den sonra ülke genelinde tümüyle kalkmaktadır. Günümüzde bilgiye ulaşmayı ve bilgi alış verişini kolaylaştıran teknolojik imkânların varlığı seçim sonuçlarına ulaşmayı da kolay kılmaktadır. Bu anlamda madde metninde öngörülen sürelerden daha önce seçim sonuçlarına ulaşılabilmektedir. Ulaşılan bu bilgilerinde bir an önce paylaşılabilmesi adına yayın yasağına ilişkin zamanın makul süreye indirilmesi uygun olacaktır.

1.2.4. Sandık Çevresinde Düzenin Sağlanması

298 sayılı Kanun'un 81, 82, 83 ve 85. maddelerinde yer alan, sandık çevresi, sandık alanı ve sandık alanında alınacak güvenlik önlemleri ve konulan yasaklar ile sandık alanı dışındaki inzibat tedbirlerine ilişkin değişiklikler, Kanun koyucu tarafından 8.4.2010 tarihinde 5980 sayılı Kanunla gerçekleştirilmiştir.

Kanun koyucu, 81. maddede, seçmenlerin oylarını kullanacakları seçim sandığının bulunduğu ve sandık kurulunun görev yaptığı yeri merkez kabul ederek, "sandık alanı" ve "sandık çevresi" kavramlarını tanımlamıştır. Buna göre sandık alanı, sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 100 metre yarıçaplı alan olarak tarif edilmiştir. Sandık çevresi ise sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 15 metre yarıçaplı çevredir. Sandık alanı, sandık çevresine göre daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Adeta iç içe iki halka konumundadırlar. Seçim sandıklarının kurulduğu okul bahçeleri, bu anlamda sandık alanını oluşturmaktadır. Sandık çevresi ise okullardaki sınıflar veya salonlar oluşturmaktadır. Sandık alanı ve sandık çevresinin belirlenmesi, seçmenlerin oylarını güvenli bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak adına alınması gerekli önlemlerin fiziksel sınırlarını belirleme adına önemlidir. Kanun koyucu, seçmenin güvenli oy kullanımı için adeta iki seviyeli güvenlik kalkanı oluşturmuştur.

Kanun koyucu, sandık alanı ve sandık çevresi hükümlerinin, yurt dışında belirlenen yerlerde, gümrüklerde ve ceza infaz kurumları ile tutukevlerine konulan sandıklar için uygulanmayacağını ifade etmiştir. Söz konusu mekânlara ilişkin olarak fiziksel imkânsızlıktan olsa gerek ki, kanun koyucu, bu yerlerde, sandık kurulu başkanının şartları dikkate alarak bir mesafe belirleyeceğine ve belirlediği bu mesafeyi de tutanağa geçireceğine şeklinde bir düzenlemeye gitmiştir.

298 sayılı Kanun'un 82. maddede yaptığı düzenlemeye göre, sandık çevresinde düzenin sağlanması sandık kurulu başkanına aittir. Sandık çevresinde alınacak tedbirler, o sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimselerin seçim iş ve işlemlerini takip etmelerini engelleyecek mahiyette olmamalıdır. Kanun, oy verme işleminin gerçekleştiği alan olan sandık çevresinde oy güvenliğini sağlamak için, bazı kişilerin dışında kalanların bu alana girmesine müsaade etmemektedir. Sandık çevresine girebilecek kişiler, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçleri olarak belirlenmiştir. Bu kişilerin yanı sıra, siyasi partilerin seçim kurullarına itirazda bulunmaya yetkili kişiler olarak bildirilenler ve temsilciler ile medya mensupları da sandık çevresinde bulunabilirler. Medya mensupları, sandık çevresinde, sandık başı işlemlerine engel olmayacak şekilde haber amaçlı görüntü ve bilgi almak koşuluyla seçim çevresinde bulunabilirler.

Sandık çevresinde seçmenin oyunu tam bir serbestlik ve gizlilik içerisinde kullanmasına veya sandık kurulunun görevini yapmasına engel olmaya kalkışanlar ile oy verme, oyların sayım ve dökümü veya tutanaklara geçirilmesi gibi tüm sandık başı iş ve işlemlerinin düzenini bozmaya kalkışanlar sandık kurulu başkanı tarafından uyarılır. Uyarıya riayet etmeyenler, kolluk gücü çağrılarak sandık çevresinden uzaklaştırılır. Sandık çevresinde, cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanlar, sandık kurulu başkanı veya üyelerinden biri tarafından, derhal kolluk güçleri çağrılmak suretiyle sandık çevresinden uzaklaştırılır. Şayet sandık kurulu başkanı, 82. madde kapsamındaki görevlerini yerine getirmez ise sandık kurulu karar alarak sandık kurulu başkanı hakkında madde metninde belirtilen yetkiyi kullanmak suretiyle durumu derhal ilçe seçim kurulu başkanına bildirir.

Ceza infaz kurumları ve tutuk evlerinde, 82. madde kapsamında sayılan tedbirlere uymayanlar, cezaevi idaresinin görüşü alındıktan sonra, güvenliği zayıflatmayacak şekilde uygulama yapılarak sandık çevresinden dışarı çıkartılır. 85. maddede, ceza infaz kurumlarında ve tutukevlerinde kurulan sandıklarda

uygulanacak esaslar, 298 sayılı Kanun'un 81, 82, 83, 84 ve 85. maddeleri hükümleriyle bağlı kalınmaksızın sadece Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir[1006].

Kanun koyucu, 298 sayılı Kanunda 2010 yılında gerçekleştirdiği bir değişiklikle, sandık alanında, mobil haberleşme araçlarından olan cep telefonu ile görüşme yapmayı sandık kurulunun işleyişini aksatacağı gerekçesiyle yasaklamıştır. Buna rağmen, görüşmeyi sürdüren kişi ya da kişiler olması durumunda, söz konusu kişiler derhal sandık alanından çıkartılmaktadır. Bu yasak, sandık başkanı ve kurul üyelerinin görevleri gereği yapacakları tüm cep telefonu görüşmeleri açısından geçerli değildir.

Sandık çevresinde, herhangi bir suç işlenmesi durumunda, sandık kurulu, durumu bir tutanakla tespit ederek ilgililer hakkında işlem yapılmak üzere sandık çevresinde görevli olan kolluk güçlerini durumdan haberdar ederler. İlçe seçim kurulu başkanı, sandık çevresinde, sandık başı iş ve işlemlerinin düzen içinde yürütülmesini sağlayacak bütün tedbirleri almaktadır. Sandık kurulları, mülki ve idari tüm makamlar, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatları yerine getirmek zorundadırlar.

Seçimlerin güvenli bir şekilde sürdürülebilmesi için ilçe seçim kurulu başkanının denetim ve gözetiminde, sandık alanında alınacak bir takım güvenlik önlemleri ve uyulması gereken yasaklar söz konusudur. Alınacak önlem ve uyulması gerekli yasaklara ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un 83. maddesinde yer almaktadır.

Sandık alanında, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçleri, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirdikleri itiraza yetkili kişiler ile temsilciler ve medya mensuplarının yanı sıra, seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri bulunabilirler. Bu

---

[1006] Yüksek Seçim Kurulu, Eskipazar İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının başvurusu üzerine, *"Bölünme suretiyle ihdas edilen Yenimahalle sınırları içerisinde bulunan Eskipazar Kapalı Cezaevindeki tutukluların ve taksirli suçlardan hükümlülerin yukarıda belirtildiği şekilde o seçim bölgesi seçmeni iseler 11 Kasım 2004 Pazar günü yapılacak muhtar ve ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde oy kullanmalarının mümkün olduğuna, şayet başka bir seçim bölgesi seçmen kütüğünde kayıtlı iseler oy kullanmalarının mümkün olmadığına, oy birliğiyle karar vermiştir".* (YSKK, 2004/2598, Karar Tarihi: 04.10.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-2598-karar.htm (15.09.2014).

kişilerin dışında kalanlar sandık alanında bulunamazlar. Buna özel güvenlik görevlileri ile belediye zabıtaları da dahildir.

Sandık alanında alınacak güvenlik önlemlerinden biri de, sandık çevresi dışında kalan fakat sandık alanı içerisinde bir suçun işlenmesi veya yasalara aykırı davranışların yaşanması halidir. Böyle bir durumla karşısında, bu alandan sorumlu olan seçim görevlisinin çağıracağı kolluk güçleri tarafından gerekli işlemler yapılmaktadır. Bina sorumlusunun bulunmadığı yerlere ilişkin olarak bu yetki, sandık kurulu başkanı veya sandık kurulu başkanının görevlendireceği sandık kurulu üyesi tarafından kullanılır.

Sandık alanında uyulması gerekli yasaklardan bir diğeri de, hiç kimse, başkalarının görebileceği şekilde bir siyasi parti veya adaya ait rozet, amblem veya benzeri işaretler veya propaganda amaçlı yayınları taşıyamaması; yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda yapamamasına ilişkindir.

Sandık alanı dışında kalan yerler için gerekli güvenlik önlemleri, seçmenlerin seçim alanlarına kolaylıkla girebilmeleri açısından son derece önemlidir. Bu, zabıtaya emir verme yetkisine sahip makamlar ve zabıta amir ve memurları tarafından alınacak tedbirlerle sağlanmaktadır.

1.2.5. Oy Verme İşlemleri

Bu kısımda oy verme işlemleri sandık seçmen listelerinde yer alanlar, bu listelerde yer almayanlar ve yurt dışı seçmenlerinin oy verme işlemleri olmak üzere üç başlık altında ele alınmaktadır.

1.2.5.1. Sandık Seçmen Listelerinde Yer Alanların Oy Kullanması

Tüm seçim yönetim faaliyetleri tek bir amaca hizmet etmektedir. O da, seçim günü seçmenlerin sorunsuz oy kullanabilmelerini sağlamaktır. Seçmenlerin oy kullanmalarını sağlamayı amaçlayan seçim yönetim faaliyetlerinin tamamlanmasının ardından oy verme işlemine geçilmektedir. Seçim yönetim faaliyetleri bu aşamayla birlikte boyut değiştirerek devam ettirmektedir. Artık oy verme işlemi ve onun düzenlenmesine ilişkin seçim yönetim faaliyetleri uygulama imkanı kazanmaktadır. Oy verme işleminin ardından ise oyların sayım ve dökümü aşamasına geçilmektedir.

Bu aşama, diğer seçim yönetim faaliyetlerine ilişkin aşamalardan farklı seçim yönetimi faaliyetleri gerektiren seçimlerin yönetimi sürecidir.

Onaylı sandık seçmen listelerinde yer alan her seçmen oy verme yetkisine sahiptir. Kanun koyucu, 298 sayılı Kanun'un 86. maddesinde 8.4.2010 tarihinde 5980 sayılı Kanun'la yaptığı değişiklikle, oy vermeyi seçmen için bir yetki olarak tanımlamıştır. Oy kullanabilmek için Kanun, diğer şartların tamamlanmasının yanında sandık seçmen listesinde kayıtlı olmayı da aramaktadır. Onaylı sandık seçmen kütüğünde kayıtlı her seçmen, istisnalar dışında, sadece kendi kayıtlı olduğu seçim çevresinde yapılacak seçimlerde ve kendi sandık seçmen listesinin bulunduğu sandıkta oy kullanabilecektir.

Sandık seçmen listesinde kayıtlı olmayan kişiler, seçmen sıfatını haiz olmadığından oy kullanamazlar. Ancak Kanun koyucu, sandık seçmen kütüğünde ismi yer almamasına rağmen, oy kullanmaya bazı hallerde müsaade etmektedir. Bu durum 86. maddenin ikinci fıkrasında, "*kesinleşen muhtarlık bölgesi askı listelerinde adı yazılı olduğu veya bu listelere yazılması için askı süresi içinde başvurduğu ve listeye kaydedilmesine karar verildiği halde, çoğaltılarak sandık kurullarına verilen sandık seçmen listelerinde ismi yer almayan seçmenlerin, muhtarlık bölgesi askı listelerinin kesinleşmesine bakılmaksızın, ilçe seçim kurulundaki liste ile oy verecekleri sandık seçmen listesine ilave edilmelerine, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından karar verilir ve seçmene bu yolda verilecek bir yazı ile sandık kuruluna başvurması ve listeye dâhil edilmek suretiyle seçmenin oy kullanması sağlanır"* şeklinde ifade edilmiştir.

Sandık seçmen listesinde kayıtlı olmak, oy kullanabilmek için kural ise de bazı hallerde seçmen, sandık seçmen kütüğüne kayıtlı olduğu halde oyunu kullanamamaktadır. Şöyle ki, seçim gününe kadar, haklarında seçme yeterliliğini kaybettiğine dair yetkili mercilerden resmî belge gelmiş bulunan seçmenler ile tutuklu sandık seçmen listesine kaydedilmiş olup da tahliye edilen veya taksirli suçlar dışında bir suçtan hüküm giyerek cezası kesinleşenlerin durumlarını gösteren resmî belge gelmiş bulunanlara, seçmen listesinde kayıtlı olsalar bile oy kullandırılmaz. Vaki bir olay karşısında, sandık kurulu, söz konusu bu durumu tutanakla tespit etmektedir.

Seçmenin, sandık seçmen listesinde kayıtlı olduğunun tespiti diğer bir ifadeyle kimliğinin tespiti, 298 sayılı Kanun'un 87. maddesinde düzenlenmiştir. Tespit işlemi, kayıtlı seçmenin oyunu kullanılabilmesi açısından önemlidir. Tespit işlemi, sandık kurulu tarafından, nüfus hüviyet cüzdanı veya kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını taşıyan resmi belgelerle yapılır. 2010 yılında yapılan değişiklikle, üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan bir kimlik ibraz eden seçmenin oy kullanabilmesi için bu belgelerin yanında ayrıca seçmen bilgi kâğıdını veya Türkiye Cumhuriyeti kimliğini ispata elverişli Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilen bir belgeyi de ibraz etmesi gerekmektedir. Belediyeler ile köy ve mahalle muhtarlıklarınca tanzim ve tasdik edilen kimlik belgeleri seçmenin oyunu kullanabilmesi için kimlik tespitinde kullanılamaz.

Seçmen, oyunu, bütün dış müdahalelerden uzak, serbest iradesi ve vicdani kanaati doğrultusunda vardığı karara göre kullanacaktır. Oy verme işlemi, dışarıya karşı izole edilmiş kapalı oy verme alanlarında gizlilik içerisinde gerçekleştirilecektir. Oy verme işlemine yönelik bu ilkelere, 298 sayılı Kanun'un 88. maddesinde, *"Hiçbir seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamaz ve hiçbir seçmen oyunu kullandıktan sonra sandık başında kalamaz"* şeklinde yer verilmiştir.

Seçmen, oyunu seçim gününde ve oy verme süresi içerisinde kullanmalıdır. 298 sayılı Kanun'un 89. maddesi, her seçim için geçerli olacak şekilde oy verme süresini 08.00 ila 17.00 saatleri olarak belirlemiştir. Ancak saat 17.00 olmasına rağmen oy verme işlemi tamamlanamamış ise oy vermek için bekleyen seçmenler, sandık kurulu başkanı tarafından tespit edildikten sonra sırayla oylar kullandırılmaktadır. Oy verme süresinin başlama ve bitiş saatleri, sekiz saatlik oy verme süresi korunmak kaydıyla, mevsim ve bölge özellikleriyle ulaşım durumlarına göre, bütün yurtta veya gerekli görülen seçim çevrelerinde, seçim gününden en az bir hafta önce Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilir. Oy verme işleminde, gebeler, engelliler ve hastalar bekletilmeden oy vermeleri sağlanırken, yaşlılara ise öncelik tanınmak suretiyle oyları kullandırılmaktadır.

Oy verme işlemi, bütün seçim yönetim faaliyetinin en hassas dönemini oluşturur. Çünkü seçmen, tercihini bu aşamada birleşik oy pusulası aracılığıyla

sandığa yansıtmaktadır. Bu aşamanın başlangıcından bitimine kadarki sürece ilişkin hükümler 298 sayılı Kanun'un 91, 92 ve 93. maddelerinde ayrıntısıyla düzenlenmiştir. Oy verme işlemine ilişkin olarak birkaç önemli nokta üzerinde durmak faydalı olacaktır. Bunlardan ilki, seçmen kapalı oy verme yerinde oyunu normal bir sürede kullanmalıdır. Oyunu kullanmak için kapalı oy verme yerinde normal süreden fazla kalan seçmen, sandık kurulu başkanı tarafından uyarılarak oyun makul sürede kullanması sağlanacaktır. Buna rağmen oy verme yerinden çıkmayan seçmen, oy verme mahallinden çıkartılır. İkinci olarak, seçmenin, cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşmeyi sağlayıcı cihazlarla kapalı oy verme yerine girmesi yasaklanmıştır[1007]. Bu tür cihazlar, kapalı oy verme yerine girmeden önce kapatılarak sandık kurulu başkanına teslim edilir ve oy kullanma işlemi bittikten sonra seçmene iade edilir. Diğer önemli bir husus da, engelleri sebebiyle tek başına oy kullanma iktidarı bulunmayan seçmenlerin oy kullanabilmesini kolaylaştırma adına yapılan düzenlemedir. Bu düzenlemeye göre, görme engelliler, felçliler veya bu gibi fiziki engelleri açıkça anlaşılanlar, aynı seçim çevresi seçmeni olan akrabalarından birinin, akrabası yoksa diğer herhangi bir seçmenin yardımı ile oylarını kullanabilmektedirler. Refakatçi seçmen, oy kullanacak engelli seçmenin tercihini etkileyebileceği gerekçesiyle sadece bir engelli seçmenin oyuna refakat edebilmektedir.

Oyunu kullanan seçmen, kapalı oy verme yerinden ayrılarak oy verme işlemini gerçekleştirir. Kurul başkanı, oyunu kullanan seçmene kimlik kartını iade ederken aynı zamanda seçmen listesindeki adının karşısına imzasını da attırarak oy

---

[1007] Abana İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından *"cep telefonu veya kamera ile oy verme kabinine girmenin yasak olduğu seçmene ihtar edildiği halde, seçmenin kabine girip, vermiş olduğu oyu fotoğraflaması hali tespit edildiği takdirde, durumun tutanak ile tespit edileceği, ancak bu durumda söz konusu şahsa oy kullandırılıp kullandırılmayacağı hususunda tereddüde düşüldüğü, Yüksek Seçim Kurulunun 4.6.2011 tarih ve 853 sayılı kararının uygulanmasına devam edilip edilemeyeceği, aksi halde bu hususa ilişkin güncel başkaca bir karar olup olmadığı hususlarında görüş bildirilmesi"* talebiyle yapılan başvuruya Kurul, *"Kurulumuzca yapılan değerlendirme neticesinde; 298 sayılı Kanun'un 92. Maddesinin son fıkrası ile Kurulumuzun 8.1.2014 tarih ve 2014/23 sayılı kararı eki 30 Mart 2014 Pazar günü yapılacak Mahalli İdareler Seçimlerinde Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Örnek: 138 sayılı Genelge'nin 34. maddesinin "Oy verme işlemi" başlıklı B maddesinin 2 numaralı bendi uyarınca cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla oy verme yerine girilmesi yasaklanmış olduğundan, bu tür cihazlarla kapalı oy verme yerine girilemeyeceğine, bu tür cihazları kullanmakta direnen kişilere oy kullandırılamayacağına ve buna ilişkin her türlü tedbiri almaya 298 sayılı Kanun'un 82. maddesine göre sandık kurulu ve ilçe seçim kurulu başkanlarının yetkili olduğuna"* karar vermiştir. (YSKK, No: 2014/920, Karar Tarihi:28.3.2014.)

kullanma işlemi tamamlanmış olmaktadır. İmza atamayanlar için, sol elinin başparmağının parmak izi alınmak suretiyle oylarını kullanabilmektedirler. Sol elinin başparmağı olmayan seçmenin diğer parmaklarından herhangi birinin izi alınarak oy verme işlemi tamamlanmaktadır. Seçmenin hangi parmağın izinin alındığı tutanağa ayrıca yazılmaktadır.

1.2.5.2. Sandık Seçmen Listesinde Yer Almayanların Oy Kullanması

Gerek görevleri gerekse sıfatları dolayısıyla bazı seçmenler, kayıtlı oldukları seçim sandıklarında oy kullanamamakla karşı karşıya kalmaktadırlar. Görevleri sebebiyle, sandık kurulu başkan ve üyeleri ile bina sorumluları, seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri ve ilçe seçim kurulu tarafından sandık kurulu üyelerini görev yerine ulaştırmak için görevlendirilmiş kişiler, sıfatları sebebiyle milletvekilleri ve milletvekili adayları, kayıtlı oldukları seçim sandıklarında oy kullanamamaktadırlar. Kayıtlı oldukları sandıklarda oy kullanamayan bu kişilere, belirlenecek başka sandıklarda oy kullanma imkanı tanınması anayasal hak olan seçme hakkının doğal bir sonucudur. Bu kişilerin oy kullanabilmesi, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından verilen ve seçmen bilgilerini içeren bir belge sayesinde gerçekleştirilebilecektir. Bu duruma ilişkin düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 94 maddesinde, 8.4.2010 tarihinde 5890 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle son halini almıştır.

Seçimin yapıldığı çevrede oy verme hakkına sahip olduğu halde, görevi sebebiyle oyunu kullanmayan, sandık kurulu başkan ve üyeleri ile bina sorumluları, seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri ve ilçe seçim kurulu tarafından sandık kurulu üyelerini görev yerine ulaştırmak için görevlendirilmiş kişiler, görev yaptığı sandık seçmen listelerinde kayıtlı olmamalarına rağmen, oylarını kullanabilirler. Şöyle ki, bu kişilerin her birine, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, seçmen olduğu ve hangi seçimde oy kullanabileceğini gösteren ve sandık seçmen listesindeki bilgilerini içeren bir belge verilir. Bu belgeleri alan ve ibraz eden bu kişiler, görevli oldukları sandık bölgesinde oy kullanabilirler. Bu durum, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, mükerrer oy kullanımını önlemek amacıyla, bu kişilerin kayıtlı oldukları sandık seçmen listesine meşruhat (açıklama) verilmek üzere kayıtlı bulunduğu sandık kurulu başkanlığına yazı ile bildirilmektedir.

298 sayılı Kanun'un 94. maddesi, halen milletvekili olanlar ile milletvekili adaylarına, seçimde görev alanlardan farklı olarak, herhangi bir seçim kurulunun kararına ihtiyaç duymaksızın, kayıtlı oldukları seçim çevresi dışında da oy kullanabilmelerine imkân vermektedir[1008]. Bu kişilerin oy kullanabilmeleri için, kendilerine ait seçmen bilgi kâğıdını oy kullanmayı tercih edecekleri sandık kuruluna göstermeleri yeterli olacaktır.

Yukarıda sayılan ve 94. madde kapsamında oy kullanabilecek kişilere ait, ilçe seçim kurulu tarafından verilen belge ile seçmen bilgi kâğıdı, oy verme işleminden önce sandık kurulu tarafından alınmaktadır. Bu belgeler, diğer seçim evrakı ile birlikte ilçe seçim kuruluna teslim edilmektedir. Bu maddeye göre oy kullanacak seçmenlere ait kimlik bilgileri, oy kullandıkları seçmen listelerinin sonuna eklenerek imzalatılmaktadır.

1.2.5.3. Yurt Dışı Seçmenlerinin Oy Verme İşlemleri

Kanun koyucu, oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için yurt dışı seçmene, 298 sayılı Kanun'un 94/A maddesinde 9.5.2012 tarih ve 6304 sayılı Kanun'la yaptığı değişiklikle birkaç alternatif sunmuştur. Bu yöntemler, sandıkta oy kullanma, gümrük kapılarında oy kullanma veya elektronik oylama şeklinde düzenlenmiştir. Bunlara ek olarak, yurt dışı seçmene mektupla oy kullanmaya imkanı da tanınmış fakat Anayasa Mahkemesi, Kanun'un bu konuya ilişkin 94/B maddesini mektupla oy kullanma yönünden, *"Devletin, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy verme haklarını kullanabilmelerini sağlarken Anayasa'da belirlenen seçim ilkelerine uygun ve uygulanabilir nitelikteki tedbirleri alması gerekir. İptali istenilen yasa kurallarında öngörülen mektupla oy kullanma yöntemi, seçmenin oyunu kullanırken aile üyelerinden ve sosyal çevresinden gelebilecek her türlü etkiye açık olması nedeniyle seçmenin iradesini korumaya elverişli bulunmamaktadır. Seçimin serbestliği ilkesi, seçmenin oyunu her türlü etkiden uzak ve gizlilik içinde kullanmasının tam olarak güvence altına alınması halinde gerçekleşebilir. Bu güvencenin ise kuralda öngörülen mektupla oy verme yöntemi ile gerçekleştirilmiş olduğundan söz edilemez. Bu nedenle seçim için aranan serbestlik ve gizlilik ilkelerini sağlamaya elverişli bulunmayan mektup yöntemiyle oy kullanılmasına*

[1008] Gönenç, (a), s. 302.

ilişkin yasa kuralları Anayasa'nın 67. maddesine aykırıdır. İptalleri gerekir" gerekçesiyle 29.5.2008 tarihinde Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir.

Yurt dışı seçmenin oyunu kullanabileceği seçeneklerin, birlikte ya da ayrı ayrı uygulanmasına seçim türüne ve yabancı ülkenin durumuna göre Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulu'nca karar verilir. Yurt dışı seçmenler, bütün seçimler için değil sadece Kanun maddesinde zikredilen seçimlerde oy kullanabilirler. Bu seçimler, milletvekili genel seçimi, Cumhurbaşkanı seçimi ve halkoylamasıdır. Yurt dışı seçmenler, sadece seçime katılan siyasi partilere oy verebilirler. Ayrıca yurt dışında ve yurt dışı temsilciliklerinde seçim propagandası yapılamaz.

Yabancı seçmenler için öngörülen oy verme yöntemlerine ilişkin açıklamaların bir kısmı, yukarıda açıkladığımız yurt dışı seçmen kütüğünün düzenlenmesi başlığı altında anlatıldığından, bu kısımda, konunun değinilmeyen yönlerine ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

1.2.5.3.1. Sandıkta Oy Verme işlemleri

Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı olan seçmenlerin, seçim sandıklarında oy kullanabilmesine imkân tanıyan düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 94/C maddesinde 2012 yılında maddenin altı fıkrasında[1009] yapılan ayrıntılı bir değişiklikle son halini almıştır. Yurt dışı seçmenleri, seçim gününden 45 gün öncesinden başlayıp, seçim gününden önceki yedinci günün akşamı saat 17.00'ye kadar yurt dışı temsilciliklerinde ya da ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların belirleyeceği yerlerde kurulan sandıklarda oylarını kullanabilirler. Yüksek Seçim Kurulu, yabancı ülkedeki seçmen sayısını gözeterek oy kullanma gün süresini, Dışişleri Bakanlığının görüşünü de almak suretiyle kısaltabilmektedir. Oy verme işlemi, mahalli saat ile 08.00 ila 17.00 arasında gerçekleştirilmektedir. Yabancı ülkenin durumuna göre, seçmenlerin hangi yurt dışı temsilciliklerinde ve yerlerde tatil günleri dâhil yirmi dört saat hangilerinde daha az süre ile oy kullanabileceğine Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından karar verilir. Alınan bu karar elektronik ortamda yurt dışı seçmenlere ilan edilmektedir. Seçmen sayısının fazla olması

[1009] 9.5.2012 tarih ve 6304 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle 94. maddenin, birinci, ikinci, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve onuncu fıkraları değiştirilmiştir.

durumunda, 10 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kullanılan randevu usulüne göre, randevu alınarak seçmenler oylarını kullanabiliyorlardı. Ancak Yüksek Seçim Kurulu, 2015 yılında yapılacak olan seçimlere ilişkin olarak, randevu alınarak oy kullanma usulünü 2014 Aralık ayında oy çokluğuyla verdiği kararıyla kaldırmıştır. Bundan sonra yurt dışı seçmeni randevu almaksızın oyunu kullanabilecektir.

Yurt dışında kullanılacak oy pusulaları ve oy zarfları, Yüksek Seçim Kurulu tarafından özel olarak imal ettirilerek Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gönderilir. Yurt dışı seçmeninin oyunu kullanacağı oy sandıklarının bütün özellikleri, bir sandıkta oy kullanacak seçmen sayısı, yabancı ülkenin durumu göz önünde tutularak, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından farklı olarak belirlenebilir.

Yurt dışı seçmenin yurt dışı temsilciliklerde kurulan sandıkta oy kullanılması süreci, yurt içi seçmenin oy kullanmasında olduğu gibidir. Ancak yurt dışı seçmenin kimliğinin nüfus cüzdanı ya da pasaporttan tespit edilmesinin ardından, yurt içi seçmenin oy kullanmasından farklı olarak, Bilgisayar Destekli Merkezi Seçmen Kütüğü Sistemi üzerinden diğer yöntemlerle oy kullanıp kullanmadığı kontrol edilmektedir. Diğer yöntemlerle oy kullanmadığı anlaşılan seçmen, sandık kurulu mührüyle mühürlenmiş olan oy pusulası ve oy zarfıyla "Evet" veya "Tercih" yazılı mührü alarak oy verme yerine girer. Oyunu kullanan seçmen, çizelgede isminin bulunduğu yere imza atarak oy verme işlemini tamamlamış olur. Yurt dışı seçmenlerin oylarını verebildikleri 38 günlük zaman zarfında, bir anlamda seçimler 38 kez tekrarlanmaktadır. Buna ilişkin olarak, her gün seçim sandıkları, 298 sayılı Kanunda belirtilen usullere göre açılmakta ve çıkan oy zarfları açılmadan adedi, oy kullanan seçmen miktarı ve bunların birbirine uygunluğu bir tutanakla tespit edilmektedir. Yurt dışı seçmen için belirlenen 38 günlük oy kullanma süresi sona erdiğinde, kapalı oy zarfları açılmaksızın tutanağın aslı ile birlikte bir torbaya konularak ağzı sandık kurulu mührüyle mühürlenir ve muhafaza altına alınmak üzere sandık kurulu başkanınca ilgili komisyona teslim edilerek en seri biçimde Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu'na gönderilir.

Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gelen oy torbaları, Kurul'un denetimi altında sandık kurullarına açtırılarak sayım ve dökümü yaptırılmak suretiyle tutanak altına

aldırılır. Bu tutanaklar esas alınarak birleştirme tutanağı düzenlenir ve sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Ayrıca geçici gümrük kapısı seçim kurullarından gelen geçici birleştirme tutanağındaki sonuçlar kendi içerisinde birleştirilerek Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Ankara İl Seçim Kurulunca da yurt dışı sandıklarından gelen sonuçlar ile gümrük kapılarından gelen sonuçlar birleştirilir ve düzenlenen tutanak en hızlı vasıtayla Yüksek Seçim Kuruluna gönderilir. Yurt dışı seçmen tarafından kullanılan oyların değerlendirilmesi 298 sayılı Kanun'un 94/B maddesinin ilgili hükümlerine göre yapılır.

1.2.5.3.2. Elektronik Ortamda Oy Verme İşlemleri

Yurt dışı seçmenlerin oy kullanabilecekleri seçimlere ilişkin tercihlerini sandığa yansıtabilmelerinin bir yolu da elektronik ortamda oy kullanma yöntemiyle gerçekleşmektedir. Bu yöntemde seçmen, oyunu elektronik ortam üzerinden kullanmaktadır. Bu yöntem için çok ciddi ve güvenilir bir teknik alt yapı gerekmektedir. Bu yöntemde, seçmenlere oylarını güvenli bir şekilde kullanabilmeleri için birer şifre verilmektedir. Bununla beraber seçmenin oyunun güvenliği için özellikle söz konusu teknik alt yapıya karşı gerçekleştirilecek siber saldırıları ve mükerrer oy kullanımını önlemeye yönelik diğer güvenlik ağları oluşturularak tedbirler alınmaktadır. Yurt dışı seçmenlerin elektronik ortamda oy verebilmesine ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un 94/D maddesinde düzenlenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, adres kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak belirlenen yurt dışı seçmen kütüğünde yer alan yurt dışında bulunan vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasıyla elektronik ortamda oy kullanabilmeleri için gerekli teknik alt yapıyı sağlamak ve gerekli güvenlik önlemlerini almakla yetkilendirilmiştir.

Yurt dışı seçmenlerin elektronik ortamda oy kullanabilmeleri için öngörülen zaman, seçim tarihinin otuz gün öncesinden başlayıp seçim günü saat 17.00'ye kadar devam etmektedir. Seçmenler, bu zaman zarfında oylarını kendilerine verilecek şifre ile kullanabileceklerdir. Elektronik ortamda kullanılan oylar, seçim günü saat 17.00 itibariyle Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunca tespit edilerek sayım, döküm ve birleştirme işlemleri yapılır ve sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Ankara İl Seçim

Kurulu da birleştirme tutanağı düzenleyerek Yüksek Seçim Kuruluna gönderir. Elektronik ortamda kullanılan oyların değerlendirilmesi ise yurt dışı seçmenlerin sandıkta oy kullanmasına ilişkin değerlendirme hükümlerinin tabi olduğu 94/B maddesinin ilgili hükümlerine göre yapılmaktadır.

1.2.5.3.3. Gümrük Kapılarında Oy Verme İşlemleri

Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan seçmenlerin oy kullanabilmeleri için öngörülen diğer bir yöntem de gümrük kapılarında kurulan seçim sandıklarında oy kullanabilmeleridir. Buna ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un 94/E maddesinde öngörülmüştür. Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı olmak koşuluyla seçmenler, seçim gününün kırk beş gün öncesinden başlayarak seçim günü saat 17.00'ye kadar, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenecek gümrük kapılarında kurulacak seçim sandıklarında oy kullanabilirler. Kurul, bunun yanı sıra hangi gümrük kapılarında tatil günleri dâhil 24 saat hangilerinde daha az süreyle oy kullanılabileceğine ilişkin tespiti yapmaya da yetkilidir. Bununla beraber Kurul, gümrük kapılarında yapılacak oy verme işleminde görev alacak ilgili geçici gümrük kapısı seçim kurulu ile sandık kurullarının adedi, üyelerinin ve yedeklerinin sayısı ile hangi görevlilerden teşkil edileceği Yüksek Seçim Kurulu tarafından önceden belirlenmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu, gümrük kapılarında kurulan sandıklarda kullanılacak birleşik oy pusulası ve zarfını, yurt içindeki seçimlerde kullanılan birleşik oy pusulasından farklı şekilde imal ettirmekte ve özel renkte bastırılmış zarflara koyulmasını hükme bağlamıştır. Özel olarak hazırlanan birleşik oy pusulaları ve zarfları, seçim gününden en geç 3 gün önce ilgili seçim kurullarında bulunacak şekilde, Yüksek Seçim Kurulu tarafından gönderilir. 94. maddenin ikinci fıkrasındaki ifade anlam karışıklığına sebebiyet verecek bir ifadedir. Söz konusu ifade, anlam kargaşasını ortadan kaldıracak şekilde, *"...özel olarak imal ettirdiği oy pusulası ile özel renkte bastırılmış oy zarflarını oy verme başlangıç gününden en geç üç gün önce ilgili ilçe seçim kurullarında bulunacak şekilde gönderir*" olarak düzeltilmelidir. Gümrük kapısı sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak biçimde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlar. Kapalı oy yeri hazırlamada ilgili idari makamlar sandık kurullarına her türlü kolaylığı göstermek zorundadırlar. Gümrük

kapılarında oy verme işlemine ilişkin süreç, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, yurt dışı seçmenlerin sandıkta oy kullanmalarında belirlenen esaslar çerçevesinde gerçekleşir.

Yurt dışı seçmenlerin gümrük kapılarında kurulan sandıklarda oy kullanma işleminin sona erdiği tarih olan seçim günü saat 17.00'den itibaren sandık ve torbalar genel esaslara uygun olarak açılmakta ve geçici gümrük kapısı seçim kurullarınca sayımı ve dökümü yapılmaktadır. Geçici gümrük kapısı seçim kurulu birleştirme tutanağı düzenlenir ve bu tutanakla birlikte seçim işlerine ait diğer evrak varsa itiraz dilekçeleriyle birlikte Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna en hızlı vasıtayla gönderilir. Gümrük kapılarında kullanılan oyların sayım ve dökümü 94/B maddesinin ilgili hükümlerine göre yapılmaktadır.

1.2.6. Oyların Sayımı ve Dökümü

Sandık seçmen listesinde yer alan seçmenlerin tamamının oylarını kullanmaları ya da oy verme süresinin sona ermesinin ardından sandıklar açılarak oyların sayımı ve dökümü aşamasına geçilmektedir. Karşılaştırmalı hukuk pratiklerinde, oyların sayımı ve dökümü için iki yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden biri, "sandık bölgesinde sayım ve döküm ", diğeri ise "sayım merkezinde sayım ve döküm"dür. Ülkemizde uygulanan yöntem, "sandık bölgesinde sayım" yöntemidir. Bu yönteme ilişkin düzenlemeler, 298 sayılı Kanun'un 95 ila 107. maddeleri arasında düzenlenmiştir[1010].

Sandık kurulu tarafından gerçekleştirilecek sayım ve döküm aşamasının genel çerçevesi Kanun'un 95. maddesinde, "*Sayım ve döküm açık olarak yapılır. Oy verme yerinde hazır bulunanlar sayım ve dökümü takip ederler"* şeklinde çizilmiştir. Oyların sayımı ve dökümü aşaması, sandık kurulu ve ilgililerin huzurunda şeffaflık içerisinde gerçekleştirilir ve her aşaması yüksek sesle ilan edilmektedir. Bunun yanı sıra madde metninde oyların sayım ve döküm işlemi için alınacak tedbirler de ifade edilmiştir. Buna göre sandık kurulu, sayım ve döküm sürecinin sorunsuz bir şekilde devam edebilmesi için sayım ve döküm masası etrafında boş bir alan belirler ve bu alan etrafında hazır bulunanların bu işlemleri takip etmelerine engel olmayacak şekilde tedbirler alabilmektedir.

[1010] Gönenç (b), s. 306.

Oy kullanan seçmenlerin sayısal tespitine ilişkin süreç 298 sayılı Kanun'un 96. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, oy verme işleminin sandık kurulu başkanı tarafından yüksek sesle ilanından sonra, sayım ve döküm işlemleri hazırlığına geçilmek üzere masa üzerindeki sandık haricindeki her şey kaldırılır. Oy verme işleminin bitiş saati tutanak defterine geçirilerek kayıt altına alınır. Bundan sonra, sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin toplamı, adları, imzaları ve parmak izleri sayılmak suretiyle, tespit edilir ve tutanağa geçirilerek yüksek sesle ilan edilir. Kullanılmayan oylar sebebiyle sandığa atılmayan birleşik oy pusulaları ve zarfların sayısı, oylarını kullanan seçmenlerin oy pusulalarına ve zarflarına eklenmek suretiyle, sandık kuruluna ilçe seçim kurulu tarafından teslim edilen toplam oy pusulası ve zarf sayısı teyit edilir. Kullanılmayan zarflar veya birleşik oy pusulaları mühürlenerek sayıları tespit edilmektedir.

Seçmen tercihlerinin aritmetik olarak, siyasi partilere, adaylara veyahut halk oylamalarında "evet" ya da "hayır" şeklinde dağılımına ilişkin aşamaya geçilmeden önce, sandık başkanı, diğer işlemleri tamamladıktan sonra sandığı hazır bulunanlar önünde açar. Sandığın açılması ve zarfların sayımına ilişkin 298 sayılı Kanun'un 98. maddesi, 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanun'la değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Buna göre sandık başkanı, sandıktan çıkan zarfları iki kez yüksek sesle sayar. Eğer iki sayım arasında bir fark söz konusu olursa, üçüncü sayım yapılarak, o seçimde kullanılan zarf sayısı tespit edilir ve tutanağa geçirilir. Zarflara ilişkin sayımın ardından, zarfların geçerli olup olmadığı kontrol edilir. Bu aşamada birkaç hususa dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu hususlardan ilki, zarfların söz konusu seçime özgü renkte ve biçimde olup olmadığının tespitidir. İkincisi, zarfların üzerinde ilçe seçim kurulu ile sandık kurulu mührünün olup olmadığı hususudur. Üçüncü olarak ise tamamı yırtılmış, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü dışında başka bir mühür, imza, yazı, parmak izi veya herhangi bir işaret bulunup bulunmadığına bakılır. Söz konusu hususlara uymayan zarflar geçersiz sayılmaktadır. Ancak zarfın üzerinde, herhangi bir şekilde leke veya çizik olsa bile, bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığının kesin olarak anlaşılamaması halinde, bu zarflar geçerliliğini korumaktadır. İtiraz neticesinde ya da itiraza uğramadan geçersiz kabul edilen zarflar ayrı ayrı olarak, o seçim türüne özgü tutanağa geçirilir. Hangi sebeple olursa olsun geçersiz zarflar, paketlenerek üzerleri mühürlenmek

suretiyle sayıları yazılır ve saklanır. Bu zarflar, sandık kurulu tarafından kesinlikle açılmazlar. Tüm bu işlemlerden sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz zarfların toplam sayısı ile o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısı karşılaştırılır. Yapılan karşılaştırmada şayet, zarf sayısı, o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısına eşit veya eksik ise başkaca bir işlem yapılmaz. Tersi söz konusu ise eşitliği sağlamak için önce geçersiz zarf sayısı düşülür. Geçersiz zarf sayısının düşülmesi ile de eşitlik sağlanamıyorsa, sandık kurulu başkanı geçerli zarflar arasından, eşitlik sağlanıncaya kadar, zarflar arasından gelişigüzel zarf çeker[1011]. Eşitliği sağlayan bu zarflar açılmadan derhal yakılarak imha edilir.

Seçmen tercihlerinin aritmetik olarak, siyasi partilere, adaylara veyahut halk oylamalarında "evet" ya da "hayır" şeklinde dağılımına ilişkin aşama, 298 sayılı Kanun'un 100. maddesinde, 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanun'la, madde başlığıyla beraber değiştirilmek suretiyle ayrıntılı biçimde yeniden düzenlenmiştir. Oyların sayımı ve dökümü aşaması, seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde sonuçlanmasını temin edecek aşamadır. Bu aşamada yapılan faaliyetler de şeffaflık içerisinde ilgililer huzurunda gerçekleştirilmelidir. Bu aşamada gelişen olaylar sandık kurulu başkanının yönetim ve gözetiminde gerçekleştirilir. Bu aşamaya hâkim olan ilkeler, 298 sayılı Kanun'un 100. maddenin ilk fıkrasında ifade edilmiştir. Buna göre, oyların sayım ve dökümüne derhal başlanır. Sayım ve döküm işlemi açık ve aralıksız olarak yapılır. Yapılacak şikâyet ve itirazlar, oy sayım ve dökümü işlemini durdurmaz. Oyların sayım ve dökümüne ilişkin düzenleme, madde metninde oldukça ayrıntılı olarak yapılmıştır. Biz burada, bu madde ile ilgili olarak birkaç hususa değinmekle yetineceğiz.

Sandık başkanı, sayım ve döküm işlemine geçmeden önce, sayım ve döküm cetvelinin boş ve yazısız olduğunu hazırda bulunanlara gösterir. Sandık kurulu başkanı, bir üyeyi, sandıktaki zarfları kendisine vermekle, iki üyeyi okunan oy pusulalarını, sayım ve döküm cetvellerine işlemekle ve bir üyeyi de okunan ve dökümü yapılan oy pusulalarını ve açılan zarfları masa üzerine düzenli biçimde yerleştirmek ve korumakla görevlendirir. Sayım ve döküm cetveline siyasi partilerin

[1011] YSKK, 2004/1812, Karar Tarihi: 29.4.2004 http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-1812-karar.htm (15.09.2014).

adları bağımsız adaylarla birlikte yazılır. Sandık başkanı, birleşik oy pusulasında yer alan siyasi partiler ya da bağımsız adaylar için yapılan tercihleri siyasi parti ya da bağımsız adayın ismini yüksek sesle okuyarak söyler. Muhtarlık seçimlerinde ise zarftan çıkan oy pusulasında yazılı olan muhtar veya üyelerin ad ve soyadları okunur.

Yerel seçimlere ilişkin olarak oy pusulalarının sayım ve dökümü, Kanun'un 100. maddesinde öngörülen sıralamaya göre yapılmaktadır. Bu sıralamada, büyükşehir belediye seçimlerinde önce büyükşehir belediye başkanlığına, sonra ilçe belediye başkanlığına ve daha sonra da belediye meclisi üyeliğine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılmaktadır. Diğer belediye seçimlerinde ise önce belediye başkanlığına sonra belediye meclisi üyeliğine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılmaktadır.

Siyasi partiler ile bağımsız adayların aldığı oyların okunmasını müteakiben, bu işle görevlendirmiş sandık kurulu üyeleri tarafından aynı anda sayım ve döküm cetvelinde, o siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılmış bulunan sütundaki rakamlar birden başlamak üzere sırasına göre çizilmek suretiyle ayrı ayrı işaretlenir. Bu işlemin usulüne uygun yapılıp yapılmadığı sandık kurulu başkanı tarafından sürekli denetlenir.

Sandıktaki bütün zarflar açıldıktan sonra sandık kurulu başkanı, her siyasi partinin ve bağımsız adayın aldığı oyları her iki seçim sayım ve döküm listesinden karşılaştırarak kontrol eder. Oy sayıları aynı ise her siyasi parti veya bağımsız adayın aldığı geçerli oylar toplanır ve itiraz edilmeksizin geçerli sayılan bu oyların toplam sayısı, o seçim türüne ait sandık kurulunca düzenlenecek özel tutanağa yazı ve rakamla işlenmektedir.

Geçerli oyların sayım ve döküm cetvellerine işlenmesinden sonra, geçerli olmadığı hususunda tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sandık kurulunca değerlendirilerek karara bağlanır ve bu karar tutanak defterine yazıldıktan sonra mühürlenip imzalanır.

Bu gelinen aşamadan sonra, sayım ve döküm cetvelinde siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı oyların toplamı kendi sütununun altına rakamla ve yazı ile yazılır. Sayım ve döküm cetvelinde, siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı oylar, orada bulunanlara, başkan tarafından yüksek sesle ilan edilir. Yüksek sesle okunan sonuçlar sandık seçim tutanağına işlenir. Bilgiler, sayım ve döküm cetveli

sonuçları ile karşılaştırılarak kontrol edildikten sonra sandık sonuç tutanağı, sandık başkanı ve üyeleri tarafından imzalanarak mühürlenir. Bütün yapılan bu işlemler, tutanak defterine geçirilerek sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanarak mühürlenmektedir.

Siyasi partilerin ve bütün adayların seçimi kazanması, geçerli oyların varlığına bağlıdır. Geçerli oyların toplamı, bir siyasi partinin veya adayın seçimi kazandığını ya da kaybettiğini belirlemektedir. Seçmen tarafından kullanılan oyların hangi hallerde geçerli, hangi hallerde geçersiz olduğunun ve hangi hallerde hesaba katılıp, hangi hallerde hesaba katılmayacağının açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde belirlenmesi, seçim sayım ve döküm faaliyeti açısından son derece önemlidir. Oy pusulalarının ayıklanması aşaması olarak da adlandırabileceğimiz, oyların sayım ve dökümü aşamasında dikkate alınacak hususlar, 298 sayılı Kanun'un 101 ve 102. maddelerinde 8.4.2010 tarihinde 5980 sayılı Kanun'la madde başlıklarıyla gerçekleştirilen değişiklikle son halini almıştır.

Kanun koyucu oy pusulasına ilişkin olarak, geçerli olmayacak durumları saymak suretiyle geçerli oy pusulasını belirlemeyi tercih etmiştir. Kanun'un 101. maddesinde sayılan geçerliliği kabul edilemeyecek oy pusulalarına ilişkin durumlar ile oy pusulalarını geçersiz kılmayacak durumlar uzun liste halinde sayılmıştır. Geçerli olmayan birleşik oy pusulaları şunlardır:

- *"Sandık kurulunca verilen ve o seçim için düzenlenmiş biçim ve renkte olmayan,*
- *Arkasında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranı bulunmayan,*
- *Arkasında sandık kurulu mührü bulunmayan,*
- *Hiçbir yerine "EVET" mührü basılmamış olan,*
- *Siyasi partilere veya bağımsız adaylara ayrılan alanlardan birden fazlasına "EVET" mührü basılmış olan,*
- *Birden fazla siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılan alana taşmış "EVET" mührü bulunan,*
- *Sandığın ait olduğu seçim çevresinden başka bir seçim çevresi için düzenlenmiş olan,*

- *Bütünlüğü bozulacak şekilde yırtılmış veya koparılmış olan,*
- *Üzerine "EVET" mührü dışında veya "EVET" mührü yerine herhangi bir özel işaret, herhangi bir isim, imza kaşesi, mühür veya parmak izi basılmış olan,*
- *Üzerinde yer alan siyasi partilere veya bağımsız adaylara ait bölümleri belirgin bir şekilde ve özel olarak karalanmış, çizilmiş veya işaretlenmiş olan,*
- *Üzerinde yer alan matbu yazıların ve şekillerin dışında yazılar veya harfler veya sayılar yazılmış veya şekiller çizilmiş olanlar"*

Birleşik oy pusulasını geçersiz kılmayacak haller ise şu şekilde sayılmıştır:

- "*Zarfların açılması veya oyların okunması sırasında yırtılması,*
- *Bütünlüğü bozulmaksızın bir kısmının kazaen yırtılması,*
- *Herhangi bir şekilde lekelenmiş olup da bunun özel olarak işaret koymak amacıyla yapıldığının anlaşılamaması,*
- *Birleşik oy pusulasının katlanarak zarfa konulması sebebiyle "EVET" mührü ile oy pusulasının arkasına basılan sandık kurulu mühür izinin oy pusulasının diğer kısımlarına geçmesi,*
- *Bir siyasi parti veya bağımsız aday alanına basılan "EVET" mührünün sadece iki parti alanını ayıran çift çizgili bölgeye taşmış olması,*
- *Başka bir siyasi partinin veya bağımsız adayın alanına taşmamak kaydıyla, bir siyasi partinin alanına birden çok "EVET" mührü basılması".*

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlere ilişkin olarak, zarftan çıkan oy pusulalarından bir seçim türüne ait olanının geçersiz olması durumu, diğerlerinin geçersiz sayılmasını gerektirmez. Muhtarlık seçimlerinde ise bu maddede belirtilen geçersizlik sebeplerinin dışında oy pusulalarının hangi sebeplerle geçersiz sayılacağı Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenmektedir.

Oyların hesaba katılması, seçim zarfından çıkartılan birleşik oy pusulalarının, bazı özel durumlara ilişkin olarak, geçerli ya da geçersizliğine karar verilmesi işlemidir. 298 sayılı Kanun'un 102. maddesinde, hesaba katılan ve

katılmayan oy pusulaları sayılmıştır. Buna göre hesaba katılacak birleşik oy pusulaları şunlardır:

- *"Birleşik oy pusulalarında baskıda silinme veya yanlışlık yapılmış olsa bile, hangi siyasi parti veya bağımsız aday lehine kullanılmış olduğu "EVET" mührünün vurulduğu yerden kesin olarak anlaşılan oy pusulaları hesaba katılır,*
- *Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfın içerisinden aynı seçim türüne ait birden fazla oy pusulası çıkmış olması halinde, sadece bu seçim türüne ait oy pusulaları hesaba katılmaz, diğerleri hesaba katılır,*
- *Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarından biri veya birkaçı eksik çıksa bile, zarftan çıkan diğer oy pusulaları hesaba katılır".*

Oyların sayımı ve dökümü aşamasında hesaba katılmayacak birleşik oy pusulaları şunlardır:

- *"Zarfın içinden el ilanı, broşür ya da özel bir işaret, yazı veya şekil taşıyan kağıt veya işaret amacı taşıyan herhangi bir madde çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz*[1012]*,*
- *Bir zarfta tek oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfın içerisinden o seçim türüne ait oy pusulasının dışında, aynı veya başka bir seçim türüne ait oy pusulası çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz,*
- *Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfın içerisinden aynı seçim türüne ait birden fazla oy pusulası çıkmış olması halinde, sadece bu seçim türüne ait oy pusulaları hesaba katılmaz,*
- *Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarının dışında başka bir seçim*

[1012] YSKK, 2004/1850. Karar Tarihi: 01.05.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-1850-karar.htm 1 (5.09.2014).

türüne ait oy pusulası çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz".

298 sayılı Kanun'un 105. maddesi hükümlerine göre, sandık kurulu, her seçime özgü olarak hazırlanmış sandık sonuç tutanağını, sayım ve döküm işlemleri sırasında elde edilen bilgilere ve sayım ve döküm cetveli sonucuna göre düzenlemektedir. Daha sonra, sandık tutanağının ilgili bölümüne, her seçim türüne ilişkin bilgiler[1013] eksiksiz olarak işlenir ve başkan ve üyeler tarafından imzalanarak mühürlenir. Sandık tutanağının bir sureti, sandık çevresinde, herkesin göreceği bir yerde bir hafta süreyle asılı kalmaktadır. Böylece seçmenler, oy kullandıkları sandığa ilişkin seçim sonuçları hakkında bilgilendirilmiş olurlar.

Sandık kuruluna, her seçim türü için oy pusulasındaki siyasi parti ve bağımsız aday sayısından beş fazla sayıda verilen sandık tutanakları, seçmenleri bilgilendirmesi yanında, talep üzerine, öncelikle o seçim çevresinde seçime katılan siyasi partilerin temsilcilerini ve bağımsız adayların müşahitlerini de bilgilendirmesi için verilmektedir. Seçim tutanaklarının bir kopyası, şayet siyasi parti temsilcisine verilmişse, aynı siyasi partinin müşahidine ayrıca verilmez.

Sandık kurulları tarafından oyların sayımı ve dökümüne ilişkin işlemlerin tamamlanmasının akabinde sayım ve döküme ilişkin evrak ve belger, sandık başkanı ve kur'ayla belirlenen iki üye ile birlikte kurulun bağlı bulunduğu ilçe seçim kuruluna teslim edilmektedir. Buna ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un 107. maddesinde yer almaktadır. Bu madde hükmüne göre, sandık kurulu tarafından ilçe seçim kuruluna teslim edilecek evrak ve belgeler, *"hesaba katılan ve muteber sayılan oy pusulaları, sandık kurulunca düzenlenen tutanaklar, sayım ve dökümde kullanılıp kurulca imza edilen sayım cetvelleri, hesaba katılmayan, muteber sayılmayan veya itiraza uğrayan oy pusulaları ve hesaba katılmıyan zarflar, tutanak defteri"* şeklinde sayılmıştır. Seçimlerin sayım ve dökümüne ilişkin bu evrak ve belgeler, kurul tarafından mühürlenmiş ve ayrı ayrı paketler halinde imzalanarak, mühürlenmiş ve başkan ve üyeler tarafından imzalanmış bir torbaya konularak, kurulun bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim edilmektedir. Sandık kurulu tarafından imzalanarak mühürlenmiş torbaları alan ilçe seçim kurulu, torbaları

[1013] Tutanağa işlenecek bilgilerin listesi 298 sayılı Kanun'un 105. maddesinde 25 madde olarak sayılmıştır.

getiren üyelerin önünde açarak torbanın içerisinde yer alan evrak ve belgeler ilişkin ayrıntılı şekilde üç nüsha tunanak düzenler. Söz konusu tutanak, torbayı teslim eden sandık başkanı ve iki üye ile ilçe seçim kurulu başkanı ve bir üye tarafından imzalanır. İmzalan tutanağın bir nüshası, il seçim kuruluna gönderilirken, bir nüshası da sandık kurulu başkanına verilir.

1.3. "Seçim Sonrası"nın Yönetimi

Seçmenlerin oylarını kullanması, sandık kurullarının sayım ve döküm işlemlerini tamamlaması ve gerekli evrak ve belgelerin tesliminin ardından, artık sandık kurullarından gelen her bir oylama sonucunun değerlendirilmesi olarak adlandırabileceğimiz seçim sonuçlarının birleştirilmesi aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada, ilk olarak seçim sonuçları, ilçe seçim kurullarında, daha sonrasında ise il seçim kurullarında birleştirilerek Yüksek Seçim Kurulu'na ulaştırılmaktadır.

1.3.1. Seçim Sonuçlarının İlçe Seçim Kurullarında Birleştirilmesi ve Denetimi

İlçe seçim kurulunun yönetiminde yer alan sandıklardan gelen sonuç tutanakları, seçim sonuçlarının belirlenmesi için birleştirilmeleri gerekmektedir. Seçim sonuçlarının, ilçe seçim kurulları tarafından birleştirilmesine ilişkin düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 108. maddesinde yer almaktadır. Maddenin 8.4.2010 tarih ve 5980 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki başlığı, *"Seçim sonuçlarının ilçe seçim kurullarında birleştirilmesi"* şeklindeyken, değişiklikten sonra seçim sonuçlarının birleştirilmesinin yanı sıra denetlenmesi de madde başlığında yerini almıştır.

İlçe seçim kurulu, seçim çevresinden gelen sandık sonuç tutanaklarını birleştirmek suretiyle, kendi seçim çevresindeki seçim sonuçlarını belirlemektedir. Kurul bu işlemi, seçim çevresindeki son sandık gelinceye kadar açık ve aralıksız şekilde sürdürmektedir. Sandık sonuçları, ilçe seçim çevresindeki sandıklardan oy verme işleminin tamamlanmasının ardından, sandıkların kurula uzaklıklarının farklı olmasından dolayı aynı anda ulaşması mümkün değildir. Bu yüzden ilçe seçim kurulu, son sandık ulaşana kadar, aralıksız olarak çalışır ve gelen tutanakları, her seçim türü ve çevresine ait özel tutanaklara, sandık geliş sırasına göre işlemek

suretiyle birleştirmeye devam eder. Son sandığın da kurula ulaşmasının ardından, ilçedeki bütün sandık sonuç tutanakları birleştirilerek sonucu bir tutanakla tespit edilir. İlçe seçim kurulunun seçim sonuçlarını birleştirme işlemi, Kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde bilgisayar ortamında da yapılabilir.

İlçe seçim kurulu, sandık kurulu tarafından düzenlenen sandık tutanak sonuçlarının tekrardan sayım ve dökümünü yapmak suretiyle birleştirme işlemini gerçekleştirmektedir. Kurul, bu işlemleri gerçekleştirirken, istemeleri halinde, siyasi partilerin aday ve müşahitleri ve bağımsız adaylar ve müşahitleri ile ilçe seçim kurullarındaki siyasi parti temsilcileri hazır bulunabilirler. İlçe seçim kurulu, seçim sonuçlarını birleştirme işleminin sonuçlarını tespit ettiği tutanağa, il seçim çevresinden, muhtarlık seçimlerinde alınan oy sonuçlarına kadar, ilgili seçim türüne göre değişen birçok bilginin[1014] yanı sıra, siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oylar rakam ve yazıyla yazılmaktadır.

2010 tarihinde 298 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikten sonra, birleşik oy pusulası kullanılan seçimlerde, birleştirme tutanağının imzalanmasından önce birleştirmesi yapılan sandık tutanaklarındaki bilgilerin döküm cetveli, ilçe seçim kurulunun siyasi parti mensubu olan üyelerine birer nüsha halinde dağıtılır. Daha sonra ilçe seçim kurulu başkanının görevlendireceği memur üyelerden biri tarafından siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayıları, yüksek sesle okunmak suretiyle birleştirme tutanağında herhangi bir yanlışlığın söz konusu olup olmadığı denetlenir[1015]. İlçe seçim kurulunun imkanları dahilinde bu işlemlerin hazır

---

[1014] İlçe seçim kurulunun düzenleyeceği birleştirme tutanaklarında yer alan bilgiler şunlardır: "*1. İl adı, 2. İlçe seçim kurulu adı ve varsa numarası, 3. Seçimin türü ve çevresi, 4. Tutanak sayfa numarası, 5. Teselsül sırasına göre sandık kurulu numarası, 6. Sandığın bulunduğu seçim bölgesinin adı, 7. Sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin sayısı, 8. Oy kullanan seçmenlerin sayısı, 9. İtiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulalarının sayısı, 10. İtiraz üzerine geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulalarının sayısı, 11. Geçerli oy pusulalarının toplamı, 12. Geçersiz sayılan veya hesaba katılmayan oy pusulalarının toplamı, 13. Birleşik oy pusulasındaki sıralamaya göre siyasi partilerin adları ile her birinin aldığı oy sayısı, 14. Bağımsız adayların birleşik oy pusulasındaki sıraya göre ad ve soyadları ile her birinin aldığı oy sayısı, 15. Muhtarlık seçimlerinde kendilerine oy verilen kimselerin alfabetik sırada ad ve soyadları ile her birinin aldığı oy sayısı, 16. Yüksek Seçim Kurulunca gerekli görülen diğer bilgiler, rakam ve yazı ile yazılır"*.

[1015] Seçim tutanaklarının birleştirilmesinin denetimi 298 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre şu şekilde gerçekleşmektedir. *"Başkan, denetim sırasında tespit edilen hataları denetim tutanağına geçirmek üzere, kurulun diğer memur üyesini görevlendirir. Denetim tutanağında, ilçe seçim*

bulunanlar tarafından izlenebilmesi için görüntülü cihazlarla yayınlanabilir. Seçim tutanağının birleştirilmesi işleminin, siyasi partilerin ilçe seçim kurulu üyeleri aracılığıyla denetlenmesi ve bu denetime ilişkin sürecin hazır bulunanlar tarafından takip edilebilecek olması, seçim tutanaklarının birleştirilmesi aşamasında denetimin ve şeffaflığın sağlanması açısından çok önemlidir. Böylelikle, seçim tutanaklarının birleştirilmesi aşamasında ortaya çıkabilecek muhtemel olumsuzlukların önüne geçilmiş olacaktır.

Sandık sonuç tutanaklarının birleştirilmesi işleminin sonrasında birleştirme tutanağındaki bilgilere göre hazırlanacak tutanak özetlerinin[1016] onaylı bir sureti, ilçe seçim kurulunda herkesin incelemesine sunulmak üzere bir hafta süreyle asılarak ilan edilmektedir. Birden çok ilçe seçim kurulu bulunan ilçelerde[1017], her ilçe seçim kurulu kendisine bağlı bulunan sandık kurullarından gelen sandık sonuç tutanaklarını birleştirdikten sonra düzenleyeceği denetim ve birleştirme tutanak özetinin onaylı birer suretini bir numaralı ilçe seçim kuruluna teslim eder. Geri kalan diğer işlemlerde, yine bir numaralı ilçe seçim kurulu tarafından yukarıda ifade ettiğimiz şekilde gerçekleştirmektedir.

---

kurulunun adı, denetlenen seçimin türü ve çevresi ile denetim işlemi sırasında hatalı bilgi girişi yapıldığı tespit edilen sandıkların numarasını yazmaya elverişli bir cetvel yer alır. Denetleme sırasında, ilçe birleştirme tutanağına hatalı olarak işlenmiş sandık kurulu sonuç tutanakları bir kenara ayrılır. Denetim işlemi sonucunda, düzenlenen tutanak başkan ve üyelerce imzalanır. Denetim işlemi tamamlandıktan sonra, hata tespit edilmişse, ayrılan sandık sonuç tutanaklarına göre gerekli düzeltmeler yapılarak hazırlanan ilçe birleştirme tutanağı, kurul başkanı ve üyelerince imzalanır ve sonuçlar hazır bulunanlara sözlü olarak ilan edilir".

[1016] İlçe seçim kurulunun düzenleyeceği ilçe birleştirme tutanak özetlerinde bulunan bilgiler şünlardır: *"1. İl adı, 2. İlçe seçim kurulu adı ve varsa numarası, 3. Seçimin türü ve çevresi, 4. Seçim çevresindeki sandık kurullarının toplam sayısı, 5. Sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin toplam sayısı, 6. Oy kullanan seçmenlerin toplam sayısı, 7. İtiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulalarının toplam sayısı, 8. İtiraz üzerine geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulalarının toplam sayısı, 9. Geçerli oy pusulalarının toplam sayısı, 10. Geçersiz sayılan veya hesaba katılmayan oy pusulalarının toplamı, 11. Birleşik oy pusulasındaki sıralamaya göre siyasi partilerin adları ile her birinin aldığı toplam oy sayısı, 12. Bağımsız adayların birleşik oy pusulasındaki sıraya göre ad ve soyadları ile her birinin aldığı toplam oy sayısı, 13. Yüksek Seçim Kurulunca gerekli görülen diğer bilgiler, rakam ve yazı"* ile yazılır.

[1017] Yüksek Seçim Kurulu, *"Bir ilçede birden ziyade ilçe seçim kurulu bulunduğu takdirde, siyasi partilerin organ ve delege seçimlerinin birinci ilçe seçim kurulu başkanının gözetim ve denetimi altında yapılmasına, oy birliğiyle"* karar vermiştir. (YSKK, 2004/2623, Karar Tarihi: 12.10.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-2623-karar.htm (15.09.2014).

Gerek ilçe seçim birleştirme tutanağı gerekse seçim birleştirme tutanağının denetimi sonucunda düzenlenen denetim tutanağının imzalı ve mühürlü birer sureti, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kurulun siyasi parti mensubu üyelerine imza karşılığında verilmektedir. Bir haftalık ilan süresi içerisinde talepte bulunulması halinde söz konusu tutanaklar, o seçim çevresinde seçime katılan siyasi parti ilçe başkanlıklarına ve bağımsız adaylara bir defaya mahsus olmak üzere verilmektedir. Yukarıda belirtilen tutanaklar ile tutanak özetlerinin düzenlenmesi ve seçim sonuçlarının üst seçim kurullarına gönderilmesine dair usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir. Bu anlamda, Kanun milletvekili[1018] ve büyükşehir belediye başkanlığı[1019] seçimlerinde, ilçe birleştirme tutanağının[1020] ve özetinin onaylı birer sureti, ilçe seçim kurulu başkanı ile en az iki üye tarafından, en kısa sürede il seçim kuruluna teslim edilmelidir[1021].

[1018] Yüksek Seçim Kurulu'nun, "Örnek 139, 12 Haziran 2011 Pazar Günü Yapılacak XXIV. Dönem Milletvekili Genel Seçiminde İl, İlçe, Yurt Dışı İlçe Ve Geçici İlçe Seçim Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Genelge"nin ikinci bölümünün ilçe seçim kurulunun görev ve yetkilerinin sayıldığı 9. maddesinde, *"Sandık kurullarından (varsa geçici ilçe seçim kurullarından) gelen tutanaklara (Örnek 86) göre, ilçe birleştirme tutanağını SEÇSİS'de bilgisayar ortamında düzenlemek, bu tutanağı seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte il seçim kuruluna derhal teslim etmek (Birden çok ilçe seçim kurulu bulunan ilçelerde, diğer seçim kurullarının birleştirme tutanakları da birinci ilçe seçim kurulunca birleştirilerek)"* şeklinde düzenlenmiştir. http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/genelge/2011Pdf/2011-Ornek139.pdf (15.09.2014).

[1019] Yüksek Seçim Kurulu'nun, "Örnek 139, 30 Mart 2014 Pazar Günü Yapılacak Mahalli İdareler Seçimlerinde İl, İlçe ve Geçici İlçe Seçim Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Genelge"nin 5. maddesinin "f" bendinde, *"Sandık kurullarından (varsa geçici ilçe seçim kurullarından) gelen sandık sonuç tutanaklarına göre, ilçe birleştirme tutanağını SEÇSİS'te elektronik ortamda düzenlemek, bu tutanağı seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte il seçim kuruluna derhal teslim etmek (Birden çok ilçe seçim kurulu bulunan ilçelerde, birinci ilçe seçim kurulunca diğer seçim kurullarının birleştirme tutanakları birleştirilerek)"* (YSKK. 2014/3060, Karar Tarihi: 25.6.2014, Resmi Gazete, 29.6.2014-29045).

[1020] 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 31. maddesinde seçim sonuçlarının birleştirilmesine ilişkin düzenleme, *"İlçe seçim kurulu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasi partiler ile bağımsız adayların her birinin aldıkları oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir*" biçiminde yer almaktadır.

[1021] 2972 sayılı "Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları Ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 22. maddesinde *"Büyük şehir belediye başkanı seçimlerine ilişkin ilçe birleştirme tutanakları ilçelerden il seçim kuruluna gönderilir. İl seçim kurulu tarafından bu tutanaklar birleştirilerek en çok oy alan aday, büyük şehir belediye başkanlığına seçilmiş olur*" şeklinde düzenlenmektedir.

1.3.2. Seçim Sonuçlarının İl Seçim Kurullarında Birleştirilmesi

İl seçim kurullarının seçim sonuçlarını birleştirmesine ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanun'un 109. maddesinde yer almaktadır. İlçe seçim kurulları tarafından birleştirme tutanaklarının il seçim kurullarına gönderilmesinin ardından, il seçim kurulları, seçim mevzuatı kapsamında yer alan kanunların, kendilerine tutanak düzenlemeyi görev verdiği durumlarda seçim tutanaklarını birleştirerek, il seçim tutanaklarını düzenler. İl seçim kurullarına tutanak düzenleme görevi veren kanunlar, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'dur.

2839 sayılı Kanun'un 32. maddesinde, il seçim kurulları, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirerek, *"seçmenlerin sayısını, oylarını kullanan seçmenlerin sayısını, itiraz edilmiş veya ihtilaflı görülmüş olup da, geçerli sayılarak hesaba katılan oy pusulaları sayısını, geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulaları sayısını, geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulaları genel toplamını, seçime katılmış olan siyasi partiler ile bağımsız adaylardan her birinin aldığı oy miktarını gösteren geçerli oy pusulaları sayısını, seçim çevrelerine göre ayrı ayrı tutanağa geçirir*".

2972 sayılı Kanun'un 22. maddesinde ise *"Büyükşehir belediye başkanı seçimlerine ilişkin ilçe birleştirme tutanakları ilçelerden il seçim kuruluna gönderilir. İl seçim kurulu tarafından bu tutanaklar birleştirilerek en çok oy alan aday, büyük şehir belediye başkanlığına seçilmiş olur"* biçiminde düzenlenmiştir. İl seçim kurulları, yukarıdaki seçim kanunlarının kendisine verdiği yetkiye dayanarak oluşturduğu birleştirme tutanaklarını, hazır bulunanlara ilan eder. Tutanağın bir sureti, il seçim kurulu kapısına asılır ve bir hafta süreyle orada asılı kalır.

İl seçim kurulu başkanı, ilçe seçim kurullarından gelen birleştirme tutanaklarının sayım, döküm ve birleştirme işlerini yaparken, 298 sayılı Kanun'un, 82. ve 83. maddelerinin, sandık kurul başkanına sandık çevresi ve sandık alanında tanıdığı yetkileri haizdir. İl seçim kurulu başkanının, sandık kurulu başkanının sayım, döküm ve birleştirme işlerine ilişkin görevlerine sahip olduğunu ifade eden, 109. maddenin 3. fıkrasında Kanun'un 84. maddesindeki görevlere de sahip olduğunu

ifade etmekte; ancak Kanun'un 84. maddesi, Kanun koyucu tarafından 8.4.2010 tarih ve 5890 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılmıştır.

2. Seçimlerin Denetimi

Demokrasiye gerçek manada işlerlik kazandıran en önemli araç olan seçimlerin, serbest ve adil olarak gerçekleştirilebilmesi, bu sürece ilişkin etkili bir denetim mekanizmasının varlığını elzem kılmaktadır. Aksi halde, demokrasilerde seçimler kolaylıkla bir aldatmacaya dönüşebilir[1022]. Bununla birlikte her seçim gerçek ve adil bir seçim olmayabilir. Demokratik olmayan ülkeler ile seçim denetim mekanizmasından yoksun ülkelerde de seçimler yapılmakta, ancak bu seçimlerin şeffaflığını ve dürüstlüğünü sağlayacak etkin mekanizmalardan yoksun oluşları, seçimlerin demokratik olarak nitelendirilmelerine engel olmaktadır. Bu engeli ortadan kaldıracak mekanizma seçimlerin denetimi mekanizmasıdır. Bu kavram, seçimlerin öncesinde, gününde ve sonrasında gerçekleştirilen seçim faaliyetlerine ilişkin aksaklıkların ya da hukuksuzlukların ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Denetim faaliyetlerinin bu özelliği, seçim sürecindeki aktörlerin seçme ve seçilme haklarının da güvencesini oluşturmaktadır. Seçimlerin denetimi müessesesine önemine binaen, ülkelerin yasal ve anayasal mevzuatlarında ayrıntılı biçimde yer verilmektedir.

Türk hukukunda, anayasal bağlamda seçimlerin denetimi, 1982 Anayasası'nın 79. maddesinde, "*seçimler, yargı organlarının genel…denetimi altında yapılır"* şeklinde yer almıştır. Denetim faaliyetleri, ülke genelinde seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurullarının gözetim ve denetiminde gerçekleştirilir. Buna ilişkin düzenleme, Anayasanın 79. maddesinde, *"…seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama…görevi Yüksek Seçim Kurulunundur"* şeklinde yer almaktadır. Yasal düzenlemeler ise 298 sayılı Kanun'un 110. maddesi ile 180. maddeleri arasında yer almaktadır.

[1022] Yılmaz, s. 254.

2.1. İtiraz ve Şikayet Müesseseleri

İtiraz müessesesi, alt derece seçim kurulları ya da başkanlarının aldıkları kesinlik taşımayan seçim uyuşmazlığı niteliğindeki kararlarına karşı, hiyerarşik silsile içerisinde uyuşmazlığı çözmek amacıyla bir üst seçim kuruluna başvurulmasıdır[1023]. Kural, itirazın, seçim kurullarının ya da kurul başkanlarının kararlarına karşı bir üst kurula yapılması yönünde iken, bazı istisnai durumlarda kararı veren kurul ya da kurul başkanına da yapılabilmektedir[1024]. Buna göre itiraz, alt derece seçim kurulları ya da başkanlarının aldıkları kesinlik taşımayan kararlarına karşı, gerek bir üst seçim kuruluna gerekse kararı veren seçim kuruluna yapılan başvurudur. İtiraza ilişkin bu tanımlamaya olağan itiraz da denilmektedir.

Olağan itirazın yanı sıra, seçimlerin sonucuna doğrudan etki edebilecek olaylar ve durumların yaşanmış olması karşısında, seçimin ya da seçim tutanaklarının iptali sonucunu doğuran olay ya da durumlar karşısında önce il seçim kuruluna, sonrasında da Yüksek Seçim Kurulu'na yapılabilen bir itiraz türü de bulunmaktadır[1025]. Bu itiraz türüne olağanüstü itiraz denilmektedir[1026].

Kurulların ya da kurul başkanlarının itiraz üzerine verecekleri kararların bazıları kesinlik taşırken bazıları da ancak bir üst seçim kuruluna itiraz neticesinde kesinlik kazanmaktadır. 298 sayılı Kanun'un 122. maddesinde, muhtarlık bölgesi askı listelerine itiraz söz konusu olduğunda, itirazın yapıldığı ilçe seçim kurulu başkanı aynı zamanda itirazı kesin karara bağlamaktadır. 2839 sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca, *"Adayların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, İl seçim kurullarınca, en geç iki gün içinde karara bağlanır, bu kararlara karşı ilgililer iki gün içerisinde bir üst seçim kurulu olan Yüksek Seçim Kurulu'na itiraz edebilmektedir"*[1027].

Kanun, bazı hallerde, itirazın nereye yapılacağını açıkça gösterirken, göstermediği hallere ilişkin olarak, 111. maddede ifade edildiği gibi her kurulun

---

[1023] Gönenç (b), s. 74. ; Yılmaz, ss. 273-275. ; Yavuz, s. 76.

[1024] Yılmaz, s. 274.

[1025] Yılmaz, s. 276.

[1026] Bingöl, s. 106.

[1027] Gönenç (b), s. 74.

bağlı olduğu üst kurul itiraz merci olarak belirlenmiştir. Örneğin, sandık bölgesi askı listelerine, adaylıklara, seçim tutanaklarına itiraz konularında olduğu gibi doğrudan üst kurullara itirazda bulunulacağı Kanun'da ayrıca gösterilmektedir. Ayrıca gösterilmeyen hallerde ise itiraza konu kararı veren seçim kurulunun bağlı olduğu üst kurul itirazı inceleyerek kesin kararı vermektedir.

298 sayılı Kanun, itiraza ilişkin olarak tanımlama yapmazken, şikayet müessesesini 116. maddesinde tanımlamıştır. Buna göre, *"Şikayet, kütüklerin düzenlenmesi ile görevli ilçe seçim kurulu başkanlarıyla, kütüklerin düzenlenmesine memur edilen sair kimselerin ve il, ilçe seçim kurullarıyla sandık kurullarının veya kurul başkanlarının bu kanunun verdiği yetkilere dayanarak yaptıkları işlemlere ve aldıkları tedbirlere ve bunlara benzer sair muamelelerine veya herhangi bir kimsenin bu kanunun koyduğu yasak hükümlerine aykırı hareketlerine karşı bu işlemlerin, tedbirlerin sair muamelelerin düzeltilmesi veyahut kanunun koyduğu yasaklara uymayanların, bu hareketlerinin önlenmesi maksadıyla yapılan müracaatlardır"* şeklinde tanımlamıştır. Şikâyette bulunabilecek kimseler, itiraz edebilecek olan kimseler, diğer bir ifadeyle, seçme yeterliğine sahip vatandaşlar, siyasi partiler veya bunların il ve ilçe başkanları veya vekilleri, müşahitler, adaylar ile milletvekilleri itiraz edebilirler.

Şikayet müessesesinin konusunu, il ve ilçe seçim kurulu başkanlarının, seçim kütüklerinin düzenlenmesine memur edilen kimselerin Kanun'un verdiği yetkiye dayanarak yaptığı işlemler, aldığı tedbirler ve yaptığı muameleler ya da herhangi bir kimsenin 298 sayılı Kanun hükümlerine aykırılık teşkil eden bu gibi işlemlerinin ortadan kaldırılarak düzeltilmesi oluşturmaktadır[1028]. Doktrinde Gönenç, şikayet hakkı tanınanları, şikayet konusu ile birlikte değerlendirmek gerektiğinden hareketle, bu maddede sayılan her bir merciin işlemi için o mercie başvuruda bulunmak gerektiği sonucuna varmanın yerinde olacağını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, herhangi bir kimsenin, Kanuna aykırı hareketlerine karşı şikayetlerde ise yukarıdaki gibi bir bağlantı kurulamayacağını, dolayısıyla, il, ilçe ya da sandık kurul ve başkanlarından herhangi birine başvurmanın yerinde olacağını da ifade

[1028] Bingöl, s. 109.

etmiştir[1029]. Şikayete konu olan işlemler, tedbirler ve muameleler idari nitelikte işlemlerdir. Görüleceği gibi şikayete konu olan kurul ya da başkanlarının, karar, işlem ve muamelelerin değiştirilmesi için bağlı oldukları üst kurullara değil de kendilerine başvurulması şikayet müessesesini, itiraz müessesesinden ayırt eden en önemli özelliktir. Şayet, kurul ya da başkanların hiyerarşik silsile içerisinde bağlı oldukları üst kurullara başvurulması söz konusu ise o zaman bu şikayet değil itiraz olacaktır[1030].

Seçim süreci, zamana karşı bir yarış niteliği taşımaktadır. Bu süreç, hızlı karar almayı ve uygulamayı gerektiren kesintisiz devam etmesi gereken bir süreçtir. Seçim kurulları, kararlarına, işlemlerine ve tedbirlerine karşı yapılan itiraz ve şikayetler, oy verme dahil her türlü seçim işlerinin devamına engel olmaz.

2.1.1. İtiraza İlişkin Usul ve Esaslar

İtiraz müessesine ilişkin düzenlemeler 298 sayılı Kanun'un 110 ila 114. maddeleri arasında yer almaktadır. Bu düzenlemeler kapsamında kimlerin, hangi mercilere, hangi usulle itirazda bulunabileceği ve itiraz üzerine verilen kararlar ve bu kararların tebliğine ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

İtiraz müessesesi, 298 sayılı Kanun'da yer alan kurullar ve bu kurul başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı başvurulan bir yoldur. Diğer bir ifadeyle itiraz, Yüksek Seçim Kurulu ile il ve ilçe seçim kurulları ve sandık kurullarının ve bu kurulların başkanlarının kesin niteliği haiz olmayan kararlarına karşı yapılabilmektedir. İtiraz müessesesine ancak seçim kurulları ve onların başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı başvurulabilmektedir.

Seçim kurulları ile bu kurulların başkanlarının kesin nitelik taşımayan kararlarına karşı başvuracaklar Kanun'un 110. maddesinde, *"seçme yeterliğine sahip yurttaşlar, siyasi partiler veya bunların tüzüklerine göre kuruluş kademelerinin başkanları veya vekilleri, müşahitler, adaylar ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri ile milletvekilleri itiraz edebilirler"* şeklinde belirlenmiştir. İtiraz hakkına sahip olanlara baktığımızda Kanun, seçim sürecinde yer alan aktörlere bu hakkı tanıdığını görmekteyiz. İtiraz hakkının tanındığı kimseler arasında, bugün mevcut olmayan ve

[1029] Gönenç, s. 74.

[1030] Bingöl, s. 109.

1961 Anayasası döneminde yer alan çift meclisli yasama sisteminin bir kanadını oluşturan Cumhuriyet Senatosu üyeleri de yer almaktadır. Bu durum, 298 sayılı Kanun'un ilk yapıldığı dönemin izlerini halen daha taşıdığının ispatı mahiyetindedir. Bu ve bu gibi döneminin izleri ancak yeni ve güncel ihtiyaçlara karşılık verebilecek ve geleceği de öngörebilecek yeni seçim kanunu ile ancak ortadan kaldırılabilecektir.

İtiraza ilişkin usul 298 sayılı Kanun'un 112. maddesinde düzenlenmiştir. İtiraz, yazılı ya da sözlü olarak yapılabilmektedir. Ancak sözlü itirazlar, gerekçeleriyle birlikte tutanağa geçirilmektedir. İtiraz tutanağında, itiraz edenin adı, soyadı, açık adresi yazılmak suretiyle imzalanır. İmza atamayanlar için ise parmak bastırılır. Yüksek Seçim Kurulu'na yapılacak itirazlar yazılı olmak zorundadır. İtirazın kim tarafından yapıldığının belli olması ve delil ve belgeleriyle ortaya konulması, itirazın değerlendirilmeye alınması anlamında önemlidir. Aksi halde, itiraz incelenmeyerek tutanak altına alınır. Bu hususlar, yazılı itirazlar için de geçerlidir. Delillerin hangi makamlarda bulunduğunun bildirilmesi de delil yerine geçecektir. İtirazda bulunulan seçim kurulu, söz konusu delili kendisi temin etmektedir. Her iki itiraz durumunda da seçim kurulu başkanı tarafından itirazın alındığına ve hangi tarihte yapıldığına dair alındı belgesi itirazda bulunana verilmektedir. Seçim kurulu başkanının bulunmaması halinde, yazılı itiraz, nöbetçi savcıya yapılmaktadır. Savcı da, ilgili itirazı hemen seçim kurulu başkanlığına gönderir. Mecburiyet halinde, nöbetçi savcıya başvuru yapılabilecek olması, seçim kurullarının adliye binalarında konuşlanmış olmasının bir avantajı olarak, seçim yargısı dışında yer alan adli yargı organı eliyle itiraz hakkının kullanılmasına katkı sağlayan bir durumdur.

İtirazda bulunabilecekler arasında yer alan siyasi partiler adına kimlerin itiraz bulunabileceği seçimlerin başlangıcında imza sirküleriyle beraber parti başkanı tarafından onaylanarak seçim kurullarına bildirilmektedir.

Seçim kurulları kendilerine yapılan itirazları kabul ettiği takdirde, yapılması gereken işlem hakkında bir karar vermek zorundadır. Kurullar, itiraz dışında kalan hususlarda, mürettep adedinin çoğunluğuyla ile toplanır ve her iki halde de salt çoğunluğuyla kararlarını almaktadırlar. Yüksek Seçim Kurulu, seçim tutanaklarına karşı yapılan itirazların incelenmesinde tam sayısı ile toplanmaktadır. Oyların eşitliği söz konusu olduğunda Kurul başkanlarının kararları eşitliği bozmaktadır.

Kurulların itiraz üzerine verdikleri kararlar, şayet itiraz eden hazır ise sözle kendisine o an bildirilir. Bu durum da bile, kararın bildirildiği gün ve saat tutanağa geçirilmek suretiyle itiraz da bulunan kişiye imzalattırılmaktadır. İstenmesi durumunda kararın bir örneği ilgiliye verilmektedir. İtirazda bulunan, şayet hazırda bulunmuyorsa, seçim kurullarının bulunduğu kasaba veya şehirde muayyen bir adres gösterilmesi durumunda karar bu adrese tebliğ olunmaktadır. Seçim kurullarının kesin nitelik taşıyan kararları tebliğ olunmaz. Ancak itiraz eden, başvurduğu takdirde kendisine gösterilir veya isterse bir sureti de kendisine verilir.

2.1.2. Şikayete İlişkin Usul ve Esaslar

Şikayet, seçme yeterliliğine sahip vatandaşlar, siyasi partilerin il ve ilçe başkanları veya vekilleri, müşahitler, adaylar ile milletvekilleri tarafından seçim kurullarına veya başkanlarına veyahut sair görevlilere sözlü yazda yazılı şekilde yapılmaktadır. Seçim kurullarına veya başkanlarına yapılan şikayetin kabul edilmesi durumunda, şikayete konu olan işlem veya tedbir düzeltilmek suretiyle kanuna aykırılık ortadan kaldırılmış olur. Aksi durumda, karar derhal tutanağa geçirilir. Söz konusu bu iki karara karşı ayrıca bir müddet tayin edilmemişse kırk sekiz saat içerisinde itiraz edilebilmektedir.

2.1.3. Kurulların Oluşumuna ve İşlemlerine Karşı Şikayet ve İtirazlar

Yüksek Seçim Kurulu dışında yer alan seçim kurullarının oluşumuna ve işlemlerine karşı yapılacak itiraz ve şikayetler, bu kurullarının daha sağlıklı çalışmasını ve neticesinde daha sağlıklı karar vermesini sağlamaya yönelik yollardır. Gerek seçim kurullarının oluşumuna gerekse işlemlerine karşı itiraz ve şikayetler belirlenen süreler dahilinde kullanılmalıdır. Seçim kurullarının oluşumuna ilişkin itiraz ve şikayet süreleri, 298 sayılı Kanun'un 119, 120 ve 121. maddelerinde düzenlenmiştir.

İlçe seçim kurulu veya başkanı tarafından sandık kurullarının oluşuma ilişkin işlemlerin tamamlanmasını takip eden en geç iki gün içinde şikayet müessesesinin işletilmesi yoluyla düzeltilmesi istenmektedir. Şikayetin reddedilmesi halinde, ilçe seçim kurulunun ret kararına karşı kararın bildirilmesinden veya tebliğinden itibaren iki gün içinde ilçe seçim kurulunun bağlı olduğu il seçim

kuruluna itirazda bulunulur. İl seçim kurulları da, iki gün içinde kesin kararını vermektedir. Sandık kurullarının oluşumuna ilişkin işlemlere karşı şikayet müessesesine başvurulmamış olması aynı işleme karşı itirazda bulunulmasına engel değildir. Ancak bu itirazın da itirazın teşekkülünden itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna yapılması gerekmektedir. İtiraz üzerine il seçim kurulunun vereceği kararlar kesin nitelik taşımaktadır. Kararların aleyhine herhangi bir mercie başvurulamamaktadır.

İlçe seçim kurullarının oluşumuna ilişkin, il seçim kurulu işlemlerine karşı, bunların oluşumlarından itibaren en geç iki gün içinde itirazda bulunulabilir. İl seçim kurulları, söz konusu itirazları en geç iki gün içinde kesin biçimde karar bağlar. İl seçim kurullarının oluşumuna ilişkin itirazlar Yüksek Seçim Kurulu'na yapılmaktadır. İtiraz, il seçim kurulunun oluşumundan itibaren en geç üç gün içerisinde yapılmalıdır. Yüksek Seçim Kurulu da üç gün içinde kesin olarak bir karar vermek zorundadır.

2.1.4. Askı Listelerine İtiraz

298 sayılı Kanun'un 122. maddesi, muhtarlık bölgesi askı listelerine şikayet ve itirazlar yerel düzeyde ve ülke genelinde olmak üzere iki şekilde düzenlemiştir. Yerel düzeydeki itiraz, seçimlerin başlangıcında siyasi partilerin seçim kurullarına itiraz etmekle görevlendirdiği ilçe yetkilileri tarafından, o ilçede oturan seçmenlerle ilgili olarak ilçe seçim kurullarına yapılmaktadır. Ülke genelinde tüm seçmen kütüğüne ilişkin itirazlar ise siyasi partilerin genel merkez yetkilileri tarafından Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı'na şikayet ve itirazda bulunabilirler. Kanun koyucu, siyasi partinin yerel ve genel merkez yetkililerine tanıdığı şikayet ve itirazın hakkını, kendileri ile ilgili olması durumunda seçmenlere de tanımaktadır. Böylece seçmenler de, muhtarlık bölgesi askı listelerinde yer alan kişisel bilgilerindeki yanlış ve hatalı kayıtları düzeltme imkanına kavuşmuş olmaktadır. Muhtarlık bölgesi askı listesine yapılan itirazlar, itirazın yapıldığı ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kesin karara bağlanmaktadır. Kararın bir sureti Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü'ne gönderilmek suretiyle seçmen kütüğüne işlenmektedir.

Siyasi partilerin genel merkez yetkilileri ile Seçmen Kütüğü Genel Müdürü, Kanun'un muhtarlık bölgesi askı listelerine yapılan şikayet ve itiraz üzerine verilen

kesin kararların bir kez daha tetkik edilmesini Yüksek Seçim Kurulu'ndan isteyebilmektedir. Söz konusu madde kapsamında gerçekleştirilecek şikayet ve itirazlara ilişkin zaman, süre, inceleme ve sonuçlandırılma kuralları Yüksek Seçim Kurulu tarafından muhtarlık bölgesi askı listesinin ilk askıya çıkmasından en az bir ay önce yayımlanır. Muhtarlık bölgesi askı listelerine itiraz üzerine verilecek kararların seçmen kütüğünde ortaya çıkardığı değişiklikler ayrı olarak "güncelleştirme kütüğünde" saklanır.

298 sayılı Kanun'un 123. maddesine göre, sandık bölgesi askı listelerine itiraz, seçimlere katılabilmek için ülke genelinde ve il genelinde teşkilatlanmasını belirlenen oranlarda tamamlayan siyasi partilerin, il ve ilçe başkanları ile ilçe seçim kurulu üyeleri, sandık askı listesindeki bilgilerin askı listesine ve itiraz sonucu verilen kararlara sandık ayırımının yasa ve genelgelere uygun olmadığı yolunda ilçe seçim kuruluna askı süresince itirazda bulunabilirler.

Kurul, itirazı inceleyerek vardığı kararı itirazda bulunana ve il seçim kurulu başkanlığına bildirmektedir. Bu karara karşı da ilçe seçim kuruluna itirazda bulunan kişi itiraz edebilmektedir. İl seçim kurulunun kesin kararı, itiraz edilmeyen ilçe seçim kurulu başkanının kararları ile birlikte Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü'ne gönderilmektedir. Muhtarlık bölgesi askı listelerinde olduğu gibi sandık bölgesi askı listelerinin de bir kez daha tetkik edilmesi Yüksek Seçim Kurulu'ndan aynı usul ve esaslarda istenebilmektedir. Sandık bölgesi askı listelerine itiraz üzerine verilecek kararların seçmen kütüğünde ortaya çıkardığı değişiklikler de muhtarlık bölgesi askı listelerine itirazda olduğu gibi "güncelleştirme kütüğünde" saklanmaktadır.

2.1.5. Adaylığa İtiraz

298 sayılı Kanun'un 125. maddesinde, siyasi parti mensubu olsun ya da olmasın adayların adaylıklarına itiraz da bulunma hakkı tanınmıştır. Bu itirazlar, adayların adaylık şart ve vasıflarını taşımadığı sebebine dayanarak yapılabilmektedir.

Adaylığa itiraz, seçilme hakkının gereği olarak kamu düzenini yakından ilgilendiren bir denetim mekanizmasıdır. Kanun'da adaylığa itiraz, özel kanunlarında aykırı bir hüküm bulunmadığı takdirde, adaylıklarını koyanlara özel kanunları gereğince yapılacak ilandan itibaren iki gün içinde itiraz edilebilir. Bu anlamda 2972

sayılı Kanun 14. maddesi yerel seçimler için aday olanların adaylığına, 2839 sayılı Kanun'un 22. maddesi de milletvekili adaylığına karşı adaylıkların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içerisinde, 2972 sayılı Kanuna göre ilçe seçim kurullarına, 2839 sayılı Kanuna göre ise il seçim kuruluna itirazda bulunulabilmektedir. Adaylığa karşı itirazlar, her iki Kanun açısından da il ve ilçe seçim kurulları tarafından iki gün içerisinde karara bağlanmaktadır. İl seçim kurulu kararlarına karşı da ilgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu'na itiraz edebilirler. Yüksek Seçim Kurulu ise üç gün içinde ve en geç kesin aday listelerinin ilanı gününe kadar bu itirazları karara bağlamaktadır.

2.1.6. İl Seçim Kurulu ve Başkanlarının Kararlarına Karşı İtiraz

İl seçim kurulunun kararlarına karşı itirazlar ve bu itirazlara ilişkin süreler, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde yer almaktadır. 130. maddenin kenar başlığında şikayet ibaresi yer almakla beraber, madde metninde şikayete yer verilmemesi kanun yapma tekniği açısından sorunlu bir durumdur. Madde metninde, il seçim kurulunun verdiği kararlara yapılan itiraz ile seçim tutanaklarına yapılan olağanüstü itiraz yer almaktadır[1031]. Buna göre, il seçim kurullarıyla başkanlarının işlemlerine karşı yapılan şikayetlerin reddine dair verdikleri kararlara karşı, kararın tebliğ veya tefhiminden itibaren üç gün içerisinde, il seçim kurullarının oluşumuna ilişkin olarak, oluşum tarihinden itibaren üç gün, oy verme günü işlemlerine ait kararlara karşı derhal, kurulun diğer kararları aleyhine bu kararların öğrenildiği tarihten itibaren üç gün içinde ve en geç il birleştirme tutanağının düzenlenmesini takip eden üçüncü gün saat 17.00'ye kadar, oyların dökümüne, sayımına ve adaylara göre ayrılmasına, il birleştirme tutanağının düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00'ye kadar, seçilme yeterliliğine veya kendilerine tutanak verilenlerin, seçilmediğine veya seçimin sonucuna tesir edecek olaylara karşı, seçilenlere verilecek tutanağın düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00'ye kadar doğrudan doğruya ya da il seçim kurulu aracılığıyla Yüksek Seçim Kurulu'na itirazda bulunulabilmektedir.

[1031] Yılmaz, s. 275.

2.1.7. Olağanüstü İtiraz Yolu

Kanun koyucu, olağanüstü itirazı düzenlediği 130. maddenin 3. fıkrasında, seçim sonuçlarını etkilediği halde, alt seçim kurulları tarafından verilmiş kesin kararlar ya da süresi içerisinde yapılamayan müracaatlar sebebiyle incelenmeyen itirazların reddedilemeyeceğini ifade ederek, seçim sonuçlarının gerçek manada tezahürünü sağlamayı amaçlamaktadır. Olağanüstü itiraz yolu, aslında sona ermiş seçim sonuçlarının tekrar gözden geçirilmesini imkan tanıyan ve seçim sonuçlarına doğrudan etkisi olan olayların veya durumların varlığına bağlı olarak seçim sonuçlarının denetimine işlerlik kazandıran bir mekanizmadır.

Olağanüstü itiraz, seçim sonuçlarına doğrudan tesiri olan olaylar ve durumların varlığı sebebiyle menfaatleri doğrudan etkilenecek olan siyasi partilerin genel merkez yetkilileri, il başkanları ve bağımsız adaylar tarafından, seçim tutanağının düzenlenmesini takip eden 7 gün içerisinde yazılı olarak yapılmaktadır. Bu süre içerisinde yapılmayan olağanüstü itiraz Yüksek Seçim Kurulu tarafından süre yönünden reddedilmektedir[1032]. Olağanüstü itiraz edebilecekler dışında kalan, siyasi partilerin üyeleri ve yerel düzeydeki diğer görevliler bu haktan yararlanamazlar.

Seçimlerde aday olacak siyasi parti mensubu ya da bağımsız adayların, adaylıklarının kesinleşmesinden sonra, seçilme yeterliğine engel olan bazı durumlar dışında, adayların adaylıklarına itiraz ve olağanüstü itiraz yolu kapatılmıştır. Maddenin dördüncü fıkrasında yer alan durumlara münhasır olarak, itiraz ve olağanüstü itiraz söz konusu olabilmektedir. Şöyle ki, adaylık kesinleştikten sonra, adayın Türk vatandaşı olmadığına, 2839 sayılı Kanun'un 10. maddesi ile 2972 sayılı Kanun'un 9. maddesinde 25, Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu'nun 6. maddesinde ise

---

[1032] Doğru Yol Partisi Genel Başkan Yardımcısı Hasan Ekinci tarafından Yüksek Seçim Kurulu'na yapılan olağanüstü itirazda, Kurul, "298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 130. maddesinin 6. fıkrası üçüncü bendinde, "siyasi partilerin il başkanlarıyla genel merkezleri veya bağımsız aday tarafından tutanağın düzenlenmesinden sonra (7) gün içinde seçimin neticesine müessir olaylar ve haller sebebiyle yapılan itirazlar" denilmekle olağanüstü itirazın süresi ve şartları düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, 18.04.1999 tarihinde yapılan mahalli seçimlere ilişkin tutanakların kesinleştiğinin ilan edildiği 27.04.1999 tarihinden itibaren 7 gün içerisinde olağanüstü itiraz hakkının kullanılması gerekirken bu tarihten sonra 12.05.1999 tarihinde yapılan itirazın süre yönünden reddi gerekir" şeklinde karar vermiştir. YSKK, 1999/1529-1184, Karar Tarihi, 15.5.1999. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1999-1529-karar.htm (15.09.2014).

40 olarak belirlenen seçilme yaşından küçük olduğuna, adayın seçilmeyi engelleyen okuryazarlığının bulunmadığına ve seçilme yeterliğini kaybettiren bir mahkûmiyeti bulunduğuna ilişkin iddialar ileri sürülerek itirazda bulunulacaktır. Seçilme yeterliğine ilişkin bu durumlar, seçimlerin neticesine tesir eden olay ve hallerden olduğu için, seçim tutanaklarının düzenlenmesinden sonraki 7 gün içerisinde olağanüstü itiraz yolu işletilmek suretiyle adayın seçilmesi engellenmiş olmaktadır. Yüksek Seçim Kurulu, 1984 yılında verdiği 1404 sayılı kararında, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde adaylığın kesinleşmesinden sonra, adaya karşı ileri sürülebilecek itirazlar, olağanüstü itirazlar açısından da geçerli olmak üzere, maddenin sondan bir önceki fıkrasında yazılı dört sebeple sınırlı tutulduğunu belirterek, bu hükümlere ek olarak, Anayasanın 76. maddesinde yer alan diğer seçilmeye ilişkin esaslara dayanılarak da itiraz ve olağanüstü itiraz bulunulabileceğine hükmetmiştir[1033]. Kurul'un bu kararıyla, madde hükmünde yer alan seçilme engellerine dayanılarak yapılacak itiraz ve olağanüstü itirazın kapsamını genişlettiğini görmekteyiz. Kurul'un kararında işaret ettiği, seçilme yeterliliğine ilişkin itiraz ve olağanüstü itiraz yollarının sınırlı olduğu tespiti doğru olmakla beraber Kurul, Kanun hükümlerini uygulamakla görevli olmasına karşın, Kanun'un uygulama alanını genişleterek görev ve sorumluluklarının sınırını aşmıştır.

İtiraz ve olağanüstü itirazda bulunacak kişiler ve kurumlar, Kanunda farklı olarak belirlenmiştir. İtiraz, seçim kurul ya da başkanlarının kesin olmayan ya da kesinleşmemiş kararlarına karşı yapılırken, olağanüstü itiraz da, kurulların ya da kurul başkanlarının kararlarının kesinleşmiş olup olmadığına bakılmaksızın, seçim sonuçlarına tesir eden olay ya da durumların varlığı yeterli olmaktadır. İtirazlar, seçim kurulu ya da başkanının kararına karşı bağlı olduğu bir üst seçim kuruluna yapılırken, olağanüstü itiraz, önce il seçim kuruluna, ardından da Yüksek Seçim Kurulu'na yapılmaktadır. Sürelere ilişkin olarak, itiraz, farklı durumlara ilişkin olarak farklı süreler öngörülmekteyken, olağanüstü itiraz da, seçim tutanağının düzenlenmesinden sonraki 7 gün içinde kullanılmalıdır. İtiraz, yazılı ve sözlü olarak yapılabilirken, olağanüstü itiraz, yazılı olarak yapılmak zorundadır[1034].

[1033] Gönenç (b), ss. 91-92.

[1034] Bingöl, s. 108.

2.1.8. Yüksek Seçim Kurulu'nun İşlem ve Tedbirlerine Karşı Şikayet

Diğer seçim kurullarının işlemlerine, tedbirlerine ve sair muamelelerine Kanuna aykırılıkları sebebiyle şikayette bulunulabildiği gibi, Yüksek Seçim Kurulu'nun bu nitelikteki işlem, tedbir ve sair muamelelerine karşı da şikayette bulunulabilir. Buna ilişkin esaslar, 298 sayılı Kanun'un 131. maddesinde yer almaktadır. Seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun itiraz ettiği ya da itiraz yolu ile verdiği kararlar dışındaki, işlemleri, tedbirleri ve sair muameleleriyle, Kanunda bir başka mercie şikayet veya başvuru yolu gösterilmeyen alt derece seçim kurullarının sınırlarını aşmış olan veya bu mahiyetteki kanuna aykırı hareketlerden dolayı itiraz yetkisine sahip kişi ve kurumlar tarafından, yazılı olarak doğrudan Yüksek Seçim Kurulu'na şikayette bulunulabilir. Kurul, kendisine yapılan şikayetleri derhal ve kesin olarak karara bağlamaktadır. Kurul'un kararları kesin niteliği haiz olduğundan hiçbir mercie itiraz edilememektedir.

2.1.9. Tam Kanunsuzluk

Seçim adaletinin ve dürüstlüğünün sağlanmasına yönelik denetimler belli esaslara bağlı kalınarak yürütülmektedir. Seçimlerin dürüstlüğünü sağlamaya yönelik faaliyetlerden en sıra dışı denetim yolu, Yüksek Seçim Kurulu'nun kendi içtihatlarıyla gündeme getirdiği "tam kanunsuzluk" denetim yoludur. Seçimlere ilişkin olarak ortaya çıkabilecek ve kanunun korumadığı her türlü hukuksuzluk olarak nitelendirebileceğimiz "tam kanunsuzluk" hallerinin öğrenilmesi anında, 298 sayılı Kanun'un tanımış olduğu şikayet ve itiraz müesseselerinin işletilip işletilmediğine bakılmaksızın, söz konusu kanunsuz duruma Yüksek Seçim Kurulu kendisi müdahale etmektedir. Bununla birlikte, diğer seçim kurullarının verdikleri kararlar neticesinde adeta raydan çıkarttığı trenin, kendiliğinden harekete geçerek tekrar raya oturtulması işini Yüksek Seçim Kurulu kendi görev ve yetkisi kapsamında görmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu, tam kanunsuzluk içtihadına imza atmadan önce, sürelerin geçmiş olması durumunu[1035], itirazların incelenmesine engel oluşturduğu

[1035] Gönenç (b), s. 92, dipnot, 67.

yönünde kararlar vermekteydi[1036]. Kurul verdiği kararlarla beraber, sürelerin geçmiş olmasını, kanunun korumadığı durumlar açısından yok sayarak bizzat kendisi, söz konusu hukuksuzluğu düzeltme yoluna gitmiştir[1037]. Kurul, önceleri yerel idare seçimlerine ilişkin olarak başvurduğu tam kanunsuzluk denetiminin uygulama alanını, milletvekili seçimlerini de kapsamına alarak genişletmiştir. Söz konusu seçimlere ilişkin olarak farklı kararlara imza atan Kurul, kimi kararlarında, tam kanunsuzluk durumunun iki seçim açısından birbirinden farklı olduğunu ve milletvekili sıfatının kaybına ilişkin kararın kendisi tarafından verilemeyeceğini, bu yetkinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde olduğunu ifade ederken, kimi kararlarında da, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinin tüm seçimler için geçerli olduğunu belirterek, seçim tutanaklarının iptali anlamında, yerel seçimlerle milletvekili seçimleri arasında ayrım yapılamayacağına karar vermiştir[1038].

Yüksek Seçim Kurulu'nun kendi içtihatlarıyla işlerlik kazandırdığı tam kanunsuzluk haline ilişkin günümüzde aldığı tavır, seçilmeye engel durumun seçimden önce ya da sonra ortaya çıkmasına göre değişmektedir. Şöyle ki, seçilmeye engel durum, seçimden önce mevcutken ancak seçimden sonra ortaya çıkmışsa, Kurul, itiraz sürelerinin geçip geçmediğine bakmaksızın, kendini yetkili sayarak duruma el koymakta ve gerektiğinde seçim tutanağını iptal etmektedir. Yok, şayet seçilmeye engel durum, seçimden sonra gerçekleşmiş ve ortaya da çıkmışsa, seçim tutanağının iptali söz konusu olamaz çünkü artık seçim tutanağındaki kişi milletvekili olmuştur ve 1982 Anayasası'nın 84. maddesine göre, milletvekilliğinin düşmesine ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi karar verecektir[1039].

Tam kanunsuzluk denetiminin, düzenleme yapılarak bir esasa bağlanmaması Yüksek Seçim Kurulu'nun önüne gelen ya da kendiliğinden harekete geçerek muttali olduğu her somut olay sonunda tek ve kesin söz sahibi olması sebebiyle, geniş takdir yetkisi tanınmış olması, Kurul'un birbiriyle çelişen ve konjonktürel kararlar verebilme ihtimalini gündeme getirmektedir. Nitekim Kurul, 3

[1036] Gönenç (b), s. 92. ; Yılmaz, s. 278.

[1037] Erdal Onar, "1982 Anayasası'nda Milletvekilliğinin Düşmesi", **Anayasa Yargısı**, C. 14, Ankara, 1997, s. 436. ; Gönenç (b), s. 92, dipnot, 68. ; Yılmaz, s. 279, dipnot, 665 ve 666.

[1038] Onar, ss. 436-437. ; Gönenç (b), ss. 92-93.

[1039] Onar, ss. 436-437. ; Gönenç (b), s. 93.

Kasım 2002 seçimlerinde Demokratik Halk Partisi yöneticilerinin, evrakta sahtecilik yaptıklarına dair alt derece mahkeme kararının Yargıtay tarafından da onaylanmasına rağmen, yargı kararıyla onaylanmış tam kanunsuzluk durumuna karşın Kurul, 2.8.2002 tarihinde oy birliği ile verdiği kararında Demokratik Halk Partisi'ni seçime katılabilecek partiler arasında tespit etmiştir[1040].

Hiyerarşik bir ilişki olarak nitelendirilen Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurulları arasındaki ilişkide, hiyerarşik ilişkinin kapsamı dışına çıkan bir durum söz konusu olmaktadır. Şöyle ki, hiyerarşi ilişkisinde üst astın işlemlerini iptal edebilir, kaldırabilir fakat yerine geçerek karar alamamaktadır. Yalnız tam kanunsuzluk durumunda Yüksek Seçim Kurulu, hukuka aykırı işlemi yapan kurul ya da kurulların yerine geçerek karar vermektedir.

3. Seçim Suçları ve Cezalarının Kovuşturma Usul ve Esasları

Seçimlerin anayasal ve yasal esaslar çerçevesinde doğru, dürüst ve olabildiğince şaibeden izole bir ortamda gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik bir takım adli ve idari müeyyideler öngörülmüştür. Kanun koyucu, seçimlerin başlangıç tarihinden sona ermesine kadarki süreci içine alan dönemde, gerek seçim kurullarının başkan ve üyelerinin, gerek seçim yönetim faaliyetlerinde görev alan kamu görevlisi ile sözleşmeli personelin, gerek seçim aktörlerinin, gerekse de seçim aktörleri dışında yer alanların, Kanun'un uygulama alanına müdahale teşkil eden fiil ve eylemlerin, Kanun koyucunun belirlediği suç tanımına uyması durumunda cezalandırılarak bozulan kamu düzeni yeniden sağlanmaya çalışılmaktadır.

Seçim suçları, seçme ve seçilme hakkının koruduğu hukuki menfaatleri ihlale yönelik fiil ve eylemlerdir. Diğer bir deyişle, seçim suçlarını demokrasiye karşı işlenen suçlar olarak da nitelendirebiliriz. Çünkü seçim, demokrasinin hayata geçirilmesini sağlayan ve bireylerin kendi tercihleriyle geleceklerini inşa etmekte kullandıkları en etkin hak olma özelliğine sahiptir. Bu hakkı koruma kaygısıyla Kanun koyucu, öngörebildiği ölçüde, seçimler ve seçim sürecine ilişkin olarak karşılaşılabilecekleri hukuka aykırılıkları idari ve cezai yaptırımlarla önleyerek, seçimlerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesini amaçlamaktadır. Hukuka aykırılıkların

[1040] Yılmaz, s. 286. ; YSKK, 2002/411, Karar Tarihi, 2.8.2002. http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/Kararlar/2002Pdf/2002-411.pdf (15.09.2014).

vaki olması durumunda ise öngörülen yaptırımları uygulamak suretiyle, bozulan seçim ahengini eski durumuna kavuşturur.

Türk seçim mevzuatında seçim suçları 298 sayılı Kanun'un 133 ila 172. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanun koyucu, seçim suçunun tanımını yaptığı 179. maddede *"...seçim işlerinde bu kanun hükümleri uyarınca görevlendirilmiş bulunan kimselerin bu görevleri dolayısıyla işlemiş oldukları fiil ve hareketlerle her kim tarafından işlenirse işlensin bu kanuna aykırı bulunan fiil ve hareketlerdir"* şeklinde ifadelere yer vermiştir[1041]. Bu tanıma göre, seçim işlerinde görevlendirilen kurul başkan ve üyelerinin yanı sıra bütün seçim personeli de dahil herkes bu suçun faili olabilir. Mağduru ise 298 sayılı Kanunda belirtilen seçim kurullarıdır[1042]. Suçun, seçim işlerinde görevli kimseler tarafından işlenmesi durumu, suçun nitelikli halini oluşturmaktadır[1043]. 298 sayılı Kanun'da 40 tane seçim suçu öngörülmektedir.

298 sayılı Kanunda yer alan seçim suçları şunlardır: Kurullara karşı suçlar, kurulların tedbirlerine riayetsizlik, kurul üyelerinin kurul kararlarına riayetsizliği, kurul üyelerinin göreve gelmemesi, araç ve gereçlerin vaktinde gönderilmemesi, görevi kötüye kullanma, seçmen kütüğü hazırlıklarına ilişkin suçlar, seçmen kütüğünün düzenlenmesi, kütük düzenlemekle görevli olanların suçları, seçme yeterliği olmayanların seçmen kütüğüne kaydı, seçmen kütüğüne birden fazla kayıt, seçmen kütüğüne kayıt olunmamaya teşvik, seçmen listeleri üzerinde işlenen suçlar, seçmen listesine ilişkin suçlar, seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler üzerinde işlenen suçlar, propaganda toplantılarına karşı suçlar, toplantı heyetlerine karşı suçlar, yasak propaganda, haksız oy temini, oy kullanmaya engel olmak, adaylık hükümlerine aykırı hareketler ve propaganda yapamayacak olanlar, Başbakan ve bakanların yasaklara uymamaları, sair propaganda suçları, matbua ve ilanların tahribi, sandık düzeni ve oy vermeye ilişkin suçlar, sandık başında müdahale ve ihtara riayetsizlik, seçmen olmayanların oy vermesi, oy sandığı üzerinde suçlar, siyasi partilerle bağımsız adayların oy pusulaları üzerinde işlenecek

---

[1041] 8. Ceza Dairesi, 2.4.1991, E.1991/2590, K.1991/3854. (Çiflik, s. 267).

[1042] Filiz Yalçın Çiflik, **298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Seçim Suçları ve Cezaları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 161.

[1043] 8. Ceza Dairesi, 13.12.1985, E.1985/5305, K.1985/6034. ; 8. Ceza Dairesi, 25.5.1985, E.1984/2826, K.1984/2970. (Çiflik, s. 245.

suçlar, kurul başkan ve üyelerinin seçim işlerini bozması, oy verme sonucuna tesir edecek haller, itirazları ve şikayetleri kabul etmemek, kötü niyetle itiraz, kötü niyetle şikayet, tutanakların asılı suretlerini yırtarak bozmak ve kaldırmak, resmi makamların bildirilerine karşı işlenen suçlar, içki yasağına aykırı hareketler, silah taşıyanlar ve kovuşturma usullerine aykırı hareket.

Seçim suç ve cezalarına ilişkin olarak şu tespitleri yapabiliriz: Seçim suçlarına ilişkin olarak, caydırıcı hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörülmüştür. Örneğin, seçim "*oy verme hallerine tesir edecek haller*" başlığını taşıyan 164. maddesinin 3. fıkrasında *"her kim, herhangi bir şekilde seçimin neticesini tağyir eder veya ettirir veya seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrif eder veya ettirirse,* ***beş yıldan sekiz yıla kadar hapis*** *cezasıyla cezalandırılır".* Maddenin hemen bir sonraki fıkrasında ise "*Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil ve hareketler, kurul başkan ve üyeleri ve resmi memurlar tarafından işlendiği takdirde haklarında verilecek ceza* ***beş yıldan on yıla kadar hapistir"***[1044].

298 sayılı Kanun'da 23.1.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanun'la yapılan kapsamlı değişiklikten sonra, seçim suçları Temel Ceza Kanunu ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu bağlamda, Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen adli para cezası müessesesi 298 Kanun'un 136, 154, 164 ve 171. maddelerinde yer almıştır. Bunun yanı sıra, Kanun'un 134, 140, 149/A, 158 ve 166. maddelerinde öngörülen düzenlemelerle, idari para cezası yaptırımı getirilmiştir. Kanun hükümlerinde öngörülen idari para cezasına karar verme yetkisi, 175. madde kapsamında Cumhuriyet Savcısı'na tanınmıştır.

Kanun'un öngördüğü seçim suçlarının, seçim işlerinde görevli kimseler tarafından işlenmesi halinde, öngörülen cezalar artırılarak verilmektedir. Örneğin, 134. maddede düzenlenen "*kurulların tedbirlerine riayetsizlik*" suçunun, görevli kimseler tarafından işlenmesi ve daha ağır cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde ceza yarı oranında artırılarak verilmektedir[1045]. Yine, Kanun'un 137. maddesinde yer alan "*Araç ve gereçlerin vaktinde gönderilmemesi*" suçunun, seçim

[1044] 8. Ceza Dairesi, 16.1.1990, E.1989/10326, K.1990/302. ; 8. Ceza Dairesi, 16.10.1986, E.1986/4200, K.1986/4929. (Çiflik, s. 249).

[1045] 8. Ceza Dairesi, 9.11.1978, E.1978/6580, K.1978/8357. ; 8. Ceza Dairesi, 27.1.1997, E.1996/16230, K.1996/432. ; 8. Ceza Dairesi, 11.5.1984, E.1984/2973, K.1984/2700. (Çiflik, ss. 165-166).

kurulları başkan ve üyelerinden herhangi biri veya Kanunda yazılı işlerden biriyle görevlendirilen kimseler tarafından işlenmesi durumunda, bu suçun başkaları tarafından işlenmesi haline nazaran daha fazla ceza öngörülmektedir. Bu suç yukarıda ifade edilen seçim görevlileri tarafından işlendiğinde alt sınır, iki yıldan başlarken, seçim görevlileri dışında birilerinin işlemesi durumunda ise alt sınır, bir yıldan başlamaktadır.

298 sayılı Kanun'da ayrı bir suç olarak düzenlenmeyen durumlara ilişkin olarak, Türk Ceza Kanunu'nun, o fiil ve eylem için öngördüğü madde hükümlerine yollama yapılarak cezai müeyyide uygulanmaktadır. Örneğin Kanun'un 138 ve 140. maddelerinde öngörülen fiiller ve davranışlar için Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesindeki "görevi kötüye kullanma" suçuna atıf yapılarak cezalandırılma yoluna gidilmiştir[1046]. Kanun'un 148. maddesindeki fiiller için de, Türk Ceza Kanunu'nun 204 ve devamı maddelerinde yer alan "resmi belgede sahtecilik" suçuna atıf yapılmıştır. Buna göre, *"Tamamen veya kısmen sahte seçmen kütüğü veya seçmen listesi tanzim eden veya bozan veya çalan veya yok eden kimse hakkında Türk Ceza Kanunu'nun belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre verilecek ceza yarı oranında artırılır"*. 298 sayılı Kanun'unda öngörülmeyen fakat Türk Ceza Kanunu'na atıfta bulunularak cezalandırılan fiil ve davranışlar için öngörülen müeyyideler, Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen cezaların belli oranlarda artırılması suretiyle belirlenmektedir. 156. maddede yer alan *"sair propaganda suçları"* başlığında düzenlenen madde metninde, "*Kanun'da ayrıca ceza hükmüne bağlanmayan ve Kanun hükümlerine aykırı olan sair propagandaların failleri hakkında Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrası uygulanır"* denmek suretiyle Kabahatler Kanunu'na atıfta bulunulmuştur.

298 sayılı Kanun'da yer alan seçim suçlarına ilişkin müeyyideler, temel cezaların yanı sıra, daha az ya da daha fazla cezayı gerektiren nitelikli haller şeklinde de düzenlenmiştir. Örneğin, "oy kullanmaya engel olmak" suçunun yer aldığı 153. maddede, oy kullanmaya engel olarak nitelendirilen fiiller, "*birden fazla seçmene karşı işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birden yarısına kadar artırılır*" denilmek suretiyle, suç için belirlenen temel cezanın, belirlenen oranda artırılacağı ifade

[1046] 8. Ceza Dairesi, 12.4.2006, E.2004/10485, K.2006/3105. (Çiflik, s. 175).

edilmiştir. Suç için daha az cezayı gerektiren nitelikli hale ilişkin olarak ise "*Seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler üzerinde işlenen suçlar"*ın düzenlendiği 148. maddenin 4. fıkrası örnek verilebilir. Şöyle ki, *"Seçmen, kimliğini ispat ederek oyunu kullandığı takdirde, yukarıdaki fıkrada yazılı ceza yarısına kadar indirilir"*.

Seçim suçları için ceza, suç için öngörülen ceza aralığında belirlenmektedir. Suçun cezası için alt sınır konulan durumlarda ise ceza alt sınırda ya da daha fazla şekilde belirlenmektedir. Örneğin, Kanun'un "*oy kullanmaya engel olmak*" suçunun düzenlendiği 153. maddesinin 2. fıkrasında, *"Bu fiiller memuriyet nüfuzunun veya sıfatının veya herhangi bir kimsenin haiz bulunduğu selahiyetin suiistimali suretiyle işlendiği takdirde, verilecek hapis cezası iki yıldan az olamaz*" şeklinde düzenlenmiştir.

Seçim suçları arasında fikri içtima hükümlerinin uygulandığını da görmekteyiz. Örneğin, Kanun'un "*oy kullanmaya engel olmak*" suçunun düzenlendiği 153. maddesinin 4. fıkrasında, *"O seçim çevresinde yapılan seçimlerde, oy kullanma hakkına sahip olan bir seçmenin, oy kullanmaya gitmesine veya sandık alanına girmesine veya oy kullanmasına engel olmak amacıyla, tehdit veya cebir veya şiddet kullanan kimse, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. **Bu fiillerin birden fazla seçmene karşı işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birden yarısına kadar artırılır***" biçimindeki düzenlemeyle aynı neviden fikri içtima hükümlerince verilecek ceza artırılmaktadır.

Kanun'un 160. maddesinde yer alan "*seçmen olmayanların oy vermesi*" suçunda, "*her kim oy verme sırasında seçme yeterliği olmadığını bildiği halde oy vermeye teşebbüs eder veya verirse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"* hükmüyle söz konusu suça teşebbüs de ayrıca cezalandırılmaktadır[1047].

Seçim suçlarına ilişkin ceza soruşturma ve kovuşturma usul ve esasları, 298 sayılı Kanun'un 173 ila 180. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Seçim işlerinde görevli olanların, seçim günü ile seçim gününden önceki yirmi dört saat içinde işledikleri seçim suçları için soruşturma, seçim görevlilerinin bağlı oldukları seçim

[1047] 8. Ceza Dairesi, 17.2.1994 E.1994/358, K.1994/1484. (Çiflik, s. 236).

kurullarınca düzenlenmesi gereken seçim tutanaklarını tanzim edildiğinin ertesi gününde başlatılmaktadır.

Seçmenlerin seçimlerde oy kullanmalarını sağlama adına, asliye ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hali ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar ile infazı gerektiren hükümler ve merciinden verilmiş tutuklama kararı veya yakalama emri haricinde soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı gibi, seçim günü ve seçim gününden önceki üç gün içerisinde seçmenin hürriyetini ve oy verme imkânını kaldıracak veya tahdit edecek idarî ve malî hiçbir tedbir alınamaz.

Seçim suçları için yapılacak soruşturma ve kovuşturma, cezalandırılmaları gereken kişilerin sıfat ve memuriyetine bakılmaksızın, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre, Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturularak sonucunda iddianame hazırlanıp ilgili mahkemeye iddianame sunulmakta, mahkemenin iddianameyi kabulünden sonra mahkeme tarafından kovuşturmaları yapılmaktadır. Kanun, il ve ilçe seçim çevrelerinin mülki amirleri olan vali ve kaymakam için, farklı soruşturma ve kovuşturma makamlarını görevlendirmiştir. Valiler hakkındaki soruşturmalar, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcı vekili, kovuşturmalar ise Yargıtay'ın ilgili ceza dairesi tarafından umumi hükümlere göre yapılacaktır. Kaymaklar hakkında soruşturma yapmakla, il Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcı vekili yetkilendirilmişken, kovuşturma aşaması, ilçenin bağlı bulunduğu ilin ağır ceza mahkemeleri tarafından yapılmaktadır.

Seçim suçları sebebiyle yapılan yargılamaya, suçtan zarar gören ilgili kimseler ile siyasi partiler, 5271 sayılı Kanun'un 237. maddesi hükümlerine göre, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

298 sayılı Kanun'da yer alan seçim suçları sebebiyle açılan kamu davaları, seçimin bittiği tarihten sonraki altı ay[1048] içerisinde açılmadığı takdirde, söz konusu kural yargılama koşulu olup bulunmaması halinde, kamu davasının düşmesi sonucunu doğuracaktır[1049]. Kamu davasının açılması izin veya karar alınması şartına

[1048] 4.7.2012 tarihli ve 6353 sayılı Kanunun 3. maddesiyle, bu fıkrada yer alan "iki yıl" ibaresi "altı ay" şeklinde değiştirilmiştir.

[1049] Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 15.6.2004 tarihinde oy birliğiyle verdiği kararında, *"Seçimle ilgili görevi kötüye kullanmak suçundan sanık Arif ile adı geçen sanığı bu suça azmettirmekten sanıklar Arif, Keziban, Gülsüm, İbrahim, Fatma ve Abdullah'ın beraatlarına ilişkin Antalya 3.*

bağlı ise izin veya kararın alınması için yapılan müracaat tarihi ile izin veya kararın verildiği tarih arasında geçen süre dava süresi hesabına katılmaz. Ancak bu süre üç ayı geçemez.

4. Seçim Faaliyetlerinin Finanse Edilmesi

Seçim giderleri kapsamında, Yüksek Seçim Kurulu ve Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü giderleri ile her türlü seçim işleri giderleri yer almaktadır. Bu giderlerin tamamı Adalet Bakanlığı bütçesi içindeki ayrı bir programda gösterilmektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim giderlerinin, Adalet Bakanlığı bütçesi içerisinde yer alan bir programda düzenlenmesi, her türlü seçim işleri için gerekecek mali kaynağın, iktidarın bakanlığı bütçesinden karşılanması anlamına gelmektedir. Seçim giderleri için gerekli finansmanın Adalet Bakanlığı bütçesi aracılığıyla karşılanıyor olması, siyasi iktidarın, Yüksek Seçim Kurulu üzerinde bir baskı unsuru olması durumunu da beraberinde getirebilecektir. Bu da seçimlerin, şaibe altında kalmasına neden olabilecektir. Gerekli seçim finansmanının, karşılaştırmalı hukuk örneklerinde olduğu gibi, tamamen özerk ve bütçesini kendi ihtiyaçları doğrultusunda kendisinin belirleyebileceği bağımsız bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Seçimde görev alan, seçim kurulları başkan ve üyeleri de dahil olmak üzere, Kanun tarafından görevlendirilecek kamu personeli ya da temin etme yoluyla sözleşmeli olarak çalışanlar ile siyasi parti temsilcilerine seçim günü için ödenecek gündelik ücretler[1050], belli kriterler[1051] esas alınarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından

---

Asliye Ceza Mahkemesince 18.9.2001 gün ve 1483-1325 sayı ile verilen kararın katılan vekili ile o yer C. Savcısı tarafından temyiz edilmesi üzerine, dosyayı inceleyen Yargıtay 8. Ceza Dairesince 8.4.2004 gün ve 8167-3094 sayı ile hükmün onanmasına karar verilmiştir". Sonrasında Genel Kurul, *"Sanıklar hakkında, 15.4.2000-6.5.2000 tarihleri arasında seçim suçu işledikleri iddiasıyla, 26.10.2000 tarihinde, 298 sayılı Yasanın 180. maddesinde öngörülen 2 yıllık süre içerisinde kamu davası açıldığından, Yerel Mahkemece yargılama yapılarak dosya kapsamına uygun şekilde beraat kararı verilmesinde ve özel Dairece yapılan temyiz incelemesinde de bu hükmün yasaya uygun görülerek onanmasında yasaya aykırılık bulunmamaktadır. Bu itibarla Yargıtay C. Başsavcılığı itirazının reddine karar verilmelidir*". http://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_Ceza_Genel_Kurulu_8_114.php (15.09.2014).

[1050] YSKK, 2014/25, Karar Tarihi: 9.1.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-25.pdf (15.09.2014).

[1051] Gündelik miktarı, 600 (altıyüz) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı geçmemek üzere, Yüksek Seçim Kurulu'nca belirlenmektedir.

belirlenmektedir[1052]. 13.3.2008 tarih ve 5749 sayılı Kanunla madde metnine eklenen bir cümle ile Bakanlar Kurulu, gündelik ücret hesaplanmasında esas aldığı gösterge rakamını, Yüksek Seçim Kurulu'nun da görüşünü almak suretiyle dört katına kadar artırabilmektedir[1053]. Gündelik ücret ödemesi bütün vergilerden muaf tutulmuştur.

Seçim süreci, bir yap-bozun parçaları gibi birbirini tamamlayan unsurlarının bütününden oluşmaktadır. Bu süreç, belli seviyede bir seçim alt yapısını gerekli kılmaktadır. Seçimlerin başlangıç tarihinden, sonuçların Resmi Gazete'de yayımlanması süresi içerisinde kullanılacak seçim alt yapısını sağlamaya yönelik mal ve hizmet temini söz konusu olmaktadır. İhtiyaç duyulan bu mal ve hizmet temini, seçim faaliyetlerinin sürekliliği içerisinde yapılan plan ve programlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Seçim sürecinin başlamasıyla, yapılan plan ve programlar hız kazanarak uygulama aşamasına geçilmektedir. Aynı zamanda seçim faaliyetleri, zamana karşı mücadeleyi de gerektiren bir süreç özelliği taşımaktadır. Amaç, bu sürecin sorunsuz yönetilmesidir. Zaman içerisinde karşılaşılabilecek öngörülebilen ya da öngörülmeyen ihtiyaçlar karşısında, çok hızlı karar vererek bu ihtiyaçların çözümü yoluna gidilmelidir. Kısacası, söz konusu ihtiyaçların karşılanması için, seçim kurullarının ekonomik hareket serbestliğine sahip olabilmeleri gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle, Yüksek Seçim Kurulu diğer harcamacı kuruluşlar gibi mal ve hizmet satın alırken ve kiralarken, kanunlarla belirlenen usul ve esaslardan muaf tutulmalıdır.

298 sayılı Kanun, yukarıda ifade ettiğimiz esasları, 183. maddeye taşımıştır. Kanun gereğince yapılacak işler için lüzumlu mal ve hizmet temin etme ile kiralama işleri için 2490 sayılı "Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu"na tabi olmaksızın, hareket serbestisi içerisinde gerçekleştirilmektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun, mal ve hizmet temini ile kiralanması için ilanda bulunma zorunluluğu söz konusu değildir. Seçim işleri için gerekli olan ihtiyaçların karşılanmasına

---

[1052] 30 Mart 2014 Pazar günü yapılacak olan Mahalli İdareler Genel Seçiminde görev alacak kişilere ödenecek gündelik miktarı ile sair harcamaların belirlenerek, tüm yurt genelinde birlikteliğin sağlanması bakımından, seçim harcamalarındaki usul ve esaslar belirlemiştir. (YSKK, 2014/90, Karar Tarihi: 19.1.2014).

[1053] Bakanlar Kurulu, 23.6.2008 tarihli ve 2008/13851 sayılı kararı ile gündelik miktarının hesaplanmasında dikkate alınan 600 (altıyüz) gösterge rakamının Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve üyeleri için 2000 (ikibin)'e, diğerleri için 1000 (bin)'e yükseltilmesini hüküm altına alınmıştır.

serbestlik tanıyan ikinci bir düzenleme de, aynı maddenin son fıkrasında yer almaktadır. Buna göre, yapılacak işler için lüzumlu her türlü satın alma, hizmet, yapım, kiralama ve taşıma işleri, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na tabi olmadan temin edilebilmektedir. Bu ihtiyaçların temini için ayrıca ilana çıkma zorunluluğu da bulunmamaktadır.

İl ve ilçe seçim kurullarının ihtiyaç duyduğu her türlü seçim giderleri Yüksek Seçim Kurulu tarafında karşılanmaktadır. Kurullar, başkanlarının onayı ile ayrıca yüz bin liraya kadar avans alabilirler. Bu rakam içerisinde kalmak kaydıyla, mahsup edilen miktara kadar yeniden avans verilebilir.

298 sayılı Kanun'da 2008 yılında gerçekleştirilen değişiklikle, Türk para birimi olan Türk Lirası ibaresi Kanun metnine dahil edilmiştir. Fakat 183. maddede hala eski para birimi ve ona göre ifade edilen para miktarı mevcudiyetini korumaktadır. Kanun metninde kavram birliğinin sağlanması ve miktarın günümüz para birimine göre güncellenmesi gerekmektedir.

5. Seçimlerin Denetiminin Sonuçları

Seçimlerin denetimine işlerlik kazandıran şikayet, itiraz, olağanüstü itiraz ve tam kanunsuzluk yollarından her biri farklı hukuki neticeleri haizdir. Bu yolların işletilmesi ile bir yandan denetime konu işlem, tedbir ya da muamele ve yahut kanuna aykırı hareketin düzeltilmesi sağlanırken, diğer yandan denetim yolları ile talep edilen isteklerin kabulü halinde yapılması gereken işlem hakkında karar verilmektedir. Bu anlamda Yüksek Seçim Kurulu'nun, herhangi bir itirazı kabulü söz konusu olduğunda ekseriyetle iptal kararı verdiği görülmektedir[1054]. İptal kararları, incelemenin konusuna göre farklılık göstermekle beraber en önemli sonuçlarını seçim tutanaklarının iptali ve seçimlerin iptali hususunda göstermektedir[1055].

Yüksek Seçim Kurulu, tam kanunsuzluk olarak kabul edilen seçilme engellerine dayanarak vermiş olduğu birçok kararıyla tutarlı içtihatların oluşumuna katkıda bulunmuştur. Buna karşın, özellikle milletvekili seçimlerinde, adayların seçilme engellerini konu alan hukuksuzluklara ilişkin verdiği kararları, seçimlerin

[1054] Gönenç, ss. 89-90.

[1055] Gönenç, s. 91. ; Yılmaz, 287.

adil ve dürüstlüğüne gölge düşürmüş ve olağanüstü tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Yüksek Seçim Kurulu'nun, şikayet ve itiraz üzerine veya kendiliğinden harekete geçerek tam kanunsuzluk olarak nitelendirdiği ya da aksine yapılan başvuruları tam kanunsuzluk olarak nitelendirmediği konuya ilişkin olarak verdiği tartışmaya neden olan bazı kararları aşağıda irdelenecektir[1056].

5.1. Seçim Tutanağının İptali

Seçim tutanağı, Cumhurbaşkanlığı, Milletvekilliği ve Mahalli İdareler Seçimleri neticesinde, gerek ülke genelinde gerekse ilgili seçim çevresindeki adaylar arasından, seçimin kim ya da kimler tarafından kazanıldığını gösteren ve seçim kurulları tarafından hazırlanan aynı zamanda seçilen kişinin hukuki durumunda farklılık meydana getiren birel işlem niteliğini haiz resmi belgedir. Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği seçim tutanaklarının kabul görevi 1982 Anayasası'nın 79. maddesi çerçevesinde Yüksek Seçim Kurulu'na verilmiştir. İl seçim kurulları tarafından birleştirilen seçim tutanaklarının birer nüshası seçilen aday ya da adaylara verilirken diğer nüshası ise Yüksek Seçim Kurulu'na gönderilmektedir[1057]. Seçim tutanaklarının iptali yetkisi, Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerinin sayıldığı 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin 9. fıkrasında, "*Seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan, seçimin sonucuna müessir olacak ve o çevre* ***seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini*** *gerektirecek mahiyette itirazları, altkurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak*" biçiminde ifade edilmiştir.

Seçim tutanağının iptaline ilişkin olarak ne Anayasa'da ne de seçim mevzuatında doğrudan bir düzenlemeye yer verilmektedir. Konuya ilişkin düzenlemelerin 298 sayılı Kanun ile 2839 sayılı Kanunda dolaylı şekilde düzenlendiğini görmekteyiz. Yüksek Seçim Kurulu, 298 Sayılı Kanun'un 130. maddesi kapsamında, 3 ve 7 günlük süreler içerisinde, olağan ve olağanüstü itiraz

---

[1056] Bingöl, s. 135.

[1057] Yılmaz, ss. 287-288.

yolunun işletilmesi neticesinde önüne gelen seçilmeye engel halleri incelemekte ve hukuka aykırı bir durum tespit etmesi halinde de seçilen adayın tutanağının iptaline karar vermektedir. Yüksek Seçim Kurulu, seçim tutanağını iptal etme yetkisini, tam kanunsuzluk haline dayanarak mahalli idare seçimlerinin her aşamasında göz önünde bulundururken, milletvekilliği seçimi için sadece seçim öncesinde ortaya çıkan ve seçim tutanağının iptalini gerektiren hallere münhasır olarak kullanabilmektedir. Kurul, bu yetkisini milletvekili sıfatının kazanılmasından sonraya ilişkin olarak kullanamamaktadır. Kurul, buna gerekçe olarak milletvekili seçildikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşmesine ancak Meclis'in kendisinin karar vereceğini ifade etmiştir[1058].

Seçim tutanağının iptali hususunda 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 39. maddesinin ilk fıkrası, "*oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile bağımsız adaylara bölümüne ilişkin olarak milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz üzerine yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılacak döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir"* şeklindeki düzenleme ile tutanak iptaline karar verildiğinde, yeniden yapılacak sayım ve döküm sonucunda seçilen adaylara, seçildiklerine ilişkin tutanakları Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilmektedir. Buna mukabil, seçim tutanağına ilişkin iptal işleminin nasıl yapılacağı, kime yapılacağı ve süresine ilişkin düzenlemelere madde metninde yer verilmemiştir[1059].

5.1.1. Fehmi Işıklar Kararı

29 Kasım 1987 tarihinde gerçekleştirilen XVIII. Dönem Milletvekili genel seçimlerinden yaklaşık bir yıl sonra 22.11.1988 tarihinde dönemin Adalet Bakanı Mehmet Topaç imzasıyla, Bursa İli 1 nolu seçim çevresinden milletvekili seçilen Fehmi Işıklar'ın, seçilmesine engel oluşturacak mahkumiyet kararlarının[1060] olduğu

[1058] Gönenç, s. 91. ; Yılmaz, s. 289.

[1059] Yılmaz, s. 289.

[1060] Fehmi Işıklar'ın seçim öncesinde almış olduğu mahkumiyet kararları, Bakırköy 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 3.7.1981 gün ve 1980/440-1981/311 sayılı kararıyla 6 ay hapis ve 500 lira ağır

gerekçesiyle, söz konusu durumun 2839 sayılı Kanun'un 11. maddesi çerçevesinde incelenmesi Yüksek Seçim Kurulu'ndan talep edilmiştir.

Kurul kararına[1061]esas aldığı değerlendirmelerinde, "*Fehmi Işıklar hakkında, ne milletvekili adaylarının geçici ve daha sonraki kesin ilanı üzerine ne de milletvekili seçildikten sonra 2839 sayılı Kanunun 37. maddesi gereği olarak radyo ve televizyon ile Resmi Gazetede yapılan ilân ve yayınlarda adaylığına veya milletvekilliği tutanağına itiraz edilmiş olduğuna dair; Yüksek Seçim Kurulunda bir kayda rastlanmadığı ifade edilmiştir"*. Bu ilânların, *"...adaylara karşı olabilecek itirazlara ve seçim mevzuatına göre itiraz hakları olmazsa bile ilgililere, il seçim kurullarınca 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 23. maddesi uyarınca yapılacak inceleme sırasında dikkate alınmak üzere uyarılarda bulunmalarına olanak sağlamak için yapıldığı"* belirtilmiştir. İl seçim kurulları tarafından yapılan incelemeler sonucunda, "*…milletvekili adaylık koşullarına sahip olmadıkları veya engelleri olduğu anlaşılanlar listeden çıkarılırlar ve yasa hükümlerine göre yeniden düzenlenen listeler, Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca kesin aday listeleri olarak ilân edilir. Kesinleşmeyi takiben bu adaylara ait listelerde, ölüm veya istifa nedeniyle yapılacak kaydırmalar dışında hiç bir değişiklik yapılamayacağına*" vurgu yapılmıştır.

Aday listelerinin kesinleşmesi neticesinde bu listelere itiraz edilemeyecek olması durumu, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesi karşısında bir anlam ifade etmeyecektir. Çünkü adaylığın kesinleşmesinden sonra da belli sebeplerle adaylığa itiraz edilebilmektedir. Söz konusu itirazlar, *"...adayın Türk olmadığına, yaşının*

---

para cezası, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (2) numaralı Askeri Mahkemesinin 28.12.1982 gün ve 1982/461-1982/690 sayılı kararıyla 6 ay hapis ve 100 lira ağır para cezası ve Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 16.10.1980 gün ve 1980/51-1980/261 sayılı kararıyla 1 yıl hapis ve 500 lira ağır para cezasına kesin hüküm giyerek bu cezaların içtima ettirilmesi sonunda toplam 1 yıl 12 ay hapis ve 600 lira ağır para cezası olarak belirlenen cezanın 1.8.1979-22.8.1979 ve 24.11.1983-24.7.1984 tarihleri arasında infaz edildiği ve ayrıca adı geçenin İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) Numaralı Askeri Mahkemesinin 23.1.1980 gün ve 619-33 sayılı kararı ile 16 gün hapis cezası.

[1061] YSKK. No: 1988/311, Karar Tarihi, 26.12.1988. ; Bingöl, ss. 136-151.

kanunda gösterilenden küçük olduğuna, okuryazar olmadığına ve seçilme yeterliğini kaybettiren bir mahkumiyeti bulunduğuna dair itirazlardır…". Kurul, adaylığın kesinleşmesinden sonra sınırlı da olsa adaylığa itiraz edilebilecek olmasının, kesinleşmiş milletvekili aday listelerinde seçimden önce bir değişiklik yapılabileceği anlamına gelmeyeceğini, Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 25. maddesinde yer alan, "*Aday listelerinin kesinleştiği tarihten, oy verme günü saat 17.00'ye kadar ölüm veya istifa nedeniyle aday listelerinde meydana gelecek eksilmeler, listelerin tamamlanmasını gerektirmez. Ancak, aday listelerinde yukarıdaki nedenlerle boşalma olması halinde listedeki adaylar liste sırasına göre kaydırılmak suretiyle boşalan yerler doldurulur"* hükmüne dayandırmıştır. Kurul, yukarıda sözü edilen sebeplerle yapılacak itirazın kabul edilmesi halinde de kesinleşmiş aday listelerinde hiçbir değişiklik yapılmayacağını, ancak 298 sayılı Kanun'un 130. maddesi ile 2839 sayılı Kanun'un 39. maddesi uyarınca kendisi tarafından tutanağın iptaline karar verilebileceğini ifade etmiştir. Bu madde kapsamında yer alan itirazların, "*Sözü geçen 298 sayılı Kanunun 130. maddesinin birinci fıkrasının 6. bendinde yer alan seçilme yeterliğine ilişkin sebeplerden dolayı yapılacak itirazın da, bu maddenin yukarıda sözü edilen seçilme yeterliği ile ilgili nedenlerden birine dayalı olması…"* gerektiği ifade edilirken, söz konusu itirazların da belli süreler içerisinde gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak da*, "Bu hususta itiraz, 130. maddenin 6. bendinde belirtildiği üzere tutanağın düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00'ye kadar yapılan olağan; ya da bundan sonra gelen fıkrada öngörüldüğü üzere tutanağın düzenlenmesinden sonraki 7. güne kadar yapılan olağanüstü itiraz niteliğinde olacak ve itiraz varit görülürse Yüksek Seçim Kurulunca milletvekili seçilen adayın tutanağının iptaline karar verileceğini"* ifade etmiştir.

Kurul kararında, önündeki sorunun aslında, *"...olağan ve olağanüstü itiraz süreleri geçtikten ve tutanak kesinleştikten sonra yapılan itiraz üzerine Yüksek Seçim Kurulunca tutanağın iptaline karar verilip verilemeyeceği"* meselesi olarak ele almıştır. Kurul, ilk yıllarında verdiği kararlarında *"...seçilme yeterliğine de ilişkin olsa, itiraz sürelerinin geçmesinden sonra yapılan itiraz ve ihbarların dikkate alınmayacağını ve seçim tutanaklarının iptal edilemeyeceğini müteaddit kararlarında vurgulamış olmasına rağmen, zamanla bu görüşünü değiştirmiş ve tam kanunsuzluk hallerinde tutanağın iptal edilebileceğine karar verdiğini"* ifade

etmiştir. Ancak seçim tutanaklarının kesinleşmesinden sonra Kurul'un vermiş olduğu iptal kararlarının, il genel meclisi ve belediye üyeliği, belediye başkanlığı ile muhtar ve ihtiyar heyetleri üyeliklerine ait tutanaklar olduğunu ve bununla beraber Yasama üyeliklerine ait seçim tutanak iptali işlemlerinin Kurul'un kararlarına bir istisna[1062] dışında konu olmadığını, bu istisnanın da bir kabahatten kaynaklanan mahkumiyet olduğu ve paraya çevrildiği anlaşıldığından itirazın reddine karar verildiği ifade edilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasanın 6, 7, 80, 83, 84 ve 85. maddelerine atıfta bulunduğu kararının devamında, *"kayıtsız ve şartsız olarak milletin olan egemenliğin en başta gelen tezahürü yasama yetkisi"* olduğu, bu yetkinin, *"Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait"* olduğunu, yetkinin *"...şüphe yoktur ki, meclisin üyeleri olan milletvekilleri eliyle kullanılır ve uygulanır. Milletvekilleri bu görev ve yetkilerini kullanırken, Anayasanın 80 inci maddesinde açıklandığı üzere, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Türk Milletini temsil"* ettiğini, Anayasanın 83, 84 ve 85. maddelerinde yer alan bu hükümler yasama dokunulmazlığı olarak tanımlandığını ve *"Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olmadıkça milletvekillerinin tutulamayacaklarını, sorguya çekilmeyeceklerini, tutuklanamayacaklarını ve yargılanmayacaklarını öngörmektedir. Ayrıca milletvekilleri hakkında seçimden önce veya sonra kesinleşmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesinin üyelik sıfatının sona ermesine bırakılacağı da bu hükümler arasında yer almıştır. Anayasa, bunlara ilaveten, üyeliğe engel herhangi bir yasal nedenin meydana gelmesi halinde milletvekilliği sıfatının ortadan kalkmasının, diğer bir deyimle üyeliğin düşmesinin ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğu ile vereceği bir kararla mümkün olacağını..."* öngörmüştür.

Yüksek Seçim Kurulu, seçimden önce mevcut veya seçim sonrasında hükmedilen bir mahkumiyete istinaden Yasama organı üyeliği sıfatının yukarıda açıklanan gerekçelere dayanılarak kaldırılamayacağını, dolayısıyla seçimlerin ve tutanağın kesinleşmesinden sonra, seçilmeye engel mahkumiyetinin bulunduğu anlaşılan Fehmi Işıklar'ın seçim tutanağının iptalinin mümkün olamayacağına oy

[1062] YSKK. No: 1983/555, Karar Tarihi, 19.11.1983.

çokluğuyla ve kesin olarak karar vermiştir. Karşı oy yazısında[1063], tam kanunsuzluk hallerine ilişkin olarak Kurul'un benimsediği istikrarlı içtihadına atıfta bulunularak,

[1063] Karşı oy yazısı, "*29 Kasım 1987 tarihinde yapılan XVIII. Dönem Milletvekili Seçiminde, Bursa 1 numaralı seçim çevresi SHP adayı olarak seçime katılarak milletvekili seçilen A. Fehmi IŞIKLAR'ın, seçimden ve hatta adaylığından önce kesinleşmiş, seçilmeye engel hükümlülüğü bulunduğunun sonradan ortaya çıktığı Adalet Bakanlığınca bildirilerek gereğinin yapılması Kurulumuzdan istenmiştir. Gerçekten T.C. Anayasasının 76 ıncı maddesi ile ona paralel olarak düzenlenmiş 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11 inci maddesi, belli süreli hapis veya ağır hapis cezası ile cezalandırılanların ya da belli nitelikteki suçlardan hüküm giymiş olanların milletvekili seçilemeyeceklerini amirdir. Yüksek Seçim Kurulu, benzeri itiraz ve ihbarlar olduğunda, öncelikle konunun Kurulun görevine girip girmediği üzerinde durmakta, seçilen kişinin, seçimden sonra seçilmeye engel bir ceza almış, mahkûm olmuş-bulunması batinde o kişinin seçilmeden evvel seçilmeye engel bir hali olmaması ve sonradan vaki olan bu hükümlülüğü sebebiyle o kişinin görevden alınması, üyeliğinin düşürülmesi kararlarını verme görevi hin Yüksek Seçim Kuruluna ait bulunmadığını kâbul ederek görevsizlik sebebiyle istemleri reddetmekte, aksi durumlarda, yani hükümlülüğün adaylıktan, seçimden önce olması hallerinde ise konunun incelenmesinin ve gereken kararın verilmesinin Yüksek Seçim Kurulunun görevinde bulunduğunu kabul etmektedir. Kurul görevinde kabul ettiği hususları ele alırken, itiraz veya ihbarın süresinde olup olmadığını ikinci aşamada incelemektedir. İtirazların süresinde olması hallerinde oy birliğiyle, süresinde olmamakla birlikte "Tam Kanunsuzluk halinin varlığını kabul ettiği" durumlarda ise oy çokluğu ile işin esasına girmektedir. İşte bu üçüncü aşamada hükümlülüğün seçilmeye engel olduğunun anlaşılması halinde seçilenin tutanağının iptaline, aksi takdirde itirazın esastan reddine karar verilmektedir. Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus da; Seçilme yeterliğinin sonradan (seçimden sonra) yitirilmesi hallerinde, seçilen kişinin üyeliğinin düşürülmesine, sona ermesine, görevden alınmasına ilişkin olarak Anayasa'nın 84 üncü, İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu'nun 109 uncu, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 30 ve 91 inci, Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair 4541 sayılı Kanunun 19 uncu, 442 sayılı Köy Kanunu'nun 33 üncü maddelerinde açık hükümler bulunduğudur. Bu hallerde Yüksek Seçim Kurulu'na bir görev verilmemiştir. Ancak; seçilme yeterliği olmadığı halde bu halini gizlemiş veya bu hali ortaya çıkmamış bir kişinin seçilmiş olması şeklinde, seçimle ilgili olarak ortaya çıkan yolsuzluğun incelenmesi ve kesin karara bağlanması görevi Anayasa'nın 79 uncu maddesiyle, açık olarak Yüksek Seçim Kurulu'na verilmiştir. Bu sebeple Yüksek Seçim Kurulu seçimden önceki, seçilme yeterliğine ilişkin itiraz ve ihbarları her zaman görevinde kabul ederek incelemiş, seçimden sonraki seçilme yeterliğine ilişkin itiraz ve ihbarları ise görevi dışında görerek reddetmiştir. Bunun aksine bir tek uygulama ve karar bulmak mümkün değildir. Konu gündeme geldiğinde Yüksek Kurul yasal düzenlemelere uygun olarak davranmak gereği duymuş ve olağan ve olağanüstü itiraz sürelerinden sonra gelen*

itiraz ve ihbarlar hakkındaki farklı görüşlerin, işin Yüksek Kurulun görevi dahilinde kabul edilmesi halinde tartışılabileceğini her zamanki gibi öne çıkarmış, bir milletvekili hakkında bulunan iddianın; öncelikle görev konusu yönünden ve Anayasa, İçtüzük ve Seçim Kanunları açısından titizlikle incelenmesi ihtiyacını duyarak incelemelerini sürdürmüştür. Yapılan detaylı inceleme uygulamayı değiştirecek hiçbir sonuç getirmemesine rağmen, yukarıda açıklanan esasları ve uygulamayı bugüne kadar aynen benimsemiş olan çoğunluk bu defa başvuru konusu olan kişinin "milletvekili olmasını" bir ayrıcalık olarak kabul etmiş, müzakerelerini bu ayrıcalık açısından ve Yüksek Kurulun görevsizliğine yönelik biçimde sürdürmüştür. Çoğunluk, belediye başkanı ve belediye meclisi ile il genel meclisi üyeleri ile köy ve mahalle muhtarları ve üyelerine ilişkin olarak seçilmeden önceki ehliyetsizlikler nedeniyle esasa ilişkin olarak verilecek kararların Yüksek Seçim Kurulunca verileceğini kabul etmesine rağmen olayda, seçilme ehliyeti olmadığı halde seçilmiş olan kişinin milletvekili olması sebebiyle, milli egemenlikten, bu egemenliğin milletvekilleri aracılığı ile kullanılabildiğinden, bu özellik sebebiyle milletvekillerine tanınan yasama dokunulmazlığından söz ederek konu hakkında karar verme görevinin Türkiye Büyük Millet Meclisi 'ne ait olduğunu, görevin Yüksek Seçim Kurulu'na ait olamayacağını kabul etmiştir. Çoğunluk kararında "görevsizlik" sözcüğünün kullanılmasından özenle kaçınılmış olması kararın niteliğini değiştirmeyeceği gibi, konunun Yüksek Seçim Kurulu dışına taşınması ve çözümsüzlüğe bırakılması isteğini de gizleyemez. T.C, Anayasası'nın 79 uncu maddesi açıkça seçim süresince olduğu kadar seçimden sonra da "seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" görevini Yüksek Seçim Kurulu'na vermiştir. Yüksek Kurul, başvuruyu suresinde olarak kabul eder veya süresinde olmasa da yerleşik içtihadı gereği olarak "tam kanunsuzluk hali" sebebiyle esastan incelemeye alırsa, itiraz dilekçesinin bir suretinin tutanağına itiraz olunan milletvekiline tebliğ edilecek olması, milletvekilinin bizzat veya vekil marifetiyle yazılı veya sözlü olarak savunma hakkını kullanabilecek olmasının yasama dokunulmazlığı ile bağdaşmayacağını benimseyerek bu sonuca varmıştır. Oysa; Anayasa'nın 83 üncü maddesinde belirtilen meclis kararı olmadıkça "tutulamama", "sorguya çekilememe", "tutuklanamama" ve "yargılanamama", "ceza hükmünün yerine getirilmemesi" halleri ile Yüksek Seçim Kurulunca isteğe tabi olarak iddiayı cevaplamaya davet edilme arasında benzerlik kurabilmek mümkün değildir. Yüksek Seçim Kurulunca yapılan inceleme ceza soruşturması veya kovuşturması olmadığına göre, bu incelemenin yasama dokunulmazlığı ile bağdaşmayacağı söylenemez. Anayasa'nın 84 üncü maddesinde düzenlenen Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliğinin düşmesi hali ise tamamen seçildikten sonra gerçekleşen olgulara ilişkindir. Konu çoğunluk kararı ile, Türkiye Büyük Millet Meclisi önüne götürülmektedir. Yüce meclis seçimden önce var olan, seçilme yeterliğini ortadan kaldıran ve bu nedenle de seçilmeyi engelleyici bulunan hükümlülüğü esas alarak, kendisini görevli sayıp Anayasa'nın 84 üncü maddesi uyarınca ilgilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşürülmesine karar verebilecek midir? Anayasa'nın 79 uncu maddesi hükmü sebebiyle konu

açıkça kanuna aykırılık bulunması hallerinde Yasama organı üyeliğinin iptali sonucunu doğuracak tutanak iptaline karar verme yetkisinin Anayasanın 79. maddesinin amir hükümlerince Yüksek Seçim Kurulu'na ait olduğu ifade edilmiştir[1064].

Yüksek Seçim Kurulu'nun Fehmi Işıklar kararı, doktrinde Yılmaz tarafından oldukça sert eleştirilere maruz kalmıştır. Bizimde iştirak ettiğimiz eleştirilerinde Yılmaz, "*Yüksek Seçim Kurulu kararı, YSK'nın kendi görev alanına yaklaşımı, seçim hukukunu değerlendirme biçimi bakımından, belki de, verdiği en talihsiz karardır. Bu kararla, YSK kendi kurumsal yapısını, sadece seçimlerin hazırlanması ile sınırlı bir idari kurul haline sokulduğunu"* ifade etmiştir. Yazar, Yüksek Seçim Kurulu'nun, bazı Anayasal hükümlere atıf yapmak suretiyle yaptığı değerlendirmesine ilişkin olarak, *"...1982 Anayasasında yer alan hükümlerin yanlış bir şekilde değerlendirildiğine ilişkindir. Yüksek Kurulun kendisine dayanak oluşturduğu 6. ve 7. maddelerde bilindiği üzere, egemenlik yetkisinin kime ait olduğu ve bu yetkiyi kullanmaya yetkili kurumlar belirtilmiştir. Anayasal düzenimizde egemenlik kayıtsız şartsız Millete aittir. Millet de bu egemenliği, yetkili kılınan organlar eliyle kullanmaktadır. Yasama bu yetkinin verildiği tek organ değil, yetkilendirilen organlardan biridir. İşte bu noktada, 1924 Anayasasındaki milli egemenlik anlayışına dönülüp, egemenliği kullanan tek organın yasama ve*

---

hakkında Yüksek Seçim Kurulu olumlu ya da olumsuz bir karar vermek durumunda ve zorundadır, bundan kaçınamaz. Anayasa'nın 76 ıncı maddesindeki yasak karşısında Yüksek Seçim Kurulunun ilgilinin tutanağının iptali yolunda verebileceği bir kararın, ilgilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliğinin düşmesi gibi bir sonuç doğurabileceği yorumuna katılmak mümkün değildir. Çoğunluğun bu görüşü ile oluşan karar, konu hakkında olumlu olumsuz bir karar verilebilmesini imkânsız hale getirmiş, konuyu ortada bırakmıştır. Şu hale nazaran bu tür bir konunun yasal itiraz süreleri içinde Yüksek Seçim Kuruluna intikal etmesi halinde konuyu çözmekle Yüksek Seçim Kurulu görevli bulunacak ama aynı konunun bu süreler geçtikten sonra Yüksek Seçim Kuruluna intikal etmesi halinde ise konuyu çözmekle Türkiye Büyük Millet Meclisi görevli bulunacak. Bu sebeplerle konunun Yüksek Seçim Kurulunun görevinde olduğunun kabulü ile ihbarın süre yönünden müzakere edilmesi, o yön aşılamazsa süre yönünden incelenmeksizin ret kararı verilmesi, aşıldığı takdirde de esasın incelenmesi gerektiği görüş ve kanaati ile çoğunluk kararına katılmıyoruz".

[1064] Yılmaz, s. 292. ; Bingöl, s. 142.

dolayısıyla milletvekilleri olduğuna ilişkin YSK kararının, egemenliğin kurumlar aracılığı ile kullanılması ilkesi ile yakından uzaktan ilgisi yoktur. Bunu bir de seçilen devlet şekli ile bağdaştırmak, anayasal kavramları tamamen birbirine karıştırmak anlamına gelmektedir. Zira 1982 Anayasasının birinci maddesinde devletin Cumhuriyet olduğu hükmü, YSK'nın kararına istediği yönde bir dayanak değil, aslında tam tersi yönde bir dayanak oluşturmaktadır. Gerçekten devletin şekli cumhuriyet olmakla beraber, cumhuriyet olan bu devlet, Anayasanın ikinci maddesinde belirtilen insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir. Bu itibarla, Anayasaya aykırı şekilde seçilen kişinin tutanağının iptali konusunda, demokratik hukuk devleti ilkesi, egemenliğin yetkili organlar eliyle kullanılması ve Anayasanın 79. maddesinde belirtilen YSK'nın bu organlardan bir tanesi olduğu kuralı göz önünde bulundurulunca, YSK'nın görevli olduğu" sonucuna ulaşılmaktadır.

Yılmaz, Fehmi Işıklar kararında, bir yandan Yüksek Seçim Kurulu'nun değerlendirmesinde esas aldığı Anayasal hükümler çerçevesindeki tespitlere dikkati çekerken, diğer yandan da milletvekili seçimlerinde tam kanunsuzluk hallerinin yaşanması ve bunun sonucu olarak seçim tutanaklarının iptalinin gerekliliği hususunda, Kurul'un kendi görev ve yetki tanımının yapıldığı Anayasanın 79. maddesini görmezden gelmesini eleştirmiştir. Tam kanunsuzluk hallerinden bir ya da bir kaçının milletvekili seçimlerine ilişkin olarak vuku bulması halinde Yüksek Seçim Kurulu'nun alması gereken kararın ne olması gerektiğini, *"...Bu maddeyi, yerel idare seçimleri hakkında ortaya çıkan tam kanunsuzluk hallerinin bir dayanağı olarak kabul etmekte, fakat aynı sonucun Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri için kabul edilemeyeceğini, madde metninde yer alan açık tutanak kabul etme görevinin yanında, tutanakları iptal etme yetkisinin tanınmamış olmasına dayandırmaktadır. Her ne kadar, daha önce de ifade edildiği üzere, tutanakların iptali konusu seçim kanunlarında çok yeterli bir şekilde düzenlenmemiş olsa da bu, YSK'nın kendisine bu görevin verilmediği sonucuna kesinlikle götürmez. Zira tutanak, bir seçimde, geçerli oyların toplamı sonucunda kazanan kişiyi belirleyen ve onu sonuçta bir statüye sokan işlem ise ve bu işlem, sonradan ortaya çıkan açık kanuna aykırılık durumlarında YSK kararı ile iptal edilebiliyorsa, milletvekili seçimi içinde*

seçilenlerin tespiti olan ve onları milletvekili statüsüne sokan tutanaklar YSK tarafından iptal edilebilir" şeklinde ifade etmiştir.

5.1.2. Ahmet Karavar Kararı

24 Aralık 1995 tarihinde gerçekleştirilen XX. dönem milletvekili genel seçiminde, Şanlıurfa İli seçim çevresinden milletvekili seçilen Ahmet Karavar hakkında, ömür boyu hapis cezasına mahkum[1065] edildiği ve buna bağlı olarak da kamu hizmetlerinden yasaklandığı ifade edilerek[1066], 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca seçilme yeterliliğinin bulunmadığından, milletvekili tutanağının iptalinin Yüksek Seçim Kurulu'ndan talep edilmiştir[1067].

Yüksek Seçim Kurulu yaptığı inceleme neticesinde, her ne kadar Fehmi Işıklar kararında olduğu gibi tutanağın iptaline karar vermiş olsa da, milletvekillerinin seçilme yeterliliğine ilişkin olarak seçimden önce gerçekleşmiş ve sonradan ortaya çıkan tam kanunsuzluk hallerinin, seçim tutanağının iptalini gerektirmediği sonucuna vardığı Fehmi Işıklar kararındaki temel görüşünden tam anlamıyla farklı bir kararın altına imza atarak önceki anlayışından dönüş yapmıştır[1068].

Yüksek Seçim Kurulu, konuya ilişkin ara kararında, Ahmet Karavar'ın mahkumiyetine ilişkin gerekli belgeleri, kararı veren Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nden getirtilmesine ve ilgilinin savunmasını yazılı olarak vermesine karar vermiştir. Karavar, savunmasında, Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1996/23 sayılı ilamı ile sabıka kaydının silindiği ve memnu haklarının iadesine karar verildiğini, ayrıca Anayasa gereğince yemin ettiğini dolayısıyla milletvekilliğinin kesinleştiğini ve buna bağlı olarak milletvekili tutanağının iptaline karar verme

---

[1065] Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 08.11.1979 gün ve E: 1979/10 ve K: 1979/169 sayılı karar.

[1066] Şanlıurfa Milletvekili Ahmet Karavar'ın milletvekili tutanağının iptali istemi, Fahri Akkoyun ve Şeymuz Kayabaşı tarafından 26.12.1995 ve 04.01.1996 tarihli dilekçelerle Yüksek Seçim Kurulu'ndan talep edilmiştir. (YSKK., 1996/71, Karar Tarihi, 11.02.1996, Resmi Gazete, 19.03.1996-22585).

[1067] Bingöl, s. 152.

[1068] Gönenç, s. 93. ; Bingöl, s. 153.

yetkisinin Yüksek Seçim Kurulu'na ait olmadığını, ayrıca bu konuda Kurul'un daha önce verdiği emsal kararların bulunduğunu hatırlatarak itirazın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, 1982 Anayasası'nın 83.[1069] ve 84. maddelerine göre yaptığı değerlendirmesinde, Konunun Anayasanın 83. maddesinde düzenlenen yasama dokunulmazlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev alanıyla ilgisi olmadığına karar vermiştir. Kurul, Anayasanın "Milletvekilliğinin Düşmesi" başlığını taşıyan 84. maddesine göre yaptığı değerlendirmesinde ise maddenin gerek önceki düzenlemesi gerekse sonraki düzenlemesinin içeriğinden, milletvekilliğinin düşmesinin ancak milletvekili seçildikten sonra kesin hüküm giyme koşuluna bağlı olduğu, dolayısıyla seçilmeden önceki mahkumiyetin, milletvekilliğinin düşmesi hali ile ilgisi bulunmadığını, ayrıca yeni metne dayanarak seçim tutanağının iptali için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin karar vermesine de gerek görülmediğini ifade etmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, daha önce verdiği Fehmi Işıklar kararındaki, kendi görev ve yetkilerinin düzenlendiği Anayasanın 79. maddesini görmezden gelen tavrını burada değiştirdiğine şahit olmaktayız. Şöyle ki, Kurul, yaptığı değerlendirmede, *"Anayasanın 79. maddesi açıkça seçim süresince olduğu kadar seçimden sonrada seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları*

1069 *"Yasama dokunulmazlığı başlığını taşıyan Anayasanın 83. maddesinin birinci fıkrasında, milletvekillerinin meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden dolayı sorumlu tutulamayacakları belirtilmiş olup, ortada bir milletvekilinin söz ve oyu sebebiyle sorumluluğu bulunmadığı sonucuna varıldığından bu fıkranın olayda uygulama imkanı bulunmamaktadır. 83. maddenin ikinci fıkrasının olaya, fıkra hükmünün bir suç nedeniyle milletvekili hakkında ceza soruşturması ve kovuşturması yapılması koşulunu düzenlediğinden, olayımızda ise seçim önce kesinleşmiş ve infaz edilmiş bir mahkumiyetin seçilmeye engel olma niteliği tartışıldığından bu fıkranın olaya uygulanması söz konusu değildir. 83. maddenin üçüncü fıkrası, seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesinin üyelik sıfatının sona ermesine bırakılacağına ilişkin düzenlemeyi içermektedir. Olayımızda mahkeme tarafından hükmedilmiş bir cezanın milletvekili niteliğini kaybettiren bir ceza değil, milletvekili seçilmeye engel olmayacak nitelikte bir ceza olduğu belirtilmiştir. Olayımızda yapılması gereken bir ceza soruşturma ve kovuşturması söz konusu olmadığından maddenin dördüncü fıkra hükmünün de konumuzla ilgisi bulunmamaktadır".*

inceleme ve kesin karara bağlama görevini Yüksek Seçim Kurulu'na vermiştir. Madde metninde geçen yolsuzluk deyiminin seçimle ilgili tüm kanuna aykırılıkları ifade için kullanılan bir kavram olduğunda kuşkuya yer yoktur" şeklindeki değerlendirmesiyle seçim öncesi ve sonrasına ilişkin tam kanunsuzluk hallerini dikkate alacağını ifade etmiştir.

Kurul, kararının devamında, 2839 sayılı Kanun'un 42. maddesine atfen, bu Kanunda özel hüküm bulunmayan hallere münhasır olmak üzere, 298 sayılı Kanun'un bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını ve 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde seçilmeye engel tam kanunsuzluk hallerinin bulunması durumunda Kurul'un, süre kaydı aranmaksızın itirazları kabul ettiğini ve tam kanunsuzluk halinin varlığının saptanması halinde de seçilenin tutanağının iptaline karar verdiği kararların[1070] bulunduğuna vurgu yapmıştır. 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinin hem yerel hem de genel seçimler için uygulanan ortak bir hüküm olduğunu da ifade etmiştir. Söz konusu kararların istisnası durumundaki Fehmi Işıklar kararında, *"...ilke olarak seçilmeye engel mahkumiyet sebebiyle seçimden sonra seçilenin tutanağının iptaline karar verilebileceği kabul edilmiş ancak bu ilkenin milletvekili için değil de yerel idare organlarına seçilenler hakkında uygulanabileceğinin benimsendiği"* ifade edilmiştir. Kurul, Fehmi Işıklar kararına istinaden yaptığı değerlendirmesinde, tam kanunsuzluk hallerine ilişkin olarak seçim tutanağının iptali konusunda yerel idare organları ile milletvekili arasında ayrım yapmanın seçim hukuku açısından olanaksız görüldüğünü ifade etmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun tüm bu değerlendirmelerinden sonra, Ahmet Karavar'ın seçilmeye engel oluşturan mahkumiyet kararının tam kanunsuzluk sebebi sayılarak seçim tutanağının iptaline hükmedilip hükmedilmeyeceğine ilişkin esas incelemesinde, Karavar'ın 6136 sayılı "Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun"a aykırı olarak "ruhsatsız silah taşıma suçun"ndan aldığı 1 yıllık mahkumiyetin, 11.07.1992 tarihinde yürürlüğe giren 3831 sayılı Kanun ile bütün

[1070] Yüksek Seçim Kurulunun 19.11.1961 gün ve 360, 14.11.1975 gün ve 439, 21.08.1989 gün ve 1457/1367, 17.03.1990 gün ve 79/63, 10.02.1990 gün ve 34/24, 30.03.1991 gün ve 63/46, 07.02.1993 gün ve 14 sayılı kararları.

sonuçları ile ortadan kaldırıldığından hareketle[1071], Ahmet Karavar hakkında seçim tutanağının iptali istemiyle yapılan itirazı 11.02.1996 tarihinde oy birliği ile reddetmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun Ahmet Karavar kararının arkasındaki zihniyet dönüşümü, seçilmeye engel tam kanunsuzluk hallerinden birinin seçimden sonra ortaya çıkması halinde ve bunun sonucu olarak da seçim tutanağının iptalinin sadece mahalli idare organlarının seçimlerine münhasıran uygulanmayacağını, mahalli idarelerin yanı sıra milletvekilliği seçimleri içinde seçim hukuku açısından uygulanmasının ne denli önemli olduğunu göstermesi açısından bir değer taşımaktadır. Bu kararın verilmesi esnasında sorunun çözümüne olan yaklaşım, Kurul'un 8 yıl gibi çokta uzun sayılmayacak bir zaman diliminde yaşadığı içtihat dönüşümünü göstermesi anlamında da manidardır. Aynı zamanda bu yaklaşımla, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin denetimi konusunda Anayasanın kendine verdiği yetki ve sorumluluğu hatırlaması ve kullanması açısından kayda değer bir yaklaşımdır.

5.1.3. Bahattin Şeker Kararı

Bahattin Şeker, 24 Aralık 1995 tarihinde gerçekleştirilen XX. dönem Milletvekili Genel Seçiminde Bilecik İli seçim çevresinden milletvekili seçilerek, il seçim kurulu tarafından kendisine seçildiğini gösteren seçim tutanağı verilmiştir. İl seçim kurulu tarafından iki nüsha halinde düzenlenen seçim tutanağı, 2839 sayılı Kanun'un 36. maddesi uyarınca Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına gönderilmiş. Kurul, Şeker'e ait milletvekili seçim tutanağının bir örneğini kendisinde tutmuş, diğer örneğini de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na göndermiştir.

24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimlerinden yaklaşık iki buçuk yıl sonra, bir televizyon programında Bahattin Şeker'in askerlikten kaçmak amacıyla sahte belge düzenlediği iddiasında bulunulmuştur. Bu iddia üzerine Milli Savunma

[1071] Ahmet Karavar hakkında itiraza konu diğer mahkumiyeti ise, zabıtaya silahlı direnme suçu sonucunda aldığı 4 ay mahkumiyet kararıdır. Söz konusu 4 aylık hapis cezasına ilişkin mahkumiyet kararı da milletvekili seçilmesine engel oluşturmamaktadır.

Bakanlığı bir inceleme başlatmış ve söz konusu iddiayı tespit etmiştir[1072]. Bakanlık bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na durumu bir yazı ile bildirmiştir. Bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, konunun Yüksek Seçim Kurulu Tarafından değerlendirilmesini talep etmiştir[1073].

Yüksek Seçim Kurulu, Bahattin Şeker olayında, seçimden önce var olan ve seçildikten sonra ortaya çıkan "yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olma" durumunun, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde tam kanunsuzluk halleri arasında sayılmamasına karşın, yine de olayın tam kanunsuzluk olarak düşünülüp düşünülmeyeceğinin incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öncelikli olarak bu tespitin yapılmasının zorunluluğu, konuya ilişkin olarak adil bir karar verilebilmesinin de ön şartını oluşturmaktadır. Tespite ilişkin değerlendirmesinde Kurul, *"298 sayılı Kanunun yukarıda yazılı hükmüyle ilgili maddenin 2234 sayılı Kanunla değiştirildiği ve bu Kanunun 31.05.1979 gün ve 16651 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği; askerlik hizmetini yapmamayı milletvekili seçilmeye engel sayan Anayasanın 76. maddesinin ise 2709 sayı ile 07.11.1982 tarihinde kabul edildiği görülmüştür. Bu duruma göre, 298 sayılı Kanundan sonra yürürlüğe giren ve aynı konuyla ilgili olan Anayasanın 76. maddesinin, uygulamada sonraki kanun hükümlerinin geçerli olduğu ilkesi ışığında değerlendirilerek askerlik koşulunun da, tam kanunsuzluk kapsamında incelenebileceği sonucuna ulaşılmıştır"* sonucuna varmıştır.

[1072] Yüksek Seçim Kurulu'na yapılan başvuruda, *"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hikmet Çetin imzasıyla Kurulumuz Başkanlığına gönderilen 27 Nisan 1998 gün ve 12302/30006 sayılı yazı ile aynı doğrultuda Milli Savunma Bakanı adına Korgeneral ve Müsteşar Tuncer Kılınç imzasıyla gönderilen 20 Nisan 1998 gün ve 4400-272 sayılı yazıda; Bilecik Milletvekili Bahattin Şeker'in 14 Eylül 1988 – 14 Kasım 1988 tarihleri arasında yapmış olduğu dövizle askerlik hizmetinin, gerçeği yansıtmayan beyan, bilgi ve belgeler ile sağlandığı tespit edildiğinden, 1111 sayılı Askerlik Kanununun Ek: 1 inci maddesi gereğince dövizle askerlik hizmeti kapsamından çıkarıldığı"* ifade edilmiştir. (YSKK, 1999/371, Karar Tarihi, 16.03.1999. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1999-371-karar.htm (15.04.2014)).

[1073] Bingöl, s. 161.

Kurul'un kararına esas aldığı değerlendirmesinin devamında, *"Dosya içeriğinden ve ilgilinin sözlü açıklamalarından, Bahattin Şeker'in milletvekili tutanağının iptali isteğine dayanak gösterilen 1111 sayılı Askerlik Kanununun Ek – 1. maddesi gereğince dövizle askerlik kapsamından çıkarıldığına ilişkin Milli Savunma Bakanlığının 16.04.1998 gün ve MİY 4400-256-98/ASAL D.Er.İşl.Şb. Döv.As.Ks. sayılı işleminin iptali isteğiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin 1998/314 Esas numarasına kayden dava açıldığı, ayrıca; gerçeği yansıtmayan belge ve bilgiler sunarak askerlik hizmetini dövizle yaptığı (Sahtecilik) suçlamasıyla, Askeri Savcılığa suç duyurusunda bulunulduğu anlaşılmıştır"* denilerek, Bahattin Şeker'in seçim tutanağının iptali isteğinin incelenmesinin özellikle Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde açılmış bulunan 1998/314 Esas numaralı dava neticesinde verilecek karara bağlı olduğu vurgulanarak, Mahkemenin vereceği kararın, Yüksek Seçim Kurulu'nun kararı için bir ön sorun oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bekletici sorun yapılan Mahkeme kararından, *"... 13.01.1999 gün ve E. 1998/314, K. 1999/8 sayılı kararın hüküm fıkrasında; "... dövizle askerlik statüsünden çıkarılma işleminin iptaline yönelik davanın reddedildiği; 10.03.1999 gün ve E. 1999/146, K. 1999/154 sayılı kararda da, karar düzeltme isteminin reddine hükmedildiği"* görülmüştür.

Yüksek Seçim Kurulu, Askeri Yüksek İdaresi Mahkemesi'nin kesinleşen kararına istinaden, Bahattin Şeker'in seçim tarihinde milletvekili seçilme koşullarını taşımadığı gerekçesiyle seçim tutanağının iptaline karar verilmesine oy birliğiyle karar vermiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun Bahattin Şeker kararı, doktrinde farklı yönleriyle eleştirilmiştir. Bingöl, eleştirisinde, kararın zorlama verilmiş bir karar olma yönünü ön plana çıkartmıştır. Yazar eleştirisini şu temeller üzerine oturtmuştur; "yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olma" halinin, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde sayılan tam kanunsuzluk hallerinden biri olarak gösterilmediği, bunun nedeni hakkında da hiçbir bilgi bulunmadığını belirtmiştir. Karara esas alınan yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olma engelinin, o dönemde yürürlükte bulunan 1961 Anayasası'nın 68. maddesinde yer aldığını, 298 sayılı Kanun'un Anayasa ile uyumlaştırılması sürecinde Anayasa'da yer alan bu seçilme engelinin neden Kanuna ithal edilmediğinin ise bilinmediğini ifade etmiştir. Anayasada yer

alan bu engelin, Kanuna taşınması mümkün iken taşınmamış olması karşısında Kurul'un verdiği kararın, hukukun genel ilkelerinden hareketle verilmiş zorlama bir karar olduğu sonucuna varmıştır[1074].

Yılmaz ise Yüksek Seçim Kurulu'nun Bahattin Şeker kararıyla ilgili olarak ilginç bir tesadüfe[1075] dikkatleri çekmek suretiyle, Kurul ile Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında üstü örtülü bir yetki savaşının yaşandığını ifade etmiştir. Buna gerekçe olarak ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin vermiş olduğu kararın, Fehmi Işıklar olayından sonra prestiji iyice sarsılan Yüksek Seçim Kurulu'na karşı direnmesi anlamına geldiği ifade edilmiştir[1076].

Yukarıda incelediğimiz üç kararın ışığında, seçim tutanaklarının iptali yetkisine ilişkin olarak şu değerlendirmeler yapılabilir. Öncelikle, seçim tutanağının iptalini gerektiren tam kanunsuzluk halleri, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde sayılan hallerle sınırlı tutulmamalıdır. Anayasanın 79. maddesinde yer alan amir hüküm çerçevesinde, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konuları ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme yetkisi bulunan Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçimlerin öncesine ve sonrasına ilişkin olarak var olan veya sonradan ortaya çıkan tam kanunsuzluk olarak kabul edilebilecek her türlü hukuksuzluk karşısında seçim tutanağını iptal edebilmelidir. Seçimlerin sonrasında ortaya çıkan ve seçim tutanağının iptalini gerektiren tam kanunsuzluk durumları karşısında, Yüksek Seçim Kurulu'nun tutanak iptaline karar verme yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sorumluluğuna bıraktığı içtihadının aksine seçimlerin yönetim ve denetiminden tüm yönüyle sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun bu konuda da anayasal olarak yetkilendirilmesi gerekmektedir. Yeni yapılacak Anayasa ile seçimlerin öncesinde ve sonrasında var olan ve sonradan ortaya çıkan her türlü tam kanunsuzluk hallerinde, seçim tutanağı sadece Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal

---

[1074] Bingöl, s. 165.

[1075] Yüksek Seçim Kurulu'nun Bahattin Şeker'in milletvekili seçim tutanağının iptaline karar verdiği 16.03.1999 tarihi ile Şeker'in milletvekilliğinden istifa etmesine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısında, söz konusu talebin reddedilmesi, dolayısıyla Meclis üyeliğinin devam etmesine karar verilmesi tarihi ile aynıdır.

[1076] Yılmaz, s. 295.

edilecektir. Özellikle seçim sonrasında ortaya çıkan ve seçilmeye engel durumlarda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin vereceği tutanak iptali kararları siyasi niteliği haiz kararlar olabilecektir. Meclis tarafından verilen tutanak iptaline ilişkin kararlar siyasi mülahazalar nedeniyle alınabileceği için hukuki bir karar değildir. Bu anlamda, seçim yargısının en tepesinde bulunacak ve Yüksek yargı organı statüsüne kavuşturulacak olan Yüksek Seçim Kurulu'nun, tutanak iptaline ilişkin verdiği kararlar yüksek seçim yargısı tarafından verilecek bir mahkeme kararı olacağından, tutanak iptali söz konusu olan milletvekili açısından daha güvenceli bir karar olacaktır. Bu yolla, siyasi mülahazalarla alınabilecek seçim tutanağı iptallerine ilişkin kararların da önüne geçilmiş olacaktır. Bu yetkinin Yüksek Seçim Kurulu'na verilmesi ile aynı zamanda yukarıda incelediğimiz birbiriyle çelişkili kararlar tamamen ortadan kalkacak ve aynı zamanda Kurul'un kararlarında yeknesaklık sağlanmış olacaktır.

5.2. Seçimlerin İptali ve 2002 Siirt Seçimi

Seçim kurullarının sorumlu oldukları seçim çevreleri ile ülke genelinde seçimlerden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçimin iptalini gerektiren hallerin gerçekleşmesi durumunda, sorumluluk alanlarındaki seçimleri iptal edebilme yetkisine sahiptirler. Ancak 298 sayılı Kanun'da seçimlerin iptali ve iptali gerektiren haller açıkça düzenlenmemiştir. Seçimlerin iptaline ilişkin düzenlemeler, 2839 sayılı Kanun'un ve 2972 sayılı Kanun hükümleri ile Yüksek Seçim Kurulu kararlarında görmekteyiz[1077].

2839 sayılı Kanun'un 39 ile 2972 sayılı Kanun'un 25. maddelerinde birbirine benzerlik gösteren düzenlemelere göre, *"bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır*". Seçimin iptaline dair kararla birlikte o çevrede, seçimin yapılacağını 2839 sayılı Kanuna göre, Yüksek Seçim Kurulu, Resmi Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan ederken, 2972 sayılı Kanun'da il seçim kurulu derhal ilan etmek suretiyle kamuoyuna açıklar. Seçimin iptaline ilişkin her iki halde de, seçimlerin iptalini gerektirecek hallerin seçim çevrelerinde vuku bulması halinde, o seçim çevresindeki seçimler iptal edilmektedir.

[1077] Yılmaz, s. 296.

Ülke genelinde gerçekleştirilen bir seçimin tamamına tesir edecek olay veya hallerin yaşanması durumunda seçimlerin iptaline ilişkin seçim mevzuatında açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bunun yerine yukarıda da ifade ettiğimiz gibi seçim bölgesine münhasır olarak seçimlerin iptali söz konusudur. Ancak ülke genelinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanı, milletvekili seçimi ile halk oylamasında seçimlerinin iptalini gerektiren bir hukuksuzluğun ve usulsüzlüğün yaşanması halinde, diğer bir ifadeyle Cumhurbaşkanı adayı, Meclis üyeleri ve halk oylaması sonuçlarının tutanaklarının iptaline ilişkin olarak doktrinde, özellikle de Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçiminde, adayların seçildiklerini gösterir mazbatalar verilmeden önce, bir başka ifadeyle, Cumhurbaşkanı'nın ve milletvekillerinin göreve başlamalarından önce seçimlerin iptalini gerektiren durumun tespit edilmesi halinde, ülke geneline yönelik olarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçimlerin iptal edilebileceği ifade edilmektedir. Cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin göreve başlamalarından sonraya ilişkin ise Kurul'un seçimleri iptal edemeyeceği ifade edilmiştir. Buna gerekçe olarak da, Kurul'un bu döneme ilişkin olarak seçimleri iptal etmesi durumunda bunun, Cumhurbaşkanı'nın görevden alınması ve Meclis'inde feshedilmesi anlamına geleceği ifade edilmektedir. Ancak ne Cumhurbaşkanlığı'nın görevden alınması ne de Meclis'in feshedilmesi Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkileri arasında yer almamaktadır. Türk hukukunda, Cumhurbaşkanı'nın görevden alınması ancak vatana ihanetle suçlanması durumuyla sınırlı olduğundan, Yüksek Seçim Kurulu'nun yapabileceği hiçbir şey bulunmamaktadır. Meclis'in feshi anlamına gelecek seçimlerin iptalinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilmesi halinde, Kurul, Meclisi durumdan haberdar etmekle yetinecektir. Meclis, daha sonra kendini feshetme tercihini yapacağı oylama ile belirleyecektir[1078].

Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin iptaline ancak belirli usulsüzlükler ve hukuka aykırılıkların yaşanması durumunda karar vermektedir. Bunlardan ilki, oy pusulalarında ve oy verme işlemleri esnasında yaşanan hukuksuzluklardır. Kurul, oy pusulalarına ilişkin eksiklikler ve yanlışlıklar sebebiyle iptaline karar verdiği seçimlerde oy pusulalarında, seçime katılan partilerden birinin ambleminin

[1078] Yılmaz, s. 296.

bulunmaması, siyasi parti ambleminin değişik biçimde basılması, siyasi parti isim ve ambleminin ters basılmış olmasını gerekçe göstermiştir. Kurul'un gerekçe göstererek seçimleri iptal ettiği ikinci duruma örnek olarak, seçmene oy pusulasının verilmemiş olması, iklim koşullarının elvermemesi sebebiyle seçim sandıklarının ulaşamaması, oy verme işleminin bitiş saatinden önce sandıkların açılması, sahte oy kullanmak suretiyle seçimlere hile karıştırmak gibi durumları gösterebiliriz[1079].

Seçimlerin iptalini gerektiren usulsüzlük ve hukuka aykırılıkların tespit edildikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu, 2839 sayılı Kanun ile 2972 sayılı Kanun'un hükümlerine göre seçimlerin yenilenmesine karar vereceklerdir. 2839 sayılı Kanun'un 39. maddesinde yer alan hükme göre, milletvekili seçimi, Yüksek Seçim Kurulu tarafından Resmi Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan edildikten sonra, ilandan sonra gelen 90. günü takip eden ilk Pazar günü oy verme günü olarak belirlenir. Milletvekillerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verilmesi durumuna ilişkin olarak, tutanakları iptal olunan milletvekilleri yerine, sıradaki adaya tutanak verilir. Sırada olanlar yetmediği takdirde, açık kalan milletvekillikleri için Kanunun 7. maddesinde belirtilen esaslara göre ara seçim yapılır. 2972 sayılı Kanun'un 25. maddesinde belirttiği şekliyle, il seçim kurulunun seçimlerin yeniden yapılacağına ilişkin kararından sonraki 60. günü takip eden ilk pazar günü yerel seçim yenilenir. İl seçim kurulu, meclis üyelerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verdiği takdirde, tutanağı iptal olunan meclis üyesi yerine, mensup oldukları siyasi parti listesindeki sıraya göre, sıradaki meclis üyesine tutanakları verilir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, 3 Kasım 2002 milletvekili genel seçiminde Siirt İli seçim çevresinde gerçekleştirilen seçimleri iptal kararı, seçimlerin iptali ve tekrarlanmasına güzel bir örnek teşkil etmesinin yanı sıra, Türkiye'nin son 12 yılına damgasına vuracak siyasal gelişmelere zemin hazırlaması açısından da çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Siirt İli seçim çevresinde yapılan seçimlerin iptali ve tekrarlanmasına ilişkin karar[1080], Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanlığı adına

---

[1079] Gönenç (b), ss. 95-96. ; Yılmaz, s. 297. ; Bingöl, ss. 188-214.

[1080] YSKK, 2002/978, Karar Tarihi, 02.12.2002. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2002-978-karar.htm (15.09.2014).

Genel Başkan Yardımcısı Vecdi Gönül ile aynı partinin Siirt İli ikinci sıra Milletvekili Adayı Öner Gülyeşil'in, 03.11.2002 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde Siirt İli seçim çevresi ile ilgili olarak tam kanunsuzluk nedenine dayalı olarak 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 130/6. maddesi çerçevesinde iki iptal sebebine[1081] dayanılarak yapılan başvuru neticesinde alınmıştır. Kurul kararında, *"Somut olayda, celp olunan tutanaklara göre ilçe seçim kurulunca, sandık kurullarının anılan maddelere uygun biçimde hukuken oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Ancak oy verme günü sabahında ilçe seçim kurulu tarafından oluşturulan kurul üyeleri oy verme yerinde yeterli sayıda bir araya gelerek yasaya uygun fiili oluşumu sağlayamamışlardır. Başlangıçta ibraz edilen 19 nolu sandıkla ilgili iki tutanakta; bilahare 12.11.2002 tarihli ara kararımız üzerine 19.11.2002 tarihli ilçe seçim kurulu yazısına ekli olarak gönderilen sandık kurulu tutanak defterlerinde, sandık başkanı ve vekili isim ve imzaları ile tutulan mühürsüz tutanaklarda yapılan tebligata rağmen kurulun partili üyelerinin hazır bulunmadığı ve ayrıca oy vermek üzere herhangi bir seçmenin sandık başına gelmediği, bu sebeple de sandık kurulunun oluşmadığı hususlarına ver verildiği görülmektedir. Sandık kurullarının partili üyeleri Cumhuriyet Savcılığı tahkikatı sebebiyle verdikleri ifadelerde, kendilerine herhangi bir tebligat yapılmadığını savunmuşlar, dosyada mevcut belgelere göre partili sandık kurulu üyelerine bu görevleri ile ilgili tebligatı yapma görevinin yasaya uygun düşmeyecek şekilde ilgili parti başkanlıklarına verildiği görülmüş, dosyada tebliğe ilişkin bir belgeye de rastlanmamıştır. Pervari İlçe Seçim Kurulu vaki itiraz üzerine verdiği 05.11.2002 tarih ve 22 sayılı kararında, sandık kurullarının oluşmamasının; seçmenlerin seçimi boykot etmesinden kaynaklandığını belirtmiş, il seçim kurulunca*

1081 *"Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi adına yapılan itirazda, Siirt İli Pervari İlçesi Doğan Köyünde; toplam, 706 seçmenin kayıtlı bulunduğu 17, 18 ve 19 numaralı sandıklarda, sandık kurullarının usulünce oluşturulmadığı, seçmenin seçim günü oy kullanacağı sandığı hazır bulmadığı öne sürülüp, yalnız 19 nolu sandık için iki tutanak tutulduğu, gerek bu sandık gerekse diğer iki sandıkla ilgili olarak yasal işlemlerin yapılıp gerekli tutanakların tanzim edilmediği, neticede seçmenlere siyasi iradelerini ortaya koyacak olanak sağlanmadığı iddia olunarak, hukuka aykırı bu durumun partiler arasındaki oy farkı nazara alındığında seçim neticesine müessir bulunduğu vurgulanmıştır. İtiraz dilekçesinde diğer iptal sebebi olarak, Kurtalan İlçesi Gözpınar Beldesinde seçim sandıklarının bulunduğu mahalde olay çıkarılıp okul binasının tahrip edildiği, buradaki 45 numaralı oy sandığının kırıldığı, oyların dağıldığı, oluşan baskı sonucu seçime katılımın önlendiği hususu öne sürülmüştür".*

da aynı görüş benimsemiş ancak sandık kurullarının oluşturulmamasından dolayı seçimin iptaline karar verme yetkisinin Yüksek Seçim Kuruluna ait olduğu gerekçesi ile itiraz reddedilmiştir. Sandık kurulu partili üyelerinin bir kısmı görevli olduklarını bilmedikleri için sandık başına gelmediklerini, bir kısmı ise görevleri kendilerine tebliğ edilmiş olsa idi yine köye hizmet verilmediği gerekçesi ile oy vermeye gitmeyeceklerini bildirmişler, yine bir kısım üyeler köyde seçim boykotu kararı alındığını ifade ederken diğer bir kısım üyeler ise topluca alınmış bir boykot kararı bulunmadığını bildirmişlerdir. Her üç sandıkta da resmi görevliler ve eşleri oy kullanamamışlar, valilik kanalı ile Kurulumuza dilekçe gönderen 47 seçmen, sandık kurulu oluşmadığı için istedikleri halde oy kullanamadıklarını, seçme haklarının engellendiğini bildirmişlerdir. Gerek ilçe seçim kurulunun, gerekse her üç sandığın başkan ve memur üyesinin sandık kurulunu oluşturma çabasına rastlanmadığı gibi sandık kurulu oluşmadığı gerekçesi ile sandık başı işlemlerinin de usulünce başlanıp bitirilmediği belirlenmiştir. Nedeni ister görevlilerin ihmali, ister köyde oluşturulan baskıya dayalı olsun Doğan Köyünde 17, 18 ve 19 nolu sandıklarda sandık kurullarının fiili teşekkülü sağlanmamış, seçmenin iradesini sandığa yansıtmasına imkan verilmemiş, kişilerin en tabi hakkı olan seçme hakkı engellenmiş, seçim işlemi tam kanunsuzlukla sakatlanmıştır. Muteriz parti ile üçüncü milletvekilliğini kazanan parti arasındaki bu milletvekilliğine ilişkin (111) adet oy farkı nazara alındığında, itirazın kesin surette seçim neticesinde müessir olacağı anlaşılmıştır. Nitekim Siirt İli seçim çevresinde Adalet ve Kalkınma Partisi aldığı 14.677 geçerli oyla bir milletvekili çıkarmış, bağımsız aday 11.450 oyla ikinci milletvekilliğini almış, Cumhuriyet Halk Partisinin aldığı 7.449 oy'a ise üçüncü milletvekilliği verilmiştir. Bu durumda Adalet ve Kalkınma Partisinin üçüncü milletvekilliği için artık oyu 7.338 olup, milletvekilliği 111 oy farkla Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kazanılmıştır. Oysaki oy kullanılmayan 3 sandıkta 706 seçmen kayıtlıdır" bu değerlendirmelere yer vermek suretiyle, Adalet ve Kalkınma Partisinin itirazını, 298 sayılı Kanun'un 130/6. maddesinde yazılı şartlara uygun olduğunu belirterek, esas yönünden de gerek aynı maddede ve gerekse 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 39/2-3. ve 298 sayılı Kanunun 14/9. maddelerindeki koşulları taşıdığı belirlemiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlere dayalı olarak Yüksek Seçim Kurulu, 03.11.2002 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde Siirt İli seçim çevresinde yapılan seçimin, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 39/2-3. maddesi gereğince seçim işlemleri nedeniyle iptaline karar vermiştir. Bununla beraber, verilen milletvekili tutanaklarının iptaline de karar vermiştir[1082]. İptal edilen seçimlerin tekrarlanmasına ilişkin olarak Kurul, kararın Resmi Gazetede ilanından sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk Pazar gününe denk gelen 09.02.2003 tarihi belirlemiştir.

[1082] Kurul kararında ayrıca, *"03.11.2002 tarihinde Siirt İlinde yapılan Milletvekili Genel Seçimi sonucu tutanakları verilen milletvekilleri Cumhuriyet Halk Partili Ekrem Bilek, Adalet ve Kalkınma Partili Mervan Gül ve Bağımsız Aday Memet Fadıl Akgündüz'e ait milletvekili tutanaklarının iptaline"* de karar vermiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Seçimlerin yönetim ve denetimi kavramının önemi, seçimlerin sorunlu olduğu zaman dilimlerinde ortaya çıkmaktadır. Görüşümüzü destekleyen en önemli gelişme 2000 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan Başkanlık seçimleri sırasında kendini göstermiştir. ABD'deki çekişmeli ve birazda şaibeli bu seçimden sonra, seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri bir seçim için ne kadar önemli olduğu gerçeği bir kez daha ciddi ve dünyanın dikkatini çekecek şekilde kendini hissettirmiştir.

Pozitif seçim hukuku uygulamaları çerçevesinde işleyen seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetleri, sorunsuz, serbest, adil ve seçmenlerin tercihlerini doğru ve gerçek bir şekilde yansıtmalarını sağlayacak biçimde koruma mekanizmalarıyla donatılmalıdır. Söz konusu bu nitelikler gerçek manada demokrasinin de tezahürüne zemin oluşturacaktır. Bu mekanizmanın Türkiye'deki en önemli ve güçlü aktörü olarak Yüksek Seçim Kurulu oluşturulmuştur.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin esasların ortaya konulduğu ve karşılaştırmalı hukuk pratiklerinden de faydalanılmak suretiyle esaslı ve köklü değişiklikler önerdiğimiz, çalışmamızın ilk bölümünde, Türk Seçim Hukuku'nda seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere, diğer daimi ve geçici seçim kurullarının her birinin yapısı, işleyişi, 298 sayılı Kanun'un ve diğer seçim mevzuatı kapsamında yer alan kanunların bu kurullara ilişkin verdiği görev ve yetkilerle beraber kurulların çalışma usul ve esasları ayrıntılı bir biçimde ortaya konulmuştur.

Seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü üzerinde yoğunlaşan tartışmalar, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kriterleri kapsamında değerlendirilmiştir. Adalet Divanı ve Mahkemenin kriterlerine göre gerek Yüksek Seçim Kurulu gerekse diğer seçim kurulları birer "tribunal" "mahkeme" olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsü üzerindeki tartışmalar Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay'ın da kararları kapsamında değerlendirilerek içtihatlar irdelenmiştir. İlk bölümde son olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsüne ilişkin Türk doktrinindeki

tartışmalara geniş şekilde yer vererek, Kurul'un hukuki statüsüne ilişkin problematik çözülmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, seçme ve seçilme hakkının yer aldığı evrensel ve bölgesel nitelikteki sözleşmelerin ortaya koyduğu vizyon çerçevesinde seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin temel esaslar ortaya konulmuştur. Bu tespitlerin yanı sıra, uzun deneyimler neticesinde şekillenmiş ve şekillenme süreci halen daha devam etmekte olan ve seçimlerin yönetimi ve denetimi adına hep daha iyiye ve mükemmele ulaşma gayretinde olan seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin Klasik, Fransız ve Latin Amerika modelleri ayrı ayrı tartışılmıştır. Dünya üzerinde farklı coğrafyalarda bulunan ve farklı seçim yönetimi ve denetimi modellerini benimseyen 18 ülkenin anayasaları ve güncel seçim mevzuatları incelenerek ayrıntılı biçimde ortaya konulmuştur.

Seçimlerin yönetim ve denetimine dair yukarıdaki modellerden birini ülkeler kendi sistemlerine göre benimseyerek özgür ve adil seçimleri gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Buna ilişkin düzenlemeler, kimi ülkelerde anayasal düzeyde, kimi ülkelerde ise yasal düzeyde kendilerine yer bulabilmektedir. Bazı ülke düzenlemelerinde seçimlere ilişkin yönetim ve denetim faaliyetlerinin temel esasları anayasalarda birlikte düzenlenirken, geri kalan ayrıntılar yasal düzenlemelere bırakılmaktadır. Bazı ülke anayasalarında ise yönetim ve denetim faaliyetlerinden birine yer verilirken, diğer faaliyete ilişkin düzenlemeler yasalarla sağlanmaktadır.

Dünya ülkelerinin hemen hemen tamamına yakını anayasalarında seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin esasları ve bunlardan sorumlu olacak seçim kurullarının ya da mahkemelerinin görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Bu düzenlemeler, bazı ülke anayasalarında temel esasları belirleme biçimindeyken, bazılarında ise ayrıntılı boyuttadır. Bunun yanı sıra, bazı ülke anayasaları yönetim ve denetim faaliyetlerinden sadece birini düzenlerken düzenlemediği diğer faaliyete ilişkin esasları ise yasalar eliyle düzenlemektedir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun esas olmak üzere, Türk seçim mevzuatı kapsamında yer alan 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları

ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkındaki Kanun kapsamında yürütülen seçim yönetim ve denetim faaliyetleri incelenmiştir. Bu kapsamda, seçim yönetim ve denetim faaliyetleri 298 sayılı Kanun çerçevesinde seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin olarak iki ana bölümde incelenmiştir.

Seçimlerin yönetimi faaliyetlerinde temel alınan mevzuat hiç kuşkusuz ki, 298 sayılı Kanun'dur. Seçimlerin ve halk oylamalarının yönetimi ve denetimi faaliyetlerinin esasları büyük ölçüde 298 sayılı Kanun çerçevesinde belirlenmektedir. Seçimlerin ve halk oylamalarının yönetimine ilişkin esaslar 298 sayılı Kanun'un 28 ila 109. maddeleri arasında geniş şekilde düzenlenmiştir. 298 sayılı Kanun'un yanı sıra yukarıda saydığımız seçim mevzuatlarının seçimlerin yönetimine ilişkin esasları da çalışmamıza kaynaklık etmiştir.

Demokratik olmayan ülkeler ile seçim denetim mekanizmasından yoksun ülkelerde de seçimler yapılmakta, ancak bu seçimlerin şeffaflığını ve dürüstlüğünü sağlayacak etkin mekanizmalardan yoksun oluşları, seçimlerin demokratik olarak nitelendirilmelerine engel olmaktadır. Bu engeli ortadan kaldıracak mekanizma, seçimlerin denetimi mekanizmasıdır. Bu kavram, seçimlerin öncesinde, sırasında ve sonrasında gerçekleştirilen seçim faaliyetlerine ilişkin aksaklıkların ya da hukuksuzlukların ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Denetim faaliyetlerinin bu özelliği, seçim sürecindeki aktörlerin seçme ve seçilme haklarının da güvencesi olacaktır. Bu anlamda, seçim sonuçlarını etkileyen hukuksuzlukların yaşanması durumunda, söz konusu hukuksuzluğun giderilmesini sağlayacak itiraz, şikayet ve tam kanunsuzluk mekanizmalarına ilişkin usul ve esaslar ortaya konularak incelenmiş ve tartışılmıştır. Üçüncü bölüme ilişkin, son olarak, seçim suçları ve cezaları ile seçim suçlarının kovuşturulma usul ve esasları incelenmiştir. Seçimlerin iptali ve tekrarlanması konuları da bu bölümde incelenmiştir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında seçimlerin yönetim ve denetimi faaliyetlerine ilişkin olarak karşılaştırmalı hukuk pratiklerinden de faydalanmak suretiyle aşağıdaki tavsiyelerde bulunacağız.

1) Ülkemizde, iki binli yılların başlarında başlayan ve halen sürmekte olan mevzuat yenilemesi ve Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırma faaliyetlerine paralel olarak, farklı anayasal

yaklaşımlara ait dönemlerde kendine hayat bulmuş pozitif seçim hukukuna ilişkin düzenlemeler tamamıyla yeniden yapılmalıdır.

2) Temel bir seçim Kanunu yasa koyucu tarafından yeniden kaleme alınmalıdır. 298 sayılı Kanunun seçimlerin yönetim ve denetimi adına genel kanun olması, yarım asırdır uygulanmakta olması, defalarca değişikliğe maruz kalması, beraberinde gelişen ve değişen seçimlere ilişkin ihtiyaçlara cevap vermekten uzak bir yapıya bürünmüş olması ve her dönemde tartışılır olmaktan kendini uzak tutamaması gibi nedenler, yeni ve günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek açık ve sade bir şekilde kaleme alınacak temel seçim kanununun varlığına işaret etmektedir.
3) Seçimlerin yönetim ve denetimi sürecinin açık ve sade bir yasal çerçeveyle belirlenecek olması, bu sürece ilişkin belirsizlikleri ve eksikleri ortadan kaldıracağından süreç içerisinde daha az sorun yaşanmasını sağlayacaktır.
4) Yüksek Seçim Kurulu'nun mevcut yapısı tamamen değiştirilmelidir. Kurul'un hukuki statüsü, yeni yapılacak Anayasa'da yüksek yargı organı şeklinde belirlenmek suretiyle netliğe kavuşturulmalıdır. Kurul, ülke genelinde gerçekleştirilen bütün seçimler ile halkoylamalarının her aşamasından bütün yönleriyle sorumlu olmalıdır. Buna bağlı olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetim ve denetim görevleri de yeniden tanımlanmalıdır.
5) Yüksek Seçim Kurulu, temel seçim kanununun bypass edilmesi olarak algılanabilecek içtihatlar geliştirmekte ve bu içtihatlar yoluyla seçimlere ilişkin yönetim ve denetim sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Seçim gibi, demokratik hayatın en önemli enstrümanı, adeta içtihatlarla yönetilir ve denetlenir bir hal almıştır. İçtihatların, zaman içerisinde Kurul'un üye yapısına göre değişkenlik sergilemesi de Kurul'un kararlarının ciddiyetten ve objektiflikten uzak bir hal alarak tartışılmasına neden olmaktadır.
6) Yüksek Seçim Kurulu'nun üye yapısı, toplumsal mutabakat sağlanacak şekilde Cumhurbaşkanı, yasama ve yargı erkleri

tarafından geniş tabanlı demokratik bir seçim zemininde yeniden oluşturulmalıdır. Yasama organı tarafından yapılacak üye seçiminde, seçilecek üye üzerinde Meclis'in en az nitelikli çoğunlukla mutabakat sağlayacak şekilde seçilmesi sağlanmalıdır. Cumhurbaşkanı ve yargı organı tarafından seçilecek üyeler için belirleyici vasıflar aranmalıdır. Böylece, siyasi iradenin, üye seçimine müdahale olarak kabul edilebilecek girişimlerde bulunulmasının önüne geçilmiş olacaktır. Geniş katılımlı üye seçimi neticesinde oluşan Yüksek Seçim Kurulu'nun meşruiyeti hakkındaki tartışmalar da kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır.

7) Yüksek Seçim Kurulu yeniden tasarlanırken, karşılaştırılmalı hukuk pratiklerinden ve dahi büyük ölçüde yarım asırı bulan seçim tecrübemizden de faydalanılması gerekmektedir. Kurul, hızlı, doğru, dürüst ve güvenilir karar alma mekanizmasına kavuşturulmalıdır. Kurul karar sürecine ilişkin olarak, gerek siyaset kurumundan gerekse toplumun diğer kurumlarından gelebilecek her türlü müdahaleye karşı koruma mekanizmaları ile mücehhez edilmelidir.
8) Yüksek Seçim Kurulu'nun üye yapısının sadece yargıçlara hasredilmemelidir. Karşılaştırmalı hukuk pratiklerinde olduğu gibi seçim konularına ilişkin akademik çalışmaları bulunan akademisyenlerinde Kurul'un üyesi olması sağlanmalıdır. Ülkemizin Hukuk Fakülteleri'nde bulunan ve seçim konularında akademik çalışmalarda bulunan teorisyenlerin bilgi ve görgülerinden faydalanılmalıdır. Bu niteliğe sahip akademisyenlerin atamaları da, Anayasa Mahkemesi ve diğer bazı bağımsız kurullara atama yetkisi olan Cumhurbaşkanı tarafından yapılmalıdır.
9) Yüksek Seçim Kurulu, seçim bürokrasisinden ve kırtasiyeciliğinden sıyrılarak, güvenli seçim teknolojisine kavuşturulmalıdır. Bireylerin gerçek iradelerinin doğru bir şekilde yansıtılmasına yardımcı olacak elektronik oy verme makinaları, seçimlerde vatandaşların kullanımına sunulmalıdır. Ülkemizde elektronik oylamanın gerek maliyeti, gerek seçime iştirak eden siyasi parti sayısının çokluğuna

istinaden seçmen için oy verme esnasında sorun oluşturabileceği gibi itirazlar ileri sürülebilecektir. Elektronik oy verme makinalarının maliyetine ilişkin sorunlar, uygulamanın zamana yayılması sağlanarak giderilebilir. Ülke genelinde yapılan tüm seçimler ile halkoylamalarında, karşılaştırmalı hukuk pratiklerinde olduğu gibi, pilot bölgeler seçilmek suretiyle elektronik oy verme makinaları zaman içerisinde her seçim sandığında kullanılabilir. Siyasi parti sayısının çokluğu karşısında, oy verme makinalarında bu partilerin amblemlerinin ve isimlerinin rahatlıkla görülebilmesi ve fark edilebilmesi sağlanmak suretiyle bu sorun rahatlıkla aşılabilir. Bu anlamda elektronik oy verme makinalarının ekranlarının ölçüleri belli standart ölçülerle imal edilebilir. Oy verme zaman maliyetine ilişkin olarak gelebilecek itirazlar ise sandık seçmen listesinde yer alan kişi sayısında azaltmaya dahi gidilebilir.

10) Yüksek Seçim Kurulu ikili bir yapıda yeniden düzenlenmelidir. Mahkeme üyeleri alt kurullardan tamamen bağımsız bir yapıda üyelerden oluşturulabilir. Mahkeme, seçimlerin yürütülmesi yetki ve görevlerinden sorumlu idari daire, seçim uyuşmazlıklarının çözümünden sorumlu denetim dairesi olarak iki kurul ihdas edilebilir. Yüksek Seçim Kurulu, bu kurulların üstünde ve ülkede yapılacak genel ve yerel seçimler ile halkoylaması ve kanunla kendisine verilecek diğer görevleri yerine getirmek üzere yeniden yapılandırılmalıdır. Yüksek Seçim Mahkemesi, böylelikle adli, idari, askeri yargıdan sonra birçok Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi dördüncü bir yargı erki olarak hukuk sistemimizdeki yerini almış olacaktır. Böylece, Yüksek Seçim Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemeleri için öngörülen statüye kavuşturulmuş olacaktır. Yüksek Seçim Mahkemesi, bir mahkeme olarak yeniden düzenlenmesiyle, seçim mevzuatının Anayasa uygunluğunun denetim mekanizmalarının önündeki engeller, somut norm denetiminin de mümkün hale gelmesiyle, tamamen ortadan kalkmış olacaktır.

11) Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının tanınmasıyla, seçim mevzuatının Anayasaya uygunluğu denetimi mekanizmalarına daha etkin bir nitelik kazandırılmıştır. Bilindiği gibi Anayasamızın 79. maddesi çerçevesinde Yüksek Seçim Kurulu kararlarına karşı yargı yolu kapatılmıştır. Söz konusu durum hukuk devleti ilkesiyle zıt bir durum oluşturmakta ve politik bir takım kararların alınmasına sebebiyet verebilmektedir. Böylelikle tarafsız ve adil seçim kurulları tarafından gerçekleştirilecek seçimlere gölge düşürebilmektedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun mevcut durumunu muhafaza edeceksek şayet, Kurul kararlarının yargı denetimine açılmasıyla son sözün Anayasa Mahkemesi tarafından söylenmesinin sağlanması, seçim hukuku güvenliğine büyük katkı sağlayacaktır. Honduras ve Kosta Rika pratiklerini incelediğimizde, bu ülkelerde Yüksek Mahkeme, Yüksek Seçim Kurulu kararlarını denetleyebilmektedir. Bunun yanı sıra Bolivya pratiğinde olduğu gibi Yüksek Seçim Kurulu'nun, Anayasa Mahkemesi'nin görev alanına giren konularla ilgili kararları yargısal denetime açılabilir.

12) Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlere ilişkin olarak vermiş olduğu kararlara karşı, Almanya uygulamasına paralel olarak Anayasa Mahkemesine itiraz hakkı seçmenlere tanınmalıdır. Böylelikle seçimlerin ve sonuçlarının şekillenmesinde en büyük rolü oynayan seçmenlerin, Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarına da itiraz edebilme imkanı tanınarak demokratik ölçütler yakalanmaya çalışılmalıdır. Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarına karşı seçmenlere tanınacak bu hak bazı kriterlere bağlanabilir. Örneğin sayısal çoğunluklar öngörülmek suretiyle bu yol işletilebilir. Belli sayısal çoğunluğu sağlayabilen vatandaşlar itirazlarını Anayasa Mahkemesi'ne yönlendirebilirler. Almanya'daki uygulama da söz konusu şikayetleri Federal Anayasa Mahkemesi sadece şekil şartları kapsamında değerlendirmektedir. Kanımca söz konusu uygulamanın sadece şekil ve usulle ilişkin kararlara münhasır olarak kalması, demokratik seçim ilkelerine uygun düşmeyecektir. Belki bu durum

Anayasa Mahkemesi'nin mevcut yükünü artıracaktır ancak demokratik seçim ilkelerine dolayısıyla adil ve tarafsız seçimlerin gerçekleşmesine zemin hazırlayacaktır. Böylelikle seçim sistemi ve işleyişi daha demokratik bir hale kavuşmuş olacaktır.

13) Yüksek Seçim Kurulu'nun idari ve yargısal görevleri birbirinden bağımsız iki alt birime ayrılmak suretiyle bir üst çatı altında birleştirilmesiyle, seçimlerin denetimi ve yönetimi ayrılmış olacak bu da beraberinde daha sağlıklı bir yapı ortaya çıkaracaktır. Kurullar farklı ve bağımsız kişilerden oluşacağından seçimlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümü aynı kişilerin sultasından kurtarılmış olacaktır. Yüksek Seçim Kurulu'nun geçmiş yıllarda vermiş olduğu ve siyasi kaosa sebebiyet verdiği kararların varlığı da düşünülecek olursa, her iki ayağı da (yönetimi ve denetim) önemli olan seçimlerin, bu kurullar sayesinde adil, doğru ve hızlı kararlar alınması sağlanmış olacaktır.
14) Yüksek Seçim Kurulu'nun mevcut üye yapısı ve sayısı değiştirilmelidir. Bağımsız ve tarafsız iki alt birime bölünen yapının üye sayısı artırılmalıdır. Kurulların üye sayılarının artırılmasıyla alınacak kararlar; daha çok katılımlı bir kurul tarafından alınmış ve daha demokratik yapıyla oluşturulmuş kurullar eliyle alınmış olacaktır. Örneğin Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda olduğu gibi üye seçimi farklı anayasal kurum ve kuruluşlara dağıtılmak suretiyle yeni bir üye kompozisyonu sağlanabilir.
15) İl ve ilçe seçim kurulları, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kriterlerine göre birer mahkeme statüsüne kavuşacaklardır. Mahkeme statüsüne kavuşacakları için isimleri de, yargılama yetkileri kapsamındaki ilin adıyla anılacaktır. Ülke genelinde kendi görev ve yetki sınırlarına göre yargılama faaliyetinde bulunan adli, idari ve askeri yargı mahkemeleri gibi il ve ilçe seçim kurulları da seçim yargılama faaliyetinde bulunabileceklerdir. İl ve ilçe seçim kurulları ilk derece seçim mahkemeleri olacakları için, bunların kararlarına karşı, Yüksek

Seçim Kurulu'nun ilgili dairesine temyiz başvurusunda bulunmak suretiyle üst yargı yolları işletilmiş olacaktır. İlk derece seçim mahkemelerinin kararları seçimlerin yönetimine ilişkinse, Yüksek Seçim Kurulu'nun idari dairesine, alt derece seçim mahkemelerinin kararları seçimlerin denetimine ilişkin ise Yüksek Seçim Kurulu'nun denetim dairesine başvurularak temyiz müessesesi işletilmiş olacaktır.

16) İl ve ilçe seçim kurullarının yapısı ve üye sayıları değiştirilmelidir. Üç hakimden oluşan il seçim kurullarının üye sayısı artırılmak suretiyle demokratik meşruiyeti tartışma konusu olmaktan çıkartılmalıdır. Siyasi partilerin seçecekleri birer üyede söz konusu kurulda yer almalıdır. Böylelikle Kurulun alacağı kararların şeffaflığı sağlanmış olacaktır. İlçe seçim kurullarında yer alan 2 asıl ve 2 yedek kamu görevlisi üye, kamu görevlisi olmaları ve dolayısıyla siyasi iktidarın müdahalesine açık olarak tarafsızlıklarını kaybetme tehlikesine karşı kurul üyeliğinden çıkartılmalıdırlar.
17) Siyasi iktidar karşısında bağımsız bir statüye kavuşturulmamış bir seçim yönetimi modeli karşısında seçimlerin adil ve tarafsız biçimde yürütüldüğünü iddia etmek çok iyi niyetli olmaktan öteye geçemeyecektir. İdari ve mali açıdan bağımsız olmayan, yeterli personel istihdamı sağlayamayan, kendini ilgilendiren konularda düzenleme yapma imkanı bulunmayan ve bu saydığımız yönleriyle siyasi iktidara bağlı olan bir seçim yönetim organı elbette ki az ya da çok siyasetin ve siyasi baskı gruplarının tesiri altında kalacaktır. En demokratik olduğu iddia edilen ülkelerde bile bu tür olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Siyasi iktidarın etki alanından seçim kurulları tamamen çıkartılmalıdır.
18) Bazı ülke pratiklerinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik adına, seçim organlarının toplantılarının halka açık olduğunu görmekteyiz. Seçim aktörleri ve vatandaşlar bu toplantılara katılarak seçim organlarının faaliyetlerine vakıf olabilecektir. Böylelikle seçim faaliyetlerinin şeffaflığı sağlanmış olacaktır.

19) Seçimlerin yönetimi ve denetimi modellerinden Bağımsız Seçim Kurulu modelini benimseyen Honduras, Kosta Rika, Uruguay gibi Latin Amerika ülkeleri ile Anayasasında sadece seçimlerin yönetimine yer veren Güney Afrika Cumhuriyeti gibi aynı seçim yönetimi ve denetimine ilişkin esasları benimseyen ülkelerde, seçim kurulları kendilerini ilgilendiren yasal düzenlemeler söz konusu olduğunda, seçim kanunlarında doğrudan değişiklik önerme yetkisine sahiptirler. Bunun yanında Kanada gibi ülkelerde ise seçim kurullarının yasama organına tavsiyede bulunma yetkisi söz konusudur. Honduras gibi bazı ülkelerde, öncelikli çözüm gerektiren seçim meselelerine ilişkin olarak seçim kurullarından yasa teklifi önerisi gelmediği durumlarda, yasa koyucunun söz konusu kanunu yasama organından çıkartabilmesi nitelikli çoğunluk şartına bağlanmıştır. Bu anlamda Yüksek Seçim Kurulu'na kendisini ve seçimlerin yönetimi ve denetimini ilgilendiren konulara ilişkin olarak yasal düzenleme önerisinde bulunabilme yetkisi verilmelidir. Bunun doğal sonucu olarak da, yasama organı bu konularda kanuni düzenleme yaparken Kurul'un onayı olmaksızın değişiklik yapabilmesi nitelikli çoğunluk şartına bağlanmalıdır.
20) Yüksek Seçim Kurulu Başkanı için geçerli olan tam zamanlı çalışma usulü tüm üyeler açısından da söz konusu olmalıdır. Aynı anda farklı iki işi yapıyor görüntüsünden Kurul üyeleri kurtarılmalıdır. Bunun sağlanmasıyla birlikte, Kurul üyelerinin tekrar seçilmemeleri halinde başka bir görev alamayacakları ihtimali karşısındaki mağduriyetleri giderilmelidir. Örneğin milletvekilleri için öngörülen emeklilik hükümleri Kurul üyeleri için de uygulanabilir. Üyelerin geldikleri kurumlardan ilişkileri tamamen kesilmek suretiyle tam zamanlı çalışmaları sağlanmalıdır. Üyelerin özlük haklarına ilişkin olarak, çifte ödenek manzarası ortadan kaldırılmalı tam zamanlı çalışma esasları çerçevesinde belirlenecek özlük haklarına kavuşturulmalıdırlar.

21) Yüksek Seçim Kurulu'nun, son dönemlere ilişkin kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanmasında bir standardı yakalayamadığı görülmektedir. Nihayetinde, Kurul'un, seçim sürecinde cereyan eden bütün yönetsel ve yargısal kararların tamamının demokratik şeffaflığın sağlanması adına yayımlanması gerekmektedir. Bu konudaki Kurul'un keyfi hareket etmesine son verilmelidir. Aksi halde seçimlerle ilgili önemli kararların kapalı kapılar ardında alındığı algısı, hem seçimlere hem de Kurul'un saygınlığına gölge düşürecektir.

22) Seçimlerin yerel düzeydeki en önemli aktörlerinden olan il seçim kurulu üyelerinin görev aldıkları iki yıllık zaman zarfında, asli görevlerinin yanı sıra, il seçim kurulu başkan ya da üyeliğini de sürdürüyor olmaları, başkan ve üyelerin her iki göreve de gerçek manada konsantre olabilmelerine engel oluşturabilecektir. Gerek hakimlik mesleği gerekse il seçim kurulu başkan veya üyeliği görevleri, her iki görev açısından da büyük efor sarf etmeyi gerektiren görevler olması ve her iki görevin gereklerinin de çok ciddiyet ve titizlik istemesi de göz önüne alındığında, bu görevlerin birbirinden bağımsız olarak yürütülmesi gerekmektedir. İl seçim kurulu başkanlığı ve üyeliği görevleri iki yıllık görevler olması sebebiyle, ilgili kriterlere sahip hakimlerin iki yıllık süre zarfınca görevlerinden kanuni izinli sayılmaları sağlanarak, söz konusu olumsuzlukların önüne geçilebilir. Bu noktada, adli ve idari yargı hakimlerinin yetersizliği bir gerekçe olarak gösterilebilir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki, il seçim kurulu için söz konusu il merkezinde görevli üç hakim bu kurulda görev alacaktır. Bu da il seçim kurullarında ülke genelinde toplam olarak 243 hakimin görevlendirilmesi demek olacaktır. Bu rakam adli ve idari yargı faaliyetlerinin aksamasına neden olmayacaktır. Böylece, seçimlerin yönetimi ve denetimi mekanizmasının yerel düzeydeki en etkin kurulu daha ciddi ve daha etkin bir yapıya kavuşturulabilir.

23) Seçim hukuku ve bu alandaki çalışmaların ülkemizde çok yeni olması beraberinde bir takım sıkıntıları da getirmektedir. Seçim ve seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda uzman kişilerin sayılarının artması, ülkemizdeki seçim yargısının daha ziyade içtihatlarla şekillendiğini göz önüne aldığımızda, Yüksek Seçim Kurulu'nun karar ve içtihatları, uzman kişilerin de seçimlerin yönetim ve denetimi sürecine katılmalarını sağlamak suretiyle daha demokratik bir hüviyete kavuşturulması sağlanabilir. Örneğin seçim dönemlerinden en az bir yıl öncesiyle seçimlerin kesin sonuçlarının açıklanması arasındaki zaman diliminde seçim alanında uzmanlığı olan akademisyenlerin ve uygulamacıların ilmi ve fikri emeklerinden faydalanılmalıdır.

24) Her seçim döneminde tartışma yaratan mükerrer oy kullanımı ve tutanak tanzimi esnasındaki yazım hileleri gibi tartışmalara son vermesi anlamında, Venezuela Cumhuriyeti uygulanmasında kullanılan SAES "Smartmatic Auditable Election Systems" (Akıllımatik Denetlenebilir Seçim Sistemleri) adı verilen oy verme sistemleri ve makinaları gibi teknoloji imkanları kademeli olarak uygulamaya geçirilmelidir. Yenilikçi, güvenli ve yüzde yüz denetlenebilir olma özelliğiyle elektronik oylama makinaları, mükerrer oy kullanımı ve tutanak tanzimi esnasında yaşanan olumsuzlukların da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Yukarıda ana hatları çizilmeye çalışılan karşılaştırmalı hukuk pratikleri perspektifinden ülkemizde uygulanabilme kabiliyetine haiz seçimlerin yönetim ve denetimi modelinin gelecekte bu alanda çalışma yapacak akademisyenler ile etkin bir seçim yönetim ve denetimi modeli arayışına girecek uygulayıcılar açısından yol gösterici ve yararlı olması çalışmanın amacına ulaştığının en büyük göstergesi olacaktır.

KAYNAKLAR

4 Ekim 1958 Fransız Anayasası, Çeviren, Aslıhan Öztezel – Ceren Zeynep Pirim, Fransa'nın Türkiye Büyükelçiliği, Ekim 2011.

ABADAN, Nermin, "Hessen Anayasası", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2-4.

ABDULHAKİMOĞULLARI, Erdal, "Tek Başına Seçim Kazanmak: Türk Siyasal Hayatında Bağımsız Milletvekili Adaylığı", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XII, Sayı:1-2, 2008.

Administration and Cost of Elections (ACE), "Electoral Integrity", Electoral Knowledge Network and The ACE Encyclopaedia, Revision Number: 3, Updated: 2013. http://aceproject.org/ace-en/pdf/ei/at_download/file (15.11.2013).

AKÇAER, Gürkan, "Avrupa Toplulukları Yargı Düzeninde Dava", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2004-2, Ankara.

AKIN, İlhan F., **Kamu Hukuku**, Beta Basım Yayım, 6. Bası, İstanbul 1993.

ALDIKAÇTI, Orhan, "27 Ekim 1957 Milletvekilleri Seçimi", **İÜHFM**. C. 24, 1959.

ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz, "Bağımsız ve Yansız Yargılanma (Adil yargılanma Hakkı), **Türkiye'de İnsan Hakları**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, Haziran 2000.

ALKAN, Mehmet, "Osmanlı'dan Günümüze Seçimlerin Kısa Tarihi", **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, Görüş Mayıs 1999.

ALTIPARMAK, Cüneyd, "Demokrasilerde Aday Belirleme Yöntemleri" **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 76, Ankara, 2008.

Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, İkinci Tıpkı Basım, Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1991, Sayı: 11.

ARASLI, Oya, **Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.

ARMAĞAN, Servet, **Memleketimizde Anayasa, Seçimler ve Anayasa Mahkemesi**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975.

ARSAVA, A. Füsun, "AB'nin Anayasallaşma Sürecinde Temel Haklar Şartı", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 3, No: 2, Bahar: 2004.

ASLAN, Volkan, "Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt:3 Sayı:2 Yıl 2012.

ASLAN, Zehreddin, "Merkezden Yönetimin Gerçekleşme Aracı Olarak Hiyerarşi" **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 6, Ocak 1994.

ATAR, Yavuz (a), Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Gelişimi ve Siyasi Hayat Üzerindeki Etkileri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1990.

ATAR, Yavuz (b), **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Diğer Anayasalar**, Mimoza Yayınları, 2. Baskı, Konya 2002.

ATAR, Yavuz (c), **Türk Anayasa Hukuku**, Mimoza Yayınları, 8. Baskı, Konya, 2013.

ATAR, Yavuz (d), "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", **Anayasa Yargısı**, Sayı:23, 25-26 Nisan 2006.

Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Mayıs 2011, Ankara.

AYDIN, Nizamettin, **3 Ekim 2001 Tarihli Anayasa Değişikliklerinin Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine Etkileri**, Ekin Kitabevi, Bursa 2008.

AYDOĞAN, Erdal, MAHMUTOĞLU Tansu Barış , "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri", **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı. 10, 2013.

BAAMONDE, Maria Emilia Casas, "Amparo Başvurusu", **Anayasa Yargısı**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 24 Nisan 2009 Ankara.

BAHÇECİ, Barış, "1982 Anayasası Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54 Sayı: 3, 2005.

BAŞLAR, Kemal, **Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı**, Roma Yayınevi, Ankara, 2005.

BAYKAL, Sanem, "Avrupa Birliği Anayasalaşma Sürecinde Adalet Divanı'nın Rolü: Divanın Ulusal Mahkemelerle İlişkileri Ve Yorum Yetkisinin

Sınırları Bağlamında Bir Analiz", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 4, No: 1 (Güz 2004).

BERMAN, Mitchell N., "Managing Gerrymandering", **Texas Law Review**, 2005, Cilt: 83.

BİCKERSSTAFF, Steve (a), "Counts, Recounts, and Election contests: Lessons From The Florida Presidential Election", **Florida State University Law Review**, C: 29, 2001.

BİCKERSSTAFF, Steve (b), "Post-Election Legal Strategy in Florida: The Anatomy of defeat and Victory", Loyola University Chicago Law Journal.

BİLİR, Faruk (a), "Yeni Anayasada Yüksek Seçim Kurulu", Ankara Strateji Enstitüsü, 2012, http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/yeni-anayasada-yuksek-secim-kurulu/ 15.10.2013).

BİLİR, Faruk (b), Türkiye'de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi, **Nobel Yayınevi**, Aralık 2001, Ankara.

BİLİR, Faruk (c), "Ülke Seçim Çevresi Milletvekilliği", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. 13, S. 2, Konya, 2005.

BİLİR, Faruk (d), "Seçim Çevresinin Büyüklüğü ve Dar Bölge Sistemi", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/secim-cevresinin-buyuklugu-ve-dar-bolge-sistemi/ (15.09.2014).

BİNGÖL, Abdullah Atila, "Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri", **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

BONNİCİ Ugo Mıfsud, Peter Paczolay, Marla Morry, Joint Opinion on The Electoral Legislation of Norway, 16-18 Aralık 2010 Venedik. http://vota.te.gob.mx/countries/41/ (23.06.2014).

BOYACI**,** Ahmet Hamdi, Propaganda ve Seçim Kampanyaları "1995 Erken Seçim Örneği", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

BOZKURT, Enver, **İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Hukukun Rolü**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara Kasım 2003.

BULUT, Nihat, "Temsilde Adalet - Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 12 HAZİRAN 2011 SEÇİMLERİ" EÜHFD, Cilt. XIV, S.3-4, Erzincan, 2010.

CARCASSONNE, Guy, "Fransada'ki İki Turlu Sistemin eleştirel bir değerlendirmesi: Başkanlık, Parlamento ve Belediye Seçimleri", **Türkiye ve Avrupa'da Seçim Sistemleri**, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul, Aralık 1996.

Case Of Mathıeu-Mohın And Clerfayt V. Belgıum (Application no. 9267/81)" **Judgment**, 2 March 1987, Strasbourg.

COTTERET, Jean-Marie, EMERİ, Claude, **Seçim Sistemleri**, (Çeviren, Tanju Gökçöl), Gelişim Yayınları, İstanbul 1975.

ÇAVDAR, Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze),** İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2004.

ÇAVUŞOĞLU, Naz, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Topluluk Hukuku'nda Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları Özel Dizi No-1, Ankara 1994.

ÇELİK, Burak, "Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi Konusunda Orta Avrupa'dan Bir Örnek: Macaristan'da Seçimler, Seçim Kurulları ve Seçim Bürolar", **Erdoğan Teziç'e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan** Serisi No: 5, Nisan 2007, İstanbul.

ÇELİK, Edip, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Türk Hukukundaki Yeri ve Uygulaması", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Sayı 1-3, İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku ve İdare İlimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi, 1988.

ÇELİKEL, Aysel, GELGEL, Günseli Öztekin, **Yabancılar Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2012.

ÇİFLİK, Filiz Yalçın, **298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Seçim Suçları ve Cezaları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.

ÇUFALI, Mustafa, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII Dönem (1946-1950) I. Cilt Döneme Genel Bakış, Yasama Faaliyetleri ve Parlamento**

Kararları, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No. 146, Cilt. 1, 2012.

Declaration Of Principles For International Election Observation and Code Of Conduct For International Election Observers", Commemorated October 27, 2005, at The United Nations, New York. https://www.ndi.org/files/1923_declaration_102705.pdf (15.11.2013).

DİNÇKOL, Abdullah, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri", **Hukuk Araştırmaları**, Cilt: 7, Sayı: 1-3, 1992-1993.

DİNÇKOL, Bihterin, "Kadın-Erkek Eşitliği İçin Pozitif Ayrımcılık" **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Yıl:4 Sayı:8 Güz 2005/2.

DOĞAN, Vahit, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012.

DÖNER, Ayhan (a), **İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması ve Avrupa Sistemi**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2003.

DÖNER, Ayhan (b), "Geçmişten Günümüze Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Seçimlerde Adaylığı" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 58, Sayı: 4.

DUQUETTE, Christopher, SCHULTZ, David, "One Person, One Vote and The Constutionality of The Winner-Take-All Allocation Of Electoral College Votes" **Tennessee Journal Of Law & Policy**, 2005-2006.

DURAN, Lütfi (a), "Yüksek Mahkemeler Arasında İçtihad Uyuşmazlığı", **İÜMHA Dergisi**, Yıl: 1, No:1, 1967, s. 12. http://www.journals.istanbul.edu.tr/iumhad/article/download/1023003232/1023002810 (15.10.2013).

DURAN, Lütfi (b), "Türkiye'de Seçimleri Kim Yönetir", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 1, Mart 1980.

DURAN, Lütfi (c), "Adliye, Genel Yargı Yeri" **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 1, Mart 1984.

DURAN, Lütfi (d), "TRT'de Seçim Propagandası Konuşmaları Üzerinde Öndenetim", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 1, Şubat 1980.

Elections in Albania: June 23 Parliamentary and Local By-Elections Frequently Asked Questions, International Foundation for Electoral Systems.

http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2013/~/media/Files/Publications/White%20PaperReport/2013/Elections%20in%20Albania%20FAQ%20June%2023%20Parliamentary%20and%20Local%20By-Elections.pdf (15.10.2013).

Elections in Costa Rika: 2014 National Elections, Frequently Asked Questions, International Foundation for Electoral Systems. http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2014/~/media/Files/Publications/White%20PaperReport/2014/FAQ%20Costa%20Rica_Final.pdf (16.10.2013).

Elections in El Salvador: 2014 Presidential Elections, Frequently Asked Questions, International Foundation for Electoral Systems. http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2014/~/media/Files/Publications/White%20PaperReport/2014/FAQ%20El%20Salvador_Final.pdf (16.10.2013).

Elections in Venezuela: April 14 Presidential Elections Frequently Asked Questions, Latin America and the Caribbean International Foundation for Electoral Systems, April 9, 2013. http://www.ifes.org/Content/Publications/FAQ/2013/~/media/Files/Publications/White%20PaperReport/2013/Venezuela%20Presidential%20Elections%202013%20FAQ%20as%20313FINALDC.pdf. (16.10.2013).

ERDEM, B. Bahadır, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.

ERDEM, Tarhan, **Anayasalar ve Seçim Kanunları**, Milliyet Yayınları (No:7), İstanbul, Temmuz 1982.

EREM, Faruk, "Siyasi Haklara İlişkin Suçlar", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, 1951.

EREN, Abdurrahman, "Türkiye'de Uygulanan % 10 Genel Seçim Barajının Serbest Seçim Hakkını İhlal Sorunu" **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 2, 2008.

ERGÜN, Reyda, "İspanya'da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", Erdoğan Teziç'e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi, No: 5, İstanbul, Nisan 2007.

ERKUT, Celal, **İptal Davasının Konusunu Oluşturması Bakımından İdari İşlemin Kimliği**, Danıştay Matbaası, Ankara, 1990.

European Commıssıon For Democracy Through Law (Venıce Commıssıon), "Code Of Good Practıce In Electoral Matters-Guıdelınes And Explanatory Report" Venice, 3rd July and 16 October 2002. http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2002)139-e (25.10.2013).

FABRE, Michel-Henry, "Anayasal Rejim Ne Demektir?", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/333/3385.pdf (21.10.2013).

FRİEDMAN, John N., HOLDEN Richard T., (a), "Optimal Gerrymandering: Sometimes Pack, But Never Crack", **American Economic Review**, 2008, Cilt: 98/1.

FRİEDMAN, John N., HOLDEN, Richard T. (b), "Towards a Theory of Optimal Partisan Gerrymandering". http://web.stanford.edu/group/peg/Papers%20for%20call/Gerrymandering%20%20FriedmanHolden.pdf (15.11.2013).

GEMALMAZ Mehmet Semih (a), **Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Önünde Türkiye -1- : Kabul Edilebilirlik Kararları**, Beta Basım Yayım, İstanbul 1997, s. XIII.

GEMALMAZ Mehmet Semih (b), " Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı Üzerine Düşünceler", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi**, Yıl:7 S:2, İstanbul, 1987, s. 132.

GHALAY Mani K., "Bhutanese Electoral Administration in Comporative Perspective", **Department of Political ScienceThe University of Texas** El Paso.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, **Avrupa İnsan Hakları ve Uygulaması**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara 1998, s. 6-7. ; Döner, s. 2003.

GÖNENÇ, Levent (a), "Uluslar Arası Standartlar Işığında Seçim Organlarının Oluşumu ve Nitelikleri", **Zabunoğlu Armağanı**, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 316, Ankara, 2011.

GÖNENÇ, Levent (b), **Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Adalet Yayınları, Ankara 2008.

GÖNENÇ, Levent (c), "Yüksek Seçim Kurulu'nun "Mahkeme" Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme", **Mümtaz Soysal'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 2009.

GÖNENÇ, Levent (d), "Dünyada ve Türkiye'de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Demokrasi ve Seçimler Güncel Hukuk Dergisi**, Sayısı: 42.

GÖZLER, Kemal (a), Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Cilt:1, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Haziran 2011.

GÖZLER, Kemal (b), **İdare Hukuku, Cilt. 1**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.

GÖZLER, Kemal (c), **Türk Anayasa Hukuku**, Ekin Kitabevi, Bursa 2000.

GÖZLER, Kemal (d), Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi, 17. Baskı Ağustos 2014.

GÖZLER, Kemal (e), Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Bursa, Ekin Kitabevi, Eylül 2010 Baskı, ss. XV-XVI).

GÖZLER, Kemal (f), "Halkoylamasına Sunulan Anayasa Değişikliği Kanunlarında Halkoylamasından Önce Değişiklik Yapılabilir Mi?", **Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu'na Armağan**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2009.

GÖZLER, Kemal (g), "Halkoylamasıyla Kabul Edilen Anayasa Değişikliği Kanunlarının Resmî Gazetede Yayımlanması Sorunu", **Yasama Dergisi**, Sayı: 7, Ekim-Kasım-Aralık 2007.

GREENE, Abner, "Understanding The 2000 Election: A Guide To The Legal Battles That Decided The Presidency", (http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=syoQ_TBDaYwC&oi=fnd&pg=PR7&dq=abner+greene+understanding+the+2000+election+full+text&ots=j7_mSWem9l&sig=aSjKdBvdrAW5mTfx9zSWKZ4zHAk&redir_esc=y#v=onepage&q=abner%20greene%20understanding%20the%202000%20election%20full%20text&f=false) (15.10.2013).

GUERRA, Luis Lopez, "İspanya'da Demokrasi ve Seçim Sistemi", **Türkiye ve Avrupa'da Seçim Sistemleri**, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul, Aralık 1996.

GÜNGÖR, Süleyman, "Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı" http://www.angelfire.com/sd/gungor/yazi/secimkanunu.htm#_ftn1 (15.11.2013).

GÜNGÖREN, Birden, "Almanya'da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Erdoğan Teziç'e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi**, No:5, Beta Yayınevi, İstanbul, Nisan 2007.

GÜLSOY, Tevfik, "Milletvekili Seçimlerinde Siyasi Parti Adaylarının Tespiti", **EÜHFD**, C. X, S. 3-4, Erzincan, 2006.

GÜVENİR, Murat, "Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı. 37/1.

GÜVEYİ, Ümit, **Demokratik Devlet İlkesi Çerçevesinde Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi**, XII Levha Yayınları, İstanbul, Ekim 2013.

HAMDEMİR, Berkan, "Türk Anayasa Hukukunda Bireysel Başvuru" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013.

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki, "Temsilde Adalet Ve Yönetimde İstikrar İlkeleri Açısından Seçim Barajı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı" **EÜHFD**, Cilt. XI, S. 1-2, Erzincan, 2007.

HARRİS, David, O'BOYLE, Michael, BATES, BUCKLEY, Ed Carla, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku**, Çeviren: Mehveş Bingöllü Kılcı ve Ulaş Karan, Ankara, Şen Matbaası, 2013.

HARROP, Martin, MİLLER, William L., Elections and Voters A Comperative Imtroduction, Macmillian Education, London, 1987.

Help America Vote Act of 2002, Pub. L. No. 107-252, 116 Stat. 1666 (2002).

HENRİQUEZ, Jesus Orozco, "The Mexican System of Electoral Conflict Resolution in Comparative Perspective" **Taiwan Journal of Democracy**, Volume 2, No.1. http://www.tfd.org.tw/export/sites/tfd/files/publication/journal/dj0201/04.pdf (16.10.2013).

HERNANDO Pedro J., Spain: "Mixed Model Electoral management Becomes Well Established", Electoral Management Design: The İnternational IDEA Handbook, 2006.

http://alejandropalmacerna.blogspot.com.tr/2008/04/julio-lozano-h.html (17.10.2013).

http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/06ekl.htm (15.11.2013).

http://en.wikipedia.org/wiki/Romani_people_in_Hungary (21.10.2013).

http://en.wikipedia.org/wiki/Sim%C3%B3n_Bol%C3%ADvar (16.10.2013).

http://english.oim.dk/responsibilities/elections-and-referenda.aspx (17.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=104 (16.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=130 (16.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=190 (17.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=270 (10.04.2014).

http://heinonline.org/HOL/COWShow?collection=cow&cow_id=6 (15.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/Page?collection=cow&handle=hein.beal/connat0003&id=399#399 (16.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.cow/zzal0016&collection=cow#5 (15.10.2013).

http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.cow/zzmx0139&collection=cow#2 (10.04.2014).

http://heinonline.org/HOL/Print?collection=cow&handle=hein.cow/zzmx0139&id=2 10.04.2014.

http://ife.org.mx/docs/IFEv2/DESPE/DESPEConcursoIncorporacion/ConcursoIncorporacion2010/PmeraConvocatoria/documentos/5_reglamento_interior.pdf (10.04.2014).

http://kutuphane.dogus.edu.tr/makale/13011308/1949/cilt6/sayi2-4/M0000395.pdf (17.10.2013).

http://medardomejia-lithonduras.blogspot.com.tr/2010/11/quien-fue-medardo-mejia.html (17.10.2013).

http://norma.ife.org.mx/documents/27912/276760/2008_COFIPE.pdf/56e9c54e-2481-48f9-9122-a8231dc3806b (10.04.2014).

http://tasz.hu/files/tasz/imce/constitution_in_english__government_version.pdf (21.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanya%27n%C4%B1n_%C4%B0lleri (20.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanya'daki_%C3%B6zerk_topluluklar (20.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Braille_alfabesi (20.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Danimarka (17.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi_%C4%B0ndeksi (16.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi_%C4%B0ndeksi /(15.06.2014).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Fidesz_-_Macar_Yurtta%C5%9F_Birli%C4%9Fi (21.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Hoparl%C3%B6r (15.09.2014).
http://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BCl keler_listesi (15.10.2013).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Se%C3%A7im_m%C3%BCrekkebi (15.09.2014).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Zimbabve-Rodezya_Cumhuriyeti (10.10.2013).
http://vota.te.gob.mx/countries/41/ (23.06.2014).
http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/el_law_alb_29_12_2008_electoral code_electoralcode__13251.htm (15.10.2013).
http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/jointopinionontheelectoral_html_1 5898.html#_Toc223749812 (15.10.2013).
http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/jointopinionontheelectoral_html_1 5898.html (15.10.2013).
http://www.anayasa.gov.tr/files/bireysel_basvuru/AIHS_tr.pdf (10.10.2013).
http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-faruk-bilir/yeni-anayasada-yuksek-secim-kurulu/) (10.10.2013).
http://www.asamblea.gob.sv/eparlamento/indice-legislativo/buscador-de-documentos legislativos/codigo-electoral-1 (16.10.2013).
http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/electoral_authoritie.aspx (15.10.2013).

http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/federal_system.aspx (15.10.2013).

http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/english_version/overview.aspx (15.10.2013).

http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/wahlpruefungsgesetz.pdf (17.10.2013).

http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/grundgesetz_auszug_engl.pdf (17.10.2013).

http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/bundeswahlgesetz_engl.pdf (17.10.2013).

http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/bundeswahlordnung_engl.pdf (17.10.2013).

http://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic3.American%20Convention.htm (10.10.2013).

http://www.corteelectoral.gub.uy/gxpsites/page.aspx?3,30,297,O,S,0, (16.10.2013).

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (20.10.2013).

http://www.electionguide.org/countries/id/226/ (15.10.2013).

http://www.electionguide.org/countries/id/31/ (16.10.2014).

http://www.elections.org.za/content/about-us/what-we-do/ (16.10. 2013).

http://www.elections.org.za/content/default.aspx (16.10. 2013).

http://www.elections.org.za/content/Documents/Laws-and regulations/Constitution/Constitution-of-the-Republic-of-South-Africa,-1996/ (16.10. 2013).

http://www.elections.org.za/content/Documents/Laws-and-regulations/Electoral Commission/Electoral-Commission-Act-51-of-1996-including-Regulations/ (16.10. 2013).

http://www.elections.org.za/content/Documents/Laws-and-regulations/Elections/Electoral-Act-73-of-1998-including-Regulations/(16.10. 2013).

http://www.fec.gov/info/mission.shtml (15.10.2013).

http://www.fec.gov/members/members.shtml (15.10.2013).

http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#anchor266280 (15.10.2013).

http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#Commissioners (15.10.2013).
http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#Introduction (15.10.2013).
http://www.fec.gov/pages/brochures/fecfeca.shtml#Public_Meetings (15.10.2013).
http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf (17.10.2013).
http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p1023 (17.10.2013).
http://www.hsyk.gov.tr/dosyalar/istatistikler/H-S-istatistikler-02-09-2013.pdf (20.10.2013).
http://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_Ceza_Genel_Kurulu_8_114.php (15.09.2014).
http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Atribuciones_JGE/ (10.04.2014).
http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Consejo_General/ (10.04.2014).
http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Directorio_y_documentos_basicos/ (10.04.2014).
http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Estructura/ (10.04.2014).
http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Informacion_Electoral/ (10.04.2014).
http://www.ine.mx/portal/site/ifev2/Junta_General_Ejecutiva/ (10.04.2014).
http://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-elections-en-France/Les-differentes-elections (20.10.2013).
http://www.juntaelectoralcentral.es/jelect/normativa/LOREG_08-09-2011.pdf (20.10.2013).
http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/5dd26b71-191d-47f6-aa2c-9753ae322f05?higllightText=mektupla%20oy%20verme&excludeGerekce=False&wordsOnly=False (20.10.2013).
http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/c909bb12-24b6-4ac7-8416-1d02a42042ef?excludeGerekce=False&wordsOnly=False (15.10.2013).
http://www.landskjor.is/english (15.10.2013).
http://www.landskjor.is/media/frettir/AnalysisIcelandElection2013.pdf (15.10.2013).
http://www.latribuna.hn/2012/10/14/quien-derroco-a-lozano/ (17.10.2013).
http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/speeches.hom/650806.asp (15.10.2013).

http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Constitution-du-4-octobre-1958 (20.10.2013).
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3711/file/RF_President%20law%202003_am2011_en.pdf (25.10. 2013).
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4484/file/France_Electoral_Code_legislative_part_primary_leg_am2013_fr.pdf (20.10.2013).
http://www.mfa.gov.tr/danimarka-siyasi-gorunumu.tr.mfa (17.10.2013).
http://www.mfa.gov.tr/danimarka-siyasi-gorunumu.tr.mfa (17.10.2013).
http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Projeler,Aks.html (25.10.2013).
http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf (10.10.2013).
http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf (10.10.2013).
http://www.parlamento.gub.uy/constituciones/const004.htm (16.10.2013).
http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/constituicao/constituicao.htm (16.10.2013).
http://www.presidency.ucsb.edu/data/turnout.php (20.10.2013).
http://www.regjeringen.no/en/dep/kmd/press/press-releases/2014/Moving-election-work-to-Tonsberg.html?id=764298 (23.06.2014).
http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Kampanjer/valgportal/Regelverk/The_Constitution_Election_provisions.pdf (23.06.2014).
http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Kampanjer/valgportal/Regelverk/Representation_of_the_People_Act170609.pdf (23.06.2014).
http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014.07.20140703-7-1.pdf (20.09.2014).
http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16651.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16651.pdf (15.11.2013).
http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2007_I_28/BGBLA_2007_I_28.pdf (15.10.2013).
http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1930_1/ERV_1930_1.rtf, (15.10.2013).
http://www.rnp.hn/?page_id=95 (17.10.2013).
http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/TheConstitution/ (23.06.2014).

http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf (10.10.2013).
http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf (10.10.2013).
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc028/kanuntbmmc028/kanuntbmmc02804918.pdf (15.11.2013).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013)).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013)).
http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~/media/Pdf_materiale/Pdf_publikationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx (17.10.2013).
http://www.tse.go.cr/el_tse.htm (16.10.2013).
http://www.tse.go.cr/magistrados.htm (16.10.2013).
http://www.tse.gob.sv/institucion/historia (16.10.2013).
http://www.tse.gob.sv/organismo-colegiado (16.10.2013).
http://www.tse.hn/web/documentos/Compedio_Ley_Electoral_Reglamentos_Electorales_09.PDF (17.10.2013).

http://www.tse.hn/web/documentos/Costituci%C3%B3n%20de%20la%20Rep%C3%BAblica.pdf

http://www.tse.hn/web/documentos/Historia_del_TSE.pdf (17.10.2013).

http://www.tse.hn/web/institucion/Historia.html# (17.10.2013).

http://www.tse.jus.br/eleicoes/biometria-e-urna-eletronica/biometria-1(16.10.2013).

http://www.tse.jus.br/legislacao/codigo-eleitoral/codigo-eleitoral-1/codigo-eleitoral lei-nb0-4.737-de-15-de-julho-de-1965 (16.10.2013).

http://www.tse.jus.br/partidos/partidos-politicos (16.10.2013).

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616 (10.02.2015).

http://europa.eu/scadplus/constitution/institutions_en.htm#COURT (20.10.2013).

http://www.valasztas.hu/en/ovi/241/241_1_10.html (21.10.2013).

http://www.valasztas.hu/en/ovi/241/241_1_11.html (21.10.2013).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Mevzuat/298.pdf (15.11.2013).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/Il_Ilce_Secmen_Sandik_Sayilari.pdf?_afrLoop=28532709957492524 (15.04.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-3006.pdf (20.09.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/CB-YDGumrukOylari-2014.pdf (15.10.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-3093.pdf (15.09.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/IllerinMVSayilari.pdf (20.09.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/genelge/2011Pdf/2011-Ornek139.pdf (15.09.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/Secimler?_adf.ctrlstate=19vzsh3z25_75&wcnav.model=YSKUstMenu&_afrLoop=29479498250647889 (20.09.2014).

http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/SECSISDevam?_afrLoop=29229201954296534&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=bwuol7dmx_45#%40%3F_afrWindowId%3Dbwuol7dmx_45%26_afrLoop%3D29229201954296534%26_a

frWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dbwuol7dmx_61 (25.10.2013).

https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Bankalar/Bankalar.aspx (15.09.2014).

https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.izmir.gov.tr%2Fortak_icerik%2Fizmir%2Famerikan_insan_haklari_ve_odevleri_bildirisi.doc&ei=6dMaVPr-E8L-ygOlIDQBg&usg=AFQjCNFZljR_agiadZcc6Deg8nodRgvMxQ (10.10.2013).

https://www1.umn.edu/humanrts/oasinstr/zoas2dec.htm Bildirinin Türkçe m

IŞIK, Hüseyin Murat, Yeni Anayasa Tartışmaları Işığında Yüksek Seçim Kurulu, **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, Ankara, Mayıs 2012.

İZMİR, Gökalp, "Milletvekilliği Seçilme Yeterliliği ve Bu Sıfatın Kazanılması", **Yasama Dergisi**, Sayı: 18, Mayıs – Haziran – Temmuz – Ağustos 2011.

KALÇIK, Tuba, Televizyonda Siyasal Propaganda ve AKP, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

KANADOĞLU, Sabih, **Alaturka Demokrasi**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004.

KAPANİ, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 1993.

KARAMAN, Dursun **Seçim Hukuku ve Uygulaması**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

KARTAL, Cansu Büşra, "Karşılaştırmalı Hukukta Yüksek Seçim Kurulu", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.

KAYA, Cemil, "Milletvekili ve Mahalli İdare Seçimlerine Katılan Kamu Görevlilerinin Görevden Çekilmesi ve Göreve Dönmesi", Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 13, Sayı 1, Ocak 2004.

Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Durum Değerlendirmesi ile Bilgi Güvenliği ve Kişisel Verilerin Korunması Kapsamında

Gerçekleştirilen Denetim Çalışmaları Denetleme Raporu", **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu**, Ankara, 2013.

KOÇAK, Mustafa, "Seçim Sistemleri ve Demokrasi Karşılaştırmalı Analiz: İHAM ve AB Ölçütleri**", Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara.

KOLODNY Robin, "Steady As She Goes: The US Elections of 2004", Represantation, C:41, No:2.

KONTACI, A. Ersoy, "Liste Usulü Nispi Temsil Sisteminde "Tek İsimli" Seçim Çevresi: Türkiye (Tek) Örneği" **Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan**, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 391, Cilt.II, Ankara, 2013.

LASHAM, Charles, "Electoral Management Body", **Centre for Parliamentary Studies**.

LİJHARD, Arend, **Çağdaş Deomrasiler Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri**, (Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran), Yetkin Yayınları, Ankara.

MACKENZİE, John, "Gerrymandering and Legislator Efficiency". https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.udel.edu%2Fjohnmack%2Fresearch%2Fgerrymandering.pdf&ei=il0lVMjuHcXnyQPirIGYDg&usg=AFQjCNGVLS0D25ZPZxJnZcshCusxVzxz1w (15.11.2013).

MOKE, Paul, SAPHİRE Richard B., "The Voting Rights Act and The Racial Gap in Lost Votes", **Hasting Law Journal**, Cilt: 58, 2006-2007.

MORSİNK, Johannes, "The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent", **University of Pennslyvania Press**, Philadelphia, http://books.google.com.tr/books/p/pennpress?id=nSWZY3Rs9vQC&printsec=frontcover&dq=Johannes+Morsink&hl=EN&cd=1#v=onepage&q=Johannes%20Morsink&f=false (10.10.2013).

MOZAFFER, Shaheen, SCHEDLER, Andreas, "The Comperative Study of Electoral Governanace-Introduction", **International Political Science Review** (2002), Vol. 23, No. 1. http://ips.sagepub.com/content/23/1/5.full.pdf+html (10.09.2013).

NAGY, Attila Tibor, "Hunfarian Electoral System and Procudure", Centre for Fair Political Analysis, http://www.meltanyossag.hu/content/files/Hungarian%20electoral%20system%20and%20procedure.pdf (21.10.2013).

NOMER, Ergin, **Devletler Hususi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2011.

Norway Ministery of Local Governmet and Modernisation, " The main Features of the Norwegian Electoral System" (23.06.2014).

OĞURLU, Yücel, **Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi**, Seçkin Yayınevi, Mayıs 2002.

OLGUN, Kenan, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları" **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı: 79, Mart 2011.

ONAR, Erdal, "1982 Anayasası'nda Milletvekilliğinin Düşmesi", **Anayasa Yargısı**, C. 14, Ankara, 1997.

ONAR, Erdal, GÖNENÇ, Levent "1982 Anayasası'na Göre Ara Seçim", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 51, Sayı: 4, 2002.

OSCE/ODIHR, 9 Eylül 2013 tarihli Norveç Parlamentosu Seçimleri. http://www.osce.org/odihr/elections/109517?download=true (23.06.2014).

OSCE/ODIHR, 25 Nisan 2009 tarihli Erken Genel Seçime İlişkin Gözlem Raporu.

OSCE/ODIHR, Needs Assessment Mıssıon Report, Unıted States Of Amerıca General Electıons 4 November 2008, 16 - 21 June 2008.

OSCE/ODIHR, Venedik Komisyonu'nun 78. Genel Kurulu'nda Kabul Edilen: Arnavutluk Cumhuriyeti Seçim Kanunu Üzerinde Ortak Görüş, 13-14 Mart Venedik, 2009. http://vota.te.gob.mx/sites/default/files/national/8/jointopinionontheelectoral_html_15898.html#_Toc223749812 (15.10.2013).

ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2002.

ÖZDEMİR, Gürbüz, "Yüksek Seçim Kurulu'nun Niteliği", **EÜHFD**, Cilt: XIV, Sayı: 1-2, Erzincan 2010.

ÖZGÜL, Bülent, Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002.

ÖZTÜRK, Zerrin Ayşe, "Uluslararası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın" **Ege Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi** Cilt: 3, Sayı:1, Ocak 2012. http://esam.ege.edu.tr/makaleler/ocak-2012/makale-1.pdf (10.10.2013).

ÖZYÖRÜK, Mukbil, **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, 1972-1973. http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/mukbil-ozyoruk/idare-hukuku-dersleri/idare-hukuku-dersleri-kitabin-tamami.pdf (15.10.2013).

PASTOR, Robert A., "The US Administration of Elections: Decentralized to the Point of Being Dysfunctional" Electoral management Design: **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006.

PİNTOR, Rafael Lopez-, **Electoral Management Bodies as Institutions of Governance**, UN Bureaau for Development Policy, New York, 2000.

PİNTOR Rafael López, GRATSCHEW, Maria, SULLİVAN, Kate, "Voter Turnout Rates from a Comparative Perspective" **International IDEA**, 2002. http://www.idea.int/publications/vt/upload/Voter%20turnout.pdf (20.10.2013).

RASKİN, Jamin B., "Overruling Democracy The Supreme Court vs. The Americam People, New York", 2003. (Chapter Two, Bush vs Gore and the Judicial Assault on Democracy.)

RATİP, Mehmet, "Yeni Macar Anayasası Ne Anlatıyor? Türkiye'nin Katılımsız Bir Anayasa Yapım Sürecinden Çıkarabileceği Dersler", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Mayıs 2011.

REİSOĞLU, Safa, **Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları**, Beta Basım Yayım, İstanbul 2001.

SABUNCU, Yavuz, **Anayasaya Giriş**, İmaj Yayınevi, 12. Baskı, Ankara 2006.

SAKALLIOĞLU,Ümit Cizre, "Parameters and Strategies of Islam-State Interaction in Republican Turkey." **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 28, No. 2 Mayıs 1996.

SARA, Staino, "Uruguay: The Electoral Court- A Fourth Branch of Government?", Electoral management Design: **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006.

Seçmen Kütük Bürolarının Adalet Müfettişleri Tarafından Denetlenmesine Dair Yönetmelik. Resmi Gazete, 24.1.2007-26423.

SEZER, Abdullah, "1982 Anayasası Gerekçeleri", http://www.scribd.com/fullscreen/38186519?access_key=key-1b6fpqwasdhxzlx5rtg6 (15.11.2013).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Teşkilat ve Mali Yapıları, Denetimleri, Organlarının Seçimlerine Dair Esasların Değerlendirilmesi ile Bunların Etkin ve Verimli Şekilde Hizmet Yürütmelerinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Amacıyla Alınması Gereken Tedbirler" **Araştırma ve İnceleme Raporu**, Ankara, 2009.

TANÖR Bülent (b), **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980),** Der Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 1995.

TANÖR, Bülent (a), İki Anayasa 1961-982, Beta Yayınları, 3. Tıpkı Bası, Nisan 1994, İstanbul.

TANÖR, Bülent, YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, 6. Bası, İstanbul 2004.

TBMM Tutanak Dergisi, C. 24, Sayı: 161, 1950.

TBMM'nin 17.02.1954 tarihli, 44. İnikat Tutanağının Sonuna Ekli, S. Sayısı 143, **TBMMTD**, IX. Dönem, C. 28, İçtima 4.

TEZİÇ, Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, 13. Bası, İstanbul, 2009.

THRUSH, Andrew, "Commons v. Chancery: The 1604 Buckinghamshire Election Dispute Revisited" **Parliamentary History**, Vol. 26, Part. 3 (2007).

TOKAJİ, Daniel P., "The New Vote Denial: Where Election Reform Meets The Voting Rights Act", **South Carolina Law Review**, C: 57, 2005-2006.

TOKER, M. Cem, "Danimarka Yönetim Sistemi", Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim, **Türk İdari Araştırmalar Vakfı,** İç İşleri Bakanlığı Strateji Merkezi Başkanlığı, Ankara.

TUNCER, Erol (a), **Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-1999),** Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TESAV), Ankara 2002.

TUNCER Erol (b), "Türkiye'de Seçim Uygulamaları Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği", **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara.

Tutanak Dergisi, C.28/1, İ. 44, S. Sayısı 143.

TÜLEN, Hikmet, "3.10.2001 Tarihli ve 4709 Sayılı Kanunla Yapılan Anayasa Değişiklikleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", **AÜEHFD**, Cilt: V, Sayı 1-4, 2001.

TÜRK, Hikmet Sami, "Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih", **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara.

UFUK, Ayhan, Amerika Birleşik Devletlerinde Yerel Yönetimler, Sayıştay Dergisi, S.70.

UZELTÜRK, Sultan Tahmazoğlu, "Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri", **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 25-26 Nisan 2006, Ankara.

ÜLGEN, Özen, "Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi: Fransa Örneği", **Erdoğan Teziç'e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi**, No:5, Beta Yayınevi, İstanbul, Nisan 2007.

ÜLMAN, Ahmet Haluk (a), "Seçim Sistemimiz ve Başlıca Siyasi Partilerimiz", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 12, Sayı. 2, 1957.

ÜLMAN, Ahmet Haluk (b), "21 Şubat 1950 Tarih ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 12, Sayı. 1.

ÜNLÜ, Ahmet Hamdi, "Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Niteliği Üzerine" **Danıştay Dergisi**, Sayı: 105, Yıl: 32, 2003.

HERNANDEZ, Valle, Ruben, "Costa Rica: A Powerful Constitutional Body", Electoral management Design: The International IDEA Handbook, Stokholm 2006.

Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Anayasası, Türkiyede'ki Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Büyükelçiliği Yayınları, 2012.

Venezuela'da Seçim Teknolojisi, Tanım, Denetimleri, Oylama Makinaları, İletim ve Toplama,http://www.cne.gov.ve/web/sistema_electoral/tecnologia_electoral_descripcion.php (16.10.2013).

VOLLAN, Kare, "Norway: Governmantel, Decentralized and Trusted" Electoral management Design, The International IDEA Handbook, Stokholm 2006.

WALL, Alan, ELLİS Andrew, AYOUB, Ayman, DUNDAS Carl W., RUKAMBE, Joram, SATAİNO, Sara, Electoral management Design: **The International IDEA Handbook**, Stokholm 2006.

WANG, Tova Andrea, "Competing Value sor False Choices: Coming to Consensus on the Election Reform Debate in Washington State and the Country", **Seattle Universtiy Law Review**, Cilt: 29, 2006.

WASSOM, Audra L., "The Help America Vote Act of 2002 And Selected Issues İn Election Law Reform", **Thurgood Marshall Law Review**, C. 28, 2003.

YANIK, Murat, "Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Standartlar Işığında HSYK'nın Oluşumu, Çalışma Şekli ve Kararlarının Denetimi" **Anayasa Yargısı**, Sayı: 23, 2010.

YAVAŞGEL, Emine, **Temsilde Adalet ve Siyasal İktidar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Durum**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.

YAVUZ, Bülent (a), Türk Anayasa Hukukunda Seçim İşlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.

YAVUZ, Bülent (b), "2007 Anayasa Değişikliklerinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. XII, Y. 2008, Sayı. 1-2.

YAYLA, Yıldızhan, **Anayasa Hukuku Ders Notları**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985.

YEŞİL, Ahmet, "Türkiye'nin Seçim Deneyimleri Işığında Temsilde Adalet mi Yönetimde İstikrar mı?", **Türkiye Günlüğü**, Bahar 2009, Sayı. 97.

YILMAZ, Didem, "İçtihadi Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimi Kurullar", Yayımlanmamış Doktora Tezi, **Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul 2010.

YILMAZ, Zekeriya, "Seçimlerin Denetimi ve Yüksek Seçim Kurulu", **Terazi Hukuk Dergisi**, Sayı: 2, Ekim 2006.

YÜZBAŞIOĞLU Necmi (a), **Anayasa Hukukunun Temel Metinleri**, Beta Yayınları 9. Baskı, İstanbul, 2012.

YÜZBAŞIOĞLU Necmi (b), "3 Kasım 202 Seçimleri Üzerindeki Gölgeler", Erdoğan Teziç'e Armağan, **Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi**, No:5, Beta Yayınevi, İstanbul, Nisan 2007.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

AMK. 10.2.2011 gün ve E. 2009/88, K. 2011/39, Resmi Gazete: 18.02.2011-27850.

AMK., 06.03.1973 gün ve E.1972/56, K. 1973/11, Resmi Gazete: 9.11.1973-14707.

AMK., 10.5.1967 gün ve E.1967/15, K. 1967/15, Resmi Gazete: 4.11.1967-12742.

AMK., 12.1.1965 gün ve E.1964/51, K. 1965/3, Resmi Gazete: 16.10.1965-12128.

AMK., 13.2.1968 gün ve E.1968/5, K. 1968/6, Resmi Gazete: 8.6.1968-12919.

AMK., 17.10.1972 gün ve E.1972/20, K. 1972/55, Resmi Gazete: 30.4.1972-14522.

AMK., 19.4.1969 gün ve E.1968/37, K. 1968/34, Resmi Gazete: 19.4.1969-13179.

AMK., 22.3.1973 gün ve E.1973/11, K. 1973/13, Resmi Gazete: 30.4.1972-14522.

AMK., 27.6.1966 gün ve E.1966/16, K. 1967/28, Resmi Gazete: 2.1.1967-12493. ;

AMK., 8.2.1963 gün ve E.1963/46, K. 1963/43, Resmi Gazete: 6.4.1963-11375.

AMK., 5.10.1972 gün ve E.1972/19, K. 1972/47, Resmi Gazete: 12.1.1973-14419.

AMK., 7.6.1973 gün ve E.1973/12, K. 1973/24, (Resmi Gazete: 9.11.1973-14707.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E: 1986/48, K: 1986/47, Karar Tarihi: 13.10.1986, Resmi Gazete, 21.12.1986-19318.

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E: 1987/13, K: 1987/16, Karar Tarihi: 22.6.1987, Resmi Gazete, 26.10.1987-19616.

YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARI

YSKK, 1999/1529-1184, Karar Tarihi, 15.5.1999. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1999-1529-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, 2001/86, Karar Tarihi, 24.02.2001, Resmi Gazete, 3.3.2001-24335.

YSKK, 2002/411, Karar Tarihi, 2.8.2002. http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/Kararlar/2002Pdf/2002 411.pdf (15.09.2014).

YSKK, 2004/1812, Karar Tarihi: 29.4.2004 http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-1812-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, 2004/1850. Karar Tarihi: 01.05.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-1850-karar.htm 1 (5.09.2014).

YSKK, 2004/2598, Karar Tarihi: 04.10.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-2598-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, 2004/2623, Karar Tarihi: 12.10.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-2623-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, 2004/393, Karar Tarihi, 25.2.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-393-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, 2006/14, Karar Tarihi, 07.01.2006, Resmi Gazete, 17.01.2006-26052.

YSKK, 2014/23, Karar Tarihi, 8.1.2014. Resmi Gazete, 11.1.2014-28879.

YSKK, 2014/25, Karar Tarihi: 9.1.2014.

YSKK, 2014/2913, Karar Tarihi: 06.06.2014, Resmi Gazete, 13.06.2014-29029.

YSKK, 2014/50, Karar Tarihi: 15.1.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-50.pdf (15.09.2014).

YSKK, 2014/67, Karar Tarihi: 16.01.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-67.pdf (15.09.2014).

YSKK, 2014/90, Karar Tarihi: 19.1.2014. YSKK, 2014/25, Karar Tarihi: 9.1.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-25.pdf (15.09.2014).

YSKK, 2014/935, Karar Tarihi: 28.3.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-935.pdf (15.09.2014).

YSKK, No: 1975/303, Karar Tarihi:12.8.1975. s. 175. ; YSKK, No: 1985/455, Karar Tarihi:14.10.1983.

YSKK, No: 1998/29, Karar Tarihi:14.02.1998. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1998-29-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 1998/32, Karar Tarihi:21.02.1998. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1998-32-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 1998/383, Karar Tarihi:27.12.1998. Resmi Gazete, 5.1.1999-23574.

YSKK, No: 1998/82, Karar Tarihi:18.4.1998.) http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1998-82-karar.htm (25.10.2013).

YSKK, No: 1999/42, Karar Tarihi:15.1.1999. Resmi Gazete, 23.1.1999-23589.

YSKK, No: 1999/44, Karar Tarihi:15.1.1999. Resmi Gazete, 23.1.1999-23589.

YSKK, No: 1999/728-463, Karar Tarihi:26.04.1999. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1999-728-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2000/82, Karar Tarihi:12.02.2000. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2000-82-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2004/120, Karar Tarihi:17.1.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-120-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2004/1615, Karar Tarihi:23.4.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-1615-karar.htm (15.10.2014).

YSKK, No: 2004/21, Karar Tarihi:6.1.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-21-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2004/510, Karar Tarihi:5.3.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-510-karar.htm (15.09. 2014).

YSKK, No: 2004/548, Karar Tarihi:9.3.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-548-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2004/614, Karar Tarihi:17.3.2004 http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-614-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2014/3057, Karar Tarihi:22.6.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-3057.pdf

YSKK, No: 2014/3094, Karar Tarihi:29.06.2014. Resmi Gazete, 3.7.2014-29049,

YSKK, No: 2014/4085, Karar Tarihi: 10.10.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-4085.pdf

YSKK, 2002/978, Karar Tarihi, 02.12.2002. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2002-978-karar.htm (15.09.2014).

YSKK, No: 2014/4103, Karar Tarihi: 18.10.2014. http://www.ysk.gov.tr/cs/groups/public/documents/document/ndq0/mda4/~edisp/yskpwcn1_4444008165.pdf (20.10.2014).

YSKK. No: 2014/4103, Karar Tarihi: 18.10.2014. http://www.ysk.gov.tr/cs/groups/public/documents/document/ndq0/mda4/~edisp/yskpwcn1_4444008165.pdf (20.10.2014).

YSKK. No: 2014/815, Karar Tarihi:19.3.2014.

YSKK. No: 2014/9121, Karar Tarihi:28.3.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-921.pdf (15.09.2014).

YSKK. No: 2014/920, Karar Tarihi:28.3.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-920.pdf (15.09.2014).

YSKK, No: 1999/371, Karar Tarihi, 16.03.1999 http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/1999-371-karar.htm (15.04.2014).

YSKK. No: 2014/3060, Karar Tarihi: 25.6.2014, Resmi Gazete, 29.6.2014-29045.

YSKK. No: 1963/618, Karar Tarihi: 7.12.1963, Resmi Gazete, 18.12.1963-11584.

YSKK. No: 1963/618, Karar Tarihi: 7.12.1963, Resmi Gazete, 18.12.1963-1158.

YSKK. No: 1969/54, Karar Tarihi: 5.3.1969, Resmi Gazete, 19.3.1969-13152.

YSKK. No: 1969/78, Karar Tarihi: 13.3.1969, Resmi Gazete, 24.3.1969-13156.

YSKK. No: 1977/2895, Karar Tarihi: 5.12.1977.

YSKK. No: 1979/786, Karar Tarihi: 20.9.1979, Resmi Gazete, 26.9.1979-16766.

YSKK. No: 1996/71, Karar Tarihi, 11.02.1996, Resmi Gazete, 19.03.1996-22585.

YSKK. No: 1979-831/182, Karar Tarihi: 28.9.1979.

YSKK. No: 1999/1875-1390 Karar Tarihi: 19.6.1999.

YSKK. No: 1999/96-34 Karar Tarihi: 06.2.1999.

YSKK. No: 1988/311, Karar Tarihi, 26.12.1988.

YSKK. No: 1983/555, Karar Tarihi, 19.11.1983.

YSKK. No: 2004/2709, Karar Tarihi: 07.12.2004. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/Ilke%20Kararlari/2004-2709-karar.htm (15.09.2004).

YSKK. No: 2014/4208, Karar Tarihi: 10.11.2014. http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/Kararlar/2014-4208.pdf (25.10.2013).

DANIŞTAY KARARLARI

8. D., E: 1969/481, K: 1969/942, Karar Tarihi: 27.3.1969.

11. D., E: 1974/2636, K: 1974/1151, Karar Tarihi: 9.5.1974.

11. D., E: 1979/879, K: 1979/1488, Karar Tarihi: 8.5.1979.

12. D., E: 1968/1611, K: 1968/1684, Karar Tarihi: 25.9.1968.

12. D, E: 99/1057, K: 2001/678, Karar Tarihi: 27.2.2001.

12. D, E: 1995/9351, K: 1997/1986, Karar Tarihi: 06.10.1997.

YARGITAY KARARLARI

8. Ceza Dairesi, 11.5.1984, E.1984/2973, K.1984/2700.

8. Ceza Dairesi, 12.4.2006, E.2004/10485, K.2006/3105.

8. Ceza Dairesi, 13.12.1985, E.1985/5305, K.1985/6034.

8. Ceza Dairesi, 16.1.1990, E.1989/10326, K.1990/302.

8. Ceza Dairesi, 16.10.1986, E.1986/4200, K.1986/4929.

8. Ceza Dairesi, 17.2.1994 E.1994/358, K.1994/1484.

8. Ceza Dairesi, 2.4.1991, E.1991/2590, K.1991/3854.

8. Ceza Dairesi, 25.5.1985, E.1984/2826, K.1984/2970.

8. Ceza Dairesi, 27.1.1997, E.1996/16230, K.1996/432.

8. Ceza Dairesi, 9.11.1978, E.1978/6580, K.1978/8357.

RESMİ GAZETELER

Resmi Gazete, 26.08.1991-20972.

Resmi Gazete, 03.03.2001-24335.

Resmi Gazete, 03.06.1987-19476.

Resmi Gazete, 04.10.2010- 27601.

Resmi Gazete, 1.11.2005-25983 (Mükerrer sayı).

Resmi Gazete, 10.4.2010-27548.
Resmi Gazete, 13.09.1957-9705.
Resmi Gazete, 13.06.1983-18076.
Resmi Gazete, 13.05.2010-27580.
Resmi Gazete, 13.6.1983-18076.
Resmi Gazete, 14.06.1960-10525.
Resmi Gazete, 15.04.1986-19079.
Resmi Gazete, 16 Haziran 2007-26554.
Resmi Gazete, 16.06.1965-12050.
Resmi Gazete, 17.10.2001-24556(Mükerrer).
Resmi Gazete, 17.5.1979-16640.
Resmi Gazete, 18.1.1984-18285.
Resmi Gazete, 18.12.1963-11584.
Resmi Gazete, 18.12.1963-11584.
Resmi Gazete, 18.5.2012-28296.
Resmi Gazete, 02.05.1961-10796.
Resmi Gazete, 20.07.1961-10859.
Resmi Gazete, 21.02.1950-7438.
Resmi Gazete, 21.2.1950-7438, s. 17806.
Resmi Gazete, 22.06.1954-8735.
Resmi Gazete, 22.06.1954-8735.
Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı.
Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı.
Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı.
Resmi Gazete, 23.02.1954-8641.
Resmi Gazete, 24.04.1983-18027.
Resmi Gazete, 24.12.2005-26033.
Resmi Gazete, 24.3.1969-13156.
Resmi Gazete, 24.3.1969-13156. s. 3.
Resmi Gazete, 24.4.1983-18027.
Resmi Gazete, 26.1.2012-28185.
Resmi Gazete, 26.10.1987-19616.

Resmi Gazete, 28.5.1987-19473.

Resmi Gazete, 30.06.1981-17386 (Mükerrer sayı).

Resmi Gazete, 30.05.1962-10815.

Resmi Gazete, 30.12.1993-21804.

Resmi Gazete, 30.5.1979-16651.

Resmi Gazete, 4.3.1987-19390.

Resmi Gazete, 07.07.1954-8748.

Resmi Gazete, 8.2.2008-26781.

Resmî Gazete, l1.09.1957-9708.

Resmî Gazete, 16.12.1960-10682.

Resmi Gazete, 03.04.2011-27894.